ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ — LUNDI 2 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8-88 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4589

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

Եօթանասուն տարեկան է այսօր «Մայիս Մէկ»ը:

1888 Դեկտեմբերին Ամերիկայի Աշխատաւորական Դաշնակցութիւնը Սէյնթ Լուիսի իր համագումարին մէջ որոշած էր զանգուածային մեծ ցոյցեր կատարել ամէն կողմ 1890 Մայիս 1ին, օրուան իշխանութիւններէն պահանջելու համար, որ բանուորներու օրական աշխատանքը ութ ժամի իջեցնեն: Միաժամանակ հրաւէր ուղղած էր Եւրոպայի Ընկերվարական կուսակցութեանց, որպէսզի իրենք ալ նման ցոյցեր կազմակերպեն նոյն օրը:

1889 Յուլիսին Փարիզի մէջ միաժամանակ, բայց տարբեր սրահներու մէջ, համագումար ունէին ֆրանսական պառակտուած ընկերվարական կուսակցութեան երկու թեւերը:

Այդ թեւը քուէարկեց տասնեւչորս կէտերէ բաղկացեալ բանաձեւ մը, որով ամէն բանէ առաջ կը պահանջուէր միջազգային օրէնքով մը առաւելագոյն ութ ժամ նշանակել օրական աշխատանքը:

Մարքսեան թեւին կը մասնակցէին ֆրանսացի եւ գերման յայտնի դէմքեր, ինչպէս Լիպքնէխթ, Պէպէլ, Պէրնշթայն, Վայեան, Ժիւլ Կէտ, Ատլէր, Լավրով եւայլն: Համագումարը Յուլիս 20ի իր վերջին նիստին մէջ միաձայնութեամբ ընդունեցաւ բանաձեւ մը, որով Մայիս մէկը կը հռչակուէր «Միջազգային պայքարի օր՝ ութ ժամուան աշխատանքի համար»:

Փարիզի համագումարին կոչը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր բանուոր դասակարգը քաղաքականօրէն կազմակերպուած էր: Այսինքն Եւրոպայի, Հիւս. Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ մէջ: Յանձնախումբեր կազմուեցան ամէն տեղ՝ արժանավայել կերպով տօնելու համար 1890ի Մայիս մէկի օրը:

Ֆրանսայի մէջ խաղաղ ցոյցեր տեղի ունեցան 138 քաղաքներու եւ գաւառակներու մէջ: Միայն Վիէնի մէջ անիշխանականները խռովութիւններ յարուցին: Գործարաններու վրայ յարձակեցան եւ վեց օր գործադուլ ըրին: (Յաջորդ տարին, 1891ին, Ֆուրմիի մէջ զինուորները կրակ բացին ցուցարարներուն վրայ, սպաննելով 10 աղջիկներ ու երիտասարդներ):

Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Զուիցերիոյ, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Փորթուկալի, Նորվեկիոյ եւ Տանիմարքայի բանուորները մեծ թիւով մասնակցեցան ցոյցերուն: Հակառակ ռուսական բռնակալ վարչաձեւին, Զեխերն ու Լեհերը (Վարշաւայի եւ Լոցի մէջ) եւս զաղտնի թռուցիկներ ցրուեցին եւ գործադուլ ըրին:

Իսկ Սպանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ բանուորները Մայիս 4ի կիրակի օրն է որ ցոյց կատարեցին (Պարսելոնայի մէջ 100.000, Լոնտոնի Հայտ Փարքին մէջ 300.000 հոգի):

Այնքան մեծ եղաւ յաջողութիւնը զանգուածային այս ցոյցերուն՝ դրօշակներով եւ նշանախօսքերով, որ բոլոր ընկերվարական կուսակցութիւնները որոշեցին յաջորդ տարին եւս տօնել Մայիս Մէկը:

Ու այնուհետեւ այդ տօնը դարձաւ աւանդական եւ տօնուեցաւ ամէն տարի: Երեք ութերու կարգախօսը ժողովրդականացաւ: Ութ ժամ աշխատանք, ութ ժամ զբօսանք եւ ութ ժամ քուն:

Համաշխարհային պատերազմէն վերջ փլած կայսրութեանց աւերակներուն վրայ կազմուեցան անկախ նոր պետութիւններ, — ինչպէս Հայաստան, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, որոնք ութ ժամուան աշխատանքը օրէնքի վերածեցին եւ Մայիս մէկը հանդիսաւոր օր հռչակեցին:

Վերսայլի դաշնագրի 427րդ յօդուածը կը նուիրագործէր ութ ժամուան աշխատանքը: Ուաշինկթընի խորհրդաժողովը վերջնական ձեւ տուաւ անոր՝ ստեղծելով աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը:

Մայիս մէկը ծնունդ առած էր բանուորներու օրական աշխատանքը ութ ժամի իջեցնելու համար: Այդ պահանջը շատոնց իրականացած է քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ: Եւ սակայն Մայիս մէկը կը տօնուի տակաւին ամէն երկրի մէջ:

Խորհրդային Միութիւնը այդ օրը կ'օգտագործէ՝ հանդիսաւորապէս ժողովուրդին ցուցադրելու համար իր զինուորական ուժը, զայն տեւական սարսափի տակ պահելու նպատակով: Մուսոլինիի փաշական Իտալիան «Աշխատանքի ազգային տօն» հռչակած էր այդ օրը:

Նոյն օրինակին հետեւեցաւ Ատոլֆ Հիթլէր, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ 1933ին:

Մառեշալ Փէթէն Մայիս մէկը յայտարարեց իբրեւ «Աշխատանքի եւ Համերաշխութեան Օր» եւ հրատարակեց «Ընկերային Օրէնք» մը, գլխաւորապէս արգիլելու համար դասակարգային պայքարը:

Բազմաթիւ երկիրներու մէջ ընկերային օրէնքները մեծապէս բարւոքած ըլլալով բանուոր դասակարգի վիճակը, այլեւս հին կարգախօսները ժամանակավրէպ են դարձած:

Նոր օրերը նոր պահանջներ կը պարտադրեն:

Մայիս մէկը այժմ պէտք է ըլլայ օր մը բոլոր ազատատենչ մարդկութեան՝ ազատութիւն պահանջելու անխտիր բոլոր այն ազգերուն համար, որոնք տակաւին կը հեծեն օտարի լուծին տակ, հիւլէական այս դարուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԿԱՐԳԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Նոր միջադէպեր պատահած են Անգարայի մէջ, ուր ուսանողները փորձեր կատարած են հաւաքուելու մեծարելու համար ցոյցերու ընթացքին ինկած զոհերը:

Բախումները տեղի ունեցած են երբ 3000 ուսանողներ եւ համալսարանականներ հաւաքուած էին համալսարանին ոստանին մէջ:

Ոստիկանութիւնը յարձակում գործած է, մինչ ուսանողները կը պոռային «Ազատութիւն», «Մենտերէս, հրաժարէ՛» եւ «փաշա-փաշա» (ակնարկը՝ Իսմէթ Ինէօնիւին է):

Երիտասարդ ուսանողուհիները շէնքերու մէջ ապաստանած են՝ ահաբեկ լաց ու կոծով:

Վիրաւորուած ուսանողները անմիջապէս ձերբակալուած են: Կ'ենթադրուի թէ այս վերջիններուն թիւը հարիւրը կ'անցնի:

Ժամը 14,30ին (Ֆրանս. ժամ) պաշտօնական մարմինները հաղորդած են թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է:

Սակայն, բանակը որ կը փոխարինէ ոստիկանութիւնը, կը շարունակէ դիրք բռնել քաղաքի կեդրոնական մասերուն եւ յատկապէս համալսարանի շէնքին մօտերը: Յարդ երկու քաղաքներուն՝ Անգարայի եւ Պոլսոյ բնակչութիւնը խուսափած է փողոց իջնելէ եւ դէպքերուն միջամուխ ըլլալէ:

Զինուորական իշխանութիւնները որոշած են որ մինչեւ Մայիս 29ը համալսարանները փակ պահուին: Աւելին՝ գաւառի ուսանողները հրաւիրուած են իրենց տեղերը վերադառնալու:

Պոլսոյ մէջ, համալսարանի ուսուցչական կազմը կը սպառնայ հրաժարիլ եթէ երբեք սպաննուած ուսանողներուն մարմինները իրենց չյանձնուին:

Ուսանողներուն համաձայն, տասնըմէկ հոգի սպաննուած է: Ապահովութեան ուժերը իրենց կարգին վնասներ կրած են (մէկ սպաննուած եւ 15 վիրաւոր):

Պոլսոյ ուսանողները, հակառակ եղած արգելքին, ուսանողական ոստանին մէջ հաւաքուած՝ սկսած են ազգային երգեր երգել: Իզմիրի մէջ շուրջ հազար ուսանողներ լուռ ցոյց մը կատարած են: Ոստիկանութիւնը ստիպած է զանոնք որ ցրուին:

Թուրքիոյ վարչապետը՝ Մենտերէս ձայնասփիւռէն խօսելով յայտարարած է, թէ Պոլսոյ եւ Անգարայի ցոյցերուն պատասխանատուները գրգռիչներ են, որոնք չահագործած են անմեղ երիտասարդներ: Սակայն, չեշտած է ան, այս բոլորին ետին կեցած են մոլեռանդ խմբակցութիւն մը եւ անհատներ: Պատասխանատուները կարճ ժամանակի մէջ պիտի պատժուին, — «շուտով կը հասկնան թէ ի՛նչ կը նշանակէ դէմ դնել պետական իշխանութեան»:

Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը բաւական ծանր նկատուեցաւ, որպէսզի Մենտերէս հրաժարի Թեհրանի ժողովին երթալէ:

Լուսարգելը կը շարունակուի եւ պետաբազմական վիճակ հռչակուած է 3 ամսուան համար:

Յարդ դժուար է բացատրել այս դէպքերու պատճառը: Ճիշդ է որ կար Իսմէթի Անատոլու երթալու արգելքը, բայց ատիկա աւելի «վերջին կաթիլ»ի դերը խաղաց: Մասնաւոր ճնշումի ենթարկուած է ընդդիմադիր մամուլը, 1954էն 1958, 1161 լրագրական դատեր տեղի ունեցած են Թուրքիոյ մէջ, թերթի տնօրէններ ձերբակալուած, թերթեր փակուած եւ տուգանքի դատապարտուած են: Եալման, 72 տարեկան հին խմբագիրը ցարդ բանտն է: Այս սեղմումներուն առջեւ դժուար չէր 76 տարեկան «խուլ փաշային» երիտասարդները գրգռել եւ ծանր կացութիւն մը ստեղծել Վերին Ժողովին նախօրեակին:

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ Թուրքիոյ միջադէպերուն, մանաւանդ Արեւմուտքը, որուն համար «կենսական խարիսխ» մըն է: Ֆրանսական մամուլը խմբագրականներով ցաւ կը յայտնէ որ այս «բարեկամ մեծ երկիրը» խռովութիւններու մէջ է եւ կը մաղթէ որ շուտով վերադառնէ իր բնական վիճակը: Լը Մոնտի խմբագիրը կը յիշէ Հալքեաններու վճռական դիրքը երբ իշխանութեան գլուխն էին եւ 1948ին բացարձակապէս մերժեցին «սթալինեան յաւակնութիւնները Կարսի եւ Արտահանի հայկական վիլայէթներու վրայ»: Այսօր, հանդարտեցնելու համար ընդդիմադիրները, Մենտերէս սիրալիր յարաբերութիւններ սկսաւ իր դրացիին հետ եւ որոշեց Մոսկուա այցելել եւ Խրուշչեւն ալ Թուրքիա հրաւիրել:

× Նկատի առնելով որ Թուրքիոյ մամուլին եւ ձայնասփիւռին արգիլուած է արձագանգ հանդիսանալ արիւնալի դէպքերուն, որոնք տեղի կ'ունենան Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, կարելի չէ եղած զոհերու թիւը ճիշդ գիտնալ: Ըստ Հոլանտացիի մը որ Պոլիս կը բնակի, նուազագոյն 80էն 200 մեռեալներ կան:

Ծաշարանները իրաւունք ստացան բանալու, բայց ոգելից ըմպելի պէտք չէ սպասարկեն:

Մինչեւ շաբաթ առտու ուսանողները հանդարտած չէին եւ կը շարունակէին տողանցել փաշա եւ հիւրիէթ (ազատութիւն) պոռալով, բայց նկատի առնելով որ երկուշաբթի օրուան Ատլանտեան նախարարներու ժողովը յետաձգուած չէ, կը կարծուի թէ Մենտերէս տէրն է կացութեան:

×

Քեզ այնքան անգութ
Կիզել եմ նոքա
Զարութեամբ ագահ,
Սիրով սին ու սուտ·
Ու կրկին ահա
Բաց ես՝ թող կիզեն·
Օ, սիրտ իմ, անզէն,
Անզօր երեխայ…

Քեզ, իմաստազոյն
Խիզախ նաւապետ,
Յանձնում եմ յաւէտ
Նաւակն իմ բեկուն·
Միայն դու անքուն
Բոցէ նաւավար
Գիտես ճանապարհ
Մթնում այս անհուն:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մինչ Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ խռովայոյզ վիճակը կը շարունակուի, Ատլանտեան Ուխտի տասնըհինգ արտաքին նախարարները Պոլիս կը հաւաքուին այսօր, երկուշաբթի:

Անգամ մը եւս քննութեան պիտի առնուին յառաջիկայ Վերին Ժողովի ընթացքին քննուելիք հարցերը ու այս առիթով պիտի ճշդուի Արեւմուտքի դիրքը:

Արեւմուտքի երեք մեծերու արտաքին նախարարները՝ Հերթըր, Լօյտ եւ Քուվ տը Միւրվիլ պիտի խօսին տը Կոլ – Մաք Միլըն – Այզընհաուըր հանդիպումներու արդիւնքի մասին:

Պերլինի, զինաթափութեան, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց եւ այլ կողմնակի հարցերու շուրջ Արեւմուտքի տեսակէտները յստակ են: Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով ոչ մէկ տարակարծութիւն մէջտեղ պիտի գայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Քորէայի վերջին դէպքերուն 171 հոգի սպաննուած եւ 650 հոգի վիրաւորուած են: Միջադէպերը սկսան Ապրիլ 19ին, որոնց հետեւանքով Սինկման Րի, Հանրապետութեան նախագահը հրաժարեցաւ:

ՊԻՐՄԱՆԻԱ, Հնդկաստան եւ Նեփալ երկու շաբթուան ճամբորդութենէ մը ետք, համայնավար Չինաստանի վարչապետը Զու Էն Լայ Չինաստան վերադարձած է: Կալկաթայի օդակայանին մէջ ցաւ յայտնած է որ Նեհրու Չինաստանը կ'ամբաստանէ որպէս նախայարձակ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ծերակոյտը ութ ձայներու առաւելութեամբ վստահութեան քուէ տուած է Թամպրոնիի դահլիճին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ամբաստանեցին Արեւելեան Գերմանիան որ «բիրտ միջոցներով հողերու համայնացումը կը գործադրէ»:

ՆԻՒ ՕՐԼԷԱՆԶԻ (Մ. Նահանգներ) մէջ 300.000 հոգի խանդավառ ցոյցերով դիմաւորած են Ֆրանսայի Նախագահը՝ տը Կոլ, որ Քայէն հասաւ շաբաթ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը բողոքագիր մը ստացած է Թունուզէն: Այս վերջինը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան որ կը բռնաբարէ հողային իր իրաւունքները:

«ՍԵՐԺ ՀԱՅԸ» անունով ճանչցուած երիտասարդ մը, Լէոն Կէնճեան, որ պետն է աւազակներու խումբի մը, ձերբակալուած է առջի օր, երբ կը փորձէր դրամարկղ մը բանալ, կը գրէ Ֆրանս-Սուար: Ձերբակալուած են նաեւ Խտուար Կիւլպէնկեան եւ քանի մը Ֆրանսացիներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿ

Զատկական կրկնատօնին մեկնութեան համար (զոհ+յարութիւն), դժուար է վկայութիւն որսալ Հայ լեզուի պատմութենէն՝ երկրորդ գաղափարին մասին:

Այլ ժողովուրդներու մօտ որոշ աշխատանքներ կատարուած են՝ զանազանելու համար եկեղեցական լեզուն աշխարհական լեզուէն: Պէտք է աւելցնել թէ եկեղեցական լեզուն, իր կարգին՝ հեթանոսական լեզուին հարկատու, մեծ բան մը չի բերեր մեզի քուրմերու գաղտնիմացութենէն, — օրինակ՝ ո՛վ ի՛նչ գիտէ խորհուրդ (միսթէր) բառին պատմութեան մասին: Քրիստոնէական եկեղեցին իւրացուցած է խորհուրդ բառը, եւ այս բառին հետ՝ կարգ մը ծէսեր, որոնք խորհուրդ կը կոչուին: Բայց անոնց տրուած մեկնութիւնները, այժմ, հասարակ ֆրազէոլոժիներ են, որոնք կը կազմուին փոխաբերական իմաստ մը տալու ճիգով:

Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ առաջին քրիստոնեաները, որոնք անուս ու տգէտ մարդիկ էին, մտքով պրոլետար, կարենային հասկնալ խրթնիմաստ վարդապետութեան մը սկզբունքները, ինիսիէներու ժառանգը, որոնք անմատչելի կը մնային հին փիլիսոփաներուն անգամ: Այսուհանդերձ փակ մատեաններէն դուրս ինկած էին փշրանքներ, զորս Թաքուն գիտութեանց գաղտնիքներուն հետամուտ ռամիկ երեւակայութիւնը պիտի հաւաքէր, պիտի սրբագործէր ու պիտի պահպանէր:

Այսպէս, ինչ որ քրիստոնէութիւնը իւրացուցած ու պահպանած է, խլելով հեթանոսական կրօնական վարդապետութենէն, կատարուած չէ ուսուցման ճամբով: Ջուրը, որ ակէն կը բխի ու դուրս կը հոսի, կը պղտորի քանի մաքուր չէ ակօս կամ կորի:

Պօղոսի ստացած ուսումը չէր հասներ այն աստիճանին, — վկայ իր Թուղթերը, անշուշտ վաւերականները միայն — որ եղծէր, հակառակ իր ինքնավստահութեան եւ յանդգնութեան, ճառէր Աթէնքի իմաստուններուն արիսպագոսին առջեւ, ուր ծիծա՛ղը միայն արձագանգ պիտի տար « մեռելներու յարութեան » իր ջատագովականին (ափոլոժեթիք): «Խորհուրդներու» մասին մտերմութիւնը չէր հասներ հմտութեան:

Հակառակ իր առատաբանութեան, աղքատ էին իր ծանօթութիւնները իբրեւ ինիսիէ: «Թուղթ առ Փիլիպեցիս»ի մէջ (Գլ. Դ. 12), հատուած մը կը վկայէ թէ ինիսիէ մըն էր.

«Գիտեմ նուաղել, գիտեմ առաւելուլ. յամենայնի ամենեւին խեղամուտ եմ ե՛ւ յագել ե՛ւ քաղցենալ, ե՛ւ առաւելուլ ե՛ւ նուաղել»:

Հետաքրքրական է հայերէն «խեղամուտ եմ» բայը այստեղ: Աւելի եւս հետաքրքրական է «գիտեմ» բառին տեղը դրուած յունարէնը, — նոյն բառն է որ կուտայ լատիներէն իտէա բառը (ֆրանսերէն՝ իտէ), որ Թարգմանի գաղափար: Նոյն բառն է որ կուտայ դարձեալ ֆրանսերէն իտոլ բառը, որ Թարգմանի կուռք, արձան կամ պատկեր աստուածներու, (ըստ Աւգերեանի՝ «տեսիլ առ աչօք»): Վերջապէս նոյն այդ յունարէն բառը եւ հայերէն «գիտեմ» բառը կը ծագին հնդեւրոպական նոյն արմատէն: Հոմերոս «գիտեմ» բային համապատասխան յունարէնին դերբայով կը ներկայացնէ բէոպրոպոսը, որ կը յայտնէ աստուածներուն կամքը, ծանօթութիւնն ունի աստուածներու պատգամներուն:

Հայ լեզուին մէջ եւս «գէտը» հոմանիշ է կախարդին, այլ բառով՝ քաղդեայ: Ու Պօղոս, որ կը պարծի թէ գիտէ «նուաղել եւ առաւելուլ, յագել եւ քաղցեալ», վկայութիւն կը բերէ ինիսիէներու փորձերէն, փոյթ չէ թէ ուրիշներ սովորական նշանակութիւն մը տան այդ բայերուն (*):

Դժբախտաբար ուսումնասիրուած չէ հայ լեզուն՝ այդ ուղղութեամբ: Գիտենք, սակայն, թէ մեր բառամթերքը եւս հարուստ է հեթանոսական հին փիլիսոփայութեան մը... աւերակներով, — բառերով, այսօր տարբեր իմաստ առած, ինչպէս՝ իղձ, փափաք, աղօթք, ողջոյն:

Յարութիւն հայերէն բառը, ըստ իր արդի նշանակութեան՝ հին աւանդութեանց կապուած, տարազ մը չէ՝ նոյն այդ հին աւանդութիւններէն մնացած: Կը ծագի «յառնել» բայէն, որ կը նշանակէ ոտքի կանգնիլ, ուրեմն Թարգմանութիւն ըստ յունարէնի:

Յարութիւն բառը, այսպէս, հայերէնի մէջ եւս վկայութիւն չի բերեր այն խորհուրդէն, որու ոչ տարազը ծանօթ է այս կամ այն լեզուին մէջ, ոչ ալ ծիսական նկարագրութիւնը:

Ընէլ երկար պրպտումներ կատարեց եգիպտական հնագոյն մատենագրութեան մէջ, բայց ոչ մէկ տարազ կրցաւ բերել Մեռելոց Գիրքերէն, — բոլոր այդ հին աւանդութիւններէն կը մնայ գերեզմանապաշտութիւն մը, որ կը հասնի մինչեւ մեր օրերը: Այսպէս, եթէ կը ժխտուի յարութեան գաղափարը, կը ժխտուի նոյնպէս մահուան գաղափարը, — գերեզմանը կը դառնայ տեսակ մը փէթիշ՝ երբ կը համարուի ննջարան, հանգստարան, կամ տեսակ մը կայան:

Քրիստոնէութիւնը, որ իւրացուց կայանի գաղափարը գերեզմանին մէջ, չյաջողեցաւ բարձրանալ ռամիկը շլացնող տեսութիւններէ վեր, — յակուբջիի մը մէջ դրած մարդ արարածը՝ կ'օրօրէ կեանքէն մահ ու մահէն կեանք, առանց յաջողելու յետ-մահու կեանքին տալ այն չքեղութիւնը, զոր հեթանոսութիւնը տըւաւ մեթամորփոզի գաղափարով:

Այսպէս, քրիստոնէութիւնը, որ տառապանքի եւ ցաւի վարդապետութիւն մըն է՝ տեսակ մը մազոխիսմ (հողեվերլուծման հրաշալի նիւթ՝ մարտիրոսներու հրճուանքը մահուան տառապանքներուն մէջ), եթէ կ'ուզէք՝ տոլորիսմ, Յարութեան տօներով մնաց գերեզմանախաղ մը, որ կը վերջանայ յետ-մահու անհատական վայելքներու պարգեւաբաշխութեան խոստումով:

Ժողովուրդները կարելի չէ, սակայն, դաստիարակել անհատական վարձատրութեամբ: Ազգային հաւաքական իտէալներն են որ կը ստեղծեն քաղաքակրթութիւն, — մարդը ինքնանպատակ անհատ մը չէ:

Ազգային տեսակէտով, Զատկական տօները կը մեղադրուին. իրենց հրէական թանձր ներկով եւ հայկական իտէալներու անօսրացումով:

Մեր քարոզիչները, ճիշտ է, յաճախ, Յարութեան տօնը կը նմանցնեն գարնան, այն յոյսը ներշնչելով թէ հայ ժողովուրդն ալ, օր մը, պիտի զարթնու ձմրան թմբիրէն ու պիտի ծաղկազարդուի գարնան պէս:

Բաւական չէ այս այլաբանութիւնը:

Անպէս ինչպէս հիները գիտցան ազգայնացնել քրիստոնէութիւնը, նորերուն կը մնայ հայացնել մեր եկեղեցին, — այն ատեն միայն այս տօնը կը դառնայ Հայկական Զատիկ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Պօղոս, ողջնցնելու համար Եւտիքոս պատանին (Գործք, Ի. 10), կը կատարէ ճիշտ Եղիսէի ձեւերը, ողջնցնելու համար մեռած մանուկ մը. «Ել եւ անկաւ ի վերայ մանկանն, եւ եդ զբերան իւր ի վերայ բերանոյ նորա, եւ զաչս իւր ի վերայ աչաց նորա, եւ զձեռս իւր ի վերայ ձեռաց նորա, եւ կծկեցաւ ի վերա նորա, եւ ջեռաւ մարմին մանկանն... Ել եւ ծածկեաց զմանուկն մինչեւ ցեւթն անգամ. եւ եբաց մանուկն զաչս իւր» (Դ. Թագ. Դ. 34):

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԵՐԱԶԻ, ՏԽՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(Մահուան քառասնամեակին առթիւ)

Շատերը զիս մերժեցին,
«Քընար մ'ունի սոսկ» — ըսին.
Մին՝ «դողդոջ է, գոյն չունի» —
Միւսն ալ ըսաւ, — «կը մեռնի»:
(«Լճակ») ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

Արեւելահայ գրականութեան վերջին քառասնամեակի բանաստեղծութիւնը, հակառակ տասնեակ մը արժանաւոր քերթողներու, նուազ քնարերգակ է: Յովհ. Թումանեանի եւ Աւետիք Իսահակեանի ստեղծագործութիւնը նոյնիսկ մեծ չափով կը զանազանուի բանաստեղծութենէն Վահան Տէրեանի, որուն մահուան քառասնամեակը կը լրանայ այս տարի (1920): Առիկա առիթ մըն է նաեւ, որ 1960ին «Մթնշաղի Անուրջներ»ու հեղինակին ծննդեան 75 ամեակը տօնուի (1885):

Հայ պետական հրատարակչականը, Սաքօ Սուքիասեանի հեղինակութեամբ լոյս ընծայեց հետաքրքրական հատոր մը, «էջեր Վահան Տէրեանի կեանքից» խորագրով, երեք հարիւր էջերէ բաղկացած եւ հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Վահան Տէրեանը, իբրեւ Մոսկուայի Համալսարանի ուսանող կասկածելի կը նկատուի եւ 1906 Դեկտ. 3ին, բնակարանը խուզարկուելէ ետք, կը ձերբակալուի:

2. Յովհ. Թումանեանի, Մաքսիմ Կորքիի եւ Վալէրի Բրիւսովի հետ ունեցած հանդիպումները:

3. Ջաւախքի, Աստրախանի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ Վահան Տէրեանի ուղեւորութիւնները:

4. Վահան Տէրեանի կեանքին եւ գրականութեան հետ կապուած եւ այլ եւ այլ առիթներով գրած նամակներէն քաղուածքներ: Գրքին այս մասը ամէնէն շահեկան էջերը կը պարունակէ, հակառակ անոր որ ամէն մէկ նամակէն պարբերութիւններ միայն առնուած են:

Բարեբախտաբար, Հայաստանի պետական հրատարակչութիւնը 1960 Թուին տըպագրել պիտի սկսի, ծննդեան 75 ամեակին առիթով, բանաստեղծին երկերու երեքհատորեակի հրատարակութիւնը: Առաջին հատորը պիտի բովանդակէ այն բանաստեղծութիւնները, զորս ժամանակին ինք տպագրութեան յանձներ է, ինչպէս նաեւ շարք մը ուրիշ բանաստեղծութիւններ: Երկրորդ հատորը պիտի ամփոփէ անտիպ էջերը, սեւագրութիւնները, չափածոյ Թարգմանութիւնները եւ հրապարակախօսական – գրական – քննադատական յօդուածները: Երրորդ հատորը պիտի ներկայացնէ Վահան Տէրեանի հարուստ նամականին: Այս հատորին մէջ պիտի դրուին նաեւ շարք մը փաստաթուղթեր, որոնցմով պիտի լուսաբանուին բանաստեղծին կեանքը, գրականութիւնը եւ հանրային գործունէութիւնը:

1934ին Մոսկուայի մէջ կարելի կ'ըլլայ երեւան հանել Վահան Տէրեանի վերաբերեալ դիւանական բոլոր նիւթերը: 1907ին գրուած նամակին մէջ, որ իր ձերբակալման, բանտարկութեան եւ առհասարակ «գործին» հետ կապուած թըղթականներուն գրուած է, հետեւեալը կը կարդանք.

«Ոստիկանները հաւաքեցին իմ բոլոր սկսուած եւ չվերջացրած «վէպերը», բոլոր նամակները եւ բրոշիւր»: Եւ սակայն յեղափոխական եւ արտաքին յարաբերութիւններու դիւանատան մէջ չեն գտնուիր այդ «վէպերը», որոնք բանաստեղծին կողմէ չակերտներու մէջ առնուած են, չենք գիտեր ինչո՞ւ համար:

Յովհ. Թումանեան եւ Աւ. Իսահակեան, երկուքն ալ Վ. Տէրեանի գրականութեան սկզբնական շրջանին գնահատողներէն եւ խրախուսողներէն եղած են եւ գրական գործունէութեան լայն ասպարէզ բացեր են: Եւ բանաստեղծը իր նամակներուն մէջ անվերապահ գոհունակութիւն յայտնած է, մանաւանդ տագնապի եւ նիւթական դժուարութիւններու օրերուն, որոնք՝ ինչպէս պիտի տեսնենք, իր կեանքը դառնացուցած եւ երախտագիտական զգացումներով տոգորած են զինքը, հանդէպ գրչի եղբայրակիցներու:

Ահա թէ ինչպէ՞ս արտայայտուած է Սասունցի Դաւիթի հեղինակը. «Մի բան, որ իմ առաջին պահանջն է սկսնակ գրողից, դա այն է, թէ արդեօք մի ինքնուրոյն նոր բան բերո՞ւմ է այդ մարդը (Վահան Տէրեան), կամ ցոյց տալի՞ս է նշաններ այդ ունենալու: Ձեր վերաբերմամբ պէտք է պատասխանել դրականապէս: Դուք բանաստեղծ էք: Դա ամենագլխաւորն է: Դուք խօսքերի հետ չէք խաղում: Եւ ուրախութեամբ ողջունում եմ ձեր մուտքը գրական ասպարէզ — բարով եկաք»:

Աւետիք Իսահակեան իր «Յուշեր»ուն մէջ գրած է.— «Կեցցե՛ս, Վանիկ ջան, հրաշալի՛ բաներ են, բիւրեղացած զգացումներ անթերի ձեւերի մէջ: Իսկական քնարերգութիւն է սա — մաքուր լիրիկա»:

Յիշատակելէ ետք արեւելահայ երկու դասական քերթողներուն վկայութիւնը մասնաւորաբար Վահան Տէրեանի գրական սկզբնաւորութեան մասին, պիտի ծանրանամ բանաստեղծին նկարագրին, ինչպէս նաեւ քերթողական արուեստին յատկանշական գիծերուն վրայ, ճիշդ այն պահուն, երբ բանաստեղծին մէջ կը ձեւակերպուի հետեւեալ հարցումը.—

Մի՞թէ վերջին պոէտն եմ ես,
Վերջին երգիչն եմ երկրի:

«Մթնշաղի Անուրջներ»ը (1908) և առհասարակ ուրիշ քերթուածներ բանաստեղծին նկարագրին հարազատ արտայայտութիւնը կը ներկայացնեն:

Վահան Տէրեան խորապէս կը ճանչնայ մեր ժողովուրդին գիւղացիական տարրը: Նոյնիսկ աւելի կանուխ, երբ հանրային քաղաքական գործունէութիւն ստանձնած էր: Առիթով մը Աւ. Իսահակեանին յայտնած է.— «Ի՜նչ տխուր աչքեր ունին մեր գիւղացիները: Ի՜նչ մտահոգ դէմքեր՝ արեւով, անձրեւով, այրուած ու բովուած: Ի՜նչ դառն աղքատութիւն է կաթում վրաններից, բայց ուրախանում են: Բայց ի՜նչ Թախծոտ ուրախութիւն է այդ: Իբրեւ թէ ուրախ երգեր են երգում, բայց ի՜նչքան վիշտ ու մորմոք կայ սրանց ուրախ երգերի մէջ: Դարերի տառապանք է խօսում սրանց բերանով»:

Վահան Տէրեանի նկարագիրը կրնա՞ր տարբեր ըլլալ իր ժողովուրդին նկարագրէն, որ կ'աշխատի ու կ'երազէ, կը տքնի բայց կ'երգէ:

Վահան Տէրեան կը ճանչնար համաշխարհային գրական դէմքերը, ինչպէս Կէօթէ, Հայնէ, Պոտլէր, Վերլէն, Լերմոնտով, Սոլոգուբ, Վալէրի Բրիւսով, որոնցմէ կարեւոր էջեր Թարգմանած է, եւ որոնց ներգործութիւնը զգալի է իր քերթուածներու խորքին ու ձեւին վրայ: Ուսանողական տարիքին կը ճանչնար արդէն հայ գրականութիւնն ու գրագէտները: Կը Թարգմանէր Լէնինի Պետութիւն եւ յեղափոխութիւն գործը, Կարլ Մարքսի կենսագրութիւնը, ինչպէս նաեւ նամակներ հայ գիւղացիներուն և բանուորներուն (1918):

1917 Փետրուարին Վահան Տէրեան չորս նամակներ գրած է, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Տրամադրութիւնս չատ խարաբ է: Գրելու էլ հալ ու հավաս չկայ: Գրում եմ, որ իմաց տամ որտեղ լինելս: Այստեղ կը մնամ հաւանօրէն մինչեւ Մայիս, եթէ արդէլք չլինի»:

Հակառակ բազմաթիւ նամակներու, կենսագիրը գիտել կուտայ որ Վ. Տէրեան այն գրողներէն է, որոնք գրական մեծարժէք ժառանգութիւն մը Թողած ըլլալով հանդերձ, չատ քիչ բան գրած են իրենց անձնական կեանքին մասին: Բարեբախտաբար ինքնակենսագրականի բացը զգալի չափով կը լրացնեն բանաստեղծին գրած նամակները, որոնք ան ուղղած է իր մերձաւորներուն ու բարեկամներուն, մօտ երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին:

Այս նամակներուն մէջ աւելի յաճախ կը դանդատի նիւթական տագնապներուն եւ անձկութեան մասին: Իբրեւ գրող, այդ դժուարութիւններուն յաղթահարելու համար, կը դիմէ Էջմիածին, կաթողիկոսական դիւանին 23 Յուլիս 1910ին, եւ կը խնդրէ գրականութեան եւ ռուսերէնի դասեր տալ, բայց կը մերժուի: Գրականութիւնը եւ պատմութիւնը իր անմենասիրելի առարկաներն էին եւ առանց առաջիններին չի կրնար ապրիլ, ինչպէս առանց հացի: Ուսուցչական ասպարէզը կը սիրէր այնքան, ինչ չափով որ կը փափաքէր մանուկներուն հետ ըլլալ: Վիճակը սակայն անբաղձալի կը դառնար, երբ նոտարի մը մօտ առտուան ժամը 10էն մինչեւ 5, կը ստանար 25 ռուբլի: Եօթը ամբողջ ժամ, ի՜նչ դժոխային տանջանք:

Ուրիշ անգամ կը գրէ.— «Երբ ես 50 կոպ. եմ ման գալիս եւ չեմ ճարում: Եւ չունեւորութիւնը հոգիս հանեց ու մանախադուչեց: Գալիքի աւելուփ ծովը նախագուշակում է տխրութիւն ու վիշտ: Գրագէտ նում մի գրող չունեմ: Պարտքիս հայիս չկայ: Ուզում ես անձնասպանութիւն գործել: Մի խօսքով, վերջնականապէս պրոլետարացել եմ»:

1907էն ետք, 8 Օգոստ. 1913ի նամակին մէջ կը գրէր.— «Առհասարակ վերջին ժամանակներս բաւական խառնակ դրութեան մէջ եմ: Դրութիւնս անորոշ է եւ նիւթականս անհամբերելի: Մտածեցի կարտ խաղալ, գործս մի քիչ կարգի բերել: Բայց չյաջողուեց, տարուեցի: Թէեւ ոչ շատ »:

17 Մարտ 1916 Թուականով մէկ նամակ կը կը սկսի հետեւեալ բառերով.— «Մի չեւ ամպը չգոռայ, դեղձուկն երեւ չ խաչակնքեր: Ես էլ, սիրելիս, գուցէ կրեսս չխաչակնքէի, եթէ չլինէր մի փոքրիկ գործ, որ առիթ է դառնում գրելու ... պէտք է գնալ գրախանութ եւ առնել գրքերիս հաշիւը»:

Այսպէս «Օրերը անհատնում, անիմաստ գնում եւ անտուն» կ'անցընէ:

Առիթով մը կը հարցնէ իր ընկերներին [illegible]

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս երեքշաբթի իրիկուն, ֆրանսական հեռատեսիլի «Երաժշտութիւն ձեզի համար» (Լիւսիէն Պերնատաք) պատկերասփռումի ընթացքին՝ Լիտիա Կարին պիտի երգէ Գոմսէն կտորներ:

մէկուն.— «Դուն ուզում ես իմանալ թէ ես ի՞նչ տեսայ ազատութեան մէջ: Բացի քաղցից ու սառնութիւնից, ուրիշ ոչ մի բան»: Շարունակելով իր խորհրդածութիւնները.— «Ահա այս երկու տարին ես գրեթէ հնար չունեմ բանաստեղծութիւնով պարապելու: Մինչդեռ «լի եմ» բանաստեղծութիւնով եւ զգում եմ մէջս կարողութիւն: Բայց ազատութիւն չունիմ եւ ոչ էլ յարմարութիւն՝ նուիրուելու դրան եւ նոյնանման բաների: ... Բանաստեղծութիւնը եթէ այսօր չի՝ գրուի, վաղը թոած կը լինի եւ չգրուէր, այնպէս չէ՞ մանաւանդ քնարերգական բանաստեղծութիւնը»:

1913 Մայիս 10ի երկար նամակին մէջ կը կարդանք.— «Հոգիս ծայրէ ծայր լի է պոեզիայով եւ ես այլեւս չեմ կարող, եւ գլխաւորը, չեմ ուզում ինձ պահել զանազան «ֆոնետիկայի», «քերականութիւնների» եւ ուրիշ անհեթեթութիւնների համար: Պէտք է գրել, քանի հոգումս պոեզիայի ջերմութիւն կայ, քանի դեռ վերջնականապէս չենք մղել գռեհիկ ունայնութիւնից եւ առօրեայ նողկալիութիւնից: Ես ուզում եմ ազատութիւն տայ իմ հոգուն եւ այն խոյանքներին, որոնք ես այնպէս երկար «հալածել եմ ու ճընշել»:

Մանկութեան տարիներէն սկսած Վահան Տէրեան թախծէն եւ վիշտէն հալածուած, սովորութիւն ունէր եղունգները կրծել: Շեշտուած ուրբաթանխտական վարքագիծ մը ունէր: Հակառակ որ իր հայրենի գիւղին եւ ընտանեկան շրջանակին մէջ անցուցած է իր մանկութիւնը, շատ կանուխէն նախատրամադրուած էր նկարագրի այդ գիծերուն: Մեր գիւղացիները բացառիկ նշանակութիւն կուտան այն մարդոց, որոնք մելամաղձոտ են, մենակեաց, լռակեաց, եւ այդպիսիները կ'որակեն ուրբաթախօս:

Ընդհանրապէս լռակեաց էր Վահան Տէրեան եւ սակաւախօս: Երկչոտ էր եւ վեհերոտ: Երբ խօսակցութեան մը պահուն իրեն հարցում մը կը տրուէր, կը կարմրէր ու կը յուզուէր: Ծանօթներու վկայութեամբ, իր քահանայ հօրը կը նըմանէր: Սեւ ու վառվռուն աչքեր ունէր, սուր հայեացք, թուխ մազեր եւ ջղային կազմուածք:

Վ. Տէրեանի մայրը կանուխէն մեռած էր, եւ տունը կը կառավարէին քոյրն ու մեծ հարսը, որոնք մասնաւոր գուրգուրանք ունէին Վահանին հանդէպ, որ կրտսերն էր եւ Վանիկ կը կոչէին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ
ԾՆՆԴԵԱՆ 75 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէրեանի ստեղծագործութիւնը նոր փայլուն էջ բացեց հայ քնարերգական պատմութեան մէջ: Նոր մարդկայնականութիւն, ազնիւ հայրենասիրութիւն, զգացմունքի անկեղծութիւն եւ անաղարտութիւն, բանաստեղծական բարձր մշակոյթ, լեզուի վճիտ պարզութիւն եւ երաժշտականութիւն՝ ահա այն գծերը, որոնք բնորոշում են Տէրեանի բանաստեղծական աշխարհայեացքը եւ քնարերգութիւնը:

Բանաստեղծի մահից յետոյ անցան տասնեակ տարիներ, եւ նրա անունը է՛լ աւելի բիւրեղացաւ, դարձաւ լուսապայծառ: Տէրեանը — ասել է Աւ. Իսահակեանը, — «մնում է իր առաջին օրուայ գեղեցկութեան մէջ, միշտ անփոխարինելի, միշտ անմրցելի»:

Տէրեանը պատկանել է այն քնարերգուների շարքին, որոնք գերազանցապէս երգել են անձնական զգացումների եւ խոհերի ներաշխարհը: Սակայն այդ աշխարհը չի սահմանափակուիր մահը, նեղ, հասարակական արձագանգ չունեցող ենթակայական ապրումներով ու տրամադրութիւններով: Տէրեանի թախծոտ մեղեդիներում իր ուրոյն արտայայտութիւնն են գտել հայ ժողովրդի տառապանքներն ու վիշտը, նրա երազանքն ու տենչերը: Տէրեանի քնարերգութեան արմատները գտնւում են հայ ժողովրդի հոգեկան եւ մշակութային զարգացման նախընթաց շրջաններում: Ցենուելով հայ, ռուս, եւրոպական գրականութեան նուաճումների վրայ, Տէրեանը հայ բանաստեղծական արուեստը բարձրացրեց մի նոր փայլուն աստիճանի:

«Տէրեանը — գրել է 1916 թուականին ռուս անուանի բանաստեղծ Վալէրի Բրիւսովը, — փորձեց հայ բանաստեղծութեան սեփականութիւնը դարձնել այն ամէնը, ինչ վերջին տասնամեակներում ձեռք էր բերել եւրոպականը (մասնաւորապէս ռուսականը եւ ֆրանսականը): Այսպէս, օրինակ, Տէրեանը չօշափեց նիւթեր, որոնք հայ բանաստեղծների տեսադաշտից դուրս էին մնացել, փնտռեց նոր կշռոյթներ հայ բանաստեղծութեան մէջ, բացառիկ խստութեամբ վերաբերուեց յանգին: Տէրեանը իր ստեղծագործական փորձով ցոյց տուեց թէ ինչպիսի լայն հնարաւորութիւններ են թաքնուած հայ բանաստեղծական խօսքի հարստութիւններում: Նա մաքրեց գրական լեզուն գաւառական արտայայտութիւններից, գռեհիկ ու բռնազբօսիկ ձեւերից, մշակեց, յղկեց այն, որն այսօր կարող է չափանիշ ծառայել հայ գրական լեզուի մշակոյթի, յստակութեան, նրբութեան եւ երաժշտականութեան տեսակէտից»: Հրաշալի բաներ են, բիւրեղացած զգացմունքներ՝ անթերի ձեւերի մէջ, իսկական քնարերգութիւնը սա է — մաքուր քնարերգակ» — ասել է Տէրեանի բանաստեղծութիւնների մասին Աւ. Իսահակեանը:

Տէրեանի գրեթէ ամբողջ կեանքը անցել է հին աշխարհի պայմաններում, եւ նրա տխուր ու մռայլ տրամադրութիւնների ակունքը պէտք է փնտռել իրականութեան մէջ, նրա բազմաթիւ հակասութիւններում: Տէրեանը անցել է գրական-գեղարուեստական զարգացման բարդ ճանապարհ: Նրա հասարակական դիրքի ինքնորոշման համար վճռական նշանակութիւն ունեցաւ բանաստեղծի կեանքի վերջին, Պետերբուրգեան շրջանը: Այստեղ կազմաւորուեցաւ նրա քաղաքական աշխարհայեացքը, եւ 1917 թուականի փետրուարեան իրադարձութիւնների ժամանակ նա արդէն համայնավար էր:

Վահան Տէրեանը (Վահան Սուքիասի Տէր-Գրիգորեան) ծնուել է 1885 Փետրուար 10ին, Գանձակ գիւղում (այժմ վրացական Բոգդանովկայի շրջան) քահանայի ընտանիքում: Նախնական կրթութիւնը Տէրեանը ստացել է գիւղում, ապա Ախալքալաքի զաւառական դպրոցում: 1899 թուականի աշնանը նա դառնում է Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանի սան: Ճեմարանը աւարտելուց յետոյ Տէրեանը շարունակում է իր կրթութիւնը Մոսկուայի, ապա Պետերբուրգի համալսարաններում:

1908 թուականին Թիֆլիսում լոյս տեսաւ Տէրեանի անդրանիկ ժողովածուն՝ «Մթնշաղի անուրջները»: Չնայած տարբեր կարծիքներին ու տաք վիճաբանութիւններին, քննադատութիւնը ընդհանուր առմամբ ողջունեց Տէրեանի մուտքը գրականութիւն, ընդունեց, որ տաղանդաւոր երիտասարդ հեղինակը բերեց իր հետ նորութիւն, թարմութիւն, ինքնատիպ ոճ եւ լեզու: «Մթնշաղի անուրջները» հայ բանաստեղծութեան փայլուն, բացառիկ երեւոյթներից մէկն է: «Մեր գրականութեան պատմութիւնը, — գրում է իր յիշողութիւններում Ստ. Զօրեանը, — չի տեսել, երեւի, բանաստեղծական երկի այնպիսի ընդունելութիւն, որին արժանացան Տէրեանի «Մթնշաղի անուրջները» ... Նրանք աւելի սրտաբաց ընդունելութիւն գտան երիտասարդութեան կողմից, եւ կարճ միջոցում Տէրեանը ունեցաւ հետեւողների մի ամբողջ բազմութիւն: Իսկ երկրպագուներին թիւ չկար: Մի պահ մոռացուեցին մեր անուանի բանաստեղծները: Ամենուրեք՝ երեկոյթներում, ընտանիքներում, ընկերական շըրջաններում արտասանում էին Տէրեանի սոնետները եւ էլեգիաները: Սկսուել էր էր պարզապէս տէրեանական շրջան, Տէրեանի դարաշրջան: Օդը լիքն էր Տէրեանով: Երիտասարդութեան խօսակցութեան նիւթն ամէն տեղ նրա բանաստեղծութիւններն էին, իսկ ընկերների եւ սիրահարների նուէրը միմիանց «Մթնշաղի անուրջներ»: Եւ սա արդէն ապացուցում էր, թէ ինչ սրտադրաւ բանաստեղծ էր Տէրեանը»:

1912 թուականին Մոսկուայում հրատարակուեց Տէրեանի բանաստեղծութիւնների առաջին հատորը, ուր մտան նաեւ «Մթնշաղի անուրջները»: Այս հանգամանքը հեղինակը բացատրում է «ներքին սերտ կապակցութեամբ», որով միացած է «Մթնշաղեան» շարքը յետագայ տարիներում գրուած նոր բանաստեղծական շարքերի՝ «Գիշեր եւ յուշեր»ի, «Ոսկէ հէքեաթ»ի եւ «Վերադարձ»ի հետ: Տէրեանի բանաստեղծութիւնների առաջին հատորում գերիշխում են նոյն տրամադրութիւններն ու շարժառիթները: Այնտեղ եւս, ինչպէս «Մթնշաղի անուրջներում», պահպանուած է ընդհանուր տըխուր գունաւորումը: Բանաստեղծութիւնների վերնագրերն անգամ կանխորոշում են հատորի բովանդակութեան քնարական բնոյթը:

Տէրեանի ստեղծագործութիւնը կարելի է բաժանել երեք շրջանի: Առաջինն ընդգրկում է 1903–1912 թուականները, երկրորդի սկիզբը վերաբերում է առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին, երբ կազմաւորւում են բանաստեղծի հասարակական հայեացքները եւ վերջապէս, վերջին տարիների (1917–1919 թ.) ստեղծագործութիւնը, որը բնութագրում է Տէրեանին որպէս երիտասարդ ընկերվարական պետութեան գործիչ:

Իր ստեղծագործութեան առաջին շըրջանում Տէրեանը անմիջականօրէն գրեթէ չի արձագանգել հասարակական կեանքի երեւոյթներին: Նրա բանաստեղծութիւններից մէկը, որը տեղ չի գտել «Մթնշաղի անուրջներ»ում, վկայում է այն մասին, թէ որքան խորն են հեղինակի թախծի ու տխրութեան արմատները, թէ որքան օրինական է կապը Տէրեանի անձնական ապրումների եւ հասարակական տրամադրութիւնների միջեւ: Այդ բանաստեղծութեան մէջ, որը կրում է «Կոչմար» վերնագիրը, Տէրեանը սրտի կսկիծով պատմում է խաւար գիւղերի սարսափներով լի կեանքի մասին, թէ ինչպէս դաժան թշնամին եկաւ, «բոլորն աճապարեց փախան դէպի սար», ինչպէս «մայրը վայր ընկաւ, 'երեխան մնաց...»: Բանաստեղծը ականատես է եղել մահասարսուռ տեսարանների, եւ նա եզրակացնում է դառն տխրութեամբ.

Արիւն ես շնչում երկինք, ծով ու հող.
Մայրիկ, իմ շուրջը արիւն է միայն...

ԿԱՄՍԱՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

×

Երանի՛ նրանց, որ մութ բանտերում,
Եւ չարչարանքում դժնի, որպէս մահ,
Մաշեցին այնքան օրեր հրահրում,
Գերուած թշնամուց անսիրտ ու ագահ:
Երանի՛ նրանց, որ սրտով խռով
Մնացին տոկուն, հպարտ ու անահ,
Պարզած աչքերը դէպի լոյս հեռուն,
Արհամարհեցին ե՛ւ երկունք, ե՛ւ մահ,
Երանի՛ նրանց, ե՛ւ փառք, ե՛ւ օրհնանք...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Տօքթորը սուր պատճառը հարցուց մամային, մաման ալ՝ Սոֆիին: Այս վերջինը առարկեց թէ իր առողջութեանը պատճառով ստիպուած ըլլալով թեթեւ սնունդ մը առնելու, առանձին ճաշելը աւելի յարմար էր իրեն:

Սակայն, յետոյ տօքթորը նշմարեց որ Սոֆի՛ Համբիկի հետ կը ճաշէր միշտ անոր սենեակը, գլուխ գլխի:

Երիտասարդը, սրտմտած, մամային պայթեցաւ այս մասին:

— Աս աղջկան ըրածը կը վայլէ՞, մամա, պոռաց:

— Զաւակս, հիւանդ եմ կ'ըսէ կոր, ձեր կերած կերակուրներէն չեմ ուտեր կ'ըսէ կոր, պատասխանեց մաման, այդքան բծախնդրութեան մը վրայ զարմանալով: Ինչո՞ւ պէտք, զաւակս, ո՛ւր ուզէ ճաշէ, աւելի աղէկ, սեղանին վրայ մենք մեզի կ'ըլլանք:

— Բայց այդ մարդուն հետ կը ճաշէ կոր, շարունակեց Արշակ. ի՞նչ ըսել է, կը վայլէ՞ տան մէջ ասանկ բան:

— Ազգականս է, կ'ըսէ կոր, ի՞նչ ըսենք:

— Չէ՛, չըլլար, չե՛մ ուզեր, կը կանչէր ամիրային թոռը մոլեգնօրէն ոտքը գետինը զարնելով, մեր պատիւը կայ, ամիրային պատիւը կայ. ի՞նչ կ'ըսէ հասարակութիւնը. բայց դո՞ւն ինչպէս թոյլ կուտաս ասանկ բան մը, մամա, պոռաց մօրը երեսին, որ ափ ի բերան եղած տըղուն կը նայէր:

— Ի՞նչ ընեմ, զաւակս, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ:

— Ի՞նչ պիտի ընես, ամէնը մէկ վռնտէ, լմննայ երթայ. ատոնք մեր պատիւին հետ կը խաղան կոր: Վռնտէ՛, ճամբէ, վռնտէ՛, ատոնք ինչերնի՞ս են. ի՞նչ կը սպասենք ատոնցմէ. Մերկէրեանին բերած հէտիկները, թող գայ առնէ տանի...

Եւ ուժգնօրէն դուրս ելլելով գնաց իր սենեակը փակուեցաւ:

Մաման այս պոռթկումէն սասանած, սկսաւ մտածել թէ ի՞նչ կերպով տունէն հեռացնէր Սոֆին, մայրը ու տղան. այս մասին որոճալու վրայ էր երբ Արշակ նորէն ներս մտաւ սենեակէն: Անձայն վեր վար կը ճեմէր:

— Մամա, ըսաւ մօրը առջեւ տնկուելով մէկէն ի մէկ, կը մտածեմ որ ատոնք խեղճ մարդեր են. ասկէ դուրս հանուելնէ անօթի կը մնան, եկուր մի՛ ճամբեր, չըլլար, մեղք են:

— Ապրիս, բարեսիրտ զաւակս, ըսաւ տիկինը իր ազնիւ տղան համբուրելով:

Տարփանքէն եւ կատաղութենէն խարազանուած, ամիրային թոռը քանի մը օրը անգամ մը ասանկ տեսարաններ ստեղծեց: Հակառակ իր ճիգերուն, իր տենդը, յուզումը, վրդովումը աննշմարելի չմնացին Փարիզուհիէն որ սկսաւ հետաքրքըրուիլ: Տանջանք մըն ալ աս եղաւ:

Հիմա, կը զղջար Փարիզէն հետը բերած ըլլալուն այդ աղջիկը, որ հարիւրաւոր ոսկիներու նստած էր իրեն:

Բայց մանաւանդ, ձկնորսին տղուն ներկայութիւնը յարաժամ ըլկանք մը եղաւ իր մրրկալի հոգիին համար: Քանի մը անգամ մղուեցաւ բրտօրէն ապարանքէն դուրս նետել զանի, բայց ատոր համար հարկ եղած բարոյական արու ուժը վերջին րոպէին միշտ պակսեցաւ իր քով, այդ երիտասարդին նայուածքին թաքուն սպառնալիքէն առջեւ պաշարուելով երկիւղով մը որուն պատճառը չէր կրնար հասկնալ, հակառակ որ ինքը երկարօրէն եւ անձկանօք իր յիշողութեան մէջ փնտռուած ըլլար այդ նայուածքը:

Անոր հանդիպելուն, կ'աճապարէր իսկոյն խուսափիլ, վրդոված անոր վրէժխնդիր սեւեռումէն, որ նշդրակի մը պէս իր մէջը կը մխուէր:

Շուարած եւ մոլեգին, Փարիզուհիին խոլ չուայտութեան մը անձնատուր եղաւ, ջուրի պէս մսխելով դրամը, ա'լ իրարու ետեւէ ծախելով կալուածները, որոնց անհետացումը ա'լ երկիւղ չէր պատճառեր տիկին Մարկոսեանին, ըստ որում որոշուած էր որ երբ բոլոր կալուածները լմննային, Մարկոս ամիրային այդ պատմական ապարանքն ալ մէջով դուրսով ծախուէր եւ իրենք, մայր ու որդի, ելլային Փարիզ երթային՝ հոն հաստատուելու համար բոլորովին, համալսարաններու եւ ամէն տեսակ փրոֆեսէօրներու այդ ոստանին մէջ, որոնց հետ միշտ գործ պիտի ունենար «Հայ գիտական աշխարհին այս պարծանք»ը, ինչպէս գրած էր Արեւմուտք՝ տօքթոր Մարկոսեանին Պոլիս դարձին՝ Ֆրանսացի երեւելի բըժիշկ, տօքթոր Ֆրուասարէն աղջկանը հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր-Վարդանեան եղբայրներուն, համայն Տէր-Վարդանեան ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին՝ այրի Տիկին Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր-Վարդանեան եղբայրներէ 50 Ն.Ֆ. Պօմոնի դպրոցին եւ 30 Ն. Ֆ. Կ. Խաչի աղքատներուն, այրի Տիկին Ատրինէ Կարապետեանէ 5, Պ. Վահան Խաչօղլեանէ 10, Պ. Վարդգէս Վարդանեանէ 10, Պ. Վարդան Սէրէնկիւլեանէ 10, Պ. Տիգրան Մահիկեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Յ. Տօլպաչեանէ 20, Տէր եւ Տիկին Ս. Գասպարեանէ 20, Պ. Մեսրոպ Քասքասեանէ 5, Պ. Ժիրայր Ոսկեանէ 10, Պ. Սերժ Սարգիսեանէ 10, այրի Տիկին Հ. Միկիրճեանէ 5 և Տէր և Տիկին Թ. Գըլըճեանէ 20 Ն.Ֆ.:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած ենք Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղտասարեանէ 25 եւ Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեանէ 10 Ն. Ֆ. ողբ. Յ. Իսպիրեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի:

Իսկ Զատկի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած ենք Տիկին Շ. Թոնկուրեանէ 20, Պ. Արամ Գաբրիէլեանէ 10, Տիկին Անսուրեանէ 5, Տիկին Ասլանեանէ 10, Պ. Մարկոսեանէ 5 և Պ. Գ. Քիւրտօղլեանէ 5 Ն. Ֆ. իր մօր մահուան երկրորդ տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ:

Ա Զ Դ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի նորակազմ Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը Մայիս 6ին, երեկոյթ մը կազմակերպած է, բարձր հովանաւորութեամբ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկոպոս Մանուկեանի, ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ հիմնած բազմօգուտ գործին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի 54րդ տարեդարձին առթիւ:

Ջանք չէ խնայուած արժանավայել ձեւով տօնելու համար յիշատակի եւ յարգանքի այս հանդիսութիւնը, հանդէպ մեծ Հայուն:

Գեղարուեստական խանդավառ բաժին մը ապահովելու համար հրաւիրուած են Պ. Կարպիս Ափրիկեան եւ «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը, ինչպէս նաեւ Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան (երգ) եւ Օրիորդ Գաբոյեան (արտասանութիւն):

Կը սիրենք յուսալ որ հոծ բազմութիւն մը պիտի լեցնէ Լիւթէսիայի սրահը, այս ուրբաթ իրիկուն:

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

Մայիս 7ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ
ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Նախագահութեամբ
Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ-Ատենապետ
ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մեծարանք թէյով կամ շամբանեայով եւ հայկական խմորեղէններով
Ո՛չ հանգանակութիւն, ո՛չ Թոմպոլա
Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. փրանք:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30ին, Մուլէն - Պլէոյի սրահը (Սընոն):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 217-218 (Յունուար - Փետրուար), 48 էջ, ճոխ, այլազան եւ միշտ հետաքրքրական բովանդակութեամբ.—

Էջը... բժշկութեան մէջ (ԽՄԲ. — Իմ սիրելի Հայաստանը (ԱՍԱՖԵՒ). — Օդը սնունդ մըն է (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ). — Վառարանի մասին (ՏՈՔԹ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ). — Ի՞նչ են կենսանիւթերը եւ ի՞նչպէս հասկնալ անոնց պակասը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ). — Ջաւակ առնել պուլիկով (ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչ անուն տալ երախային (ՀԱՆՐԻ ՄԱՍԷ). — Խրատներ մայրերուն (ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ). — Հիւանդը եւ իր սնունդը (ՏՈՔԹ. ՊԸԼՈՆՏԷԼ). — Զլախտի մասին (ՏՈՔԹ. ՖՈՒՐՈՒՆՃԵԱՆ). — Թոքախտը յարձակողականի անցաւ (ՓՐՈՖ. ԷԹԻԷՆ ՊԵՌՆԱՐ). — Սիֆիլիզը յարձակողականի անցաւ (ՏՈՔԹ. ՌՈՒՍԷ). — Միշտ մտածեցէք խլիրդի (քանսէր) մասին (ՓՐՈՖ. ԺԱՆԸՆէ). — Թունաւորուեցաւ, ի՞նչ ընել (ԽԱՉՈՒՀԻ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՌՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Մայիս 7ին, «Ռուա Ռընէ» սրահին մէջ, ժամը 21,30էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Այս առթիւ պիտի քաշուի Միութեան 1959ին հրապարակ հանած վիճակահանութեան տոմսերը:

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20: Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27-35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաչեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փոքրիկ:
6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ:
7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:
8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին, «Հարոնեան» ակումբը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՌԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Պուրկինեօն, Անիէռ (Պուա-Քոլոմպի կայարանին մօտ):

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (Հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ):

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր ֆրանք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ

MARDI 3 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8189 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4590

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՐ Կ'ՈՒՏԵՆ

Իսմէթ Ինէօնիւ, Մուսթաֆա Քէմալի աջ բազուկը, Լօզանի հաշտութեան ժողովին գոռոզ պատուիրակն ու Վարլըք վէրկիսիի (Ունեւորութեան տուրք) ողխբանչակ հերոսը տասը տարիէ ի վեր չէր կրցած մարսել իր պարտութիւնը : Հանրապետութեան նախագահի բարձր պաշտօնէն իջած էր պարզ կուսակցապետի եւ երեսփոխանի աստիճանին : Ի՛նչ անկում :

Ճիւմհուրիյէթ Հալք Ֆըրքասը (Հանրապետական Ժողովրդական Կուսակցութիւն), աւելի ծանօթ Հալք անունով, հիմնուած Աթաթիւրքի կողմէ, իր մէջ համախմբած էր նախկին Իթթիհատականներն ու մոլեռանդ Թուրքերը :

Շփացած անակնկալ եւ դիւրին յաղթանակէն, — շնորհիւ խորհրդային բարեկամին անվերապահ օժանդակութեան եւ կարգ մը դաշնակիցներու մեղսակցութեան, Աթաթիւրք յաջողած էր տապալել միապետական վարչաձեւը եւ ջնջել խալիֆայութիւնը, դառնալով Թուրքիոյ միահեծան տէրն ու տիրականը :

Ստեղծած էր Հալքը, իբրեւ յենարան իր մենատիրական վարչաձեւին : Իսմէթ Ինէօնիւն երկար ատեն գործակցեցաւ իրեն հետ, մանաւանդ իբրեւ վարչապետ, մինչեւ շնորհազրկումը : 1938ին, Մ. Քէմալի մահէն վերջ, իբրեւ անոր բնական եւ անվիճելի ժառանգորդը, ընտրուեցաւ Հանրապետութեան նախագահ, ամենալայն իրաւասութիւններով :

Կը յուսար ցկեանս մնալ իր պաշտօնին վրայ, շնորհիւ Հալքին, որ ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր ամէն իշխանութիւն, իբրեւ միակ արտօնեալ կուսակցութիւն :

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Ամերիկայի հետ Թուրքիոյ շահախնդիր շըփումները պատճառ դարձան, որ կազմուի երկրորդ կուսակցութիւն մը եւս, — Դեմոկրատ — որուն մէջ մտան Հալքէն դժգոհ բոլոր տարրերը :

1950ի ընտրութիւնները ջախջախիչ պարտութեան ենթարկեցին Հալքը, զարմանք պատճառելով բոլորին : Իսմէթն ու իր ամբողջ սպայակոյտը քշուեցան հրապարակէն, իշխանութիւնը յանձնելով Ճէլալ Պայարի, Ատնան Մենտերէսի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի, բոլորն ալ նախկին Հալքեաններ, իսկ վերջինը ծանօթ նաեւ իբրեւ Իթթիհատական եւ Համաթրքութեան տեսաբան :

Տասը տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուի Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, 1954ի եւ 1957ի ընտրութեանց մէջ եւս շահած ըլլալով աթոռներուն մեծամասնութիւնը :

Մինչ 1950ին եւ 1954ին պարտութիւնը ջախջախիչ էր եղած, 1957ին Հալքը մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրեց եւ Դեմոկրատներէն քիչ պակաս քուէ ստացաւ : Սակայն ընտրական օրէնքին կարգ մը տրամադրութիւններով Հալքը շահեցաւ 178 աթոռ միայն, Դեմոկրատներու 424ին դէմ : Զօրական աթոռ ալ չշահեցան Միլլիյէթ եւ Հուրրիյէթ կուսակցութիւնները, դատապարտուած կլանուելու երկու մեծերուն կողմէ :

Ընդդիմադիր Հալքը յոյսը չէ կտրած երբեք կրկին տիրանալու իշխանութեան : Երկրին մէջ ունի շատ կողմնակիցներ : Մենտերէս իբրեւ «դեմոկրատ» հրապարակ իջաւ, սակայն իբրեւ մենատէր՝ փնտռել տուաւ Աթաթիւրքն ու Իսմէթը :

Իր օրով ժողովրդավարական սկզբունքները բոլորովին ոտնակոխ եղան : Խստիւ կաշկանդեց մամուլի ազատութիւնը : Համաձայն Մամուլի Միջազգային Հիմնարկութեան, Թուրքիոյ մէջ 1954էն մինչեւ 1958 չորս տարուան ընթացքին 1161 դատ բացուած է լրագրողներու դէմ, որոնցմէ 238 հոգի տուգանքի կամ բանտարկութեան դատապարտուած են : Վաթանի խմբագրապետը Ահմէտ Էմին Եալման, որուն բանտարկութեան դէմ բողոքած էր միջազգային մամուլը, երկու շաբաթ առաջ ազատ արձակուեցաւ :

Աթոռի կռիւ է որ կը մղեն երկու կուսակցութիւնները : Կատարեալ աքլորամարտ Իսմէթի եւ Մենտերէսի միջեւ :

Առաջինը իր անցեալի վաստակով մեծ համարում կը վայելէ դեռ ժողովրդական զանգուածներու մէջ : Ժամանակին իրեն հետ էր նաեւ բանակը, սակայն դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր մարդիկը տեղաւորեց սպայակոյտին եւ հրամանատարական կազմին մէջ :

Հակառակ մաքրագործումներուն, Իսմէթ տակաւին կողմնակիցներ ունի բանակին մէջ, ինչպէս տեսնուեցաւ վերջերս, երբ հակառակ կառավարական արգելքին, երկու բարձրաստիճան զինուորականներ թոյլ տուին, որ Հալքի կուսակցապետը Կեսարիա մտնէ, աչք առնելով պաշտօնազրկումը :

Մենտերէս անցեալ չունի : Շնորհիւ իր անձնական հարստութեան՝ անշահախնդիր մարդու համբաւ շինեց : Իբրեւ երիտասարդ եւ արդիականութեան սիրահար՝ յանդուգն ծրագիրներ յղացաւ : Ամէն կողմ գործարաններ բացաւ եւ հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկեց : Պոլիսը եւրոպական ոստանի մը վերածելու նպատակով՝ մեծ պողոտաներ բացաւ, քանդելով բազմաթիւ հին շէնքեր, նոյնիսկ անոնք որ պատմական արժէք ունէին :

Իր քաղաքականութեան արդիւնքն եղաւ այն, որ երկիրը տնտեսապէս քայքայուեցաւ, հասնելով սնանկութեան դուռը :

Անցեալ շաբթուան արիւնալի դէպքերը ցոյց տուին, որ դժգոհութիւնը Մենտերէսի կառավարութեան դէմ՝ լուրջ համեմատութիւններ է ստացած : Համալսարանական ուսանողներն ու ուսանողուհիները ըմբոստացած՝ կը պահանջեն իշխանութեան գլուխ բերել կրկին հին աղուէս Իսմէթը :

Դեմոկրատ եւ Հալք իրար կ'ուտեն : Արիւն հոսեցաւ Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ :

Ո՞ւր պիտի յանգի աթոռամարտը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ 1Ը ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Մայիս Մէկը տօնուած է գրեթէ ամէն կողմ : Ֆրանսայի կարեւոր քաղաքներուն մէջ խաղաղ հաւաքոյթներ կազմակերպուած են ու այս առթիւ ճառեր ալ արտասանուած : Ասիոյ, Ափրիկէի շատ մը երկիրներու մէջ Աշխատանքի Օրը քաղաքական բնոյթ ստացած է :

Մոսկուայի մէջ Մայիս Մէկը ռազմական ուժի ցուցադրութիւն մըն է միշտ : Բայց այս տարի տողանցքը տեւած է 17 վայրկեան, սակայն առաջին անգամն ըլլալով Խ. Միութիւնը ցոյց տուած է միջ-երկրային հրթիռը եւ գեր-արդիական թնդանօթներ :

Միջազգային դէտեր որ ներկայ գտնուած են հետեւեալ ձեւով կը բացատրեն Մոսկուայի տողանցքին յետին նպատակը : Վերին Ժողովի նախօրեակին ցոյց տալ թէ ի՛նչ ահաւոր եւ աշխարհակործան զէնքեր ունի Խ. Միութիւնը : Մոսկուայի ձայնասփիւռին խօսնակը ի մէջ այլոց ըսած է թէ այս զէնքերը «Խ. Միութեան ունեցած ուժին միայն մէկ կաթիլը կը ներկայացնեն» :

«Մահուան զէնքեր»ուն անմիջապէս յաջորդած է հսկայ ճերմակ աղաւնի մը՝ խաղաղութեան խորհրդանշան : «Եթէ աշխարհ տրամադիր ըլլայ խաղաղութեան ճամբան բռնել, աւելցուցած է խօսնակը, խորհրդային բանակը պատրաստ է իր սուրերը արօրի խոփերու վերածել» :

Զինուորական տողանցքին յաջորդած է բանուորներու եւ ուսանողներու խումբը, կէս միլիոնէն մինչեւ մէկ միլիոն կը հաշուուի :

Երկու Պերլիններու մէջ տարբեր ցոյցեր տեղի ունեցած են, մինչ բանակը կը տողանցէր արեւելեան Պերլինի Մարքս-Էնկելս հրապարակին վրայ, անդին 750 հազար արեւմտեան Պերլինցիներ ինքնորոշման իրաւունք կը պահանջէին :

Միւս արբանեակ հանրապետութեանց մէջ, տողանցքներ տեղի ունեցան : Փրակայի մէջ ժողովրդական հսկայ տողանցք մը, Պուքրէշի մէջ, նորէն ժողովրդական տողանցք առանց բանակի, Փեշտայի մէջ 500.000 հոգի տողանցած են կառավարութեան եւ համայնավար կուսակցութեան առջեւ : Ալպանիոյ մէջ պզտիկ միջադէպ մը պատահած է, Եուկոսլաւիոյ դեսպանը հեռացած է պաշտօնական ամբիոնէն ճառի մը ընթացքին, զոր վիրաւորական գտած է իր երկրին համար : Պելկրատի մէջ, երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով տողանցք մը տեղի ունեցած է, որուն ներկայ գտնուած է մարեշալ Թիթօ :

Ծանօթ է որ քանի մը տարի է ի վեր Պապը Մայիս 1ը հռչակած է Ս. Յովսէփի տօն, եւ այդ առթիւ պատգամ մը կ'ընէ աշխարհի աշխատաւորներուն : Յովհաննէս ԻԳ. կիրակի օրուան իր պատգամին մէջ չեշտեց. — Աշխատանքը բարձր առաքելութիւն մըն է, խելացի եւ իսկական գործակցութիւն մըն է մարդուն համար ստեղծագործ Աստուծոյ հետ :

Նոյն օրը աւելի քան 10.000 աշխատաւորներ ընդունուեցան Պապին կողմէ :

ԿԻՐԱԿԻ ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ, ԼՈՒՍԱՐԳԵԼ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՍԿՍԱՒ

Մինչ Ատլանտեան Ուխտին անդամակցող տասնըհինգ արտաքին նախարարները Պոլսոյ մէջ սկսան իրենց խորհրդական ժողովը, անդին Թուրքիոյ մէջ ջղագրգիռ եւ լարուած կացութիւն մը կը տիրէ :

Մայիս մէկին ոչ մէկ նոր ցոյց կամ բախում տեղի ունեցած է : Լուսարգելը դրութիւնը միշտ կը շարունակուի : Զինուոր. իշխանութիւնները, որոնց յանձնուած է հսկել երկրին անդորրութեան վրայ, խիստ միջոցներ ձեռք առած են : Հրասայլեր եւ զինուորական կարեւոր ուժեր պատերազմի հանդերձանքով կը շարունակեն դիրք գրաւել Պոլսոյ, Անգարայի եւ կարգ մը քաղաքներու մէջ :

Ցարդ 9 ուսանողներ որ հիւանդանոց փոխադրուած էին, մեռած են :

Պոլսոյ մէջ, կիրակիէն երկուշաբթի ժամը առաւօտեան 4էն 4, լուսարգել հաստատուած էր, այնպէս որ Ատլանտեան նախարարները մեռած քաղաք մը ժամանեցին :

Արտաքին նախարար՝ Զօրլու մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է թէ «Հալք» ընդդիմադիր կուսակցութեան կարգ մը անդամները պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունին այս խռովութիւններուն մէջ : «Համայնավար գործելակերպ որդեգրած են, այս վերջինները» :

Առ այժմ թէ՛ հանդարտութիւն կը տիրէ եւ թէ ջղագրգիռ եւ լարուած վիճակ մը նշմարելի է ժողովուրդին եւ յատկապէս ուսանողական շրջանակներէն ներս :

Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներու նիստը բացուած է մտահոգիչ մթնոլորտի մը մէջ : Արդարեւ, միջազգային քաղաքական շրջանակները չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը : Ի՞նչպէս կարելի է ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան պահպանումին նուիրուած խորհրդաժողով մը գումարել քաղաքի մը մէջ, ուր պատերազմական վիճակ կը տիրէ :

Մայիս մէկի առաւօտ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները խորհրդակցական նախապատրաստական նիստ մը գումարած են ու քննած Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերը :

Ամերիկայի արտաքին նախարար Հերթըրի պաշտօն յանձնուած է ներկայացնել վերոյիշեալ երկու հարցերը :

Ատլանտեան Խորհուրդը օրակարգի երկու հարցեր քննութեան պիտի առնէ : Առաջինը խիստ կարեւոր, (Վերին Ժողովի նախօրեակին քննել միջազգային ներկայ կացութիւնը) : Երկրորդը նուազ կարեւոր (քննութիւն՝ ընդհանուր քարտուղարի զեկոյցին) : Ժողովին առաջին նիստը բացուեցաւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարին նախագահութեան տակ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ միջադէպերը կը շարունակուին Լեհաստանի մէջ, կաթողիկէներու եւ տեղական իշխանութեանց միջեւ : Նովա-Հութայէն ետք, ապստամբութիւն մը ծագած է Ոլցթինի մէջ : Լեհական մամուլը առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ հանդիսացած է միջադէպերուն : Վերջին օրերու այս դէպքերը ցոյց տուին որ Լեհերը ոչինչ կորսնցուցած են կրօնական իրենց մոլեռանդութենէն, իսկ միւս կողմէ յայտնի եղաւ նաեւ որ ոստիկանական արտակարգ ուժեր պատրաստ են միշտ միջամտելու :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ եւս ցոյցեր կատարուած են կիրակի օր, մէկ հոգի մեռած է, 70 հոգի վիրաւորուած : Էշրէֆիէի Սէն-Վենսան տը Փօլ եկեղեցիին մէջ Գերապատիւ Մէուշի պատարագ կը մատուցանէր վարչապետ Քարամէի եւ կառավարական միւս անդամներու ներկայութեան երբ միջադէպեր ծագեցան եկեղեցիին առջեւ : Ուսանողները հակամերիկեան ցոյց մը սկսած են : Ոստիկանները ստիպուած եղած են արտասուաբեր ռումբեր գործածել :

ՏԸ ԿՈԼ շաբաթ կէսօրէ ետք Քայէն (Կիւյան) հասած է : Խանդավառ բազմութեան մը առջեւ Հանրապետութեան Նախագահը իր ուրախութիւնը յայտնած է որ կը գտնուի «350 տարիներէ ի վեր Ֆըրանսական հող դարձած» այս երկրին մէջ : Կիրակի տը Կոլ Մարթինիք հասած է ու դիմաւորուած 50.000ի հասնող բազմութեամբ մը որ աննկարագրելի խանդավառութեամբ մը «Կեցցէ՛ տը Կոլ» աղաղակած է :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ հաւաքուած են անգլիական Հասարակապետութեան արտաքին նախարարները : Խորհրդաժողովը տասը օր պիտի տեւէ եւ պիտի ունենայ զուտ խորհրդակցական բնոյթ :

ԱՓՐԻԿԷԻ ԵՒ ԱՍԻՈՅ ժողովուրդներու երկրորդ համագումարը որ տեղի կ'ունենայ Գահիրէի մէջ, որոշեց « տնտեսական համագործակցութիւնը կարգաւորող մարմին մը ստեղծել» : Բանաձեւը կը չեշտէ թէ մարմնին հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ «տնտեսական գետնի վրայ զարգացնել Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու համագործակցութիւնը, որպէսզի տեղական ժողովուրդներուն ապրելակերպի մակարդակը բարձրանայ» :

ՓԵՔԻՆ հասած է Էֆ. Էլ. Էն.ի պատուիրակութիւն մը որուն գլուխը կը գտնուի Խրիմ Պելքասեմ : Համայնավար Զինաստանի փոխ-վարչապետը՝ մարեշալ Հօ Լունկ բարի գալուստի իր խօսքին մէջ չեշտած է թէ ալժերացի ժողովուրդը «յամառ ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ Ֆրանս. բանակին աշխարհակալութեան եւ Ատլանտ. Ուխտի խմբակցութեան» :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԵՐԱԶԻ, ՏԽՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(Մահուան քառասնամեակին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գերազանցապէս սիրոյ եւ վիշտի, քնարերգակ բանաստեղծ, չէր կրնար ժամանակակից հայրենի տառապանքը եւ աւերակներն անտեսել։ Այդ տեսակէտով մաս մը քերթուածներ եւս ունի, որոնք Արարատին եւ կիզուած Հայրենիքին ուղղուած են։ Գիրքերէն յողնեցայ, գիս տարէ՛ք, կ՚ըսէ. մեր պայծառ դաշտերը, մեր անառիկ ու վեհանիստ սարերը, մեր արեւոտ արտերը։ Երբ ես մեռնիմ, կ՚ըսէ, տարէ՛ք, թաղեցէ՛ք գիս հայրենի երկրին մէջ, հող չէ թէ աւեր իմ երկրիս մէջ ըլլայ, որովհետեւ կ՚ուզէ իր մօրը մօտ ննջել եւ իր տառապած ժողովուրդին մէջ...

Տարաբախտ բանաստեղծը հիւծախտաւոր կը մեռնի Օրէնպուրկի մէջ, 7 Յունուար 1920ին։

« Մթնշաղի Անուրջներ »ու հատորէն զատ, Վահան Տէրեան ուրիշ քերթուածներ ալ ունի։ Երեւան տպուած երկերու ժողովածուին մէջ անոնք ցրուած են։ Այդ հատորները խմբագրած է Պ. Մակինցեան 1925ին։Վաթսուն հատ են անոնք ,մեծ մասով պարագայական բանաստեղծութիւններ, եւ որոնց ընդհանուր խորագիրն է Սեւագրութիւններ։ *Անոնց կը յաջորդեն* Թարգմանութիւնները։

Շատ յատկանշական է Վահան Տէրեանի քնարերգութիւնը։ Ինչ բան որ տխրութիւն, վիշտ ու ցաւ է, ամէնէն աւելի կը ներշնչուի անոնցմով։ Իր բնութիւնը, երգած աղջիկները մթնշաղի երազներ են։ Կը սիրէ աշնան մեղեդիները, մշուշոտ ու անձրեւով բեռնաւորուած երկինքը։ Կը սիրէ տխուր ու մելամաղձոտ աչքերը։ Իրիկնապահերն ու ժամերը։ Մահուան սուրերն է, որ կը հալածէ զինքը։1905ին, երբ տակաւին քսան տարեկան է, թաղման մասին կը մտածէ ու կ՚երգէ եւ կը բաղձայ որ իր շիրմին վրայ դեղնած ծաղիկներ ցանեն։ Կը թուի թէ, մանաւանդ վերջին տարիներուն, ուրախ ու զուարթ օրեր չէ անցուցած։ Հիւանդ հոգի մը, ծայրայեղօրէն, ցրտահար եւ հողմավար, որուն համար չկայ արշալոյս։ Իր սիրած աղջիկը, կարօտով ու երազով փնտրուած, ցաւ ու տառապանք ապրեցնելով մէկտեղ, օրհնուած է, որովհետեւ երգ է ու կեանք։ Ճակատագիր սակայն, անոր զգուանքներուն առջեւ դողալով ու յուզուելով մէկտեղ։

Ահաւասիկ թէ ինչպէ՛ս կ՚երգէ ան Ցնորք *խորագրով քերթուածի մը մէջ.—*

Նա ունէր խորունկ երկնագոյն աչքեր,
Քնքոյշ ու տրտում, որպէս իրիկուն.
Նա մի անծանօթ երկրի աղջիկ էր,
Որ աղօթքի պէս ապրեց իմ հոգուն։

Նրա ժպիտը մեղմ էր ու դողդոջ,
Որպէս լուսնեակի ժպիտը տխուր.
Նա չունէր խնդող թովչանքը կնոջ. —
Նա մօտենում էր որպէս քաղցր քոյր...

Իմ յուշերի մէջ ամէնից պայծառ,
Իմ լքուած սրտի մաքուր հանգրուան,
Քոյր իմ, դու չկաս, քոյր իմ ,դու մեռար,
Ու քեզ հետ հոգուս լոյսերը մեռան...։

Շատ մը բանաստեղծներ թախիծով այրած են եւ իրենց հիւանդ սրտին մէջ տագնապ մը կայ։ Ամէն բան, ամէն ինչ մոռնալ կը բաղձան, չսիրել, չտենչալ, չխորհիլ, չափսոսալ ու հեռանալ... Բայց Վահանդ Տէրեանի պարագան հոտ ալ բացառիկ կերպով կը ներկայանայ.
Տրտմութիւնն է իմ շուրջն ու բէկում,
Իմ հոգուն է անվերջ սուգ ու լաց։

Կարօտով ու երազով տարուելով մէկտեղ, սիրոյ ենթակային փիզիքականը դերած է իր հոգին։ Ալեծածան մազերը, աչքերուն խորախորհուրդ խորութիւնը, անձայն խօսքերուն քնքոյշ տեսքը, բոցավառուած վարդ ժպիտները գերած են զինքը։ Կ՚ուզէ աղօթել ու երկրպագել, նոյնիսկ առանց սիրուելու։ Միշտ տրամադիր է նոր սէրերով գինովնալու։ Գերի է խորունկ ու մեղաւոր աչքերուն մանաւանդ, որոնք իրիկնամուտի թովչութիւն ունին, աչքեր, որոնք մոլորուած են անխօս կանչող փարոսի շողերուն պէս։ Եռասաղ վերնագրով այդ քերթուածը նոյնութեամբ կուտանք.—

Ես սիրում եմ քո մեղաւոր աչքերը խոր,
Գիշերի պէս խորհրդաւոր.
Քո մեղաւոր, խորհրդաւոր աչքերը մութ,
Որպէս թովիչ իրիկնամուտ։
Քո աչքերի անծայր–ծովում մեղքն է
դողում,
Որպէս գարնան մթնաշաղում։
Քո աչքերում կայ մի քնքոյշ բախտի
վերյուշ՝

Արբեցումի ոսկէ մշուշ։
Մոլորուածին անխօս կանչող փարոսի շող
Քո աչքերը հոգի տանջող,
Ես սիրում եմ գգւող – անգութ աչքերդ
մութ,
Որպէս գարնան իրիկնամուտ։

Չէ՞ք կարծեր որ անոր բանաստեղծութիւնը, իր ամբողջութեանը մէջ գերազանցապէս անհատական դրոշմ կը կրէ, ըլլալով գերազանցապէս քնարերգական։ Իր խառնուածքին, նկարագրին, տրամադրութիւններուն ծնունդն է։ Քիչ մը չափազանցուած եսասիրական։ Կրնար լաւատես դրոշմով ներկայանալ, ինչպէս քանի մը քերթուածները իր ստեղծագործութեան, զոր պիտի տեսնենք։ Ինչպէս այն միւս հիւանդ բանաստեղծը, որուն անունն է Միսաք Մեծարենց, որուն քնարին վրայ ուրախութիւնն անանձնականին *պէս ուրախ ու մարդկային երգեր հնչած են։ Բայց Վահան Տէրեան, թախիծի, տրտմութեան, ցաւի ու վիշտի, մորմոքի բանաստեղծն է։ Կը սիրէ աշնան մշուշն ու ոսկին, հողմավար տերեւները եւ դոհար արցունքները։*

Ինչպէս կ՚ըսէի, ունի սակայն քանի մը քերթուածներ Առաւօտը, Գարնանամուտը, Վերադարձը, *որոնց մէջ բացառաբար լաւատես է քերթողը։ Կ՚ուզէ օրհնակ՝ սիրով ողջունել անցնող ու դարձողը, կեանքը օրհներգել, աշխարհին ժըպտիլ, նոյնիսկ ջուրին ու հողին հարազատ ըլլալ, եւ անհուն սիրով սիրել ու գթալ, մեռնող մանուկին, նոյնիսկ բաց շիրմի մը առջեւ անդրադառնալ որ կեանքը հէքեաթ մըն է։ Բայց պահեր կան, երբ բանաստեղծը այլասէր է, կը սիրէ անոնք, որոնք խենթ են ու անտուն, որոնք կայան չունին եւ ոչ ալ խնդում։ Կը սիրէ կորսուածները, չքփիկ թափառողները, որբ մանուկները եւ այն կիները, որոնք մահը իրենց աչքերուն մէջ, խաւար գիշերին մէջ պաղատագողի կը թափառին եւ աւար կը փնտռեն։ Անոնք, որոնց արդէն մեռած սրտին մէջ սէր չկայ։ Կը բաղձայ հարազատ ու ընկեր ըլլալ անոնց, որոնք բանտերու մէջ մոռցուած են։ Կ՚ուզէ եղբայր ըլլալ անոնց, որոնք մթին չարչարանքներու մէջ իրենց յետին կրակը կորսնցուցած են։*

Հրաժեշտի Գազէլը ցնցող հրաժեշտ մըն է, տրտմաթախիծ չէշտերով ու յանկերգներով։ Կ՚արժէ ամբողջութեամբ կարդալ զայն, հաղորդուելու համար կեանքէն բաժնուողի մը վերջին կարօտովը.—

Ամէն վայրկեան սիրով տրտում
ասում ես մնաս բարով.
Բորբ արեւին իմ բոց սրտում
ասում եմ ես մնաս բարով։
Մնաք բարով, ասում եմ ես,
բոլոր մարդկանց՝ չար ու բարի,
Տանջւող ու որբ Ադամորդուն
ասում եմ ես մնաս բարով։
Մնաք բարով, ասում եմ ես,
Ընկերներիս՝ մօտ ու հեռու,
Ոսոխներիս՝ չար ու արթուն,
ասում եմ ես մնաք բարով։
Երկնի մովին, կանաչ ծովին,
անտառներին խոր ու մթին,
Գարնան ամպին լոյս ոլորտում,
ասում եմ ես մնաք բարով։
Մարգարտաշատ իմ յուշերին,
իմ գիշերին, իմ փշերին,
Արտուտներին ոսկի արտում,
ասում եմ ես մնաք բարով։
Ծաղիկներին դեռ չբացուած,
դեռ չկիզուած հոգիներին,
Մանուկներին վառ խլրտուն,
ասում եմ ես մնաք բարով։
Գնում եմ ես մի մութ աշխարհ,
Հեռու երկիր, էլ չեմ գալու.
Բարի յիշէք ինձ ձեր սրտում,
մնաք բարով, մնաք բարով։

Անշուշտ հայրենասիրական քերթուածներ ալ ստորագրած է Երկիր Նայիրի *խորագրով։ Թէ՛ այդ էջերը ինչպէս նաեւ քաղաքական իմաստով բանաստեղծութիւններն ու յօդուածները երբ կը մեկնաբանուին ու կը վերլուծուին, քաղաքական նորադարձութեան կը վերագրուին, որոնց մէջ հեղինակը օրուան տուրքը տալու համար որոշ մոլեռանդութիւն կրնար ցոյց տուած ըլլալ, ինչպէս նաեւ պատեհապաշտութիւն, առանց վնասելու մեծ քնարերգակ մը եղած ըլլալու արժանիքին։*

Կարելի չէ նաեւ անտեսել Վահան Տէրեանի քնարական լեզուին համար ունեցած բծախնդրութիւնն ու արժանիքը։ Ոչ աշուղական եւ ոչ ալ գրաբարի հետք կը տեսնուի անոր ոտանաւորներուն մէջ։ Օտար հորիզոններու տակ աղօթքի մը պէս կը հնչէ այդ լեզուն։ Ականատես ըլլալով հայ գրականութեան բազմաթիւ կորուստներուն, երբ կը տեսնէ անպաշտպան այդ վիճակը եւ նոյնիսկ տարադիր, կը դոչէ. Արդեօք վերջին պոէ՞տն եմ ես, վերջին երգի՞չը։

Կարդացէք դուք «Ես սիրում եմ քո մեղաւոր աչքերը խոր» խորագրով քերթուածը եւ տեսաք այն քնքուշ, պայծառ, նուրբ ու յստակ աշխարհաբարը, որով արտայայտուեցաւ ան եւ զանազանուեցաւ իր ժամանակակից աշխարհաբարէն։ Ոչ մէկ թաթարական կամ օտար բառ, որմէ կրնային նոյնիսկ օրինակ առնել Յովհ. Թումանեան եւ Աւ. Իսահակեան, ժողովրդական լեզուով գրուած քերթուածներուն մէջ։ Զափի զգացում եւ ճաշակ յատկանիշը պիտի մնան։ Վ. Բրիւսով ալ շատ նպաստաւոր արտայայտուած է Վ. Տէրեանի լեզուին մասին, որուն համաձայն ան փորձեց հայ բանաստեղծութեան մէջ որդեգրել եւ իւրացնել այն չափը, զոր վերջին տասը տարիներու ընթացքին ձեռք ձգած է եւրոպական բանաստեղծութիւնը, փնտռելով նոր չափեր քնարերգութեան մէջ, ա՛յնքան բծախընդրութիւն ցոյց տալով յանգերու հարցին մէջ։ Կարելի չէ անտեսել անշուշտ յանգերու ճոխութեան հետ մէկտեղ երաժըշտականութիւնը, որով անոր քերթուածները կը զանազանուին ուրիշներու ստեղծագործութենէն։

Մատնանշուած երաժշտութեան հետ ձայներու կրկնութիւնը որոշ գեղեցկութիւն կուտայ, ինչ որ Նարեկացին տուած է իր Տաղերուն *մէջ,*

Գոհար վարդն վառ առեալ
ի վեհից վարսեցն արփենից,
Ի վեր ի վերայ վարսից
ծաւալէր ծաղիկ ծովային։
«Վարդավառի» տաղ
Աչքն ծով ի ծով ծիծաղախիտ
Ծաւալանայր յառաւօտուն
«Ծննդեան» տաղ

վերջին օրինակ մը, դարձեալ «Վարդավառի» տաղէն.

Շուշանն շաղով լցեալ,
Շաղ շաղով եւ շար մարգարտով,
Ծաղկունքդ ամէն շաղ առին,
Շաղն յամպէն, ամպն յարեգակնէն։

Վ. Տէրեանէն՝

«Վարդավառի վարդերը վառ
Երգող երգեր երդւում եմ ես»։

Առաջին տողին մէջ վ բաղաձայնին կրկնութիւնը, եւ երկրորդ տողին մէջ ե ձայնաւորին թաւալումը։ Երբեմն բառերու կրկնութիւնը նոյնպէս երաժշտականութիւն կուտայ, ինչպէս՝

անամոք իմ հոգում
անամոք իմ հոգում
մղկտում է անվերջ
Հեկեկո՛ւմ, հեկեկո՛ւմ, հեկեկո՛ւմ...

Պատկերներ ու այլաբանութիւններ նոյնպէս գեղեցկութիւն կուտան իր ոճին, ինչպէս՝

— Ծաղկէ ինկած թերթի մը կը նմանի ինք, տրտում.

— Իմ սիրած աղջիկը գունատուող աստղի մը կը նմանի.

— Անոր հոգին անծանօթ ծովերուն մէջ մենաւոր ու մոլոր նաւակ մըն է, որուն դեկն ու թիակը յուսաբեկ կը լքէ փոթորկին, երբ սիրած աղջիկը կանացի խաղով անհոգ կը նայի ու կ՚անցնի.

— Ինչպէս ցուրտ ստուերի մէջ ծաղիկը անխօս կը գունատուի, նոյնպէս թող սէրը մեռնի իմ սրտին մէջ։

Որեւէ սիրահար կրցե՞ր է իր սէրը արտայայտել, ինչպէս Վահան Տէրեան քնարերգակ բանաստեղծը, որուն սիրոյ ենթական մեղաւոր, խորհրդաւոր ու մութ աչքեր ունի...։

Ուրիշ քնարերգակներ ալ անյատակ վիշտի եւ տխրութեան, ցաւի ու մորմոքի նմանօրինակ լարերուն վրայ երգած են ինչպէս Վահան Տէրեան, ամէն մէկունը սակայն անձնական դրոշմ ունի եւ ատով իսկ ան կը պահէ հայ քնարերգութեան մէջ իր սեփական անհատականութիւնն ու ինքնատպութիւնը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 75 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ լոյս տեսան «Մթնշաղի անուրջներ»ը, քննադատներից ոմանք յայտնեցին այն կարծիքը, որ եթէ թէ Տէրեանի քնարերգութիւնը զուրկ է տիպայնութիւնից, որ հարազատ չէ նրան հայրենի բնութիւնը։ Այս սխալ տեսակէտի դէմ իր ժամանակ հանդէս եկաւ Յովհ. Թումանեանը։ 1915 թուականի Նոյեմբերին, Տէրեանին նուիրուած երեկոյթին, նա ասաց. «Ես եղել եմ էն երկնքին մօտիկ լեռնադաշտում, ուր ծնուել է Տէրեանը, և կարծես թէ նա լիքն է մշուշային թախիծով ու քնքոյշ երազներով, որ բնորոշ են մեր տաղանդաւոր բանաստեղծի [illegible] *նարը»։*

Ճիշդ է, Տէրեանի բանաստեղծութիւններում ընթերցողը չի գտնի Ջաւախքի սարերը՝ Աբուլն ու քէօռօղլուն, ոչ էլ Փարւանան ու Սաղամոյի լիճը։ Սակայն բանաստեղծի համար բոլորովին պարտադիր չեն աշխարհագրական մանրամասնութիւնները կամ լուսանկարչական ճշգրտութիւնը։ Կարեւորը գեղարուեստական ընդհանրացումները եւ վառ պատկերներն են։ Տէրեանը որպէս Ջաւախքի երգիչ ունի իր ինքնատիպութիւնը։ Նա քնարերգու է եւ դիտում է բնութիւնը գերազանցապէս բանաստեղծական տեսանկիւնից։ Նրա նկարագրութիւններում միշտ գերիշխում է տրամադրութիւնը։

Աստղերն են ժպտում լուսեղէն նազով,
Խաղաղ դաշտերը մութն է համբուրում,
Ես կախարդուած եմ միշտ նոյն երազով,
Միշտ նոյն ցնորքն է իմ սիրտը այրում...
(*«Շիրակի դաշտերից»*)

Դժկամ նայում են ժայռերը խոժոռ,
Տխուր խաղում են ալիքները ժիր, –
Ընդունիր հոգիս մոլոր, մենաւոր, –
Վերջին աղօթքիս խօսքը մի՛ մերժիր...

Թէ՛ առաջին եւ թէ երկրորդ դէպքում սկզբի երկու տողը բնութեան նկարագիր է, որտեղ գերիշխում է զգացմունքը, իսկ յաջորդ տողերը բնորոշում են տրամադրութիւնը եւ այս երկուսը՝ զգացմունքը եւ տրամադրութիւնը միաձոյլ են։ Տէրեանի բնանկարին խորթ են վերացական պատկերացումները։ Այն միշտ արդիւնք է բնութեան կենդանի, անմիջական ըմբռնման։

Ջաւախքի լեռնային բնութեան գեղեցիկ պատկերները՝ «Կապոյտ դաշտերով», «Արտուտները ոսկէ արտում», «Արծաթաշող առուն», զուլալ, առատ աղբիւրները եւ պայծառ իրիկունները սարերում, որոնք բանաստեղծի ծննդավայրի՝ Գանձակ գիւղի բնութեան բնորոշ տեսարաններն են, չափազանց բնորոշ են Տէրեանի քնարին։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տագնապալից օրերին բանաստեղծը, խոցուած ու հիւանդ, կարօտագին ձգտում էր ցուրտ հիւսիսից դէպի հեռու լեռնոտ խարհը.

... Ինձ տարէ՛ք մեր դաշտերը պայծառ,
Մեր սարերն անառիկ, վեհանիստ,
Մեր արտերն արեւոտ ու հանգիստ։

Թունոտ մտքերից, խոհերի կծիկներից խճճուած, պատերազմի արհաւիրքներից ու սարսափներից բանաստեղծը ապաստան է փնտռում հայրենի սարերում, որտեղ գիշերին հովիւներն ազատ «կրակ են վառել, կանչում են իրար»։ Եւ ընդհանրապէս Տէրեանի երգերում աւելի ուժեղ է հնչում հայրենիքի ձայնը։ Նա «լրջմտօրէն քայլով» ու վշտաբեկ վերադառնում է դէպի հայրենիք, դէպի «քարերը նրա ազնիւ», հին խրճիթները «ահով նիրհող»։ Կարօտագին դիմում է նա հայրենի երկրին.

Զրկայ քեզնից գերիչ երազ,
Քո անունից անուշ անուն...

Տէրեանի քաղաքական ինքնորոշման գործում վճռական դեր է խաղացել այն հանգամանքը, որ նա ինքը դուրս է եկել ժողովրդի ծոցից, որ նրան քաջ ծանօթ են եղել հայ գիւղացիութեան կեանքն ու տառապանքները։ Նրա բանաստեղծութիւններում գիւղական կեանքի տեսարանները, որոնք այնքան մօտ ու հարազատ են նրա սրտին, լայնօրէն հարստանում են նոր զգացումներով

խոհերով, կորցնում իրենց մասնակի բը- նոյթը եւ դառնում հայրենի երկրի ու ժողովրդի խտացած նկարագիրը :

Մանկութեան տարիների վառ տպաւո – րութիւնները հարուստ նիւթ դարձան Տէրեանի քաղաքացիական բանաստեղ – ծութիւնների համար : Նրա քնարական երգերից շատերը մտան «Երկիր Հայ– րենի» հայրենասիրական շարքը : Այստեղ պարզորոշ նկատւում է Տէրեանի ստեղ – ծագործական զարգացման հիմնական գը– ծերից մէկը՝ ինչպէս քաղաքացիական նիւթը ծագում ու ստանում է իր զար – գացումը նրա մտերմիկ քնարերգութեան խորքում : «Նայիրեան» շարքում սրտա – տուչ շատ տողեր Տէրեանը նուիրել է մօ- րը : Իր «Կարծես թէ դարձել եմ ես տուն» բանաստեղծութեան մէջ նա ջերմ սիրով ու երախտագիտութեամբ կերտում է իր բարի մօր խաղաղ պատկերը, յիշում մանկութեան անցած – գնացած քաղցր օրերը : Մօր պատկերի հետ միաձոյլ կեն– դանանում է հայրենի գիւղը՝ Գանձակը

Յիշում եմ՝ ինչպէս այն ուշ
Աշունն էր ոսկեւորւում,
Մայրամուտն էր ժլատ վառւում,
Բլուրը պատել էր մուժ···
Մեր գիւղն է՝ սարերի մերկ,
Մեր գիւղը՝ բարակ միգում,
Զանգակը՝ մեղմ ու բեկուն,
Թախծում են արտ ու հերկ···

Նոյն շարքում («Երբ կը յոգնեմ, տա– րէք ինձ հեռու մեր Գանձան···», «Այս գիշեր կրկին մայրս···», «Այստեղ լացել է իմ մայրը···») քնարական բանաստեղ– ծութեան շրջանակները լայնանում են, տանելով

Դու շրջում ես ամենուրեք, դու չըկաս,
Աներեւոյթ դու խօսում ես աշխարհում,
Յանկարծ, անկարծ շշնջում ես որ կը
գաս,
Հմայում ես, կանչում, կանչում ու
լռում···

Քնքոյշաքոյր ծաղիկների թերթերում,
Լոյս դաշտերի խաղաղ նիրհող ովկիանում
Եւ աստղազարդ, խորհրդաւոր գիշերում,
Եւ ջրերի արծաթաճաճ օրրանում :

Ամենուրեք մի կարօտ ես դու նետել,
Քո ստուերն են փռել անձեր աշխարհում,
Դու ես հիւսում աստղացանցը ոսկեթեր
Գիշեր ու զօր կեանքը դու ես զարդարում :

Եւ աշխարհի ուղիներում ես մոլոր
Թափառում եմ եւ որոնում տխրադէմ,
Լսում եմ քո ձայնը անուշ–լուսաւոր
Կանչում եմ քեզ, բայց անունդ
չըգիտեմ···

իրենց մէջ նոր զգացումներ : Քանդուած հայրենի տան պատկերը, որտեղ լացել է բանաստեղծի մայրը, միահիւսւում է ժո– ղովրդի վշտի հետ : Բանաստեղծը յիշում է գիւղացիներին, նրանց չարքաշ կեանքը, արեւից խանձուած, տխրութեան սովոր դէմքերը, նրանց կոպիտ, բայց անկեղծ փայփայանքը, բարի ժպիտը : Այս բոլոր դէմքերում հասարակական, ժողովրդա – կան վիշտը հնչում է որպէս անձնական զգացում, որպէս սրտի կսկիծ : Տէրեանի հայրենի գիւղին եւ մօրը նուիրուած եր– կերը օրկանապէս կապւում են քաղաքա– ցիական քնարերգութեան այնպիսի փայ– լուն նմոյների հետ, ինչպիսիք են «Մի՞թէ վերջին պոետն եմ ես···», «Այնպէս ան– խինդ են եւ նման լացին···», «Ի՞նչպէս չսիրեմ, երկիր իմ կիզուած···», «Դու հպարտ չես իմ հայրենիք···», «Բարակ– խրան Նաիրուհին ինձ ժպտաց···», «Իջ– նում է գիշերն անդուլթ ու մթին···», «Քեզ կը մնայ միշտ օտար···» եւ միւս հանրածանօթ բանաստեղծութիւնները «Երկիր Հայերի» շարքից :

Տէրեանը հպարտ է եղել հայ ժողովրդի խաղաղ, հաշտ բնաւորութեամբ, տոկու– նութեամբ, որը սրի ու հրի միջով ան– ցել է իր դարաւոր փշոտ ճանապարհը, դժուարագոյն պայմաններում պաշտպա – նել իր հայրենի հողը, պահպանել իր գո– յութիւնը, իր մշակութային աւանդները, իր նայիրեան «արքայական լեզուն» : Հայ– րենի պատկերը, որ Տէրեանի մօտ ստա– ցել է լուսեղ տխրութեամբ : Նա չի եր– գում հայրենիքը՝ կուրացած ազգայնա – կան զգացումով ու սնապարծութեամբ : Նա երգում է ժողովրդի «վիշտը խոր», «Թախիծը անդադար» եւ «տրտունջը հին» : Նա երգում է հայրենի երկրի «քա– րերը դարաւոր» ու «գրերն աւեր» : Բա– նաստեղծի սէրը խոցուած էր ժողովրդի ցաւով : Եւ ի՞նչպէս չցաւեր Տէրեանի սիրտը, երբ Հայաստանը նորից մատ – նուել էր հրին ու սրին : «Եւ մի՞թէ կայ մեր ժողովրդից աւելի դժբախտ, աւելի բազմատանջ մի ժողովուրդ, — գրում է Տէրեանը առաջին համաշխարհային պա– տերազմի տարիներին : — Եւ մի՞թէ կայ աւելի բարձր եւ վսեմ մի գործ, քան խա– չակիր հայ ժողովրդին ծառայելը, նրա կեանքը, նրա պատիւը, նրա պայծառ հաւատն ու յոյսը փրկելը» : Այս վսեմ ու վեհ գաղափարներով տոգորուած՝ Տէր– եանը մինչեւ կեանքի վերջը (նա վախ – ճանուեց 1920 Թուականի Յունուար 7ին) հաւատարիմ ու անձնազոհ ծառայեց ժո– ղովրդին : Զմեռան Նրա մէջ պայծառ հաւատն ու յոյսը» : Նրա մէջ ամրացաւ այն համոզմունքը, որ կ՚անցնին տաղնա– պի ծանր տարիները, կըգան նոր, արե– ւոտ լուսապայծառ օրեր, որոնք խաղաղ ու երջանիկ կեանք կը բերեն բազմաչար– չար ժողովրդին :

ԿԱՄՍԱՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՇՆԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ, բանաստեղծու – թիւններ, գրեց Արամ Գառօնէ : Թեհրան 1960, տպարան «Ալիք» :

ՀԱՆԴԷՍ–ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, Թիւ 1–3, Յունուար – Մարտ 1960, ՀԴ Տարի : Հասցէ՝ Մխիթա– րիսթընկասը 4, Վիէննա, Աւստրիա :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24

ՆԻՍ (Յառաջ) .— Ապրիլեան Եղեռնի 45րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ այս տա– րի ալ իր արժանավայել շուքով Նիսի գե– ղեցիկ մէկ սրահին մէջ, կիրակի Ապրիլ 24ին : Նիսի, Քանի եւ շրջակայ Հայու – թեան ընտրանին, ամէն խաւերէ եւ դա– սակարգէ, ներկայ էր բազմութեամբ : Ինչպէս նաեւ տեղական Նիս Մաթէնի եւ Փաթրիոթի Թղթակիցները եւ Տոքթ. Օ – պէրը : Վարագոյրը բացուելուն՝ ներ – կաները անակնկալի եկան, տպաւորիչ տեսարանը դիտելով :

Բեմին մէկ կողմը խոշոր գիրերով գը– րուած Յիշեցէք նահատակները, էջմիածնի մեծ նկարը, որուն տակ՝ սեղան մը մե– խակներով զարդարուած, խաչ մը, եւ մէջտեղը մոմ մը, որ կը պլպլար :

Բեմին միւս կողմը խոշոր գիրերով գը– րուած էր Սիրեցէք Հայաստանը, Մասիսի մեծ նկարը, Հայաստանի մեծ քարտէս մը, որուն տակ սեղան մը վարդերով . ճիշդ մէջտեղը խոշոր Թաղար մը կանաչ տունկերով, եւ վերէն սեւ մեծ շղարշ մը նահատակներուն կողմը իջած եւ ճերմակ մեծ շղարշ մը Հայաստանի կողմը իջած :

Կազմակերպիչ մարմինը որոշած էր սը– գատօնի կամ սգահանդէսի փոխարէն ըսել Ապրիլ 11–24ի նահատակաց տօնը :

Օրուան խօսնակը քանի մը բառերով հանդէսը բացաւ ըսելով . «45 տարիներէ ի վեր գաղթաշխարհի Հայութիւնը կը տօնէ եւ պիտի տօնէ Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձը, այնքան ատեն որ չէ իրա– կանացած նահատակներուն դատը» :

Յետոյ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեան դաշնա– կի վրայ նուագեց շնորհալի կերպով Շո– փէնի մահերգը :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան պատ– ւոյ նախագահուհին՝ այրի Տիկին Ռ. Զարդարեան, որ հակառակ իր հիւան – դութեան եւ յառաջացած տարիքին՝ խօ– սեցաւ յուզուած եւ վշտահար, եւ ըսաւ .

« Համերաշխ ըլլանք եւ սիրենք մեր հայրենիքը, որպէսզի հանդիստ ընեն մեր մեռելները » : Նոյն միջոցին փոքրիկ մը ծաղկեփունջ մը նուիրեց իրեն :

Մարսէյլէն հրաւիրուած էին Օրիորդ – ներ Ալիս Շամիրեան եւ Սեդա Թիւթէլ – եան, որոնք իրենց կրօնական եւ այլ եր– գերով եւ արտասանութիւններով յուզե – ցին բոլորը եւ գնահատուեցան : Նիսէն՝ Նիլտա Գասպարեան, Սալբի Գէորգեան, Աքօլանեան եւ Արամ հայկական երգերով եւ արտասանութիւններով եւ նուագով աւելցուցին հանդէսին փայլը :

Օրուան առաջին բանախօսը Պ. Հրաչ Զարդարեան Ֆրանսերէն խօսեցաւ գեղե– ցիկ ճառ մը, եւ հրաւիրեց Տոքթ. Օպէ – րը, որ իր կարգին խօսեցաւ հայ եւ ֆը– րանսական մշակոյթի ունեցած խնամու – թեան եւ փառքերու նոյնութեան մասին, միեւնոյն ժամանակ գովելով հայ ժողո– վուրդին աշխատասիրութիւնը, յիշեց ա– նոր կրած տառապանքները եւ ըսաւ . «Կը խոնարհիմ ձեզի հետ ձեր նահատակնե – րուն յիշատակին առջեւ եւ կը մաղթեմ, որ օր մը արդարութիւնը գործադրուի» :

Խօսեցաւ նաեւ Փաթրիոթի խմբագիրը, որ միեւնոյն միտքերը յայտնեց եւ գո – վեց Հայաստանի վերելքը, ինչպէս նաեւ Հայերուն ունեցած հաւատարմութիւնը իրենց գտնուած երկրին մէջ :

Նիս Մաթէնի Թղթակիցը կանուխ մեկ– նած էր, ներողութիւն խնդրելով, բայց երեկոյեան թերթին մէջ (էսփուար) յի– շած էր հանդէսին նկարագրութիւնը :

Մեր սիրելի գրագէտը Պ. Կ. Փօլատ – եան, որ ինչպէս միշտ՝ այս անգամ ալ սիրով պատասխանած էր հրաւէրին, հա– կառակ իր հիւանդութեան՝ խօսեցաւ իր գեղեցիկ ճառերէն մին, նախ ֆրանսերէն կարճ եւ ճշգրիտ բառերով բացատրեց մեր ֆրանսացի հիւրերուն՝ ցեղասպանու– թեան այս առաջին եւ ամէնէն քստմնելի ոճիրը : Շեշտեց թէ ինչո՞ւ համար Հայու– թիւնը 45 տարիներէ ի վեր ամէն տարի կը հաւաքուի ու կը յիշէ իր նահատակ – ները, քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ աղաղակելով իր ցեղին դէմ գործուած եւ մինչեւ այսօր անպատիժ մնացած անո – րակելի ոճիրը, թէ ողջ մնացած Հայու – թիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր մարտի– րոսներուն մարդկային իտէալին, ազա – տութեան :

Ապա հանդէսին վերջաւորութեան հա– յերէնով, աւելի պերճախօս, Պ. Փօլատ– եան ընդլայնեց իր ֆրանսերէն ճառը, թէ՛ յուզեց եւ թէ խանդավառեց ներկաները, իր խոր հաւատքը յայտնելով Հայութեան անընկճելի իրաւունքներու վերջնա – կան յաղթանակին մասին :

Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին այս գեղեցիկ հաւաքոյթը կազմակերպող մարմինին եւ շնորհաւո – րեցին ու խնդրեցին որ յաճախ հայկական հաւաքոյթներով ազգասիրական ոգին վառ պահել տան այս շրջանի Հայութեան մէջ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պրիւսէլի մէջ վերջերս մեծ յաջողու – թիւն գտած է դաշնակահարուհի Մառիա Քալէմքեարեան : Տեղական մամուլի ձե– ռնհաս քննադատները մեծ գովեստով կը խօսին Օրիորդին ինքնատիպ, խանդավառ եւ եռանդուն խառնուածքին մասին :

Աթըլիէի մէջ, Մառիա Քալէմքեարեան նուագած է Պախէն, Չայքովսքիէն, Պառ– Թոքէն եւ Խաչատուրեանէն :

Իր նուագը անզուգական կը գտնէ, Պրիւսէլի մամուլը եւ ծանօթ քննադատ մը կը գրէ .— Ամէն ինչ, զոր կ՚ընէ, կենդոտ եւ ինքնաբուխ է եւ կը ծածկէ իր աշխատանքին խորացած հետազօտու – թիւնները :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (190)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Այս հեռաւոր եւ շլացուցիչ նպատակին գործադրութեանը համար նոյնիսկ մաս – նաւոր տենդ մը կար կարծես ամէն բան շուտ լմնցնելու, Մարկոս աղային յիշա – տակները մոխիրի վերածելու : Շատ հեղ, մաման իր զաւկին խուցը կ՚երթար, անոր հետ դաղտնապէս տեսնուելու համար պատրաստուած այս նոր ծրագրին ման– րամասնութիւններուն վրայ, բացարձա – կապէս անտեղեակ այն եռացումին որուն մատնուած էր տղեկորին ուղեղը :

«Այո, մամա, կ՚ըլլայ, մամա . շատ ա– ղէկ մամա . ինչո՞ւ չէ մամա . հարկաւ մամա»յի պէս անորոշ եւ դիւրին պատաս– խաններով գլխէն կը հեռացնէր այդ ան– տանելի մաման, որ մանկայ մը պէս հրճուելով կ՚երթար մխ–մինակը ժպտե– լու «հեռաւոր համալսարաններու եւ Փրո– ֆեսօրներու» ստուերագիծերուն որոնք կարծես հիմակուընէ կը շարժէին, կը պարէին, կը ցատկռտէին իր մշշապատ աչուըներուն առջեւ :

Անդին, Համբիկ – Սոֆի տաք սիրեր – գութիւնը հանդարտօրէն կը հոլովէր : Աղջկան հաւատարմութեան եւ անկեղծու– թեան ամէնօրեայ հաւաստումներուն, ցոյցերուն առջեւ՝ երիտասարդը կը սըր– տապնդուէր, եւ իր յետին կասկածները կը ջնջուէին, ու ներքնապէս կը սկսէր ժպտիլ կեանքին, մօտաւոր ապագայի աղ– ուոր ծրագիրներ մշակել, ամիրայի այդ մգլոտ ու խղդուկ յարկէն դուրս կազ– մուելիք տաք բոյնին տեւականութիւնն ու երանութիւնը ապահովող, երկու սիրտե– րու ներդաշնակ կապին յաւերժութիւնը նուիրագործող :

Իր միամիտ, անկեղծ, բոլորանուէր յորդումներով իր ա՛լ անվերապահ դաղտ– նապացութիւններովը որոնցմով իր սրտին ամենածածուկ իղձերը կ՚արտայայտէր խղճահարութեան բուռն փորձութիւննե – րու եւ իր մեղաւոր ձգտումներուն մէջ յանկարծական կասումներու կը մատնէր Սոֆին :

Այդ սրտաբաց մտերմութեան մէջ, Համբիկ պերճախօս եւ համոզիչ շեշտե – րով կ՚ուզէր աղջկանը մտքին վրայէն փարատել ազետալի տպաւորութիւնը զոր հօն թողած էր ամիրայական կեանքին փարթամութիւնը եւ բոլոր մեծաշուք կեանքը, կրնար ապրուիլ, եւ վերադար– ձնել զայն համեստ, անշուք, խաղաղ, կեանքի երջանկութեան մտածումին :

Ան գրեթէ ամէն օր, իր վշտաբեկ եւ յուզիչ շեշտովը, Համբիկ իր յաւիտենա– կան հրաւէրը կը կարդար աղջկան .

— Երթանք, հեռանանք ասկից . Սոֆի, ա՛լ ինչո՞ւ կեցեր ենք :

— Քիչ մըն ալ, քիչ մըն ալ համբերէ կը պատասխանէր աղջիկը :

Եւ սակայն, հակառակ իր թաքուն եւ մեղապարտ դիտումներուն, կ՚ազդուէր երիտասարդէն, անոր անկեղծ ու սրտա – ռուչ շեշտէն, անոր գաղափարներուն բարբառուն ողջմտութենէն . այո՛, բուն– երջանկութիւնը անոր յայտնած խոր – հուրդներուն իրականացումին մէջ կը տեսնէր, խրատուած իր առջի մերժումին տխուր հետեւանքներէն : Հիմա, նմանօ – րինակ վարմունք մը ո՛վ գիտէ որքան ա– ւելի սուղի պիտի նստէր իրեն : Ամիրային Թոռանը հետ ապրած առջի ապերասան ու շուայտ կեանքին վերյիշումը մերթ նողկանքի սարսուռներ կը պատճառէր ի– րեն : Հօն, նենգաւոր ու ախտավարակ նկարագրի մը ամբողջ հրէշային մերկու– թիւնը կը ցցուէր իր դէմը :

Խարէութեան բոլոր նրբութիւնները, ոճրին բոլոր մանրամասն դրուագները մտքին առջեւէն կը տողանցէին՝ չարժա– նկարի մը սարսռալի արագութեամբը : Կը յիշէր մանաւանդ վերջին տեսարանը, ուր այդ հրէշը՝ իբրեւ պսակումը իր եղեռ – նին՝ խաբուած ըկուած աղջկան պաղա– տանքի արցունքներուն : չնական անտար– բերութեամբ պատասխանած էր . վռըն – տած էր զինքը, ու ինք հիմա, այդ ամէ– նէն ետքը կը մղուէր նորէն երթալ իյ – նալու այդ բազուկներուն մէջ . հեշտա – նալու անոր շունչին Թունաւորող դինովու– թեանը տակ··· : Եւ ահա ան հօն էր, իր դէմը իր կիրքերուն սարձարձակ ցուցա– դրութեամբը, մոլութեան խորունկներէն դուրս քաշկռտուած բոցի մը հետ գիրկ գիրկի, շունչ շունչի, անարդ եւ անպատ– կառ :

Իր մոլորած շլմորած հոգիին զգաստա– ցումի այս տագնապներուն մէջ՝ հէք աղ– ջիկը լուռ սորջանքի արցունքներով նո– րէն կը նետուէր Համբիկի գիրկը .

— Ների՛, ների՛ ինծի, Համբիկ, կը հառաչէր··· ես արժանի չեմ քեզի··· ա՛հ, ոչ, ոչ, արժանի չեմ···

Տղան կը բողոքէր, չհասկնալով անոր հոգեկան տանջանքը, ջանալով մխիթարել զանի, սրտապնդիչ բառեր շշնջալով ա– կանջին :

— Ո՛չ, ո՛չ, արժանի չեմ քեզի, կը հեծկլտար նորէն Սոֆի :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան։

Կը նախագահէ Պ. Տ. ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն մասնակցող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժին՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պատրաստութեամբ։

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Սահակ Տէր–Թովմասեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկոզեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

×

Փոքրիկն Գլօտ Տէր–Ղուկասեան իր մեծ հայրիկին եղբօրը մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Մայիս 7ին, «Ռուա Ռընէ» սրահին մէջ, ժամը 21,30էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Այս առթիւ պիտի քաշուի Միութեան 1959ին հրապարակ հանած վիճակահանութեան տոմսերը։

Ձոխ պիւֆէ Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր եւ Վաղարշակ Տէր–Վարդանեանի եւ ընտանիքին, իրենց մօր մահուան առթիւ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դըպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը այս չաբաթ ժամը 17ին, Որբունիի սրահը՝ 6, Ռիւ Լամարթին (Մէթրօ Քատէ)։ Օրակարգ.— ա) Վարչական գործունէութեան տեղեկագիր, բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Ըստ կանոնագրի, ժողովը օրինական կը համարուի ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը։ Ժողովին կրնան մասնակցիլ բոլոր հայ գրողները անխտիր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, նոր ֆրանքով.— Կուտուզեան – Եօթնեղբայրեան պսակադրութեան առիթով Քիւփէլեան ընտանիքէն 30։ Տէր եւ Տիկին Ղ. Գասպարեանէ, իրենց ողբացեալ մօր մահուան քառասունքին առիթով 30։ Նոյն առիթով Տիկ. Է. Զպլաքեանէ 30։ Ողբացեալ Թորգոմ Զաքարեանի մահուան առիթով Պ. Պ. Ջ. Ալեքսանեանէ եւ Օ. Հայկազեանէ 20ական, փոխան ծաղկեպսակի։

× Պուքրէշէն Սարգիս Գարանֆիլեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Գրիգոր եւ Ղազար։ Երեւանէն Ռոզա Մաքինէսեան կը փնտռէ իր զաւակները՝ Հայազատ եւ Յովհաննէս։ Դիմել Եկեղեցի։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ.

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30ին, Մուլէն – Պլէոյի սրահը (Սընոն)։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20։ Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թիւտէն 27–35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ։

ՊՈՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաչեան, 23 Պուլվար տը Պոմոն։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փոթորիկ։

6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ։

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան։

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Պուրկինեօն, Անիէռ (Պուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ)։

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ)։

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր Ֆրանք։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը։ Կը խօսի Պ. Բորիս Նազարեան, Բ. մասը իր նախորդ դասախօսութեան՝ «Հայաստանի վիճակագրութիւնը համեմատական վերլուծութեամբ դրացի ժողովուրդներու հետ»։ Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ

(ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

կիրակի, Մայիս 8, ժամը 14,30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Métro : St-Michel et Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

PROF. CAMILLE LIANի

Secrétaire Général du Congrès Mondial des Cardiologues,

Commandour de la Légion d'Honneur

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար) Տիկին Ռուա–Սաաթճեան (երգ), Մարիվօլ լը Տիզէս (ջութակ), Մարիէթ Նորատունկեան (տաւիղ), Ժիզէլ տը Մոնսօ (թաւջութակ) Սեդրակ Եավրուեան (դաշնակ), Հանրի Մարգարեան (երգ), Իրմա Պասմաճեան (արտասանութիւն), Արլէթ Մելքոնեան (պար), Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Սերժ Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վարպետը), Պերճ Պէրպէրեան (պար), Եդուարդ Ազամալեան (պար) եւ

ՆԱՅԻՐԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Դաշնակով կ'ընկերանան Ֆրանսուազ Տիւփրէ, Անժէլ Թագւորեան, Միշէլ Էմըրիք

Տոմսերու գինն է 1, 2, 3 եւ 5 Ն. Ֆ.։ Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մօտ։

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

19 Յունիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին

Հովանաւորութեամբ Հայրապետ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցական, ազգային, մշակութային բոլոր միութիւններուն։

Ակադեմական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով։

Նկատի ունենալ այս թուականը։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց .22Ն .Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՅԻՍ
MERCREDI
4 MAI
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8190 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4591

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԱՅԱՍԷՐ"ԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Զարտաւորուեցանք սովորականէն աւելի տեղ տալ Ճէմալ փաշայի Յիշատակներուն, նկատի առնելով իր անձը եւ արծարծած հարցերուն կարեւորութիւնը հայկական տեսակէտէ:

Ըսինք թէ Մեծ Եղեռնի ամէնէն սահմռկեցուցիչ դէպքը տեղի ունեցաւ Տէր Զօրի մէջ, որ իր ազդեցութեան գօտիին տակ կ'իյնար:

Թէեւ այդ մեծ ոճիրին հանդէպ իր խղճահարութեան հետեւանքով է, որ Դամասկոսի մէջ արտօնած էր հայ խլեակներուն ծխախոտ ծախել եւ կօշիկ ներկել փողոցներուն մէջ եւ քանի մը աստանայի ընտանիքներ ալ Երուսաղէմ ղրկեր էր, Կիլիկիոյ Սահակ Բ. կաթողիկոսին եւ կարգ մը կղերականներու հետ, — վարդապետ եւ եպիսկոպոս:

Երբ մէկ կողմէ կը պնդէ թէ ինք համամիտ չէր Հայերու տեղահանութեան եւ ջարդին, միւս կողմէ կրկին հակասութեան մէջ իյնալով կը գրէ.

« Սակայն եթէ Պոլիս գտնուած ըլլայի ու արեւելեան Անատոլուի նահանգներուն մէջ եւ բանակին ետեւը անցնող դարձող կացութեան վերահասու ըլլալով խորհրդակցութեանց մասնակցէի, արդեօ՞ք տեղահանութեան որոշումին համամտութիւն պիտի չյայտնէի: Այս կէտը այժմ չեմ կրնար գնահատել»:

Այս հարցումն իսկ խոստովանութիւն եւ համամտութիւն կ'ենթադրէ:

Եւ ոճիրը արդարացնելու համար չի քաշուիր գրելէ թէ այդպիսի «խիստ սաստիկ եւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը հետաքրքրող որոշում մը տալու համար ընկերներս ձեռք անցուցած պէտք է ըլլան խիստ կարեւոր փաստաթուղթեր եւ ունենան շատ մեծ պատճառներ...»:

« Կատարելապէս համոզուած » է եղեր, որ Հայերը Կովկասեան ճակատի Թուրք բանակներուն ետեւ վտանգաւոր եւ բանակի քայքայման պատճառ ըլլալիք ձեռնարկներ կատարելէ ետ չեն կենար: Այն ատեն, որ « ընկերները » փոխանակ թոյլ տալու, որ Հայերը վտանգի մատնեն «օսմ. հայրենիքը եւ պատճառ դառնան, որ Ռուսերը գրաւեն ամբողջ Անատոլուն՝ ընդհ. աղէտ մը առաջացնելով, յարմար դատած ըլլալու են հայ ժողովուրդը փոխադրել այնպիսի վայր մը, ուր այլեւս պիտի չկրնար որեւէ վնաս հասցնել»:

Յետոյ «իրական պատասխանատուները» փնտռելով, ամէն մեղք կը փաթթէ Ռուսիոյ վզին, որուն անէծք կը կարդայ:

«Իրապէս զզուանքի արժանի են այն ոճիրները, որ գործուեցան 1915ի տարագրութեան ատեն: Սակայն սարսափելի ըլլալու տեսակէտէն նուազ զզուելի չեն այն ոճիրները, որոնք ըմբոստութեան շրջանին Հայերուն կողմէ գործուեցան Թուրքերու եւ Քիւրտերու դէմ»:

Ու կ'ըսէ թէ ինչ թշուառ վիճակ կը ներկայացնէին քիւրտ եւ թուրք գաղթականները, որոնք ռուսական գրաւման շրջանին Տիգրանակերտէն Հալէպի եւ Ադանայի վրայով կ'երթային Գոնիա, Կաբինէն ու Երզնկայէն ալ՝ Սեբաստիա:

Յետոյ կ'աւելցնէ.

«Ընդունինք թէ օսմ. կառավարութիւնը արեւելեան Անատոլուի նահանգներէն տեղահան ըրաւ շուրջ մէկուկէս միլիոն Հայեր եւ անոնցմէ 600.000 հոգի ճամբուն երկայնքը մասամբ սպաննուեցան եւ մասամբ ալ անօթութեան եւ թշուառութեան պատճառաւ մեռան: Բայց արդեօ՞ք գիտցող կայ թէ երբ Ռուսերը Տրապիզոն, Երզրում, Վան եւ Պիթլիս նահանգները գրաւեցին, հոն ապրող Թուրքերէն եւ Քիւրտերէն քանինե՞ր զոհ գացին Հայերու ամենաբարբարոսային ոճիրներուն եւ քանինե՛ր բնաջնջուեցան գաղթի ընթացքին: Ահաւասիկ մենք ըսենք: Այդ պատճառով մեռնող Թուրքերու եւ Քիւրտերու թիւը անպայման կ'անցնի մէկուկէս միլիոնը»:

Իսկ ընդհ. պատերազմի Թուրք զոհերուն թիւը կը հաշուէ երեք միլիոնէն աւելի:

Կը յիշէ նաեւ Վանի, Զէյթունի, Ուրֆայի, Մուսատաղի հայկական ապստամբութիւնները, որոնք բոլորն ալ դրդուած են եղեր դաշնակիցներուն կողմէ...:

Ճէմալ փաշա 1919ին գրեր է իր Յիշատակները: Տղան՝ Պէհճէթ Ճէմալ, քառասուն տարի սպասեր է զայն հրատարակելու համար Թուրքերէն բնագրով:

Անոնք որ «հայասէր» կը կարծէին Ճէմալը, այժմ պիտի ճանչնան իր իսկական դիմագիծը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Կառավարութիւնը չէ կրցած տէր կանգնիլ կացութեան եւ ցոյցերը կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ: Թաքսիմ հրապարակին վրայ, ամբոխը փորձած է դէմ դնել բանակին միշտ հիւրիէթ *(ազատութիւն) պոռալով:*

Միջազգային մամուլի թղթակիցները կը գրեն թէ ոչ մէկ տեղ Մայիս մէկը առանց աշխատանքի եղած է, որքան Պոլսոյ մէջ, ուր կառավարութիւնը 24 ժամ լուսարգել հաստատած էր, որպէսզի ժողովուրդը խորհելու ժամանակ ունենայ: Երկուշաբթի օր բանակը աւելի խիստ միջոցներու պիտի դիմէր:

Ատլանտեան Ուխտի նախարարները շատ շփոթ վիճակի մը ենթարկուած էին եւ կը զգային թէ կացութիւնը լաւ չէր հակառակ մամուլի տեսուչին եւ արտաքին նախարար Զօրլուի տուած տեղեկութեանց:

Թուրքերը կը դժգոհին որ օտար լրագրողները մեծցուցած են դէպքերը: Բայց պէտք է նկատի առնել որ Թրքական մամուլին դրուած արգելքը որեւէ լուր հրատարակելու հիմնական պատճառն է այդ կացութեան: Ոչ մէկ հաւաստի կամ պաշտօնական աղբիւր ըլլալուն, օտար լրագրողները կ'ապաւինին զանազան աղբիւրներու:

Ճիւմհիւրիէթը որ Պոլսոյ ամենալուրջ թերթերէն կը նկատուի, տասը օրուան համար դադրած է զինուորական իշխանութեան որոշումով: Ծաղրանկար մը հրատարակած էր, որ Յուլիոս Կեսարը, Մուսոլինին, Հիթլէրը, Փերոնը, Սինկման Ռին կը ներկայացնէր հետեւեալ մեկնութեամբ «գացած են»: Ուղղակի ակնարկութիւն մը Մենտերէսի մեկնումին: Պատերազմի վաղորդայնին Ճիւմհիւրիէթ զօրաւոր կողմնակիցը եղած է Մենտերէսի: Կը թուի թէ այս վերջինը միտք դրած է պաշտպանել իր հեղինակութիւնը:

Երբ Զօրլուի ուշադրութեան յանձնուած է, մամուլի աստւլխի ընթացքին, թէ ձեռք առնուած արտակարգ միջոցները եւ տրուած տեղեկութիւնները «հանդարտ կացութեան» մը մասին խօսք կը համեմատին, արտաքին նախարարը յիշած է թրքական առածը.— «Երբ մէկուն լեզուն տաք կաթէն այրած է, մածունը փչելով կ'ուտէ»:

Զօրլու պնդած է նաեւ թէ կառավարութեան ընթացքը սահմանադրական եւ օրինաւոր է եւ երբ լրագրող մը իրեն հարցուցած է թէ դաշնակից կառավարութիւնները ի՞նչ ըսած են այս վերջին դէպքերուն մասին, Զօրլու պատասխանած է կտրուկ.— « Սովորութիւն չունինք միւս կառավարութիւններուն հետ մեր ներքին գործերու մասին խօսելու»:

Ինչպէս ըսեցինք, Ատլանտեան նախարարներու ժողովը բացուած է երկուշաբթի առտու, բայց ոչ Մենտերէս, ոչ ալ Պայառ ներկայ եղած են:

Դէպքերը պատճառ դարձած են որ Ատլանտեան Ուխտի ժողովը իր կարեւորութիւնը կորսնցնէ:

Ըստ վերջին լուրերուն, ցարդ 15 հոգի մեռած են եւ յիսուն հոգի վիրաւորուած: Ձերբակալութիւնները եւ թերթերու գրաւումները կը շարունակուին: Օտար թղթակիցներու կարծիքով, ցոյցերը ինքնաբուխ եղած են եւ ոչ մէկ ձեւով կարելի է զանոնք Հալէպի վերագրել:

Օրէ Օր

ՃԱԿԱՏ՝ ԿՈՏՈՇՈՎ ԵՒ ԱՌԱՆՑ ԿՈՏՈՇԻ

Պէյրութի «Ազդակ»էն կ'իմանանք թէ, Լիբանանի երեսփոխանական ընտրութեանց իբրեւ պատրաստութիւն, միացեր են Հնչակեանները, Ռամկավարները, Վերածնունդ Միութիւնը, Անկախներու խմբաւորումը եւ կազմեր են «Միացեալ Ճակատ» մը:

Այս «Միացեալ Ճակատը» յարմար դատեր է «հաղորդագրութիւն» մը հրատարակել տեղական հայ մամուլին մէջ, տեղեկացնելու համար թէ

1 — Լիբանանի Հայութեան «ջախջախիչ մեծամասնութիւնը» իրենց հետ է, այսինքն կանգնած է Միացեալ Ճակատին ետեւը:

2 — Միացեալ Ճակատը համախմբուած է պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ:

3 — Եւ վկայելու համար որ իրաւ է իրենց « մեծամասնութիւն » կազմելը, ստորագրած են Հնչակեաններու, Ռամկավարներու, Վերածնունդ Միութեան, Անկախներու խմբաւորումին ներկայացուցիչները:

Այսքան անո՛ւն... իրապէս մեծամասնութիւն: Այսքան անո՛ւն, կ'ըսես՝ կը ներկայացնեն ամբողջ Հայութիւնը:

Այսպէս յայտարարուած է հայ «մեծամասնութեան» մամուլին մէջ:

Սակայն, «Իլ էլ էմամ» թերթին մէջ, այսինքն մեծամասնական «մեծամասնութեան» թերթով, կը յայտարարուի թէ Միացեալ Ճակատը իրա՛ւամբ մեծամասնութիւն կը կազմէ, որովհետեւ Միացեալ Ճակատը «կ'ընդգրկէ ո՛չ միայն Հնչակեան եւ Ռամկավար կուսակցութիւնները, Վերածնունդ Միութիւնը եւ Անկախներու խմբաւորումը, այլ եւ... հայ կոմունիստները»: Ներողութի՛ւն, աւելցուցած է նաեւ՝ «իրենց հետեւորդ մասայով»:

Այսքան «ջախջախիչ»... *խալապալը՛խ*, կռուելու համար Դաշնակցութիւն կոչուած փոքրի՜կ, շատ փոքրի՜կ փոքրամասնութեան դէմ:

Ի՞նչ է կարծիքը Փարիզի համերաշխականներուն:

Եթէ փոքրամասնութիւն մը ջախջախելու համար է, որ Պէյրութի մէջ մարդիկ, իրենց գործը ձգած, հեւ ի հեւ կը բազմացնեն ու կը միացնեն ճակատները, (ճշդուած չէ թէ ի՛նչի ճակատ են այս ճակատները), կ'ուզէինք գիտնալ թէ ինչո՛ւ Միացեալ Ճակատը *Զարթօնք*ի եւ *Արարատ*ի մէջ կը հրատարակէ իր յայտարարութիւնը՝ առանց յիշելու թէ իրենց հետ «համախմբուած» են նաեւ հայ կոմունիստները, մինչդեռ «Իլ էլ էմամ»ի մէջ կը յայտարարուի թէ հայ կոմունիստներն ալ «համախմբուած» են Միացեալ Ճակատին ետեւ:

Աւելո՞րդ գտան Ճակատին վրայ աւելցնել հայ կոմունիստները իբրև... կոտոշ:

Եթէ ջախջախիչները կոտոշ չունին, իրենց ցուցադրած Ճակատը ցուլի ճակատ չէ, հորթի ճակատ է:

ՎԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԻԼ ՉԵՍՄԱՆԻ դէմ 1948ին արձակուած մահապատիժը գործադրուեցաւ երկուշաբթի ժամը 18ին (ֆրանս. ժամ): Բռնաբարութեան յանցանքով դատապարտուած ամերիկացի մահապարտը յաջողած էր ութ անգամ յետաձգել տալ մահապատիժի գործադրութիւնը: Իններորդը մերժուեցաւ Քալիֆորնիոյ եւ Մ. Նահանգներու գերագոյն ատեաններուն կողմէ: Իր վերջին խօսքերը եղած են «շատ լաւ, շատ լաւ»: Ամբողջ աշխարհ յուզուած է եւ միջազգային մամուլը երկար սիւնակներ կը տրամադրէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ալփ-Մարիթիմի բժիշկները գործադուլ ըրած են բողոքելու համար Ընկերային Ապահովութեան նոր օրինագծին որոշ տրամադրութիւններուն դէմ: Կարգ մը նահանգներու (Նոռ) բժիշկներն ալ հետեւած են գործադուլին:

ՆԵՀՐՈՒ, Հնդկաստանի վարչապետը Լոնտոնի մէջ լրագրողներուն յայտարարած է թէ համայնավար Չինաստան ոտքի տակ առաւ խաղաղ գոյակցութեան հինգ սկզբունքները: Այս առթիւ ըսած է, թէ «Չինացիները խնդրոյ առարկայ հարցերուն կը մօտենան իրենց տեսանկիւնէն եւ կը մերժեն ընդունիլ ուրիշներուն տեսակէտները»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ դէպքերուն պատասխանատու կը նկատուի ոստիկանութիւնը: 68 վիրաւորներ կան եւ երկու հոգի մեռած են: Կառավարութեան պաշտօնական դեկոյցն ալ ապահովութեան ուժերուն կը ձգէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Մայիս մէկին ընդհարումներ տեղի ունեցած են ազգայնական եւ համայնավար տարրերուն միջեւ: Հինգ սպաննուած եւ 50 վիրաւորներ կան:

ՄԱՅԻՍ 12էն 15, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները Փարիզի մէջ խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան, իսկ Մայիս 14էն 15 երեք երկիրներու նախագահները իրենց կարգին վերջին անգամ ըլլալով քննութեան պիտի առնեն Վերին Ժողովի օրակարգի հարցերը:

ԷՖ. ԷԼ. ԷՆ.Ի ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ներկայացուցիչը՝ Շանտերլի ամերիկեան հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ «Ազատ. ճակատը» թոյլ պիտի չտայ որ Ֆրանսա միս-մինակը գործադրութեան դնէ ինքնորոշման հանրաքուէն: Այս առթիւ հաստատեց թէ Փեքինի մէջ ԷՖ. ԷԼ. ԷՆ.ի պատուիրակութիւնը պիտի աշխատի ապահովել Չինաստանի օժանդակութիւնը:

ԱՐԱԲ բեռնակիրները որոշած են պոյքոթի ենթարկել ամերիկեան նաւերը որպէս հակազդեցութիւն եգիպտական « Կլէոպատրա » փոխադրանաւին դէմ ամերիկացի բեռնակիրներու պոյքոթին: Այս վերջինները Ապրիլ 18էն ի վեր կը մերժեն պարպել եգիպտական նաւուն բեռները բողոքելու համար Սուէզի ջրանցքին մէջ Իսրայէլեան նաւերուն դէմ գործադրուած արգելքին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 31 լրագրողներ Միջին Արեւելք պիտի այցելեն: Այժմ Լիբանան կը գտնուին եւ այցելած են Սայիտայի նաւթուղիի կեդրոնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ ի գործ դրուած հողերու համայնացումը պատճառ կը դառնայ որ մեծ թիւով Գերմանացիներ՝ Արեւմտեան Պերլին ապաստանին: Վերջին շաբթուան ընթացքին 5.850 անձեր սահմանագիծը անցած են:

«ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ»

Սգատօ՞ն կոչել, սգահանդէ՞ս, կամ ուրիշ ի՞նչ վերջածանց, — չփոթութիւն մը կը մատնեն շատեր՝ երբ հարկ կը դառնայ բառով մը ներկայացնել բարբարոս Թուրքերու կատարած ցեղասպանութեան արարքը, աննախընթաց եւ ահաւոր բռնանդի մը զոհ գացած մեր նահատակները, հայ ժողովուրդին կէսը:

Թուականը բաւական է՝ պատմելու համար ոճիրը, — Ապրիլ Տասնըմէկ:

Ափսո՛ս, բառը գտնելու մասին չէ անհամաձայնութիւնը մեր մէջ: Կար ժամանակ մը, երբ Հայաստան չէր կրնար բերան բանալ՝ արտասանելու համար բառը կամ թուականը, որ կը խօսի խոր կսկիծի մը մասին: Եւ «Հայաստանասէրնե՛ր» կային, որոնք հերոսակա՛ն խոյանքով մը կը խանգարէին սուգի կամ յիշատակի ամէն արտայայտութիւն՝ Ապրիլ Տասնըմէկի առթիւ:

Հովին ուղղութիւնը փոխուած է հիմա, եւ Էջմիածին, բայց ոչ Հայաստան, — այլ բառով՝ Հայոց եկեղեցին, բայց ոչ Հայոց կառավարութիւնը, — շնորհ կ'ընեն մեզի, օրացոյցի մէջ դրուած երկու տողով, պատարագ մատուցանել ի յիշատակ «բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային ԱՌԱՋԻՆ եւ ԵՐԿՐՈՐԴ պատերազմաց»:

Առաջին պատերազմին մեռելները ոճիրի մը զոհերն են, երկրորդ պատերազմին մեռելները պարտականութեան զոհեր են: Առաջինները ինկան՝ Թրքական անօրինակ բարբարոսութեան վկաներ, — այր, կին, աղջիկ, տղայ, կաթնկեր երախայ կամ բազմամեայ ծերունի: Վերջին պատերազմին ինկան անոնք որ իրենց հայրենասիրութեան տուրքը տուին, երիտասարդներ զէնք ի ձեռին:

Մե՛ծ է տարբերութիւնը, ահաւո՛ր է տարբերութիւնը, նախատի՛նք է չփոթութիւնը:

Եւ ահա անոնք որ արտասահմանի մէջ կը խանգարէին Ապրիլեան յիշատակի երեկոները, այժմ կուլ կ'ընեն որ իրե՛նց տրուի նման երեկոներ կազմակերպելու իրաւունքը կամ պատիւը: Կը տեսնէք որ յառաջդիմե՛ր են արդէն այս յառաջդիմականները, եւ դասարան փոխեր: Թոյլ տուէք, սակայն, դիտել տալ թէ սորված չեն իրենց դասը: Տանք յիշատակի երեկոյ կազմակերպելու պատիւը, պայմանով որ ապացոյցը տան թէ գիտեն թէ ի՛նչ յիշատակ է որ կ'ոգեկոչեն:

Երեւակայեցէք, — այս տարի առանձին կազմակերպեցին Ապրիլեան Նահատակներու (կը սրբագրենք Էջմիածնի սրխալը գրելով՝ Առաջին Մեծ Աշխարհամարտին զոհերուն) յիշատակի երեկոն, ուր... սինեմա ցուցադրեցին բազմութիւն ունենալու համար (բայց չունեցան բազմութիւն՝ որովհետեւ չխաբուեցաւ ժողովուրդը), եւ ո՛վ զարմանք, ցուցադրեցին սինէմա մը, ցոյց տալու համար Հայաստանի բարձր լեռները, որոնց գագաթէն՝ Դաշնակները անդունդ գլորեր են Հայերը, — մարդոց հոգիին նայեցէք, լաւ ընտրեր են օրը, ըսելու համար հայ ժողովուրդին, Ապրիլ Տասնըմէկի ազգային սուգի այդ օրուան մէջ, թէ Դաշնակները անդունդ գլորեր են, սպաններ են, խողխողեր են հայ ժողովուրդը: Կը խորհիմ թէ այդ սինէմայով ուզեր են մոռցնել Թուրքին ոճիրը, խոտորելու համար ժողովուրդին ուշադրութիւնը:

Եթէ սխալ է այս դատումս, կը հարցնեմ ձեզի, — ուրիշ սինէմա չունէի՞ն այս մարդիկը, որ ցուցադրէին՝ բազմութիւն հաւաքելու համար իրենց շուրջ եւ արդարացնելու համար «Հայաստանասիրութիւն», պրոգրեսիմ եւ... ամսական:

Ոմանք կը մեղադրեն ՋՈՄը թէ դէմ է համերաշխութեան: Անցեալ տարի, թոյլ տուաւ որ բարեմիտներ փորձեն ստեղծել այդ համերաշխութիւնը: Ստեղծուեցա՞ւ այդ համերաշխութիւնը, համազգայինի ձեռով կատարուեցա՞ւ Ապրիլեան Նահատակներուն յիշատակի երեկոն, — վերջին ժամուն չբաժնուեցա՞ն... «Հայաստան սիրողները», այլ անուամբ պրոգրեսիստները, առանձին կազմակերպելով իրենց երեկոն: Ո՞վ է, ուրեմն, համերաշխութեան դէմ:

ՋՈՄը դէմ չէ մէկուն կամ միւսին: Ուրախ է որ Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակի երեկոյ կազմակերպել սորվեցուց անոնց որ դէմ էին մինչեւ երէկ: Հիմա դեռ դէչ կը կազմակերպեն, որովհետեւ նոր սորվեցան: Վաղը լաւ կը կազմակերպեն, ամէն բան իր ափռանքիսաժը ունի:

Ու կը խորհինք թէ դէշ չէ նաեւ որ ամէն Միութիւն, Ընկերակցութիւն, Կուսակցութիւն, իր կարգին առանձին տօնէ: Գէշը այն կ'ըլլայ որ չի տօնուիր երբեք: Թող տօնուի, տասն անգամ տօնուի, ամէն Հայու հոգիին մէջ լաւ դրոշմուի միլիոնաւոր Հայերու նահատակութեան թըւականը, թէ ինչո՞ւ մեռան, որո՞ւ ձեռքով մեռան, ի՞նչ պայմաններու մէջ մեռան:

Համերաշխութեան եւ ազգային միութեան զորշ հերոսներուն կը յայտարարենք միանգամ ընդ միշտ թէ աժան խօսքերը, աժան գաղափարները, աժան ապգասիրութիւնները մեր ապրանքը չեն: Նման ապրանքներ ծախելու ոչ սիրտ ունինք, ոչ ալ ընդունակութիւն:

ՋՈՄը կը տօնէ առանձին, թող ուրիշներ ալ տօնեն: Չի մաշիր մէկուն կամ միւսին բերանը, չի սպասեր նաեւ ոճիրին նկարագրութիւնը:

Կը խնդրենք նաեւ որ խելքի կամ սրամտութեան իրենց տոպրակները ուրիշ տեղ պարպեն մարդիկ, որոնք տոպրակով կը պտըտին հրապարակներու վրայ, մարշան տ'ապիներու ձեւով: ՋՈՄ կը կոչուի Միութիւնը Ջափահաս Որբերուն, որոնք դառն հեգնանքովմը կ'ուզեն յաւերժացնել իրենց տրուած անունը, — հիմա իմացէք այդ անուան պատմութիւնը եւ հեգնանքին իմաստը: Առաջին աշխարհամարտէն ետք՝ հայ ազգը իր որբերը յանձնեց Ամերիկացիներուն, որոնք մեր երկիրը եկած էին ողորմածութեան իրենց շնորհքը ցոյց տալու, բերելով նաեւ... քրիստոնէութիւն եւ ալիւր: Որբերը, այսպէս, յանձնուեցան ամերիկացի միսիոնարներու հոգածութեան, գործ հայթայթելու համար անոնց շոմէօրներուն: Եւ ահա եղաւ ժամանակ մը, երբ ալիւրը ցամքիլ սկըսաւ, — արեւելքի որբերուն համար հանգանակութիւնը մեծ արդիւնք չէր տար այլեւս: Հարկ էր գօտին սեղմել, — որբանոցները պարպել: «Ջափահաս դարձաք այլեւս», ըսին եւ դուրս ձգեցին որբերը, յանձնարարելով որ իրենց գըլխուն ճարը նային: Ոմանք քրիստոնէական նոյն գթածութեամբ՝ աղջիկները ղրկեցին աղախին տուին օտար հարուստ տուներու, տղաքը՝ ագարակապաններու: Տէր չկար, — ծախեցին որբերը՝ «չափահաս» պիտակը գրելով անոնց կոնակին վրայ: Ի՛նչ ողբերգութիւններ, ի՛նչ ճերմակ ջարդեր, ի՛նչ կսկծալի պատմութիւններ, — եթէ դուն չես լսած, ժողովուրդ Հայոց, Ջափահաս Որբերու Միութիւնը ունի դիւան մը, ուր գրուած է այս ամէնը:

Ու չարն ընդհուպ:

ԱՐԱԶ

ՀԱՅԵՐԸ

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածով կ'ամբողջանայ Փրոֆ. Պրընցեանի ուսումնասիրութիւնը ռումանական Արծէշ քաղաքին հիմնարկութեան շուրջ, — առով վկայութիւն մը եւս կը տրուի Հայոց գաղթին՝ արեւելքէն արեւմուտք:

Արճէշը գոյութիւն ունեցած է (Ռումանիոյ մէջ), ամէն պարագայի տակ, դեռեւս ԺԴ. դարէն առաջ, որովհետեւ այս դարուն սկիզբը Կաստրոմ Արգիասի մէջ ստորագրուեցաւ զինադադարը Կարոլոս Ռոպերթի եւ իշխան Պասարապըի միջեւ:

Ուրիշ ստոյգ վկայութիւններ, Արճէշի մասին, կը գտնենք 1369 թուականին, երբ յիշուած է իբրեւ Արկիսս, յետոյ 1372ին՝ Արճիէս ձեւով, ինչպէս ցոյց կուտայ Ցիմմէրման: ԺԵ. դարուն սկիզբը այս վայրը կը գտնենք Արկիշ, Արկէշ ձեւերով, ինչպէս ցոյց կուտայ Տրըկանու: 1431 թուականէն ունինք վաւերագիր մը, Արճէշ քաղաքին յիշատակութեամբ, ստորագրուած Ամլաշի եւ Ֆըկըրաշի դուքս՝ Տան իշխանին կողմէ, ինչպէս ցոյց կուտայ Կիպինեսքու: Գոյութիւն ունի նաեւ վաւերագրերու շարք մը, ուր կը յիշուի Արճէշ քաղաքը ԺԵ. դարուն սկիզբը:

Հայաստանի Արճէշ քաղաքին երկրաշարժէ կործանումէն (1275) մինչեւ Կաստրոմ Արգիասի զինադադարի ստորագրութեան թուականը անցած է մօտ 50 տարի: Սակայն կը կարծեմ թէ մինչեւ Մունթենիոյ հիւսիսային կողմը հասած Հայերը իրենց երկրէն մեկնեցան Հայաստանը աւերակի վերածող մեծ արտագաղթին ժամանակ, դեռեւս 1239ին, երբ Մոնկոլները ներխուժեցին Հայաստան եւ թէ մօտ 100 տարուան ընթացքին ամէնէն քիչ երկու սերունդի մարդիկ կրցան հասնիլ Մունթենիոյ հիւսիսային կողմը, իրենց մտքին մէջ ունենալով շրջանի լճին եւ Արճէշ քաղաքին յիշատակը, որ մղեց զիրենք հայրենիքին հին անունը տալու իրենց նոր բնակավայրին: Հայերու տարածումը շարունակուած է դէպի Թրանսիլվանիա, ուր յաջորդ դարերուն կազմուեցան խիստ ուժեղ գաղութներ Քլուժի շրջանին մէջ: Այսպէս հաւանական է որ Մունթենիոյ շրջանի Արճէշին մէջ հաստատուած բոլոր Հայերը շուտով բնակավայրեր հիմնեցին Քլուժի շրջանը, որոնք կոչուեցան նոյնպէս Արտէշ (1373), Արկեսս (1414), Արճիսս (1415), Արկիշ (1470):

Հետաքրքրական է նաեւ այն իրողութիւնը թէ Մունթենիոյ նոյն Արճէշը հաւանաբար իր անունը տուաւ Ֆալչիու մէկ գիւղին՝ Մոլտովայի մէջ, կոչուած Արճիշան, ինչպէս կը վկայուի 1495ին:

Կարեւոր կէտ մը եւս, զոր կը մատնանշէ Հաշտէու եւ զոր կարելի չէ անտեսել, — Արճէշ քաղաքին կնիքը իբր խորհրդանշան ունի երկգլխանի արծիւ մը: Պետութեան դիւաններուն մէջ պահուած այս տեսակի կնիքներուն ամենահինն է ատիկա, որ կը մնայ 1632 թուականէն, ինչպէս կը հաստատէ Տամիան Բոգդան: Արդ, երկգլխանի արծիւը մեզի յայտնի է դեռեւս Կապադովկիայէն՝ Օյուքի մէջ: Կը գտնենք նոյնպէս հայկական քանդակագործութեան մէջ, ինչպէս ցոյց կուտայ Ստրչիկովսկի: Չենք կրնար հաւատալ թէ Արճէշի կնիքին երկգլխանի արծիւը ծնունդ առած ըլլայ Եւրոպայէն: Գիտենք թէ արծիւը գոյութիւն ունեցած է միջնադարեան գերման պետութեան պետական խորհրդանշանին մէջ ԺԲ. դարուն, եւ հազիւ ԺԴ. դարուն դայն փոխանակեց երկգլխանի արծիւը: Աւստրիական կայսրութիւնը անկէ առաւ ԺԸ. դարուն: Գերմանիա շատ հեռու կը գտնուէր, նոյնիսկ Արճէշի նման առեւտրական քաղաքի մը համար, — այնպէս որ աւելի ընդունելի է այն կարծիքը թէ Հայոց երկգլխանի աւանդական արծիւն է ատիկա:

Արճէշը առեւտրական քաղաք մըն էր: Բնակիչները զբաղած էին իրենց առեւտրական ոգիով մինչեւ ԺԵ. դար: Բայց մանաւանդ ԺԵ. դարէն սկսած՝ Պրաշովէն եւ Սիպիուէն ունինք նոթագրութիւններ, որոնց մէջ կը յիշուին հայ վաճառականներ Արճէշէն, (նշուած է Աւետիք անուն Հայը 1500 թուականէն): Արճէշի այս վաճառականները Թրանսիլվանիայէն կը բերէին հիւսուածեղէն, մուշտակ, կաշեղէն, իսկ Սիպիու եւ Պրաշով կը տանէին արեւելեան ապրանքներ, գորգ, թաւիշ եւայլն: Պէտք է ենթադրել թէ արեւելքի հետ այս առեւտուրը աւելի լաւ կրնային կատարել Հայերը քան ուրիշներ: Փասքու կը խօսի քանդակեալ բրուտեղէնի եւ հրակայուն սալիկներու մասին, որոնք աշխատուած էին Արճէշի մէջ: Քրասոս քրոնիկագիրը եւս կը վկայէ թէ Արճէշի մէջ կը շինուէին կիտուածանկար կղմինտրներ, նկարուած աղիւսներ, որոնք վաճառքի կը տարուէին Թրանսիլվանիոյ մէջ: ԺԵ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԶ. դարու սկիզբը, Նէակոյէ Պասարապի ժամանակուան նկարուած եւ կիտուածանկարուած այս սալիկներէն քանի մը հատը ցոյց կը տրուին Թուչի լեսքուի եւ Հաշտէուի կողմէ: Անոնք կը ներկայացնեն խորհրդանշական դրուագներ մեզի յայտնի հայկական մանրանըկարներէ, ցօղուններու վրայ բարձրացող առիւծներ, կենաց ծառին վրայ կանգնած թեւաւոր ձիեր, ծաղկաձեւ արաբեսքներ, եւայլն: Յիշատակենք նաեւ որ արեւելեան Պուլկարիոյ մէջ, Պրեսլաւ աթոռանիստ հին բերդաքաղաքին մօտերը, Փաթլէյնայի եկեղեցիին մէջ գտնուեցան նըկարուած եւ կիտուածանկարուած սալիկներ, գործ՝ կարգ մը հայ արուեստագէտներու, որոնց մասին շուտով լոյս կը տեսնէ Կլիս Պրնցեանուի մէկ ուսումնասիրութիւնը: Կը կարծեմ թէ այն վարպետները, որոնք Արճէշի մէջ սալիկներ նկարեցին եւ կիտուածանկարեցին հայկական մանրանկարի խորհրդանշական դրուագներով, Հայեր էին:

Այս իրողութեանց վրայ հիմնու... շարք մը փաստեր ինծի կարծել կուտա... թէ հիւսիսային Մունթենիոյ կեդրո... գտնուած Արճէշը, որու մօտերը կը գտ... նուին նաեւ այլ տեղանուններ՝ գո... պէտք է համարել հայկական ծագումով բնակավայրեր, հիմնուած է ԺԳ. դար... սկիզբը՝ Հայաստանէն գաղթած Հայեր... կողմէ: Սկզբնաբար Արճէշը ուրիշ բա... չէր՝ եթէ ոչ ամրացեալ վայր մը (Կաստրոմ Արգիաս):

Վէյկանտ գրեց թէ Արճէշը ծագումով կրնայ եղած ըլլալ քումանական կամ փ... չենեկական, անուանուած ըլլալով ... թայական բառով՝ արճիշ = կարմ... Չեմ ընդունիր այս ստուգաբանութիւնը, որովհետեւ չաղաթայ լեզուն կը խօ... կեդր. Ասիոյ մէջ եւ զայն խօսողները ... զորդակցութեան մէջ չեն եղած Եւրոպ... յի ժողովուրդներուն հետ, թէեւ չ... թայ լեզուն շատ մօտ է քումաներ... Վէյկանտ պէտք է ընդունի թէ քուման... րէնի մէջ չկայ բառ մը, որով կարելի ըլ... լայ բացատրել Արճէշ անունը: Չի ... նուիր ոչ թրքական արկիշ բառը (... գաթ, բարձր հող), ոչ ալ պաշկիր... արկիշ բառը (ջուրի եւ լճի անուն), ... տես Բեզոնով՝ էթնոկրաֆիա, ժգ. ... տոր, Մելիս՝ Ռըվիւ տէ գ'էթիւտ ... կրուազ, 1928, էջ 267):

Մեր երկրի տեղանուններուն փ... կական կամ քումանական ծագումը ... յստակ ու պայծառ է, այնպէս որ ... քաղաքին քումանական եւ փեչենեկ... ծագումը, զոր ցոյց կուտան Վէյկ... Տրըկանու, չի կրնար պաշտպանուիլ... ճէշ հայկական քաղաք է իր ծագում...

ՓՐՈՖ. Վ. ՊՐԸՆՑԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Համազգայինի նոր շրջանին առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ 26 Ապրիլին, երեքշաբթի գիշեր, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, գրասէր բազմութեան մը ներկայութեան:

Բանաստեղծ բժիշկ Արամայիս Սրապեանի Փարիզ ներկայութենէն օգտուելով Համազգայինը կազմակերպած էր այս դասախօսութիւնը:

Նախագահը, Մ. Պարսամեան, ներկայացուց օրուան դասախօսը, որ նիւթ ընտրած էր Պետրոս Դուրեանը, Միսաք Մեծարենցը, Մատթէոս Զարիֆեանը եւ Եղիշէ Չարենցը: Անակնկալներով եւ արկածներով լի, բանաստեղծութեան եւ գրականութեան համար աննպաստ դարաշրջան մը կ'ապրինք, ըսաւ, եւ սակայն տակաւին կը գտնուին բարեբախտաբար դասախօսներ եւ ունկնդիր անհատներ, որոնք չեն հրաժարիր խօսելէ եւ լսելէ գրական սեռի մը մասին, որ բանաստեղծութիւնն է, եւ որ մեր հոգիներուն եւ զգացումներուն հաճոյք կը պատճառէ: Թէեւ դասախօսին հետ վերջերս Փարիզ ծանօթացայ, բայց իրեն հետ թղթակցութիւն պահած եմ, երբ «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին, «Յառաջ»ին ու «Բագմավէպ»ին կ'աշխատակցէր:

Արամայիս Սրապեան ծանօթ է մեր գրականութեան մէջ իբրեւ բանաստեղծ եւ արձակագիր: Տուած է բանաստեղծութեան երկու հատորներ, «Հանդիպումներ Մուսային հետ» (Վենետիկ 1948) եւ «Ազօթքէն Վենետիկ» (Վենետիկ, 1953): Երգած է բնութեան եւ սիրոյ նուիրուած, ինչպէս նաեւ պարագայական քերթուածներ, անհատներու ձօնուած: «Չէնքի տակ» (1956) եւ «Ալպեան Ռազմիկներու հետ» (1959) երկուքն ալ Վենետիկ տպուած, պատերազմական յուշեր են, յաճախ բանաստեղծական արձակով մը գրուած:

Նիւթը զոր ընտրած է, շատ ընդարձակ նիւթ մըն է, զոր պիտի ներկայացնէ համադրական ձեւով, եւ վստահ ենք որ ... րեւան պիտի բերէ նաեւ ոչ միայն իր ... րունդին, այլ եւ վենետիկեան դպրոցի ... մտածելակերպը եւ դատողութիւնը:

Դասախօսը յաջող կերպով կրցաւ ներկայացնել չորս քերթողները, տալով ... մէն մէկուն արուեստին յատկանիշները, կարդալով նաեւ ընտրուած էջեր:

Պետրոս Դուրեան տուած է ըսաւ, ... մակարդութիւն եւ թատերգութիւններ ...

բայց իր 40ի չափ քերթուածները կը կազմեն իր հիմնական ստեղծագործութիւնը։

Մանաւանդ Տրտունջքը հոյակապ քերթուած մըն է համաշխարհային արժէքով, նոյնիսկ, ցասման, ըմբոստացման եւ պոռթկումի ալիքներով ղեղեկացած, զոր կարդաց յուզումով եւ վերացումով։

Միսաք Մեծարենց ոչ միայն քնարերգակ մըն է իր «Ծիածան»ով եւ «Նոր Տաղեր»ով, այլ եւ արձակագիր մը «Ոսկի արիշին տակ» հատորով։ Լեզուի կատարելութիւն մը ունի, գաւառական վերացումներու քաղցրութեամբ օծուն։

Լսեցինք իր «Ջրտուք»ը։

Երրորդ քնարերգակը Մատթէոս Զարիֆեանն է, իր «Տրտմութիւն եւ Խաղաղութիւն» եւ «Կեանքի եւ Մահուան» զոյգ հատորներով։ Այս հատորներուն խորագիրներն իսկ կը վկայեն իր քերթուածներուն բովանդակութիւնը, զգացումի անկեղծութիւնը եւ կեանքի կարօտը, որով կը բաբախէր իր հիւանդ հոգին, ինչպէս էին, հիւծախտով վարակուած, Պետրոս Դուրեան եւ Միսաք Մեծարենց։ —

Գալով չորրորդ բանաստեղծին, Եղիշէ Չարենցին, անոր սեւ ճակատագիրը տարբեր վախճան մը ունեցաւ միւսներէն. բանտին մէջ տառապեցաւ եւ հոն ալ մեռած գտնուեցաւ։ Գրած է երեք հատոր. 1. Բանաստեղծութիւններ, 2. Էպիքական լուսաբաց, 3. Գիրք ճանապարհի, իր գլուխ գործոցը և վէպ մը «Երկիր Նաիրի»։ Իր բոլոր արտադրութիւնները արուեստի կատարեալ գործեր չեն, որովհետեւ կը թուի հեւ ի հեւ գրող մը եղած ըլլալ եւ ինքնաքննադատական ոգիէն կարծէք մասամբ զուրկ։ Երբ կուտայ գեղեցիկ գործ մը, ուժեղ է հոն երիտասարդ նժոյգի մը պէս, հրացայտ եւ կայտառ։ Բանաստեղծէն կարդաց շատ ծանօթ «Ես իմ անուշ Հայաստանի» քերթուածը։

Նախագահը Համազգայինի եւ ներկաներուն շնորհակալութիւնը յայտնեց, շնորհաւորելով դասախօսը որ գրական քննադատի ալ կարողութիւնը երեւան հանեց, ու միեւնոյն ատեն կրցաւ չորս քերթողները ներկայացնել լաւագոյն եւ խանդավառ կերպով։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մայիս 7էն 28, Քլէօպ տէ Քաթր վանի մէջ տեղի կ՚ունենայ (1, Ռիւ Կոզլէն - փլաս Սէն-Ժերմէն տէ Փրէ), նկարիչ Թորոսեանի վերջին գործերու ցուցահանդէսը։

Բացումը կը կատարուի շաբաթ Մայիս 7ին, ժամը 18էն 20։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— «Փետրուարեան ապստամբութեան» խանդավառ տօնակատարութենէն ետքը, անգամ մըն ալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղը տաք շունչ մը կը բերէր, կազմակերպելով հայ երգի փառատօնը։

Այս առթիւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած էր «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը, որուն ղեկավարն է երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երաժիշտ Կարպիս Ափրիկեան։

Ապրիլ 16, շաբաթ երեկոյ, հոծ բազմութիւն մը եկած էր լեցնելու Վերտիի սրահը։ Նոր Սերունդի վարչութեան կողմէ հանդէսին բացումը կատարեց Յ. Արթինեան, որ նախ ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգելու յիշատակը մեր երեսուն հայ աշակերտ-աշակերտուհիներու, որոնք Ապրիլ 1ին, զոհ գացին ինքնաշարժի ահռելի արկածի մը՝ Պէյրութի մէջ։ Ապա ըսաւ ի մէջ այլոց.— «Վարչութիւնս համոզուած է թէ Հայը ուր որ ալ ըլլայ, երէկ թէ այսօր, հայրենի հողին թէ օտար ափունքներու վրայ, հին սերունդը թէ նորը, անքակտելիօրէն կապուած կը մնայ իր մշակոյթին, մանաւանդ հայ երգին, որ ամէնէն հարազատ արտայայտութիւնն է ժողովուրդին կեանքին ու ներաշխարհին։ Ճիշդ ասոր համար վարչութիւնս նիւթական եւ բարոյական ջանք չխնայեց յաջողցնելու համար այս փառատօնը»։ Ապա ներկայացուց «Սիփան - Կոմիտաս» երգչախումբը, որ ծանօթ է Ֆրանսահայութեան եւ օտար շրջանակներուն 1923էն ի վեր, որուն ծանօթ ղեկավարն էր, յաւէտ ողբացեալ Գ. Ալէմշահ, իսկ 1953էն ի վեր խումբը վերակազմած է եւ կը ղեկավարէ երիտասարդ երաժիշտ Կ. Ափրիկեան։

Ս. Գըլըճեան ֆրանսերէն լեզուով խումբը ներկայացնելէ ետքը, իւրաքանչիւր երգի մասին տուաւ բացատրութիւններ։

Համերգի նուագախմբային մասը վերցուցած էր Մարսէյլի պետական ռատիօկայանի սէմֆոնիք նուագախումբը։

Յայտագիրը ճոխ էր, ժողովրդական եւ Հայաստանի ու արտասահմանի լաւագոյն հեղինակներու ստեղծագործութիւններով։

Առաջին մասը կազմուած էր — Յոլակ ջան (Թ. Ալթունեան, Զանկլի (Բ. Կանաչեան - Կ. Ափրիկեան), Գինիի երգը, Շուշօ (Կանաչեան), Ձիւորի երգ (Ա. Սաթեան)։ Փողոսեան մեներգեց Ալվարդի երգ, Այ վարդ եւ Սիրուն Երեւան։

Երկրորդ մասը սկսաւ Օրիորդ Ա. Առաքելեանի մեներգով, — Պըճինկօ, Ծաղիկ էի եւ Նազեր (Գ. Մ. Ալէմշահ)։

Իսկ խմբերգի բաժինը կազմուած էր — Կալի երգ (Կոմիտաս), Նազան իմ եարը (Թ. Ալթունեան), Լուսնակն անուշ (Կոմիտաս - Կ. Ափրիկեան), Էս գիշեր (Կ. Ափրիկեան), Նինճամ (Կ. Ափրիկեան)։

Ժողովուրդի բուռն փափաքին վրայ, շատ մը երգեր կրկնուեցան։

Թէ՛ մեներգողները եւ թէ խումբը յաջողութեամբ կատարեցին իրենց բաժինները եւ արժանի են ջերմ շնորհաւորութեան։ Շնորհաւորութեան արժանի է մանաւանդ խումբին անխոնջ եւ տաղանդաւոր ղեկավարը Կ. Ափրիկեան, որուն ճարտար ճպոտին տակ հոգի ու մարմին առաւ հայ երգը, խանդավառելով ներկաները։

Պէտք է խրախուսել, թիկունք կանգնելով թէ՛ խումբին եւ թէ Ափրիկեանին, որուն միակ նպատակն է տարածել հայ երգը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ (ՄԽՕ)

Ինչպէս գրած էինք, Թեհրանի մէջ, Մարտ 23ին իր մահկանացուն կնքած է մեր վաստակաւոր ու նուիրուած ընկերներէն Գրիգոր Մխիթարեան, սրտի կաթուածի հետեւանքով։ Տասնամեակներու ընթացքին, ընկեր Մխիթարեան ունեցած է հանրային ու կուսակցական բեղուն ու բոլորանուէր գործունէութիւն։

Հանգուցեալ ընկերը ծնած է Երեւան 1899ին եւ ուսումը ստացած թեմական դպրոցին մէջ։ Փոքր տարիքէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը եւ այդ տարիքէն ստանձնած պատասխանատու, յեղափոխական գործեր։

Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ պետական հիմնարկներու մէջ։ Ապա, բանակի մէջ մտնելով, կռուած է բոլշեւիկներու դէմ։

Խորհրդայնացման ժամանակ ձերբակալուած է, սակայն ազատուելով՝ անցած է Զանգեզուր։

Խորհրդայնացումէն յետոյ, շատերու պէս անցած է Պարսկաստան եւ ապա Փրակա, ուր աւարտած է գիւղատնտեսական վարժարանը։ Չեխոսլովաքիայէն անցած է Ռումանիա, Փարիզ, եւ ապա նորէն Պարսկաստան, 1931ին։ Նոր Ջուղայի Համայնական Խորհուրդի հրաւէրով ստանձնած է Փերիայի շրջանի գիւղատնտեսական աշխատանքներու կազմակերպման եւ ղեկավարման գործը։ Քանի մը տարի մնալէ յետոյ անցած է Թեհրան եւ նուիրուած շինարարական աշխատանքներու։

Ընկ. Մխիթարեան երկրէն դուրս եւս նուիրուած է հանրային - կուսակցական բեղուն գործունէութեան, ստանձնած է պատասխանատու պաշտօններ, զորս վարած է ձեռնհասութեամբ եւ բարեխղճութեամբ։

Հանգուցեալ ընկերը մեծապէս սատարած է նաեւ Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի շէնքի եւ տողաշար մեքենայի գնման գործին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, վերջերս մեռած է Տիկին Մարիամ Ափրիկեան, յետ անողոք հիւանդութեան, 54 տարեկանին։ Ողբացեալը մայրն էր երաժշտագէտ Կարպիս Ափրիկեանի, որուն կը ներկայացնենք մեր ցաւակցութիւնները։

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ մէջ, Մայիս 1ին հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի ունեցած է Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին, նախագահութեամբ Գրիգոր վարդապետ Խաչերեանի։

ՈՒՈԹԵՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) հայ գաղութը 49.000 տոլար եւս նուիրած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին պարտքը վճարելու համար։

Եկեղեցիին սրահին մէջ տեղի ունեցած է հացկերոյթ մը, գեղարուեստական յայտագրով։ Այս առթիւ բժ. Լեւոն Տաղլեան կոչ ըրած է հաւատացեալներուն որ թեթեւցնեն հոգաբարձութեան բեռը՝ իրենց սրտաբուխ նուէրներով։ 49.000 տոլար վճարելով պարտքին երկու երրորդը կը փակուի։

«ԿՂԷՕՊԱՏՐԱ» պատմական շարժանկարին ղեկավարութիւնը ստանձնած է ծանօթ բեմադիր Ռուբէն Մամուլեան։ Հինգ միլիոն տոլար պիտի ծախսուի շարժանկարին պատրաստութեան համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոսին պիտի գումարուի «Արեւելագէտներու Միջազգային ԻԵ. Համագումարը»։ Համագումարին առաջին փոխ-նախագահն է հանրածանօթ հայ գիտնական Ի. Ա. Օրբելի, որ նախագահն է նաեւ «Կովկասեան Ուսմանց» բաժնին։ Կովկասի եւ Անդրկովկասի պատմութեան հատուածը կը գլխաւորեն Ս. Տ. Երեմեան եւ երկու ուրիշներ (ոչ հայ)։

Մ. Նահանգներէն հրաւիրուած է Տիկին Վարդուհի Քալանթար - Նալպանտեան։

ԿԻՊՐՈՍԻ թեմին կաթողիկոսական պատուիրակ նշանակուած է Կիլիկեան Միաբանութեան երիտասարդ եւ գործունեայ անդամներէն Երուանդ վրդ. Արքլեան։

Եր. վրդ. Արքլեան, ուսումնաւարտ Դպրեվանքէն, երեք տարիէ ի վեր կը վարէր ուսուցչական պաշտօններ Դպրեվանքի, Ս. Նշան վարժարանի եւ Փալանճեան Ճեմարանին մէջ, ուր կ՚աւանդէր կրօնք եւ մատենագրութիւն։

ՄԵՐԼՊՈՒՐՆԻ մէջ (Աւստրալիա) հայկական նկարներու ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է վերջերս։

Ցուցադրուած են աւելի քան 130 սեւճերմակ եւ գունաւոր լուսանկարներ հայկական պատմական եկեղեցիներու, վանքերու, վարժարաններու, ազգային հաստատութեանց, հայ անուանի դէմքերու, պատմական իրերու, եւայլն։

Ցուցահանդէսը ուշադրութիւնը գրաւած է հայ եւ օտար արուեստասէր այցելուներու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (191)

ԱՄԻՐԱՅԻ՛Ն ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Սակայն, երիտասարդին հանդէպ իր վարմունքին անկեղծութիւնը հետզհետէ անոր մտքէն վանեց կասկածանքի յետին նշոյլները։ Համբիկ, չօշափելի իրողութիւններով եւ դրականապէս տեսաւ Սոֆիին սառն ընթացքը տնեցիներուն հանդէպ. նոյնիսկ վերջին անգամ անոնց սեղանը արհամարհելը և իրեն հետ առանձնակի ճաշելու որոշումը գերագանցօրէն արհամարհոտ ու խրոխտ շարժում մը եղաւ իրեն, իրենց մօտալուտ ու վերջնական կենակցութեան նախազուշակ պարագայ մը, որ ուրախութեան նոպայով մը ցնցեց իր հոգին։ Իրիկուան մթնշաղներու, ամիրային պարտէզին տերեւախիտ ծառերուն ստուերներուն տակ իրենց պըտոյտները այնքան անզգոյշ ու բացարձակ եղան որ Կիւլիւկ հանըմ հարկ զատեց այս մասին թեթեւ դիտողութիւն մը ընել աղջկանը. Սոֆի խուսափողական բան մը ըսաւ ու անցաւ։ Ու մտերմական կեանքը շարունակուեցաւ նորէն։

Ասկէ քաջալերուած, Համբիկ այդ տունէն հեռանալու հարցին թախանձագին չեշտ մը տուաւ։ Ա՛լ գրեթէ իրենց խօսակցութիւնը այս նիւթին վրայ դարձաւ։

Համբիկ ծրագիրներ պարզեց աղջկանը՝ ապահովող անոր ապագայ երջանկութիւնը։ Կամքով ու կորովով լեցուն՝ Համբիկ ասպարէզ պիտի նետուէր նորէն դրամ շահելու, իրեն դիրք մը ստեղծելու համար։ Յետոյ, պիտի ամուսնանային, տաք ու սիրաշունչ բոյն մը կազմելով, ուր՝ վրայ հասնող պզտիկներու հետ՝ բարօրութիւնը միահեծան պիտի տիրէր, ուր ամէն բան վարդագոյն պիտի ըլլար... ի՜նչ անուշ հեռապատկեր։

Սոֆի, անկայուն հոգի, քիչ քիչ տարուեցաւ այս քաղցր օրերէն։

Միւս աղմկալից կեանքին համար իր պժգանքը հետզհետէ խորին եղաւ, եւ ա՛լ սկսաւ նոյնիսկ ենթադրել որ տօքթորին հանդէպ իր բռնած դիտումնաւոր ընթացքին բուն շարժառիթը ոչ թէ զանիկա դրդել, անոր սէրը բռնկցնել էր, այլ պարզապէս զանիկա վերջնականապէս... ատել։ Այս բառը ինքնիրենը քանի մը հեղ բարձրաձայն արտասանեց ալ. կարծես համոզուելու համար թէ անիկա խորթ չէր հնչեր իր ականջին եւ իր ամենաթաքուն զգացումները կ՚արձագանգէր։

— Այո՛, կ՚ատե՛մ, կ՚ատե՛մ, կ՚ատե՛մ, կրկնեց՝ այս բառը եւ անոր արտայայտած զգացումը իրեն պարտադրելու կորովի ճիգով մը։

Յետոյ, օրին մէկն ալ տեղի տուաւ Համբիկի թախանձանքներուն, մէկէն ի մէկ, առանց դժուարութեան։

— Երթանք, հեռանանք ասկէ, ըսաւ. ա՛լ կը բաւէ. կը ձանձրանամ կոր։

Երիտասարդը ուրախութենէն աղջկան ճիտը փաթթուեցաւ։ Իր երազած արշալոյսը վե՛րջապէս կը ծագէր։

Եւ հանդարտօրէն անոնք մտածեցին այդ ապետալի շէնքէն դուրս ելլելու միջոցներուն վրայ։ Համբիկ այն օրուընէ իսկ պիտի ճարտարարուորէր գործ մը գտնելու։

Իր նախկին չորպաճիին պիտի դիմէր, կամ իրեն ծանօթ ուրիշ վաճառականներու՝ նորէն առեւտրական ասպարէզը մտնելու համար։ Այս բանը բոլորովին գաղտնի պահուեցաւ, նոյնիսկ Կիւլիւկ հանըմէն։ Որոշեցին, ամէն բան պատրաստելէ յետոյ յանկարծակի մեկնիլ, ափ ի բերան ձգելու համար ամիրային աղջիկն ու թոռը։

Համբիկ ամէն օր շուկայ կ՚երթար՝ իր մտադրած դիմումներուն աշխատելու. եւ իրիկուան վերադարձին, միշտ յուսադրիչ լուր մը կը բերէր Սոֆիին, որ մանկական ուրախութեամբ մը կը հրճուէր։

Այդ միջոցներուն յանկարծ կարեւոր բան մը տեղի ունեցաւ տան մէջ։ Առտու մը, տիկին Մարկոսեան, տօքթորը եւ Օր. Ամէլի Ֆրուասարը շուտով կառք մը նստելով մեկնեցան։

Եւ իրիկուան, մայր ու զաւակ վերադարձան՝ առանց Օր. Ամէլիի։

Ոչ ոք կրցաւ հասկնալ թէ ի՛նչ եղած էր Ֆրանսուհին, մինչեւ որ քանի մը օր ետքը հանըմը յայտնեց Սոֆիի թէ տօքթոր Ֆրուասար շուտով իր քովը ուզած էր իր աղջիկը, որով ստիպուած էին ճամբու դնել զանի։ Եւ աղմկալի Փարիզուհիին հեռացմամբը ապարանքը վերստացաւ իր առաջուան անդորրութիւնը։

Բացի Սոֆիէն ոչ ոք նշմարեց սակայն այն տարօրինակ փայլը որ յանկարծ շողաց տօքթորին աչուըներուն մէջ։ Զայրացած, զսպուած կիրքի մը բոցն էր ատիկա, լուռ, իր ինքնիր մէջ ճարճատող, բռնկող, այրող։ Սոֆի տեսաւ ատիկա. հասկցաւ։

Համբիկ՝ անձնատուր այն երջանկութեան որուն վերջապէս հասած ըլլալ կը կարծէր, պատրաստուած ծրագրին գործադրութեանը կը հետամտէր հեւ ի հեւ։ Օր. Ամէլիին հեռացումը իր ուշը անգամ չգրաւեց։ «Երթաս բարո՛վ», ըսաւ մուր մը տալով անոր ետեւէն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան:

Կը նախագահէ Պ. Տ. ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Խօսք կ՚առնեն մասնակցող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժին՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պատրաստութեամբ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Մայիս 7ին, «Ռուա Ռընէ» սրահին մէջ, ժամը 21,30էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Այս առթիւ պիտի քաշուի Միութեան 1959ին հրապարակ հանած վիճակահանութեան տոմսերը:

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Սիփան–Կոմիտաս» երգչախումբի վարչութիւնը եւ իր ղեկավարը շնորհակալութիւններ կը յայտնեն Մարսէյլի եւ Լիոնի հայ ընտանիքներուն, որոնք հիւրընկալեցին երգչախումբին անդամ – անդամուհիները իրենց երդիքին տակ, Ապրիլ 16 եւ 17ի Հայ Երգի Փառատօնին առթիւ, եւ այդ ձեւով մեծապէս նպաստած եղան վերոյիշեալ բացառիկ ձեռնարկին:

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Օ. Մաթիկեանէ 10.000 ֆր. (100 Ն.Ֆ.) իրենց մօր՝ Տիկին Օ. Գալըպճեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հանգուցեալ Բերրոնիա Տէր–Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եղած նուիրատուութեանց ցանկը.

Կապոյտ Խաչին

Պարոններ՝ Տէր – Վարդանեան եղբարք 80 Ն. Ֆ., Թադէոս Գըլըճեան, Տիգրան Մահիկեան, Յակոբ Տօլպաշեան, Սիմոն Գասպարեան 20ական Ն. Ֆ., Վահան Խալօղլուեան, Վարդգէս Վարդանեան, Վարդան Սէրէնկիւլեան, Ժիրայր Ոսկեան, Սերժ Սարգիսեան 10ական Ն. Ֆ., Տիկ. Ատրինէ Կարապետեան, Տիկ. Հերմինէ Միսքէրճեան, Պ. Մեսրոպ Գասպարեան 5ական Ն. Ֆ.:

Պօմոնի եկեղեցիին

Պարոններ Տէր–Վարդանեան եղբարք 30 Ն. Ֆ., Վարդգէս Վարդանեան, Պարիս Մուսայէլեան, Գրիգոր Թապախեան, Ժիրայր Ոսկեան, Գեղամ Խօսրովեան 10ական Ն. Ֆ., Յակոբ Արծնեան 20, Մկրտիչ Ծառուկեան եւ Հերմինէ Միսքէրճեան 5ական Ն. Ֆ.:

Պօմոնի Աղքատախնամին

Տէր եւ Տիկ. Կար. Մահիկեան եւ Պարիս Մուսայէլեան 10ական Ն. Ֆ., Պ. Մեսրոպ Գասպարեան 5 Ն. Ֆ.:

Զանազան հաստատութեանց

Պարոններ Տէր Վարդանեան եղբարք Վեթերանի ֆոնտին 50 Ն. Ֆ., Տէր–Վարդանեան եղբարք Զաւարեան ենթակոմիտէին 50, Զաւարեան ենթակոմիտէի Պօմոնի սրահին 30, Ժիրայր Ոսկեան Պօմոնի սրահին 10, Վարդգէս Վարդանեան Կարմիր Խաչին 10, Վարդգէս Վարդանեան «Յառաջ»ին 10, Գրիգոր Պօյաճեան «Հայ–Բոյժ»ին 10, Օննիկ Ճգնաւորեան Փալանճեան Ճեմարանին 10, Մկրտիչ Ծառուկեան Բարձր Հայքի Միութեան 5 Ն. Ֆրանք:

Գումար՝ Կապ. Խաչին 225, եկեղեցիին 110, Աղքատաց 25, Զանազան հաստատութեանց 185 Ն. Ֆրանք:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Ժիրայր եւ Վաղարշակ Տէր–Վարդանեանի եւ ընտան. պարագաներուն, իրենց մօր՝ Տիկին Բերրոնիա Տէր–Վարդանեանի մահուան առթիւ:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30ին, Մուլէն – Պլէօյի սրահը (Սընոն):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փօքօրիկ:

6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ:

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչները, այս շաբաթ, 7 Մայիս, իրիկուն ժամը 21ին, «Ահարոնեան» սրահին մէջ: Ներկայ պէտք է ըլլայ նաեւ Մարսէյլի Ն. Ս.ի Շրջ. Վարչութիւնը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած՝ Միութեան հիմնարկութեան 54րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը Մայիս 6ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Օթէլ Լիւթէսիայի շքեղ սրահին մէջ, 43, Պուլվար Ռասփայլ:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Տախսերու մասնակցութիւն 10 Ն. Ֆրանք

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ

ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԱՌԹԻՒ

Մայիս 7ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին

ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ

Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ–Ատենապետ

ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մեծարանք թէյով կամ շամբանեյով եւ հայկական խմորեղէններով

Ո՛չ հանգանակութիւն, ո՛չ Թոմպոլա

Տախսերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի կամ արուարձաններու մէջ, վարձու երկու սենեակ, խոհանոց, մատչելի պայմաններով:

Դիմել «Յառաջ»ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ՚ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ՚ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE

Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Ե. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը (Բ. մաս)

Դասախօս՝ Ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաուէի սրահը: Կը խօսի Պ. Բօրիս Նազարեան, Բ. մասը իր նախորդ դասախօսութեան՝ «Հայաստանի վիճակագրութիւնը համեմատական վերլուծութեամբ դրացի ժողովուրդներու հետ»: Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

–ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ–

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ժանթիյիի ղըպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ

(ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 14,30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Métro : St-Michel et Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

PROF. CAMILLE LIANի

Secrétaire Général du Congrès Mondial des Cardiologues,

Commandour de la Légion d'Honneur

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար) Տիկին Ռուա–Սաաթճեան (երգ), Մարիվոլ լը Տիգէս (ջութակ), Մարիէթ Նորտման (տաւիղ), Ժիզէլ տը Մոնօ (թաւջութակ) Սեդրակ Եավրուեան (դաշնակ), Հանրի Մարգարեան (երգ), Իրմա Պասմաճեան (արտասանութիւն), Արլէթ Միլֆոնեան (պար), Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Սերժ Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վարպետը), Պերճ Պէրպէրեան (պար), Եդուարդ Ազամալեան (պար) եւ

«ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ Դաշնակով կ՚ընկերանան Ֆրանսուազ Տիւփրէ, Անժէլ Թագւորեան, Միշէլ Խմբրիֆ

Տոմսերու գինն է 1, 2, 3 եւ 5 Ն. Ֆ.: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մօտ:

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

Sté le BOSPHOREի

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (սուսամ) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմայինն, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նոյնիսկ հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով.

Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան:

Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը:

Sté le BOSPHORE

2, Rue Louis Astoin - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 5 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8191 36EME ANNEE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4592

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱՄՈՐԼ ՏԵՐ ԱՂՈՒԷՍԸ

Տասը տարուան աթոռամարտը Հալքի եւ Դեմոկրատ կուսակցութեանց միջեւ վերջապէս յանգեցաւ արիւնահեղութեան՝ Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ։

Աթոռամոլ Իսմէթ փաշա, «Ինէօնիւ» մկրտեալ 1922էն ի վեր, Թուրքիոյ չփացած զաւակն է։ «Անկախութեան պատերազմ»ին ատեն հելլէն բանակին դէմ տարած յաղթանակին յաջորդած էր Լօզանի մէջ ձեռք բերած արտակարգ յաջողութիւնը։

Զինուորական եւ քաղաքական կրկնակ ճակատներու վրայ բացառիկ շահեր ապահոված էր իր երկրին։ Սակայն Մուսթաֆա Քէմալն է որ բոլոր դափնիները խլած էր և դարձած «Աթաթիւրք» (Թուրքերու հայրիկը)։ Իսմէթ կուգար երկրորդ գիծի վրայ։ Մինչ Աթաթիւրք Հանրապետութեան նախագահ էր եւ անփոխելի պետը իր ստեղծած Հանրապետական Ժողովրդական կուսակցութեան (Ճիւմհուրիյէթ Հալք-փըրթասը), Իսմէթի կը տրուէր վարչապետի պաշտօնը, որոշ չըրջանի մը համար։

Սակայն իր յաւակնութիւնները չափ ու սահման չունէին։ Այն աստիճան, որ Մուսթաֆա Քէմալ ստիպուեցաւ պահ մը չէզոքացնել եւ բոլորովին հրապարակէն քշել զայն։ Իսմէթ քաշուեցաւ Իշխանաց կղզին, իբրեւ կամաւոր աքսորական, սպասելով լաւագոյն օրերու։

Բախտը չուշացաւ ժպտիլ իրեն։ Աթաթիւրք մեռաւ 1938ին, զոհ գեղխ ու չուայտ կեանքի մը աւերներուն։

Իսմէթի վերելքին գլխաւոր արգելքը վերցած ըլլալով, ասպարէզը բաց էր իր առջեւ։ Մենողին ժառանգութեան տիրացաւ առանց մրցակցի։ Հալքը Թեւ ու թիկունք կանգնեցաւ իրեն։ Զայն նշանակեց Հանրապետութեան նախագահ եւ կուսակցապետ։

Իսմէթ շարունակեց իր նախորդին քաղաքականութիւնը ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ։ Իբրեւ խորամանկ պալեւ՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին նոր յաջողութիւններ ապահովեց իր երկրին, Աղեքսանտրէթն ու Անտիոքը խլելով Սուրիոյ ձեռքէն, մեղսակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ։ 1939 Հոկտ. 19ին այս վերջինին եւ Ֆրանսայի հետ կնքեց զինուորական դաշինք մը, որով Թուրքիա պիտի անցնէր դաշնակիցներու կողմը՝ երբ պատերազմը փոխադրուէր Միջերկրական։

1940ին Իտալացիներն ու Գերմանները յարձակեցան Յունաստանի վրայ։ Միջերկրականը դարձաւ ռազմավայր։ Սակայն Թուրքիա տեղէն չշարժեցաւ։ Առանց յոգնութեան մարսեց Սանճաքը։

Ամբողջ պատերազմի տեւողութեան Իսմէթ երկու չուանի վրայ խաղալով, թոյլ չտուաւ որ իր երկիրը պատերազմին մասնակցի։ Անգլիա եւ Ֆրանսա չստիպեցին Թուրքերը որ գործադրեն դաշնագրով իրենց ստանձնած պարտաւորութիւնները։ Գերմաններն ալ առաւելագոյն չափով օգտուեցան Թուրքիայէն՝ ուտելիք եւ ռազմական նախանիւթեր գնելով, շնորհիւ գեսպան Ֆոն Փափէնի ճարպիկ դիւանագիտութեան։

Սթալինկրատի յաղթանակն է, որ ետ կեցուց Թուրքերը Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մտնելէ եւ առաջին հերթին Կովկասի վրայ քալելէ։

Ու երբ տեսան Թէ անխուսափելի է Գերմանիոյ պարտութիւնը, մետասանէրորդ ժամուն պատերազմ յայտարարեցին անոր դէմ։ Զինադադարին իրենք ալ «դաշնակից» էին դարձած։

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ Մոսկուա փոխեց իր դիրքը Թուրքիոյ հանդէպ։ 1945 Մարտին խզեց 1925էն ստորագրուած բարեկամական դաշինքը, տասը տարին անգամ մը նորոգելի։ Նոյն տարուան Յուլիսին Փոցտամի գերագոյն ժողովին մէջ ալ պահանջեց Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ հակակշիռ՝ Նեղուցներուն վրայ։

Հակառակ քաղաքականութեան այս փոփոխութեան, Իսմէթ շարունակեց մէկ կողմէ սիրաբանիլ Կրեմլինի վարիչներուն հետ, միւս կողմէ 1947ին ընդառաջ երթալով «Թրումընի Վարդապետութեան», դրամական աջակցութիւն ստացաւ Միացեալ Նահանգներէն՝ բանակը արդիացնելու եւ նոր զէնքերով սպառազինելու, ինչպէս նաեւ ամրացնելու համար խորհրդային սահմանագլուխը։ Թուրքիա կը ներկայացնէր կարեւոր ճակատ մը ազատ աշխարհի պաշտպանութեան համար ու պատնէշ՝ բոլշեւիզմի ծաւալումին դէմ դէպի Մերձաւոր Արեւելք։

Այս կացութեան մէջ էր երկիրը, երբ Իսմէթն ու իր կուսակցութիւնը տեղի տալով Ամերիկացիներու ճնշումին՝ վերջապէս համակերպեցան, որ կազմուին ուրիշ կուսակցութիւններ ալ, ինչպէս վայել է ժողովրդավար կարգերով կառավարուող երկրի մը համար։

Այդպէս է որ մէջտեղ եկաւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ փորձանք պիտի դառնար Հալքի եւ իր պետին գլխուն։ Ու 1950ին բոլորովին հրապարակէն պիտի քշէր զանոնք։

Այդ թուականէն պիտի սկսէր Հալք-Դեմոկրատ աթոռամարտը։

Ընդդիմադիր դարձած, նոր ասպարէզ մը կը բացուէր հին աղուէսին առջեւ, որուն անունը յաւիտեան արատաւորուած պիտի մնայ այն դիւային ծրագրին պատճառաւ, որ Վարլըք վէրկիսի կը կոչուի։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներու ժողովը յաջորդական երեք նիստերով վերջացուց իր աշխատանքները։

Օրակարգը բազմազան եղած է։ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ տնտեսական համագործակցութիւն, օժանդակութիւն Թերաճ երկիրներու, մշակութային յարաբերութիւն եւայլն։ Ժողովը յատկապէս քննութեան առած է յառաջիկայ Վերին Ժողովին ներկայանալիք հարցերը։

Վերջին նիստի ընթացքին՝ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ բացատրած է իր կառավարութեան եւ Արեւմուտքի դիրքը՝ յառաջիկայ Վերին Ժողովի նպատակներուն շուրջ։

Հիմնական առաջին հարցն է, ըստ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, վերջ դնել ներկայ լարուած կացութեան։ «Պէտք է համոզուիլ, ըսած է ան, որ խաղաղ գոյակցութիւնը չի վնասեր Արեւմուտքի, եթէ վնասուող մը կայ ան ալ Արեւելքն է»։ Այս պատճառով Արեւմուտքի դիրքը դրական է. ոչ մէկ շահ կարելի է ակնկալել ներկայ լարուած միջազգային կացութեան շարունակելուն մէջ։

Այսուհանդերձ, Ֆրանսացի նախարարը շեշտած է թէ խաղաղ գոյակցութեան հասնելու համար, Արեւմուտք պէտք չէ խոնարհի Արեւելքի առջեւ։ «Եթէ օրինակ Պերլինի հարցին մէջ Ռուսերը յամառին պարտադրել իրենց տեսակէտները, աշխարհի առջեւ ցոյց տուած պիտի ըլլան որ իրականին մէջ դէմ են խաղաղ գոյակցութեան»։

Ապա՝ Քուվ տը Միւրվիլ դիտել տուած է թէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութիւնները պէտք է սերտանան։ «Ձեւ մը գտնելու է որպէսզի կարենանք լաւ յարաբերութիւններ մշակել եւ խաղաղ ներդաշնակութեամբ ապրիլ Արեւելքի հետ»։

Սելվին Լօյտ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը նոյնիմաստ միտքեր արտայայտած է։

Ցատկանշական եւ հետաքրքրական է նշել թէ Ֆիկառոյի Պոլսոյ թղթակիցը՝ Մաքս Քլօ այն տպաւորութիւնը ստացած է որ Թուրքիա այնքան ալ համախոհ չէ խաղաղ գոյակցութեան։ Թէ ինչո՞ւ։ Թուրքիա բացէ ի բաց դիրք յարդարած է Խորհ. Միութեան դէմ ու կը վայելէ ընդհանրապէս Արեւմուտքի եւ յատկապէս Ամերիկայի անվերապահ համակրանքը։ Իր դիրքին շնորհիւ՝ Թուրքիա կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանայ Մ. Նահանգներէն։ Մենտերէսի կառավարութիւնը որ ներկայիս սնանկութեան դուռը հասած է, կ'ուզէ շարունակ նպաստաւորուիլ իր մեծ դաշնակիցէն։ Խաղաղ գոյակցութիւնը կրնայ ուրիշ մտածումի մը մղել՝ Ամերիկան։

★

ԱՆԻՈՐՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ մէջ հանդարտութիւնը վերստին հաստատուած է թէեւ աննշան դէպքեր պատահած են ու կրնան ալ պատահիլ։

Առջի օր՝ դրօշակներով եւ ծաղկեփունջերով ուսանողներ փորձած են ցոյցեր կազմակերպել։ Բանակը անմիջապէս ցրուած է։ Ուրիշ խմբակ մը Ղալաթասարայէն՝ Անգարա երթալ ուզած է սակայն Թաքսիմի հրապարակին վրայ հանդիպած է ապահովութեան ուժերուն եւ ցրուած։

Այստեղ-այնտեղ «Հուրիէթ», «Մարդասպան Մենտերէս» աղաղակները կը շարունակուին։

Լուսարգելը միշտ ի զօրու կը մնայ։

Պոլիս հաւաքուած արտաքին նախարարները՝ Ատլանտեան Ուխտի խորհրդաժողովի վերջաւորութեան մեկնած են Պոլսէն եւ խուսափած են մասնակցիլ իրենց ի պատիւ Թրքական կառավարութեան կազմակերպած ընդունելութիւններուն։

Իսմէթ Ինէօնիւ, ընդդիմադիրներու պարագլուխը ճառ մը խօսած ու յայտարարած է թէ Մենտերէսի կառավարութեան դէմ եղած այս ցոյցերը «կ'արտայայտեն ամբողջ ժողովուրդին զգացումները» եւ կը հիմնուորուին «Թուրք ժողովուրդին ժողովրդավարութիւն հաստատելու բաղձանքին վրայ»։ Այս առթիւ ըսած է թէ իր կուսակցութիւնը պատրաստ է բնորութեանց մասնակցելու։

Միւս կողմէ չորրորդ անգամ ըլլալով վարչապետ Մենտերէս խօսեցաւ ժողովուրդին։ Ամբաստանեց Հալքը որ խռովութիւններ կը ստեղծէ որպէսզի կարծել տայ Ատլանտեան նախարարներուն թէ երկրին մէջ հանդարտութիւն չի տիրեր եւ կառավարութիւնը այլեւս կացութեան տէրը չէ։ Ըստ կարգ մը աղբիւրներու, դէպքեր պատահած են նաեւ Պուրսայի մէջ։ Վարչապետը աւելցուց թէ — «Ըմբոստութիւն մըն էր, յեղափոխական իրական կոմիտէի մը կողմէ ղեկավարուած»։

✕ Թրքական մաքսային իշխանութիւնները առջի օր գրաւեցին Ատլանտեան Ուխտի բոլոր հրատարակութիւնները Ֆրանսերէն թէ անգլերէն, երբ անոնք Պոլիս հասան, համաձայն պատերազմական վիճակին պարտադրած տրամադրութեանց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակին հրամանատարութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան վերջերս։ Քիէվի շրջանին համար մառաջալ Չուիքովի տեղ նշանակուեցաւ զօրավար Քոշեվօյ։

ՋԵՍՍԱՆԻ մահուան առթիւ, միջազգային մամուլը իրարանցումի մէջ է, եւ նոյնիսկ Ամերիկացի մը իր հպատակութիւնը ետ տուաւ եւ ֆրանսական իշխանութեանց դիմում ըրաւ, որպէսզի Ֆրանսացի ըլլայ։ Աշխարհի վրդովումը մեծ է բայց այս առթիւ Լը Մոնտի քրոնիկագիրը կը գրէ. — Ամէն օր, աշխարհի չորս կողմը մարդիկ, կիներ, երախաներ կը մեռնին անարդարութենէ կամ անօթութենէ։ Ոչ ձայնասփիւռը, ոչ մամուլը, ոչ հեռատեսիլը կ'անդրադառնան։ Հունգար երիտասարդներ, դատապարտուած, երեք տարի ապրեցան իրենց բանտին մէջ, որպէսզի գնդակահարուելու համար... չափահաս ըլլային։ Աշխարհի ժողովուրդները չզբաղեցան անոնցմով...»։

ԶՕՐ. ՂՐԻՎԱՍ, Էօքայի նախկին պարագլուխը յայտարարեց թէ Մակարիոս արք. այլեւս կացութեան տէրը չէ եւ կառավարելու ի վիճակի ալ չէ։ Ղրիվաս աւելցուցած է թէ Կիպրոսի վիճակը ծանր է։

ԼԻՈՆԻ մէջ 3000 ուղեւորներ գործադուլի մէջ են։ Փարիզի մէջ հանրակառքերու անակնկալ գործադուլները կը շարունակուին։

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ցոյցեր տեղի ունեցած են Հարաւային Քորէայի մէջ։ Զանազան քաղաքներու մէջ 10էն քսան հազարի հասնող ցուցարարներ պահանջած են որ ժողովրդավարական կարգերը վերահաստատուին երկրին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Գերմանիոյ միջեւ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է։ Գերմանիա իրաւունք պիտի ունենայ զինուորական կայաններ եւ մթերանոցներ հաստատելու Ֆրանսայի մէջ։ Անգլիա, Ֆրանսա և Գերմանիա պիտի զինուին նոյն զէնքերով ու պիտի գործակցին իրարու հետ, ուղղահայեաց օդանաւերու և կարգ մը զէնքերու պատրաստութեան համար։

ՄՈՍԿՈՒԱ անրաղձալի կը գտնէ Խ. Միութեան եւ Իսրայէլի վարչապետներուն միջեւ հանդիպում մը։ Որովհետեւ՝ «Իսրայէլացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ համամիտ չեն խաղաղութեան վերահաստատման»։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տնտեսական գետնի վրայ նպատակ ունի գործակցելու Արեւմուտքի հետ, յայտարարեց Խրուշչեւ Մոսկուայի Զինական ցուցահանդէսին բացումին առթիւ։ «Ոչ մէկ վնաս կը հասնի մեզի եթէ երբեք դրամատէրները արգելք հանդիսանան գործակցութեան» աւելցուց ան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հաւաքուած են խորհրդային երկիրներու ներկայացուցիչները քննելու համար Վերին Ժողովի օրակարգը։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը՝ տը Կոլ Փարիզ ժամանեց, չորեքշաբթի առաւօտ։ Ապրիլ 18էն ի վեր տը Կոլ 30 հազար քիլոմ. ճամբայ ըրած է եւ այցելած՝ Քանատա, Մ. Նահանգներ եւ Անթիլեան կղզիները։

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ գործադուլը կը ծաւալի Ֆրանսայի մէջ։ Ալփ-Մառիթիմէն եւ Նոյէն ետք Լիոնի շրջանը, Բաս-Ռէն-Սավուան իրենց կարգին սկսած են։ Վարչապետ Տըպրէ որոշած է անձամբ զբաղիլ այս խնդրով։ Ծանօթ է որ իր հայրը միջազգային համբաւի տիրացած մանկաբոյժ է։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ ամէն օր նուէրներ կը ստանայ իր ամուսնութեան առթիւ (Մայիս 6)։ Առջի օր 10 միլիոն արժող Րոլլս Րոյս ինքնաշարժ մը ստացաւ։

ՔԻՒՐՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Քիւրտ ժողովուրդին պատմութեան» մասին, զոր գրած է Ն. Մախմուդով (հրատ. Երեւան, 1959), տուած էինք գրախօսական մը՝ առնելով Հայաստանի թերթերէն: Այժմ այս գրախօսականը՝ արտասահմանի ակնոցով:

Եթէ ոչ ամբողջական, գէթ համառօտ պատկեր մը կուտայ այս գիրքը քիւրտ ժողովուրդի պատմութեան եւ ներկայ վիճակի մասին: Հեղինակը Քիւրտ մըն է, որ կ'ապրի Խորհ. Միութեան՝ հաւանաբար Հայաստանի մէջ, եւ գրած է հայերէն: Ծանօթ է թէ ինչ քաջալերութիւն կը գտնեն Քիւրտերը արդի Հայաստանի մէջ: Անշուշտ իրենց քաղաքական ձգտումները թելադրուած են իշխանութիւններուն կողմէ, եւ տեսակէտները ձեւուած են տիրող վարչակարգի գաղափարականին կամ քաղաքականութեան վրայ:

Քիւրտիստանի աշխարհագրական սահմանները որոշ չեն: Ըստ հեղինակին՝ Քիւրտերու «պատմական հայրենիքը եղել է Արեւելեան Տաւրոսի (Եփրատից արեւելք) եւ Զագրոսի լեռնաշխարհը»: Իսկ այժմեան Քիւրտիստանը, միշտ հեղինակին համաձայն, կը տարածուի Քիրմանշահէն Քիւրտ Տաղիի եւ Մարաշի շրջանները եւ Օլթ քաղաքէն Ճարապլուս, Ալեքսանտրէթ եւ Միջերկրական ծով (էջ 28–29): Անշուշտ, չափազանցութիւն է այս ձեւով Քիւրտիստան համարել այն բոլոր շրջանները, ուր Քիւրտեր բնակած են ժամանակին կամ կ'ապրին ցարդ:

Քիւրտերու ընդհանուր թիւը Մախմուդով կը հասցնէ 9 միլիոնի. այսպէս՝ Թուրքիա 4 միլիոն, Իրան 3.500.000, Իրաք 1 միլիոն, Սուրիա՝ 250.000 եւ Խ. Միութիւն՝ 160.000: Քիւրտերու ընդհանուր թիւին մասին յայտնուած են զանազան կարծիքներ, բայց վիճակագրական ստոյգ տեղեկութիւններու բացակայութեան պատճառով որոշ եւ ճիշդ թիւ մը կարելի չէ տալ:

Գրքի առաջին մասին մէջ, հեղինակը կը ջանայ համադրել պատմաբաններու կողմէ ցարդ յայտնուած կարծիքները Քիւրտերու ծագման մասին: Խնդրոյ առարկայ ժողովուրդը գրաւոր յիշատակութիւն չէ ձգած իր ծագման մասին: Քիւրտիստան կոչուած ու աշխարհագրական փոփոխական եւ տարտամ սահմաններով բնորոշուող աշխարհամասին վրայ ապրող հին ժողովուրդներու կամ ցեղերու ստուգաբանութեամբ է, որ կարելի պիտի ըլլայ ճշդել թէ որո՛նք են այժմու Քիւրտերուն նախնիքը:

Քրիստոսէ առաջ երրորդ հազարամեակէն սկսեալ Զագրոշեան լեռներուն վրայ բնակած է լուլլուբիտ անունով ժողովուրդ մը. բառը կը նշանակէ լեռնական, ուրարտերէնով՝ օտարական. Թըշնամի: Ասոնք երկար ատեն պայքարած են Արքատեան մեծ պետութեան դէմ եւ գոյատեւած մինչեւ Քրիստոսէ առաջ է. դար, երբ ձուլուած են մարական ժողովուրդներու մէջ:

Նոյն հողամասին վրայ, երրորդ հազարամեակէն սկսեալ, գտնուած են նաեւ Քութիները, որոնց մասին յաճախ կը խօսուի սումմերական արձանագրութեանց մէջ, իբրեւ լեռնական եւ բարբարոս ժողովուրդ:

Լուլլուբիտներու եւ Քութիներու բնակավայրը կը համապատասխանէ Ուրմիոյ լճի հարաւ եւ հարաւ–արեւմտեան շրջաններուն, ուր յետագային ստեղծուեցաւ Մաննայի պետութիւնը, որ Քրիստոսէ առաջ Ը. եւ Է. դարերուն կռուախնձոր դարձաւ Ուրարտուի եւ Ասորեստանի միջեւ, բայց ի վերջոյ ինկաւ մարական եւ պարսկական տիրապետութեանց տակ: Անկէ ետք, այս երկու ցեղերուն մասին գրեթէ բան չենք գիտեր. բայց, մարական լեզուի եւ ներկայ քրտերէնի բաղդատութենէն պատմաբաններ կը հետեւցնեն, որ անոնց մէկ մասը պէտք է ձուլուած ըլլայ Մարերուն հետ: Աշխարհագրական անուններու նմանութիւն, լեզուի ազգակցութիւն եւ բառապաշարի գրեթէ նոյնութիւն կը նշմարուի մարական լեզուի եւ արդի քրտերէնի միջեւ: Թէ Լուլլուբիտներու, Քութիններու, Մարերու եւ Քիւրտերու միջեւ ցեղակցութիւն գոյութիւն ունի, կարելի չէ հաստատ կերպով ըսել, բայց կենցաղի, պաշտամունքի և լեզուի փոխադարձ ազդեցութիւն եւ երբեմն նոյնութիւն կը նշմարուին այս ժողովուրդներուն մօտ: Քիւրտերու կողմէ բնակուած երկիրն ալ հին պատմագիրներու մօտ զանազան անուններով կը յիշատակուի. այսպէս՝ Քութիներու երկիր, Կորդուենա, Գորդի, իսկ Հայերու կողմէ՝ Կորդուաց աշխարհ, Կորճէք, Կորդիք: ԺԵ. եւ ԺԶ. դարերուն, հայ գրիչներու մօտ մար եւ քիւրտ ժողովուրդները նոյնացած են. այսպէս՝ կը կարդանք տեղ մը. «Բնակեալք յայն աշխարհին որք են Քուրդ, որք Մարք կոչուին»: Ուրիշ ձեռագրի մը մէջ հայ գրիչ մը կը գրէ. «Եկեալ հասին վաղվաղակի ազգն Մարաց, որ Քիւրտ կոչի»:

Մախմուդով ընդհանրապէս կը կարծէ, թէ այս վկայութիւնները եւ շարք մը ուրիշ փաստեր կը բաւեն ենթադրելու, որ «Մարերը եղել են ժամանակակից Քրդերի նախահայրը» (էջ 21):

Մախմուդովի գործին ամէնէն հետաքրքրական բաժիններէն մէկը այն է, ուր ան կուտայ այժմու Քիւրտերու ցեղաբաժանումը: Ծանօթ է, որ Քիւրտերը մինչեւ այսօր կ'ապրին մեծ մասամբ աւատապետական կարգի տակ եւ բաժնուած են հարիւրաւոր ցեղերու, որոնցմէ շատեր կազմած են ցեղային միութիւններ. ուրիշներ ալ կ'ապրին անկախ: Քիւրտիստանի, այսինքն՝ Իրանի, Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ կան ընդամէնը 527 ցեղեր, որոնց մեծագոյն մասը խմբուած է 16 ցեղային միութիւններու մէջ. անոնցմէ գլխաւորներն են՝ Մուքրի, Ջաւանրուդի, Զաֆարանլու, Շադելլու, Հայդարեան, Միլանի, Բերազի, եւայլն:

Այս ցեղերը միշտ միակամ չեն եղած եւ միջցեղային կռիւները անպակաս են Քիւրտերու միջեւ: Ապրելով սահմանակից մէկ քանի երկիրներու մէջ, յաճախ անոնք ծառայած են իբրեւ գործիք՝ տիրող պետութեանց ձեռքը: Անշուշտ, ազգային գիտակցութեան պակասն է պատճառ դարձած, որ քիւրտ ժողովուրդը, հակառակ իր թիւին, ռազմունակութեան եւ գրաւած աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքին, չէ կրցած կեդրոնական պետութիւն կազմել եւ ինքզինք պարտադրել Արեւելքի մէջ: Քիւրտերը, ուրեմն, եթէ գիրենք յետնորդները համարենք պատմական Մարերուն, իրենց պատմութեան ընթացքին փոխն ի փոխ ինկած են Պարսկաստանի, Հայաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի տիրապետութեան տակ, մինչեւ իրենց մահմետական կրօնքին յարիլը (Է. դար): Այնուհետեւ, Քիւրտիստանի կը տիրեն Արաբները, սելճուք Թուրքերը, Մոնկոլները, Պարսիկները եւ օսմանցի Թուրքերը: Արդէն, ԺԱ. դարէն սկսեալ, հայ եւ քիւրտ ժողովուրդները կը դառնան իրարու բախտակից:

«Քուրդ ժողովուրդը» գործին հեղինակը իր ուսումնասիրութեան վերջին եւ մեծագոյն բաժինը յատկացուցած է ԺԹ. եւ Ի. դարերու ընթացքին Քիւրտերու մղած ազատագրական պայքարին: Այդ պայքարը մղուած է մէկէ աւելի ճակատներու վրայ Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի դէմ: Երբ խօսք կ'ըլլայ օսմանեան բռնակալութեան մասին, անշուշտ կարելի չէ լռութեամբ անցնիլ հայեւ–քիւրտ յարաբերութիւններու վրայէն: Պէտք է խոստովանիլ, թէ այս երկու ժողովուրդները բախտակից էին խորքին մէջ եւ, քաղաքական տեսակէտով գէթ, մէկուն առանձնաշնորհեալի դիրքը ոչինչով նախանձելի էր միւսին դժբախտ կացութենէն: Եթէ մէկը մշակութային իր հարուստ անցեալով բռնակալ լուծի տակ կը հեծէր, միւսին ռազմունակութիւնը կը ծառայէր բռնակալին կամքը գործադրելու միայն, իրեն համար առանց մասնաւոր շահի, սպասելով սակայն, որ դժբախտանալու կարգը իրեն հասնէր:

Մախմուդով մի առ մի կը թուէ այն պարագաները, երբ, շնորհիւ մատի վրայ համրուող քիւրտ պայծառատես ցեղապետներու, փորձուած է գործակցութիւն յառաջացնել Քիւրտերու եւ Հայերու միջեւ: Կը մոռնայ սակայն յիշելու Հայերու եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կատարուած եւ բազմիցս կրկնուած քայլերը, որոնց նպատակն էր համոզել քիւրտ ցեղապետները, թէ Հայերու բնաջնջումը այն հանգրուանն էր, որուն պիտի յաջորդէր Քիւրտերու իսկ բնաջնջումը: Ոչ միայն կը մոռնայ արձանագրելու այս իրողութիւնները, այլ և անհամարձակ փորձ մը կը կատարէ հերքելու այն միւս փաստը, որ Թուրքէն ետք, հայ գիւղացիին երկրորդ պատուհասը Քիւրտն էր: Այս մէկը — կ'ըսէ, — անգլիացի եւ ֆրանսացի աշխարհակալներու յերիւրանքն է:

Զենք զարմանար, որ հայկ. պետութեան հիւրընկալութիւնը վայելող քիւրտ հեղինակ մը խուսափի նման խոստովանութիւններ ընելէ: Բայց մեզ կը զարմացնէ այն իրողութիւնը, թէ ինչպէս հայկ. պետութիւնը թոյլ կուտայ, որ «գողը տանուտէրը դող բռնէ»: Մինչեւ հիմա համայն աշխարհի գիտցածն այն էր, որ Հայերը կը ջարդուէին Քիւրտերու կողմէ: Մախմուդով կը պնդէ սակայն, թէ հակառակն է ճիշդը: Ահա՛ իր վկայութիւնը այս մասին. «Առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ, մինչեւ սովետական կարգերի հաստատումը, … Թուրք ջարդարարները, գաւթելով Կարսի, Կաղզուանի, Սուրմալուի գաւառները, անխնայ կոտորում էին Քրդերի եզդի հատուածին, իսկ տխրահռչակ դաշնակ խմբապետերը քուրդ ռէակցիոն ֆեոդալների Թուրքիայում կատարած գազանութիւնների վրէժը լուծում էին Հայաստանում բնակուող անմեղ քուրդ բնակչութիւնից՝ հրի ու սրի քաշելով նրանց» (էջ 221–222):

Մախմուդով ապա կը պատմէ թէ նոր ու դրախտային կեանք ստեղծուած է Քիւրտերուն համար, «սովետական կարգերի հաստատում»էն ետք եւ թէ սիրալիր ընդունելութեան արժանացած են անոնք արդի Հայաստանի մէջ, ուր, տնտեսական կեանքի վերելքին հետ, իրենց համար յարմարութիւն ստեղծուած է գիր ու գրականութիւն ունենալու, թերթ հրատարակելու, համալսարան յաճախելու եւ քաղաքական վառ հեռանկարներով ապրելու:

Ե. ՓԱՄՊՈՒՔԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՏԵԱՆԸ

ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ

*

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի մէջ, ծանօթ լրագրող Տ. Լորոնս, կ'անդրադառնայ Խրուշչեւի Պաքուի մէջ արտասանած վերջին ճառին ու այս առթիւ Պերլինի թնճուկին մասին շահեկան կարծիքներ կը յայտնէ:

Նիքիթա Խրուշչեւ նորէն հրապարակը պղտորեց: Իր վերջին ճառով յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը եթէ առանձին դաշնագիր մը ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, Արեւմտեան Դաշնակիցներու Արեւմտեան Պերլինի իրաւունքները ջուրը կ'իյնան:

Ասիկա կրկնութիւնն է իր նախորդ սպառնալիքին, սակայն տարօրինակ է որ ներկայ «խաղաղ գոյակեցութեան» շրջանին կը վերանորոգէ իր սպառնալիքը:

Խորհրդային վարչապետը թերեւս ռազ-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԹԱՐԻ ԿԻՆԸ

Առենօք, բարձրաբերձ բլրակի մը վրայ կառուցուած ագարակի մը մէջ կ'ապրէր բարի մարդուկ մը, որ կը կոչուէր Կիւտպրան:

Անմիջապէս ըսենք որ Կիւտպրան ունէր պատուական կին մը, բան մը որ երբեմն կը պատահի, եւ սակայն, ինչ որ հազուադէպ է, Կիւտպրան տեղեակ էր թէ իր կինը գանձ մըն էր:

Ամոլը կ'ապրէր խոր համերաշխութեան մը մէջ, կատարելապէս ըմբոշխնելով խաղաղ կեանքի մը բոլոր առաւելութիւնները, առանց զբաղելու ո՛չ իրենց նիւթական կարողութեամբ եւ ոչ ալ թաւալող տարիներու արագասլաց ընթացքով:

Ինչ որ կ'ընէր Կիւտպրան, լրիւ կը համապատասխանէր իր կնոջ բոլոր ցանկութիւններուն, այնպէս որ բարի մարդուկը տանը մէջ երբ որեւէ գործ ընէր, բան մը փոխէր, առարկայ մը տեղահան ընէր, անպայման կ'արժանանար իր կողակցին անվերապահ երախտագիտութեան ու շնորհակալութեան:

Մնաց որ, հեշտ կեանք մը ունէին: Ագարակը իրենց սեփականութիւնն էր: Հարիւր ոսկիի պահեստի հնչուն դրամ ունէին մեծ պահարանի գզրոցին մէջ, ինչպէս նաեւ երկու յաղթամարմին կովեր՝ ախոռատան մէջ:

Ոչինչ կը պակսէր իրենց. կրնային հանգարտութեամբ ծերանալ առանց վախ ունենալու խոնջէնքէն եւ թշուառութենէն. ոչ ալ պէտք ունենալու ուրիշներու գութին եւ կարեկցութեան:

Գիշեր մը, երբ այր ու կին կը խօսէին իրենց գործին եւ իրենց ապագայի ծրագիրներուն մասին, Կիւտպրանի կինը ըսաւ ամուսնոյն.

— Սիրելի բարեկամս, միտք մը յղացայ: Պէտք է առնէք մեր կովերէն մէկը եւ քաղաք տանելով զայն ծախէք: Երկրորդ կովը որ պիտի պահենք, բաւականաչափ կաթ ու կարագ պիտի կրնայ տալ մեր պէտքերուն համար: Ի՞նչ պէտք ունինք յոգնելու ուրիշներուն համար: Դրամ ունինք՝ որ կը քնանայ գզրոցին մէջ, զաւակ չունինք, աւելի լաւ չէ՞ որ խնայենք մեր տակաւ ծերանալ սկսող բազուկները: Տանը մէջ բաւականաչափ գործ պիտի ունենանք ընելիք, քանի որ միշտ ալ պիտի կարենանք գտնել կարասի մը եւ կամ գործիք մը նորոգութեան կարօտ: Իսկ ես, այսպէսով, աւելի յաճախ առիթը պիտի ունենամ վայելելու ձեր ընկերակցութիւնը:

Կիւտպրան գտաւ որ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ կինը իրաւունք ունէր:

Հետեւեալ օրն իսկ, գեղեցիկ օդով մը, մեկնեցաւ դէպի քաղաք իր կովով, զայն ծախելու համար: Սակայն, պազարի օր չըլլալով, յաճախորդ չկրցաւ գտնել:

— Է՛հ, հոգ չէ, փիլիսոփայեց Կիւտպրան, ճամբան երկար չէ, ինչպէս որ եկայ, այնպէս ալ կը վերադառնամ եւ ախոռիս մէջ տակաւին բաւականաչափ խոտ ունիմ կովս կշտացնելու համար:

Ու այս խորհրդածութեամբ, հանդարտօրէն բռնեց իր տան ճամբան:

Քանի մը ժամ ետք, երբ ինքզինքը արդէն քիչ մը յոգնած զգաց, պատահեցաւ մարդու մը որ ձիու մը սանձէն բռնած քաղաք կը տանէր: Ձին հուժկու կենդանի մըն էր, ամբողջապէս համետուած ու ասպանդակուած:

«Ճամբան երկար է, գիշերը շուտ վրայ պիտի հասնի, խորհեցաւ Կիւտպրան, եւ ես բաւական ուժ պիտի չունենամ այսպէս իմ կովս քարշ տալու: Յետոյ, պէտք պիտի ըլլայ որ վաղը նոյն գործողութեան վերսկսիմ: Ահա՛ ձի մը որ աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ ինծի համար եւ ես տուն պիտի վերադառնամ հպարտ գլուխով, նման հարուստ ու ականաւոր անձնաւորութեան մը: Եւ ո՞վ է որ հպարտ պիտի զգայ ինքզինքը, տեսնելով իր ամուսնոյն յաղթական ու վեհապանծ ընթացքը. անկասկած ծերունի Կիւտպրանի կինը…»:

Այս մտածումէն ետք, մօտեցաւ ձիուն տիրոջը, յարմարեցաւ անոր հետ եւ իր կովը փոխանակեց ազնուացեղ երիվարին հետ:

Բայց անգամ մը որ հեծաւ կենդանիին վրայ, սկսաւ զղջալ: Կիւտպրան ծեր էր եւ ծանր, իսկ ձին՝ երիտասարդ, աշխոյժ, դիւրագրգիռ:

Կէս ժամ ետքը, մեր նորընծայ ձիաւորը արդէն հետիոտն կ'ընթանար, ամուր բռնած իր ձիուն սանձէն, որ ամէն վայրկեան ոստումներ կ'ընէր, կը վրնջար եւ իր գլուխը կը ցցէր հովուն դիմաց:

— Շատ վատ գործ մը տեսայ. խորտակուեցայ այս փոխանակութենէն, խորհեցաւ ծերունին, երբ նոյն պահուն նշմարեց գիւղացի մը որ պարարտ խոզ մը ձգած իր առջին կը յառաջանար:

— Գամը նոյնիսկ, երբ պէ՛տք է, աւելի օգտակար է քան փայլող ադամանդը, ինչպէս կը կրկնէ յաճախ կինս, ըսաւ ինքնիրովի Կիւտպրան:

Եւ անմիջապէս իր ձիուն հետ փոխեց խոզը…

Գեղեցիկ գաղափար մըն էր անշուշտ, եւ սակայն Կիւտպրան մոռցած էր հաշուի առնելու աղտոտ կենդանիին դանդաղաշարժութեան պարագան, որ ցեխին մէջ տապլտկելով, չէր ուզեր իր տեղէն շարժիլ:

Ծեծեց կենդանին, հրեց զայն իր ուժերուն ներած չափով, եւ սակայն յամառ խոզը նախընտրեց մնալ ցեխին մէջ ու չշարժիլ տեղէն, ճիշդ այնպէս, ինչպէս նաւ մը՝ աւազակոյտին մէջ խրած:

ԷՏՈՒԱՐ ՏԸ ԼԱՊՈՒԼԷ

(Շար – 1)

...մավարական պատճառներ ունէր կրկնելու եւ հաստատելու իր սպառնալիքը: Վերին Ժողովը Փարիզի մէջ պիտի գումարուի Մայիսի կէսերուն (16): Մասնակցող կառավարութիւններէն ոչ մէկը մինչ այդ պիտի ուզէր իր տեսակէտները հրապարակաւ յայտնել: Յատկանշական է սակայն որ Խրուշչեւ այժմ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Դաշնակիցներու համաձայնագիրը, որ ստորագրուած էր Երկրորդ մեծ պատերազմի վաղորդայնին: Եթէ ստորագրողներէն մէկը կրնայ չեղեալ յայտարարել ընդհանուր համաձայնութիւն մը այդ պարագային ոչինչ կ'արժեն միջազգային համաձայնագիրները եւ դաշնագիրները:

Հարցը ուրեմն «օրէնսգիտական» բնոյթ կը ստանայ: Արդ, պէտք է կարգադրուի միջազգային ատեանի մը կողմէ: Նման ատեան մը գոյութիւն ունի Լա Հէյի մէջ որ ճանչցուած է «Արդարութեան Միջազգային Ատեան» անունին տակ: Անշուշտ, տրամաբանութեան եւ ողջախոհութեան դէմ պիտի ըլլար ըսել թէ յիշեալ Միջազգային Ատեանը իրաւունք չունի քննելու հետեւեալ հարցը.— Դաշնակիցներու իրաւունքները կարե՞լի է իրարմէ անջատել: Ասոնցմէ մէկը իրաւունք ունի՞ չեղեալ նկատելու եւ ուրանալու միւսներուն իրաւունքները:

Միշտ ալ վէճի առարկայ դարձած է դաշնակիցներու որոշումը գրաւուած Գերմանիան չորս շրջաններու բաժնելու եւ ռուսական շրջանէն ներս միւս դաշնակիցներու երթեւեկի իրաւունքը: Ճիշդ է թէ դաշնագրին մէջ յականէ յանուանէ ոչինչ յիշուած է այս մասին, սակայն չէ յիշուած, որովհետեւ նման հարց մը մատնանշելու պատճառ մը չէ տեսնուած: Հոն էին զինուորական ներկայացուցիչները յաղթական երեք պետութեանց — Խորհ. Միութիւն, Մ. Նահանգներ եւ Անգլիա — եւ ճշդելու վրայ էին պարտուած երկրի մը գրաւման պայմանները: Անհեթեթութիւն պիտի ըլլար մտածել թէ որովհետեւ ոչինչ յիշուած է պայմաններու մասին, ուստի գրաւման ուժերը կը զրկուին իրենց իրաւունքներէն:

Գրաւման բանակի մը իրաւունքները երբ սահմանաւորուած են ուրիշ գրաւման բանակներու իրաւասութիւններուն հետ կը վերածուի միջազգային հարցի մը, եւ տարակարծութեան մը պարագային Լա Հէյի ատեանը, որ միջազգային բնոյթ ունի, իրաւասութիւն կ'ունենայ քննելու տարակարծութիւնը: Անշուշտ ստորագրող կողմերէն մէկը կրնայ հրաժարիլ իր իրաւունքներէն, սակայն չի կրնար ուրանալ միւս ճակատին իրաւունքները:

Քանի որ այս հարցը օրէնսգիտական բնոյթ կը կրէ, երկու կողմերու միջեւ եղած բանակցութեանց ձախողութեան պարագային, Միջազգային Ատեանին կ'իյնայ որոշում եւ վճիռ տալ:

Կար ժամանակ մը երբ միջազգային տարակարծութիւնները հարթելու դրական միջոց ցոյց կը տրուէր Միջազգային Ատեանը: Անցեալին շատ մը վէճեր եւ անհամաձայնութիւններ գերագոյն իրաւարարութեան մը յանձնուած էին: Լատին Ամերիկայի պետութիւններու միջեւ ծագած բազմաթիւ հարցերու քննութեան եւ կարգադրութեան վերին իրաւարարութիւնը յանձնուած է Մ. Նահանգներու Գերագոյն Ատեանին:

Բախտորոշ է որ գոյութիւն ունի Լա Հէյի միջազգային ատեանը որ կ'ընդունի կողմերու միջեւ ծագած որեւէ վէճ, անկախ այն հանգամանքէն որ կողմերէն մէկը կամ միւսը անդամ է կամ ոչ ատեանի կազմին: Եթէ Խորհ. Միութիւն իրապէս ուզէ խաղաղ միջոցներով հարթել տարակարծութիւնը, պէտք է ընդունի հարցը տանիլ մինչեւ Լա Հէյ:

Արեւմտեան Պերլինի կնճիռը մէջտեղ եկաւ Խ. Միութեան սպառնալիքին առթիւ: Արդարեւ, այս վերջինը յայտարարեց թէ այլեւս արեւմտեան Դաշնակիցները պէտք է հրաժարին քաղաքի արեւմտեան բաժնի իրենց իրաւունքներէն, քանի որ Արեւելեան Գերմանիան պիտի ստանձնէ բոլոր իրաւասութիւնները:

Պարզ է թէ Արեւմուտքը մտադիր չէ հրաժարելու իր իրաւունքներէն եւ նման որեւէ փորձ պիտի հանդիպի զինուորական ընդդիմութեան: Նիքիթա Խրուշչեւ գիտէ այս պարագան, ուրեմն եթէ քարոզչական նպատակներով է որ կ'ընէ միայն, այն ատեն ոչ մէկը մտահոգուելու պատճառ ունի: Սակայն եթէ մտադրած է գործի անցնիլ եւ գործադրել իր սպառնալիքը, այդ պարագային Միջազգային Ատեանի իրաւարարութեան դիմելու կարծիքը օգտակար եւ պատուաբեր լուծում մը պիտի ըլլայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Այլեւս սրբազան աւանդութիւն մը — հասկցէ՛ք, անյետաձգելի պարտականութիւն մը դարձած, Մեծ Եղեռնի 45րդ տարեդարձը, պարտ ու պատշաճ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ, այս կիրակի, 24 Ապրիլին, Սէրքըլ Կաթոլիկի հանրածանօթ սրահին մէջ:

Բայց նախապէս, Զատիկի երկրորդ օրը, Մեռելոցին, Ազգային Միութեան վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էր հոգեհանգստեան պաշտօնով եւ Ս. պատարագով (պատարագիչ՝ Տէր Թորգոմ Փօսթէքեան՝ Լիոնէն) պատուելու մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակի տօնը, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ:

Այս տարի ալ, Համազգային սգատօնին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Ազգային Միութիւնը — միշտ առժամեայ պիտակով — եւ որուն աջակցեցան գաղութին կազմակերպութիւնները եւ զանազան Միութիւններ:

Համերաշխ ոգին եւ միասնաբար գործելու եռանդը, դրդիչ եւ նոյնքան հրապուրիչ մղում տուած էր մեր հայրենակիցներէն շատերուն ներկայ գտնուելու ա՛նպայման, յիշատակի մեծ տօնակատարութեան:

Ազգային Միութեան նախագահը Պ. Արտաշէս Զաքարեան բացումը կատարելով սգահանդէսին, բեմ հրաւիրեց յաջորդաբար, կազմակերպութեանց եւ Միութեանց ներկայացուցիչները: Եւ այսպէս, Մալաթիոյ Կրթ. Միութեան (Պ. Տօնիկեան), Վասպուրականի Հայրենակց. Միութեան (Պ. Խ. Տէրտէրեան), Կապոյտ Խաչի (Տիկ. Վ. Ռստիկեան), Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Օր. Հ. Փլթոյեան), Հնչակեան կուսակցութեան (Օր. Ա. Մելիքեան), Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի (Օր. Գինոսեան) եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի կազմի կողմէ եղան ընտիր արտասանութիւններ, երգեր եւ ճառախօսութիւններ:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Յակոբ Վարժապետեան (Լիոնէն):

Բանախօսը, իր ուրախութիւնը յայտնելէ վերջ, որ Վիէնի մէջ միասնականութիւն մը ստեղծուած էր տօնելու համար մէկ սիրտ, մէկ հոգի մէկուկէս միլիոնէ աւելի նահատակներու յիշատակը, յիշեց յուզիչ դրուագներ, պատմական դէպքեր աքսորէն եւ Մեծ Սպանդէն:

Յուզումով եւ նոյնքան վստահութեամբ ծանրացաւ մեր պարտականութեանց վըրայ որոնց բծախնդիր եւ անսայթաք գործադրութենէն կախուած է մեր ապագայի ապահովութիւնը եւ մեր ժողովուրդի տեւականութիւնը: Խոր համոզումով յիշեց նաեւ հայ ժողովուրդի ձեռք բերած ազատագրական հրաշալի մեծ «դէպքերը», արձանագրուած Հայոց նորագոյն պատմութեան գրքին մէջ.— Վասպուրականի հերոսամարտ եւ Մայիս 28: Այս գեղեցիկ եւ մեծիմաստ խօսքերով վերջացուց Պ. Յակոբ Վարժապետեան իր կուռ եւ ամփոփ բանախօսութիւնը:

Հանդէսին նախագահը, փակելով սգատօնը ուղղելով շնորհակալութեան խօսքեր նախ յարգելի բանախօսին եւ ապա բոլոր անոնց, որոնք մասնակցեցան գեղարուեստական բաժինին եւ ներկայ հասարակութեան որ գիտակից եւ երախտագէտ սիրով եկած էր իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու մեր անթաղ, անշիրիմ պաշտելի նահատակներու յիշատակին:

× ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընտանեկան խնջոյքը Ապրիլ 3ին, կիրակի, տեղի ունեցաւ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, ուր ընտանեկան մտերմիկ մթնոլորտի մէջ, գիտակից եւ հաւատաւոր հայրենակիցներ, իրենց ընտանիքներով ուրախ պահեր անցուցին եւ մասնակցեցան տարեկան այս ձեռնարկի յաջողութեան:

Տիկին Ռվ. Խօջիկեան, Վիէնի Կապոյտ Խաչի գործունէութեան եւ նպատակներուն շուրջ տուաւ ամփոփ եւ շահեկան տեղեկութիւններ, յորդորեց ներկաները եւ մանաւանդ ծնողքները, որ օգնեն իրենց կարողութեան չափով, Կապոյտ Խաչին, կանգնի այս մեծ եւ հրաշագործ կազմակերպութեան:

Ապա բեմը յանձնուեցաւ երեք դպրոցներու աշակերտութեան եւ իրենց ուսուցչին, գործադրելու համար համեստ, շատ համեստ յայտագիր մը:

Պաշտօնական յայտագրին գործադրութիւնը լրանալով եւ Պ. Կ. Տէրմոյեան սեղանապետ ընտրուելով, սրահը ուրախ զուարթ տրամադրութեան տակ սկսաւ թնդալ եւ խայտալ: Կիլիկէնկ Զարդարեան, նախկին աշակերտ Կապոյտ Խաչի դպրոցին, իր երեք արդիական փանթէզիներով խնջոյքին փայլը աւելցուց: Առանց բացառութեան, ամէնքը յօժարակամ աջակցեցան սեղանապետին, մինչեւ երեկոյեան ուշ ատեն՝ խմբերգներով, մեներգով, ճառախօսութեամբ, կատակներով եւ ինքնաբուխ նուէրներով (Մ. Անտոնեան, Տիկ. Թարվէզ Մալխասեան):

× ՎԻԷՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզական եղանակի լրանալուն կը մնայ, միայն մէկ պաշտօնական մրցում, 8 Մայիսին: Ապա կը սկսի մեծ արձակուրդը:

Ուրիշ տարիներ, մօտիկ անցեալին, Հ.Մ.Ը.Մ.ական քոյր Միութիւններ իրար կը փնտռէին իրարու հետ մրցումներ, բաժակի մեծածախս մրցումներ կը կատարէին: Իրարմով կը հետաքրքրուէին եւ կ'ուզէին միասնականութիւն մը ստեղծել Հ.Մ.Ը.Մ.ի շուրջ:

Բայց հիմա, ամէն ինչ մոռցուած, քոյր Միութիւնները ամփոփուած իրենց պատեանին մէջ, կ'անցընեն պաղուկ, անտարբեր շրջան մը: Իրապէս անհարազատ եւ անհրապոյր երեւոյթ: Ի՞նչ ընենք, անշուշտ ներկայ օրերու անողոք պարտադրանք...:

Կ. Տ.

Շատ ծեր կին մը, որուն երիտասարդութիւնը ինչպէս նաեւ չափահաս տարիքն ալ շատ փոթորկալից եղած է, մահամերձ է եւ կ'ուզէ խոստովանիլ:

Երբ քահանան կուգայ՝ միւս ներկաները կ'ուզեն հեռանալ՝ զանոնք առանձին ձգելու համար:

Պառաւը կը գոչէ.

— Ո՛չ, մի՛ երթաք: Կրնամ բարձրաձայն ընել խոստովանութիւնս, առանց գայթակղեցնելու ձեզմէ ոեւէ մէկը: Տէր Հայր, կ'ըսէ, երիտասարդ էի, գեղեցիկ էի: Գեղեցիկ ըլլալս ըսին ինծի եւ հաւատացի: Մնացեալը դատեցէք:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, կրօնական, գրական, բանասիրական ամսագիր, Հրատարակութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, Թիւ 3, Մարտ 1960:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (192)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Եւ իրիկուն մը՝ վերջապէս՝ զեղուն խնդութեամբ մը հաղորդեց Սոֆիի թէ բաւական գոհացուցիչ գործ մը գտած էր կարեւոր վաճառատան մը մէջ, որուն պիտի սկսէր քանի մը օրէն. թէ գումար մըն ալ ձեռք բերած էր, նոր տան մը մէջ իրենց տեղաւորման ծախսերուն համար, եւ թէ հետեւեալ օրն իսկ կրնային ընդմիշտ թողուլ այդ չարաշուք յարկը եւ հեռանալ:

Սոֆի անխառն հրճուանքով մը ընդունեց այս լուրը, որուն այնքան անհամբերութեամբ կը սպասուէր այնքան ատենէ ի վեր:

Կիլիկ հանըմի իմաց տուին գործը. խեղճ կինը ուրախութեան արցունքներ թափեց, ու փոխն ի փոխ համբուրեց աղջիկն ու տղան, իրարու վրայ քանի մը ծունկ աղօթք ըրաւ, բազկատարած, փառք տալով Աստուծոյ ու երկնքի բոլոր սուրբերուն: Իրենց փրկութեան կոչնակին ձայնը լսել կարծեց:

Վերջին արգելքները ինկած անհետացած էին այն ճամբուն վրայ, որուն հարթ հաւասար գիծը կ'երեւար հիմա իրեն՝ սպիտակ ու փողփողուն:

Որոշուեցաւ որ յաջորդ օրը Սոֆի՝ հանըմին յայտնէր իրենց անմիջական մեկնումին հարկաւորութիւնը եւ հրաժեշտ առնէր անկէ, ինչպէս նաեւ տօքթօրէն: Բնաւ տեղի պիտի տար եւ անդրդուելի պիտի մնար հանըմին ստիպումներուն:

Նոյնպէս որեւէ վարձատրութիւն պիտի մերժէր, եթէ հանըմը ատանկ բան մը ընել ուզէր իրեն: Նմանապէս հոդ պիտի թողուէին բոլոր այն առարկաները որոնք Սոֆիին գործածութեանը յատկացուած էին, բոլոր իրերը որոնք այնքան տխուր յիշատակներ կ'արթնցնէին:

Հետեւեալ օրը, ամէն բան կարգադրելէ յետոյ, Համբիկ իրիկուան ապարանք պիտի դառնար, առնելու համար Սոֆին ու Կիլիկ հանըմը:

Թումիկին տղան կեանքին առաջին երջանիկ օրը կ'ապրէր:

Առտուն, համբուրելէ յետոյ Սոֆին որ ջերմօրէն փոխարինեց այդ ողջագուրանքը, գնաց վերջին պատրաստութեանց ետեւէն:

Գարնանավերջի ճառագայթարձակ վըճիտ օր մըն էր: Իր երջանկութեան՝ բընութիւնն ալ ուրեմն կը մասնակցէր:

Իր հրճուանքին սաստկութեանը տակ, երբեմն կը մղուէր չհաւատալու որ ինք երկարամեայ տառապանք մըն էր ապրած սկիզբէն, կարծես բոլոր իրերը բնական ու հանդարտ ընթացքով մը քալած էին:

Եւ ի՜նչ յաղթանակ ամիրային այդ չըքեղ ու հպարտ Թոռանը վրայ տարուած. ի՜նչ վրիժառութիւն՝ իրեն հասցուցած անոր բոլոր չարիքներուն դէմ:

Ճամբան, կամ հոս հոն կեցած ատենը, առանց ուզելու, կ'անդրադառնար անցեալ դէպքերու, մինչեւ իր պատանեկութեան մանր մունր եւ շատոնց մոռցուած աննշան պարագաներուն, մանաւանդ իր սիրային ողբական դրուագներուն:

Ոսկորներուն մէջ սարսուռներ կը շըրջէին՝ օձի պա՛ղ սուսկումներով, քանի՛ մակաբոյծ յամառութեամբ մը միտքը գար նամակին հիւանդոտ պատմութիւնը. շնչասպառ եւ դողդղահար՝ խոկոյն հիմակուան երանութեան գաղափարին կը կառչէր շնուալելու համար. հապա այդ անիծեալ ապարանքին տակ իր գիշերային երկարօրի սպասումները, ու Համբոյրը որ վճռական հարուածն էր եղած եւ որ կարծես դեռ հոն, պատուհանին վերեւը կախուած կը մնար՝ չարաղէ՛տ խորհրդանշան:

Յետոյ, իրարու ետեւէ, հօրը մօրը պատկերները կուգային աչուըներուն առջեւէն կ'անցնէին. ո՞ւր էին անոնք, ո՛հ, խեղճերը. թշուառութիւնը մէկ-մէկ հարուածով քշած տարած էր զանոնք: Մա՜յրը մանաւանդ, հէք սիրելի մայրը. ի՛նչ սպաննած էր զանի:

Համբիկ կ'ուզէր տեսնել հիմա անոնց վշտաչարչար դէմքերը՝ իր այդ յամեցած երջանկութենէն ճառագայթի, հրճուանքի բաժիններ առնելու համար վերջապէս:

Տրամին վերջին արարուածը իրմով կը լմննար. լեռ, ձոր, ծովեզր իր աստանդական կեանքը, բոկոտն քրջազգեաց, վայրենի, ձկնորսներուն պնակէն ուտելով, սրճարաններու նստարաններուն տակը քնանալով, շուներու քովն ի վեր, անոնց հետ շունչ շունչի: Այս կեանքէն հաճոյք զգացած էր, թաղուա՛ծ էր անոր մէջ:

Յանկարծ ձեռք մը երկնցած էր իրեն, մոգական ու փրկարար, այն միեւնոյն ձեռքը որ թեթեւ շարժումով մը դժբախտութեան գեհէնը նետած էր զինքը: Բայց հիմա, Համբիկ ուժգնօրէն կը դատապարտէր ինքզինքը՝ վայրկեան մը տարակուսած ըլլալուն Սոֆիին սիրոյն անկեղծութեան վրայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՕՐԻՈՐԴ ՆԱՏԻՆ ՌՈՒԱ
եւ
Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՕՆՈՍԵԱՆ
Նշանուած
Ապրիլ 24, 1960
Կնքահայրութեամբ Պ. ԳԷՈՐԳ ՊԱԼԱ–ՊԱՆԵԱՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի *սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան:*

Կը նախագահէ Պ. Տ. ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն մասնակցող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժին՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պատրաստութեամբ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի՝ Մայիս 8, ժամը 16ին
ՍԱԼ ՍԷՆ ԼՈՒԻ — ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՈԼԻԿ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայկական համերգ Լիոնի եւ Վիէնի միացեալ երգչախումբերով, ղեկավարութեամբ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ:

Յայտագիր: 12 *քառաձայն երգեր — Կոմիտաս վրդ., Բ. Կանաչեան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Ա. Խաչատուրեան, Գ. Սիւնի եւ Ա. Պատմագրեան:*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Մայիս 7ին, «Ռուա Ռընէ» սրահին մէջ, ժամը 21,30էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Այս առթիւ պիտի քաշուի Միութեան 1959ին *հրապարակ հանած վիճակահանութեան տոմսերը:*

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գործաւոր մը կամ գործաւորուհի մը, դերձակի մօտ աշխատելու համար: Դիմել

BASMADJIAN
39, Rue Montmartre Paris 2e GUT. : 76-50

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ապրիլեան Նահատակաց հոգւոց հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր, յարգելու համար մեր բիւրաւոր անշիրիմ նահատակներուն յիշատակը: Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Գալուստեան, փոխան ծաղկեպսակի, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կը նուիրեն 30 Ն. Ֆ., իրենց սիրեցեալ մեծ–մօր, այրի Տիկին Փերրոնէ Տէր–Վարդանեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր–Գալուստեան Շաւիլի դպրոցին կը նուիրեն 20 Ն. Փրանք:

(Ստանալ Նուիրատուէն):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը սպասուհիի գործ կը փնտռէ, բնակարանի կարելիութեամբ: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, *կամ հեռաձայնել* Փրովանս 77–73:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանցը *կը ներկայացուի Լիոնի մէջ Մայիս 14ին:*

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30ին, Մուլէն – Պլէոյի *սրահը (Սընոն):*

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

5 *Մայիս, հինգշաբթի՝* Փօթօրիկ:
6 *Մայիս, ուրբաթ* Աբծիւ:
7 *Մայիս, շաբաթ՝* Զաւարեան:
8 *Մայիս, կիրակի՝* Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչները, այս շաբաթ, 7 Մայիս, իրիկուն ժամը 21ին, «Ահարոնեան» սրահին մէջ: Ներկայ պէտք է ըլլայ նաեւ Մարսէյլի Ն. Ս.ի Շրջ. Վարչութիւնը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած՝ Միութեան հիմնարկութեան 54րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը Մայիս 6ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Օթէլ Լիւթէսիայի *շքեղ սրահին մէջ,* 43, Պուլվար Ռասփայլ:

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին. — Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի: Մ. Պօղոսեան (*երգ*), Օր. Գաբոյեան (*արտասանութիւն*):

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ծախսերու մասնակցութիւն 10 Ն. փրանք

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

SALLE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves Toudic (Métro ; Bonsergent et République)

Երեքշաբթի, 24 Մայիս, ժամը 21ին
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ կուտայ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ,
ուր Փարիզահայ ամենասիրուած դերասաններու կազմով կը ներկայացուի՝

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգ. 3 արար *Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկը» հանրածանօթ գործէն հայկական կեանքի վերածուած*
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ կողմէ

Կը մասնակցին՝ Օր. Շուշանիկ Գէորգեան, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժագ Սթեֆանօ, Աշոտ *եւ այլ երիտասարդ ուժեր, ինչպէս նաեւ*
Հ. Խըտըշեան — Լա Շասանեը

Այս ներկայացումը կը փոխարինէ նախապէս ծանուցուած «Մընկլըակցիներու Միութիւնը» կատակերգութեան բեմադրութիւնը, որ յետաձգուած է հեղինակին՝ Գրիգոր–Վահանի անակնկալ եւ ծանր վիճակով հիւանդանոց փոխադրութեան հետեւանքով:

Մուտքի գիները ժողովրդական:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիւտէն 27–35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. ԹուԹէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

*Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «*Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ
Ե. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը (*Բ. մաս*)

Դասախօս՝. Ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն:

Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դըպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ:

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, կ. ե. ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ Մէթրօ՝ Քատէ:

Օրակարգ.— *«Ծոմապահութեան Օր»–ուան հաշուետուութիւն, Պատգամաւորի ընտրութիւն, Ընթացիկ հարցեր:*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ
(ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 14,30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Métro : St-Michel et Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

PROF. CAMILLE LIANԻ
Secrétaire Général du Congrès Mondial des Cardiologues,
Commandour de la Légion d'Honneur

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*) Գէորգ Եանըգէկեան (*երգ*), Մարիվոլ լը Տիգէս (*ջութակ*), Մ. Լոռ Տըպըի (*տաւիղ*), Ժիզէլ տը Մոնսօ (*Թաւջութակ*) Սեդրակ Եավրուեան (*դաշնակ*), Հանրի Մարգարեան (*երգ*), Իրմա Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Արլէթ Մելքոնեան (*պար*), Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Սերժ Նահապետեան (*արմոնիքայի երիտասարդ վարպետը*), Պերճ Պէրպէրեան (*պար*), Եդուարդ Աղամալեան (*պար*) եւ

«ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ Դաշնակով կ'ընկերանան Ֆրանսուազ Տիւփրէ, Անժէլ Թագւորեան, Միշէլ Էմըրիք

Տոմսերու գինն է 1, 2, 3 եւ 5 Ն. Ֆ.: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մօտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 6 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8192 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4593

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

«Դուն ելի՛ր որ տեղդ ես նստիմ»։

Ա՛յս է պարզապէս իմաստը Հալք-Դեմոկրատ հակամարտութեան։

Այլապէս գաղափարական գետնի վրայ ո՛չ մէկ տարբերութիւն կայ երկու կուսակցութեանց միջեւ։

Երկուքն ալ՝ թուղթի վրայ՝ հանրապետական եւ ժողովրդավարական են։ Կը դաւանին աշխարհական սկզբունքներ. կրօնքը բաժնած են պետութենէն. կ'ընդունին մարդկային տարրական բոլոր ազատութիւնները, — մամուլի, հաւաքոյթի, երբեւեկի, եւայլն։

Սակայն երբ իշխանութեան գլուխ ըլլան՝ այս գեղեցիկ սկզբունքներէն եւ ոչ մէկը կը յարգեն։ Իրենց ժողովրդավարութիւնը a la turca տեսակէն է։

Ժամանակին՝ Հալքի մենատիրութեան 23 տարիներու ընթացքին՝ ո՛չ մէկ ընդդիմադիր ձայն կարելի էր լսել երկրին մէջ։ Ձայն հանողին գլուխը կը ջախջախէին։

Պահ մը Աթաթիւրք՝ իբրեւ «պարապ վախտի խաղալիկ»՝ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը ստեղծելու գաղափարը յղացաւ։ Ու փորձի համար պաշտօն յանձնեց յայտնի իթթիհատական Ֆէթհի պէյի, որ նոր կուսակցութիւն մը կազմէ։ 1914էն առաջ երբ Ֆէթհի պէյ Սոֆիայի դեսպան էր, Մուսթաֆա Քէմալ դեսպանատան զինուորական կցորդն էր։

Իր բարեկամին փորձը առիթ ընծայեց հաստատելու թէ ժողովուրդին մէջ ի՛նչ մեծ դժգոհութիւն կար Հալքի դէմ։ Ֆէթհի իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ եւ իբրեւ ազատարար ողջունուեցաւ։

Այս երեւոյթէն առջեւ, Մ. Քէմալ կարճ կապեց եւ խորհուրդ տուաւ իր նախկին պետին՝ լուծել կուսակցութիւնը։ Անուհետեւ Հալքը շարունակեց իր միահեծան տիրապետութիւնը։ Իսմէթ փաշա շարունակեց Աթաթիւրքի աւանդութիւնը։

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ հիմնական խնդիրներու շուրջ համակարծիք ըլլալով հանդերձ, որոշ տարակարծութիւններ նշմարելի եղան Հալքի հետ՝ երբ իշխանութեան գլուխ անցան Դեմոկրատները։

Մինչ Հալքը հաւատարիմ կը մնար Մոսկուայի հետ բարեկամութեան եւ «Թրումընի Վարդապետութիւն»ը կ'ընդունէր պարզապէս դրամ քաշելու համար Ամերիկայէն, խորքին մէջ «չէզոքութեան» քաղաքականութիւն հետապնդելով, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը առաջին օրէն սկսեալ կապուեցաւ արեւմտեան աշխարհին հետ եւ լծուեցաւ «ազատ աշխարհ»ի սայլին։

Դարձաւ քան զՊապն պապական եւ ընդառաջ երթալով ՄԱԿի ընդհանուր հրաւէրին՝ կամաւորական զօրագունդ մը ղրկեց Քորէա։ Շատ քիչ պետութիւններ պատասխաներ էին ՄԱԿի կոչին եւ ո՛չ ոք կը սպասէր Թուրքիոյ օժանդակութեան։

Հալքը այս պարագան օգտագործեց բուռն պայքար մը բանալու համար երկրին մէջ դեմոկրատներուն դէմ։ Ասոնք ո՛չ միայն խախտած էին չէզոքութեան քաղաքականութիւնը, այլ նաեւ դիրք էին բռնած հանդէպ Խորհրդային Միութեան, որ Քորէայի մէջ հակառակ ճակատին վրայ կը գտնուէր։

Դեմոկրատներու արտաքին քաղաքականութեան վարիչն էր Մէհմէտ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, որ համալսարանին մէջ իր ուսուցչական ամպիոնը ձգելով դարձած էր վարչապետ Ատնան Մենտերէսի աջ բազուկը, իբրեւ արտաքին նախարար։

Քայլ մը աւելի առաջ երթալով, այս վերջինը ամէն ճիգ ի գործ դրաւ Թուրքիան մտցնելու համար Ատլանտեան, Պալքանեան եւ Պաղտատի Ուխտերուն մէջ, բոլորն ալ ուղղուած Մոսկուայի դէմ։

Հալքը այս առիթներն ալ չհագործեց՝ մատնանշելով դեմոկրատներու չըշտուած կողմնակալ քաղաքականութեան վտանգները։

Մինչ այդ, կրօնական զարթօնք մը ծայր տուաւ Թուրքիոյ մէջ, Պոլիսէն մինչեւ Անատոլու։ Մենտերէս եւ Իսմէթ հաւասարապէս իբրեւ ջերմեռանդ մուսլիման՝ աչք գոցեցին այս շարժումին, որ հետզհետէ կը ծաւալի։

Մենտերէսի կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան կարեւոր մէկ յաղթանակը կը կազմէ Կիպրոսի խնդիրը։

Թուրքերը, որ 1878 Յունիս 4ի գաղտնի դաշնագրով Անգլիոյ յանձնած էին կղզին եւ 1923 Յուլիս 24ին Լօզանի դաշնագրով հրաժարած էին իրենց բոլոր իրաւունքներէն, այժմ ոչ միայն միջամուխ կ'ըլլան Կիպրոսի վարչական գործերուն, այլ եւ զինուորական պահակախումբ մը ունին հոն։

Մենտերէս Խորհրդային Միութեան հետ ալ սիրալիր յարաբերութիւններ մշակեց։ Ստալինի մահէն վերջ, 1953 Մայիս 30ին Մոլոթով պաշտօնապէս հաղորդեց Անգարայի կառավարութեան, յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի՝ թէ հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն։

Հակառակ ատոր, 1957ին Բուլգանին կարգ մը սաստող նամակներ ուղղեց Թուրք վարչապետին եւ Խրուշչեւ ալ անցեալ տարի սպառնական ճառեր խօսեցաւ հարեւան երկրին դէմ։

Սակայն ի վերջոյ յարաբերութիւնները շտկուեցան։ Դեմոկրատները վերադարձան Իսմէթի եւ Հալքի խորհրդաւոր քաղաքականութեան։ Մենտերէս Մոսկուա պիտի երթայ Յուլիսին, Խրուշչեւ ալ Անգարա պիտի այցելէ։ Սիրաբանութիւնը կատարեալ է։

Ուրեմն արտաքին քաղաքականութեան գետնին վրայ եւս ներկայիս դեմոկրատները ու Հալքը իրար կը գտնեն։

Ներքին կեանքին մէջ գրաքննութիւնն ու մամուլի եւ հաւաքոյթի ազատութեան դէմ գործադրուած խիստ սեղմումներն են, որ յորդեցուցին բաժակը։

Պոռթկումը անխուսափելի էր դարձած։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՆԴԱՐՏ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, ԲԱՅՑ...

ՀԱԼՔԸ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԱԾ

Ինչպէս գրած էինք, Ատլանտեան Ուխտի նախարարներու ժողովը յաջորդական երեք նիստերով վերջացուց իր աշխատանքները։ Չորեքշաբթի, գեկոյցով մը, Ուխտին տասնհինգ անդամները կը պարզէին Արեւմուտքի դիրքը՝ միջազգային հրատապ հարցերուն շուրջ (Պերլին, Գերմանիա եւ զինաթափութիւն), բայց ոչ մէկ նորութիւն կը մատնանշուի։ Ցիշեալ երեք խնդիրներուն կապակցութեամբ Արեւմուտքի տեսակէտները յստակ են և քանիցս կրկնուած։

«Մաղթելով հանդերձ վերջ դնել միջազգային լարուած կացութեան, Ատլանտեան Ուխտը չի կրնար գոհանալ խաղաղ գոյակցութեամբ մը, որուն պիտակին տակ յարձակումները կը շարունակուին Ուխտի կարգ մը անդամներուն դէմ։ Խաղաղ գոյակցութիւնը ինչպէս եւ խաղաղութիւնը անբաժանելի են։ Խորհրդային Միութեան քարոզչական ճիգերը վարկաբեկելու համար Դաշնակցային Գերմանիան եւ Ուխտի անդամ կարգ մը ուրիշ երկիրներ, խոտոր կը համեմատին միջազգային կացութիւնը բարելաւելու ներկայ ճիգերուն եւ աշխատանքներուն»։

Առաջին անգամն է որ Ուխտի տասնըհինգ անդամ երկիրները կը յիշատակեն Խրուշչեւի այնքան սիրելի «խաղաղ գոյակցութիւնը» սա տարբերութեամբ միայն որ իսկական խաղաղ գոյակցութիւնը չի կրնար ստեղծուիլ եւ տեւել ցորչափ «առանց զէնքի» պատերազմ մը կը մղուի՝ Խ. Միութեան կողմէ Ուխտի շարք մը երկիրներուն դէմ։

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարը՝ Փօլ-Հանրի Սփաք լրագրողներուն բացատրած է թէ սիրալիր խօսքերուն կողքին, Խ. Միութիւնը որոշ երկիրներու դէմ յարձակողական քաղաքականութիւն կը վարէ։ Պէտք է ուժգին կրկնել թէ ոչ մէկ յոյս կայ Ատլանտեան Ուխտը բաժնելու։

Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ճնշումներուն տակ է որ Ուխտի ժողովը բանաձեւած է այս տեսակէտը։ Արդարեւ՝ Յունաստան մտահոգ է ու կը վախնայ թէ խաղաղ գոյակցութիւնը կրնայ պատճառ դառնալ որ ինք առանձին դէմ յանդիման մնայ Խ. Միութեան։ Թուրքիա իր կարգին կ'ուզէ շարունակ նպաստաւորուիլ՝ Ամերիկայի տնտեսական օժանդակութենէն։

ԴԷՊՔԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Մինչ Պոլսոյ մէջ յարաբերական հանդարտութիւն մը կը տիրէ, Իզմիրի մէջ նոր դէպքեր ծագած են։

Առջի օր, երեք հազար ցուցարարներ «Հուրիէթ» բացագանչելով կառավարութեան հրաժարումը պահանջած են։

Փորձած են պաշարել քաղաքապետին պալատը, սակայն ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցներու դիմելով ցրուած են զանոնք։ Երեք ուսանողներ վիրաւորուած են, իսկ տասներեք հոգի ձերբակալուած։ Հաւանական է որ Պոլիսէն եւ Անգարայէն ետք Իզմիրի մէջ եւս լուսարգել հաստատուի։

Գոնիայի մէջ (Անատոլու) ուսանողներ փորձած են ցոյցեր կազմակերպել, սակայն հանդիպած են ոստիկանական ընդդիմութեան։

× Փեքինի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ 50.000 ցուցարարներ տողանցք մը կատարած են «զօրավիգ կանգնելու համար Թուրք ժողովուրդին արդար պայքարին եւ պահանջելու որ ժողովրդավարական կարգեր հաստատուին Թուրքիոյ մէջ»։

Հալքը սակայն չէ հանդարտած եւ Իսմէթ ու իր կուսակիցները կը պահանջեն որ քննութիւն բացուի կառավարութեան մենատիրական գործունէութեան դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՊԵՐ ԱՊՏԵՍԼԱՄ, Ալժէի երեսփոխանը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ առջի առաւօտ էֆ. էլ. էն.ի ահաբեկիչի մը արձակած վեց գնդակներէն։ Առաւօտեան ժամը 9ին, երբ կը պատրաստուէր իր գործատեղին երթալ, անակնկալ կերպով յարձակումի կ'ենթարկուի։ Իր անձնական պահակը սպաննուեցաւ երկրորդ ահաբեկիչի մը կողմէ։ Երեսփոխանին ահաբեկիչը ձերբակալուած է տեղւոյն վրայ, երկրորդը խոյս տուած է։ Մահմետական երեսփոխանը ջերմ ֆրանսասէր մըն է, փայլուն փաստաբան մը եւ քէնիսի ծանօթ ախոյեան։

ԳԱՆԻՐԷԻ մէջ միջադէպեր պատահած են ափրիկեասիական ժողովին մէջ։ Առաջինը ծագած է երբ Խորհ. Միութիւնը եւ խորհրդային մահմետական ութ Հանրապետութիւն «գործօն անդամ»ի տիտղոս չեն ստացած։ Երկրորդ անգամ՝ Ինտոնէզիոյ եւ կարմիր Չինաստանի ներկայացուցիչները բախում ունեցած են։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ

*

Գերագոյն Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանը բացուեցաւ հինգշաբթի օր եւ կը սպասուէր շարք մը անակնկալներու եւ նորութեանց։

Արդարեւ, չորեքշաբթի օր կուսակցութեան լիակատար նիստին մէջ որոշուած էին կարգ մը փոփոխութիւններ։ Ասոնց կարգին կարեւորագոյնը այն նոր պաշտօնն է զոր կը ստանայ Կոսիգին, որ իրաւամբ կը նկատուի Խրուշչեւի յաջորդը։

Արդէն երբ Խրուշչեւ Փարիզ էր, երկու անգամ յայտարարած էր.— «Կոսիգինին հարցուցէք, ես կը ստորագրեմ, բայց ան կ'որոշէ»։ Այսօր Պետական Ծրագրի (կոսպլան) Նախարարը Կոսիգին կը դառնայ առաջին փոխ-վարչապետ։ Ցարդ այդ պաշտօնը ունէր Կոզլով որ իր տեղը կու տայ Կոսիգինի։ Մէկ կէտ յստակ է. Կոզլով ձեւով մը շնորհազրկուած է, մինչ Կոսիգին Խորհ. Միութեան կարեւոր դէմքը կը դառնայ, Կոզլով նշանակուած է կուսակցութեան քարտուղար։

Ուրիշ փոփոխութիւններ ալ տեղի ունեցած են.—

Ն. Իկնատով՝ նշանակուած է փոխ-վարչապետ։ Տիկ. Ե. Ֆուրժեւա՝ մշակոյթի նախարար նշանակուած է։ Ն. Միխայլով որ այդ պաշտօնն ունէր, ուրիշ մը պիտի ստանայ։ Կոսիգինի նախկին պաշտօնին տիրացած է Վ. Նովիքով։

Վերջապէս Ն. Պելյայեւ եւ Ա. Կիրիչենքօ — այս վերջինը միշտ կը նկատուէր Խրուշչեւի անմիջական յաջորդը — ազատ արձակուած են Կեդր. Կոմիտէի դիւանէն։

Միշտ Կեդր. Կոմիտէի որոշումով, Ավերկի Արիստով եւ Փ. Փոսփելով ազատ արձակուած են Կեդր. Կոմիտէի իրենց քարտուղարի պաշտօնէն։ Այժմ պիտի ըլլային ռուսական Հանրապետութեան հարցերուն համար կազմուած Կեդր. Կոմիտէով։

Ն. Իկնատով եւ Տիկ. Ֆուրժեւա նոյնպէս ազատ արձակուած են Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութեան իրենց պաշտօններէն։

Խրուշչեւի ճառը կրնայ նաեւ նորութիւններ բերել վերին ժողովէն տասը օր առաջ, քաղաքական գետնի վրայ։

Մոսկուայի մէջ շատ կը խօսուի Փրաւտայի հրատարակած հակաստալինեան մէկ ոտանաւորին մասին։ Իվարտովսքի, խորհրդային վարչաձեւի ամէնէն ցայտուն բանաստեղծներէն է, Լենինեան եւ նոյնիսկ... Ստալինեան մրցանակի արժանացած։ Բանաստեղծութիւնը ամբողջ էջ մը բռնած է եւ Ինտելիկենցիային համար փաստ մըն է որ ակէ ետք պաշտօնապէս արտօնուած է հակաստալինեան պայքար տանիլ։ Բանաստեղծը կ'ըսէ.— Քերթուածներ կը գրէինք իր մասին, հայր կը կոչէինք զինքը, բայց հայր մըն էր որուն մէկ խօսքը օրէնք էր։ Եւ ստիպուած էինք լաւ խօսիլ իր մասին։ Եւ այդ պատճառով չկրցանք գրել թէ իր բարկութիւնը կրնար թափիլ ժողովուրդներու վրայ, եւ թէ անողոք արդարութեան եւ կոյր անարդարութեան օրինակը տուաւ։ Ստալին սատուած չէ եղած»։

× ՎՐԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն առաջին քարտուղար նշանակած է Տզիպլաճէն։ Որոշումը հաղորդուած է «Արեւելքի արշալոյս»ի Ապրիլ 29ի թիւին մէջ։ Նախկին քարտուղարն էր Ի. Տոլիձէն։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Նիւ Եորքի Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան վարչութիւնը Մայիս 13ին պիտի սարքէ գրական-գեղարուեստական երեկոյ մը, նուիրուած՝ ծանօթ գրագէտ Արամ Հայկազի եւ իր գրականութեան: Երեկոյթին պիտի նախագահէ Մալխաս. պիտի խօսին Գուրգէն Մխիթարեան, Համաստեղ, Արփինէ Աբրահամեան եւ ուրիշներ:

Մեծարանքի այս արտայայտութիւնը արդար «հատուցում» մըն է ծանօթ գրագէտին, որ ալեւոր չէ, բայց վաստակաւոր է: Արդէն վաթսունամեայ, սակայն պահած է երիտասարդութեան «գիծ»ը, որ իր խառնուածքէն կը բխի եւ կապ չունի տարիներուն հետ:

Այս «գիծ»ը իր անձէն անցած է իր գրականութեան, — միշտ թարմ, առոյգ ու աշխոյժ, հակառակ այն իրողութեան, որ 30-35 տարուան անցեալ մը, աւելի ճիշդ՝ պատմութիւն մը ունի իր ետին: Ամէն անցեալ պատմութիւն չէ, ինչպէս ամէն պատմութիւն անցեալ չէ:

Արամ Հայկազի պարագային՝ մեզի ճիշդ կը թուի այս վկայութիւնը: Ամէն մարդ անցեալ մը ունի բնականօրէն, բայց ամէն մարդ պատմութիւն մը չունի, որովհետեւ անցեալը ժամանակ է լոկ, իսկ պատմութիւնը բովանդակութիւն է եւ վաստակ:

«Պատմութիւն» բառը կ'առնենք ուրեմն այս իմաստով եւ մեզի իրաւունք կուտանք ըսելու, թէ Մայիս 13ին պաշտօնապէս մեծարելի, իսկ անկէ առաջ արդէն անպաշտօն կերպով մեծարուած գրագէտը կրցած է իր «անցեալ»ին մէջ դնել պատմութիւն, այսինքն՝ բովանդակութիւն եւ վաստակ:

Գրած է բազմաթիւ պատմուածքներ եւ արձակ էջեր, ընդհանրապէս վիպաձեւ յուշեր ու ապրումներ, զորս Ֆրանսացիները կը կոչեն ռոմանսէ: Վէպ չեն, բայց վիպաձեւ են, աւելի ճիշդ՝ վիպաձեւ կենսագրութիւն են, ինչպէս է, օրինակ, «Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ» խորագրով ապրուած օրերու շարքը: Տուած է իր ծննդավայրին՝ Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին պատմութիւնը, իբրեւ ականատես ու մասնակից: Երկու հատորներով հրատարակած է իր ցանուցիր էջերը՝ «Ցեղին ձայնը» ընդհանուր ու յատկանշական խորագրին տակ: Եւ դեռ կը շարունակէ առօրեայ կեանքէն քաղուած եւ հետաքրքրութեամբ, երբեմն յափշտակութեամբ, բայց յաճախ անահրկելին(?) անձկութեամբը կարդացուած իր գեղեցիկ պատմուածքները, գրեթէ միշտ վիպաձեւ եւ, առանց «գրեթէ»ի, համակող ջերմութեամբ, քաղցր ու նուրբ հիւմուրով:

Բանաստեղծութիւն գրած չէ: Բանաստեղծութիւնը ապրած է թերեւս, բայց գրած չէ: Հաւանաբար սխալ բան ըսինք նորէն, քանի որ բանաստեղծութիւն չեն — երբեմն բոլորովին չեն — չափածոյ գրուածքները միայն: Եթէ ուշադրութեամբ հետեւինք Հայկազի արձակին, ապահովաբար պիտի համոզուինք, թէ չափի ու յանգի պարունակէն դուրս ալ բանաստեղծութիւն կայ («Սիրտս պանդոկ մըն է»ն, օրինակ):

Վաթսունամեայ «յոբելեար»ը իր գործերուն մէջ տեղ մը կը խոստովանի. «Ես միշտ տխուր բաները սիրած եմ»: Իրազեկներու վկայութեամբ՝ նոյն բանը ըսած են նաեւ մեր զոյգ երգիծաբանները, — Յակոբ Պարոնեան և Երուանդ Օտեան: Տխուր բաներ սիրած եւ տխուր բաներ կարդացած են, բայց ուրախ բաներ գրած են: Ի՞նչ բանի արդիւնք է այս հակասութիւնը: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ տխուր բաներ սիրող մարդիկ ուրախ բաներ կը գրեն:

Մեր կարծիքով՝ կեանքին վրայ նայելու, կեանքը ըմբռնելու կերպ մըն է ասիկա: Պիտի ըսենք նոյնիսկ՝ ոճ մըն է: Յակոբ Պարոնեան, ինչպէս Երուանդ Օտեան, ինչպէս Արամ Հայկազ «ոճ» ունեցող գրագէտներ են: Հպատակ են իրենց «ոճ»ին: Եւ եթէ ուզէին իսկ չեղել այդ «ոճ»էն, պիտի ձախողէին ապահովաբար, որովհետեւ ստիպուած պիտի ըլլային կեղծել:

Արուեստագէտը չի կեղծեր: Չի կրնար կեղծել: Պէտք չէ, որ կեղծէ: Եւ բարեբախտութիւն է, որ իրական արուեստագէտները չեն կեղծեր: Չե՛ն կեղծեր, որովհետեւ «ոճ» ունին, «հոգի» ունին:

Սակայն ճշմարտութեան բաժին մը կայ անշուշտ Արամ Հայկազի պարզուկ խոստովանութեան մէջ: Այո՛, թերեւս իրաւամբ տխուր բաներ կը սիրէ. ասիկա խորքն է: Բայց չի սիրեր, վստահօրէն նաեւ չի կրնար տխուր ձեւով ըսել իր ըսելիքը. ասիկա ձեւն է: Ուրիշ խօսքով՝ ասիկա «ոճ»ն է, որուն հաւատարիմ է արժանիք ունեցող ամէն գրագէտ:

Չենք կրնար մեր կարգին չխոստովանիլ, որ թախիծն է, անաքող տրտմութիւնն է Արամ Հայկազի գրականութեան խորքը: Խառնուածքով զգայուն, վշտահար, հալածանք, աքսոր, տառապանք տեսած ու ապրած մարդ, չէր կրնար «տխուր բաներ» չսիրել, բայց նաեւ չէր կրնար մոռնալ, որ գրականութիւն ընելու նախապայման է դրոշմ ունենալ:

Արամ Հայկազի դրոշմն է երգիծանքի զգայարանքը, զուարթախոհութեան ու բարի հեգնանքի զգայութիւնը, որ ձեւը կը գտնէ ամենատխուր բաներն իսկ պարուրելու սպիտակ քողով, ժպիտով, հոգեկան բարեխառնութեամբ, հաճելի մեթոնոլորտով(?):

Թեթեւութիւն, չափազանցութիւն, բռնօրէն ստեղծուած սահմանազանցումներ չկան իր հիւմուրին մէջ, որ բնական է, բարի ու անկեղծ:

Երբ կ'աւարտենք «հայկազեան ոճ»ով գրուած իր պատմուածքները, ռոմանսէ յուշերը, ապրումները, կ'ունենանք այն տպաւորութիւնը, թէ գրողը անհոգ ու երջանիկ մարդ մըն է, հանդատեան կոչուած պաշտօնատար մը, հաստատու մը, կամ ասոնց մօտ եւ ասոնց նման բան մը: Բայց շուտով կը զգանք նաեւ, թէ երեւութապէս անկլիժէ ձեւին տակ ծխաշունչ խորք մը կայ: Զուսպ թախիծ մը: Աւազանք մը: Տրտմութեան լար մը: Փիլիսոփայ մարդու մը զիկ-զակներ կան:

Այս բոլորին գումարն է ծանօթ գրագէտը՝ Արամ Հայկազ:

Միայն երեք վայրկեան «խօսելու» իրաւունք ունէինք, բայց կը վախնանք, որ այդ սահմանը անցանք արդէն: Ուստի, փակենք մեր ուղերձը եւ դառնանք ըսենք «յոբելեար»ին.

— Սիրելի Արամ Հայկազ, մեր այս խեղճուկրակ բառերուն մէջ դուն ուրիշ բան մի՛ փնտռեր, այլ միայն եղբայրական սէր, գուրգուրանք, շատ համակրանք եւ աւելի շատ... բարեողջոյն, ինչպէս կ'ըսեն սահմանէն անդին:

Ապահով եղիր, որ ոչ թէ տեղ մը պիտի հասնիս, այլ տեղ մը հասած ես արդէն:

«Յուսաբեր»

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐԸ, ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐՆ ՈՒ ԱՆՈՆՑ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

1) Երկրաշարժները

Ակատիր (Մարոք) եւ Լար (Պարսկաստան) քաղաքներու վերջին երկրաշարժները որ այնքան զոհեր խլեցին եւ տեղերը ամբողջութեամբ աւերակոյտի վերածեցին, անգամ մըն ալ մարդոց ուշադրութիւնը հրաւիրեցին երկրաշարժներու վրայ:

Արդարեւ, երկրաշարժը բնութեան կործանարար, ահարկու եւ անըմբռնելի ուժերէն մին է: Մարդը անյիշաչար ժամանակներէ, սարսափած է այդ ուժէն ու անոր մէջ գտած՝ անծանօթ աստուծոյ մը վրէժխնդրութիւնը: Եւ ստեղծած է աստուածութիւններ ու դիցաբանական աւանդութիւններ:

Հելլէնները ունէին Հեփեստոս չաստուածը որ ըստ աւանդութեան, Ողիմպոսի բարձունքէն վար ձգուած էր իր մօրը կողմէ՝ տգեղ ըլլալուն պատճառաւ: Ան ինկած էր Լեմնոս կղզին ու այդ անկումին հետեւանքով կաղ մնացած: Յետոյ անցած է Էթնա, ուր հիմնած է, դարբնոց մը գործակիցներ ունենալով, Կիկլոպ հսկաները, որոնց միակ աչքը իրենց ճակտին մէջտեղը զետեղուած էր: Ահա այդ դարբնոցին հնոցէն է որ կը ժայթքէին հուր ու բոց, ծուխ ու մոխիր, որոնք կը կազմեն Էթնայի հրաբուխը:

Նոյն չաստուածը Հռովմ սեփականացուցած էր Վուլքանօ անուամբ որ հրաբուխ կը նշանակէր: Այս չաստուածը ծընունդ կուտար բոցին՝ որ կը փճացնէր մարդոց կողմէ կատարուած գործերը, կը ստեղծէր ջերմութիւնը՝ որ մահկանացուներուն ի նպաստ էր:

Ուրիշ աւանդութեամբ մը, Անկելատ[illegible] հսկան պարտուած աստուածներէն, գետ[illegible] տարուած էր Սիկիլիա ու հոն բանտարկուած լերան խոռոչին մէջ: Այս հսկան ամէն անգամ որ շարժի, երկիրը կը ցնցուի ու կ'երերայ:

Զգենք սակայն երեւակայականը ու մտնենք գիտութեան կալուածէն ներս: Եթէ աչք մը նետենք երկրաշարժային վայրերու վրայ, կը նշմարենք թէ անոնք մասամբ կը գտնուին հրաբուխներու կամ ովկիանոսային խոր անդունդներու շուրջ:

Միջերկրականն ալ պարբերաբար թատր[illegible] հանդիսացած է երկրաշարժային փուլ[illegible]ումներու: Վերջիններէն յիշենք 1954ին պատահած երկրաշարժները Յոնիական կղզիներուն եւ Ալժերիոյ Օրլէանվիլ[illegible] մէջ:

Որո՞նք են այս երկրաշարժներու պատճառները: Նախապէս կարծիքները կը տարբերէին մէկ գիտունէն միւսը: 1954ին Հռոմի մէջ գումարուեցաւ երկրաբնագիտութեան միջազգային խորհրդաժողովը, ուր ամէն ազգի հռչակաւոր մասնագէտներ աշխատեցան պարզել նոր տեսութիւններ երկրաշարժներու եւ հրաբուխներու գործունէութեանց պատճառներուն մասին: Շուտով յայտնի եղաւ որ տեսակէտներու նոյնութիւն մը կը տիրէր գլխաւոր հարցերու շուրջ: Նախ՝ բոլորն ալ կը ժխտէին նախկին տեսութիւնները: Երկրորդ՝ անոնց ուշադրութիւնը գրաւուած էին երկրին ձգողական ուժին անկանոնութիւնները բազմաթիւ կէտերու վրայ, որոնց կը համապատասխանէին երկրաշարժային կեդրոնները: Եթէ նախապէս այդ անկանոնութիւնները չահեկանութ[illegible]նէ զուրկ նկատուած էին, յարատեւ [illegible]տաղօտութիւններու շնորհիւ այժմ [illegible] կը հանդիսանային երկրագունդին կեղեւին տակ խմորուող ահռելի ուժերու եւ շարժումներու յայտարար նշանը:

Ինչպէս գիտենք, երկրի ձգողականութիւնը դէպի իրեն կը քաշէ երկրի մակերեսին վրայ գտնուող բոլոր իրերը: Փարիզի մէջ ձգողական ուժի արագութիւնն է երկվայրկեանը 9,81 մեթր: Արդ, ինքն՝ պարապութեան մէջ ձգուած առարկայի մը անկումը տեղի կ'ունենայ երկվայրկեանը 9,81 մեթր արագութեամբ: Հասարակածին վրայ այդ արագութիւնը 9,78 մեթր է: Մինչեւ հիւսային բեւեռին վրայ կը բարձրանայ 9.8[illegible] մեթրի: Այս տարբերութիւնները արդիւնք են երկրի կեղեւին անհարթ վիճակին, երկրագունդին տափակ կամ ուռուցիկ մասերուն, որոնց պատճառաւ մակերեսի իւրաքանչիւր կէտը կեդրոնաձիգ [illegible] կեդրոնէն աւելի կամ նուազ հեռաւորութեան մը վրայ կը գտնուի: [illegible]նչենք թէ ձգողական զօրութիւնը՝ ծանրութիւնը Նիւթոնի տիեզերական ձգողական օրէնքին մէկ երեւոյթն է: Այդ օրէնքին համաձայն, երկու մարմիններ զիրար կը քաշեն զօրութեամբ մը՝ համեմատական է իրենց զանգուածին: Այդ զօրութիւնը խոտոր կը համեմատի մարմիններու իրարմէ ունեցած հեռաւորութեան քառակուսիին: Այլ խօսքով, զանգուածեղ մարմինները կը ձգտին իրենց քաշել իրենցմէ աւելի փոքր մարմինները: Ձգողական այդ ուժը կը նուազի որքան իրարմէ հեռու գտնուին մարմինները:

Նոյնն է պարագան նաեւ երկրին ձգ[illegible]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԻ ԿԻՆԸ

Ագարակապանը յուսահատած էր արդէն, երբ իր առջեւէն անցաւ մարդ մը որ այծ մը կը քաշէր իր ետեւէն:

Զորքոտանին լեցուն էր կաթով, եւ սակայն, հակառակ իր ծանրութեան, կը ցատկոտէր, աչքերու հաճոյք պատճառող աշխուժութեամբ մը:

— Ահա՛, ինչ որ պէտք է ինծի, բացագանչեց Կիւտպրան: Կը նախընտրեմ այս զուարթ այծը, քան սա անիծեալ ու անհեթեթ խոզը:

Եւ առանց երկարն ու բարակը փնտռելու, իր խոզը զիջեց այծին...

Ամէն բան լաւ գնաց միայն կէս ժամ: Այծը, միշտ արագաշարժ, կը ցատկէր պուրակէ պուրակ եւ կը քաշքշէր իր ետեւէն արդէն ուժասպառ ծերունին:

Եւ սակայն, երբ մարդ քսան տարեկան չէ, շուտով կը ձանձրանայ այս տեսակ վազքերէ:

Ուստի, ագարակապանը, իր հօտը արածող հովիւի մը պատահելով, առանց որեւէ առարկութեան, իր այծը փոխեց ոչխարիկի մը հետ:

— Այս զառնուկով նոյնքան կաթ կրնամ ունենալ որքան այծով: Եւ յետոյ, այս զառնուկը աւելի հանդարտաբարոյ է- պիտի չյոգնեցնէ ո՛չ գիս եւ ոչ ալ կինս:

Լաւ գատողութիւն մըն էր ըրած Կիւտպրան:

Գառնուկը հեզ կենդանի մըն էր, զուրկ ամէն տեսակի քմահաճոյքէ: Եւ սակայն, չափէն աւելի դանդաղաշարժ էր եւ կը կաղար ալ: Իր հօտէն բաժնուած անմեղ կենդանին կարծես կ'ուզէր վերադառնալ իր քոյրիկներուն քով, եւ քանի ծերունին կը քաշէր անոր վզէն անցուած պարանը, այնքան կենդանին կը հեծկլտար թշուառօրէն:

— Սատանան տանի, գոչեց Կիւտպրան, այս զառնուկն ալ նոյնքան յամառ է ու լալկան, որքան դրացիիս կինը: Ո՞վ պիտի ազատէ զիս այս տաղտկալի չորքոտանիէն: Ի՛նչ գնով ալ ըլլայ կ'ուզեմ ձերբազատուիլ անկէ:

— Եթէ կ'ուզէք, համաձայն եմ, վարպետ, ըսաւ գիւղացի մը որ հոնկէ կ'անցնէր: Առէք այդ գեղեցիկ տեսքով իգոտ սագը, որ աւելի կ'արժէ քան ձեր տխմար ու չար զառնուկը որ ժամ մը չանցած պիտի սատկի:

— Լա՛ւ, ըսաւ Կիւտպրան, աւելի լաւ է ունենալ սագ մը, քան հոգեվարքի մէջ եղող զառնուկ մը...

Եւ իր հետ տարաւ սագը:

Այս ալ դիւրին գործ մը չեղաւ: Փետրաւոր կենդանին վատ ուղեկից մըն էր: Ծերունիին գրկին մէջ անհանգիստ էր ու շարունակ կը թափահարէր իր թեւերը եւ կ'ուզէր իջնել վար, ինչ որ կը դժուարացնէր Կիւտպրանի գնացքը:

— Օ՛հ, սագը ապուշ կենդանի մըն է եւ իրաւացիօրէն կինս երբեք չէ փափաքած ունենալ զայն:

Եւ առաջին հանդիպած ագարակին մէջ իր սագին փոխարէն ստացաւ կարմրակտուց աքլոր մը, որուն փետուրները կը փայլէին երփներանգ, արեւուն ճառագայթներուն տակ:

Այս անգամ գոհ էր: Ճիշդ է որ աքաղաղը մերթ ընդ մերթ կը պոռար, եւ սակայն, երբ ծերունին կը բռնէր կենդանիին գլուխէն եւ կը դարձնէր զայն դէպի վար, հաւազգին կը լռէր ու կ'անշարժանար:

Միակ անպատեհութիւնը այն էր, որ Կիւտպրան առաւօտուն կանուխ ճամբայ ինկած ըլլալով, օրը սկսած էր իր լրումին հասնիլ: Ծերունին իր ստամոքսին մէջ զգաց անօթութեան գէշատիչ ճիրանները եւ դրամ ալ չունէր: Երկար ճամբայ կար տակաւին կտրելիք: Կիւտպրանի սրունքները յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտային իսկ քաղցը՝ հասած էր իր գերագոյն սատիճանին:

Պէտք էր հերոսական ճիգ մը ընել:

Առաջին օթեւանը երբ հասաւ, ծախեց իր աքաղաղը ոսկեդրամի մը փոխարէն, եւ քանի որ մեծ ախորժակ մը ունէր, վերջին լուման ծախսեց լաւ մը կշտ[illegible]լու համար:

— Վերջ ի վերջոյ, մտածեց, ի՞նչ [illegible] եթէ [illegible]նի պիտի ծառայէ աքաղաղը, [illegible] քաղցէն մեռնիմ...

Երբ մօտեցաւ իր տանը, ագարակապանը սկսաւ խորհրդածել իր ճամբորդութեան տարօրինակ հետեւանքին վրայ:

Նախ քան տուն մտնելը, կանգ առ[illegible] դրացիներէն գործամօրուս Պետրոսի տա[illegible]նը առջեւ:

— Է՛հ, վարպետ, ըսաւ գործամօրուսը, ի՞նչ արդիւնքի յանգեցան այսօրուան գործերը:

ԷՏՈՒԱՐ ՏԸ. ԼԱՖՈՒԼԷ

(Շար. – 2)

...զական զօրութեան: Որքա՛ն հեռանանք երկրէն, ձգողական ուժի ազդեցութիւնը կը նուազի, իր տեղը տալով կեդրոնախոյս զօրութեան:

Երկրին ձգողութեան պարտադրած վի[illegible] արդիւնքներէն զատ, ինչպէս ըսինք, երկրագունդին որոշ մասերուն վրայ արագութեան անբնական երեւոյթներ կը պարզուին: Ահա այդ անկանոնութիւններ են որ երկրաբնագէտները կը ջանան պարզաբանել:

Գիտութիւնը մեզի կ'ուսուցանէ թէ երկրին հաստատուն կեղեւին ներքեւ գտնուած նիւթը խմորի մը թանձրութեամբ կը ներկայանայ եւ «մակմա» կը կոչուի, որ յունարէն կը նշանակէ խմոր: Այդ խմորային նիւթը կազմուած է բոլոր տեսակի հասարակ մարմիններէ, որոնք համաձայն իրենց տեսակարար ծանրութեան, կը զրուեն յատուկ խաւեր: Իսկ երկրագունդին կեդրոնական մասը կը կարծուի թէ խտացած կազերու կոյտ մը կը կազմէ: Երկրին այն կէտերուն վրայ, ուր կեղեւին հաստութիւնը տկար է ու մակման կը մօտենայ մակերեսին, այդտեղ կը յատկանշուի դրական ծանրութեամբ: Այսինքն՝ ձգողական ուժը հասարակէն աւելի զօրաւոր կ'ըլլայ: Իսկ ընդհակառակն՝ եթէ մակման բաժնող կեղեւը հաստ է, այդ կէտին ծանրութիւնը ժխտական կ'ըլլայ, որ ձգողութեան տըկարութիւն կը նշանակէ:

Նկատի ունենալով երկրի կեդրոնին հեղուկ վիճակը եւ բարձր ջերմութեան տարբերութիւնները, երկրաբնագէտները կը կարծեն թէ յարատեւ հոսանքի մը առարկայ է այդ հեղուկ զանգուածը: Հոսանք մը որ կը մեկնի երկրի կեդրոնէն, ուր ամենաբարձր ջերմութեան հնոց մըն է, ու կը բարձրանայ դէպի մակերեսը, իսկ երկրի կեղեւին մօտ պաղելու հակամէտ մասէն ուրիշ հոսանք մը կ'ուղղուի դէպի կեդրոն: Այս ներհակ հոսանքներուն ընթացքին, կեդրոնէն մեկնող հոսանքը կը ջանայ իր ճնշումով բարձրացնել երկրի կեղեւին տկար մասերը: Իսկ դէպի կեդրոն մղուող հոսանքը յաճախ պարապութիւններ կը յառաջացնէ կեղեւէն ներքեւ: Ինչ որ կքումներու եւ ճեղքերու պատճառ կը դառնայ եւ այդ գործողութիւնները երկրի վրայ կը թարգմանուին ուրիշ երկրաշարժներով:

Ահա այս ներքին երեւոյթներուն կը վերագրուի նաեւ լեռներու կամ ովկիանոսային անդունդներու կազմութիւնը: Սակայն չկարծուի թէ յեղակարծ են այդ շարժումները: Ատոնց արագութիւնը տարեկան մէկ սանթիմեթրէն անդին չանցնիր: Այդքան դանդաղ գործունէութեամբ իսկ ներքին հոսանքներն են երկրաշարժներու մէկ մասին պատճառը:

Ուրեմն, ձգողական ուժի անկանոնութիւնները կը մատնեն երկրին տկար կէտերը, որոնք հակամէտ են երկրաշարժներու: Միջերկրականն ալ ունի տկար գիծ մը՝ որ կը սկսի Ալժերիոյ հողամասէն ու կ'երկարի մինչեւ Պարսկաստան:

Այս վարկածներուն շնորհիւ, այժմ մասնագէտները կարող են ստուգել թէ երկրի ո՛ր կէտին վրայ կրնայ երկրաշարժ պատահիլ: Անշուշտ չեն կրնար ըսել թէ ե՛րբ պիտի պատահի երկրաշարժը: Մաղթենք որ օր մը այդ առեղծուածն ալ պարզուի:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԱԿՐԻԲԻՆԱՅԻ ՄԱՀԸ"

Ֆրանսայի Գեղարուեստի Նախարարը Պ. Անտրէ Մալրօ, ինչպէս գիտենք, տարակարծութիւն մը ունեցած էր Գոմէտի Ֆրանսէզի տնօրէն Պ. Պուասոժէի հետ: Այդ տարակարծութիւնը հետզհետէ սուր վէճի մը բնոյթը ստանալով, յառաջացուցած էր տնօրէնին հրաժարեցումը:

Մեր ընթերցողներուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար անգամ մը եւս կը նշենք թէ՝ վէճին պատճառն էր նախարարին կողմէ եղած այն առարկութիւնը, որ կ'ամբաստանէր Գոմէտի Ֆրանսէզը ֆրանսական դասական թատրոնի երկերը լքած ըլլալու յանցանքով:

Նոր կարգադրութեամբ մը Մոլիէրի Տան տնօրէնութեան կոչուեցաւ Պ. Մորիս Էսքանտ՝ Տան ամէնէն տարեց անդամը, եւ իր պաշտօնի ձեռնարկելէն ի վեր արդարեւ զարկ տրուած է դասական գործերու բեմադրութեան, եւ ներկայիս յաճախ է որ Գոմէտի Ֆրանսէզի յայտագիրներուն վրայ կ'երեւին Գորնէյլի, Ռասինի եւ Մոլիէրի անունները:

Հիմա, սակայն, դժգոհութեան նոր ալիք մը սկսած է բարձրանալ ֆրանսական մամուլին մէջ: Ինչո՞ւ համար, կ'առարկեն շատերը, Մոլիէրի Տան դասական գործերու բեմադրութեան ջանքերը սահմանափակուած են երկվեցեակ մը բերնի ծամոց դարձած գործերու շրջագծին մէջ: Աւելի նպատակայարմա՞ր չէ, կը պնդեն դժգոհները, որ Գոմէտի Ֆրանսէզը թատերական արուեստի թանգարանի իր կոչումին գիտակից, գրադարաններու փոշիներու մէջէն դուրս քաշէ ԺԶ. կամ ԺԷ. դարերուն գրուած դասական այլ թատերակներ եւ զանոնք ժամանակակից բեմադրութեան մը պատմուճանով, ներկայացնէ հանրութեան:

Այս պահանջին ընդառաջ գացած է երիտասարդ բեմադիր մը՝ Անթուան Պուրսէյէ, որ անցեալ շաբթու, Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մէջ ներկայացուց ԺԷ. դարու Ֆրանսացի գրող Սիրանօ տը Պերժըրաքի դասական մէկ ողբերգութիւնը՝ «Ակրիբինայի Մահը», գործ մը՝ որուն վրայ ծանրացած էր դարերու մոռացութեան բեռը:

Արդարեւ, Էտմոն Ռոսթանի գրչով անմահացած Սիրանօ տը Պերժըրաքի այս երկը, իր առաջին բեմադրութենէն ետք, Օթէլ տը Պուրկոնեի բեմին վրայ (1640) օրուան իշխանութեանց կողմէ արգիլուած էր, եւ այդ օրէն ի վեր մտած՝ գրադարաններու փոշեպատ գզրոցներուն մէջ:

Անթուան Պուրսէյէի ձեռնարկին մասին, հետեւեալը կը գրէ ծանօթ թատերական քննադատ Փօլ Կորտօ.—

«... Անշուշտ, այս ողբերգութիւնը կարենալ մտիկ ընելու համար հարկ է մոռնալ մէկ կողմէն Էտմոն Ռոսթանի ստեղծած կռուազան եւ պոռոտախօս Սիրանօն, եւ միւս կողմէ պէտք է մտածել միայն ու միայն գրագէտ – բանաստեղծ Սիրանոյի մասին, որ իր ուրիշ մէկ թատերակով՝ «Նամակ՝ Վհուկներու դէմ», մեզի կը ներկայանայ իբրեւ կատարեալ ողբերգակ մը: Դարձեալ, պէտք է մոռնալ Ռասինի «Պրիտանիկոս»ին մէջ ներկայացուած Ակրիբինայի տիպարը, որովհետեւ Սիրանօ տը Պերժըրաքի ստեղծած Ակրիբինան մեզի չի ներկայանար իբրեւ Ներոնի մեծամիտ, դաւադիր ու նենգ մայրը, այլ իբրեւ Օգոստոս կայսեր թոռը եւ իբրեւ Գերմանիկոս կայսեր այրին՝ Ակրիբինա Ա.ը»:

Թէեւ Սիրանօ տը Պերժըրաքի գործը պատմական ճշմարտութեանց գիծէն թեթեւ շեղում մըն է ըրած, այսուհանդերձ, սակայն, չի դադրիր ըլլալէ Ռասինի եւ Գորնէյլի ողբերգութեանց համահաւասար արժէքով գործ մը:

Պերժըրաք իր երկը վիպականացուցած է: Մինչ պատմութիւնը մեզի կ'աւանդէ թէ Ակրիբինա իր զաւկին՝ արիւնարբու Ներոնին նման նենգամիտ ու խարդախ է եղած, հոս, Սիրանոյի գործին մէջ ան կը ներկայանայ իբրեւ գաղափարական տիպար մը:

Խաղին նիւթը կը կազմէ դաւադրական շարժում մը՝ Տիբերիոսի դաժան լուծին դէմ: Դաւադրութեան պարագլուխներն են Ակրիբինան, մանկամարդ Լիվիլլան եւ պալատական մը՝ Սեկան, որոնք նոյն գաղափարին ծառայելով հանդերձ զիրար կ'ատեն, իրարմէ կը նախանձին, եւ զիրար կ'ամբաստանեն իբրեւ թունալից իժեր:

Գործին մէջ կան արտակարգօրէն յանդուգն գաղափարներ: Օրինակ, Սեկանի բերնով, հեղինակը կատարեալ հանդարտութեամբ մէջբերել կը նետէ հետեւեալ անաստուածեան նախադասութիւնը. — «Մարդն է որ ստեղծած է Աստուածը, եւ սակայն չէ կրցած ստեղծել մարդը...»: Ուրիշ տեղ մը՝ «Մահէն մէկ ժամ ետք մեր նուաղած հոգին պիտի ըլլայ այն ինչ որ էր մեր ծնունդէն մէկ ժամ առաջ»:

«Ակրիբինայի Մահը» ամէն գիշեր, հարիւրաւոր ունկնդիրներ կը քաշէ դէպի Շան զ'Էլիզէի թատրոնը, ուր բեմադիրը իր շուրջը հաւաքած իրեն նման երիտասարդ ուժեր, կ'արժանանայ անվերապահ գնահատանքի:

Մամուլը միաձայնութեամբ կը յայտարարէ թէ Անթուան Պուրսէյէ իր այս ձեռնարկով յաջողած է վերյառնել ու վերակենդանացնել մոռցուած բանաստեղծ մը:

×

Ազգերու Թատրոնի ելոյթները կը շարունակուին Սառա Պեռնարի բեմին վրայ:

Այս տարի, սակայն, այս կազմակերպութիւնը շատ բան կորսնցուցած կը թուի ըլլալ նախորդ տարիներու իր վեհութենէն:

Անցեալ շաբթու Հելլենական երգի ու պարի ազգային կազմը, առաջնորդութեամբ Տորա Սթրաթուի, ներկայացուց յունական ֆոլքլորը, առանց սակայն փայլուն յաջողութիւն մը ձեռք բերելու:

«Ֆիկարոյի» թատերական քննադատը՝ Գլօտ Պէնյէր, անդրադառնալով Յոյներու ելոյթին, ստորագրած է տողեր, որոնց մէջ ակնբախ է յուսախաբութեան շեշտը:

«Յունական ֆոլքլորը, կը գրէ Գլօտ Պէնյէր, ոչինչ պահած է իր մէջ հին Հելլադայի դասական բնոյթէն: Միայն մակեդոնացի պարուհիներու գլխանոցները, որոնց ոճը ներշնչուած է Մեծն Աղեքսանդրի զինուորներու սաղաւարտներու ձեւէն, տարտամ գաղափար մը կուտան մեզի հինաւուրց անցեալէն: Մնացեալը օտար ազդեցութեանց տեսակ մը խառնուրդ է, որ հելլենական քուրային մէջ թրծուած եւ յաճախ ալ պարզաբանուած է: Մեզի ներկայացուած պարերուն մէջ, օրինակ, յստակ տեսանք միջին արեւելեան ժողովրդային արուեստին դրոշմը եւ լարախաղացներու ճաշակը որ յարգի է միայն Տոնի խազախներուն քով...»:

Աւելի առաջ տանելով իր քննադատութիւնները, Գլօտ Պէնյէր չի վարանիր Յոյներու ելոյթները կոչել «ձանձրացուցիչ եւ միապաղաղ»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (193)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

— Սպասենք, ըսած էր աղջիկը, դեռ ժամանակը չէ:

Եւ ահա վերջապէս եկած հասած էր երանելի ժամանակը:

Մի՛-մինակ, ա՛լ իրը պիտի ըլլար այդ աղջիկը: Ա՛լ պիտի սիրէր զանի, ինչպէս դեռ չէր սիրած, մոլեռանդի մը պէս:

Ամենօք, անոր ուղղած իր նամակին մէջ բոլոր գրածները կէտ առ կէտ պիտի գործադրէր, եւ իր սիրոյն այս երկարաշունչ արտայայտութեանը եւ անոր անվկանդ ապացուցումին տակ պիտի զմայլեցնէր, պիտի ապշեցնէր զանի:

— Տօքթօ՛ր, տօքթօ՛ր... խե՛ղճ մարդ, ա՛ս հիմա նայիմ ձեռքէս Սոֆին...

Բերա ելաւ, անկից Պոլիս անցաւ՝ ծըրարներով բեռնաւորուած, եռանդուն եւ քրտնոտ, շուտ տուն դառնալու տենդով մը բաբախուն:

Սոֆիին համար քանի մը արդուզարդի նիւթեր գնեց, առաջին անակնկալը ընելու համար անոր: Եւ հակառակ իր ջանքերուն, իրիկուն էր, արեւը մարը մտնելու մօտ, երբոր Համբիկ իր ծրարները ապահով տեղ մը դնելէ յետոյ՝ ապարանք դարձաւ՝ փոխադրութիւնը կատարելու համար նոյն իրիկունն իսկ, եթէ կարելի էր:

Իսկոյն Սոֆիին սենեակը ելաւ հարցնելու թէ պատրա՞ստ էր մեկնելու:

Սոֆի հոն չէր:

Երիտասարդը սրահ գնաց, տիկինին քովը գտնելու յոյսով: Սրահը պարապ էր:

Համբիկ վար իջաւ, քանի մը սենեակ աչքէ անցուց:

Սենեակի մը մէջ Կիւլլիւկ հանըմը տեսաւ, որ իր գոյքերը կարգի դնելու վրայ էր:

— Ո՞ւր է Սոֆին, հարցուց Համբիկ:

— Զիտեմ, զաւակս, հանըմին քովը չըլլա՞յ:

— Չկայ:

Եւ ինքնիրենը.

— Զարմանալի բան, կը մրմնջէր տըղան:

Մեքենաբար մինչեւ խոհանոց իջաւ: Պառաւ խոհարարուհին կ'աշխատէր հոն կորաքամակ:

— Օրիորդ Սոֆին տեսա՞ր, հարցուց:

Խոհարարուհին չակուեցաւ:

— Հա զաւակս, ըսաւ պառաւը, պախճան ըլլալու է:

Շունչ մը առաւ Համբիկ: Հրեց խոհանոցին դուռը որ պարտէզին վրայ կը բացուէր, եւ քարէ մէկ քանի սանդուխներէն իջաւ:

Շատ իրիկուն ինք ու Սոֆի պարտէզը կը պտըտէին: Հոն էր ուրեմն որ իրեն կը սպասէր:

Արագ ակնարկ մը պտըտցուց չորս դին, ծառերուն տակ: Քանի մը անխնամ ածուներ կոխկռտելով՝ ասդին անդին պըրպտեց Համբիկ:

Սիրտը կը սեղմուէր:

— Ո՞ւր կրնայ ըլլալ, կը մրմնջէր:

Պարտէզին մէկ անկիւնը, պատին կից, հինէն մնացած պարտիզպանի խրճիթը կը կանգնէր, խարխուլ, մենաւոր:

Անծանօթ ուժէ մը մղուած, Համբիկ հոն սլացաւ, հրեց կիսափակ դուռը եւ հազիւ երկու քայլ առած, կեցաւ, քարացածի պէս:

Անկիւնը, լայնախոհ ու ցածուկ թիկնաթոռի մը վրայ, տօքթօր Մարկոսեանի ճիտէն կախուած, Սոֆի մարմնամատոյց կը փռուէր՝ պարեգօտին ճեղքը բաց, ուրկէ ներս ամիրային թոռը իր թուշը երկարած, խելայեղ կիրքի մը յագեցումին կը պարապէր ինքնակորոյս...

Համբիկ վայրկեան մը դիտեց այդ տեսարանը, վայրկեան մը միայն: Յետոյ, հանդարտօրէն, դուրս ելաւ: Բացաւ պարտէզին դուռը որ փողոցին վրայ կը նայէր, ու գնաց:

Գլխիկոր գնաց Հ... գիւղին փողոցներէն, խաղաղ անցորդի մը պէս, մինչեւ լեռ ելաւ:

Գարնանավերջի չքեղ վերջալոյսի մը տակ, բնութեան բիւրերանգ հրապոյրը դիտեց: Կապտորակ, խաղաղ, երջանիկ բան մը կը թրթռար օդին մէջ: Բլուրներու չղթան՝ նըրբացնող մշուշի մը ներքեւ կ'ալիքանար անսահմանօրէն:

Ծովային բաղերը՝ կոր սաւառնումներով՝ վերջին լոգանքնին կ'ընէին գետակին մէջ: Բոյր մը, անուշ եւ գինովցուցիչ, եկաւ խտղտեց Համբիկի ռնգունքը:

— Օ՛խ, հառաչեց տղան, ի՛նչ աղուոր է:

Յետոյ, վայրկենօրէն եւ թաւալգլոր, ցատկեց վար վազեց դէպի գոգը բնութեան, միակ բանին, որ չի գիտեր խաբել, որ կոյս է մինչեւ իր յետին ընդերքները...

. . . .

Զմեռուան սկիզբները, առտու մը, ծերուկ ձկնորսը եւ Ղազար, Նաւամատոյցին մօտ, նաւակին մէջ ուռկաննին քաշելու զբաղած էին: Օրը առատ էր. ձըկնորսները ուրախ էին:

Յանկարծ մէկը ցատկեց նաւակին մէջ, ոտքը բոպիկ, գլուխը բաց. պատառոտուն հագուստներով ծածկուած:

Ձկնորսները վեր նայեցան եւ զարմացման աղաղակ մը արձակեցին:

— Ծօ Համբիկ...

— Քաշենք, ըսաւ տղան, երկու բազուկներովը ուռկանին կառչելով:

— Ծօ աստուածամարը ի՛նչ եղաւ, հարցուց Ղազար հեզնօրէն:

Համբիկ ձկնորսին նայեցաւ, չհասկնալով.

— Սա վուր է օր մը քեզի եկաւ ասկէց առաւ տարաւ նէ ա՛ն աստուածամարը, բացատրեց Ղազար:

— Մեռա՛ւ, ըսաւ Համբիկ հանդարտօրէն:

— Աստուած ողորմի հոգուն, մըլտաց ծերուկը թաղմանական ձայնով:

Ու երեքը մէկանց սկսան ուռկանը քաշել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Վերջ)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, Ռիւ Ժէի Սէն - Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան։

Կը նախագահէ Պ. Տ. ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն մասնակցող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժին՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պատրաստութեամբ։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի՝ Մայիս 8, ժամը 16ին
ՍԱՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ — ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՈԼԻԿ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայկական համերգ Լիոնի եւ Վիէնի միացեալ երգչախումբերով, ղեկավարութեամբ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ։

Յայտագիր։ 12 *քառաձայն երգեր.— Կոմիտաս վրդ., Բ. Կանաչեան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Ա. Խաչատուրեան, Գ. Սիւնի եւ Ա. Պատմագրեան։*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՕՊԸՆԱ.— Այրի Տիկին Մարի Սիւրմէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիւրմէնեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Սիւրմէնեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս. Գրիգոր եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆԻ
(Երզնկացի)

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկ. Մառի Կարապետեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարդան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ ընկերոջ՝

ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարազայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կէս օրուան (ժամը 14էն 17) *աշխատանքի համար։ ԱՆՁԱՄԲ դիմել Յառաջի վարչութեան կէս օրէն յետոյ։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գործաւոր մը կամ գործաւորուհի մը, դերձակի մօտ աշխատելու համար։ Դիմել

BASMADJIAN
39, Rue Montmartre Paris 2e GUT. : 76-50

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

1. *Երեւանէն Տիկին Արուսեակ Տատայեան, ծնեալ Փաշաբէգեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդիները Պարգեւ եւ Վազգէն Փաշաբէգեան, որոնք* 1946*ին Լիբանանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած են։*

2. *Թիֆլիսէն Տիկին Լուսաբեր Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր որդին Եդուարդ Յովհաննէսեան, ծնած* 1921 *թուականին Թիֆլիս, որ պատերազմի մեկնած է եւ չէ վերադարձած։*

3. *Երեւանէն Տիկին Ծաղկազարդ Թաշճեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սերոժա Թաշճեան, որ գերի ինկած է երկրորդ պատերազմին եւ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։*

4. *Յունաստանէն Հայաստան ներգաղթած Տիկին Աշխէն Ազնաւորեան եւ աղջիկը Արաքսի Տէրտէրեան կը փնտռեն իրենց ազգականը Պարոն Կարպիսը որ ըստ իրենց ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։*

5. *Հայաստանէն կը փնտռեն Պարոն Կարապետ Սուրէն Միքայէլեանը, ծնեալ* 1921 *թուականին Արթիկի շրջանի Փոքր Պարնի գիւղը։*

6. *Ամերիկայէն Տիկին Մարիամ Թաշճեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Հարնցի Մինաս Մամասեանը։*

7. *Հայաստանէն Տիկին Սիրանոյշ Մխիթարեան կը փնտռէ Պ. Մարգար Բարսեղեանը որ Փարիզի արուարձանները կը բնակի։*

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 *Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ* 8*րդ։*

ՕՐ. ԻՌԷՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
Պ. ԺԱԳ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Նշանուած

Շաւիլ — Պոռտօ

Տէր եւ Տիկ. Սիրուն Պարոնեան եւ Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան 50ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին, իրենց զաւակաց նշանախօսութեան առթիւ եւ շնորհակալութիւն՝ բոլոր անոնց որոնք շնորհաւորեցին անձամբ կամ հեռագրով իրենց զաւակներուն նշանախօսութիւնը։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30*ին,* Մոլէն - Պլէոյի *սրահը (Սընոն)։*

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աւետեան եւ զաւակները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Տէր եւ Տիկին Ժիրայր, Վաղարշակ եւ Գամէր Տէր-Վարդանեանի եւ իրենց զաւակներուն եւ համայն ընտանիքին, իրենց սիրեցեալ մօր ՓԵԲՐՈՆԻԱ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած՝ Միութեան հիմնարկութեան 54րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը Մայիս 6ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30*ին,* Օթէլ Լիւթէսիայի *շքեղ սրահին մէջ,* 43, Պուլվար Ռասփայլ։

Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին. — Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի։ Մ. Պօղոսեան (*երգ*), Օր. Գաբոյեան (*արտասանութիւն*)։

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

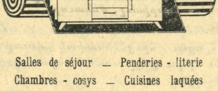
Ծախքերու մասնակցութիւն 10 Ն. փրանք

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ապրիլեան Նահատակաց հոգւոց հանգստեան համար։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր, յարգելու համար մեր բիւրաւոր անշիրիմ նահատակներուն յիշատակը։ Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր։

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը սպասուհիի գործ կը փնտռէ, բնակարանի կարելիութեամբ։ Դիմել Ազքատախնամի դրասենեակը՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, *կամ հեռաձայնել* Փրովանս 77-73։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ
Ե. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը (*Բ. մաս*)
Դասախօս՝ Ընկ. Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Այս ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն։ Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՒ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷ՛Ք

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դըպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Պատգամաւորներու ընտրութիւն։

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ։

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, կ. ե. ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ Մէթրօ՝ Քատէ։

Օրակարգ.— «*Ծոմապահութեան Օր*» - *ուան հաշուետուութիւն, Պատգամաւորի ընտրութիւն, Ընթացիկ հարցեր։*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանցը *կը ներկայացուի Լիոնի մէջ Մայիս 14ին։*

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

6 *Մայիս, ուրբաթ* Արծիւ։

7 *Մայիս, շաբաթ՝* Զաւարեան։

8 *Մայիս, կիրակի՝* Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչները, այս շաբաթ, 7 Մայիս, իրիկուն ժամը 21ին, «Ահարոնեան» սրահին մէջ։ Ներկայ պէտք է ըլլայ նաեւ Մարսէյլի Ն. Ս.ի Շրջ. Վարչութիւնը։

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

19 Յունիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին

Հովանաւորութեամբ Հայրապետ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցական, ազգային, մշակութային բոլոր միութիւններուն։

Ակադեմական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով։

Նկատի ունենալ այս թուականը։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ
(ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 14,30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Métro : St-Michel et Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական

PROF. CAMILLE LIANԻ
Secrétaire Général du Congrès Mondial des Cardiologues,
Commandour de la Légion d'Honneur

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (*դաշնակ*), Ալիս Պօյաճեան (*պար*), Գէորգ Եանըքէկեան (*երգ*), Մարիվոլ լը Տիգէս (*ջութակ*), Մ. Լոռ Տըպրի (*տաւիղ*), Ժիզէլ տը Մոնսօ (*թաւջութակ*) Սեդրակ Եավրուեան (*դաշնակ*), Մելքոնեան Հանրի Մարգարեան (*երգ*), Իրմա Պասմաճեան (*արտասանութիւն*), Արլէթ Մելքոնեան (*պար*), Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Սերժ Նահապետեան (*արմոնիքայի երիտասարդ վարպետը*), Պերճ Պէրպէրեան (*պար*), Եդուարդ Ազամալեան (*պար*) եւ

«ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ Դաշնակով կ'ընկերանան Ֆրանսուազ Տիւփրէ, Անժէլ Թագւորեան, Միշէլ Էմըրիք

Տոմսերու գինն է 1, 2, 3 եւ 5 Ն. Ֆ.։ Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մօտ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 7 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8193 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4594

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՐ Կ'ԱՐԺԵՆ

Ճակատագրական, թերեւս նախախնամական է կարծես, որ Թուրքերը պարբերաբար խայտառակուին օտարներու առջեւ, ցուցադրելով իրենց իսկական դիմագիծը:

«Դեմոկրատ» Թուրքիան իր վրայ առած է «Հանրապետական», «ժողովրդավարական», «աշխարհական», «արդիական» կամ «յառաջդիմական» պիտակները, պարզապէս խաբելու համար քաղաքակիրթ աշխարհը: Սակայն իր չար բախտէն պակաս չեն դէպքեր, երբ երեսին կեղծ շպարները կ'իյնան եւ երեւան կ'ելլէ բուն Թուրքը, իր բոլոր թերութիւններով:

1955 Սեպտեմբեր 6ի դէպքը պատահեցաւ ճիշդ այն օրերուն, երբ Պոլսոյ մէջ կը գումարուէր ոճիրներու եւ եղեռնական դատերու մասնագէտ իրաւաբաններու միջազգային համաժողովը: Օտար պատգամաւորներն ու զբօսաշրջիկները, որոնց շարքին Մենտէս-Ֆրանս, տեսան այն ատեն թէ ինչպէս մէկ գիշերուան մէջ ջարդի եւ կողոպուտի մասնագէտ Թուրքերը «մաքրագործեցին» Հայերու եւ Յոյներու պատկանող հազարաւոր խանութներ եւ քարուքանդ ըրին քանի մը տասնեակ եկեղեցիներ:

Մենտերէսի մենատիրութեան ամէնէն սեւ էջը կը կազմէ այդ թուականը: Տնտեսապէս քայքայուած եւ սնանկութեան դուռը հասած, դեմոկրատ կառավարութիւնը «Կիպրոս»ի խնդիր մը ստեղծած էր՝ ամբոխին կեր տալու, անոր ազգայնամոլական զգացումները գրգռելու եւ ուշադրութիւնը այլուր դարձնելու համար:

Ընդդիմադիր Հալք կուսակցութիւնը — որ հոգւով-սրտով համաձայն էր կատարուած վանտալականութեան — առիթը օգտագործեց՝ մեղադրելու եւ այպանելու համար օրուան իշխանութիւնները: Կ'ուզէր մանաւանդ արտատուրել զանոնք, որպէսզի որոշ չափով թեթեւցնէ իր աններելի մեղքը Վարլըք վէրկիսին:

Այս անգամ Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներն էին, որ ժողով կը գումարէին Պոլսոյ մէջ, երբ համալսարանի ուսանողները զանգուածային ցոյցեր կատարեցին երեք մեծ քաղաքներու մէջ՝ բողոքելու համար «դեմոկրատ» կառավարութեան հակադեմոկրատ օրէնքներուն եւ արարքներուն դէմ:

Աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած երկիրներու պետական պատասխանատու դէմքերը իրենց աչքերով տեսան թէ ինչպէս ծաղրի առարկայ դարձած են ժողովրդավարական սկզբունքները երկրի մը մէջ, որ կը յաւակնի «դեմոկրատի»ի կեղծ փետուրներով զարդարուիլ, որուն ներկայացուցիչները հաւասար աստիճանի վրայ կողք կողքի կը բազմին քաղաքակիրթ երկիրներու նախարարներուն հետ:

Ատնան Մենտերէս ոտքի տակ առնելով դեմոկրատական բարքերու ամէնէն տարրական պահանջումները՝ չհամարձակեցաւ Պոլիս երթալ՝ իբրեւ հիւրընկալ երկրի վարչապետը բարի գալուստ մաղթելու եւ մեծարելու համար Ատլանտեան Ուխտի բարձրաստիճան պատգամաւորները: Ինք որ ա՛յնքան կը յոխորտար իր վայելած ժողովրդականութեան համար եւ տարուէն կէսը կ'անցընէր Սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ, վախցաւ խայտառակուելէ ցուցարարներուն կողմէ, — բոլորն ալ համալսարանի ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, մտաւորականներ, որոնք կոչուած են դառնալու երկրին վաղուան վարիչները:

Ատլանտեանի ուխտակիցները տեսան թէ բանտերը լեցուած են լրագրողներով, չկայ մամուլի ազատութիւն: Ո՛վ որ գնդակի հարուած մը կուտայ Մենտերէսի կամ իր նախարարներուն, բանտին մէջ կը բանայ աչքերը: Ընդդիմադիրներուն արգիլուած է հրապարակային ժողովներ գումարել: Ազգային ժողովին մէջ երեսփոխանները չարունակ կռփամարտի փորձեր կը կատարեն:

Փոխանակ քիչ մը ազատութիւն ընելու, դեմոկրատները չարունակեցին մխահեծան Հալքի բռնատիրական բարքերը, վերջերս նոյնիսկ գերազանցեցին զանոնք:

Նորեկը փնտռել տուաւ գայողը:

Տարակոյս չկայ, որ վաղը՝ երբ Հալքը կրկին իշխանութեան գլուխ գայ, փնտռել պիտի տայ Մենտերէսը: Կը ճանչնանք Իսմէթ Ինէօնիւն:

Երկուքն ալ իրար կ'արժեն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ 3 ԺԱՄ ԽՕՍԵՑԱՒ

«ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԶԻՆԵԼ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ» ԿԸ ՇԵՇՏԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

*

Գերագոյն Խորհուրդի բացման նիստի հարցերն էին.—

1. Պաշտօնեաներու եւ բանուորներու վրայ սահմանուած տուրքերու ջնջում:
2. Աշխատանքի ժամերու կրճատում:
3. Վաւերացնել՝ նստաշրջաններու ժամանակամիջոցին՝ Գերագոյն Խորհուրդի դիւանին տուած որոշումները:

Խորհրդային վարչապետը խօսք առած ու երեք ժամ տեւող ճառով մը քննութեան առած է օրակարգի հարցերը միեւնոյն ատեն շօշափած է միջազգային կարգ մը խնդիրներ, յատկապէս Վերին Ժողով եւ Գերմանիա: Խորհրդային վարչապետը ծանր ոճ մը գործածած է ընդհանրապէս: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ իր քաղաքականութիւնը խստացուցած է:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ.— Խրուշչեւ յայտարարած է թէ 1960 Հոկտեմբեր 1էն մինչեւ 1965, պաշտօնեաներու եւ բանուորներու եկամուտի տուրքերը պիտի ջնջուին (խորհրդային պիւտճէին 7,4 առ հարիւրը):

Եկամուտի տուրքերու ջնջումին հետ պիտի ջնջուին ամուրիներու, ընտանիքէ մենակեաց հայրերու եւ փոքրաթիւ ընտանիք ունեցող քաղաքացիներու տուրքերը:

Յայտարարած է նաեւ, որ այս տարի, 16 միլիոն հոգիի օրուան աշխատանքի ժամերը եղած են վեց կամ եօթը: 1964էն սկսեալ բոլոր բանուորներն ու պաշտօնեաները պիտի աշխատին օրական հինգ կամ վեց ժամ:

Վերջապէս Խրուշչեւ յայտնած է, թէ 1961էն սկսեալ «ծանր ռուբլիներ» շրջաբերութեան պիտի դրուին, որոնց արժէքը նախկինին բաղդատմամբ, 10 անգամ աւելի պիտի ըլլայ: Այս առթիւ ըսած է.— «Դրամներու փոփոխութիւնը պիտի տեւէ երեք ամիս, որուն ընթացքին հինն ու նորը կարելի պիտի ըլլայ գործածել»:

Խրուշչեւ այս առթիւ ըսած է, թէ կառավարական եւ կուսակցական մարմինները ծրագիր մը կը մշակեն քսան տարուան համար որուն շնորհիւ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները կեանքի այնպիսի մակարդակի մը պիտի հասնին, զոր կարելի պիտի չըլլայ գերազանցել:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ.— «Պատերազմի միջոցաւ չէ որ համայնավարութիւնը պիտի պարտադրենք: Կեանքը ինքը ցոյց պիտի տայ թէ միակ ճամբան ձերբազատուելու դրամատիրական տիրապետութենէն եւ իրականութիւն դարձնելու ժողովուրդներու երջանկութիւնը համայնավարութեան մէջ է», ու աւելցուցած.— «Պատրաստ ենք համաձայնելու աշխարհի բոլոր երկիրներուն հետ, որպէսզի փճացնենք զանգուածային քանդիչ զէնքերը, մէջն ըլլալով հիւլէական ռումբերը եւ հրթիռները»: Այս առթիւ կոչ ըրած է ընդհանուր զինաթափութեան մը համար:

«Մեր ժողովուրդը պիտի չմոռնայ երբեք թէ ինչ գինով ապահովեցինք յաղթանակը՝ մենք եւ մեր դաշնակիցները: Զենք ուզեր որ կրկնուին այդ սարսափները: Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ուզենք որ կարգադրուին Գերմանիոյ եւ արեւմտեան Պերլինի հարցերը: Զինաթափութեան շուրջ ալ համաձայնութեան մը գալ կ'ուզենք»:

Խրուշչեւ շեշտած է թէ Վերին Ժողովի առաջին հիմնական նպատակը պէտք է ըլլայ իրականութիւն դարձնել ապազինումը: Երկրորդ հիմնական նպատակը պէտք ըլլայ խաղաղութեան դաշնագիրներ կնքել երկու Գերմանիաներու հետ:

Այս առթիւ քննադատած է Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը ու յատկապէս վարչապետ Ատենաուըր «Իր քաղաքականութեան առանցքը կը կազմէ վրէժխնդրութիւնը եւ նոր պատերազմ մը մէջտեղ հանելու ձգտումը»:

Վերջապէս Խրուշչեւ յոռետես է յառաջիկայ Վերին Ժողովի արդիւնքին շուրջ: «Ամերիկացի ղեկավարներու յայտարարութիւնները, որոնք դժբախտաբար վաւերացուեցան նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ, ցոյց կուտան թէ յառաջիկայ Վերին Ժողովի արդիւնքը բացասական պիտի ըլլայ: Անոնք որ կը զինեն Գերմանիան, երրորդ պատերազմ մը կը պատրաստեն»:

ՕԴԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ.— Իր ճառի ընթացքին, Խրուշչեւ յայտարարած է, թէ Մայիս մէկին, ամերիկեան օդանաւ մը վար առնուած է Խորհ. Միութեան վրայ: «Ամերիկեան օդանաւը, որ բռնաբարեց օդային մեր սահմանները, եկած էր Թեհրանէն կամ Փաքիստանէն» ըսած է ան, ու այս առթիւ շեշտած է թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի բողոքէ Մ. Նահանգներուն եւ հարցը պիտի տանի ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին: Խորհրդային վարչապետը օդային այս բռնաբարումը նկատած է «աւազակի գործ մը»: Չէ մոռցած այս առթիւ շեշտելու թէ Խ. Միութիւնը պատասխանելու եւ փոխադարձելու ամէն միջոցները ունի: «Հրթիռներ ունինք որոնք շատ լաւ կը գործեն եւ ի վիճակի են հարուածելու իրենց նպատակակէտերը»:

Ամերիկեան շրջանակները դիտել կուտան որ խնդրոյ առարկայ օդանաւը օդերեւութաբանական քննութեան մը ելած էր Վանայ լիճի շրջանին մէջ եւ վերջին տեղեկութեանց համաձայն, թթուածինի պակասէն նեղուած է: Կրնայ ըլլալ որ իր ուղղութիւնը կորսնցուցած՝ սխալմամբ խորհրդային սահմանագիծը անցած է: Յամենայն դէպս, կը շեշտեն ամերիկեան զինուորական շրջանակները, խնդրոյ առարկայ օդանաւը զինուած չէր:

Ճառին վերջաւորութեան Խրուշչեւ աւելի լաւատես դարձած է եւ կոչ ըրած Ամերիկայի, որպէսզի վերջ դնէ ջլամարտին:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ուաշինկթըն: Խորհրդային վարչապետին ճառը մանաւորապէս Վերին Ժողովի արդիւնքին շուրջ յայտնած իր յոռետես տրամադրութիւնները մտահոգութեան մթնոլորտ մը ստեղծած են:

Պոն: Քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան թէ Խրուշչեւ իր ճառով նորութիւն մը չըբերաւ: Նպատակին հասնելու համար իր ձեռք առած միջոցները եւ ընտրած ճամբան չեն փոխուած: Խրուշչեւի ճառը կապ ունի նաեւ Կրեմլինի ներքին խուլ պայքարին հետ:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն կարծիքով, Խրուշչեւ յառաջիկայ Վերին Ժողովին կ'ուզէ ներկայանալ «զօրաւոր» դիրքով մը:

Հռոմ: Խրուշչեւ Կրեմլինէն ներս իր դիրքը այնքան զօրացուց եւ հաստատ հիմերու վրայ դրաւ որ այժմ ի վիճակի կը գտնուի անյողդողդ շեշտով մը խօսելու:

Խրուշչեւ որեւէ զիջում պիտի չընէ ու համոզուած է թէ Արեւմուտք իր կարգին տրամադիր չէ զիջումներու գինով համաձայնութեան հասնելու:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍԿ. ՊԷՅՐՈՒԹ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը հաղորդէ թէ ուրբաթ առաւօտ, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ եպիսկոպոս Մանուկեան Պէյրութ մեկնած է զբաղելու համար եկեղեցական կարգ մը խնդիրներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՔԱՍԸՄ փոփոխութիւններ ըրած է իր կառավարութեան մէջ: Ելմտական նախարարը պաշտօնանկ եղած է: Պաշտօնանկ եղած է նաեւ Տիկին Տելէյմի եւ այս երկուքին տեղը դրուած են «վստահելի» անձեր՝ նուիրուած Քասըմի:

«ԻՆՏՈՆԷԶԻԱՆ հեռու է Ալժերիայէն եւ դժուար թէ կարելի ըլլայ գործակցիլ եւ օժանդակել այս վերջինին» պատասխանած է Ինտոնէզիոյ արտաքին նախարարը՝ Թղթակիցներուն:

«ԶԻՍ ՍՊԱՆՆԵՑԷ՛Ք» պոռաց Մենտերէս երբ ուսանողները վրան յարձակեցան Անգարայի մէջ եւ ստիպեցին որ ֆատիյա-ֆէն իջնէ: Ցամաքային ուժերու հրամանատար Ճէմալ Կիւրսոյ պաշտօնանկ եղած է: 50 ուսանողները ձերբակալած են:

ՍԹԵՖԱՆ ՀԵՔԻ, ծանօթ փաստաբան եւ գրագէտ, մեռաւ 39 տարեկանին իւրեմիի հետեւանքով: Տաղանդաւոր գրիչ էր եւ կ'աշխատակցէր կարգ մը շաբաթաթերթերու:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ ուրբաթ առաւօտ Ուէսթմինսթըրի մէջ ամուսնացաւ Թոնի Ճոնսի հետ քանի մը հազար հիւրերու ներկայութեան, բայց արքայական բոլոր ընտանիքները հրաւէրը մերժած էին: «Ես, Մարկարէթ-Ռոզ իբրեւ ամուսին կ'առնեմ քեզի՝ Անթոնի Ճոնս, քեզ ունենալու եւ պահելու համար այսօրուընէ եւ ապագային, հարստութեան կամ աղքատութեան մէջ, բարգաւաճման կամ թշնամութեան մէջ, հիւանդութեան կամ առողջութեան մէջ, քեզ սիրելու, քեզ պաշտելու եւ քեզի հնազանդելու համար մինչեւ որ մահը զմեզ բաժնէ»: Այս խօսքերը արտասանեց Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին առջեւ: Նորապսակ ամոլը մեղրալուսնի մեկնեցաւ Թագուհիին Պրիթանիա եօթով՝ դէպի Քարայիպ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդարանը լուծուեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հրովարտակով: Երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Յունիս 12, 19 եւ 26ին եւ Յուլիս 3ին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ եւ արմատականներու ներկայացուցած բանաձեւը մերժուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, միայն 122 ձայն ստանալով: Նիստի ընթացքին խօսք առնելով Կի Մոլէ ըսաւ.— Ոչ մէկ ատեն խօսք եղած է որ Նախագահը պիտի ճշդէ կառավարական քաղաքականութիւնը: Միապետութիւն չէր զոր ուզեցինք (ծափահարութիւններ), իրաւարար մը ուզեցինք, բայց օրինական իշխանութեանց միջեւ իրաւարար մը, կոչ ընելու կարելիութեամբը միակ գերիշխանութեան՝ ժողովուրդին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ հինգ համայնավարներ դնդակահարուած են, ուրիշ հինգ հոգի ցկեանս եւ տասներկու հոգի ալ 10էն 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են:

ՆԻՒԹԵՐ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ. — Վերջերս սխալ տեղեկութիւն–ներ տրուեցան Արմաւիրի պատմութեան մասին: Սրբագրելու եւ շփոթութիւնները փարատելու համար, կուտանք հետեւեալ վկայութիւնը, — ինչ խօսք որ Արմաւիր հայկական քաղաք մըն է եւ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ հայ գաղութներու պատմութեան մէջ:

Ես 1916–17ին մայրիկիս հետ ապրեցայ Արմաւիր քաղաքում՝ տեղացի Ջաղուպ–եան շատ հին ընտանիքի մէջ, կայարանի փողոց 170 թուակիր տունը: Այս ընտա–նիքին մէջ, հայրն ու մայրը, ինչպէս եւ իրենց զաւակը Յարութիւն, իր կինը Մաքրուհի – Մառկօ, նոյնպէս տեղացի Հայ, միւս զաւակը Գրիգոր – Կրիշա եւ աղջիկը Լիզա՝ շատ քիչ հայերէն կը խօ–սէին, բայց շատ լաւ կը հասկնային: Ի–րենց ընտանեկան խօսակցութիւնը կ'ը–նէին տեղական աղճատ լեզուով՝ որ վրա–ցերէնին կը նմանէր, կամ՝ ռուսերէնով: Իրենց հօրաքրոջ զաւակը՝ Օր. Փեփրոնէ եւ եղբայրը՝ Սուրէն հիանալի հայերէն կը խօսէին եւ կը գրէին, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողքը: Իմ հարցումիս թէ ինչո՞ւ ձեր հարազատները Ջաղուպովի զաւակ–ները, ձեզի պէս չեն գիտեր հայերէնը, կը պատասխանէին թէ «որովհետեւ մենք տեղւոյս հայկական դպրոցը *սորված ենք, իսկ անոնք յաճախած են ռուսական գիմ–նազիան»:*

Արմաւիր քաղաքը ունէր շատ գեղեցիկ, եւ հոյակապ եկեղեցի մը, զուտ հայկա–կան ոճով: Տեղացիները շատ եկեղեցասէր եւ բարեպաշտ մարդիկ էին: Յաճախ կը լսէի որ եկեղեցիին մէջ ալ կը խօսէին ի–րենց ընտանեկան լեզուն, կամ ռուսերէն, ինչպէս հոս մենք ալ դժբախտաբար ու–նինք Թրքախօս Հայեր, բայց ատիկա չի նշանակեր բնաւ թէ իրենք Թուրք մահ–մետական են՝ Թուրքերէն խօսելով: Ու–նէին հայկական լաւ դպրոց մը, ուր կը պաշտօնավարէր դասընկեր – հայրենա–կիցս, Արտաշէս Հացագործեանի (Վա–նարեան) հօրեղբօր որդին՝ Խաչատուր Հացագործեանը: Ինքն ալ յաճախ ինծի կը գանգատէր թէ դժբախտաբար տեղացի հայ ընտանիքները իրենց զաւակները կ'ուղարկեն Ռուսաց դպրոցը եւ այսպէս կամաց կամաց կ'օտարանան: Արմաւի–րի մէջ կա բնաւ չհանդիպեցայ իսկական Չերքէզի մը, — Չերքէզները բոլորն ալ անխտիր, հարիւր տոկոսով, մահմետա–կան են եւ կ'ապրին միայն Հիւսիսային Կովկասի Վլատիկովկաս (այժմու Օրջօ–նիկիձէ) քաղաքը, եւ Տերեկ գաւառին քաղաքին մէջ՝ Էլպրուզ լերան ստորոտը, ինչպէս նաեւ իրենց հետ Ինկուշ, Չեչէն, Լեզգին, Տաղստանցի թաթար ցեղերը, նոյնպէս մոլեռանդ մահմետականներ:

Արմաւիր քաղաքը 80 տոկոսով հայա–բնակ էր, *մնացածները՝ տեղացի Քուպա–նի Խազախներ եւ Ռուսեր: Քուպանի նա–հանգը ամբողջութեամբ բնակուած է Ռուսերէ եւ Խազախներէ:*

Տեղացի Արմաւիրցիները միշտ կ'ըսէին թէ իրենք շատ հինէն գաղթած են Ար–մաւիր, թէ Հայ են, ոչ մէկ խօսք Չերքէզ կամ այլազգի ըլլալու մասին: Մահմե–տակա՞ն, մեղա՛յ Աստուծոյ: — Հապա իրենց հայկական փառաւո՛ր եկեղեցին, որ խօսուն կոթող մըն է դարաւոր: Դպր–ոցն ալ իր կարգին: Իրենց ընտանեկան խառնակ լեզո՞ւն, ատիկա ոչինչ կը ժխ–տէ: Այստեղ Ֆրանսայի գրեթէ ամէն գաւառը ունի իր առկօ *լեզուն, խառնակ բարբառ մը, զոր միայն իրենք կը խօսին ու կը հասկնան, բայց հպարտ են որ Ֆրանսացի են: Դժբախտաբար Արմաւիր–ցի Հայերն ալ վճարած են իրենց տուր–քը, օտարութեան տուրքը, այդ ահաւոր ժանգը, որ երկա՛ր տարիներ կրծած է ի–րենց Հայու հարազատ մարմինն ու հո–գին: Նոյն ճակատագրին ենթարկուած են պատմութեան ընթացքին մեր գաղթա–կանները՝ օտարութեան կլանող ճամբա–ներուն վրայ, ինչպէս այժմ ալ մեր աչ–քերուն առջեւ, քիչ մը ամէ՛ն տեղ, ա–ւա՛ղ...:*

Ահա վկայութիւնս Արմաւիրի եւ իր տեղացի Հայերու մասին, ապրած ըլլա–լով անոնց մէջ, անոնց հետ:

Իսկ այժմ ամէնէն հետաքրքրականը.—

Երբ մեր ազգային մեծ հերոս Անդրա–նիկը շրջագայութեան ելաւ Հիւսիսային Կովկասի հայաբնակ քաղաքները, Թիֆ–լիսէն անցաւ Պաքու, Վլատիկովկաս, Պիատիկորսկ, Քիսլավոտսկ, Խարկով, Ռոստով, նաեւ Արմաւիր: Ես շատ լաւ կը ճանչնամ այս քաղաքները, ուր եւ ապ–րած եմ: Ամէն տեղ խանդավառ ընդու–նելութիւն գտաւ Անդրանիկ, իսկ Արմա–ւիրի ընդունելութիւնը, աննախընթաց եւ փառաւո՛ր՝ իր ձեւին մէջ, գլեց անցաւ ամէնքը:

Թարասօֆ կամ Թորոսեան եղբայրնե–րուն մեծը (Հանրի Թրուայայի հայրը թէ հօրեղբայրը, չեմ գիտեր), դիմաւորելու գնաց իր սեփական ձիու կառքով, հագ–նելով իրենց ծառայ կառապանին մասնա–ւոր տարազը (յատուկ միայն կառապան–ներուն համար, — լայն, կանաչ գօյնով երկար շրջազգեստ մը կարմիր լայն գօ–տիով, ոսկեգոյն մետաղեայ խոշոր կո–ճակներով եւ վզնոցով եւ կլոր–տափակ մորթէ փափախ–գլխարկով): Գնաց մին–չեւ Արմաւիրի կայարանը: Անդրանիկը առաւ իր կառքին մէջ առանձին, իսկ ին–քը կառապանի հագուստով նստաւ կա–ռապանին տեղը եւ վարեց կառքը, ինքը կառապանութիւն ընելով: Այսպէս պտըտ–ցուց քաղաքին գլխաւոր փողոցները՝ բազմահազար ժողովուրդի ներկայու–թեան, անօրինա՛կ խանդավառութեան մէջ, զարմացնելով բոլորը, — Թարասօֆ կառապա՞ն, կը հարցնէին Հայերը իրա–րու: Ցետոյ հիւրընկալեց իր տան մէջ քանի մը օր: Անշուշտ օտար մը պիտի չուզէր յարգել հայ հերոս մը, խմբապետ հայդուկ մը, մանաւանդ, կառապանի հա–գուստով, կառապանի ծառայութեան իջ–նելով մեծանուն հայ հերոսին առջեւ: Եւ ինչո՞ւ խոնարհէր այդքան, եթէ չըլլար Հայ, ծագումով եւ զգացումով:

Արմաւիրցի հայազգի մարդը, մեծա–հարուստ, միլիոնատէր, կալուածատէր, հանրածանօթ՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, պատիւ համարեցաւ իրեն՝ հարազատ հայրենասիրութեամբ հաստատել անվե–րապահ ձեւով թէ ինքը զաւակն է Հայու–թեան, առանց երբեք ուրանալու իր հա–րազատ ծագումը: Հայու արի՛ւնն էր որ պոռթկաց այդ պահուն հազարաւո՛ր հան–դիսատեսներու կէս մը օտարացած, ու–ծացած սիրտերուն մէջ: Օ՛, Հայու կրակ–արի՛ւնը, յաւերժակա՛ն, անմարելի՛, մշտանորո՛ղ:

ԱՐԱՄ ՋԻԹՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԵՐԸ, ՀՐԱԲՈՒԽՆԵՐՆ ՈՒ ԱՆՈՆՑ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

2. Հրաբուխները

Հրաբուխն ալ բնական ուժի սարսափ–ազդու երեւոյթներէն մին է: Ան կը բնո–րոշուի հալած լաւայի եւ կազային նիւ–թերու երկրին ընդերքէն դուրս ժայթ–քումով, որուն յաճախ կ'ընկերանան երկ–րաշարժը եւ այլ աղէտներ:

Հրաբուխները յատուկ չեն միայն հը–րաբխային կոնաձեւ լեռներու: Լիճերու, ծովերու ու մանաւանդ ովկիանոսներու յատակը եւս գոյութիւն ունին հրաբխա–յին վառարաններ: Խաղաղականի յատակը կան բազմաթիւ հրաբուխներ:

Հրաբխագիտութիւնը նոր գիտութիւն մըն է որ կ'ուսումնասիրէ հրաբուխներու ֆիզիքական կառուցուածքը, կը դասա–ւորէ զանոնք համաձայն իրենց գործու–նէութեան եղանակին եւ կը ջանայ թա–փանցել ժայթքումը յառաջ բերող ա[...] ահռելի ուժին պատճառներուն:

Գիտութեան այս ճիւղը տեղքայլ կ'ը–նէր երկար տենէ ի վեր: Թէեւ ֆրանսա–ցի երկու գիտուններ՝ Կեթար եւ Տօլօ–միէօ բանաձեւած էին քանի մը վարկած–ներ հրաբուխներու պատճառներուն մա–սին:

Ներկայիս, հրաբուխներուն ներքին մասերը հետազօտելու նպատակաւ կազ–մակերպուած արշաւները որքան գիտա–կան, նոյնքան ալ մարդական յանդուգն ու շատ վտանգաւոր ձեռնարկներ են, որոնց յաճախ զոհ կ'երթան մասնակցողներէն շատեր, ըլլայ արձակուող կազերէն հեղ–ձամահ, թունաւորուելով եւ կամ այրե–լով՝ հրակէզ լաւաներէն ու հրաբխային ռումբերէն: Այս վերջինները հրաբերան–ներէն դէպի օդը ժայթքող հալած նիւ–թեր են, որոնց մակերեսը պաղելով ռում–բի մը կերպարանքը կուտայ զանգուա–ծին: Մինչեւ 50 քիլօ կշռող հրաբխային ռումբեր կը գտնուին: Ուրկէ՞ կ'արտա–դրուի այն հսկայական ուժը որ հրաբե–րանէն մինչեւ 200 մեթր բարձրութեամբ դուրս կ'արձակէ միլիոնաւոր թօն ծան–րութեամբ հալած ժայռեր թէ այլ նիւ–թեր: Թէեւ երկրի կեղեւին ներքեւ ամ–բարուած է բարձր ջերմութիւն մը, սա–կայն հոսանուտի մը միջնորդութիւնը պէտք է այդ ջերմութիւնը մեքենական ուժի մը վերածելու համար: Ինչպէս շո–գին՝ որ վայրաշարժին հնոցին ջերմու–թիւնը կը փոխակերպէ շարժիչ ուժի: Ինչ կը վերաբերի երկրի ներքին ջերմութեան, մասնագէտներէն ոմանք կը կարծեն թէ նախապէս երկիրը իր ամբողջութեամբ պաղ էր ու աստիճան առ աստիճան տաք–ցած է շողարձակ մարմիններու կորիզա–յին տարանջատումէն յառաջ եկած բարձր ջերմութեամբ: Այդ մարմինները որոնք առատ էին աշխարհի ստեղծման շրջա–նին, հետզհետէ պակսած են:

Երկրի ներքին ջերմութիւնը կը մնայ գրեթէ նոյնը, շնորհիւ կեղեւին չէզոքա–ցուցիչ հանգամանքին: Ըստ մասնագէտ–ներու՝ մէկ դարու ընթացքին քանի մը հազարերորդ աստիճան միայն կը նուազի:

Այժմ տեսնենք թէ ո՛րն է այն հոսանու–տը որ ընդերկրային ջերմութեամբ կը ստեղծէ հրաբուխները շարժման մէջ դը–նող ահռելի ուժը:

Համաձայն նոր վարկածներու, ջուրի շոգին եւ այլ կազերն են այդ կործանա–րար ուժը արտադրողը: Այս նոր ըմբռ–նումը արդիւնքն է երկար հետազօտու–թեանց ու քիմիական աշխատանոցայի[ն] աշխատանքներու:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԻ ԿԻՆԸ

— Այսպէս թէ այնպէս, պատասխանեց Կիւսպրան, չեմ կրնար ըսել թէ շատ յա–ջող գործ մը ըրի, չեմ ալ կրնար ըսել թէ դժգոհ եմ:

Եւ պատմեց ինչ որ անցած էր գլխէն:

— Դրացի, ըսաւ Պետրոս, անյաջող գործ մըն էք տեսեր եւ կը խորհիմ թէ ձեր կինը այնքան ալ հաճոյակատարու–թեամբ պիտի չընդունի ձեզ: Երկինքը թող օգնութեան հասնի ձեզի: Նոյնիսկ տասը կարմիր ոսկիի փոխարէն պիտի չուզէի ձեր տեղը ըլլալ:

— Լա՛ւ, պատասխանեց Կիւսպրան, դէպքերը կրնային աւելի գէշ ըլլալ ինծի համար, սակայն, հիմա, ես կատարելա–պէս հաշնիւտ եմ եւ հոգիս խաղաղ: Ցան–ցաւոր ըլլամ կամ ոչ, կինս այնքան բարի է որ ոչ մէկ կշտամբանքի կամ ցասումի խօսք պիտի ունենայ իմ հասցէիս:

— Կը լսեմ ձեզ, դրացի, եւ կը հիանամ ձեր վրայ, սակայն հակառակ ձեր անձին հանդէպ ունեցած խոր յարգանքիս, չեմ կրնար հաւատալ ձեր բառերուն նոյնիսկ ոչ մէկ բառին:

— Կ'ուզէ՞ք գրաւի գալ, ըսաւ Կիւս–պրան: Ես իմ պահարանիս դրդոցին մէջ հարիւր ոսկի ունիմ, որոնցմէ քանի հա–տը կը տրամադրեմ այս գրաւին: Նոյնը կրնա՞ք ընել ձեր կողմէ:

— Այո՛, համաձայն եմ, պատասխանեց Պետրոս:

Երկու դրացիները կարգադրեցին այն–պէս, որ միասին պիտի մտնէին Կիւս–պրանի տունէն ներս եւ հոն՝ Պետրոս պի–տի պահուըտէր սենեակին դրան ետեւ եւ ականջ պիտի դնէր այր ու կնոջ խօսակ–ցութեան:

— Բարի երեկոյ, պատասխանեց քաղ–ցրաբարոյ կինը, դո՞ւք էք, բարեկամս: Օրհնեալ ըլլայ Տէրը: Ինչպէ՞ս անցաւ ձեր օրը:

— Ո՛չ լաւ, ո՛չ ալ վատ, ըսաւ Կիւս–պրան: Մարդ չգտայ մեր կովը ծախելու համար եւ ստիպուեցայ զայն փոխել ձիով մը:

— Ձիո՞վ մը... գեղեցիկ գաղափա՛ր, բոլոր սրտովս շնորհակալ եմ ձեզի, այ–սուհետեւ կառքով կրնանք եկեղեցի եր–թալ, բոլոր այն մարդոց նման որ մեր վրայ վերէն կը նային եւ սակայն մեզի արժէք չունին: Եթէ կ'ուզենք ձի մը ու–նենալ եւ զայն կերակրել, ատիկա մեր բացարձակ իրաւունքն է, կը կարծեմ: Ոչ ոքի բեռ պիտի ըլլանք եւ ոչ ոքէ բան մը պիտի պահանջենք: Ո՞ւր է ձին, պէտք է զայն ախոռ առաջնորդել:

— Մինչեւ այստեղ չբերի կենդանին, ըսաւ Կիւսպրան: Ճամբան միտքս փոխե–ցի եւ զայն փոխանակեցի խոզով մը:

— Ա՜հ, ինչ լաւ բան, ըսաւ կինը, ես ձեր տեղը ճիշդ այդպէս պիտի ընէի: Հա–րիւր անգամ շնորհակալ եմ ձեզմէ: Հիմա երբ դրացիները ինծի այցելութեան գան, ամէնուն պէս ես ալ կտոր մը երշիկ պիտի ունենամ անոնց հրամցնելու: Ի՞նչ պէտք ունէինք ձիու մը: Շատեր պիտի ըսէին. «Տեսէք սա սնապարծները, շատ վերէն կը նային եւ կառքով կ'ուզեն եկե–ղեցի երթալ»: Անմիջապէս խոզը տանինք իր որջը:

— Խոզը չեմ բերած, ըսաւ Կիւսպրան, ճամբու ընթացքին զայն ալ փոխեցի այծի մը հետ:

— Կեցցէ՛, բացագանչեց բարի կինը, ի՛նչ խելացի ու խոհուն մարդ էք: Եթէ լաւ մտածենք, ի՛նչ պիտի ընէի խոզը: Մեզ մատով ցոյց պիտի տային եւ պիտի ըսէին. «Տեսէք սա մարդիկը, ինչ որ կը շահին խոզին կ'ուտեն»: Սակայն, այ–ծովս պիտի կրնամ ունենալ պահեստի կաթ, կարագ, պանիր, առանց խօսելու բազմաթիւ ուրիշներու մասին: Իսկոյն իսկոյն այծը առաջնորդեցէք փարախ:

— Այծն ալ չեմ բերած, ըսաւ Կիւս–պրան: Անոր տեղ գառնուկ մը առի:

— Ա՜հ, հիմա կատարելապէս կը ճանչ–նամ ձեզ, դուցեց տանտիկինը: Ինծի հա–ճոյք պատճառելու համար այդպէս ըրիք անշուշտ: Ի հարկէ, այծի մը ետեւէն լեռ–ներն ու ձորերը վազելու տարիքը չունիմ հիմա, բայց գառնուկը ինծի պիտի տայ թէ՛ իր կաթը եւ թէ իր բուրդը: Իսկոյն փարախ տարէք:

— Գառնո՛ւկը... ան ալ հոս չէ, ըսաւ Կիւսպրան: Ճամբու ընթացքին անոր փո–խարէն սագ մը առի:

— Շնորհակալ եմ, սրտանց շնորհակալ եմ, կրկնեց բարի կինը: Ի՞նչ պիտի ընէի գառնուկը: Ո՛չ ճախարակ ունիմ եւ ոչ ալ արհեստին տեղեակ եմ: Դժուար արհեստ մըն է մանելը: Բացի այդ դիւրին գործ չէ բրդեղէն հագուստներ չինելը: Աւելի նպատակայարմար է պատրաստի գնել, ինչպէս միշտ ըրած ենք: Սակայն սա՛գ մը, իւղոտ սա՛գ մը անկասկած, ահա՛ ինչ որ կը փափաքէի ունենալ: Մեր բարձերուն համար պէտք ունէի փետուր–ներու եւ քիմքս պէտքը կը զգար խորո–ված սագի մը ախորժալից հալումին: Պէտք է սագը հանոց տանիլ...

— Ան ալ, դժբախտաբար, չեմ բերած: Սագին տեղ աքաղաղ մը առի:

— Սիրելի բարեկամս, դուք ինձմէ ա–ւելի խելօք էք, ըսաւ բարի կինը: Աքա–ղա՜ղ մը հրաշալի է: Ատիկա աւելի օգտ[...] կար է քան ժամացոյցը որ պէտք է լար[...] ամէն ութ օրը անգամ մը: Աքաղա՛ղ[...] ամէն առաւօտ ժամը չորսին կը ա[...] կանչել, մեզի իմացնելու համար թէ ժ[...] մանակը եկած է Տէրը փառաբանելու [...] աշխատանքի սկսելու: Սա՛գ մը, ի՞նչ պի[...] տի ընէի սագը: Կերակուր եփելու [...] վարպետ չեմ: Գալով մեր բարձերուն, Աստուած մեծ է... Շո՛ւտ, հանոց տա[...] րէք աքաղաղը...

— Աքաղաղը նոյնպէս չկայ, ըս[աւ] Կիւսպրան, որովհետեւ իրիկուան [...] շատ անօթեցած ըլլալով ծախեցի զայն [...] այդ դրամով լաւ ճաշ մը ըրի, առանց [...] րուն կրնայի սովամահ ըլլալ...

— Փա՛ռք Աստուծոյ աղաղակեց բարի կինը ժպիտը երեսին, փա՛ռք Աստուծոյ որ ձեզի ներշնչեց այդ գեղեցիկ [...] մը: Ինչ որ դուք կ'ընէք, Կիւսպրան, միշտ ալ իմ սրտիս ցանկութիւններուն համապատասխան են եղած: Ի՞նչ պէտք ունէինք աքաղաղի: Կը կարծեմ թէ մենք մեր բրածին գիտակցութիւնը ունինք ու ոչ ոքէ որեւէ հրահանգ կը սպասենք: Կրնանք անկողին մնալ այնքան ատեն, որքան կը փափաքինք: Այժմ դուք հոս էք, սիրելի բարեկամս, երջանիկ եմ եւ մէկ բանի միայն պէտքը կը զգամ: այն է՝ որ դուք միշտ իմ կողքիս ըլլաք:

Այն ատեն, Կիւսպրան սենեակին դ[ուռը] բանալով, պոռաց.

— Է՛հ, դրացի Պետրոս, ի՞նչ կ'ըսէք: Գացէ՛ք եւ իսկոյն բերէք քսան ոսկիները:

Եւ գառնալով դէպի իր բարի կինը, գրկեց զայն ու համբուրեց այնքան գուր–գուրանքով ու գրգանքով, որքան չէր համբուրած նոյնիսկ երբ քսան տարեկան էր...

ԷՏՈՒԱՐ ՏԸ ԼԱՊՈՒԼԷ

(3 եւ վերջ)

Հաւայեան Մոնա Լօա հրաբուխին վըրայ կատարուած քննութիւնները ցոյց րին որ հրաբուխէն դուրս խուժող կազային նիւթերուն 60–70 առ հարիւրը կազային նիւթերուն 60–70 առ հարիւրը ջուր կը պարունակէ: Այդ կազերը զանազան բաղադրութիւններ են, ինչպէս՝ ածմրային ջրածին, մեթան եւայլն, որոնք օդին շփումով կը վառին, լուսաւորելով հրաբերանները: Կազերը կը ներկայացնեն լաւաներու 0,4 առ հարիւրը: կատարուած հաշիւներուն համաձայն, այս տոկոսը կը հաւասարի երկվայրկեանը 747 քիլօ կազի: Պաղած լաւաներն ալ կը պարունակեն կազեր: Սակայն նուազ համեմատութեամբ: Հրաբխային ռումբերու մէջ եւս գտնուած ոչ զանցառելի քանակութեամբ կազեր որոնց 90 առ հարիւրը ջուրի շոգի:

Ինչպէս տեսանք ջուրի շոգին կարեւոր տարրը կը կազմէ արձակուած կազերուն: Ուրեմն հրաբուխներու գործունէութեան գլխաւոր դերը վերապահուած է ջուրի շոգիին: Հարց է սակայն թէ ուրկէ՞ կու գայ այդ ջուրը: Զի կարծուիր թէ ջուրի այդքան կարեւոր քանակութիւն մը ամբողջութեամբ երկրի մակերեսէն իջած ըլլայ: Անշուշտ զանցառելի չեն կուտակուած ձիւներու կամ ծովերուն ջուրերը, որոնք կրնան երկրի կեղեւի վրայ կազմուած ճեղքերէ խորանալ մինչեւ հալած մակման: Բայց մակմային պարունակած ջուրին ծագումը մութ է տակաւին, որովհետեւ մակերեսային ջուրերու ջրածինի հիւլէական կառուցուածքէն տարբեր է մակմայի ջուրին կազմական ջրածինը: Ներքին այդ ջուրերուն շնորհիւ է որ ժայռերը կը բիւրեղանան: Նաեւ առանք են պատճառը որ կարգ մը հրաբուխներէ կը հոսին ցեխեր ու կը ժայթքեն աղտոտ ջուրի անձրեւներ:

Ծովերու յատակը յայտնուող հրաբուխները եթէ երկու հազար մեթրէն աւելի խորութեան մէջ են, մակերեսային ոչ մէկ երեւոյթ կը պարզուի, ջրային խաւին կատարած ճնշումին հետեւանքով, նուազ խորութիւն ներկայացնող հրաբուխները ցամաքային հրաբուխներուն նման ջուրէն դուրս կը նետեն բորբոքած ընդերքի նիւթերը:

Խաղաղականի մէջ յաճախ կը յայտնուին հրաբխային նոր կղզիներ: Բայց անոնց մեծ մասը կարճատեւ կեանք մը կ'ունենայ: Միջերկրականը եւս 1831ին ծնունդ տուած է հրաբխային կղզեակի մը՝ Թունուզի եւ Բանթէլարիա կղզին միջեւ գտնուող ջուրերուն մէջ: Եւ ինչպէս ամէն հրաբխային պոռթկում, հրաբուխին ընկերացած են երկրաշարժ, ջուրերու եռացում, ու ծծմբային կազերու արձակում: Առաջին առթիւ անգլիացի մը ոտք դրած է կղզին վրայ: Յետոյ Ֆրանսացի մը՝ Փրեվօ, որուն անունը կնքած է ծիվիա: Երկուքն ալ ուզած են ազգայնացնել կղզին: Բարեբախտաբար կղզին ծովամոյն անհետացած է նոյն տարուան Դեկտեմբերին:

Միջերկրականի գլխաւոր հրաբուխներն են, Վեզուվը, Էթնան, Վուլքանոն եւ Սթրոմպոլին: Վեզուվը պատմական հրաբուխ մըն է եղած: Քրիստոսէ առաջ 79 թիւին Վեզուվէն յորդած լաւաներուն եւ արձակուած մոխիրին տակ թաղուած են հռոմէական Պոմպէյի եւ Հերկուլանում երկու նշանաւոր քաղաքները: Վեզուվը պարբերական բորբոքումներ կ'ունենայ: Առայժմ հանդարտ է:

Էթնան Եւրոպայի ամենաբարձր հրաբուխն է, իր 3315 մեթր բարձրութեամբ գագաթով:

Սթրոմպոլին ալ 3220 մեթր բարձրութեան վրայ է: Այս հրաբուխը 10–15 վայրկեանը անգամ մը իր հրաբերանէն դուրս կու տայ առատ լաւա, հրակէզ քարեր ու հրաբխային ռումբեր: Իր այդ կանոնաւոր գործունէութեան պատճառաւ կարելի կ'ըլլայ մօտենալ ու նկարել զայն:

Ցանդուղն երկրախոյզներ իջած են Վեզուվի, Վուլքանոյի եւ այլ երկիրներու հրաբուխներուն ներքին մասը, հետախուզած են ու նկարած զանոնք: Երկար պիտի ըլլար թուել այստեղ բոլոր հրաբուխները: Այնքան շատ են անոնք: Այսքանով ալ ջանացի գաղափար մը տալ հրաբուխներու ծագման պատճառներուն մասին:

Մարդիկ տակաւին հեռու են բնական աղէտներուն արգելք հանդիսանալէ: Ընդհակառակն, մահասփիւռ զէնքերով կ'աշխատին իրար բնաջնջել:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

"ԿԱՏՂԱԾ ԳՈՄԷՇԸ"

Կիլիկիոյ 1909ի հայկական աշաւոր ըսպանդին, տասնեւվեց տարեկան պատանի մըն էի Ատանա: Ինքնապաշտպան հայ քաջորդիները դիւցազնօրէն անհաւասար պայքար կը մղէին իրենց որսի հրացաններով արիւնարբու Թուրք պաշըպօզուքներու գերմանական մաւզէրներուն դէմ:

Ատանայի շրջակայքի հայաբնակ բոլոր գիւղերը չարաչար քանդուեցան ու բնակիչները խողխողուեցան անգթօրէն, գժնդակ տանջանքներու ենթարկուելէ վերջ: Միայն Շէյխ Մուրատ գիւղի բնակիչները կրցան դիմադրել վայրագ ջարդարարներու ահռելի յարձակումներուն: Երեք օրուան արիւնահեղ կռուէ ետք, հայ կտրիճները յաջողեցան ճեղքել ջարդարարներուն պաշարման գիծը ահ ու սարսափ մատնելով զանոնք ու հասան իրենց ընտանիքներով Ատանա, ուր արդէն առաջին ջարդը վերջ էր գտած՝ տեղւոյն Թուրք եւ հայ երեւելիներուն միջնորդութեամբ: Հաւանական է որ Ատանա քաղաքին մէջ կռիւը չէր դադրեր, եթէ Թուրք ջարդարարները մարդկային աhաւին կորուստի ենթարկուած չըլլային հայ հերոսներու մրիժառու զնդակներու տեղատարափին տակ:

Մոլեռանդ եւ յետադիմական, կեղծաւոր եւ ստախօս կուսակալ Ճէվատ պէյի եւ Իթթիհատի նիւթած ծրագիրը՝ Կիլիկիոյ Հայութեան զանգուածային բնաջնջման համար՝ ձախողութեան մատնուած էր Ատանա քաղաքին մէջ՝ քաջարի հայորդիներու ինքնապաշտպանութեան շնորհիւ: Ահա անոր համար, Պոլսոյ Իթթիհատական արիւնարբու կառավարութիւնը առաջին ջարդին դադարումէն տասը օր վերջը, Տէտէ Աղաճի Շարժուն բանակէն 8000 զինուորներ ղրկեց Ատանա, հիմնայատակ կործանելու համար քաղաքին հայաբնակ մասը, սրէ անցընելով իրենց ձեռքն ինկած Հայերը, չխնայելով նոյնիսկ երախաներուն ու ծերերուն:

Այս երկրորդ աշաւոր սպանդը սկսելէ առաջ, ոստիկանները ամէն կողմէն կը պոռային. «Հայե՛ր, մի վախնաք, գոմէշ մը կատղած է, զինուորները զայն սպաննելու համար է որ կը պարպեն մաւզէրները»: Իրենց նպատակն էր խաբել Հայերը, զանոնք յանկարծակիի բերելու համար, որպէսզի ինքնապաշտպանութեան չդիմեն: Ջարդարարները յաջողեցան իրենց խորամանկ եւ խարդախ ծրագրին մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան հերոսներէն շատեր, Ատանայի առաջին սպանդէն վերջ օտար երկիրներ ապաստանած էին: Իսկ քաղաքին մէջ մնացածներէն շատերն ալ խաբուած էին «կատղած գոմէշ»ին առասպելէն ու չէին կրցած ինքնապաշտպանութեան դիմել, մանաւանդ որ Հայոց զէնքերը հաւաքուած էին կառավարութեան կողմէ եւ Թուրք ու հայ երեւելիները խաղաղութիւն էին կնքած:

Թաղապետական ձեռնարկները ամէն կողմէն քարիւղ կը տեղացնէին, հրկիզելու համար հայ տուները, իրենց բնակիչներով:

Քսանեւչորս ժամ տեւած էր աշաւոր կոտորածը, որուն զոհ գացած էին անհամար հայորդիներ:

Քսաներորդ դարուն սկիզբը, հայ ազգը Կիլիկիոյ մէջ բնաջինջ կ'ըլլար բարբարոս Թուրք «պաշըպօզուք»ներու եւ կանոնաւոր զինուորներու եաթաղանին տակ, քաղաքակիրթ Եւրոպայի անտարբեր աչքերուն առջեւ:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՍԻՐԷՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԹԵՂՈՒԱԾ ԿՈՀԱԿՆԵՐ, արձակ էջեր, գրեց Վաչէ Փափազեան, Պէյրութ 1960: Հեղինակը կը ներկայացնէ՝ Սիմոն Վրացեան: Կեդրոնատեղի՝ Գրատուն «Համազգային»ի, 10 Ռիւ Հիւսէյին Պէյհում, Պէյրութ (Լիբանան): Գին՝ արտասահման 1 տոլար:

ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ ՇՈՂԵՐ, քերթուածներ. գրեց Անահիտ Նազարեան, Պէյրութ 1960: Հասցէ՝ Ռիւ Ղազիլիէն, Շահետ Ֆերաթ էշրեֆիէ, Պէյրութ (Լիբանան):

ԳԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆ, պատմուածքներու ժողովածու, առաջին հատոր, գրեց Աղասի Յովհաննիսեան: Թեհրան 1960, տպարան Ալիք: Հասցէ՝ խիապան Սաատի, Թեհրան (Իրան):

ԱՌԱՆՑ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՄԱՐ

Արեւիկը Հայոց լեզուից «3» ստացաւ: Ծնողներն ու հարեւանները զարմացած մնացին: Եւ ինչպէս չզարմանային, երբ Արեւիկը ոչ միայն ուժեղ էր այդ առարկայում, այլ եւ բծախնդիր:

Երբ հասակաւորները սեղանի շուրջ նստած խօսում են, Արեւիկը նստած գիրք է կարդում եւ մի ականջով լսում, թէ ի՞նչ են խօսում եւ ինչպէ՞ս են խօսում:

Խօսակիցներից մէկը ասում է.

— Ցիրկից ուշ վերադարձանք…

— Ոչ թէ «ցիրկ», այլ կրկէս:

Մայրիկը ասում է.

— Կուխնիայում ճանճեր են երեւացել…

Արեւիկը շողացնում է իր սեւ աչքերը:

— Ոչ թէ «կուխնիա», այլ խոհանոց…

— Մեր հայաթում այս տարի ծառեր տնկեցինք, — պարծենում է մօրաքոյր Աստղիկը, իսկ Արեւիկը՝

— Ոչ թէ «հայաթ», այլ բակ…

Հայոց լեզուից «3» ստանալուց մի օր առաջ մի աննշան դէպք պատահեց, ուսուցչուհին դասը պատմելիս ի մէջի այլոց ասաց.

— Սուրիկը բարկացաւ եւ Արամիկին մի դմբուզ հասցրեց:

— Ոչ թէ «դմբուզ», այլ բռունցք, — ուղղեց Արեւիկը:

Տեղն է Արեւիկին «3»ը, անտանելի՜ աղջիկ…

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

Ովկէանոսներն ու ծովերը երկրագունդի մակերեսին 72 առ հարիւրը կը գրաւեն:

×

Բնութեան ամէնէն տաք արտադրոյթը լաւան է, որ երբ հրաբուխէն կը ժայթքի 2000էն 3000 աստիճան (փարենայթ) տաքութիւն ունի:

×

Աշխարհի վրայ ամէնէն շատ սպառող սնունդը բրինձն է, դեղին ցեղին հիմնական եւ յաճախ միակ ուտեստը:

×

Վատիկան աշխարհի ամէնէն մեծ պալատն է, իր չորս հազար սրահներով եւ սենեակներով:

×

Ամերիկեան վիճակագրութեան մը համաձայն, աշխարհի մէջ, ապրուստ ապահովելու 25 հազար կերպեր կան, այսինքն 25 հազար տեսակ գործ կայ:

×

Քրիստոսէ առաջ երրորդ դարուն շինուած Չինական մեծ պարիսպը օժտուած էր հեռաձայնային նախնական հաղորդակցութեամբ մը, որ մետաղէ խողովակ մըն էր, որով զանազան պահականոցները իրարու կը կապուէին:

"ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿՈՄԵՏԻԱ"

Մեր վաճառատան կառավարիչը հեռախօսի լսափողը կախելուց յետոյ մօտեցաւ ինձ եւ ասաց.

— Շուտ գնա Մր. Ֆինկլշտայնի տունը եւ տես թէ ինչ արեւելեան գործեր կան, որոնք կարիք ունեն նորոգելու եւ մաքրուելու:

— Շատ լաւ, ասացի եւ դուրս եկայ անմիջապէս դէպի Մր. Ֆիլկնշտայնի ապարանքը:

Մր. Ֆիլկնշտայնը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների միլիարդատէրերից մէկն էր: Ամերիկայի շատ հարուստների տներում եղել էի շնորհիւ արեւելեան գորգերի մասնագէտ լինելուս, բայց մինչեւ այդ չէի եղել Ֆիլկնշտայնի բնակարանում:

Մր. Ֆիլկնշտայնի բնակարանը գտնըւում էր արխատոկրատների թաղում, բըլուրի ամենաբարձր կէտի վրայ, շրջապատուած զանազան տեսակի ծառերով, որոնց խիտ քանչիւր ճիւղին դիպել էր մարդկային մկրատը եւ արուեստական ձեւ տուել:

Դեռ ես ծառուղին չմտած, իմ դէմ տնկուեցին երկու նեգր, որոնք պաշտպանում էին Մր. Ֆիլկնշտայնի բնակարանի մուտքը: Անմիջապէս ներկայացրի մեր վաճառատան այցետոմսը եւ նրանք բաց արին դուռը: Դրանը դիմաւորեց երիտասարդ եւ գեղեցիկ մի սպասուհի, որի սպիտակ գլխանոցը միայն մատնում էր նրա ընկերային դրութիւնը: Բարեւեցի սպասուհուն եւ երկարեցի մեր վաճառատան այցետոմսը: Սպասուհին խիկոյն ինձ հրաւիրեց դէպի դահլիճ, խնդրեց նստել եւ ինքը հեռացաւ այցետոմսը ձեռին:

Դահլիճում ամէն ինչ թանկագին էր, բայց չափազանց պարզ: Մր. Ֆիլկնշտայնի մամարէ կիսանդրին դրուած էր դահլիճի վերեւի ճակատին, բարձր պատուանդանի վրայ: Մր. Ֆիլկնշտայնի դէմքը ոչ մի խորշոմ ունէր:

— Երեւի երիտասարդութեան կիսանդրին է, մտածեցի. կամ ինքը ցանկացել է, որ վարձու արուեստագէտը երիտասարդ քանդակէ իրեն:

Պատի օջախում դարսուած էին համաչափ փայտեր, որոնց ետեւում վառւում էր ելեկտրական կարմիր մի լամբ, սոսկ վառուելու պատրանքը տալու համար: Աջակողմեան լուսամուտներից, ծառերի արանքում, երեւում էր փոթորկալի մի ծով, իսկ ծովի անմիջապէս ետեւը ցըցւում էր հարեւանի տան կտուրը:

— Այս քաղաքում ծով չկայ, մտածեցի, սա ի՞նչ ծով է, որ երեւում է:

Երբ շարունակեցի նայել, գլխի ընկայ, որ փոթորկալի ալիքները չէին շարժւում, — սոսկ դեկորացիա էր, բնութենէն առնուած մի նկար:

Դահլիճի խորքի մուգ-կարմիր թաւշեայ վարագոյրները բացուեցին, ներս մտաւ մի պառաւ կին, չափազանց պարզ հագնուած եւ մոմի պէս տժգոյն դէմքով: Ծովային պատրանքը ինձ մի վայրկեան մտածել տուեց, որ ներս մտնողն էլ դեկորացիա է, — այնպէս նկարային դէմք ունէր, բայց ոչ, սկսեց խօսել.

— Դուք եկել էք արեւելեան գորգե՞րը տեսնելու:

— Այո, մադամ, պատասխանեցի եւ ոտքի կանգնեցի:

— Գնանք, ցոյց տամ:

Ցես հետեւեցի նրան:

Նա ինձ առաջնորդեց մատենադարանը եւ խնդրեց, որ մատենադարանի արեւելեան գորգերը նորոգեմ, լուամ եւ արդուկեմ:

— Շատ լաւ, պատասխանեցի մեքենաբար, որովհետեւ այդ րոպէին իմ աչքերը յափշտակուած էին մատենադարանի գիրքերով:

Համաշխարհային ամբողջ գրականութիւնն այստեղ կար, բոլորը ոսկեզօծ, իւրաքանչիւր դարաշրջանի և ազգութեան գրականութիւնը դարսուած էր միաչափ հատորներով եւ միագոյն շապիկներով: Օրինակ, հելլէնական գրականութիւնը ամբողջական դարսուած էր դահլիճի արեւմտեան պատի վերեւում, յունական երկնքի նման կապոյտ շապիկով, ոչ մի անուն պակաս էր:

Կեանքումս առաջին անգամն էր, որ խորապէս նախանձեցի հարուստին: Գիրքեր, գրքե՜ր, — ահա իմ կեանքի երազը: պէտք է խնդրել մադամից, որ թոյլ տայ աչքից անցկացնելու բոլոր գրքերը, մտածում էի, երբ տեսայ, որ պառաւը գնում էր դուրս:

Պառաւի ետեւից ես էլ դուրս եկայ եւ գնացի վաճառատուն կառք բերելու եւ տանելու գորգերը նորոգելու եւ լուանալու համար:

Վերադարձիս արդէն որոշել էի խնդրել, որ ինձ թոյլ տար գէթ տեսնելու Դանտէի «Աստուածային Կոմեդիա»յի մեծ հատորը, որի վրայ շլացուցիչ տառերով գըրուած էր — « Արքայական Հրատարակութիւն»:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար. – 1)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան:

Կը նախագահէ Պ. Տ. ՍԹԱՄՊՈՒԼԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն մասնակցող կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները:

Գեղարուեստական բաժին՝ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի պատրաստութեամբ:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի՝ Մայիս 8, ժամը 16ին

ՍԱԼ ՍԷՆ ԼՈՒԻ — ՍԷՐՔԼԸ ԿԱԹՈԼԻԿ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայկական համերգ Լիոնի եւ Վիէնի միացեալ երգչախումբերով, ղեկավարութեամբ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ:

Յայտագիր: 12 քառաձայն երգեր.— Կոմիտաս վրդ., Բ. Կանաչեան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Ա. Խաչատուրեան, Գ. Սիւնի եւ Ա. Պատմագրեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Մառի Կարապետեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարդան» ենթակոմիտէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ ընկերոջ՝

ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկ. Արշալոյս Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Պալեան, Տէր եւ Տիկ. Էտմոն Պարաքեան, այրի Տիկ. Կուլիանէ Ճէնտէրէճեան, Տէր եւ Տիկ. Հրաչ Կիլոպոլեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Կիրակոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ.– Մկրտիչ եկեղեցին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 15ին, յետաձգուած է:

Նոր թուականը կը յայտարարուի իր ժամանակին:

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կուտայ

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ

« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »

(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R. T. F.

Մուտքը հրաւէրով: Դիմել՝

CENTRE PISTAURE
18 Iue François 1'

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ղեկավար Կարպիս Ափրիկեանի, իր մօր կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր եւ ընկերուհի Դաւիթ Երամեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Պ. Երամեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Պոլիս):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանցը կը ներկայացուի Լիոնի մէջ Մայիս 14ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կէս օրուան (ժամը 14էն 17) աշխատանքի համար: ԱՆՁԱՄԲ դիմել Յառաջի վարչութեան կէս օրէն յետոյ:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պորտոյի «Մուրատ» խումբի, այս կիրակի ժամը ճիշդ 15,30ին, Մուլէն – Պլէոյի սրահը (Սընոն):

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ապրիլեան Նահատակաց հոգւոց հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր, յարգելու համար մեր բիւրաւոր անշիրիմ նահատակներուն յիշատակը: Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս Նոր Սերունդի բոլոր թաղերու ներկայացուցիչները, այս շաբաթ, 7 Մայիս, իրիկուն ժամը 21ին, «Ահարոնեան» սրահին մէջ: Ներկայ պէտք է ըլլայ նաեւ Մարսէյլի Ն. Ս.ի Շրջ. Վարչութիւնը:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ժանթիյիի դըպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ:

×

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, կ. ե. ժամը 4ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ Մէթրօ՝ Քատէ:

Օրակարգ.— «Ծոմապահութեան Օր» – ուան հաշուետուութիւն, Պատգամաւորի ընտրութիւն, Ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

SALLE GAVEAU
45, RUE LA BOETIE MÈTRO MIROMESNIL

Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau

ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ

Փարիզի Հայկական Երգչախումբին

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Յայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն: (Լերան վրայ, Աշնանային, Տաղարգոմի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ

նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար

120 հոգինոց խումբի կողմէ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի

14, Ռիւ Փրքի, Հեռ. Պօցարիս 99-22

Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԷ
(ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ)

Կիրակի, Մայիս 8, ժամը 14,30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Métro : St-Michel et Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)
եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ակադեմական,

PROF. CAMILLE LIANԻ
Secrétaire Général du Congrès Mondial des Cardiologues,
Commandour de la Légion d'Honneur

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան (դաշնակ), Ալիս Պօյաճեան (պար) Գէորգ Եանըքէկեան (երգ), Մարիվոլ լը Տիգէս (ջութակ), Մ. Լոռ Տրպրի, (տաւիղ), Ժիզէլ տը Մոնսօ (թաւջութակ) Սեդրակ Եավրուեան (դաշնակ), Հանրի Մարգարեան (երգ), Իրմա Պասմաճեան (արտասանութիւն), Արլէթ Միքոնեան (պար), Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն), Սերժ Նահապետեան (արմոնիքայի երիտասարդ վարպետը), Պերճ Պէրպէրեան (պար), Եդուարդ Ագամալեան (պար) եւ

«ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ Դաշնակով կ'ընկերանան Ֆրանսուազ Տիւփրէ, Անժէլ Թագւորեան, Միշէլ Էմըրիք

Տոմսերու գինն է 1, 2, 3 եւ 5 Ն. Ֆ.: Կը ծախուին Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 15, Ռիւ Ժան Կուժոն, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մօտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԱՐՁ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

CLUB, 51, Rue Grignan, Marseille

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

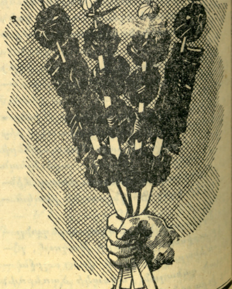
ORCHESTRE EDDY TOURNEL ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՎ

Հայկական նուագ եւ պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ

Կ'երգեն՝ ՕՐ. Ժ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը նուագեն Պ. Պ. ՀԱՄՕ եւ ՊԱՐՈՅՐ Մենապար՝ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 8 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8194 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4595

ԿՈՆԴԱԿ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՆՄՔ.— Մայր Աթոռէն ստացանք հետեւեալ կոնդակը.—

ՔՐԻՍՏՈՍԱԽԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ, ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱՒԱԳԱՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

Ուղիղ չորս տարիներ անցան այն օրէն, երբ Մեր ընտրութենէն քանի մը ամիս յետոյ, շատ քիչ անգամ նախընթաց ունեցող քայլ մը առինք եւ արտասահման այցի ելանք Մեր ցրուած հօտին, առաջնորդուած Մեր հոգեւոր եւ ազգային առաքելութեան գիտակցութենէն:

Մենք մխիթարուած ենք, որ Մեր հայրապետական առաքելութիւնը իր բարի պտուղները տուաւ բազում տեսակէտներէ:

Ճանապարհորդութեան յաջորդող չորս տարիներու Մեր գործոց ընթացքը արդարացուց թէ՛ Մեր յոյսերը եւ թէ՛ Մեր լաւատեսութիւնը:

Դժբախտաբար սակայն Մեր գոհունակութիւնը ամբողջական չեղաւ: Յայտնի է բոլորիս, թէ 1956ին Մեր ճանապարհորդութեան գլխաւոր նպատակներէն մին չիրագործուեցաւ: Տանն Կիլիկիոյ Աթոռէն ներս Մենք չյաջողեցանք չէզոքացնել Հայ Եկեղեցւոյ միասնութեան սպառնացող ձգտումներն ու ծրագիրները: Մեր սիրոյ խօսքը, Մեր համբերատարութեան եւ միութեան յորդորները չկրցան մեղմել պառակտող կիրքերը: Անթիլիասի մէջ, այդ օրերուն, Մենք զՄեզ զգացինք անապատի մը մէջ: Եւ ճարահատ, հեռացանք, բոլորին Մեր օրհնութիւնը տալէ վերջ: Տխուր, շա՜տ տխուր մեկնեցանք Մենք Անթիլիասէն: Տխուր եւ տրտում մնացին նաեւ անթիլիասցի Մեր եղբայրները, բոլորն անխտիր: Տխուր մնաց եւ անմխիթար՝ մանաւանդ մեր ժողովուրդը:

Յաջորդող դէպքերը եւ պատահարները եւ այնտեղ կազմուած ու գործի դրուած ծրագիրները, որ բոլորիս քաջ յայտնի են, ոչ միայն չմեղմեցին կիրքերը, այլ առաւել խորացուցին, եւ առաւել երկփեղկեցին Ազգն ու Եկեղեցին:

Ի տես այս բոլորին, Մեր սիրտը վիշտով լեցուեցաւ, բայց երբե՛ք չկորսնցուցինք Մեր յոյսը եւ Մեր լաւատեսութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը եւ խաղաղութիւնը վերականգնելու Մեր ճիգերուն մէջ: Ծանօթ են բոլորին Մեր բազմաթիւ փորձերը այս աստուածահաճոյ եւ ազգանուէր ճամբուն վրայ:

Մենք, Մեր հայեացքը սեւեռած Ս. Լուսաւորչի անմար կանթեղին, անզամ մը եւս կ'ողբանք մեր Եկեղեցւոյ այս տրոհման կացութեան վրայ եւ վերստին սիրոյ եւ միութեան հրաւէր կը կարդանք բոլորին: Եկեղեցական եւ ազգային աղէտ վերածուող այս կացութեան առաջ, անհանգիստ հեղինակութեանց խնդիր յաղթելով՝ պէտք է նշանակէր հոգեկան տկարութիւն եւ ընդհանուրի շահին գիտակցութեան պակաս:

Արդարեւ Մենք, անվարան ու անկեղծ սրտով, կոչ կ'ընենք ամենուն անխտիր, որպէսզի պահուի ու պահպանուի, յաւէտ կեանքի սրբազան կանոն, Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը եւ ամբողջութիւնը, ամենայն Հայոց նախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով, որպէսզի միացեալ ճիգերով եւ փոխադարձ զիջումներով վերահաստատուի համերաշխ գործակցութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռէն եւ պառակտուած թեմերէն ներս՝ մեր Եկեղեցւոյ կանոններուն, աւանդութիւններուն եւ նուիրապետական Աթոռներու պատմական իրաւասութիւններու լոյսին տակ:

Այս իղձերու կենսագործումը լոկ անհատական կամ խմբակցական ցանկութիւն չէ, այլ հրամայական թելադրանքը մեր Եկեղեցւոյ կանոններուն, մեր ազգային պատմութեան եւ մեր ժողովուրդի գերագոյն շահերուն: Մենք մէկ Ազգ ենք եւ մէկ Եկեղեցի, եւ մէկ հաւատք ունինք՝ Փրկչի Իջման սուրբ տեղով, ամենայն Հայոց Ս. Էջմիածնով, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրերէն մինչեւ մեր օրերը եղած է ու կը մնայ աստուածադիր միակ Գլուխը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և հոգեւոր գերագոյն հեղինակութիւնը մեր Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան եւ համայն հայ հաւատացեալ ժողովուրդի: Ս. Էջմիածնի օրհնութեամբ, մեր Եկեղեցիէն ներս եւ մեր Եկեղեցիով, պէտք է պահենք եւ ամէն գնով պահպանենք ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր ժողովուրդի հոգեկան միութիւնը:

Սիրոյ եւ միութեան Մեր կոչը կ'ուղղենք նախ Անթիլիասի ներկայ Աթոռակալին՝ Զարեհի սիրեցեալ Եղբօրը Մեր, որմէ չորս տարիներ առաջ համբուրի բաժնուեցանք Մեր մեկնումի տխուր օրը, ուրախ օր մը վերստին ողջագուրուելու փաղցր յոյսով:

Սրտագին կոչ կ'ուղղենք նաեւ ծերունազարդ Եղբօրը մեր՝ Խադ Սրբազանին, որ, իբրեւ ճշմարիտ Աջապահեան մը, հաւատարիմ մնաց Կիլիկեան Աթոռի լաւագոյն աւանդութիւններուն:

Կը փափաքին, որ Մեր կոչը հասնի նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երկփեղկուած միաբանութեան եւ ժողովուրդի սրտին, բոլոր ազգային — եկեղեցական եւ հասարակական կազմակերպութիւններուն, հայ մամուլին, ինչպէս եւ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու, Իրանի եւ Յունաստանի բաժանեալ հատուածներուն:

Այս ոգիով ներշնչուած ու զօտեպնդուած, կ'առաջարկենք, որ այս տարուան ընթացքին, յարմար թուականի մը, տեղի ունենայ ժողով մը, Մայր Աթոռի ներկայացուցիչներու եւ Կիլիկեան Աթոռի երկու կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ, յոյժ փափաքելի գտնելով նաեւ, որ Մենք եւս անձնական հանդիպում մը ունենանք Տանն Կիլիկիոյ Սրբազան Աթոռակալին հետ, յամրապնդումն մեր սիրոյ միութեան եւ ի շինութիւն մեր Ս. Եկեղեցւոյ:

Աստուածահաճոյ Մեր այս առաջարկի ճանապարհին վրայ, վստահ ենք, թէ Մեզ աջակից պիտի ունենանք Ս. Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ մեր Պատրիարքական Աթոռները, ինչպէս նաեւ մեր բոլոր թեմակալ սրբազան առաջնորդները, որոնց նախանձայոյզ բարի ոգին եւ օրինապահ հաւատարմութիւնը մեծ մխիթարութիւն եղած են միշտ Մեզ համար:

Թող իմաստութեան լոյսը եւ աւետարանական սէրն ու խաղաղութիւնը իջնեն մեր բոլորիս վրայ եւ առաջնորդեն մեզ, որպէսզի ձեռք ձեռքի տուած, խաղաղութիւն ընենք մեր աղօթքի Տունին մէջ եւ լծուինք ազգաշէն գործի:

Թող միութեան եւ շինարար գործակցութեան նոր շրջան մը սկիզբ առնէ մեր Ս. Եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ եւ համազգային միացեալ ճիգերով մեր ժողովուրդի հոգեւոր, իմացական ու նիւթական ուժերը մէկտեղելով, նուիրուինք Սփիւռքի Հայութեան ազգապահպանութեան սրբազան գործին, մեր օրերու մեծագոյն հարցը, որ դրուած է մեր առաջ:

Ողորմութիւն Աստուծոյ եւ շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ, ընդ ամենեսին, ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 25ն Ապրիլի 1960 փրկչական ամի, եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԹ. ի Ս. Էջմիածին: Թիւ 171

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿՐՆԱՅ ՄՈՍԿՈՒԱ ՁԵՐԹԱԼ

Գերագոյն Խորհուրդը կը շարունակէ իր նիստերը: Խրուշչեւի փոթորկալից ճառէն ետք խօսք առած են ուրիշներ, որոնց կարգին մանաւանդ Բրէժնեւ եւ Կրոմիքօ:

Խորհրդային մամուլը մանրամասն նկարագրած է ամերիկեան օդանաւին միջադէպը: «Ամերիկեան օդանաւը, ըսած է ան, որ Մայիս մէկին բռնաբարեց խորհրդային օդային սահմանները, վար առնուած է հրթիռով մը եւ առաջին իսկ հարուածով: Հրթիռները, աւելցուցած է ան, նշանաւոր զէնքեր են որոնցմով զինուած են խորհրդային բանակները: Օդանաւը վար առնելու հրամանը տրուած է խորհրդային կառավարութեան եւ Խրուշչեւի կողմէ, անձնապէս:

Այս առթիւ մամուլը ամբաստանած է Մ. Նահանգները որ «Վերին Ժողովի նախօրեակին դիտաւորեալ գրգռութիւններ կը ստեղծեն»:

Կրոմիքօ, արտաքին նախարարը, յատկապէս անդրադարձած է Գերմանիոյ հարցին: Յայտարարելէ ետք թէ Խ. Միութիւնը որոշած է արդէն հանդիսանալ Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ ծայր տուած վրէժխնդրական եւ պատերազմական տրամադրութիւններուն, զգուշացուցած է Արեւմուտքը ըսելով թէ եթէ արեւմտեան Պերլինի հարցը չկարգադրուի, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշնագրի մը կնքումը, կացութիւնը կրնայ վտանգաւոր դառնալ:

Այս առթիւ Կրոմիքօ դիտել տուած է թէ Արեւելեան Գերմանիոյ սահմանները «ամուր կղպուած են»: Պէտք եղած պարագային, աւելցուցած է ան, խորհրդային բոլոր ուժերը, նաեւ Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրները օգնութեան պիտի հասնին այս վերջինին»:

Սպիտակ Տան բանբերը՝ Հէկըրթի յայտարարած է թէ Այզընհաուըր միշտ տրամադիր է մասնակցելու Վերին Ժողովին, սակայն կրնայ ըլլալ որ Նախագահը մերժէ Խ. Միութիւն երթալ, մանաւանդ եթէ Խրուշչեւ այս ոճը պահէ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը Մոսկուայէն խնդրած է յաւելեալ մանրամասն տեղեկութիւններ՝ Մայիս մէկին վար առնուած օդանաւին մասին:

Այս առթիւ քաղաքական միջավայրին շրջանակները դիտել կուտան թէ միջազգային օրէնքով օդանաւ մը վար առնելէ առաջ պէտք է հարցնել ինքնութիւնը, մերժումի պարագային հալածիչներ օդը կը պարպուին եւ նշաններով կը ստիպեն որ վար իջնէ:

Խ. Միութիւնը չէ յարգած այս կանոնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԿԱՐԷԹ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ եւ ամուսինը մեկնեցան մեղրալուսնի... 300 հոգիի հետ: Արդարեւ Պրիթանիա խոյթին անձնակազմին մէջ կան մէկ ծովակալ, 20 սպայ եւ 250 նաւաստի: Ճամբորդութիւնը պիտի արժէ 56 միլիոն (թեթեւ ֆ.) ինչ որ չափազանցուած է, ըստ Աշխատաւորականներուն:

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ կ'ամբաստանէ Մենտերէսը ըսելով թէ ամերիկեան օժանդակութեան գումարները կը գործածէ «ճնշումի իր քաղաքականութիւնը պարտադրելու համար»:

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ տեսակցութիւն մը տուած է Իտալիոյ համայնավար պաշտօնաթերթին Ունիթա ուր կ'ամբաստանէ նախագահ տը Կոլը որ կռնակ դարձուցած է բանակցութիւններուն: Ըմբոստներու պարագլուխը աւելցուցած է թէ Ալժ. ազատ. ճակատը պէտք է երկար պատերազմի մը համար զինուի:

ՆԵՀՐՈՒ, Հնդկաստանի վարչապետը Փարիզ ժամանած է ու տեսակցած՝ զօրավար տը Կոլի հետ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ ներկայ նախագահը՝ Հիւհ Զիւնկ որ փորձի անցաւ Սինկման Ռիի հրաժարումին հետեւանքով, յայտարարած է թէ Հիւսիսային Քորէայէն համայնավարներ սահմանը անցած են ու կ'աշխատին խռովութիւններ յառաջ բերել: «Բարեբախտաբար մեր ժողովուրդը հակահամայնավար է» աւելցուցած է ան:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ երեք մեծերը եւ Ատընաուըր խորհրդակցութեան պիտի նստին Մայիս 12ին, Փարիզի մէջ: Օրակարգ՝ Վերին Ժողով:

ԹՐՈՑՔԻՆ սպանողը Ժ. Մորնար, 20 տարուան բանտարկութենէ մը ետք ազատ արձակուեցաւ Մեքսիքոյի մէջ: Մորնար՝ Թրոցքին սպաննած էր 1940 Օգոստոս 20ին Մեքսիքոյի ապարանքին մէջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ եւ անգլիական Սոմալիները անկախութիւն կը ստանան յառաջիկայ Յուլիս 1ին: Հաւանական է որ երկու երկիրները միանան:

ՀԵՐԹԸՐ Ամերիկայի արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի մէջ յայտարարեց թէ ցորչափ Խ. Միութիւնը կը շարունակէ Արեւմուտքի դէմ իր յարձակումները, համաձայնութիւնը կարելի պիտի չըլլայ իրագործել:

ԼԱՐՈՒՍԻ կայութիւն մը կը տիրէ Ինտոնէզիոյ եւ Հոլանտայի միջեւ: Այս վերջինը որ հաստատուած է Նոր Կինէի մէջ, կը մերժէ ընթացք տալ Ինտոնէզիոյ հողային պահանջներուն: Ճաքարթայի (Ինտոնէզիոյ մայրաքաղաքը) հոլանտական դեսպանատունը յարձակումի եւ թալանի ենթարկուած է:

ԳԱՅԼԵՐՈՒ վոհմակ մը գիշերանց յարձակած է երկրաշարժէն քանդուած Լար (Պարսկաստան) քաղաքի բնակիչներուն վրայ, որոնք վրաններու տակ ապաստանած էին: Շուրջ երեսուն հոգի, շատեր մանուկներ վայրագօրէն խոշտանգուած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ բեռնակիրները որոշեցին վերջ դնել եգիպտական «Կլէոպաթրա» նաւուն դէմ եղած պոյքոթին: Բեռնակիրներու ընկերակցութիւնը հաւաստիք ստացած է թէ Ուաշինկթըն միջոցներ ձեռք պիտի առնէ որ վերջ դրուի Սուէզի մէջ իսրայէլեան նաւերու անցքին դէմ դրուած արգելքին:

ՄԱԼԵԶԻՈՅ վարչապետը՝ Իշխան Ապտիւլ Ռահման Լոնտոնի մէջ թղթակիցներուն յայտարարած է թէ «Մալեզիա վճռապարծիս Ափրիկէի եւ Ասիոյ բոլոր երկիրներուն ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրեմ Հարաւ. Ափրիկէի ցեղային խտրականութեան վրայ»: Հարաւ. Ափրիկէ կը յամառի շարունակել «Ափարթէյթ»ի իր քաղաքականութիւնը:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Գ.

Գրեցի թէ ճամբայ ելայ՝ յենակս… պատրուակ մը, ընթերցողին ծանօթ: Վանագիտութեան թարխ (էպօշ) մը կազմելու միտք չունիմ, ոչ ալ կը փափաքիմ ջատագովական մը հիւսել հին վանականութեան: Դժուարահաճութիւնը, ակադեմական բացատրութեամբ՝ քննական ոգին, որ զիս թշնամի դարձուց դարաշրջանին եւ պայքարի մէջ դրաւ ժամանակին հետ, ընդունելով ներկան իբրեւ յեղափոխական հրաբուխներու խառնարան, ինչպէս անցեալը՝ աւերակխօսութեան ատաղձ, ինծի պիտի արգիլէր նման զառածանք մը: Տասներե՛ք դար, ինչպէս դիտել կուտայ հեղինակ մը, հիացման ու պանծացման առարկայ՝ վանքերը մահացու հարուած մը կրեցին ԺԸ. դարուն, — փիլիսոփայական միտքը քանդեց վանականութեան հմայքը, վերածեց աւերակի՝ կուռք մը տապալելու ձեւով: Ի՞նչ է մընացեր, այժմ, վերականգնել հնօրեայ լուսեղէն յիշատակարանները, որոնք կը յաւակնէին յաւիտենական հաղորդակցութեան մէջ գտնուիլ Աստուծոյ հետ, կանգնած՝ լեռներուն գագաթը, կամ կախուած՝ անդունդներու շրթներէն, բընութեան ապշեցուցիչ ու կախարդական գեղեցկութիւններուն դէմ յանդիման, փոխ առնելով ամէնէն բանաստեղծական անունները, — յիշենք հայկականները՝ Ձիւնասարու վանք, Ծիծեռնավանք, Հաւուց թառ, Լուսկեվանք, Երգեվանք, Իննակնեան վանք, Փշոց վանք:

Այժմ քաղաքակրթութիւնը հաշտ չէ վանքերուն հետ՝ այն չափով որ ծանօթ են, անոնք, պատմութեան մէջ, (երկար են վիճաբանութիւնները, մեծ մասամբ կատաղի, որոնք կատարուած են վանքերու շուրջ): Վանքի մը պարիսպներուն տակ ծնած՝ հաշտ չեմ եւ ես, — պիտի ներկայացնեմ եւ, անշուշտ, պիտի նաեւ գովաբանեմ վանքերու պատմական դերը, մանաւանդ կորիզային հայրենիքի դերը, մասնաւորաբար օտար ասպատակութեանց եւ տիրապետութեան շրջանին, զոր կը մատնանշէ ռուս նոր հեղինակ մը: Պայմանաւ որ, վաղուան գործունէութեան մէջ, վանքը դառնայ ապակրօն (ոչ թէ հակակրօն) հաստատութիւն մը, հիմնուած հաւաքական աշխատանքի եւ հաւաքական սեփականատիրութեան սկըզբունքին վրայ:

Արդիական վա՛նք մը, — իմ խոհալս, իմ երազս, միակ տենչանքս: Հին վանքը դիակ մըն է հիմա, — փտութիւն: Բայց դեռ ի՞նչ դասեր կարելի է քաղել վանքերու պատմութենէն:

Ըսի թէ քրիստոնէութիւնը չէր որ հիմնեց առաջին վանքը:

Հայեցողական ոգին (էսփրի քոնթամփլաթիֆ), բնախօսական պահանջի մը չափ զօրաւոր, յատկութի՛ւնն իսկ է մարդկային հոգիին: Կեա՛նքը, զոր կ'ապրինք, փորձ մըն է հաւասարակշռելու երկու գլխաւոր ուժեր, — բնութիւնը եւ ընկերութիւնը: Մարդ արարածը կը մատնէ ձգտում մը՝ բնութենէն հեռանալու, ըստեղծելով արուեստականը, որ ընկերութիւնն է: Եւ սակայն բնութիւնը, խանդակաթ մօր մը նման, հրաւէր կը կարդայ, խորհուրդ կուտայ, չարունակ կը յորդորէ չհեռանալ… կապը խզելու ատեն: Ռուսոյականութիւնը չէր որ մատնանշեց վտանգը առաջին անգամ, — հին Հռոմը քանիցս խօսած է բնութեան մասին՝ իբրեւ աղբիւր առողջարար եւ կենսագործ, երբ անդին՝ հնդկական փիլիսոփայութիւնը կը զարգացնէր ներքին լռութիւնը, պատրաստելով աստուածախօս լռութեան, լուսախայտ և ճաճանչաւէտ տեսիլքներու սպասման մէջ:

Միշտ ամչկոտ ու վեհերոտ եղած են մեծ փիլիսոփայութեանց դպրոցներուն հիմնադիրները, ու միտքով տհասներն են որ յանդգնութիւնն ունեցած են իւրացնել ծանրագին սկզբունքներ, իրենց համար անմարսելի, ու կիրարկել դայթակղեցնելու կամ շրջապատը զարմացնելու ձեւով, — վերջին պայմանը իրենց ինքնատիպութիւնը կը կազմէ:

Այստեղ կարելի է յիշել, առանց ոստում մը կատարելու մինչեւ նախաքրիստոնէական շրջանը, Նեղոսի առաջին քրիստոնեայ անապատականները, — մըտածելու անկարող, հողեպէս պրոլետար, գաղափարներու նուազագոյն հարստութենէն զրկուած, քաղաքակրթական որեւէ ժառանգութեան անհաղորդ, փսիքանալիզի փորձարաններու այս թշուառ անասունները չէնցուցած էին Նեղոսի հովիտը իրենց էքսհիպիսիոնիզմին վկայութիւններով: Անոնք էրմիթներն էին, — աւազներու թագաւորութեան ոջիլները: Կ'արժէ՞ յիշել այս խեղճերէն մին՝ որ, իր ճգնակեցութեան փոսին մէջ՝ մժեղ մը ճզմած ըլլալով… արկածով, մեղքը քաւելու համար կ'երթայ կը մտնէ ճախճախուտ մը, ուր կը մնայ այնքան ժամանակ որ արկածամահ մժեղին ցեղակիցները լաւագոյն լուծեն վրէժը՝ անճանաչելի դարձնելով զինք իրենց խայթուածներով, — այլեւս ձայնէն միայն կը հասկցուէր թէ ո՛վ էր ինք:

Ահա լռութեան, ներհայեցողութեան, առանձնակեցութեան առաջին առաքեալներուն պատկերը:

Ցետագային զարգացաւ առանձնակեցութիւնը: Ընկերութենէն անջատուեցան նաեւ զարգացած միտքեր, միանալով անոնց որ կ'ապրէին ազատ բնութեան մէջ, միայն քուրձ ու ձուկ հագած, ու փուռի պէս տաք փոսերու մէջ ծնրադիր՝ դօտի կը հիւսէին այծի մազէ, կամ սակառ՝ արմաւենիի ոստէ, յետոյ չոր հացը կը թաթխէին ջուրին մէջ ու կ'ուտէին սաղմոս կարդալով, — աւելորդ է յիշել թէ, դարեր ետքը, իրենց եղբայրները նոյն սաղմոսները պիտի կարդային չաթալթագ ի գլուխ, ոսկեճարմանդ նափորտ մը՝ ուսերուն, զմրուխտէ մատնի մը՝ մատներուն:

Անապատականները ի վերջոյ մօտեցան իրարու, որքան իրենց կամքով, նոյնքան… տեղի պակասութեան պատճառով, — այնքա՛ն բազմացեր էին անոնք, կը գրէ հեղինակ մը չափազանցութեամբ: Այսպէս մենաբնակները (անաքորէթ) դարձան միաբնակ (սենոպիթ), — համակեցութեան ձեւ մը: Եւ ստեղծուեցան առաջին վանքերը:

Նեղոսի հոսանքին զուգահեռ, այնքան շատ բուսան այս վանքերը, որ ջուրի յաւերժական ուղին կոչուեցաւ «վանքերու գետ», — հասկնալ երկու իմաստով:

Ս. Պակոմիոս առաջինն եղաւ որ սահմանադրութիւն մը տուաւ Նեղոսի վանքերուն: Վանական այս առաջին կանոնադրութիւնը կը համախմբէր 30–40 մոնազն մէկ մեծաւորի իշխանութեան տակ, — բացարձակ հնազանդութիւնը հիմնական պայման:

Անապատներէն շուտով քաղաք հասան հրաշքներու պատմութիւններ: Տառապանքներու մէջ ծիրած, ընկերային չարիքներէն յոգնած, բոցավառեցաւ կնոջ երեւակայութիւնը: Մոռնալու համար մարդոց բարբարոսութիւնը, իբրեւ բալասան իր յուսահատ եւ թախծոտ հոգիին՝ կինը եւս ուզեց ունենալ իր վանքը: Առաջինը հիմնեց Ս. Պակոմիոսի քոյրը:

Այրերու եւ կիներու վանքերը իրարմէ կը բաժնէր Նեղոսը: Արգիլուած էր փոխադարձ այցելութիւնը: Մահը միայն կ'արտօնէր անցնիլ գետին մէկ ափէն միւսը: Երբ մեռել մը ունենային կիները, կը պատանքէին ու կը բերէին կը դնէին գետեզերքը, յետոյ սաղմոս կ'երգէին բարձրաձայն: Այրերու վանքէն խումբ մը, արմաւենիի եւ ձիթենիի ճիւղեր ի ձեռին, սաղմոս կարդալով բարձրաձայն, լաստով կ'անցնէին հանդիպակաց եզերքը, մեռելը կը փոխադրէին իրենց գերեզմանոցը, — թաղումը կիներու ուժին անհամապատասխան համարելով:

Ցետոյ եկան Ս. Բարսեղ եւ Ս. Բենեդիկտոս, վանական կանոնագրութեանց երկու մեծագոյն հեղինակները, — առաջինը՝ Արեւելքի մէջ, երկրորդը՝ Արեւմուտքի մէջ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՐՄԱՒԻՐ

ԽՄԲ. — Արմաւիրի պատմութիւնը այժմէութիւն ստացած ըլլալով՝ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք կարգ մը տեղեկութիւններ, հին աղբիւրներէ քաղուած:

ԲՆԱՇԽԱՐՀԻԿ ԲԱՌԱՐԱՆԷՆ. — Հայաբնակ աւան կամ քաղաքաւան Քուպան գաւառին մէջ, Քուպան գետին ձախ եզերքին վրայ Փրոչնո–Օքոփ կոչուած ամրոցէն մէկ մղոնի չափ հեռու: Քաղաքը հիմնած են Եգերահայք կամ Չերքէզի Հայք, 1848ին, ռուս զօրավար Զասի քաջալերութեամբ: Չորս կողմը բացուած են խորունկ խրամներ եւ չորս դուռ: Հիւսիսային կողմը թերակղզի մը, — բնակիչները (Հայերը) այնտեղ կը փախցնէին իրենց ստացուածքը, կիներն ու զաւակները՝ երբ յարձակում գործէին Չերքէզները:

1858ին կառուցուած է Ս. Աստուածածին քարաշէն եկեղեցին, որու շինութեան օժանդակած է ռուս կառավարութիւնը 40 հազար ֆրանքով: Հայերը ունին նաեւ Ս. Գէորգ հոյակապ եկեղեցին, եւ երկսեռ վարժարան մը:

Երբ Ռոստով – Վլատիկովկաս երկաթուղին անցաւ Արմաւիրէն, քաղաքը կերպարանափոխուեցաւ, — գեղեցիկ ու լայն փողոցներ, քարաշէն ու փայտաշէն միայարկ կամ երկայարկ տուներ, բազմաթիւ խանութներ: Վաճառականութիւնը կը ծաղկի օրէ օր: Ամէն կողմէ առեւտրականներ կը լեցուին Արմաւիր, որ կը դառնայ վաճառականութեան կեդրոն՝ Կովկասի մէջ:

Հայերը աւելի քան 600 տուն: Իրարու հետ շատ սիրով, իրենց հեռաւոր ազգակիցներուն մասին եւս կը հետաքրքրուին: Բացի վաճառականութենէ՝ կը հետաքրքրուին նաեւ երկրագործութեամբ, անասնաբուծութեամբ եւ մասամբ մեղուաբուծութեամբ: Բնիկ Արմաւիրցի Հայ… րէն զատ, այնտեղ հաստատուած են Նոր Նախիջեւանցի Հայեր, մօտ 200 … գի: (Ներկայ դարուն սկիզբը՝ աւելի քան 7.000 Հայեր կը բնակէին այստեղ): … ջերս Ռուսերուն թիւը եւս շատցաւ, … սաւ մինչեւ 1.000: Ռուսերը եկեղեցի … նելու համար տեղ ուզեցին Հայերէն, … տրուեցաւ: Հայերէն շատեր պետական պաշտօններու մէջ կը գտնուին, շքանշաններով եւ աստիճաններով պատուուած: Հայերը երկար ժամանակ Չերքէզներու մէջ բնակելով՝ սորված են անոնց լեզուն եւ իւրացուցած են սովորութիւնները: Նոր սերունդը սկսած է հայերէն խօսիլ:

ԽՄԲ. — «Բնաշխարհիկ Բառարանի» հեղինակը, Հ. Էփրիկեան, այս տեղեկութիւնները քաղած է *Մասեաց Աղաւնի* պարբերաթերթէն, որ 1856ին կը հրատարակուէր Փարիզ, — տեսնել Բ. տարի, թիւ 12, էջ 319–323, «Եգերահայք, այսինքն Հայկազունք Կովկաս լերանց» խորագրով ուսումնասիրութիւնը, Սարգիս Ղահրամանեան – Յովհաննիսեան ստորագրութեամբ:

«Հայ Հանրագիտակին» հեղինակը, Հ. Պոտուրեան, բոլոր այս տեղեկութիւնները քաղելէ ետք նոյն աղբիւրներէն, … յիշեցինք, կ'աւելցնէ.—

1917–1918ին, *Արմաւիրի մէջ լոյս տեսաւ* Կարիք *օրաթերթը, խմբագրութեամբ Ներսէս քահ. Հերթեւցեանի*: 1918ին լոյս տեսած է Բանուորի Ձայնը: 1919–1920ին Բանուորի Կարիք *համայնավար շաբաթաթերթը, խմբագրութեամբ Վէքիլեանի*:

ԽՄԲ. — Ժամանակ մը ինքնավար … ջանի կեդրոն դարձաւ Արմաւիրը, ինչպէս կը գրէ Յովհ. Պօղոսեան՝ իր «Հայաստանի աշխարհագրութեան» մէջ, … 169.—

Հիւս. Կովկասի մէջ, Սեւ ծովու … փին, Նովորոսիսկի մօտ կը գտնուի Արմաւիրի ինքնավար շրջանը, 20 … հայ բնակչութեամբ: Տեղական ինքնավարութիւն կը վայելէ եւ ունի հայկական դպրոցներ եւ հիմնարկութիւններ: Արմաւիր առաջնորդական փոխանորդ կը մը կ…

ԽՄԲ. — Այս Նրմաւիրը կը կոչուի նաեւ Արմաւիր: Հինը պատմական քաղաք է, որ կը գտնուէր Արագածոտն գաւառի մէջ, բլուրի մը վրայ: Ըստ աւանդութեան՝ Արամայիս թագաւորն է հիմնադիր … գայն, այժմ աւերակ: Վերջապէս այս … Արմաւիրի շուրջն էր որ կը գտնուէր … չակաւոր սոսեաց անտառը: Նոր Արմաւիր … րը, ինչպէս կ'աւանդուի, հիմնած են Եգերահայք:

ԵԳԵՐԱՀԱՅՈՑ ՄԱՍԻՆ. — Չամչեան … գրէ թէ Եգերացիք կը սերին Հայկ … հապետի Եգրէս անուն եղբօրմէն: … նացի կը յիշէ Եգերացիները՝ Պոնտոսի … ներէն ետքը, ենթադրել տալով թէ …

ԱՆԻ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԽՄԲ. — Փարիզի «Ժարտէն տէ զ'Ար» պատկերազարդ ամսաթերթը, իր Մարտ ամսուան թիւին մէջ՝ 12 էջով եւ բազմաթիւ լուսանկարներով, պատմական ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է Անի քաղաքին եւ անոր աւերակներով ալ աշխարհի յայտնուած հայ ճարտարապետութեան բարձր արուեստին անկորնչելի փառքին:

Յօդուածագիր Տէր եւ Տիկին Թիէռի եւ ամսաթերթին տնօրէնութիւնը ազնուութիւնն ունեցան մեր տրամադրութեան տակ դնելու այդ գրութեան բնագիրը եւ լուսանկարներէն ոմանք:

Թրքական հողամասի վրայ, ռուսական սահմանագլուխին մօտ, Կարսի արեւելեան կողմը եւ անկէ յիսուն հազարամեթր հեռու, Անի այսօր լքուած մեռեալ քաղաք մըն է, ամայի բարձր սարահարթերու վըրայ:

Սեպ ժայռերով կազմուած բարձունքի մը վրայ եւ շրջապատուած խոր ձորերով, Անի կը բաժնուի Խ. Միութենէն Ախուրեան գետով:

Միջին դարուն, Անի ռազմագիտական յայտնի վայր մըն էր, մէկ կողմէն պատերազմի մէջ եղող երկու աշխարհներու՝ մահմետական Արեւելքի եւ քրիստոնեայ Արեւմուտքի միջեւ, եւ միւս կողմէ կեդրոնական Ասիայէն եկած արշաւանքներու մեծ ճամբուն վրայ: Հնուց ի վեր այդ ժայռին գագաթը միջնաբերդ մը եղած է. յետագային քաղաքը տարածուեցաւ սարահարթին վրայ, եւ այս կողմէն պաշտպանուելու համար պէտք եղաւ կառուցանել պարիսպներու երկար շարք մը:

Խաղաղութեան ատեն, քաղաքը կը դառնար վաճառականական կարեւոր կեդրոն մը, անցքի եւ փոխանցման տեղ բոլոր այն կարաւաններուն համար, որոնք Պարսկաստանէն եւ Հնդկաստանէն գալով կ'ուղղուէին դէպի Անատոլու եւ Տրապիզոն եւ կ'անցնէին գետին վրայ յատկապէս շինուած կամուրջներէ:

Ներկայիս, քաղաքին այցելութիւնը կը բախի ամէն տեսակ դժուարութիւններու: Գտնուելով զինուորական արգիլեալ գօտիի մէջ, հոն կարելի չէ մուտք գործել առանց Անգարայի կեդր. իշխանութեան արտօնութեան, նոյնիսկ տեղւոյն վրայ, Կարսէն մինչեւ Անի, զինուած պահակ մը պէտք է որ ընկերանայ այցելուին: Բնականաբար, արգիլուած է ռուսական սահմանագլուխին կողմը լուսանկարել, տեղի չտալու համար սահմանային միջադէպերու, ինչպէս արգիլուած է այցելել բերդաքաղաքին որոշ մասերը, անդդուշու–թեանց առաջքն առնելու համար:

Վերջապէս, քաղաքին մուտքը … ալ դիւրին չէ, որովհետեւ պէտք է … ցնիլ արահետներէ որոնք կորսուած … ժայռոտ եւ հրաբխային հողամասերու … ճախճախուտ խորութիւններով: … կառավարիչը, այս վայրերու զբօս… ջիկներուն դիւրութիւններ ընծայելու … տահոգութեամբ, կը խորհի յառաջ… տարիներուն բարեկարգել այդ շրջ…

Անի քաղաքի պատմութեան յեղաշրջումները կը գուշակուին այցելելով … բակներու այս ընդարձակ դաշտը: … չալի պարսպապատերը, 9րդ եւ 13րդ … բերու քանի մը կոթողները, մինչեւ … լաւ պահպանուած, կը պատմեն … քը աւանի մը՝ որ եղած է մայրաք… Հայաստանի թագաւորութեան 962էն … եւ որ մինչեւ 14րդ դար կը մնայ … ռաչահ կարեւոր կեդրոն մը, … պատերազմներու որոնք զայն դարձ… բիւզանդական սեփականութիւն՝ մինչեւ 1064, Թուրքեւսելճուք՝ մինչեւ … քրտական՝ մինչեւ 1124, վրացական … չեւ 1239, եւ վերջապէս մոնկոլական … Թուրանական սեփականութիւն՝ … 1473 Թուականը: Ցետագային … օսմանեան սեփականութիւն մինչեւ … եւ մաս կազմեց ռուսական … մինչեւ 1921, եւ անկէ ի վեր … կցուեցաւ Թուրքիոյ:

(Շար – 1)

Մ. եւ Ն. Թ…

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աղմկոտ մեծ քաղաքը ցած կը մնայ, երբ լայն աստիճաններէն կը բարձրանաս դէպի պազալտէ այն շէնքը որ աճած է պազալտէ ամուր հիմերու վրայ եւ ուսը տուած տեղաւորուած նոյն պազալտէ հսկայ ժայռին:

Այստեղ արդէն չի լսուիր այլեւս քաղաքին աղմուկը, ոչ ալ փողոցներու եռուզեռը: Խոր լռութիւն կը տիրէ, մարդոց շարժումները սահուն են, զգոյշ: Եւ ակամայ կը ծնի այն միտքը, թէեւ վաղաժամ, որ յաւերժական հանդստութեան յանձնուած են այդ հոյակապ շէնքի սըրահներուն մէջ պահուող հնադարեան ձեռագիրներու չափազանց հարուստ հաւաքածոները:

Բայց այդ զգացումը խաբուսիկ է, որովհետեւ անմիջապէս որ դուք կը լսէք, թէեւ կիսաձայն, ուղեցոյցին ոգեշունչ պարզաբանութիւնները, այդ վաղեմի ձեռագիրները կը վերակենդանանան եւ անոնց դեղնած էջերէն յարութիւն կ'առնէ անցեալի փոթորկայոյզ պատմութիւնը···

Հնադարեան ձեռագիրները իրենց բովանդակութեամբ գիտական մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ կը բերեն: Ասոնցմէ շատերը նախ քան Հայաստանի Պետական Մատենադարանի թանկարժէք ցուցանիւթեր դառնալը, շատ փորձանքներու ենթարկուած են:

Կը փափաքիս որ խօսին քեզի Հաղբատի նախկին գրապահոցի նախնական այն պեղումներուն մասին, որ վերջերս կատարուեցան Հաղբատի կիրճի քարանձաւներուն մէջ:

··· Ապակիի տակ դրուած են մագաղաթի ու թուղթի կտորներ, անեղծ գոյներով փայլող մանրանկարներու փոքրիկ հատուածներ եւ սեւ, ժամանակէն քարացած կաշեկազմ պատառիկներ: Վեց, ութ, թերեւս եւ աւելի դարեր մնացած են Հաղբատի դժուարամատոյց քարանձաւներէն մէկուն մէջ:

Եւ ինչքա՞ն ժամանակ: Ինչպէ՞ս եղեր է որ քարանձաւ ինկեր են: Այդ ի՞նչ մնացորդներ են:

Այդ հարցերուն պատասխանները մեզի կու տայ 13րդ դարու պատմիչ Կիրակոս Գանձակեցին՝ նկարագրելով 11–12րդ դարերու նշանաւոր գիտնական Յովհաննէս Սարկաւագի կեանքը: Կիրակոս Գանձակեցին կը հաղորդէ թէ ան կը պարապէր Հաղբատի քարանձաւի գրապահոցին մէջ:

Այդպէսով ակնյայտ կը դառնայ, որ դեռ 11–12րդ դարերուն Հաղբատի քարանձաւներուն մէջ պահուած են ձեռագիրներ, որոնք այնտեղ հաւանաբար թաքցուած են օտար նուաճողներու արշաւանքներէն փրկելու համար:

Այդ քարանձաւի գրապահոցի ունեցած ճակատագրին մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան 18րդ դարու վերջաւորութեան գրուած ձեռագրի մը մէջ: 1777 թուականին Հաղբատի վանքին առաջնորդ կարգուած է Աբրահամ Թեքիրտաղցի, որ իր օգնական Պետրոս Սարկաւագին հետ անծանօթ պատճառով մը քարանձաւէն կը հանէ ձեռագիր մատեաններու այդ հաւաքածոները եւ վար իջեցնելով զանոնք կը տեղաւորէ վանքի զանգակատան ներքնայարկին մէջ: Տեղի փոքրութեան պատճառաւ այդ ամբողջ ձեռագիրները այդտեղ չեն տեղափոխուիր եւ ան ձեռագիրներով կը լեցնէ նաեւ խորաններն ու մատուռները: Ասոնք օր աւուր կը պակսէին, կը յափշտակուէին գողերու եւ անծանօթներու կողմէ ու զարմանալի չէ որ այսօր ասոնցմէ ոչ մէկ թերթ մնացած է: Ականատեսներ կը պատմեն, թէ վերոյիշեալ Պետրոս Սարկաւագը բազմաթիւ ձեռագիրներ, որոնք մասամբ փտած էին, թերթահան եղած ու պատռած, զանգակատան դրան առջեւ հաւաքելով, 10–12 ոտնաչափ բարձրութեամբ կոյտի մը վերածելով՝ կրակի տուած է:

1797ին Յովսէփ Արղութեան Արք. Հաղբատի քարանձաւներուն մէջ կը կազմակերպէ պեղումներ եւ կը յաջողի յայտնաբերել մէկ քանի ձեռագիր, որոնց մէկ մասը կը պահուի Մատենադարանին մէջ: Ասոնց շարքին մեծ արժէք կը ներկայացնէ Սանահինի վանքի կալուածներու վերաբերեալ փաստաթուղթերու այն ժողովածուն, որ յայտնի է Սանահինի «Քութուկ» անունով:

1873ին, բանասէր Ալեքսանդր Երիցեան Հաղբատի քարանձաւներէն մէկուն մէջ կը յայտնաբերէ քարացած մեծ ձեռագիր մը, որ ցուցադրութեան դրուած է Մատենադարանին մէջ:

Աւելի ուշ՝ 1899ին, մնացած ձեռագիրներուն պեղումները կը շարունակէ «Լումայ» ամսագրի խմբագիր՝ Գիւտ քահ. Աղայեան:

Անցեալ աշնան, հին ձեռագիրներու գիտա-հետազօտական հիմնարկութիւնը՝ Մատենադարանը Հաղբատի քարանձաւներուն մէջ կը կազմակերպէ նոր պեղումներ: Բացի Մատենադարանի գիտական երեք աշխատողներէն արշաւախումբին մաս կազմած են Երեւանի Ֆիզիքական մշակոյթի հիմնարկութեան չորս ուսանող-լեռնախոյզներ, աւագ դասատու Ս. Յարութիւնեանի գլխաւորութեամբ:

Ծակ-այր քարանձաւը իջնելու նպատակով մէջտեղէն ծակուած է գրեթէ 100 մեթր ուղղաբերձ ժայռը: Լեռնախոյզները վերէն քարանձաւ մտած են, եւ գրեթէ կէս մեթր հողածածկոյթի տակ յայտնաբերած են հնադարեան ձեռագիրներու մնացորդները: Լեռնախոյզները իրենց պարկերը լեցուցած են հողով, որուն մէջ որպէս թանկարժէք թափուածք կային մագաղաթի, թուղթի, կաշիի կտորուանքներ:

Եւ ահա դարաւոր հողաշերտերէն մաքրուած այդ բեկորները այժմ կը գտնուին Մատենադարանի սենեակներէն մէկուն մէջ, ապակիներու տակ: Մանրազնին ուսումնասիրութիւն կը կատարուի այն մասին թէ հնադարեան պատմաբաններէն, գրողներէն, վանականներէն ո՞ր մէկուն կը պատկանին այդ բեկորներուն մէջ տեղ-տեղ պահպանուած բառերը: Ո՞ր համբերատար ձեռքերն են որ գրած են, որո՞նք են որ գունաւորած են մագաղաթի այդ կտորները: Առ այժմ յայտնի է թէ այդ հատուածները Աստուածաշունչի, բառարաններու, շարականներու, ժողովածուներու (հին հայկական ձայնանիշերու հետ) երեսունէն աւելի զանազան ձեռագիրներու մնացորդներ են եւ կ'ենթադրուի թէ ասոնք 10–14րդ դարերուն կը պատկանին:

Հաղբատի կիրճի տասնեակ քարանձաւներու մեծագոյն մասը դեռ չէ ուսումնասիրուած: Կարելի չէ ժխտել թէ ասոնց մէջ չեն գտնուիր հայերէն հին ձեռագիրներու բազմաթիւ ուրիշ բեկորներ: Այս տարի եւս պիտի շարունակուին պեղումները:

Կ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ

մանակից են: Այժմ Եգերաստան անունին տակ ծանօթ է Ջերքէզներու երկիրը: Մըխիթար աբբահայր կը գրէ·— «Եգեր, կոչի եւ Կողքիս կամ Կողքիսէ, տաճկերէն՝ Ջերքէզ մէմլէքէթի: Սա ըստ ասելոյ բազմաց՝ է նոյն որ յԱստուածաշունչ գիրս կոչի Եւիլատ: Եւ է ընդարձակ գաւառ Մեծին Ասիոյ յարեւմտից հիւսիսոյ Մեծին Հայոց ի մէջ աշխարհին Վրաց եւ Պոնտոսի ծովուն, որ է Սեաւ ծով. եւ սահմանի ի հիւսիսոյ կողմանէ Կորաքսիս լերամբ, որ է մասն Կովկասու լերին. որով եւ բաժանի ի Սարմատիոյ, իսկ ի հարաւ կուսէ պատի Փասիս գետով, որ է Փիսոնն: Եւ ունի Եգեր փոքր աշխարհս չորս, որք կոչին Մառնեղիա, Ագուխկէ, Խաղխ, Ճանխ, որ են Խաղտիք: Եւ սոքա ռամկօրէն կոչին Ջերքէզ, Իմերէթ, որ եւ Պաշաչուխ, Գուրեալ, եւ այլք: Ունի եւ լերինս բազումս, եւ գետս, եւ գաւառս, եւ քաղաքս, եւ բերդս, եւ այլ գիւղաքաղաքս եւ վաճառատեղիս: Իսկ ազգք եւ բնակիչք նորա կոչին Եգերացիք, որոց թագաւորն երբեմն էր ընդ իշխանութեամբ թագաւորին Հայոց»:

Յաջորդ թիւով Եգերահայոց պատմութիւնը, քաղելով Մասեաց Աղաւնիէն:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» եւ «Դաւիթ Բէկ» օփերաներուն գտած համաժողովրդական ջերմ ընդունելութեան գլխաւոր պատճառը օփերայի երաժշտութեան ներդաշնակութեան, մեղեդիներու զգայնութեան եւ նիւթի եւ կերպարներու հարազատութեան արդիւնքն է, ապա··· ոչ նուազ դեր ունեցած են օփերաներու ժողովրդականացման մէջ, հայ բեմի վաստակաւոր եւ տաղանդաւոր երգիչ-երգչուհիները, ի շարս որոնց Գոհար Գասպարեան եւ Տաթեւիկ Սազանդարեան:

Ստորեւ իրենց տպաւորութիւնները·—

Թովիչ մեղեդիների վարպետը·— «Անուշ» օփերան ներկայացուել է բազմաթիւ բեմերի վրայ: Դեռեւս 1945 թուականին «Անուշ»ը բեմադրուեց Եգիպտոսում, սիրողների ուժերով: Այն ժամանակ ես առաջին անգամ լսեցի Տիգրանեանի այս գլուխ-գործոցը, նրա հոյակապ մեղեդիները՝ «Ասում են ուռին···», «Բարձր սարեր»ը:

«Անուշի դերերգը պատրաստելիս իմ առջեւ ծանր պարտականութիւն էր դըրուած. պէտք է աշխատէի Անուշին ներկայացնել այնպէս, ինչպէս իր պօէմում պատկերել է Թումանեանը եւ օփերայում Տիգրանեանը: Յամառ աշխատանքից յետոյ, ինչպէս զգացի բազմահազար ունկնդիրների վերաբերմունքից ու նամակներից, ինձ յաջողուեց կերտել համեստ ու սիրող հայ աղջկայ կերպարը:

«Արմէն Տիգրանեանի երկրորդ օփերան «Դաւիթ Բէկ»ն է, որ ոչ նուազ ժողովրդականութիւն է վայելում: Երգահանը օփերայում փոխել է Շուշանի կերպարը: Շուշանին Տիգրանեանը աւելի հերոսական է դարձրել, միեւնոյն ժամանակ նրա կերպարի մէջ թողնելով քնարերգութիւնը: Շուշանը թշնամու կողմից կեղեքուած ժողովրդի հերոսական և հայրենասէր կնոջ կերպարի ընդհանրացումն է:

«Կոլորատուրային երգչուհու համար չափազանց դժուար է Անուշի եւ Շուշանի, առաջինի՝ քնարերգական, միւսի՝ քնարա-հերոսական կերպարները ստեղծելը: Բայց ես այդ արել եմ մեծ սիրով: Երկար մտորել եմ այդ կերպարների մասին: Տքնաջան աշխատանք եմ կատարել, որպէսզի դրանք կարողանամ լիարժէք ներկայացնել ունկնդիրներին»:

ԳՈՀԱՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

×

«Ասում են ուռին»···

«Եթէ փորձեմ յիշել, թէ ե՞րբ եմ առաջին անգամ լսել «Ասում են ուռին» երգը, թերեւս չկարողանամ, բայց որ ինձ համար այն առաջին հայկական երգերից մէկն էր, դա կարող եմ ասել անսխալ:

«··· Առաջին անգամ, 1937 թուականին, Երեւանի օփերայի բեմում տեսայ Հայկանոյշ Դանիէլեանին անմահ Անուշի դերում: Ժողովրդի հազար-հազար բերանով երգած «Ուռին» վերածուել էր քնարերգական մեծ շնչով կատարուող արիայի:

«··· Թիֆլիսում ունեցած համերգիս վերջին երգը աւարտեցի եւ իջայ դերասանական սենեակը: Առաջին մարդը, որ ձեռք մեկնեց ինձ եւ ջերմ խօսքեր ասաց, սիրելի Արմէն Տիգրանեանն էր:

«Երբ իր կարծիքը յայտնեց համերգիս մասին, խնդրեց այցելել իրեն մի «բան» ասելու: Փոքրիկ առանձնասենեակում դաշնամուրի վրայ էր «Դաւիթ Բէկ»ը, իսկ նրա թերթերից մէկի վրայ կարդացի «Թամարի, արիա»··· Յուզուած էի եւ երջանիկ, չէ՞ որ կատարուել էր շատ տարիների իղձս:

«Ինձ համար հաճելի լսելի, շատ մեղմ եւ անուշ ձայնով ինքը՝ հեղինակը առաջինը երգեց այսօր արդէն շատ սիրելի դարձած Թամարի արիան:

«Հեշտ է ունկնդրւում եւ էլ աւելի հեշտ յիշւում Տիգրանեանի երաժշտութիւնը: Եւ սա թերեւս ականաւոր երգահանի մեծագոյն առաւելութիւնն է եւ սրանում է, անկասկած, Տիգրանեանի մեծ ժողովրդականութիւնը:

«Մեծ եւ անգնահատելի են Արմէն Տիգրանեանի ծառայութիւնները հայ արուեստին: Երկու, իրար բոլորովին չնմանուող գանձեր է թողել նա օփերային արուեստին՝ երգ-օփերա քնարերգական «Անուշ»ը եւ հերոսական «Դաւիթ Բէկ»ը:

«Ժողովրդի սրտով, մտքով գրուած այս մեծ գործերը դարեր կ'ապրեն եւ միշտ կը յուզեն: Ժողովրդինն են նրանք եւ ժողովրդի համար, ուրեմն եւ անմահ են:

«Այսքան երգ թողնել ժողովրդին, նըշանակում է երգով ապրել, եւ երգի մեծ վարպետը կ'ապրի դարեր···»:

ՏԱԹԵՒԻԿ ՍԱԶԱՆԴԱՐԵԱՆ

"ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿՈՄԵԴԻԱ"

Վաղուց լսել էի, որ «Աստուածային Կոմեդիա»յի մի այդպիսի շքեղ հրատարակութիւն գոյութիւն ունի, որի նկարազարդումը գերազանցում է ցանկացած գրքի նկարազարդումը:

— Անպայման այդ հրատարակութիւնը կը լինի, մտածում էի:

Երբ վերադարձայ Մր. Ֆինկլշտայնի ապարանքը, էլի ինձ դիմաւորեց նոյն գեղեցիկ սպասուհին:

— Ի՜նչ լուռ բնակարան է, ասացի սպասուհուն, միջանցքներով անցնելիս, որպէսզի մի խօսք բանամ եւ հետզհետէ հասնեմ գրքերի հարցին:

— Լուռ է, այո, եւ շատ էլ տխուր, պատասխանեց սպասուհին:

— Տխո՞ւր, ընդհակառակն, լաւ է այստեղ, լուռ, խոր:

— Այս հսկայ տան մէջ միայն այդ պատուն է եւ մին էլ Մր. Ֆինկլշտայնը, նրա ամուսինը, ուրիշ ոչ ոք չկայ, շատ գործ էլ չկայ, որ չտխրեմ: Ես դիմաւորում եմ միայն այցելողներին եւ ճանապարհ գցում նրանց. ճաշն էլ դրսից է գալիս, ոչինչ չկայ անելու. այնքան տխրում եմ, որ երբեմն մտածում եմ գնալ դուրս, լինել գործազուրկ, բայց լինել մարդկանց մէջ, աղմուկի մէջ:

— Կարդացէ՛ք, ասացի զսպուած բարկութեամբ, կարդացէ՛ք, կարդացէ՛ք, ա՜խ, եթէ ես ժամանակ եւ գիրք ունենամ կարդալու:

— Կարդում եմ, պատասխանեց սպասուհին, շատ եմ կարդում, «Կապոյտ գրքի» վերջին համարն ամբողջ վերջացրել եմ, ուզում էք ձեզ տամ, կարդացէք:

— «Կապոյտ գիրքը» չեմ ուզում, ասացի եւ մատենադարան չմտած, բռնեցի նրա ձեռքը: Զգիմադրեց:

— Մի վախենաք, փսփսաց նա:

— Մի բան եմ խնդրում քեզանից:

— Պատրաստ եմ, պատասխանեց սպասուհին եւ նրա դէմքի վրայ հրճուանքի մի մեծ ալիք բացուեց:

— Սպասիր, գործերը հաւաքեմ, կ'ասեմ:

Գործերը հաւաքեցի, յանձնեցի նեղբին, որ դարսի կառքի մէջ, եւ, մօտենալով սպասուհուն՝

— Երիտասարդ լէյդի, ասացի, թոյլ տուր տեսնեմ Դանտէի «Աստուածային Կոմեդիա»յի մեծ հատորը:

Սպասուհին ապշած նայեց իմ աչքերին եւ սկսեց բարձր ծիծաղել ու հռհռալ.

— Խնդրեմ, խնդրեմ:

Առանց ուշք դարձնելու կանացի հռհռոցին, արագօրէն վերցրեցի «արքայական» հատորը: Թեթեւ էր, փորձեցի բանալ, բայց չկարողացայ. դէս-դէն շուռ տուի, անօգուտ: Սպասուհին շարունակում էր դաժանօրէն ծիծաղել:

Զայրացած՝ գետին շպրտեցի Դանտէն:

Այս բոլոր գրքերը խաւաքարտից են շինուած, յարեց սպասուհին. աւելի լաւ է որ վերցնես «Կապոյտ գիրքը» եւ կարդաս:

Շնորհակալ եմ, պատասխանեցի եւ սկսեցի քայլել դէպի դուրս:

Միջանցքից լսում էի, որ սպասուհին ծիծաղում էր անգութ կերպով:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(2 եւ վերջ)

Գիտութեան ծանօթ են 750 հազար տեսակ միջատներ, եւ թէ ամէն տարի, ուտեստեղէնի արտադրութեան մէկ տասներորդը կ'ուտեն անոնք:

×

Ստնաւոր կենդանիներէն ամէնէն կարճակեացը մուկն է, որ միջին հաշուով երկուքէն երեք տարի կ'ապրի միայն իսկ կրեան՝ որ սողուն է, կ'ապրի աւելի քան 150 տարի:

×

Երբեմն, անձրեւի կաթիլները, հազիւ մէկ ժամէն կը հասնին երկիր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նազարեանէ (Լա Քոթ – Ս. Անտրէ) իր ողբացեալ կնոջ մահուան քառասունքին առիթով 20 Ն. Ֆ. ի նպաստ իր դպրոցին :

×

Լիոնի Եկեղեցաչէն Տիկն. Միութիւնը խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտիքով ստացած է Կապոյտ Խաչի 300 Ն. Ֆ. ի նուիրատուութիւնը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան :

Կապոյտ Խաչը առաջին անգամ չէ որ կ'ընէ այսպիսի կարեւոր նուիրատուութիւններ : Ամէն առթիւ, ոչ միայն բարոյական այլ նաեւ կարեւոր նուիրատուութիւններով քաջալերած է Լիոնի եկեղեղեցւոյ շինութեան գործը : Այս անգամ ալ իրենց պարահանդէսէն գոյացած հասոյթին կարեւոր մասը շինութեան կը յատկացնեն :

Եկեղեցաչէն Տիկն. Միութիւնը նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Փոքրիկն Սեդա Տիւյմէճեանի մկրտութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մանուկեանէ 50 Ն. Ֆ., Պ. Յակոբ Փափազեանէ 50, ՈՄՆ 50 Ն. Ֆ. : Ս. Զատկի առթիւ Պ. Արտաշէս Դանիէլեանէ 20 Ն. Ֆ. :

×

Լիոնի Ազգատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Ռիքամարիէն Տիկին Եսթեր Պալեանէ 10 Ն. ֆրանք :

SALLE GAVEAU

45, RUE LA BOETIE MÉTRO MIROMESNIL

Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau

ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ

Փարիզի Հայկական Երգչախումբին

ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆԻ

Յայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն : (Լերան վրայ, Աչնանային, Տաւրազամի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ

նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար

120 հոգինոց խումբի կողմէ :

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի

14, Ռիւ Փըբի, Հեռ. Պօցարիս 99-22

Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲ. Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ե. ՑՈՒՑԱԿ

Պօմոնէն. Պ. Պ. Գր. Ամանաթեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ծովիկեան 20, Պետրոս Աւոյեան, Արտ. Վանոյեան, Անդրանիկ Պետրոսեան, Եղսա Եղիկեան, Մանուէլ Տէր-Մեսրոպեան եւ Խանըմիկ Ներսէսեան 10ական, Տիկ. Արմենուհի Գըլըճեան, Աննա Վարպետեան, Մաքրուհի Արութեան 5ական Ն. Ֆրանք : Պ. Պ. Վրէժ եւ Գրիգոր Եկլգովանեան եղբարք՝ 100, գումար 245 Ն. Ֆ. :

Վիէնի ազգայիններէն. Պ. Պ. Մ. Մուրատեան, Պ. Ստեփանեան, Հ. Յակոբեան 10 Ն. Ֆ. Ս. Արամեան, Յ. Դանիէլեան, Կ. Սապոնճեան, Մ. Զոպոյեան, Ն. Ռատիկեան, Ա. Խլոյեան եւ Տ. Մուրատեան 5ական, Յ. Թէճիրեան 4, Ա. Մաղաքեան 3, Ե. Ութուզեան 2 Ն. Ֆրանք :

Վիէնի գումար՝ 74 Ն. Ֆրանք :

Վալանսի ազգայիններէն. Արժ. Տ. Սահակ Ա. քհնյ. Պապիկեանի միջոցաւ.— Պ. Պ. Ճերանեան եղբարք եւ Ն. Արապեան 50ական Ն. Ֆ., Պ. Հարոնեան եւ Ա. Հացագործեան 20ական, Ն. Աճէմեան, Մ. Մազսուտեան, Յ. Կօչկարեան, Նազարէթ Պալթայեան, Ստ. Զօրզօփեան, Յովսէփ Կուտեան, Տիգրան Ազամեան 10ական, Շահան Հացագործեան, Յ. Անտոնեան, Յ. Չէքէմեան եւ Յ. Թէրզիպաշեան 5ական Ն. Ֆրանք :

Վալանսի գումար՝ 230 Ն. Ֆրանք :

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կէս օրուան (ժամը 14էն 17) աշխատանքի համար : ԱՆԶԱՄԲ դիմել Յառաջի վարչութեան կէս օրէն յետոյ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի կամ արուարձաններու մէջ, վարձու երկու սենեակ, խոհանոց, մատչելի պայմաններով :

Դիմել «Յառաջ»ին :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20 : Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, Հեռախօս Թրիւտէն 27-35 :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ :

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան :

КԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 29, ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

SALLE CHOPIN 8, Rue Daru Paris 8e

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Թատերական ներկայացում, երգ, արտասանութիւն

Տեղերը ապահովել դիմելով հինգշաբթի օրերը ժամը 5էն 7, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, *վարժարանը, ինչպէս նաեւ* Արաքս *վաճառատունը : Հանդէսին օրը կարելի չէ տոմսակ գտնել :*

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

19 Յունիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին

Հովանաւորութեամբ Հայրապետ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցական, ազգային, մշակութային բոլոր միութիւններուն :

Ակադեմական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով :

Նկատի ունենալ այս թուականը :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք ԵՒ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷ'Ք

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկ. Յասմիկ Զաքարեան եւ զաւակները՝ Սոնա, Կարօ, այրի Տիկ. Արուս Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Քատայիֆեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Սիրվարդ Գուրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որ անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով եւ բարեկամական նուիրատուութեամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռորդւոյն եւ փեսին ու ազգականին, ողբացեալ Թորգոմ Զաքարեանի *դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 24 Ապրիլ՝ յանկարծամահ, 53 տարեկան հասակին :*

Մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն ՍէնՓիէր *գերեզմանատան մէջ Ապրիլ 26ին :*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ — MARDI 10 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8195 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ԻՒՑ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4596

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

« Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը ձեռնարկ մըն է, որ կուգայ մէկ շէնքի մէջ կեդրոնացնել գաղութին ազգային ու մշտաւորական գործունէութիւնը, — գրական, թատերական, երաժշտական, նըկարչական, ուսումնասիրական եւ հրատարակչական ամէն աշխատանք »:

Այս միակ նախադասութիւնը յստակօրէն կը բացատրէ այն ազնիւ նպատակը, որուն կը ձգտին Հայ Մշակոյթի Տան գաղափարը յղացողները, ինչպէս կը կարդանք իրենց հրատարակած գրքոյկին մէջ:

Աստիճանաբար եւ անընդհատ աշխատանքով առաջ կը տարուին նորոգութիւնները գրեթէ երկու տարիէ ի վեր:

Ներքնայարկին մէջ կանոնաւորաբար կը բանի արդէն, 1957 Սեպտեմբերէն ի վեր, Յառաջի տպարանը:

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր գետնայարկի մեծ սրահը կ'օգտագործուի Համազգայինի լսարանին, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութեանց եւ ընկերական ժողովներուն համար:

Վերջին ամիսներու ընթացքին գործ տրուած է բարեզարդումի աշխատանքներուն, ելեկտրականութեան եւ խողովակներու զետեղումին եւ ներկին՝ ո՛չ միայն գետնայարկին, այլեւ առաջին և երկրորդ յարկերուն վրայ եւս:

Ակումբ – Ընթերցասրահի, Շ. Միսաքեան սրահին եւ Հ. Ց. Դ. Արտաշէս Վանարեան Թանգարանի Գ. Բալայեան սրահին նորոգութիւնները միաժամանակ առաջ կը տարուին:

Կեդրոնական Յանձնախումբը կը յուսայ մօտ ատենէն կատարել պաշտօնական բացումը եւ հանրութեան տրամադրութեան տակ դնել կարգ մը սրահներ, երբ վերջանան յարդարումի աշխատանքները, որոնք մեծապէս յառաջացած են:

Նախատեսուած ծրագիրը կարելի չեղաւ գործադրել ժամանակին, կամքէ անկախ զանազան անակնկալ պատճառներով:

Շէնքը կիսաւեր վիճակի մէջ էր: Նորոգութիւններուն սկսելէ վերջ յայտնի եղաւ, որ անհրաժեշտ էր նաեւ ամրապնդել պատերը՝ կրազիւսէ բազմաթիւ սիւներով, բոլորովին փլցնել չորրորդ յարկը եւ նորը շինել:

Ցատակագիծը քաղաքապետութեան ձեռնհաս պաշտօնատունէն վաւերացնելու առթիւ, տեսնուեցաւ, որ մէկ սանդուխը բաւական չէր շէնքի մը մէջ, որ կոչուած էր հանդիսասրահի եւ Թանգարանի բաժիններ ունենալու: Հրդեհի կամ աղէտի մը պարագային հասարակութիւնը աապահով կերպով կարենալ դուրս հանելու համար պարտաւորէինք էր պայն օժտել օժանդակ երկու սանդուխներով:

Քանի՛ յառաջացան նորոգութիւնները, ա՛յնքան չնախատեսուած ուրիշ աշխատանքներ մէջտեղ ելան: Այդ պատճառաւ մէկ կողմէ ծախքերը աւելցան, միւս կողմէ նորոգութիւնները յապաղեցան: Շինանիւթերու գիներն ալ օրէ օր բարձրացում կրեցին:

Շէնքի գնման եւ նորոգութիւններուն համար ցարդ միլիոններ ծախսուած են: Տակաւին կարեւոր գումարներ պէտք են նորոգութիւնները աւարտելու, սրահները ու սենեակները կահաւորելու համար:

Տան կեդրոնական յանձնախումբը յոյսը դրած է մեր հայրենակիցներուն վրայ, որոնք ցարդ իրենց լումաները չխնայեցին ձեռնարկին յաջողութեան համար:

Կաթիլ առ կաթիլ հաւաքուած դրամներու շնորհիւ կարելի եղաւ գնել շէնքը եւ առաջ տանիլ վերաշինութեան աշխատանքները:

« Շատը գնաց, քիչը մնաց »:

Այս քիչն ալ գլուխ հանելու համար կ'ակնկալուի, որ մեր բարեկամներն ու համակիրները նոր զոհողութիւններ ընեն:

Որպէսզի Ֆրանսահայ գաղութը վերջապէս ունենայ իր Մշակոյթի Տունը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՆ "ՕԴԱՆԱՒՈՐԴԸ ԼՐՏԵՍ ԷՐ ԲԱՅՑ ԱՅԶԸՆՇԱՈՒԸՐ ՏԵՂԵԱԿ ՉԷՐ"

Գերագոյն Խորհուրդը վերջացուց իր նստաշրջանը: Շաբաթ օր՝ վաւերացուած է Խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը, արտաքին եւ ներքին ճակատներէն ներս:

Վերջին նիստին, Խրուշչեւ խօսած է շուրջ մէկ ժամ, որուն հինգ վայրկեանը յատկացուցած է ներքին հարցերու, իսկ մնացեալ 55 վայրկեաններու ընթացքին անդրադարձած է Մայիս մէկի Ամերիկեան օդանաւի միջադէպին:

Այս առթիւ յաւելեալ նոր մանրամասնութիւններ տուած է:

Ամերիկացի օդաչուն ողջ է ու այս միջոցին Մոսկուա կը գտնուի: Վար առնուած օդանաւին բեկորները Մոսկուա փոխադրուած են, նոյնպէս:

Խրուշչեւ յայտնած է թէ դիտմամբ առաջին օրն իսկ յայտնած չէր որ Փաուըրս ողջ է որպէսզի տեսնէ թէ ի՞նչ պիտի ըսեն Ամերիկացիները:

Ամերիկացի օդաչուն գնդապետի աստիճան ունի եւ կը կոչուի՝ Ֆրանսիս Հէրի Փաուըրս: Մինչեւ 1956 ծառայած է Ամերիկեան օդատորմին մէջ, ապա անցած է «գաղտնի սպասարկութեան բաժինը»:

Ամերիկացի անձնաւորութիւններուն տուած պաշտօնական բացատրութիւնը, զուտ երեւակայական է:

« Ամերիկացի օդաչուն, յայտարարած է՝ Խրուշչեւ, հարցաքննութեան ընթացքին ըսած է թէ նուազում երբեք չէ ունեցած ոչ ալ օդանաւին թթուածինը պակսած է: Առաջուընէ ճշդուած յատուկ ուղեգիծի մը կը հետեւէր ու այս ձեւով կը գործադրէր իրեն տրուած հրահանգները: Ան շարժումի մէջ դրած է յատուկ գործիքներ որոնց միջոցաւ լուսանկարած է զինուորական եւ ճարտարարուեստական կեդրոններ »:

Խրուշչեւ աւելցուցած է թէ օդանաւը վար առնուած պահուն արդէն իսկ չորս ժամ տեւող թռիչք կատարած եւ Խորհրդային սահմաններէն 2000 քիլմ. ներս հասած էր: Օդանաւը առաջին իսկ վայրկեանէն հսկողութեան տակ առնուած էր:

Վերջապէս Խրուշչեւ ըսած է, — Ամերիկացի օդաչուն խոստովանած է թէ Ապրիլ 27ին ճամբայ ելած էր Ատանայէն, հասած Փեշավար (Փաքիստան): Ուրեմն Մայիս մէկին Ատանայէն չէր որ ճամբայ ելած էր այլ Փաքիստանէն: Գտնուած քարտէսի մը համաձայն օդանաւին ուղեգիծը պիտի ըլլար Արալ ծովը, Սվերտլովսի եւ ուրիշ կէտեր որմէ ետք պիտի հասնէր Արխանկելսքեւ Մուրմանսք: Առաքելութիւնը աւարտած պիտի իջնէր Պիւրայի Նորվեկիական օդակայանը:

Իրեն հրահանգ տրուած էր ողջ չյանձնուիլ: Իր մօտ գտնուած են թունաւոր ասեղ մը (անձնասպան ըլլալու համար) ինչպէս նաեւ զանազան դրամներ, ոսկիներ եւ «անձայն» ատրճանակ մը:

« Կ'ուզեմ հաւատալ, ըսած է Խրուշչեւ, որ Այզընհաուըր ինչպէս յայտարարեց. տեղեկութիւն չունէր: Սակայն այս պարագային կացութիւնը աւելի կը բարդանայ որովհետեւ յայտնի կ'ըլլայ թէ զինուորականները եւ զօրավարները Մ. Նահանգներու իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած են »:

Խրուշչեւ շեշտած է թէ Ամերիկացիները «ծուղակը ինկած են» եւ իրենց կը մնայ դուրս ելլելու մասին մտածել:

Ուաշինկթըն որ նախապէս յայտարարած էր թէ խնդրոյ առարկայ օդանաւը « ճամբան կորսնցուցած էր », «թթուածինի պակասին» պատճառաւ, կիրակի օր պաշտօնական զեկոյցով մը կը խոստովանէր թէ իրականութեան մէջ օդանաւը գաղտնի տեղեկութիւններ հաւաքելու համար էր որ ճամբուած էր: Այս առթիւ զեկոյցը կը շեշտէ թէ Ուաշինկթըն որեւէ լուր չէ ունեցած եւ միջադէպը պատահած է առանց իրենց գիտութեան: Այսուհանդերձ Ամերիկացիք կը շեշտեն թէ « գաղտնիք չէ թէ աշխարհի բոլոր երկիրներն ալ, քաղաքական ներկայ կացութեան մէջ, կը ձգտին տեղեկութիւններ հաւաքել եւ յետ պատերազմեան պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ Խ. Միութիւնը ետ չէ մնացած այս մարզին մէջ: Նման գործունէութիւն մը անհրաժեշտ է եւ իր պաշտպանութեան օրինաւոր միջոցներն մաս կը կազմէ:

Կասկած չկայ անշուշտ թէ Ամերիկացիներու կաֆը վերին ժողովի նախօրեակին փափաքելի չէր: Ամերիկեան մամուլը խստօրէն կը քննադատէ արտաքին նախարարութիւնը, եւ զարմանալի չի գտներ որ Այզընհաուըր տեղեակ չըլլայ — «Արդէն ի՞նչ բանէ տեղեակ է »:

Ամերիկացիներուն համար ըսել թէ Այզընհաուըր տեղեակ չէր, կը նշանակէ նաեւ թէ այս ծիծաղելի կացութեան մէջ Ուաշինկթընի շրջանակները կը փորձեն նախագահին վարկը պահել վերին ժողովին:

Ամէն պարագայի մէջ Խրուշչեւի յետապնդած նպատակը յստակ է: Ամերիկեան լրտեսական օդանաւին միջադէպը կը բաւէ, կը գրէ Մոսկուայի մամուլը, որ ապազինման մասին համաձայնութիւն չգոյանայ: Այս պայմաններու մէջ, ինչպէս կարելի է ընդունիլ ապազինման եւ հսկողութեան արեւմտեան ծրագիրը:

Փարիզի մէջ մամուլը շեշտը կը փոխէ ձախէն աջ: Մինչ Լիպերասիոն եւ Իւմանիթէ ծիծաղելի կը գտնեն Ամերիկացիները, Օռօռ վստահ է որ Ամերիկացի լրտես մը չէ որ վար առնուած է Խորհ. Միութեան վրայ այլ Խորհրդային Միութեան համար աշխատող գործակալ մը: Եւ Տոմինիք Փառօ կը գրէ թէ ամբողջ պատմութիւնը համայնավարներու կողմէ շինուած է ծիծաղելի դարձնելու համար Ամերիկացիները: Իբրեւ փաստ կը բերէ օդանաւին վար առնուած պայմանները առանց վնասելու գործիքներուն եւ օդաչուին:

Անգլիական մամուլն ալ խստօրէն կը քննադատէ Ամերիկայի պատերազմական նախարարութիւնը:

Օպզերվըր կը գրէ թէ ո՞վ է արդեօք աւելի անպատասխանատու Ամերիկան թէ Խորհրդ. Միութիւնը, վերին ժողովէն ութ օր առաջ, նման թռիչքի մը հրամանը տուո՞ղը թէ այդ միջադէպը քարոզչական նպատակներով օգտագործողը:

Դաշնակցային Գերմանիոյ համար, նոր փաստ մըն է որ ապազինումը անհրաժեշտ է:

Հոռմի Իլ Թէմփօ կը գրէ թէ ճիշդ է որ անխոհեմ է օդանաւ մը ղրկել ուրիշ երկրի մը վրայ, բայց ինչպէս որակել խափանարար սպասարկութեանց եւ տարբերու մշտական ներխուժումը ուրիշ երկիրներու մէջ:

Եգիպտական մամուլին համար պատմութեան մէկ նոր անկիւնադարձն է:

Պարզ է որ քարոզչական գետնի վրայ մեծ ձախողութիւն մըն է Միացեալ Նահանգներուն համար եւ աքանչելի զէնք մըն է Խրուշչեւի համար:

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԲՐԵՅՆԵՒ

Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նիստին յայտարարուած է Հանրապետութեան նախագահ՝ Վորոշիլովի հրաժարումը: Նոր նախագահ ընտրուած է՝ Լէոնիտ Իլիչեւ Բրեյնեւ

Մառեշալ Վորոշիլովի հրաժարումը անակնկալ մը չէ: Արդարեւ նախկին նախագահը 79 տարեկան էր ու իր առողջական վիճակը խանգարուած էր վերջերս:

Գերագոյն Խորհուրդի դիւանը «Ընկերվարական աշխատանքի հերոս» եւ «Լենինի շքանշան», «Մուրճ –Մանգաղի ոսկի մետալ» շնորհած է ծերունի մառեշալին:

Այս առթիւ Խրուշչեւ յայտարարած է. — « Պէտք է շնորհակալութիւն յայտնենք մառեշալ Վորոշիլովին, հաւատարիմ զաւակը՝ կուսակցութեան նաեւ անոր հիմնադիրներէն մէկը: Քաղաքացիական պատերազմին ան պաշտպանեց կուսակցութեան դատը: Ան միշտ աշխատեցաւ ժողովուրդի բարօրութեան եւ կուսակցութեան բարգաւաճման համար »:

Կեդրոնական Կոմիտէի անունով՝ Խրուշչեւ առաջարկած է պաշտօնի գլուխ կանչել՝ Լէոնիտ Բրեյնեւ:

Նոր նախագահը ծնած է 1905ին եւ ունեցած է զինուորական եւ քաղաքական կարեւոր գործունէութիւն:

Պատերազմէն առաջ կուսակցական պաշտօն վարած է Ուկրանիոյ մէջ իսկ պատերազմի շրջանին հրետանիի զօրավար էր:

Եղած է Մոլտավիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը, իսկ 1952ին ընտրուած է փոխ – անդամ կեդրոնական կոմիտէի դիւանին:

Ստալինի մահէն ետք կարճ ժամանակով մը վերադարձած է զինուորական իր պաշտօնին: Ապա վարած է Խազախստանի կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարի պաշտօնը:

20րդ համագումարին վերստին անդամ կ'ընտրուի դիւանի:

1956ին այցելած է Հիւս. Քորէա, իսկ 1960ին Հելսինքի:

Կը նկատուի Խրուշչեւ ամէնէն մօտիկ ընկերը եւ հաւատարիմ բարեկամը:

Լ. Բրեյնեւ Խորհրդ. Միութեան չորրորդ նախագահն է: Առաջին նախագահը եղած է՝ Քալինին (1922 – 1946): Երկրորդը եղած է՝ Նիքոլա Շվերնիք որ պաշտօնի գլուխ մնացած է մինչեւ 1953 (Ստալինի մահը): Երրորդը՝ Վորոշիլովն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ (Մայիս 8) 15րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Կիրակի օր, ինչպէս նաեւ Ժան տ'Արքի տօնը: Զօր. տը Կոլ առաւօտուն գնաց Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը: Վարչապետ Տըպրէ Օրլէանի մէջ նախագահեց Ժան տ'Արքի տօնեբուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հրացան պարպած են Ուրբաթ օր, նախկին վարչապետ՝ Սամի Սոլհի կառքին վրայ: Բայց Սոլհ կառքին մէջ չէր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ տասը օր ցոյցերէ, անկարգութիւններէ եւ խառնակութիւններէ ետք կը թուի թէ անդորրութիւնը հաստատուած է, Մենտերէս այլեւս վստահութիւն չի ներշնչեր եւ կորսնցուցած է իր ժողովրդականութիւնը: «Վազը մը հեծած մարդու կը նմանի, ոչ կրնայ վար իջնել ոչ ալ ձեռքէն ձգել» կ'ըսեն Թուրքերը:

ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍԻ խաչակիրներուն վրայ մահմետականներու տարած յաղթանակին 710րդ տարեդարձին առթիւ, Նասր ճառ մը խօսած է անգամ մը եւս դատապարտելով ամերիկեան աշխարհակալութիւնը:

ՄԻ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

(ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿԻ ՀԵՏ)

Երբ կարդում եմ գրութիւններ ողբացեալ Սահակի մասին, ակամայից յիշում եմ Երեւանում ապրուած օրերը: Այնտեղ առիթ էի ունենում յաճախակի հանդիպելու նրան: Սահակը միշտ եղած է բարի, համեստ, համբերատար: Ով տեսել է նրան՝ գործի մէջ, Սփիւռքում, գրեթէ միշտ յանգել է այդ եզրակացութեան: Սակայն նրա մէջ ապրում էր նաեւ մի տարբեր յոյզ, որը նրան դարձնում էր յանդուգն յեղափոխական, անվախ եւ անձնուէր: Այդպէս էր Սահակը երկրում, երբ Հայաստանը ապրում էր ճակատագրական օրեր: Խորհրդային իշխանութիւնը ցոյց էր տալիս իր ժանիքները: Կասեան – Աւիսի Հեղկոմը սկսում էր ահ-սարսափի իր քաղաքականութիւնը: Հակառակ Լեգրան–Սիլին եւ Դրօ–Տէրտէրեան կողմից ստորագրուած համաձայնագրի, հակառակ տրուած հանդիսաւոր խոստումներին՝ Չեկան անցել էր իր սեւ գործին, մտաւորականութեան ձերբակալութիւնը: Ճիշդ այդ օրերին, երբ Դաշնակցական աչքի ընկնող մտաւորականները առաջնորդւում էին բանտ, դուրսը, ազատ մնացած ընկերները, առանց տատանման եւ վախի կապ էին հաստատում իրար հետ, սուրհանդակի դեր կատարում, անցնելով շրջանից շրջան:

Բոլորը տեսնում էին, որ բոլշեւիկների խելայեղ քաղաքականութիւնը տանում է դէպի զանգուածային ապստամբութիւն, ըմբոստութիւն: Ապստամբութիւնը շուտով պիտի դառնար փաստ: Մեր ընկերներից շատերը ջանում էին ձեւ, մարմին եւ ուղղութիւն տալ ժողովրդական յեղափոխութեանը, որքան որ հնարաւոր էր այդ: Եւ ահա Սահակը մէկն էր նրանցից որը ընդունել էր կապը պահելու պատասխանատու եւ վտանգաւոր աշխատանքին:

Զինուորական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ, երեկոյեան ժամը 9ից յետոյ քաղաքացիներին արգիլուած էր երթեւեկել փողոցներում: Նրանք, որոնք ստիպուած էին իրենց գործի բերումով 9ից յետոյ դուրսը մնալ, պարտաւոր էին ունենալ յատուկ թոյլտուութիւն:

Մէկ անգամ ես անցնում էի Աբովեան պողոտայով: Շտապում էի տուն հասնել, որովհետեւ ժամը 9ը արդէն մօտ էր: Այդ ժամից յետոյ զինուորական պահակները կարող էին ստուգել իմ թղթերը, իսկ ես թոյլտուութիւն չունէի:

Ազատութեան փողոցի անկիւնում նշմարեցի մէկ զինուորական: Այն ժամանակ կարմիր բանակայինները հագնում էին սրածայր գլխարկ եւ նրանց հեռուից արդէն կարելի էր ճանաչել: Ահա հասնում եմ նրան, աչքիս տակով նայում եմ վրան եւ ապշած կանգնում... Դու, դու ... ես... Սահակ... հազիւ կարողացայ կմկմալով այս մի քանի բառերը արտասանել, այնքան մեծ էր զարմանքս, այնքան անսպասելի այս հանդիպումը... Սահակը կարմիր բանակայինի համազգեստով կանգնած էր առջեւս:

«Շ՛ստ, շուտ բաժանուենք, պէտք չէ որ ուեւէ մէկը մեզ տեսնի միասին, իսկոյն կը կասկածի եւ գործերս կը խանգարեն», ցածրաձայն ասաց նա: Ու ասաց հանդարտօրէն, անաղմուկ, իսկ վերջն էլ ժպտաց: Ես իսկոյն հրաժեշտ առայ եւ արագ քայլերով դիմեցի դէպի տուն:

Այս դէպքը անջնջելի յիշատակ թողեց իմ մէջ: Ամէն անգամ, երբ Սահակի մասին խօսք էր լինում, ես միշտ յիշում էի այդ պատմութիւնը: Ոմանց պատմել եմ իր ներկայութեամբ, միշտ համեստօրէն ժպտում էր:

Մինչդեռ նրանք, որոնք այդ ահ ու սարսափի օրերին եղել են Երեւանում, գիտեն թէ ի՛նչ մեծ յանդգնութիւն էր քաղաքացու համար դուրս գալ փողոց զինուորական համազգեստով:

Մի յանդուգն միջոց, ազատ պտըտելու համար քաղաքում գիշերը, այցելելու բնակարաններ, ուր ապրում էին թաքնուած մեր ընկերների մեծ մասը: Շնորհիւ այդ գիշերային պտոյտներին, Սահակը լաւագոյն կերպով կարողանում էր տանել իր աշխատանքը:

Եկաւ ապստամբութիւնը, սրբեց տարաւ հեղեղի նման բոլշեւիկեան իշխանութիւններին եւ զօրքին: Յաղթեց ժողովուրդը: Հայաստանը նորից անկախ էր եւ ազատ: Երկիրը կառավարում էր Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն, իսկ այդ կոմիտէի քարտուղար նշանակուեց ընկեր Սահակ Տէր–Թովմասեանը:

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԵԳԵՐԱՀԱՅԵՐԸ
ԿԱՄ ՆՈՐ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ

Եգերաստան կամ Ջերքէզի երկիր, — կը գտնուի Կովկասեան լեռներուն արեւմըտեան ծայրը, որու լեռներուն ու դաշտերուն մէկ մասին մէջ բնակած են, ժամանակաւ, գրեթէ ինքնագլուխ, Հայերը, որոնք ետքը հիմնած են Նոր Արմաւիր քաղաքը:

Այս Հայոց մասին, ռուսական աղբիւրներէ քաղելով, Սարգիս Ղահրամանեան–Յովհաննիսեան կը հրատարակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները Մասեաց Աղաւնի պարբերաթերթին մէջ (Բ. տարի, թիւ 12, Դեկտեմբեր):

Եգերահայք, կամ ինչպէս իրենք կ'ըսեն՝ Ջերքէզ–Հայք, կը պատմեն աւանդութեամբ թէ իրենց նախնիքը գաղթած են Խրիմէն, Տրապիզոնէն, Սինոպէն եւ Թուրքիոյ այլ նաւահանգիստներէ: Ասկէ 250 տարի առաջ (հաշուելով 1850էն) այդ տեղերու հայ վաճառականները, առեւտուրի համար, շարունակաբար կ'երթեւեկէին Ջերքէզներու երկիրը, եւ այսպէս բարեկամացեր էին լեռնական իշխաններուն հետ, ծանօթացեր անոնց սովորութիւններուն, ի վերջոյ երկրին ամբողջ վաճառականութիւնը կեդրոնացնելով իրենց ձեռքին մէջ: Հետզհետէ այնքան սիրելի դարձեր էին Ջերքէզ իշխաններուն, որ այս վերջինները, իրենց երկրին մէջ հաստատելու համար Հայերը, իրենց աղջիկները կնութեան կուտային հայ երիտասարդներուն: Այդ շրջանին, դեռ մահմետական չէին Ջերքէզները, քրիստոնէութեան, մահմետականութեան ու կռապաշտութեան խառնուրդ մըն էր իրենց կրօնքը:

Տրապիզոնի եւ Սինոպի Հայերէն շատեր, ետքն ալ Խրիմի հայ հարուստները, լսելով որ Ջերքէզի երկիրը գացողները ոչ միայն հարստացած են, այլ եւ մեծ պատիւներու արժանացած, իրենք ալ գացին: Ջերքէզները սիրով ընդունեցան բոլոր Հայերը, եւ աղջիկ տուին: Հայերը լսին թէ հարս կ'առնեն Ջերքէզ աղջիկները, պայմանով որ քրիստոնեայ դառնան հարսնութենէն ետքը, մկրտուին, եւ երկրորդ՝ Ջերքէզ իշխանները երբեք չխառնուին Հայոց կրօնական պաշտամունքին: Ջերքէզները խօսք կուտան թէ երբեք արգելք պիտի չըլլան Հայոց աստուածպաշտութեան: Նոյնիսկ արտօնեցին որ ազգային խնդիրները, դատաստանական վէճերը Հայերը իրենք իրենց մէջ վճռեն ու կարգադրեն իրենց ուզածին պէս:

Այսպէս, Հայերը ազատ համարձակ տարածուեցան լեռնականներուն մէջ, խընամութիւն ըրին, եւ հետզհետէ շատցան, այնքան որ բազմաթիւ գիւղերու մէջ բընակչութեան մեծամասնութիւնը կը բաղկանար Հայերէ: Այս գիւղերուն մէջ Հայոց գլխաւորը կը կոչուէր երէցփոխան, երբեմն ալ թամատա: Երէցփոխան կոչուելուն պատճառն այն էր, որ Հայերը քահանայ չունէին ամէն մէկ բնակավայրի մէջ, ուստի քահանան, գիւղերուն հոգեւոր կարիքը հոգալու համար, մէկ գիւղէն միւսը կ'երթար, շարունակ կը պտըտէր, իր տեղը փոխանորդ նշանակելով ժողովուրդին շատ սիրած մէկ անձը՝ երբ կը բացակայէր ինք, — այս երէցփոխանը ոչ միայն կը քննէր վէճերը, կը վարէր դատերը, այլ եւ եկեղեցական պաշտամունք կը կատարէր ի հարկին:

Ջերքէզները զանազ անունը կուտային Հայերուն, այսինքն հիւր կը կոչէին, ուրիշ խօսքով՝ բարեկամ: Զափազանց հիւրասէր ըլլալով, — հիւրասիրութիւնը սրբազան պարտք մը կը համարէին Ջերքէզները, — Հայերը ապահով ու զօրաւոր կը զգային իրենքզիրենք, ներքին կամ արտաքին թշնամիներէ վախ չունէին: Մանաւանդ Ջերքէզ իշխանները իրենց հայ հիւրերուն տուին նաեւ էօզտէն, այսինքն ազնուական կոչուելու պատիւը: Այս ձեւով, Հայերը եւս իրաւունք ստացան գերի ունենալու, — մինչեւ յիսուն տըրնուոր գերի ունեցող Հայեր կային Եգեբաստանի մէջ:

Եւ սակայն այս առանձնաշնորհը պատճառ դարձաւ որ Հայոց վայելած քաղաքական ազատութիւնը աստիճանաբար նուազի: Որովհետեւ գերինները երբեմն գանգատ կ'ընէին Ջերքէզ իշխանին թէ իրենց հայ տէրը դէշ կը վարուի: Իշխանն ալ, եթէ դաժան մարդ էր, նեղութիւն տալ կը սկսէր Հայերուն:

Հայերը Խրիմէն ու Թամանէն կը ներածէին զանազան վաճառքներ, ձեռագործներ, աղ ու երկաթեղէն, ու փոխարէն կ'արտածէին մորթ, կաշի, ձի, ոչխար, մեղր, մոմ եւ այլ բերքեր, նոյնիսկ մանչ կամ աղջիկ պատանիներ կը գնէին Ջերքէզներէն ու կը տանէին կը ծախէին Խրիմի Թաթար խաներուն:

Ասկէ մօտ 150 տարի առաջ (միշտ հաշուել 1850 թուականէն), երբ Թուրքիայէն մահմետական քարոզիչներ հասան Ջերքէզներու երկիրը, Հայոց վայելած խաղաղութիւնն ալ սկսաւ նուազիլ: Ջերքէզները այլեւս ծուռ կը նայէին Հայոց, քրիստոնէութիւնը աչքի փուշ դարձած էր: Պելկրատի դաշնագրութեան ժամանակ, 1739ին, Կապարթայի բնակիչները, որոնք ռուսական հպատակ ճանչցուած էին, որոշուեցաւ որ ինքնագլուխ ըլլան: Այս որոշմամբ՝ մահմետականութիւնը աւելի զօրացաւ Ջերքէզներու մէջ: Այսպէս, կրօնական պայքար բացուեցաւ:

Հայերը ի սկզբան հաստատուն մնացին իրենց կրօնքին վրայ, բայց որովհետեւ այն ատենները ցրուած կ'ապրէին Ջերքէզներու մէջ՝ վտանգ կար որ կորսնցնէին իրենց հաւատքը, ուստի սկսան իրարու հետ խօսք մէկ ընել որ հեռանան Եգերաց երկրէն: Կ'ըսեն թէ նոյն ժամանակները Աթաճըխ – էյթէք անունով Ջերքէզ իշխանը խորհուրդ տուաւ Հայոց որ ամէնքը մէկ տեղ մը ժողվուին ու միասին բնակին: Եւ տեղ մըն ալ որոշեց երկրին մէջ, Շահվաշէ գետին մօտ: Հայերը, բաժնուելով լեռնական Ջերքէզներէն՝ սկսան հաւաքուիլ այդ վայրը, որով կարճ ժամանակուան մէջ այստեղ կազմուեցան երեք աւաններ եւ մէկ քանի փոքրիկ գիւղեր: Նոյն միջոցին, Խրիմէն, ապա էջմիածնէն մէկ մէկ այցելու վարդապետներ եկան Եգերիոյ Հայոց հոգեւոր կարիքը հոգալու: Այսպէս Արղութեանց Յովսէփ արքեպիսկոպոսը քանի մը քահանայ ղրկեց լեռնական Հայոց: Իսկ երբ 1781ին Խրիմի Հայերը փոխադրուեցան Նոր Նախիջեւան, առաջարկուեցաւ նաեւ Ջերքէզի Հայոց որ, եթէ կ'ուզեն, անցնին Ռուսաստան: Կը թուի թէ [illegible] չշարժեցաւ իր տեղէն: Նոյն առաջարկը կրկնուեցաւ ժամանակ մը ետքը: Այս անգամ հինգ ընտանիք միայն փոխադրուեցան: Միւսները մնացին իրենց տեղը, որովհետեւ իրենց Ջերքէզ հարսերը չէին ուզեր հեռանալ հայրենիքէն:

Անցեալ դարուն սկիզբները, մէկ քանի հայ ընտանիքներ, Շէյխ Մանսուր անունով սուտ մարգարէին խօսքերուն հաւատալով, տաճկցան ու գացին բնակեցան Անափա քաղաքը: Այնուհետեւ լեռնական [illegible]

Ա Ն Ի
ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սակայն, 16րդ դարէն ի վեր, Անի գործնականապէս ամայացած էր: Յաջորդական անթիւ պատերազմներն ու ներխուժումները որոնք ամէն օր կը քանդէին քաղաքը եւ կը փճացնէին անոր առեւտուրը, եւ վերջապէս Կոստանդնուպոլսոյ եւ Տրապիզոնի գրաւումը Թուրքերուն կողմէ, որ վերջնականապէս կը ցամքեցնէր գլխաւոր աղբիւրները այս առեւտուրին, հետզհետէ յաղթահարեցին քաղաքին եւ անոր բնակիչներուն հաստատակամութիւնը: Մայր եկեղեցիին վըրայ, 1480 թուականին գտնուած արձանագրութիւն մը վերջին վկան է քաղաքային գործունէութեան: Այնուհետեւ բացարձակ մոռացութեան կ'ենթարկուի իր գոյութիւնը, եւ քանի մը ցանցառ Թուրք եւ արաբ ճամբորդներ միայն կը նշեն թէ հովիւներ հաստատուած են այս մեռեալ քաղաքի աւերակներուն մէջ:

Հոռոմոս: Ս. Յովհաննէսի վանքը: Ժ. դար
Աջ կողմը՝ արքայական դամբարանը:

19րդ դարու ընթացքին, պատմագիրները կը վերագտնեն զայն, եւ 20րդ դարու սկիզբը, հնագէտ Ն. Մառ կը ձեռնարկէ կարեւոր պեղումներու որոնք թոյլ կուտան երեւակայել թէ ի՛նչ է եղած ատենօք այս ծաղկեալ աւանը:

Այսօր, աշխարհի չորս ծագերուն ցըրուած Հայերուն համար, Անի կը մնայ կախարդական բառ մը, խորհրդանիշը ոսկեդարու մը որ նետուած է հէքեաթային դարերու ծոցը:

Եւ վայրը կ'արդարացնէ բոլոր երազները: Միջնադարեան ամէնէն գեղեցիկ տեսարաններէն մէկը կը պարզուի ձեր աչքերուն առջեւ, երբ կը տեսնէք ընդարձակ պարսպապատը, աւելի քան մէկ մղոն երկարութեամբ, որ իրարու կը միացնէ երկու ջրախողոշները երբ հարթավայրէն կ'անցնիք: Կարսի ճամբան ուղղակի հոն կը տանի, եւ ճանապարհորդը ժամանակ ունի դիտելու համար ընդհանուր տեսարանը, զատորոշելու համար կրկնակ շըրջապատը՝ իր կլոր եւ քառանկիւն աշտարակներով, լաւ պահպանուած դռներով:

Այս հրաշալի պարսպապատերը կառուցուած են Սմբատ Բ. Թագաւորին կողմէ (977–989), երբ Անի, մայրաքաղաք դառնալով, արագօրէն տարածուեցաւ բերդէն ի վար եւ նախնական պատերէն անդին: Այս բոլորը բազմաթիւ անգամներ վերանորոգուեցան մանաւանդ Վրացիներու կողմէ եւ քարերու վրայ գոյութիւն ունեցող արձանագրութիւնները ցոյց կուտան զանազան նորոգութեանց մօտաւոր շրջանը: Այսպէս, 1218–1219ին է որ շինուած են երկու աշտարակներ զարդարուած օձերով, եւ ցուլի գլուխներով, որոնք հին ուրարտական խորհրդանշաններ են: Հետզհետէ քաղաքին թաղերը [illegible] եւած են այս պատերէն, միայն [illegible] եկեղեցին, այժմ աւերակ, կը վկայէ [illegible] պարագան:

Երբ դուրս կ'ելլէք դռներէն, [illegible] եռանկիւն սարահարթը կը տարածուի [illegible] աւելի քան երեք հազարամեթրի [illegible] ծածկուած դեղին ու չոր խոտով մը: [illegible] աւերակները տարտղնուած են այս [illegible] վայրին վրայ, որոնց մէջէն դժուար[illegible] թեամբ կարելի է շրջիլ, վասնզի [illegible] մացառները խոչընդոտ կը հանդիսանան եւ կը ծածկեն քաղաքին հիմունքները [illegible]

Անիի իւրաքանչիւր շրջանի փառաւոր անցեալէն կը մնան միայն քանի մը [illegible] արձաններ:

Ամէնէն հին մասին, ծայրաքաղաքի [illegible] վրայ, վերնաբերդի եկեղեցին կը [illegible] միայն մէկ մասը իր գաւիթին, [illegible] չորս հովերուն դիմաց: Կը տեսնուի [illegible] 7րդ եւ 8րդ դարերու հոյակապ [illegible] ներ. աստղմէ մին քանդակուած է [illegible] լեռնական ճաշակով, խաղողի ողկոյզ[illegible] շրջապատի մը մէջ ուր քանի մը [illegible] կը խաղան. ուրիշ մը՝ զարդարուած [illegible] բարոս ցցուն–քանդակով մը, ուր կը [illegible] նուի արծիւ մը թառած վիրաւոր [illegible] մը վրայ:

(Շար. – 2)

Մ. եւ Ն. Թ[illegible]

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Ապրիլեան մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակը ոգեկոչեց Լոնտոնի Հայութիւնը, Ապրիլ 24ին, Հէլ-մըր-Սմիթ սրահին մէջ: Սգահանդէսը կազմակերպուած էր Հայ Երիտասարդական Միութեան կողմէ: Ժամը ճիշդ 8ին, Միութեան նախագահ Պ. Հայկ Ապաճեան բացուած յայտարարեց սգահանդէսը: Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պարոններ՝ Յակոբ Չէրչի-Սահակեան արտասանելով Վ. Թէքէեանի «Ահաւոր բան մը այնտեղ»ը, Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը եւ Ժիրայր Ղարիպեան՝ Սիամանթոյի «Պուտ մը ջուր»ը: Մեներգեցին Տիկ. Պերթա Էլըրժի եւ Պ. Շահէն Մովսէսեան՝ «Գիւղիս ճամբան»: Երկու մեներգողներուն կ՚ընկերանար Օր. Արլէթ Չէյթըր, դաշնակով: Արտասանութիւններն ու մեներգները, ինչպէս նաեւ դաշնակը յաջող էին եւ գնահատելի:

Բանախօսեցին Պարոններ Շաւարշ Թօրիկեան, Արտաշ Խաչատուրեան եւ Մկրտիչեան: Օրուան բանախօսը, Պ. Շաւարշ Թօրիկեան հմտութեամբ եւ լուսաբանութիւններով մէկիկ մէկիկ թուեց աղէտները Ապրիլեան Եղեռնին, սկսելով Ժէօն Թուրքերէն մինչեւ հայ յեղափոխական —ներու շարժումը: Յարգելի բանախօսը յիշեց մեր նահատակներուն պատգամը, խտացնելով երկու կէտերու մէջ.

Ա) Պէտք է որդեգրել ընդհանրական կեցուածք մեր բոլոր ազգային հարցերուն մէջ, բաժնելով միասնաբար մեր ճակատագիրը: Բ) Հայ ժողովուրդին փրկութիւնը կը կայանայ իր հաւաքական ուժին մէջ, ոչ մէկ յոյս օտարներէն:

Անցնելով ներկայ մեր օրերուն, չարունակեց ըսելով «Քաղաքական պայմանները այս օրերուն արագ կ՚ընթանան, եւ մենք կ՚ապրինք շրջան մը ուր ազգային շարժումը օրուան նշանաբանը դարձած է: Յետամնաց ազգեր քաջութիւն կ՚ունենան կռուելու եւ ազատագրուելու, ունենալու համար իրենց անկախութիւնը: Հիմնական պայմանը այն է որ մենք պէտք է կարող ըլլանք մեր յատկանիշները պահել, երբ մենք ալ բոլոր ազգերու կողքին ազատութիւն ունենանք մեր հողին վրայ, մենք ալ պիտի կարողանանք ուրիշ ազգերու նման ստեղծագործել մեր մշակոյթի, մեր նկարագրի դծով: Մեր յատկանիշները պահելով, մենք կատարած կ՚ըլլանք մեր նահատակներուն փափաքը»:

Իսկ Պ. Արտաշ Խաչատուրեան, նկատի ունենալով օտարներուն ներկայութիւնը, իր խօսքը հայերէն լեզուով սկսելէ ետք, անգլերէն լեզուով շարունակեց: Մանրամասն բացատրեց Ապրիլ 24ին պատմականն ու խորհուրդը օտարներուն: Անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի զարգացման մասին, յիշեց եւ թուեց կրթական եւ մշակութային մեր հաստատութիւնները, եւ իրենց կատարած մեծ դերը հայ կեանքին մէջ: Իր խօսքը վերջացուց Ապրիլ 24ի աննման նշանաբանով որ արտասանեց հայերէն լեզուով՝ «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»:

Պ. Մկրեան յիշեց ներկաներուն իր անցեալն ու հին օրերը որ անցուցած է Սիամանթոյի, Խաժակին եւ Տոքթ. Զիլին — կիրեան — Սեւակին հետ: Իր խօսքը փակեց ըսելով. «Մեզ բնաջինջ ընել կ՚ուզէին, մենք Հայ կը մնանք ու դարերու ընթացքին յաղթանակը մերը կը մնայ»:

Օրուան յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասերէ: Առաջին մասին մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւնները, մեներգները եւ խօսքերը: Իսկ երկրորդ մասին մէջ՝ կենդանի պատկեր մը եւ փակման խօսքը: Կենդանի պատկերը կը ներկայացնէին հինգ օրիորդներ, երեքը սեւազգեստ, արտայայտելու համար հայ ժողովուրդին սուգը, իսկ երկուքը ճերմակ հագած, բարձր ջահեր ի ձեռին, որոնք կը խորհրդանշէին Յարութեան շունչը: Բեմը խաչերով եւ ծաղկեպսակներով ձեւաւորուած էր շատ կոկիկ: Կենդանի պատկերին կ՚ընկերանար Վ. Թէքէեանի «Յարութեան շունչն է ահա» քերթուածը, (Շուպէրթի Սերենադով), զոր արտասանեց Պ. Ժիրայր Ղարիպեան: Կենդանի պատկերը ընդհանուր առմամբ յաջող էր եւ տպաւորիչ:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ առաջնորդ Սրբազանը, որ խօսեցաւ ազգային ոգիով՝ Ապրիլ 24ի մասին: Անդրադարձաւ ազգային հպարտութեան. «Մենք ալ փառաւոր անցեալ ունինք, որմով հպարտանալու իրաւունք ունինք: Անցեալը ներկային կապելով, այս երկու ազդակներով զօրացած եւ զօտեպնդուած նայինք ապագային եւ խանդավառուինք»: Սրբազան Հայրը յետոյ իր գնահատանքի խօսքը ըսաւ Լոնտոնի Հայ Երիտասարդական Միութեան, որ հաւատարիմ մնացած է իր ազգային գաղափարներուն, տօնելով Ապրիլ 24ը: Գնահատանքի խօսք ուղղեց նաեւ յայտագրին մասնակցող բոլոր անձերուն, ետքը խնդրեց մէկ վայրկեան ոտքի կենալ, յարգելու եւ յիշելու համար մեր նահատակներուն յիշատակը: Ապա երգուեցաւ «Հայր մեր»ը եւ այսպէսով Ապրիլ 24ի ազգային մեծ սգահանդէսը փակուեցաւ:

Երբ սրահէն դուրս կ՚ելլէի, գաղութին երէցները կը խօսէին իրարու հետ ըսելով. «Այս տարուան մեր սգահանդէսը առաջին անգամն է որ Լոնտոնի մէջ այսքան յաջող եւ հոծ բազմութեամբ կը յարգուի»: Իրենց վերջին խօսքն էր. «Ապրին մեր տղաքը, շա՛տ ապրին...»:

Պ. ԺԻՐԱՅՐ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ).— Այս տարի եւս, նախաձեռնութեամբ Միլանահայ ազգային կազմակերպութեանց՝ Մայիս 3ի գիշերը մեծ շուքով ոգեկոչուեցան Ապրիլ 11–24ի նահատակները: Հայկ. Տան մայր սրահին կեդրոնական պատը կը զարդարէր նահատակ մտաւորականներուն կենդանագիրներուն համադրական լուսանկարը, շրջանակուած կարմիր և ճերմակ մեխակներու երիզով:

Ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգեց աւելի քան մէկ միլիոն զոհուածներուն յիշատակը, որմէ ետք երգչախումբը երգեց Գ. Կառվաշենցի «Անոնց համար որ ինկան»ն ու Մ. Դ. Թաղիադեանցի «Տէ՛ր կեցո՛ դու զՀայսը», ղեկավարութեամբ գաղութին բոլորանուէր անդամներէն Պ. Հրանդ Բամպակեանի: Բացման խօսք արտասանեց հոգեւոր հովիւը: Յետոյ երիտասարդ երգչուհի Տիկ. Անայիս Պօղպալեան արուեստի նուրբ ըմբռնումով յաջորդաբար երգեց Կոմիտաս վրդ.ի «Կռունկ»ն ու Համբարձում Պէրպէրեանի «Կ՚անձրեւէ, տղաս»ը: Դաշնակով կ՚ընկերանար Օր. Երանուհի Ղուկասեան:

Բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Պ. Ստեփան Սրապեան, որ յուզումնալից եւ պատճառաբանեալ ճառով մը ապրեցաւ եւ ապրեցուց Արհաւիրքին այն սարսափելի տարիները՝ յորում մեր ցեղին աւելի քան մէկ միլիոն զաւակները առաջնորդուեցան կառափնատ: Յիշեց վեց դարերու գերութիւնը, ապա՝ այդ գերութեան յաջորդող ազատութեան եւ անկախութեան սարսուռները, որոնք թէեւ առին մեր մեծատաղանդ բանաստեղծներուն եւ գրագէտներուն գրչին տակ, ինչպէս տեսաբան – ընկերաբաններուն:

Հոս կը փափաքինք յիշել, որ օրուան բանախօսը կը պատկանի Ապրիլեան Սեբուհի մեծ ընտանիքին:

Պ. Նուպար Պօղպալեան, արուեստագէտի ներթափանցումով արտասանեց Գէորգ Էմինի «Երգ կռունկի մասին»ը ու Արամայիս Սրապեանի «Սարսուռ եւ քերթուած» բանաստեղծութիւնները:

Հոգեւոր Հօր փակման խօսքով վերջացաւ 1915 Ապրիլ 11–24ի Սգահանդէսը:

Ա. Ս.

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԽԱԼՏԷԻ ՄԷՋ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԾԱԾԿԱԳԻՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՆ

Ընդհանուր Ապահովութեան սպասարկութիւնները յաջողեցան երեւան հանել համայնավար գործակալներու ցանց մը Լիբանանի մէջ: Ձերբակալուածներու մէջ կան Հայեր:

Ցանցը երեւան հանուեցաւ շնորհիւ այն 12 ծածկագիր նամակներուն, որոնք անցեալ շաբաթ գրաւուեցան Խալտէի օդակայանին մէջ, մաքսային պաշտօնեաներուն կողմէ: Շաբաթ, Ապրիլ 23ին, օդակայանի մաքսային պաշտօնեաները զարմանքով կը նկատեն թէ 15 ակռայի դեղի տուփեր կը գտնուին էր – Ինտիայով Ցիւրիխէն եկած եւ յորդանանեան անցագիր կրող Տոքթ. Ճեմիլ Պատտուրի պայուսակին մէջ: Այդ տուփերէն մէկը, որ սովորականէն աւելի լեցուած էր, կասկածելի կը թուի իրենց: Կարծելով թէ թմրեցուցիչի մաքսանենգի մը հետ է իրենց գործը, պաշտօնեաները կը բանան տուփերը եւ անոնց մէջ կը գտնեն ծածկագիր փաստաթուղթեր:

Այս ծածկագիրները քակելով, ոստիկանապետ Նուէյրի կըցաւ ձեռք անցընել համայնավար ցանց մը, որ կը ղեկավարուի Միջին Արեւելքով զբաղող համայնավար միջազգային կեդրոնական գործակալութեան կողմէ, որուն կեդրոնատեղին կը գտնուի Լայփցիկ եւ որուն Պէյրութի գործակալն է ոմն Իպրահիմ Թավալ:

Տուփին մէջ գտնուող ծածկագիր նամակները ուղղուած էին Իպրահիմ Թավալի եւ Իսկէնտէր Ուարտի, որուն հետքը դժուար չեղաւ գտնել: Որովհետեւ Ուարտ, բազմիցս գացած էր Ընդհանուր Ապահովութիւն՝ տեղեկանալու համար Խալտէի մէջ գրաւուած գաղտնի փաստաթուղթերուն շուրջ բացուած քննութիւններուն ընթացքին:

Ձերբակալուելով, Ուարտ նախ կատարեալ լռութիւն պահեց: Յետոյ, երբ իմացաւ թէ իր անուան յիշատակութիւնը կայ ծածկագիր նամակներուն մէջ, մեղադրեալը կատարեց լրիւ խոստովանութիւններ, տալով յատկապէս անունները արաբ բազմաթիւ համայնավար ղեկավարներուն —, մահուան դատապարտուած կամ բանտարկութեան — որոնք կրցած են ձեռք բերել լիբանանեան կեղծ ինքնութեան թուղթեր եւ շնորհիւ այդ թուղթերուն, կրցած են երթեւեկել արաբական երկիրներու մէջ, կատարելու համար Լայփցիկի համայնավար կեդր. գրասենեակին կողմէ իրենց վստահուած առաքելութիւնները:

Մեղադրեալը յայտնեց թէ Լայփցիկի մէջ կայ մասնաւոր «դպրոց» մը կազմութեանը համար գործակալներու. ինք եւ Տոքթ. Ճեմիլ Պատտուր «վկայուած» են այդ դպրոցէն:

Քակուած ծածկագիրները կը պարունակեն Լիբանանի վերաբերեալ հրահանգներ, որոնց բնոյթը չհրապարակուեցաւ՝ քննութիւններու յաջող ընթացքին համար: Մասնաւորաբար Տոքթ. Պատտուր իր վրայ ունէր 7000 տոլարի գումար մը՝ սահմանուած Լիբանանի մէջ գործող համայնավար գործակալի մը:

«Լիւքս» լուսանկարչատան տէրը, որ Իպրահիմ Թավալի աջ բազուկն է եղեր, նոյնպէս ձերբակալուեցաւ:

Այս խնդրին հետ կապ ունեցող բոլոր անձերը պիտի դատուին Զինուորական Ատեանին կողմէ, պետութեան ապահովութեան դէմ գործած ըլլալու յանցանքով

Այս խնդրին զուգահեռ, Ընդհանուր Ապահովութիւնը ձերբակալեց խումբ մը զեղծարարներ, որոնք կեղծ ինքնութեան թուղթեր կուտային համայնավար օտար գործակալներու: Զեղծարարները՝ Հաննա Սալամ Անթար, Իսպիր Պըշարա, կոչեցեալն Մահլութա, եւ Ճեմիլ Շամահա, ինչպէս նաեւ անոնց մեղսակիցները ձերբակալուեցան:

«ԱԶԴԱԿ»

Չերքէզները ամէն ջանք թափեցին, որ քահանայ չայցելէ Հայոց, որպէսզի ըստիպուին տաճկնալ բոլորն ալ:

Ռուսերու եւ Թուրքերու պատերազմէն ետք (1828–1829), Սեւ ծովին եզերքը Ռուսերուն ձեռքն անցաւ, այնպէս որ Չերքէզներու երկրին հետ առեւտրական ամէն յարաբերութիւն կտրուեցաւ ծովին կողմէ: Հայերը սկսան իրենց առեւտրական գործունէութիւնը կատարել Կովկասի հիւսիսային կողմը գտնուած ռուսական գաւառներուն մէջ: Չերքէզները, իրենց կարգին, սաստիկ հալածանք հանեցին Հայոց դէմ՝ արգելք հանդիսանալով անոնց բարօրութեան, — ամէն ազատութիւն զլացուեցաւ Հայոց, զանոնք իրենց գերիներուն կարգը դասեցին, սպանութիւնները իրարու յաջորդեցին, շատերն ալ լեռներուն խորերը քշեցին:

Խեղճ Հայերը, ճարահատ, 1838ին դիմեցին Ռուսաց Զաս զօրավարին: Անոր պաշտպանութեամբ՝ գացին բնակիլ վրաններու տակ, Ռուսիոյ սահմաններուն մօտիկ, անտառներու մէջ, աւելի քան 500 տնուոր: Զօրավար Զաս, ռուս պետութեան ծախքով, եկեղեցի մը շինեց Հայոց համար, թելադրելով որ հաւաքուին եկեղեցիին շուրջ, բնակարան շինեն եւ քաղաք մը կազմեն:

Չերքէզները 1841ին յարձակեցան Հայոց վրայ, այրեցին տուները, կողոպտեցին, սպաննեցին, շատեր ալ գերի տարին: Զղջահատեցան Հայերը, ռուս պետութիւնն ալ քաջալերեց, եւ այսպէս ռուս պետութեան եւ Ռուսահայերուն նիւթական օժանդակութեամբ՝ հիմնեցին Նոր քաղաք մը, զոր կոչեցին Նոր Արմաւիր:

ԿՆՈՋ

ՈՒԽՏ ՕՐՈՒԱՅ ԾԱԽՍԸ

Երբ Մր. Կուլինգը մտաւ Նիւ Եորքի «Ուատորֆ Աստորիա» հիւրանոցը իր անունն ստորագրելու եւ սենեակ ստանալու մի շաբաթուայ համար, նրան մօտեցաւ 30 տարեկան, սեւ մետաքս հագած մի գեղեցիկ կին, բարեւեց եւ ուզեց հետը խօսել: Մր. Կուլինգն իր 40 տարուայ առեւտրական եւ քանեւհինգ տարուայ ամուսնական կեանքում ճանաչել էր միայն երկու տեղ, — իր առեւտրական վիթխարի տունը, 13 յարկանի, որի մէջ աշխատում էին աւելի քան 10.000 ծառայող, եւ իր ընտանեկան տունը՝ կինը եւ երախաները: Մր. Կուլինգը ունէր նաեւ ամուսնացած որդի, որոնք ապրում էին առանձին:

Մր. Կուլինգը 60ից քիչ անց մի առողջ ծերունի էր, քսան տարեկանից սկսել էր ծառայել այն միեւնոյն առեւտրական տան մէջ, որի սեփականատէրն էր հիմա: Սկսել էր նա իր ծառայութիւնը շաբաթական 4 դոլար վարձով, իբրեւ ամէն բանի հասնող ճարպիկ մի երիտասարդ եւ հասել էր այդ հսկայ առեւտրական տան տիրոջ դիրքին: Կարողացել էր նա 40 տարուայ ընթացքում այդ առեւտրական տան տէրը դառնալ, նուիրելով իր ամբողջ կեանքն այդ տան տէրը դառնալուն, մոռանալով ծաղիկներին եւ կանանց:

— Ի՞նչ կարող եմ անել ձեզ համար, — հարցրեց Մր. Կուլինգը գեղեցիկ կնոջը, երբ կինն արդէն բռնել էր նրա սպիտակ ձեռքը եւ հաղորդել էր նրա մարմնին այն միեւնոյն դողը, որն ստացել էր Մր. Կուլինգը 35–36 տարի առաջ, երբ հանդիպել էր իր կնոջը:

— Ոչինչ, պատասխանեց գեղեցիկ կինը երգող ձայնով, ուզում էի ձեզ հետ ծանօթանալ. իմ ամուսինն էլ ձեզ նման յայտնի առեւտրական էր, երբ նա դեռ եւս ապրում էր:

Մր. Կուլինգը մի պահ երերաց, իր կարճ հասակից դիտեց սլացիկ հասակով կնոջը, ժպտաց եւ,

— Գնանք դուրս, ասաց:

— Գնանք, պատասխանեց գեղեցիկ կինը:

Երբ փակ ինքնաշարժը սլանում էր Հըդսըն գետի ափերով, Մր. Կուլինգը եւ գեղեցիկ կինը մեքենայի մէջ ոչ մի խօսք չէին փոխանակում: Գեղեցիկ կինը կծկուել էր մարմնով փոքրիկ ծերունու գրկում: Երբ վերադարձան «Ուալդորֆ Աստորիա» հիւրանոցը, Մր. Կուլինգը մօտեցաւ ստորագրութեան տետրին եւ ստորագրեց.

— Տէր եւ Տիկին Ու. Ա. Կուլինգ:

Նրանք բարձրացան սենեակ:

Երկու ժամից յետոյ Մր. Կուլինգն իջաւ դահլիճ, մի հեռագիր խմբագրեց կնոջը, ըստ տարիների սովորութեան.

— «Առողջ եմ, գործերս մի շաբաթից կը վերջացնեմ եւ կը վերադառնամ. բիւրաւոր համբոյրներ»:

ՈՒԱԼԴՕ

(Շար. 1)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյր պետական Թատրոնի չքեղ սրահին մէջ:

×

Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խառնաւոր *խումբի տարեկան խնճոյքը Մայիս 29ին:*

×

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կէս օրուան (ժամը 14էն 17) աշխատանքի համար: ԱՆՁԱՄԲ դիմել Յառաջի վարչութեան կէս օրէն յետոյ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ:

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՈՆ

58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise' PARIS 9 - Tél. TAI. 49-40

(Գալիքին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քառէի սրահը. պիտի տրուի Ա. Խաչատուրեանի Սալ Փլէյէլի նուագահանդէսին ձայնագրուած Քոնչէրթօն եւ Վարպետին այցը Սեւոր Մուրատեան վարժարանն ու այլ վայրեր, գունաւոր ժապաւէնով: Ըլլալ ճշդապահ:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

SALLE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves Toudic (Mètro ; Bonsergent et République)

Երեքշաբթի, 24 Մայիս, ժամը 21ին

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ կուտայ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ, ուր Փարիզահայ ամենասիրուած դերասաններու կազմով կը ներկայացուի՝

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգ. 3 արար *Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկը» հանրածանօթ գործէն հայկական կեանքի վերածուած*

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ կողմէ

Կը մասնակցին՝ Օր. Շուշանիկ Գէորգեան, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժագ Սթեփանօ, Աշոտ *եւ այլ երիտասարդ ուժեր, ինչպէս նաեւ*

Հ. Խըտըշեան — Լա Շաաաներ

Մուտքի գիները ժողովրդական:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի կամ արուարձաններու մէջ, վարձու երկու սենեակ, խոհանոց, մատչելի պայմաններով:

Դիմել «Յառաջ»ին:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960 ԻՆ

(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4–30 եւ Օգոստոս 1–20: Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ: Արձանագրութեան համար դիմել ժէօնէս է Աֆսիոնի *Հիմնադիր-Տնօրէն Վեր. Յ. Հելվաճեանի,*

6, Place de la Rotonde

St Jérôme, Marseille 13' Tel. : 62-85-10

ԾԱԽՈՒԻ Է ՓԱՎԻՅՈՆ ՄԸ

Ռոնի-Սու-Պուայի մէջ, 3 սենեակ, խոհանոց, տուշ, գավ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած: 20 մեթր ճակատ, 63 մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, շատ լաւ մշակուած, պտղատու ծառերով պարտէզ: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Պարսամեանի՝

Tel. : MON. 15-75

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հ. Յ. Դ. ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին

Անուշվիլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Մայիս 14, շաբաթ ժամը 21ին կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈ ՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

6րդ թաղապետարանի սրահը Ռիւ տը Սէզ ԼԻՈՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

19 Յունիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին

Հովանաւորութեամբ Հայրապետ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Ակադեմական ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆԻ

եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցական, ազգային, մշակութային բոլոր միութիւններուն:

Ակադեմական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով:

Նկատի ունենալ այս թուականը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիւտէն 27-35:

5 Րիւ Մէյրան:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ

« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »

(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R.T.F.

Մուտքը հրաւէրով: Դիմել՝

CENTRE PISTAURE

18 Rue François 1'

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՒ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՑԷ՛Ք

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

CLUB, 51, Rue Grignan, Marseille

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ORCHESTRE EDDY TOURNEL ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՎ

Հայկական նուագ եւ պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ

Կ'երգեն՝ ՕՐ. Ժ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը նուագեն Պ. Պ. ՀԱՄՕ եւ ՊԱՐՈՅՐ Մենապար՝ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 11 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8196 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4597

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Բարեմիտ մարդիկ կը կարծէին թէ Նիկիտա Խրուշչեւի շրջապտոյտները Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ յանգած էին բարեբեր արդիւնքի մը. մեղմացուցած էին միջազգային լարուած կացութիւնը եւ փարատած քաղաքական հորիզոնին վրայ կուտակուած սեւ, մութ ամպերը :

Կրեմլինի մենատիրոջ Մայիս 5ի ըսպանական ճառը Գերագոյն Խորհուրդի հինգերորդ նստաշրջանին մէջ՝ եկաւ անգամ մը եւս աշխարհի առջեւ ցուցադրելու անոր իսկական դիմագիծը :

Մինչ կը սպասուէր, որ յառաջիկայ երկուշաբթի՝ Մայիս 16ին՝ Չորսերու վերին ժողովը պիտի բացուէր խաղաղ եւ համերաշխասէր մթնոլորտի մէջ, ռումբի մը պէս պայթեցաւ Խորհրդային Միութեան վարչապետին ռազմաշունչ ճառը, զարմացնելով արեւմտեան դաշնակիցները՝ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա :

Վերին ժողովի գումարման համար Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հաւանութիւնը ձեռք բերելով, մեծ յաջողութիւն մըն էր ապահոված Խրուշչեւ, որ տարիներէ ի վեր կը փափաքէր գլուխ գլխի տեսակցութիւններ ունենալ ազատ աշխարհի երեք մեծ վարիչներուն հետ :

Ու երբ իր փայփայած երազը իրականութիւն է դարձած արդէն, ինչո՞ւ այս անճաշակ —չըսելու համար թշնամական— դիրքը՝ անոնցմէ ամէնէն կարեւորին դէմ՝ ժողովի բացումէն տասը օր առաջ :

Մայիս 1ին Աստանայէն Փէշավար (Փաքիստան), անկէ դէպի Խորհրդային Միութիւն թռչող ամերիկեան օդանաւի մը վար առնուիլը առիթ տուած է իրեն՝ նախ յոխորտալու եւ յաղթականօրէն յայտարարելու, որ խորհրդային հրթիռները ի վիճակի են նոյնիսկ շատ բարձրէն թռչող օդանաւերը մէկ հարուածով եւ ուզած ատեն վար առնելու : Այսինքն անոնք աւելի կատարելագործուած են քան արեւմտեան դաշնակիցներու զէնքերը :

Յետոյ կ'ընէ սպառնալիք մը. «Գերագոյն Խորհուրդի այս բեմին վրայէն ազդարարութիւն կ'ուղղենք Խորհրդ. Միութեան դէմ կատարուած այս գործողութեան մեղսակից կառավարութեանց եւ երկիրներուն, — Թուրքիոյ, Փաքիստանի եւ Նորվեկիոյ» :

Վար առնուած ամերիկեան օդանաւին միակ վարիչը ողջ է եղեր եւ «խոստովաներ է» թէ «լրտես» էր ... :

Մթնոլորտը թունաւորուած է : Այս պայմաններուն տակ ի՞նչ լաւ արդիւնք կրնայ է սպասել Վերին Ժողովէն, որուն ուղղուած են բոլոր խաղաղասէր մարդոց աչքերը, անկէ սպասելով միջազգային կացութեան բարուոքումը :

Միացեալ Նահանգները «յանցանքի վրայ» բռնելով, Խրուշչեւ կը յուսայ գերակշիռ դիրք մը ապահովել իրեն Վերին Ժողովին մէջ :

Սակայն դաշնակիցները չեն խաբուիր եւ սպառնալիքներու առջեւ տեղի չեն տար :

Վերին ժողովի օրակարգի գլխաւոր հարցերն են՝ Գերմանիա եւ Պերլին, ապազինում եւ խաղաղ համակեցութիւն :

Մոսկուա վճռած է այս բոլոր հարցերուն մէջ ալ հաստատ մնալ իր տեսակէտներուն վրայ : Ստիպուած է այդ դիրքը բռնել՝ պատիւը բարձր պահելու համար նախ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդին, յետոյ մանաւանդ Չինաստանի առջեւ :

Առջի շաբաթ Բագուի մէջ խօսած իր ճառով Խրուշչեւ արդէն հասկցուցած էր, որ ոչ մէկ զիջում պիտի ընէ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն մէջ :

Ինչո՞ւ կը գումարուի ուրեմն Վերին Ժողովը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԱՄԱԿ ԿԸ ԳՐԷ ՏԸ ԿՈԼԻՆ ԵՒ ՄԱՔ ՄԻԼԸՆԻՆ

Խրուշչեւի ծանօթ ճառէն ի վեր, քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է ամերիկեան օդանաւի միջադէպին վրայ : Մինչ Խ. Միութիւնը կ'աշխատի չահագործել առիթը, իր շուրջ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար. անդին Ամերիկացիք կը փորձեն մեղմացնել միջադէպին արժէքը :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Հերթըր յայտարարութիւնով մը բացատրած է թէ Ամերիկայի պարտականութիւնն է հսկողութեան տակ առնել՝ Խորհրդային Միութիւնը, որպէսզի յանկարծական յարձակումի մը առաջքն առնուի :

« Այն օրէն ի վեր երբ մառեչալ Ստալին Խ. Միութեան գործակցութեան սկզբունքը վերածեց թշնամական քաղաքականութեան մը, ու մասնաւորապէս Պերլինի պաշարումէն, Չեխոսլովաքիան ձեռք անցնելէ, Քորէայի եւ Վիէթ - Նամի յարձակումներէն ետք աշխարհը կասկածով դիտեց Խ. Միութեան նպատակները » ըսած է Հերթըր եւ աւելցուցած — «Խորհրդային վարիչները գրեթէ ազատ մուտք ունին մեր ընկերութիւններէն ներս ու իրենց տեղեկութիւնները կ'ամբողջացնեն շնորհիւ լրտեսական լայն ցանցի մը : Միեւնոյն ատեն իրենց ընկերութիւնները փակ կը պահեն » :

Տարիներէ ի վեր, ըսած է վերջապէս Հերթըր, Մ. Նահանգներն եւ իր դաշնակիցները հսկողութեան զանազան առաջարկներ ներկայացուցած են ու ամէն անգամ ալ մերժումի հանդիպած են » :

×

Մոսկուայի մարզական պալատին մէջ, Գերմանիոյ վրայ տարուած յաղթանակի 15րդ տարեդարձին առթիւ Մառեչալ Մալինովսքի փոթորկալից ճառ մը խօսած է :

Յայտարարելէ ետք թէ ամերիկեան օդանաւին միջադէպը «խոր զայրոյթ» եւ «հակակրութիւն» ստեղծած է խաղաղութիւն ուզող ժողովուրդներուն մօտ, մառեչալը յայտարարած է թէ «ան որ իր սուրը կը վերցնէ մեզի դէմ պիտի փճանայ ... » :

Այս առթիւ շեշտած է նաեւ թէ Խ. Միութեան բանակը «գերազանց է բոլոր միւս բանակներէն» :

Խրուշչեւ իր կարգին վերստին սպառնացած է : Չեխ ազգային տօնին առթիւ, Մոսկուայի Չեխոսլովաքիոյ դեսպանատան մէջ իր խօսքը ուղղելով ներկայ գտնուող արեւմտեան դեսպաններուն ըսած է «յաջորդ անգամ որ Մայիս 1ի նման դէպք մը պատահի, Խ. Միութիւնը փոխադարձելու միջոցներ ձեռք պիտի առնէ այն երկիրներուն դէմ որոնք իրենց կայանները կը տրամադրեն օտարներուն :

Այս առթիւ Խրուշչեւ սրամտութիւն ալ ըրած է : Բացատրելով Ամերիկացիներուն տուած հակասական պատճառաբանութիւնները ըսած է թէ ռուսական մանրադէպ մը կայ որ կ'ըսէ. — « Ես աղջիկ եմ, բայց զաւակ մը ունիմ առանց ամուսնացած ըլլալու , ուրեմն ի վերջոյ աղջի՞կ կ'ըլլամ » :

Խրուշչեւ անգամ մը եւս քննադատած է Արեւմուտքի դիրքը Պերլինի նկատմամբ ու շեշտած է վերստին Խ. Միութեան տեսակէտները : « Արեւմուտքը այնքան պէտք ունի արեւմտեան Պերլինի որքան շուն մը հինգերորդ թաթի մը » :

Խրուշչեւ ծանրօրէն յարձակած է նաեւ ամերիկեան սպայակոյտի պետ՝ Ջօր. Թուինինկի վրայ :

Մինչ երկու ճակատները ամերիկեան օդանաւի դէպքին առիթով խուլ պայքարի մը լծուած են, անդին ամերիկացի մասնագէտներ այն կարծիքն ունին որ դէպքը «կազմակերպուած » է Խ. Միութեան կողմէ :

Արդարեւ՝ իրենց կարծիքով հրթիռով մը քանդուած օդանաւի մը մէջէն ինչպէս կարելի է անվնաս վիճակի մէջ գտնել նկարչական գործիքները եւ քաշուած լուսանկարները : Մանաւանդ որ լրտեսութեան սահմանուած օդանաւերուն մէջ զետեղուած կ'ըլլան միշտ վտանգի պարագային ինքնաբերաբար պայթող ռումբեր որոնք հիմնապէս կը փճացնեն սարքերը : Շատ հաւանական է որ ամերիկացի օդաչուն՝ Փաուըրս Ռուսերուն հաշւոյն աշխատող լրտես մը եղած ըլլայ :

Նոյն ատեն Խրուշչեւ նամակ մը գրած է տը Կոլին եւ Մաքմիլընին : Կը թուի թէ խորհրդային վարչապետը յոյս կը յայտնէ որ «սիրալիր յարաբերութիւնները » շարունակուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը հանդարտած է, այսուհանդերձ ջղագրգիռ մըթնոլորտ մը կը տիրէ միշտ ու վախ կայ թէ նոր միջադէպեր ծայր տան : Շուրջ 1500 անձեր ձերբակալուած են եւ հաւանաբար դատի քաշուին : Հալքեան ներկայացուցիչ մը զգուշացուցած է կառավարութիւնը որ ծայրայեղութիւններու չդիմէ այլապէս «մէջտեղ պիտի նետենք մեր բոլոր ուժերը երկրի բոլոր անկիւններուն մէջ ու կրնամ վստահացնել թէ գլուխներ պիտի վտանգուին » : Գրաքննութիւնը կը շարունակուի : Ութ թերթեր գրաւուած են որոնց կարգին «Միլիէթ» :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՌՈՏԵԶԻԱՅԻ մէջ վայրագ դէպքեր պատահած են : Սեւամորթներ զանազան վայրերու մէջ յարձակած են ճերմակներու վրայ : Կին մը ու իր երկու աղջիկները քարկոծուած են : 100 սեւամորթներ ձերբակալուած են :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի միջազգային փառատօնին ցարդ ներկայացուած լաւագոյն ժապաւէնը կը նկատուի խորհրդային «Լա Պալատ տիւ Սոլտա»ն :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ազգային տօնին առիթով, ներում շնորհուած է քաղաքական կարգ մը բանտարկեալներու :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ , ամերիկեան օդանաւի միջադէպին առթիւ ըսած է թէ Խրուշչեւ դէպքը չափազանցեց : «Գիտեմ թէ, ըսած է ան, վերջին տարիներուն խորհրդային օդանաւեր քննական թռիչք կատարած են Ամերիկայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ վրայ » :

ՆԱՍԸ Տամիեթի (Եգիպտոս) մէջ յայտարարած է թէ Յուլիս 22ին Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան խորհրդարանը առաջին անգամն ըլլալով պիտի գումարուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ առեւտրական եւ ճամբորդական նաւերու տարողութիւնն է 4.500.000 թոն : Պատերազմի վերջաւորութեան 800.000 թոն էր : Այսօր, Ֆրանսա աշխարհի ամէնէն արդիական եւ մեծ նաւը որ կը կոչուի «Ֆրանս», վերջացուց :

ՏԸ ԿՈԼԻ Նախագահութեան տակ Ալժերիոյ կոմիտէն նիստ գումարած է՝ Էլիզէի մէջ : Քննութեան առնուած է Ալժերիոյ զինուորական կացութիւնը :

ՊԵԹՈՎԸՆԻ բնակարանը՝ Պոնի մէջ կրակի տրուած է 60 տարեկան անծանօթի մը կողմէ որ իր տխուր արարքը կատարելէ ետք յանձնուած է ոստիկանութեան : Վնասները մեծ են : Պեթովընի կահ - կարասին ինչպէս նաեւ երդեհոնը կրակէն փճացած են :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ նոր միջադէպեր տեղի կ'ունենան յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ : Մահափորձ մը կատարուած է թեկնածուի մը վրայ :

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ գործադուլը կը վերսկսի : Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի Լուառի եւ Մարսէյլի, իսկ Հինգշաբթի Քորսիքայի բժիշկները կը բողոքեն ընկերային ապահովութեան բարեփոխման ծրագրին դէմ :

ԻՐԱՔ եւ Մարոք առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած են : Իրաք Մարոքէն պիտի ներածէ հանգային եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններ եւ փոխարէն քարիւղ պիտի տայ Մարոքի :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. Պապը երկուշաբթի օր ընդունած է ափրիկեան երկիրներու կարգ մը պետեր :

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը անուանարկութեան դատ մը բացած է « Ֆրանս - Օպսերվաթէօր » թերթին դէմ որ «ոստիկանական ծրագիր » խորագրով յօդուած մը հրատարակած էր :

« ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳՐԻՆ» 10րդ տարեդարձին առթիւ վարչապետ Ատընաուըր յայտարարած է թէ «Մեծ եւ քաջ գործ մըն էր պղպատի եւ ածուխի ծրագիրը» : Շուման իր կարգին շեշտած է թէ ֆրանքօ-գերմանական գործակցութիւնը եւրոպական ապահովութեան հիմը կը կազմէ :

ՓԷՕԺՕ ինքնաշարժներու գործարանը մէջտեղ հանեց իր նոր կառքը ,404, որուն գինն է 9150 Ն. Ֆ. : Հաստատութիւնը ժամը տասը կառք կ'արտադրէ ներկայիս :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ներքին գործերու պատասխանատուն Լիփշից յայտարարած է Քոմպային թէ պէտք է նախ ապազինումով զբաղիլ, ապա Պերլինով :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԵՆՏՈՐ ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳՈՖ

Ցաւով կ'իմանանք որ ինքնաշարժի ծանր արկածի մը զոհ գացած է Պ. Մենտոր Տէր Գէորգոֆ, ընդհանուր - տնօրէնը Թեֆա Թուղթի մեծ վաճառատան :

Պ. Մենտոր Տէր Գէորգոֆ ասկէ երկու տարի առաջ ունեցած էր ինքնաշարժի ուրիշ ծանր արկած մը որուն հետեւանքով ինք եւ կինը վիրաւորուած էին :

Շաբաթ օր, Պ. Տէր Գէորգոֆ իր կինը կ'առաջնորդէր Տիվոն - լէ - Պէն, ուր բժիշկներու խորհուրդով Տիկին Տէր Գէորգոֆ կ'երթար խնամուելու իր նախորդ արկածին ձգած հետեւանքներուն համար : Բոմիյի սեւ ՍԷՆի մէջ ուրիշ կառք մը փորձած է անցնիլ Պ. Տէր Գէորգոֆի կառքը եւ ուժգնօրէն զարնուելով պատճառ դարձած է անոր մահուան : Տիկին Տէր Գէորգոֆ եւ հիւանդապահուհին վիրաւորուած եւ հիւանդանոց փոխադրուած են :

Մեր ցաւակցութիւնները Թեֆա հաստատութեան տնօրէնութեան, ինչպէս նաեւ Տէր Գէորգոֆ եւ Էլչիբեկոֆ ընտանիքներուն :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ծանօթ փաստաբան Սուրէն Սարոյեան, Սան Ֆրանսիսքոյէն : Պ. Սուրէն Սարոյեան, պատասխանատու՝ Անչայի շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Վիէննա, Պոլիս, Աթէնք, Գահիրէ, Պէյրութ, Հռոմ, Միլանօ, Նափոլի եւ Լոնտոնէն պիտի վերադառնայ Ամերիկա : Պ. Սարոյեան մասնաւորաբար պիտի զբաղի Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն Ամերիկա ներգաղթողներով :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԼՔՈՒԵՑԱՒ ՄԱՐԱՇԸ

Անցեալ Փետրուար 11ին, «Ցառաջ»ի խմբագրականին մէջ Պ. Հրանդ–Սամուէլ Մարաշի ողբերգութեան քառասնամեա–կին առիթով կը հարցնէ թէ ուրկէ եկած էր լքումի հրամանը, Փարիզէ՞ն թէ Պէյ–րութէն կամ Ատանայէն:

Դէպքին դերակատարներէն մէկը եղած է փոխ–գնդապետ Քոռնըլու, ժամա–նակին՝ հազարապետ: Այժմ 87րդ տա–րին բոլորած, կը բնակի Էքս ան Փրո–վանս: Երբեմն իրարու կը հանդիպինք: Հաղորդեցի իրեն «Ցառաջ»ի յօդուածա–գրին հարցումը: Հակառակ յառաջացած տարիքին՝ իր շատ սուր յիշողութիւնը պահած է: Ցուզումը չի զսպեր՝ երբ կ՚ո–գեկոչէ Մարաշը:

Ընդհանուր կերպով փոխ–գնդապետ Քոռնըլուի բացատրութիւնները կը հաս–տատեն Փօլ տիւ Վէուի պատմածը «Լա Փասիօն տը լա Սիլիսի»ի մէջ (էջ 93):

Նախ պէտք է ի բաց առնել Ատանայի պատասխանատուութիւնը: Մարաշի պար–պումը աղետաբեր անակնկալ մը եղաւ Ատանայի հրամանատար Զօր. Տիւֆիէո–յին համար: Կասկած չի վերցներ ատի–կա:

Ուստի կը չքանայ մեղադրանքը հան–դէպ Փարիզի կամ Պէյրութի: Ասոնք չէ–ին կրնար հեռուէն պատուիրել ինքն ըստ ինքեան սահմանափակ գործողութիւն մը Կիլիկեան ռազմադաշտին վրայ՝ առանց կռուող ուժերու (այսինքն Զօր. Տիւֆիէո–յի) միջնորդութեան կամ գիտութեան:

Անշուշտ Տիւ Վէու, իր ծանօթագրու–թիւն (էջ 95–96) Զօր. Պռեմոնի իրեն ուղղուած նամակ մը կը հրատարակէ, ըստ որուն՝ Զօր. Կուռօ կանխապէս Պէյ–րութէն Ատանա հեռագրած էր, «Մարաշը պարպելու հարց չի կրնար ըլլալ»: Զօր. Պռեմոն տարօրինակ կը համարի այդ հե–ռագիրը եւ կը հետեւցնէ թէ խաբուսիկ էր եւ թէ Կուռօ ձեռքի տակէ հակառակ հրաման տուած ըլլալու էր: Զօր. Պռե–մոնի եւ Զօր. Կուռոյի միջեւ յայտնօրէն գոյութիւն ունեցած խոր հակառակու–թիւնը եւ վերջնական բախումը յիշեալ վկայութիւնը արժէքէ կը զրկեն չունենա–լով այլ տուեալներ: Կուռօ, եթէ ուզած ըլլար պարպել տալ Մարաշը, պէտք չու–նէր իրեն ստորադասեալ Զօր. Տիւֆիէո–յէն քաշուելու, վտանգելով, այդ մա–քիավելական խաղով, ամբողջ ռազմա–դաշտը: Կարելի չէ, առանց կիրքի խոր–հելով, նման հնարք մը վերագրել ընդ–հանուր հրամանատար Կուռոյին, որ Տիւֆիէոյի աղետագոյժ հեռագրին կը պատասխանէ.—

22 Փետրուար, թիւ 384/2

Կը ստանամ եւ յուզումով կը կարդամ 342/3 Փետրուար 15ի ձեր հեռագիրը:

Շնորհակալ եմ արի զօրագունդերուն, որոնք այնչափ քաջօրէն կռուեցան թըշ–նամիին եւ ամրան դէմ, ինչպէս եւ Մա–րաշի մէջ, դիմադրողներուն եւ զանոնք ազատողներուն:

Բոլորը վաղը պիտի գիտնան դրօշակը հաստատուն պահել իրենց պահպանու–թեան վստահուած երկրին մէջ:

Այլ խնդիր է թէ Կուռօն Տարտանէլի կղզիներուն ստացած ծանր վէրքերէն ան–դամահատ եւ մարմնապէս տկար մնացած ըլլալով՝ կրնար երբեմն, ինչպէս կը հա–ւաստեն ոմանք, կորովի պակասութեան ենթակայ ըլլալ:

Ըստ փոխ–գնդապետ Քոռնըլուին՝ Մարաշի պարպումին իրական պատաս–խանատուն եղած է Մարաշի զօրագունդի հրամանատար Զօր. Քեռէթը: Նոյն եզ–րակացութեան կը յանգին Փօլ Տիւ Վէ–ուի մեկնաբանութիւնները: Փօլ Տիւ Վէու կ՚ակնարկէ թէ Քեռէթը քննիչ յանձ–նախումբի մը առջեւ կանչուեցաւ Ֆրան–սա վերադարձին (արդիւնքը յայտնի չէ): Փոխ–գնդապետ Քոռնըլուն կը հաստա–տէ այդ ճշդումը եւ կը յարէ թէ հարց ե–ղաւ զինքն ալ եւ ուրիշներ հարցաքննու–թեան ենթարկել, բայց անտեղի դտնուե–ցաւ քանի որ Քեռէթի հրամանով շար–ժած էին:

Զօր. Քեռէթ նոր եկած էր Կիլիկիա, Գերմանիոյ հետ զինադադարին՝ ազատ–ուելով գերութենէ: Գերութեան երկար տարիները նուաղեցուցած էին իր կամքը եւ կարողութիւնը: Մարաշի զօրագուն–դը, կ՚ըսէ Քոռնըլու, իրականօրէն հրա–մանատարէ զուրկ գտնուեցաւ: Զօրավա–րէն ստացուած քանի մը հրամանագիրնե–րը կացութեան չէին համապատասխա–ներ, անգործադրելի էին, երբեմն ան–հասկնալի: Իւրաքանչիւրը ստիպուած էր ինքնագլուխ գործելու:

Վրայ հասաւ օգնութեան զօրասիւնը գնդապետ Նոռմանի հրամանատարու–թեամբ: Այս վերջինը առանց իսկ Մարաշ մտնելու եւ Զօր. Քեռէթին ներկայանա–լու, լրաբեր մը կը ղրկէ ուղղակի հազա–րապետ Քոռնըլուին թէ քաղաքին հարա–ւային կողմը բռնած էր: Կը յայտնէ նա–եւ թէ իր ռազմամթերքն ու պարէնը հա–զիւ իրեն կը բաւէ եւ Քոռնըլուին կը պատուիրէ Մարաշը ձգել եւ միանալ ի–րեն՝ նահանջելու համար: Անսալով այդ հրամանին՝ Քոռնըլու կը սկսի պարպել իր դիրքերը եւ ճամբայ ելլել:

Այս եղաւ առաջին սխալը: Գնդ. Նոռ–ման իրաւասութիւն չունէր այդ տեսակ հրաման մը տալու Քոռնըլուին՝ առանց Մարաշի հրամանատար Զօր. Քեռէթին խողովակէն անցընելու:

Շրջապատող ժողովուրդը, երբ կը տեսնէ Քոռնըլուի զօրքին քաշուիլը, խու–ճապի կը մատնուի: Լուրը կը հասնի Զօր. Քեռէթին: Ի՞նչ պէտք է ընէր զօ–րավարը: Պարտաւոր էր իր մօտ կանչել գնդ. Նոռմանը եւ բացատրութիւն պա–հանջել: Ատոր փոխարէն կ՚որոշէ ինքը դիշերանց երթալ Նոռմանին քով եւ խոր–հրդակցիլ: Ներքնապէս համակերպելու պատրաստակամութիւն ունենալու էր, քանի որ մեկնելէ առաջ իր փոխանորդ գնդ. Թիպոյին կը պատուիրէ նահանջի պատրաստութիւններ տեսնել: Ճիշդ այդ ժամանակին ամերիկեան հիւանդանոցի բժշկապետը իրեն կը հաղորդէ թէ Թուր–քերուն կողմէ Տօքթ. Մուսթաֆա կ՚ուզէ անձնատուրութիւն առաջարկել: Հակառակ այդ բախտորոշ լուրին՝ Զօրավարը կը յետաձգէ բանակցային ընդունելութիւնը եւ հետեւելով իր նախկին որոշման՝ կը հեռանայ իր կայանէն եւ կ՚երթայ տես–նուիլ Գնդ. Նոռմանի հետ:

Գնդ. Նոռմանը գրաւման առաջին օրե–րուն Ատանայի Սանճաքին կառավարիչ նշանակուած էր: Տեղական ժողովուրդ–ներու հոգեբանութեան անթափանց էր գրեթէ: Զէր պատկաներ հետեւակ զօր–քին, այլ զինուորական ճարտարագիտու–թեան: Հակում ունէր բնականօրէն դէպ–քերը չափազէտի աչքով դիտելու եւ դա–տելու: Գուցէ քանի մը շաբաթ առաջ մինչեւ Տիարպէքիր կատարած իր առա–քելութեան ձախողանքը եւս զինքը դէպի յոռետեսութիւն հակած էր: Այսուհան–դերձ նկարագրի տէր մարդ էր:

Քեռէթը առանց դժուարութեան Նոռ–մանի նահանջական հրամանը վաւերա–ցուց ապիկարութեամբ, չուզելով նժարին մէջ դնել թրքական պարտութեան խոս–տովանութիւնը: Վերադարձաւ իր կայա–նը եւ միւս օրը միայն ընդունեցաւ Տօքթ. Մուսթաֆան: Անձնատուրութեան առա–ջարկին Քեռէթը պատասխանեց թէ ար–դէն ինքը Ֆրանսական ուժերուն նահան–ջի հրաման տուած է դէպի Իսլահիէ:

Այդ մտային կուրութեան եղերական հետեւանքները ծանօթ են:

Անշուշտ կարելի չէ ըսել թէ Կիլիկիոյ վերջնական ճակատագիրը տարբեր պիտի ըլլար՝ եթէ Մարաշը այդպէս չլքուէր: Արտաքին ազդակներու ճնշումը գերակշիռ եղաւ: Բայց զինուորական կացու–թիւնը եւ քաղաքական մթնոլորտը յու–սով չէին ապականեր՝ ինչպէս եղաւ, բանակը եւ անպաշտպան ժողովուրդը աննկարագրելի զոհողութիւններու եւ սարսռազդեցիկ կորուստներու չէին մատ–նուեր:

Մարաշի լքումը քաղաքական թաքուն հաշիւի մը արդիւնքը չեղաւ, այլ զինուո–րական ծանրածանր սխալի մը, ինչպէս դժբախտաբար ընդհանուր պատմութիւ–նը, անցեալին եւ ժամանակակից պա–տերազմներուն մէջ, բազմաթիւ եւ երբեմն աղէտաբեր օրինակներ կը ներկայա–ցընէ:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Արտատպումի պարագային կը խնդրուի աղբիւրը յիշել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վերջերս կուսակցութենէն արտաք–սուեցաւ Ժան Պայի, իր հրատարակած վերջին գիրքին պատճառով՝ «Հիմնական քննադատութիւն»: Գիրքին ենթախորա–գիրն է՝ «Ֆրանսական համայնավար կու–սակցութիւնը անցեալին եւ ապագային միջեւ»: Գիրքին գլխաւոր շահեկանու–թիւնը այն է որ վկայութիւն մը կը բերէ կուսակցութեան «ծերութեան հիւանդու–թեան» վրայ, ինչ որ Ֆրանսական քա–ղաքականութեան յեղաշրջման գլխաւոր ազդակներէն մէկն է: Տարբերութիւն մը կայ սակայն Պայիի եւ համայնավար միւս մտաւորականներու միջեւ, ընդհան–րապէս չեղում կատարողները կը դատա–պարտեն մարքսեան հիմնական սկըզ–բունքները, մինչ Պայի անվերապահ հա–մակրող մըն է մարքսեան աւանդական սկզբունքներուն: Ինք կը շարունակէ պաշտել այն գաղափարները որոնց հա–ւատացած է ամբողջ կեանքը: Այն քըն–նադատութիւնները զորս կ՚ընէ համայ–նավար ֆրանսական կուսակցու–թեան դէմ, միայն անոր կը վերա–պահէ եւ ոչ մէկ բան կ՚ըսէ համայնա–վար միւս կուսակցութեանց հակառակ: Իրեն համար Սթալինի վրիպումները ար–կածներ են եւ ինք կը շարունակէ հիանալ Սթալինի վրայ:

Ժ. Պայի լեզուն չէ փոխած: Կը շա–րունակէ խօսիլ իբրեւ համայնավար, ո–րովհետեւ կարելի չէ մէկ օրէն միւսը ժխտել ամբողջ կեանքի մը սովորութիւն–ները: Ուրեմն անկեղծ է երբ կ՚ըսէ թէ վերաքննական ոչ մէկ միտք ունի: Կը ջատագովէ նոյնիսկ չին համայնավար կուսակցութեան ժողովրդավարական ռաքինութիւնները: Գաղափարական «ուղղափառութեան» վրայ կ՚աւելցնէ ոճի ուղղափառութիւն մը: Հին շարքա–յին, արտաքսուած կուսակցութենէն Ժան Պայի ամբողջ կեանքը «համայնա–վար»պիտի մտածէ: Այն քննադատու–թիւնները զորս կ՚ընէ Ֆրանսական հա–մայնավար կուսակցութեան ղեկավարու–թեան դէմ ա՛լ աւելի օրինակելի կ «Վճռական», «վերացական»՝ այս բառ–րըն են. զորս կը կրկնէ յաճախ: Անդրա–դառնալով տնտեսական մարզին, արդա–գիտողութեամբ կը նկատէ որ համայնա–վարները կը զոհանան յայտնելով վերա–ցական սկզբունքներ առանց դանոնք բաղդատութեան դնելու ներկայ շօշափե–լի կացութեան հետ: Այսպէս բոլոր իրա–կանութեանց դէմ պաշտպանեցին բան–ուորական դասուն չքաւորութեան սկըզ–բունքը: Փոխանակ բնաջնջումներու փ–նութեան անհրաժեշտ եւ օգտակար պայ–քարի մը գլուխն անցնելու, նախընտրե–ցին ըսել թէ դրամատիրական վարչաձեւ կարելիութիւնը չունէր այս հարցը լու–ծելու: Եթէ համայնավար երիտասարդ–ներու շարքերը 300.000էն (1945) քանի մը հազարի իջան, պատճառն այն է որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը փո–խանակ նախատեսելու երիտասարդներ–մտահոգութիւնները եւ իրենց զիրենք ա–

ԱՆԻ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սարահարթին կեդրոնը կը կանգնի մայր եկեղեցին, տուկուն կառուցուածք մը, շինուած հրաբխային քարերով եւ ուղղանկիւն նաւու մը ձեւով, որուն տեսքը այժմ դժբախտաբար տձեւ կեր–պարանք մըն է ստացած գմբէթին ան–կումով: Սակայն ողորկ բարձր պատերը, զուսպ կերպով քանդակազարդ սինամ–բարձ կոյր կամարաշարքով մը, երկար ու ճաշակով ցցուն պատուհաններ եւ նեղ ե–ռանկիւն որմախորշեր կը պատկերացնեն հայկական ճարտարապետութեան յղա–ցումներու մեծութիւնը: Գալով բազմե–րանգ քարերու (վարդագոյն եւ թխորակ) տեսակ մը անհոգ տեղաւորումը երբեք չի խանգարեր ընդհանուր ներդաշնակու–թիւնը: Կառուցողներո՞ւն թէ նորոգող–ներուն կողմէ անհոգութիւն: Ի՛նչ փոյթ, քանի որ ճարտարապետական արդիւնքը չէ տուժած անկէ:

Կառուցուած նախկին մայր եկեղեցիի մը աւերակներուն վրայ, հաւանաբար ա–ւելի պզտիկ, նորին շինութիւնը աւար–տած է 1001ին եւ յետագային բազմաթիւ անգամներ վերանորոգուած:

Այսպէս, 1042 թուականի արձանագրու–թիւն մը կը ճշդէ քաղաքին Բիւզանդական կառավարիչին կողմէ կատարուած նորո–գութիւն մը: Ուրիշ արձանագրութիւններ կը նշեն այն բոլոր նուիրատուութիւննե–րը, որոնք եղած են անոր բարեզարդու–թեան համար, եւ որոնց վերջինը՝ 1486ին:

Ներքնամասին մէջ, կեդրոնական բար–ձըր եւ կողմնակի երկու նեղ նաւաձեւ մասերը, առանց որեւէ զարդի եւ հսկայ սիւները որոնք կը բարձրանան մերկ մին–չեւ կամարները, ունին ծանր եւ չքեղ գեղեցկութիւն մը: Հոն է որ Հայոց թա–գաւորները կը թագադրուէին Հայրապե–տին կողմէ, այդտեղ էր որ կը պատարա–գէր Հայոց եկեղեցիին պետը, պահելով Անին իբրեւ աթոռանիստ քաղաք մինչեւ 12րդ դարու վերջերը, այսինքն թագա–ւորութեան անկումէն աւելի քան դար մը ետք:

Հոգեւոր պետին մեկնումէն ետք, կղե–րականները եւ բազմաթիւ վանականներ կը մնան անպարտելի պաշտպանները հայ–կական ծէսին, Անիի մէջ, ուր քրիստոն–եայ վրացի պետերը ուղղափառ ծէսին կը պատկանէին: Գալով մահմետական պե–տերուն, անոնք, խաղաղութեան շրջան–ներուն, ցոյց կուտային մեծ հանդուր–ժողութիւն մը:

Անի, ինչպէս շատ մը ուրիշ արեւելեան քրիստոնեայ քաղաքներ, ունէր բազմա–թիւ եկեղեցիներ, «հազար ու մէկ»՝ ինչպէս կ՚ըսէ աւանդութիւնը: Եւ, արդարեւ, փոքր յիշատակարաններուն մէջ աւելի ցայտուն կ՚երեւի հայկական ճարտարա–պետութեան ոճին այլազանութիւնը:

Ս. Փրկիչ եկեղեցին: ԺԱ. դար: Կանգուն մնացած կէսը:

Հայոց թագաւորներու շրջանին, կը կա–ռուցուէին հնագոյն ճաշակով: Բագրա–տունիները, որոնք կուգային Կովկասի հարաւային զառիթափներէն, կը ձգտէին մայրաքաղաքին մէջ վերարտադրել իրենց նախնիքներուն գեղեցիկ կառուցումները: Այսպէս, Ս. Գրիգոր եկեղեցին, Գագիկ Ա.ի կողմէ կառուցուած (889–1020) հարազատ վերարտադրութիւնն է նշանա–ւոր Զուարթնոցի գմբէթին, որ կը պատ–կանի 7րդ դարու կիսուն: Թէեւ գմբէթը փլած է, սակայն միաձոյլ եւ բոլորշի խո–րահարթակը, սիւները, մեծղի խոյակնե–րը, բոլորն ալ հինաւուրց ներշնչումով ճշգրիտ վերարտադրութիւններ են:

Ս. Գրիգոր Ապուղամրենցի փոքրիկ ու սիրուն բազմանկիւն եկեղեցին, ծած–կուած սրածայր տանիքով մը, 10րդ դա–րու հայկական արուեստին յատկանշա–կան մէկ օրինակն է: Այս եկեղեցին կազմ–ուած է աստղաձեւ յատակագիծով մը (12 արտաքին ճակատներ եւ 6 ներքին կողակներ) եւ թմբկաձեւ գմբէթով: Պա–տերը շինուած են խնամքով դասաւոր–ուած քարերու արտաքին եւ ներքին երե–զարդարանքով եւ տաղախի հաստ խաւով մը: Այդ քարերը իյնալով, խեղճ երեւոյթ մը տուած են փլատ պատերուն որոնց ներ–փը կազմուած է խճախառն տղեղ շա–ղախով:

Մ. եւ Ն. Թիֆէ

(Շար. – 3)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

★

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ

Ամրոցներ, վանքեր, պալատներ, եկեղեցիներ, ասոնք են Հայաստանի յուշարձանները, որոնց վրայ մեր նախնիքը դրած են իրենց հանճարին դրոշմը: Մեծ է թիւը այդ յուշարձաններուն: Բոլորն ալ հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան, մշակոյթին եւ շինարար ոգիին անգնահատելի կոթողներն են, ստեղծագործական նոր ներշնչումներու մշտաբուխ աղբիւրը: Պետութեան պաշտպանութեան եւ հոգատարութեան տակ կը գտնուին անոնք: Յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէին անդամակցած են մեծ գիտուններ եւ արուեստագէտներ.— Ալեքսանդր Թումանեան, Մարտիրոս Սարեան, Թորոս Թորամանեան, Յովսէփ Օրբելի:

Այժմ, ոչ միայն պահպանութիւնը յուշարձաններու, այլեւ անոնց վերականգնումը եւ ուսումնասիրութիւնը յանձն առած են Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի երեք խոշոր հիմնարկութիւնները՝ պատմութեան, արուեստի եւ հնագիտութեան: Երեսունէ աւելի գիտուններ, պատմաբաններ, հնագէտներ լծուած են աշխատանքի: Անոնց հետազօտութիւնները կ'ընդգրկեն հին քարի դարէն մինչեւ նոր ժամանակներու պատմական ճարտարապետական յուշարձանները: Մեծ եւ փայլուն արդիւնքներ տրուած են արդէն Սեւանի ափին, Երեւանի մերձակայքը, Շէն Գաւիթի մէջ, Կարմիր Բլուրին վրայ, Արինբերդի շուրջ, Գառնի ամրոցէն ներս, Դուին քաղաքին մէջ կատարուած հետազօտութիւնները:

4438 յուշարձաններ ուսումնասիրութեան առարկայ են, ասոնցմէ 1324ը ճարտարապետական նկարագիր ունին, 3114ը՝ պատմահնագիտական: Անոնց վերանորոգման եւ վերականգնումին հայող աշխատանքները մեծ կարեւորութիւն ստացած են, մինչեւ այսօր վերանորոգումի ենթարկուած են 150 խումբ յուշարձաններ:

Վերականգնուած են Հաղբատը, Սանահինը, Կեչառիսը, Մարմաշէնը, ինչպէս նաեւ առանձին յուշարձանները՝ Ամագոն, Կարմրաւոր, Զուարթնոց, Արտաւազիկ, Յովհաննավանք, եւ դեռ Երեւանի, Աշտարակի, Աղարակաձորի պատմական կամուրջները, առանձին կամ խմբական խաչքարերը, որոնք կը հանդիսանան հայ քանդակագործութեան բարձրարուեստ նմոյշներ եւ կոթողներ: Վերակառուցման ընթացքի մէջ են՝ Գօշավանքը, Մշակավանքը, Ախթալան, Արուճը, Գորիսի նորավանքը, Թալինի մեծ տաճարը:

Այս աշխատանքներուն շնորհիւ մէկ քանի տասնեակ չափազանց կարեւոր եւ բարձրարուեստ յուշարձաններ պարզապէս փրկուած են կորուստէ եւ կործանումէ:

Վերանորոգումները կը կատարուին գիտական հիմունքներու վրայ: Պետական Ցանձնախումբին առընթեր գոյութիւն ունի գիտական խորհուրդը, որուն կազմին մէջ մտած են Հայաստանի ականաւոր ճարտարապետները, հնագէտ–պատմաբանները, արուեստագէտները: Ի հարկին կը հրաւիրուին այլ մասնագէտներ:

Փորձառու քարակոփ վարպետները կ'աշխատին անդադար, տարիներէ ի վեր:

նոնց տեղը գնելու, գոհացան անոնց անբոխավոր ֆլիշէներ ներկայացնելով:

Քլիշէ են նաեւ ժողովրդավարութեան վրայ եղած յայտարարութիւնները: Երբ ամէն ոք գիտէ թէ նշանակովի ընտրութեան սկզբունքը փոխարինած է ընտրութիւնը եւ կուսակցութեան բոլոր ղեկավարները նշանակուած են վերին մարմնին կողմէ:

Այս նոյն ձեւապաշտ ոգին է որ կը ներշնչէ կուսակցութեան մամուլը, ըստ Ժ. Պալլի: Այն է որ կը փոխարինէ, կը գրէ Պալի, կենդանի լրատուութիւնը: Վարդապետական հաստատումներն ալ կփոխարինեն համոզիչ պատճառաբանութիւնը:

Այս հաւատարիմ շարքայինին գիրքը, գրեթէ կամքէ անկախ կը յայտնաբերէ ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան տագնապը եւ անոր արդարմանելի ցաւը, որն է մերժել ղուրսի աշխարհը նկատի առնելու: Անկարող իրենք զիրենք տեսնելու, իրենք իրենց վրայ անդրադառնալու, ֆրանսացի համայնավարները անկարող են աշխարհի յեղաշրջման հետեւելու: Զուարճալի հակասութիւն մըն է տեսնել թէ մշտական «ըլլալու» մը գիտակցութեան վրայ հիմնուած վարդապետութեան մը պաշտօնական ներկայացուցիչները, անշարժ ոճօլաստիֆի մը մեծ վարդապետները դարձած ըլլան:

Ֆրանսայի մէջ, Համայնավարութիւնը հետզհետէ կը վերածուի անփոփոխ ծէսերով կրօնքի որ օրստօրէ աւելի անհասկնալի կը դառնայ հասարակ մահկանացուին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՆՋՈՅՔ

*

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Տբ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին տարեկան խնջոյքը տեղի ունեցաւ Մայիս մէկին, Կիրակի կէսօրէ ետքը, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու այս բարենպատակ ձեռնարկը: Հիւրեր եկած էին նաեւ հեռաւոր Ռոմանէն եւ Քրէյէն:

Ժամանակէն առաջ դրաւուած էին սեղանները, եւ սկսած՝ խնջոյքի ուրախութիւնը: Հայկական այս տաք մթնոլորտին մէջ ներկաներու հոգիները կը խայտային, եւ իրենց դէմքերուն վրայ կը կրէին Մայիսեան գեղածիծաղ ժպիտը:

Խնջոյքի պաշտօնական բացման խօսքը կատարեց Տիկին Մաղաքեան, ներկայացնելով Կապոյտ Խաչի բարենպատակ գործունէութիւնը: Կոչ ըրաւ մեր սիրելի մայրերուն եւ քոյրերուն, որ գան միանան այս ազնիւ եւ նուիրական գործին: «Մենք, աւելցուց, միջին սերունդի հայ կիներս շատ աւելի գործ կրնանք կատարել, որքան անցեալին մէջ մեր մայրերը, որոնք շատ աւելի դժբախտ պարագաներու մէջ կ'ապրէին: Հետեւինք անոնց մեզի ձգած նուիրական եւ ազնիւ գործին: Հայ կինը ստեղծած է, կը ստեղծէ եւ կրնայ ստեղծել»:

Տիկին Մաղաքեանի այս խօսքերէն ետքը, ներկաները սկսան իրենց կեր ու խումը: Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան իր երգերով փայլ տուաւ օրուան խնջոյքին: Պ. Սարգիս Քէփէնկեան խոր յուզումով երգեց «Բանտիս դռներն էին եօթը»:

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Պ. Եդուարդ Գասեանի, որ ներկայացուց Կ. Խաչի կանացի այս մեծ կազմակերպութեան կէս դարու տքնաջան աշխատանքները, տեղեկութիւններ տալով Կ. Խաչի հիմնարկութեան մասին:

1910ին Ամերիկայի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողքին, կը սկսի գիտակից հայ իգական սեռին հաւաքական գործունէութիւնը: Կանացի խումբերը իրենց եռանդուն աշխատանքին արժէքը ցոյց տուին օգնութեան հասնելով ազատագրութեան պայքարներուն: Ակնունիի թելադրութեամբ է որ կը կազմուի Հայ Կ. Խաչը, որու 50ամեայ աշխատանքի յոբելեանը պիտի տօնուի այս տարի Ամերիկայի եւ Սփիւռքի մէջ:

Ներկաներու փափաքով, Կապոյտ Խաչին 'եղան սրտաբուխ նուիրատուութիւններ եւ կարճ ժամանակամիջոցին գոհացաւ երեք հարիւր Ն. Ֆ.: Պ. Գէորգ Քիրէճեան եւս իր յարգանքի եւ գնահատանքի խօսքը բերաւ Կ. Խաչին: Ապա իր խօսքերը ուղղեց մասնաւոր կերպով Նոր Սերունդին.— «Երիտասարդներ, ձեր եւ մեր մէջ հոգեկան կապը կը պակսի, այդ կապը դուք պէտք է որ ստեղծէք: Դուք պէտք է ըլլաք վաղուան մեր լուսաւոր ջահերը:»:

Խնջոյքը վերջացաւ իր ժամանակին ընդհանուր գոհունակութեան մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

●

Պարսկաստանի Լար քաղաքի երկրաշարժին առթիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա.ի եւ Ն. Կայսերական Մեծութիւն Իրանի Շահընշահին միջեւ փոխանակուեցան հետեւեալ ցաւակցական եւ շնորհակալութեան հեռագիրները:

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀՆՇԱՀ ԻՐԱՆԻ

Թեհրան

Շատ խորապէս զգացուած Լարի երկրաշարժի ցնցիչ լուրերէն, ձերդ կայսերական մեծութեան կը ներկայացնենք մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները եւ առ Աստուած ջերմեռանդն կ'աղօթենք որ սիրելի Իրանին խնայէ նման պատուհասներ: Մեր լաւագոյն մաղթանքները կը ներկայացնենք ձեր օգոստափառ անձին եւ իրանեան ազնուական ժողովուրդին:

ԶԱՐԵՀ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
26 Ապրիլ, 1960, Անթիլիաս

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Անթիլիաս

Խորապէս զգածուած ձեր Սրբութեան համակրանքի արտայայտութեանց համար Լարի աղէտին առթիւ, իմ անձնապէս, նոյնպէս իրանեան ժողովուրդի անունով կ'ուզեմ յայտնել շատ անկեղծ շնորհակալութիւններ մեր ազգային սուգին Ձեր Սրբութեան մասնակցութեան համար:

ՄՈՀԱՄՄԷՏ ՐԸԶԱ ՓԱՀԼԱՒԻ
3 Մայիս 1960
Թեհրան

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
Անթիլիաս, 4 Մայիս 1960

ԿՆՈՋ ՈՒԹ ՕՐՈՒԱՅ ԾԱԽՍԸ

———o———

Ինքն անձամբ տարաւ հեռագիրը դիմացի դեղատան մէջ գտնուող հեռագրական բաժինը, որպէսզի հիւրանոցի ծառայողները չիմանային, թէ իր կինը հետը չէր գտնւում հիւրանոցում: Մի քիչ յետոյ, գեղեցիկ կինը, որ տիկին Ջեպմէն էր կոչւում, շորերը փոխած իջաւ դահլիճ եւ մի գաղտագողի չնական ակնարկ նետեց հիւրանոցի կառավարիչին: Կառավարիչը ժպտաց: Տիկին Ջեպմէն դուրս եկաւ, նստեց ինքնաշարժը եւ կորաւ վիթխարի քաղաքում:

Մր. Կուլինգը հեռագիրը տալուց յետոյ շտապեց իր առեւտրական գործին: Նա աւելի քան 2.000.000 դոլարի ապրանք էր գնելու իր առեւտրական տան համար Նիւ Եորքի զանազան մեծաքանակ ընկերութիւններից: Երբ նա առաջին անգամ մտաւ Ուալդուորթ չէնքը 5 եւ 10 սենտանոց ապրանքներ գնելու, զգաց որ տիկին Ջեպմէնը մտքից չի հեռանում եւ յիշում է նրա ձայնը: Սիրտն ուզեց անմիջապէս վերադառնալ հիւրանոց, բայց ավորութիւնը նրան մղեց դէպի առեւտուրը, եւ, թէկուզ նա կարծում էր, որ դէպի հիւրանոց է վերադառնում, բայց խօսում էր Ուալդուորթի վաճառողի հետ: Իր որոշման համաձայն, Մր. Կուլինգն շտապեց այցելել երեք ընկերութիւններ:

×

Տիկին Ջեպմէնի ինքնաշարժը կանգնեց Հըդսըն գետի ափին մի վիլլայի առաջ, դրսի երկաթեայ դուռը բաց արեց, ծառուղիներով եզերուած փոքրիկ կածանից անցաւ եւ երբ մօտեցաւ վիլլայի մեծ դըռանը, երկու նեգր դուռը լայնօրէն բացարին եւ տիկին Ջեպմէն մտաւ ներս ու բարձրացաւ ուղիղ Մր. Հոպկինսի ննջասենեակը:

Մր. Հոպկինս մի ծերացած կապիտալիստ էր, որ քաշուած առեւտրական կեանքից, ապրում էր այդ վիլլայում եւ տառապում էր անքնութիւնից: Նա իր կնոջը եւ երեխաներին ուղարկել էր Գերմանիա, Վեսբադէն քաղաքը եւ ինքն այդ վիլլայում որոնում էր քնելու միջոցներ:

Տիկին Ջեպմէն գնում էր Մր. Հոպկինսի մօտ եւ օրական երկու ժամ նրա գլուխը շփում, որպէսզի շփման այդ հեշտանքի տակ նա քնի: Տիկին Ջեպմէն, մէկ–մէկ, ալկոհոլ էր քսում Մր. Հոպկինսի չորացած եւ ոսկրազարդ մարմնին: Այդ բոլոր գործողութիւնը կատարւում էր նախնական անմեղութեամբ, որովհետեւ Մր. Հոպկինս վաղուց մոռացել էր իր անասուն լինելը:

Երբ երկու ժամը վերջացաւ, տիկին Ջեպմէն ոտի կանգնեց յոգնած եւ ձանձրացած, առանց աղմուկի վերցրեց սեղանի վրայ դրուած 1000 դոլարի չէքը եւ հեռացաւ՝ չխանգարելու համար Մր. Հոպկինսի քունը:

Մր. Հոպկինս իր քարտուղարի միջոցով նամակ էր գրում Վեսբադէն, իր կնոջը, թէ բժիշկներին յաջողուեց մի քնաբեր դեղ գտնել եւ ինքը վերջերս քնում է:

×

Երբ տիկին Ջեպմէն վերադարձաւ«Ուալդորֆ Աստորիա» հիւրանոցը, Մր. Կուլինգն արդէն վերադարձել էր եւ իրեն անհանգիստ էր զգում տիկին Ջեպմէնի ուշանալուն համար:

Մր. Կուլինգը գրկեց տիկին Ջեպմէնին եւ մինչեւ կէս գիշեր չքնեցին նրան:

Տիկին Ջեպմէն Մր. Հոպկինսին քնեցրեց, իսկ Մր. Կուլինգին չթողեց որ քնի:

Մի շաբաթը լրանալուց յետոյ Մր. Կուլինգ յայտնեց տիկին Ջեպմէնին, թէ իր առեւտրական գնումները վերջացել են եւ պէտք է մեկնի: Տիկին Ջեպմէն առանց պատասխան տալու տխրեց եւ Մր. Կուլինգ նշմարեց, որ տիկինը երկու կաթիլ արցունք է կախել իր սեւ եւ խոշոր աչքերից: Մր. Կուլինգ խոստացաւ նրան շուտով վերադառնալ առեւտրական գործերի պատրուակով ու մի քանի օր եւս անցկացնել իր հետ եւ խնդրեց նրանից իր հասցէն:

— Հասցէի կարիք չկայ, պատասխանեց տիկին Ջեպմէն, ես կ'իմանամ թէ դուք երբ կը լինէք Նիւ Եորքում:

Մր. Կուլինգ չափեց, որովհետեւ ճիշդ էր տիկին Ջեպմէնը: Երբ Մր. Կուլինգ Նիւ Եորք էր գալիս, իր գալուց երկու օր առաջ իր պատկերն էին հրատարակում Նիւ Եորքի թերթերը եւ յայտարարում նրա գալը:

Տիկին Ջեպմէն հրաժեշտ տուեց Մր. Կուլինգին եւ հեռացաւ հիւրանոցից:

Մր. Կուլինգ իր փոքրիկ պայուսակի մէջ տեղաւորեց իր շապիկները, օձիքները, գուլպաները, թաշկինակները եւ թղթերը, ելեկտրական կոճակը սեղմեց, որից յետոյ անմիջապէս նեգրը տնկուեց իր առաջ:

— Տար պայուսակը ներքեւ, ես գնում եմ:

— Շատ լաւ, ասաց նեգրը եւ թռաւ:

Մր. Կուլինգ մի քանի րոպէ յետոյ իջաւ ներքեւ եւ հիւրանոցի կառավարչից խնդրեց իր հաշիւը:

Հիւրանոցի կառավարիչը ժպտուն դէմքով ներկայացրեց նրան հաշիւը —250.000 դոլար ծա՜խս...

Մր. Կուլինգ ապշեց. մի շաբաթ եւ 250.000 տոլար ծա՜խս ...

— Խնդրեմ, այս ծախսերի մանրամասնութիւնները տուէք ինձ, ասաց Մր. Կուլինգ խիստ եւ խորապէս վրդովուած շեշտով:

Հիւրանոցի կառավարիչը դուրս բերեց հաշիւների մանրամասնութիւնները, «տիկին Կուլինգ»ի ստորագրած ստացականներով: Դրանից յետոյ պարզ եղաւ Մր. Կուլինգի համար, որ «տիկին Կուլինգ»ը գնել է ադամանդներ, մարգարիտներ, մանեակներ, 15–20 տեսակ շորեր, եւայլն:

Մր. Կուլինգ ուզեց ասել, որ այդ կինն իր կինը չէր, այլ մի պատահական կին, բայց յիշեց, որ ստորագրութեան տեղում գրել էր.

— «Տէր եւ տիկին Ու. Ա. Կուլինգ»:

Մր. Կուլինգ մի րոպէ կրծոտեց իր շրթունքները, հանեց իր գրպանից չէքի տետրը, 250.00 դոլարի չէքը գրեց եւ դուրս եկաւ հիւրանոցից:

Հիւրանոցի կառավարիչն անմիջապէս մտաւ հեռախօսի խցիկը եւ զանգահարեց տիկին Դորոթի Ջեպմէնին.

—Հըլօ՛, հըլօ՛, Դորոթի՛, ծերունի յիմարը մեկնեց, չէքն ստացայ...

Եւ սկսեց չնականօրէն հռհռալ հեռախօսի խցիկում:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(2 եւ վերջ)

Այրի Տիկին Մենտոր Տէր Գէորգոֆ,
Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Տէր Գէորգոֆ,
Տէր եւ Տիկին Վիքթոր Տէր Գէորգոֆ,
Տէր եւ Տիկին Ստեփան Էլչիբեկոֆ,
Տէր եւ Տիկին Ատտա եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Պրուսմիշ,
Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Աքնազարեան եւ զաւակը Գաթերին,
Ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, աներձագին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄԵՆՏՈՐ ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳՈՖԻ

եղերական մահը որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ Մայիս 7, *Բոմիյի Սիւր Սէն*, 54 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի, Մայիս 11, ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի *Պաթինեօլի* գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ԹԷՔԷԱ հաստատութեան տնօրէնութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը խորապէս զգացուած իրենց ընդհանուր տնօրէն՝

ՄԵՆՏՈՐ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳՈՖԻ

եղերական մահէն, իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ողբացեալին այրիին եւ Տէր-Գէորգոֆ եղբայրներուն ու համայն ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կ. Փափազեանէ 10 Ն. Ֆ., Տիկին Մակէսեանէ 10 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Տէր-մանեանէ տասը Ն. Ֆ., իրենց երկրորդ Թոռնիկին ծննդեան առթիւ: (Ամերիկա):

×

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վարդան Աղապապեանէ իր առաջին վաստակէն քսան Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Օնոսեան 100 նոր ֆրանք կը նուիրեն Իսիի եկեղեցիին, իրենց զաւկին Յովհաննէսի զինուորութենէ վերադարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Յ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, *Հեռախօս* Թռիւտէն 27–35:

5 Րիւ Մէյրան:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թուլթէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը. պիտի տրուի Ա. Խաչատուրեանի Սալ Փլէյէլի նուագահանդէսին ձայնագրուած Քոնչէրթօն եւ Վարպետին այցը Սեւռի Մուրատեան վարժարանն ու այլ վայրեր, գունաւոր ժապաւէնով: Ըլլալ ճշդապահ:

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, Ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ

« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »

(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R. T. F.

Մուտքը հրաւէրով: Դիմել՝

CENTRE PISTAURE

18 Rue François 1ᵉʳ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը:
Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչները: —
ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին:
Զաւարեան ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին:
ՀԱՄԱԶԱՍՊ ենթակոմիտէն այս Կիրակի առտու, ժամը 10ին:
ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:
ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԻՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԽՈՒՄԲԻՆ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Մայիս 14, շաբաթ ժամը 21ին կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐՇԻՒԸ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ**

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

6րդ թաղապետարանի սրահը Ռիւ տը Սէզ Լիոն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը Մայիս 21ին, Անիէռի Թաղապետարանի սրահը:

—ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ—

Յ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին դպրոցի սրահը: Ընտրութիւն պատգամաւորի եւ ընթացիկ հարցեր:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փարիզի կամ արուարձաններու մէջ, վարձու երկու սենեակ, խոհանոց, մատչելի պայմաններով:
Դիմել «Յառաջ»ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Երեք ուշիմ եւ աշխատասէր նոր աշակերտներու համար — վեց տարի շարունակաբար վճարելի — մասնական նպաստ մը ստեղծուած է Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ընկերակցութեան կողմէն:

Ծնողքները որոնք կը փափաքին հայեցի դաստիարակութիւն ալ տալ իրենց զաւակներուն՝ բայց նիւթական միջոցները չունին ամբողջական թոշակը վճարելու, կրնան այդ նպաստէն օգտուիլ:

Պայմաններուն համար նամակով կամ հեռախօսով դիմել Տեսչութեան:

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6ᵉ) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, *Պէյրութ* 1959, *Ա. Հատ.*	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թիւ 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, *Պէյրութ* 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, *Պէյրութ, կզմ.*	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԷՆ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, *Փարիզ*, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, *Բ. հատ. Փարիզ*, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ *Ա. հատորը, Վիեննա*, 1922, *պատկերազարդ եւ կազմեալ*	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, *Գահիրէ*, 1959 . . .	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, *Պէյրութ, 2 հատոր* .	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, *Գահիրէ*, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

Sté le BOSPHORE

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (*սուսամ*) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նաեւ հինէն ի վեր, իր հրաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով.
Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան:
Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը:

Sté le BOSPHORE
2, Rue Louis Astoin - Marseille

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

CLUB, 51, Rue Grignan, Marseille

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ORCHESTRE EDDY TOURNEL ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՎ

Հայկական նուագ եւ պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ

Կ'երգեն՝ ՕՐ. Ժ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը նուագեն Պ. Պ. ՀԱՄՕ եւ ՊԱՐՈՅՐ   Մենապար՝ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 12 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8197 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4598

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՈՒԿՇԻՌ

Յաղթանակի տասնեւհինգամեակը տօնուեցաւ դաշնակից բոլոր երկիրներու մէջ՝ պատշաճ ու շուքով հանդիսութիւններով, առանց չքեղ զօրանցքներու եւ ցուցարարութեան :

Փորձենք համառօտ գիծերու մէջ պատկերացնել «խաղաղութեան» շրջանին վերջին 15 տարիներու անցուդարձերը : Տեսակ մը հաշուեկշիռ :

Քսանը դարու ընթացքին Գերմանիա երկու անգամ (1914ին եւ 1939ին) ասպարէզ կարդացած էր Եւրոպայի՝ զայն իր տիրապետութեան ենթարկելու յետին նպատակով : Ու երկու անգամն ալ չարաչար պարտուած՝ ծունկի եկած էր յաղթական դաշնակիցներուն առջեւ :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը վերջ գտաւ 1945 Մայիս 8ին Ռէնսի մէկ դպրոցին մէջ կնքուած Զինադադարով : Գերմանիա «առանց պայմանի» անձնատուր կ'ըլլար : Աշխարհ ազատ շունչ կը քաշէր : Վերջ կը գտնէր մղձաւանջը, որ հինգուկէս տարի տեւած էր :

Խորհրդային Միութիւնը, որ 1939 Օգոստոս 23ի Ռիպէնթրոփ – Մոլոթով դաշնագրով Գերմանիոյ հետ զինակցած էր եւ ամիս մը վերջ լեհական աւարէն իր բաժինն առած, առանց գնդակ արձակելու, 1941 Յունիս 22ին ակամայ կ'անցնէր դաշնակիցներու կողմը, երբեւ հետեւանք Հիթլէրի բանակներուն դէպի արեւելք արշաւանքին :

Անգլիա, Ամերիկա, ազատ Ֆրանսա եւ Խորհրդ. Միութիւն միասին շահած էին յաղթանակը եւ դարձած «դաշնակից» : (Քաշ մը Չինաստանն ալ դասուեցաւ յաղթական դաշնակիցներու կարգին, երբ Ճափոն վար դրաւ զէնքերը) :

Եալթայի մէջ (Ռուզվէլթ եւ Չըրչիլ) մեծ զիջումներ ըրեր էին Սթալինին, որ յանձն առած էր պատերազմ յայտարարել Ճափոնի դէմ : Արեւմտեան դաշնակիցները կը կարծէին թէ այս վերջինը կրնար դեռ երկար դիմանալ եւ թէ ռուսական օժանդակութիւնը կրնար օգտակար ըլլալ : Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին, որ չարաչար սխալած էին : Նակազաքիի եւ Հիրոշիմայի վրայ նետուած ամերիկեան առաջին հիւլէական ռումբերը մաքրեցին Ճափոնի հաշիւը : Կարմիր բանակը այնտեղ ալ առանց գնդակ արձակելու գրաւեց կարգ մը կարեւոր հողամասեր, զորս Ռուսիա կորսնցուցած էր 1905ի դժբախտ պատերազմի ընթացքին :

Թրումըն, Չըրչիլ եւ Սթալին 1945ի ամառը (Յուլիս — 2 Օգոստ.) Փոցտամի մէջ հաւաքուեցան՝ պատերազմը հաշուեյարդարի ենթարկելու եւ հաշտութեան գետին պատրաստելու համար :

Այնտեղ է, որ դաշնակիցները որոշեցին չորս գօտիներու բաժնել Գերմանիան, բաժին հանելով նաեւ Ֆրանսայի : Ճշդեցին հատուցումի պայմանները եւ կեանքի կոչեցին Արտաքին Նախարարներու Խորհուրդը՝ հաշտութեան վերաբերեալ գործերով զբաղելու համար : Այս ժողովին մասնակցելու հրաւէր ստացան նաեւ Ֆրանսա եւ Չինաստան, որոնք մինչ այդ հեռու կը պահուէին մեծ դաշնակիցներու ժողովներէն :

Փոցտամի մէջ էր, որ Սթալին առաջարկ ներկայացուց Խորհրդ. Միութեան հակակշռին ենթարկել Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները եւ անոր վերադարձնել հայկական երկու նահանգները — Կարսն ու Արտահանը : Սակայն շատ չպնդեց այս պահանջներուն վրայ, երբ Անգլիա ու Ամերիկա մերժողական պատասխան տուին : Մանաւանդ Անգլիա չէր ուզեր, որ Ռուսիա իր թեւարկութեան տակ առնէ Սեւ Ծովէն Միջերկրական տանող ծովային ճամբան : Եալթայի մէջ Սթալին առիթը փախցուցած էր՝ պահանջելու 1914ի ռուսեւթրքական սահմանները :

Յաղթանակէն վերջ գումարուած այս առաջին ժողովին մէջ երեւան եկաւ դաշնակիցներու տարակարծութիւնը, որ երթալով պիտի խորանար :

1945 Սեպտեմբեր 11 — Հոկտ. 8 Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարները Լոնտոնի ժողովին մէջ չկրցան համաձայնիլ Գերմանիոյ եւ իր արբանեակներուն հետ կնքուելիք հաշտութեան մասին : Նոյն տարուան Դեկտեմբերին Մոսկուայի մէջ կրկին գումարուելով որոշեցին 1946ի գարնան Փարիզի մէջ գումարել հաշտութեան ժողովը :

Մեծ յոյսեր դրուած էին այս խորհրդաժողովին վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆՔ ԹՌՉԻԼ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան օդանաւի միջադէպէն ի վեր, Խորհրդային Միութեան եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւնները խանգարուած են :

Սպիտակ տունը մօտէն կը հետեւի «Իւ 2»ի միջադէպին ու յատկապէս ճշդել կ'ուզէ անոր ազդեցութիւնը՝ Վերին Ժողովին վրայ :

Ինչպէս յիշած էինք Ամերիկայի արտաքին նախարարը՝ Հերթըր յայտարարութիւնով մը բացատրած էր թէ ցորչափ իրականութիւն չէ դարձած միջազգային հսկողութիւնը ու ցորչափ « անակնկալ» յարձակում մը գործելու կարելիութիւնը կայ, Ամերիկայի պարտականութիւնն է աջալուրջ գտնուիլ եւ հսկողութեան տակ առնել՝ Խ. Միութիւնը :

Ուրիշ խօսքով Մ. Նահանգները պիտի շարունակեն լրտեսական օդանաւեր ղրկել Խորհրդային Միութեան վրայ :

Խրուշչեւ զգուշացուցած է Արեւմուտքը ու ըսած թէ Խ. Միութիւնը ձեռքերը ծալած պիտի չնստի : Փոխադարձութիւնը անխուսափելի պիտի ըլլայ եթէ Ամերիկա յամառի քննիչ օդանաւեր ղրկել՝ Խ. Միութիւն :

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ բողոքագիր մը ներկայացուցած է Մոսկուայի Ամերիկեան դեսպանին :

Մանրամասն թուելէ ետք Մայիս 1ին վար առնուած ամերիկեան օդանաւին միջադէպը՝ Մոսկուա կը յայտնէ թէ «այս պայմաններուն մէջ խորհրդային կառավարութիւնը հարկադրաբար խիստ հրահանգ պիտի տայ խորհրդային բանակին որպէսզի հարկ տեսած միջոցները ձեռք առնէ արգիլելու համար ամէն բռնաբարում որ կրնայ տեղի ունենալ օտար օդատորմերու կողմէ » :

Այս առթիւ բողոքագիրը կը շեշտէ թէ ամերիկացի օդանաւորդը պիտի դատուի « խորհրդային օրէնքներուն համաձայն» :

Ամերիկայի արտաքին նախարարը՝ Հերթըր պատասխանելով Խրուշչեւի ըսպառնալիքներուն յայտարարած է թէ «ոչ մէկ կասկած որ Մ. Նահանգները տէր պիտի կանգնին դաշնակիցներուն հանդէպ իրենց ստանձնած պարտաւորութիւններուն » :

Մինչ Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն կը շարունակեն դիրք ճշդել, Ամերիկացի՝ Ճոնսըն, հնարիչը վար առնուած «Իւ 2» սաւառնակին դիտել կուտայ թէ Մայիս 1ին Սվերտլովսի մօտ զարնուած սաւառնակը՝ «Իւ 2»ն չէ այլ ուրիշ սաւառնակ մը : Ամերիկացի մասնագէտը որ քննած է ըստացուած լուսանկարները կը յիշէ իր կասկածին տուն տուող մասնագիտական պատճառները :

Միջազգային դէտերը համոզուած են որ դէպքը կազմակերպուած էր՝ Խ. Միութեան կողմէ յատուկ նպատակներով : Փաուըրս, գերի ինկած ամերիկացի օդանաւորդը, հաւանաբար Խ. Միութեան հաշւոյն աշխատող գործակալ մըն էր :

Մաքմիլըն, Անգլիոյ վարչապետը անձնական նամակ մը ստացած է՝ Խրուշչեւէն :

Լոնտոն կը խուսափի խօսելէ նամակին պարունակութեան մասին : Կը թուի սակայն, թէ Խրուշչեւ առաջարկ ներկայացուցած է ամերիկեան օդանաւի միջադէպը քննութեան ենթարկել, յառաջիկայ Վերին Ժողովին : Դոնփակ նիստի մը ընթացքին : Հաւանական է որ Մաքմիլըն համաձայն գտնուի :

× Այուպ Խան, Փաքիստանի նախագահը անդրադարձած է Խրուշչեւի սպառնալիքին ու այս առթիւ յայտարարած է .

1.— Դաշնակից ըլլալով Մ. Նահանգներուն, իր երկրի օդակայանները Մ. Նահանգներու տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուին :

2.— Եթէ քննութիւնը ցոյց տայ թէ խնդրոյ առարկայ օդանաւը Փաքիստանէն ճամբայ ելած է, միջոցներ ձեռք պիտի առնէ որ նման միջադէպեր չկրկնուին :

× Թուրքիոյ պաշտօնական շրջանակները դիտել տուած են թէ «Թուրքիա վարժուած է Խ. Միութեան սպառնալիքներուն » :

× Նորվեկիոյ մամուլին համար ամերիկեան օդանաւին միջադէպին շահագործումը Ռուսերուն կողմէ, մաս կը կազմէ ջլատարուին :

Նպատակը պարզ է : Շփոթութիւն եւ խառնակութիւն ստեղծել վերին ժողովի նախօրեակին :

× Մոսկուայի «Կարմիր Աստղ»ին համաձայն Փաուըրս դրամի համար է որ լրտեսութիւն կ'ընէ : Յայտարարած է որ մեծ ամսավճարներն են որոնք զինքը հրապուրեցին եւ ուզեց գաղտնի սպասարկութեան մէջ մտնել : Խորհրդային թերթը կը շարունակէ «իր ախորժակին գոհացում տալու համար հայրն ու մայրը ծախելու պատրաստ է : Ահա, այս ձեւով է որ դրամատիրական վարչաձեւը կը գնէ մարդոց պատիւը, խիղճը եւ կեանքը » :

× Չորեքշաբթի օր ժամը 2ին Մոսկուայի Կորքի մարզադաշտին մէջ պիտի ցուցադրուէր ամերիկեան օդանաւը եւ օդանաւորդը որ մամուլի ասուլիս մը պիտի տար ... :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Պ. Օ. Փիլիկեան, քիմիագէտ, որ Պէյրութի մէջ կը վարէ առաջնակարգ լաբորաթուար մը՝ ընկերակցութեամբ Մարկ Տօնիկեանի : Պ. Փիլիկեան իր ազգականներուն այցելութիւն տալէ ետք Ֆրանսայի մէջ (Ս. Էթիէն), կը վերադառնայ Պէյրութ :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ տեսակցութիւն մը տուած է Թորինոյի Սթամփա օրաթերթին : Լրագրողին այն հարցումին թէ «եթէ իսկապէս ժողովուրդը Հալքին հետ է ինչո՞ւ 1950ի ընտրութեանց մեծամասնութիւնը դեմոքրատներուն քուէարկեց», Ինէօնիւ պատասխանած է.— Իշխանութեան բնական մաշումն է : Երկար տարիներէ ի վեր իշխանութեան գլուխն էինք : Տրամաբանական էր որ ժողովրդավար ձեւով ուրիշներ մեր տեղը գրաւէին : Հալքի պարագլուխը հետեւեալ քննադատութիւնները կ'ընէ կառավարութեան գործունէութեան շուրջ.— տնտեսական ձախող եւ ապարդիւն քաղաքականութիւն եւ ժողովրդավար ազատութեան պակաս, լրագրողներու ձերբակալութիւն եւ թերթերու գրաւում : Ինէօնիւ կը շեշտէ թէ շատ երկար պիտի ըլլար Ա. Մենտերէսի բոլոր մեղքերը թուել : Ինէօնիւ վստահ է որ ընտրութեան պարագային Հալքը կը յաղթէ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ քննութեան առնելու վրայ է Սահմանադրութեան երկու յօդուածներու փոփոխութեան առաջարկը զոր կառավարութիւնը ներկայացուցած է : Նոր եւ վերամշակուած յօդուածները կը միտին Հասարակապետութեան մաս կազմող որոշ երկիրներուն (Մալի եւ Մատակասքար) փոխանձել որոշ իրաւասութիւններ :

Ընդդիմադիր հատուածը կ'ուզէ որ այս մասին հանրաքուէ մը կազմակերպուի եւ հարցը քննուի Վերսայլի մէջ, յատուկ նիստի մը ընթացքին : Կառավարութիւնը աւելի պարզ եւ գործնական քայլեր կ'ուզէ առնել :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ չորս յանձնախումբերը ժողով գումարեցին, Չորեքշաբթի : Արտաքին հարցերու յանձնախումբը քննութեան առած է միջազգային ներկայ կացութիւնը, յատկապէս ամերիկեան օդանաւի միջադէպը : Պաշտպանութեան եւ բանակի յանձնախումբը լըսած է Ալժերիոյ զինուորական կացութեան շուրջ՝ Ժարոյի զեկոյցը : Մահմետական պաշտամունքի բաժանումը պետութենէն քննող յանձնախումբը նշանակած է տեղեկաբեր մը : Զանազան արտադրութեանց վրայ սակերու դրութեամբ տուրքերու յանձնախումբը մշակած է աշխատանքի յայտագիր մը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հակիրաքեան ցոյցեր տեղի կ'ունենան : Պատճառն այն է որ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Քասըմ քանի մը օրէն գնդակահարել պիտի տայ ազգայնականներ : Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ համայնավարները ճնշում կը բանեցնեն Քասըմի վրայ որ գնդակահարութեան հրամանը տայ :

ՆԻԿԵՐԻՈՅ անկախութեան շուրջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Լոնտոնի մէջ : Բանակցութիւնները պիտի տեւեն տասներկու օր ու քննութեան պիտի առնուի իշխանութեան փոխանձման պայմանները :

ՏԸՐՊԱՆԻ (Հարաւային Ափրիկէի Հանր.) շրջանին մէջ 2300 սեւամորթներ ձերբակալուած են :

«ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ» սահմանուած երկու արուեստական արբանեակներ պիտի արձակուին Ամերիկացիներուն կողմէ : Վերջին պատրաստութիւնները կը տեսնուին : « Սամոս » եւ «Միտաս » յաջողութեամբ արձակուելու պարագային պիտի կարենան աշխարհի բոլոր հողամասերը, լուսանկարել : Ամերիկացիք կը ծրագրեն նաեւ լուսնին ուղղութեամբ հրթիռ մը արձակել :

« ԹՐԻԹՈՆ », ամերիկեան հիւլէադարժ ընդծովեան միայն երկու անգամ ջուրին մակերեսը ելլելով աշխարհի շրջանը ըրած է (57.600 քմ.) :

ՄԻԱՑՄԱՆ ԵՒ ԱՆՋԱՏՄԱՆ ԿԷՏԵՐ

●

Առաւել կամ նուազ չափով, գրեթէ ամէն հայ գաղութ կը տառապի փոխադարձ ատելութեան հոգեվիճակով մը, որ սակայն պայքարող կողմերէն ոչ մէկուն բարիք կը խոստանայ:

Ինչո՞ւ սակայն այս ատելավառ կիրքը՝ տարածել, տառապած բազմութիւններու մէջ:

Երբ կը հետեւինք Սփիւռքի հայ մամուլի գլխաւոր օրգաններուն, որոնք հակամարտ խմբակցութիւններու բերանը կը հանդիսանան, կը տեսնենք որ Սփիւռքի Հայութիւնը չահագրգռող եւ իր կարողութեան ու իրաւասութեան սահմաններուն մէջ գտնուող շատ մը հիմնական խնդիրներու մէջ մտածումի նմանութիւն կայ:

Ասոնք այն հարցերն են, որ ինքնին կը հանդիսանան միացման կէտեր՝ խորապէս իրարմէ բաժնուած կազմակերպութեանց կամ քաղաքական հոսանքներու միջեւ:

Թուենք այդ հիմնական կէտերէն մէկ քանին, հիմնական՝ մասնաւորաբար արտասահմանի Հայութեան համար, որուն կը վերաբերի մեր խօսքը:

Հայ մամուլի բոլոր օրգաններն ալ համաձայն են, որ

Ա) Հայաստան եւ իր ժողովուրդը կը հանդիսանան Հայկ. Դատի լուծման եթէ ոչ միակ, գոնէ մեծագոյն ազդակը:

Բ) Պէտք է պայքարիլ նոր սերունդին հոգեկան եւ բարոյական հայեցի դիմագծին սպառնացող, այլ խօսքով ապազգայնացման վտանգին դէմ:

Գ) Պէտք է պաշտպանել ու տարածել հայ մշակոյթի արժէքները նախ Հայութեան եւ ապա նաեւ օտար շրջանակներու մէջ:

Դ) Պէտք է ջանք չխնայել նոր սերունդին սորվեցնելու մեր մեծասքանչ լեզուն, առանց որուն արտասահմանը ոչ ընթերցող պիտի ունենայ եւ ոչ ալ գիր ու գրականութիւն:

Ե) Անհրաժեշտ է ունենալ ոչ միայն նախակրթարաններ, այլ նաեւ միջնակարգ վարժարաններ, որոնցմէ միայն կրնայ դուրս գալ հայ լեզուին, մշակոյթին ու պատմութեան քիչ թէ շատ հմուտ նոր սերունդ մը:

Զ) Անհրաժեշտ է պատրաստել իրենց ասպարէզին յարմար եւ կոչումին գիտակից հայ ուսուցիչներ, առանց անոնց գոյութեան մեր դպրոցները չեն կրնար ծառայել իրենց նպատակին:

Է) Հայ Եկեղեցին այսօր ալ կը շարունակէ ըլլալ ազգապահպանման ազդակ մը, հետեւաբար պէտք է ջանադիր ըլլանք պատրաստելու իրենց կոչումին արժանի եկեղեցականներ, որոնք իրենց ասպարէզին սահմաններէն դուրս չելլեն եւ ժողովուրդին մէջ կատարեն միարարի, համադրողի եւ ոչ թէ պառակտողի դեր:

Կը կարծենք, թէ ասոնք են այն գլխաւոր խնդիրները, որոնց բարեյաջող լուծումէն կախում ունի արտասահմանի հայ գաղութներուն ապագան:

Ինչպէս ըսինք, գոհունակութեամբ կը հաստատենք այն փաստը, թէ այս հիմնական հարցերուն շուրջ տեսակէտի նոյնութիւն կայ գաղութահայութեան բաղկացուցիչ բոլոր տարրերուն մօտ:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, նոյն այդ հարցերուն շուրջ ցարդ կարելի չէ եղած համագործակցութիւն մը ստեղծել, իրրեւ հետեւանք քաղաքական հաշիւներու կամ գաղափարական տարակարծութիւններու, որոնք որեւէ կապ չունին վերոյիշեալ հարցերուն բարւոք լուծումին հետ:

Կան տարրեր, որոնք արտասահմանի իրենց գործունէութեան առանցք դարձուցած են Հայաստանի վարչաձեւին պաշտպանութիւնը:

Կը հաւաստուի, թէ Խորհրդային Հայաստանի նախագահ Պ. Շ. Առուշանեանի Ս. Փաւլօ այցելութեան առթիւ, հայրենակից մը հարց տուած է անոր, թէ արտասահմանի Հայերը ինչո՞վ կրնան օգնել Հայաստանի:

Առուշանեան պատասխանած է. — Հայաստան նիւթական կամ այլ օժանդակութիւններու պէտք չունի: Մեր միակ պահանջը ձեզմէ այն է, որ ՀԱՅ ՄՆԱՔ, մինչեւ որ հնարաւորութիւններ ստեղծուին հայրենիք վերադառնալու:

Այս պահանջը, հայրենիքի մեծագոյն պաշտօնատարին կողմէ, դժբախտաբար անլսելի մնաց ու կը մնայ: «Հայաստանասէր»ներէն շատեր հայրենիքին օգնելու լաւագոյն միջոցը կը նկատեն բոլշեւիկեան քարոզչութիւնն ու խորհրդային վարչաձեւին պաշտպանութիւնը:

Այս ախտաւոր մտայնութիւնն է, որ արգելք կ՚ըլլայ համագործակցութեան:

Այս բոլորէն կը հետեւի, որ քաղաքական եւ կուսակցական խնդիրները արգելք կը հանդիսանան գաղութներու մէջ ապազգայնացման դէմ հաւաքական եւ միասնական կազմակերպուած պայքարի մը:

Մենք ցոյց տուինք միացման կէտերը, որոնց շուրջ կրնան համախմբուիլ գաղութահայութեան բոլոր հայրենասէր եւ ազգասէր տարրերը:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆ

Ղազարոս Աղայեան, ոչ միայն յայտնի բանաստեղծ եւ վիպասան մըն է, այլեւ հանրածանօթ մանկավարժ մը, որ իր գրական, դաստիարակչական ու ազգային բեղուն գործունէութեամբ՝ առաջնորդուած Խ. Աբովեանի եւ Մ. Նալբանդեանի յառաջդիմական գաղափարներէն, մեծապէս սատարեց հայ քաղաքական ազատութեան եւ նոր սերունդի հայեցի կրթութեան նուիրական գործին:

Ծնած 1840ին, Վրաստանի Բոլնիս Խաչէն գիւղը, իր մանկութիւնը անցուցած է ծննդավայրին մէջ, ուր եւ ստացած է նախնական կրթութիւնը, ապրելով տունէ տուն շրջող հայ աշուղներու ազդեցութեան տակ: 1853ին, հազիւ տարի մը կը յաճախէ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը, բայց ուսման իր պապակը դեռ լիովին չյագեցուցած՝ կը լքէ դպրոցը վերջնապէս, նիւթական անձուկ պայմաններու հարկադրանքէն:

Արհեստով դրաշար՝ ինքնազարգացմամբ հասնելով մտաւորական որոշ մակարդակի մը, ան մտերմութիւն կը հաստատէ Պերճ Պռօշեանի, Պետերբուրկի մէջ «Հիւսիս» շաբաթաթերթը հրատարակող բանաստեղծ Ռաֆայէլ Պատկանեանի եւ «Հիւսիսափայլ»ի խմբագիր Ստեփանոս Նազարեանի հետ:

Իբրեւ համեստ քերթող Ղ. Աղայեան Արեւելահայ գրականութեան մէջ հրապարակ եկաւ իր «աշուղաշունչ» բանաստեղծութիւններով, որոնց փառապսակը կազմեց Մովսէս Խորենացիի մէկ զրոյցէն առնուած իր «Տորք Անգեղ» խորագիրը կրող ժողովրդական գրաւիչ ոճով մանկական դիւցազներգութիւնը, որուն մէջ ցոյց կուտայ Պասքամեան Տորքի ազատութեան, մարդասիրութեան եւ հայրենասիրութեան վեհ գաղափարները:

Իր ինքնատիպ քերթուածներէն ոմանք կ՚արտայայտեն 19րդ դարու ճնշուած ու կեղեքուած հայ իրականութեան տխուր պատկերը:

Նոյն ժամանակաշրջանի իր անկախութիւնը կորսնցուցած Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի տնտեսական եւ մշակութային յետամնաց դրութիւնը յատկանշող քերթուածներէն կը նշենք «Սերմնացան»ը եւ «Ճախարակ»ը, որոնք իրենց բովանդակութեամբ իրապէս չօշափելի եւ տեսանելի փաստերով ցոյց կուտան ազատութեան խաւարին մէջ անտեսուած հայ աշխատաւոր զանգուածներուն եւ աղքատ գիւղացիներուն արդար ընդվզումն անխիղճ բռնակալներուն դէմ.

Կարմիր օրս երբ սեւացաւ
Եւ պարտէզ մնաց թէեւ ֆիչ,
Պարտատիրոջ սիրտն էլ սեւացաւ
Եկաւ տարաւ ամէն ինչ:

Աղայեանի ստեղծագործութիւնը սերտ կերպով կապուած է իր դաստիարակչական եւ կրթական բազմամեայ գործունէութեան հետ: Ան գրեթէ իր բոլոր հէքեաթներուն եւ բանաստեղծութեանց մէջ նկատի առած է երիտասարդ սերունդին կրթութեան, դաստիարակութեան եւ ուսման վսեմ նպատակը՝ պարտաճանաչութեան գիտակցութեամբ:

Իր ստեղծագործութեանց մաս կազմ[ող] «Արութիւն եւ Մանուէլ», ինչպէս նա[եւ] «Երկու քոյր» վէպերը, եթէ չեն հաւա[սարիր] Աբովեանի եւ Պռօշեանի վիպագր[ա]կան կարողութեան, այնուհանդերձ ա[ն]նոնք նոր էջ մը կ՚աւելցնեն 50-60ակ[ան] թուականներուն հայ խաւարամիտ կեան[]քի, ծայրայեղ թշուառութեան մատն[]ւած հայ գիւղի, անոր յետամնաց սով[ո]րութիւններուն եւ կոպիտ բարքերու մասին, հողագուրկ գիւղացիներէն չամ[] մղելով դէպի ըմբոստացում:

«Քէօռօղլի» ժողովրդական դիւցա[զ]ներգութիւնը, որմէ մշակած է միայն [] րեք հատուածներ՝ «Քէօռօղլին Չրաղ[ան]ան», «Քէօռօղլու Թուրը» եւ «Քէօ[ռ]օղլին կալանաւոր», յատկապէս կը շօ[շափէ] հայ եւ ատրպէյճանական կապը, իսկ [] «Բաժանութիւն» պատմուածքին մէ[ջ] Աղայեան կը փորձէ ցոյց տալ երբեմ[ն] նահապետական յարաբերութեանց վեր[ա]փոխումը՝ իբրեւ հետեւանք նոր տնտե[ս]ական ընկերային նպաստաւոր պայման[]ներուն:

Իր գրական ստեղծագործութեան մէ[ջ] կարեւոր տեղ կը գրաւեն նաեւ լաւատե[ս]ութեամբ, բարիին վերջնական յաղթ[ա]նակով եւ կեանքի բազմափորձ իմաստ[ու]թեամբ յօրինուած հէքեաթները, որոն[ք] ունին դաստիարակիչ բնոյթ:

Հայ մանկավարժական մտքի զար[]գացման տեսակէտէն մեծ լուսաւորիչնե[]րու ոսկեշղթան կազմող Խաչատուր Ա[]բովեանի, Ստ. Նազարեանի, Սեդր[ակ] Մանդինեանի, Յարութիւն Մոստիչեանի, Ռեթէոս Պէրպէրեանի, Յովհաննէս Հի[]լեանի եւ ուրիշներու շարքին կարելի դասել նաեւ Ղ. Աղայեան, որ իր բազմա[]վաստակ կրթական գործունէութեամբ [] իր անձով կը համարուի մեր տիպա[] դաստիարակներէն մէկը:

Թէպէտեւ դպրոց չհիմնեց ան, սա[]կայն, իր մանկավարժական հմտութեամբ ու փորձառութեամբ բազմաթիւ սերունդ[]ներ կրթեց: Անոնց մէջ մասնաւորաբ[ար] ներշնչելով սէր դէպի աշխատանքը, [] եւ ուժեղ կամքի տէր քաղաքացի[] դառնալու տենչը:

Աղայեան իր ինքնատիպ, յառաջդիմա[]կան եւ մարդասիրական բնաւորութի[ւն]ինչպէս նաեւ իր մանկավարժական կար[ո]ղութիւնը ի սպառ դրաւ հայ մանուկնե[րու] ֆիզիքապէս, բարոյապէս եւ մտաւոր[ա]պէս զարգացնելու վսեմ գործին:

Իբրեւ ուսուցիչ, դաստիարակ եւ տ[]սուչ, ան 1870էն ի վեր գործեց Ախալ[]խայի, Նախկին Ալեքսանդրապոլի, Եր[եւ]անի, Շուշիի, Թիֆլիսի եւ էջմիա[ծնի] մէջ, յայտնաբերելով մանկավարժ[ական] բացառիկ հմտութիւն:

Մանկական գրականութեան զարգ[աց]ման, Աղայեան հեղինակած է նաեւ [] նի մը դասագիրքեր՝ «Ուսումն մայր[] լեզուի», «Արեւիկ» եւ «Այբբենարան», որոնք այդ ժամանակաշրջանին համա[] տասխան՝ մտաւոր սնունդ ջամբեցին [].

ԱՆԻ

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Առանց շռայլութեան զարդերը կ՚արժեւորեն ճարտարապետութեան գծերը: Հիւսքերով եւ վարդակներով զարդարուած ցցուակներ, ողորկ կամ ոլորածոյ զարդեր կը շրջապատեն բացուածքները: Եւ վերջապէս, կոնին ծայրը ծածկուած է երկրին արտադրութիւնը եղող թուխ եւ մանիշակագոյն տաշուած հրաբխային քարերով: Մատուռին պատերուն վրայի արձանագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ ան շինուած է Պահլաւունիներու նշանաւոր տոհմին կողմէ՝ իբր ընտանեկան դամբարան: Ուրիշ ոչինչ ենթադրել կուտայ զայն կառուցանողներուն սկզբնական դիտաւորութիւնը: Ներսը պատերը մերկ են, եւ կողակները պարապ:

Սուրբ Փրկիչ եկեղեցին, մէկ դար վերջը կառուցուած, սարահարթին միւս եզերքը, տարբեր ուրուագիծ մը ունի: Դարձեալ կեդրոնական յատակագիծով եկեղեցի մըն է, հիմը կլոր, բայց կոյր կամարաշարքին զարդարանքը բացուած չէ եռանկիւնաձեւ այն բարձր խորշերով, որ դուրսի կողմը կան եւ ցոյց կուտան որմախորշերու եւ կողակներու բաժանումը: Եւ բազմերանդ թմբկաձեւ գագաթը, զարդարուած նուրբ սիւներով, ու վերջին

Տիգրան Հոնենցի Ս. Գրիգոր եկեղեցին: Հարաւային պատին մէկ անկիւնը: ԺԳ. դար:

մեծ գմբէթը զուրկ տաշուած քարերով կոնէն, այս եկեղեցիին կուտայ աւելի Արեւելեան երեւոյթ մը, քան՝ հնագարեան հայկական յիշատակարանները: Իր պատմութիւնն ալ նմանապէս աւելի բարդ է: Սկսուած 1034 – 1036ին, Յովհաննէս Սմբատ Թագաւորին խնդրանքին վրայ, պատսպարելու համար Իրական Խաչին մէկ բեկորը (1913ին հոդ գտնուեցաւ մարմարի կտոր մը ճոխ կերպով քանդակուած, որ նշխարատուփի մը մէկ մասն էր, սահմանուած հաւանաբար պահպանելու այդ թանկագին նշխարը) ան բազմիցս նորոգուեցաւ եւ իր գմբէթը աւարտեցաւ 1342ին:

Քանի մը տարի առաջ, այս եկեղեցին ճեղքով մը երկուքի բաժնուեցաւ եւ այժմ ճարտարապետական ուսումնասիրութեան մը համար պատրաստուած հերձապատկերի մը երեւոյթն ունի: Խախուտ հաւասարակշռութեամբ դեռ կանգուն մնացած կէսը յառաջիկային փլչելու վտանգին մէջ է, եթէ շուտով դարման մը չըգործադրուի: Արեւելքի քրիստոնեայ արուեստի գլխաւոր յիշատակարաններէն մէկը կրնայ անհետանալ այդ փլուզումով:

Տիգրան Հոնենցի գեղեցիկ եկեղեցին, շինուած է Ախուրեան գետը իշնող զառիթափին վրայ, այն կամուրջներուն մօտ, որոնք Անիի հարստութիւնը ապահովեցին՝ կարաւաններուն ստիպողական անցքը դառնալով: Վրացական եկեղեցի մըն է, այն շրջանէն ուր քաղաքը, գրեթէ ինքնավար, ունէր առեւտրական եւ դեղարուեստական կարեւոր գործունէութիւն մը: Կառուցուած 13րդ դարու սկիզբը՝ ուղղափառութիւնը ընդունած հայ ճարտարապետի մը կողմէ, մայր տաճարին երեւոյթն ունի, բայց ուրուագիծը աւելի թեթեւ է իր բարձր թմբկաձեւ գագաթով, գմբէթը ծածկուած է այդ շըրջաններու յատկանշական սուր տանիքով եւ արտաքին պատերեանները երեւոյթով նուազ խիստ են: Կոյր կամարաշարքին վրայ կը գտնուի հարթաքանդակ մը, [] պտուղներու մէջ տերեւներ եւ կենդա[]ներ, զիրար դիմագրաւող կամ հետապ[]դող աքաղաղներ, բազէներ, փասիաններ, [] սիրամարգներ, յուշկապարիկներ, [] այծեր եւ արջեր, հրապուրիչ պատկեր[]ներ կը ստեղծեն պարսկական ճաշակ[] նման անոնց որ կը տեսնուին 13րդ դար[] փղոսկրէ արկղիկներու վրայ: Արուե[ս]տասէրին համար այնտեղ կան շատ օրի[]նակներ յապաղած հայ քաղաքակրթու[]թեան բազմակողմանիութեան, ուր [] զարնակներու յատուկ շինութեան [] ուեստը կ՚ենթարկուի Պաղտատի իրա[] արաբական նորաձեւութեան: [] տարրեր կը յիշեցնեն աւելի հեռաւոր [] զաքակրթութիւններ, տափաստանն[] արուեստը, Հնդկաստանի եւ Ծայրա[] Արեւելքի արուեստը: Աւկիւնաքարի [] վրայ երկու չինական վիշապներ [] կը դիմագրաւեն: Սելճուկ Թուրքերը [] րենց արշաւանքներով բերած են [] խորհրդանշանները, թէ պարզապէս [] յիշեցնեն խաղաղութեամբ ներածուած [] նական մետաքսները, որոնք կը ծախ[]ուէ[]ին եւ կը փոխանակուէին Անիի մէջ:

Ներսը, մեծ եւ միակ ատեանը եւ գ[մ]բէթը ծածկուած են 13րդ դարու վրա[ց]ական որմնանկարներով:

Մ. եւ Ն. Թի[]

(4 Շար.)

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԳՈՐԾԸ

Այն իրիկուն կնոջս ըսի ·
— Դրամը նորէ՞ն չբաւեց , Մարգրի՛տ :
— Ամէն բան սուղ է : Նեստոր , սուղ է , — պատասխանեց ան : Ցետոյ՝ ձգած դրամը չա՞տ բան մըն էր : Քսաններով մը ի՞նչ կ'ուզէիր որ ընէի : Եւ , դեռ տղաքը կօ – կ'ուզէին , տանտէրը անցած երկու ա – միս վարձքերը կը պահանջէ , կաթ – մը կ'ուզեն , տանտէրը ... նպարավաճառը ալ կաթ չի բերեր եւ ամէն օր բրինձով չոմին ու խոտ է կերածնիս :
Իրաւ , ո՞ւր պիտի յանգի այս տագնա – պը : Գործերը պակսեցան , ծախքերը բազ – մապատկուեցան : Եւ գլխուս ալ կան սա լակոտները , որ երբեմն այսինչ բանը կ'ուզեն , երբեմն ալ՝ այնինչը :
— Անճարակ ես , Նեստոր կրկնեց կի – նըս : Ուրիշները ինչպէ՞ս գլուխ կը հա – նեն : Քովինը՝ ոսկիներու մէջ կը լողայ : Վերինը՝ դրամ կը դիզէ : Վարինը՝ կ'ու – տէ , կը խմէ եւ կը զուարճանայ : Միայն մենք ենք որ կը տապլտկինք եւ ծայրը ծայրին բերել չենք կրնար :
Անճարակը ե՞ս եմ : Ծանր եկաւ այս խօսքը : Մտքէս ըսի որ Մարգրիտին վը – րայ խոյանամ , մազերը փետտեմ , բայց , զսպեցի զայրոյթս : Ինքնիրենս ըսի , կե – ցիր , նախ ծրագիր մը մշակեմ , տեսնեմ թէ ինչպէս կ'երթայ եւ երբ նորէն սկսիմ թաչունի կաթն անգամ բերել , այն ատեն հետը կը խօսիմ : Իրեն ցոյց կուտամ թէ ո՞վ է անճարակը :

×

Ծրագիրը պատրաստեցի եւ գործա – դրութեան դրի : Բայց , Մարգրիտին բան չըսի : Երբ տեսաւ որ կէսօրները գնում – ներով բեռնաւոր տուն կ'երթայի , հար – ցուց :
— Ուրկէ՞ ճարեցիր :
Մէկ աչքս խփելով ըսի ·
— Բացառիկ գործ գտայ :
Եւ երբ կէս գիշերը անց տուն դարձայ՝ խմած ու խարխլած , նորէն հարցուց ·
— Ո՞ւր կը սլկտայիր այս ժամուն :
Խորհրդաւոր կերպով նորէն աչքս գո – ցեցի եւ ըսի·
— Բացառիկ գործ գտայ :
Մինչեւ որ , գիշեր մըն ալ , կամ աւելի ճիշդ՝ առաւուն մօտ – տեսայ որ աւելին կոթին փայտը ձեռքը՝ ինծի կը սպասէ :
— Ծօ , անշնորհք , ո՞ւր էիր , ըսաւ ան :
— Բա – բա – բաա – ցա – ցա – ռիկ գո – գո – գործ , պատասխանեցի թոթո – վելով :
— Հապա ո՞վ էր գնդամուղի գաւազա – նի պէս բարակ , երկար այն կինը , որուն հետ երէկ տեսեր են քեզ :
— Բա – բա – բաա – ցա – ռիկ գո – գործ , ըսի նորէն :
— Իսկ այն մի՞ւսը , երեք հարիւր օ – խանոց ջինիի տակառի նմանող գիրուկ կնիկը , որուն հետ այս գիշեր ժամը ու – թին թաքսի մտեր ու գացեր ես : Ան ո՞վ էր :
— Բա – բա – բաա – ցա – ցա – ռիկ գո – գործ , ըսի կրկին :
— Ծօ , ինչ բացառիկ գործ կը հոլովես ինծի , ըսաւ Մարկրիտս եւ ծաղկաման մը վերցնելով շպրտեց գլխուս :
Միայն ծաղիկ չկար ծաղկամանին մէջ : Ջուր ալ կար : Եւ երբ ջուրը երեսիս թափուեցաւ , քիչ մը սթափեցայ եւ կըր – ցայ բացատրել խնդիրը :
— Ինծի մտիկ ըրէ , պուպրիկս , ըսի : Դուն չէի՞ր որ ըսիր թէ անճարակին եւ ծոյլին մէկն եմ : Ես ալ որոշեցի քեզի ա – պացուցանել՝ թէ չեմ : Աթէնքի արհես – տաւորներու ցանկը աչքէ անցուցի , տես – նելու համար թէ՝ ո՞ր խանութներու տէ – րերը կիներ են : Եւ գտայ մսավաճառուհի մը — այն նիհար ու երկար կինը — եւ գործը եփեցի հետը : Հիմա՝ Չորեքշաբ – թի եւ Շաբաթ օրերը անոր հետ կ'եր – թամ՝ կ'ուտեմ – կը խմեմ եւ առանց դը – րամի տան միսն ալ կ'ապահովեմ : Գտայ նաեւ նպարավաճառուհի մը , — այն գի – րուկը , տակառակազմը — եւ անոր հետ ալ գործը շտկեցի : Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը անոր հետ կ'ուտեմ-կը խմեմ եւ տան նպարեղէններն ալ ձրի կը բերեմ : Եւ քանի որ ազատ քանի մը օր ալ կ'աւելնայ՝ կը մտածեմ գտնել բանջարա – վաճառուհի մը , ձկնավաճառուհի մը եւ դերձակուհի մըն ալ , որպէսզի ձրի բան – ջարեղէն , նպարեղէն եւ մեր տղոց ձրի հագուստ ապահովեմ ...
— Լաւ , հետդ կը հաշուակցինք վաղը , ըսաւ կինս :

×

Յաջորդ օրը — Ուրբաթ էր — ոչ մսա – վաճառուհիին եւ ոչ ալ նպարավաճառու – հիին հետ ժամադրութիւն ունէի : Ուստի , կանուխ գացի տուն : Ներս մտայ եւ ի՞նչ տեսնեմ : Կինս անթերի հագուած – սըք – ուած , դուրս ելլելու կը պատրաստուէր :
— Աստնկ ո՞ւր բարով , հարցուցի ես :
— Բացառիկ գործ , պատասխանեց ան , խորհրդաւոր կերպով փակելով մէկ աչ – քը :
— Այսի՞նքն , յարեցի ես :
— Որոշեցի քու սխեմին հետեւիլ : Բաւական ատեն է որ , տանտէրը ետեւէս կը դառնայ : Ուստի , որոշեցի հետը դուրս ելլել այս գիշեր : Ձրի պիտի ուտեմ – խը – մեմ եւ տան վարձք ալ պիտի չվճարենք :

×

Աւելորդ է ըսել՝ թէ ոչ միայն չձգեցի որ դուրս ելլէ , այլ նաեւ՝ այդ օրուընէ փոխեցի տունս : Մարգրիտին սիրտն ալ հանդստացնելու համար , փոխեցի թէ՝ մսավաճառս եւ թէ նպարավաճառս եւ դադրեցուցի բացառիկ գործերս :
Անշուշտ , շուտով պիտի վերսկսին չոմինով բրինձը եւ խոտը եւ նաեւ տըր – տըռոցները , բայց , պէտք են անոնք ալ , որպէսզի միօրինակ չսահի կեանքը :

ՅԱՆԻՍ ՔԼԷԱՆԹԻՍ

նի մը սերունդներու :
Աղայեանի մանկավարժական գործու – նէութիւնը կ'ընդհատուի 1895 – 1898ին , իր հակացարական գաղափարներուն պատճառով , սակայն , աքսորէն վերա – դառնալէն ետքը , միեւնոյն երիտասար – դական կորովով շարունակեց իր սիրած ու պաշտած ուսուցչական պաշտօնը մին – չեւ 1911 , երբ վերջնականապէս փակեց իր աչքերը Թիֆլիսի մէջ :
Ղ · Աղայեան պատկանելի մանկավար – ժը , ոչ միայն հայրենասիրական ոգիով ու համամարդկային զգացումներով դաս – տիարակեց բիւրաւոր սան – սանուհիներ , այլեւ իր գրական ու հանրային անդուլ գործունէութեամբ ծառայեց միշտ հայ ժողովուրդի բարօրութեան :

Թ · ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մայիս 5ին աւարտեցան Ֆրանսայի Ա – զատ Դպրոցներու ընկերակցութեան կազ – մակերպած միջ – դպրոցական ախոյանա – կան մրցումները :
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ա – շակերտութիւնը , 1959 – 1960 ուսումնա – կան տարեշրջանի ընթացքին , մասնակ – ցած է ձեռնագնդակի (հէնտ – պոլ) մըր – ցումներուն , կրտսերներու (քատէ) ,փոք – րերու (մինիմ) եւ Բենիամիններու (Պեն – ժամէն) խումբերով :
Փայլուն յաղթանակներէ ետք , երեք կազմերը շահած են իրենց համապատաս – խան կարգերու ախոյանական մրցումնե – րը եւ արժանացած Փարիզի երեք յաղ – թանշան բաժակներուն :
Կրտսերներու խումբ ·—13 մրցումի վը – րայ 12 յաղթանակ , 270 կէտով 99ի դէմ :
Փոքրերու խումբ · — 10 մրցումի վրայ 9 յաղթանակ , 176 կէտով 52 դէմ :
Բենիամինները խումբը անպարտելի մնացած է իր 14 մրցումներուն մէջ եւ 253 կէտ արձանագրած է 31ի դէմ :
Ինչպէ՛ս չհպարտանալ Սամուէլ Մու – րատեան վարժարանով որուն աշակեր – տութիւնը՝ մարզական գետնի վրայ ալ , այնքան բարձր եւ միշտ աւելի վեր կը պահէ հայ անունը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ ...

Երբ մանրադէտով քննուի , ածուխը կարմիր , սրճագոյն , դեղին կամ սեւ կ'ե – րեւայ :

×

Կարգ մը արեւադարձային երկիրներու պարտէզներուն մէջ , որդերը մինչեւ եր – կու մեթր երկարութիւն ունին :

×

Անկէ 65 տարի առաջ , 1895ին , ամբողջ Միացեալ Նահանգներու մէջ միայն չորս ինքնաշարժներ կային · իսկ 1904ին , Քան – սաս Սիթիի մէջ կային երկու ինքնա – շարժներ , որոնք իրարու զարնուեցան օր մը :

×

Պէյզ – Պոլը Ամերիկացիներու ազգա – յին խաղն է եւ երբ Ուաշինկթընի մէջ մեծ մրցում մը տեղի ունենայ Խորհրդարանը իր նիստը կը դադրեցնէ՝ որպէսզի երես – փոխանները մրցումին հետեւին :

×

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ քրիստո – նէական առաջին եկեղեցին շինուեցաւ 1525ին , Սպանացիներու կողմէ , Մեքսիքօ Սիթիի մէջ Աճաքներու հին մէկ տաճա – րին քարերով :

×

Խորհրդային գիտնականներ , Բեւեռա – յին ծովուն , Խաղաղական Ովկիանոսի եւ Սեւ Ծովուն մէջ երեւան հանած ենման – րակազմ կենդանիներ , որոնք մասամբ կենդանիի եւ մասամբ ալ բոյսի յատկու – թիւններ ունին եւ երեւան հանուած են երկու հարիւր մեթրէն հինգ հազար մե – թըր խորութեան մէջ :

×

Շիքակոյի մէջ գործածուիլ սկսած են դրամ փոխող ինքնաշարժ մեքենաներ , որոնք անկարելի է որ խաբուին եւ կեղծ դրամներ առնեն : Երբ մէկը կեղծ դրամ մը նետէ մեքենային մէջ , բարակ խողո – վակէ մը անմիջապէս թունաւոր կազ մը դուրս կուգայ :

×

Փարիզի ընդերկրեայ երկաթուղիի տես – չութիւնը վերջերս սկսած է հականեխու – մի հոտաւէտ միջոց մը գործածել՝ չէզո – քացնելու համար գինիի եւ սխտորի ան – հաճոյ հոտերը :

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

Ամէն Հինգշաբթի , դասասկիզբը ծա – նուցանող զանգակէն հինգ վայրկեան ա – ռաջ , անպատրաստները կ'աճապարէին ապաստանիլ դասարանին հեռաւոր , ու անհմարելի անկիւնները , մինչ ուրիշ – ներ , գրածնին կարդալու մարմաջով , կը գրաւէին անոնց լքած դիրքերը , աղմկե – լով , կռուելով , իրար հրելով :
Խաղաղութիւնը եւ կուգար դասարան , երբ ներս կը մտնէր եթէ ոչ կլորիկ , գէթ գիրուկ ու ամրակազմ մարդ մը , բարի դէմքով ու հաստատ քալուածքով :
Դուրսի աշխարհը Օշական անունով կը ճանչնար զինք , մենք՝ «Մենծ Աղա» : Ու – սուցչական սեղանին առջեւ « բարի լոյս » մը կը նետէր ոտքի վրայ սպասող տղոց եւ , իր ժպտող աչքերը պտըտցնելով ա – նոնց վրայ , կ'ըսէր որ նստին : Իր խոշոր մարմինը տեղաւորելով աթոռին վրայ , որ ցաւագինօրէն կը ճարճատէր , խօսք կ'ուզէր առաջին տղուն .
— Ել նայիմ , «մենծ փիլիսոփայ » , ո՞րտեղացի ես :
— Մշեցի :
— Մուշը կը յիշե՞ս · քանի՞ տարի է անկէ հեռանալդ :
— Վեց տարի :
— Քաղքէ՞ն ես :
— Ոչ , գիւղերէն :
— Հելէ առոր գեղ ըսէ : Ձեզի խրատ՝ բոլոր անոնք , որ գաւառացի են , թող գիւղի տեղ գեղ գործածեն : Կարդա՛ :
— « Վերջալոյսի պատկերներ » ···
— Ա՛յ , ի՛նչ շողշողուն վերնագիր է · քալէ :
— « Իրիկուն է · հորիզոնին վրայ ա – րեւը մահին կը մօտենայ , մինչ նուաղ – կոտ ու մաշած ցոլքեր կը վէտվէտին ճերմակ ամպերու խառնիխուռն գեղմին մէջ ոսեկոզօ ···» :
— Ճանըմ , — կ'ընդմիջէ Օշական , — հերիֆը թամ բանաստեղծ է · ես ձեզի ը – սած չե՞մ , որ պարզ գրէք , առանց սիւ – սի · սիւսը կը հասկնա՞ք : Գրականութիւն ըրած ըլլալու համար մի գրէք · աշխա – տեցէք պարզ ու բնական ըլլալ · մի տար – ուիք չէք բառերու հրապոյրէն : Շարու – նակէ :
— « Ոսկեզօծելով անհունին մէջ նիհար բազուկներու պէս վեր նետուող , մահի – կաւոր մինարէներու երկար սիլուէթները եւ հեռաւոր հորիզոններու կապոյտին մէջ գծագրուող նոճիներու ստուերոտ պու – րակները , որոնց մէջ ··» :
— Կեցիր , — կ'ըսէ Օշական , — ես շա – րունակեմ · հաւանաբար թռչնոց խումբեր ··· անոնց կապած քաղցր դայլայլիկներ ունիս :
— Այո՛ , միւսիւ :
— Գետինն անցնին այդ բոլորն ալ , նո – ճիներն ալ , թռչուններն ալ , պուրակն ալ : Հիմա անցիր տեղդ եւ աշխատէ չը – մոռնալ խրատներս :
— Միւսիւ , վերջը պարզ գրած եմ :
— Սկի՞զբը ինչու պարզ չէ · սա նա – խարա՞նն է · քալէ տեսնենք :
Խեղճ տղան թաշկինակը կ'անցընէ ճակ – տին վրայէն , եւ քանի մը հատուած ցատ – կելով , կը սկսի կարդալ :
— « Գլխարկս գլուխս կը դնեմ ու հա – ցիս ծրարը առած ... » :
— Կը բաւէ , անցիր տեղդ , — կը սրտնեղի Օշական , — գլխարկը ոտքերնիս չենք դներ , ոչ ալ կրնանք ուտել · յե – տոյ՝ վերջալոյսին հացիդ ծրարով ո՞ւր կ'երթաս : Այս սովորական ու անկապ բա – ները մեզի մի պատմեր · ամէն մարդու տեսածն ու լսածը մեզ չի շահագրգռեր · աշխատէ նոր ու չըսուած բաներ ըսել : Եթէ չես կրնար տեսնել զանոնք , գէթ նոր ձեւ մը գտիր ,մանաւանդ գրէ տեսած եւ ապրած միջավայրէդ , այլապէս անօ – գուտ է այն ազատութիւնը , զոր ես ձեզի կուտամ նիւթերու ընտրութեան մէջ : Բարեբախտ ես , որ Մուշի պէս տեղ մը ծնած ես : Քեպապ դարձուցած չէ՞ք հոն : Կրնա՞ս անոր բերնի ջուր վազցնող գոյ – նը , պուղերը , բրինձով լեցուած փորը կամ հնդկահաւի մը արքայական գլուխը հրամցնել մեզի : Ատոնք բացառիկ բաներ են : Հացիդ ծրարը իր երկու կուտ ձիթա – պտուղով մի բանար մեր առջեւ վերջա – լոյսներու տակ , լսեցի՞ր : Անցիր տեղդ ու մի մոռնար խրատներս : Ձեմ ըսեր , որ բոլորովին պարապ է գրածդ · հոն քանի մը յաջող պատկերներ կան , բայց կորսը – ւած են ընդհանուր չփոթին մէջ : Յաջոր – դը թող գայ :
Դեղնած ու ճլըզ տղայ մը կը բաժնուի սեղաններէն եւ տետրակը ձեռքը՝ կը սպասէ հարցաքննութեան :
— Դո՞ւն որտեղացի ես :
— Գում Գափուցի :
— Կարդա՛ :
— « Պալըքճիները » ···
— Թամ գլխուն զարկիր · հայտէ նա – յինք :
Ձկնորսներու առօրեայ կեանքէն առ – նուած հասարակ նկարագրական մըն էր սա տղունը , զոր կարդաց առանց ընդ – միջուելու :
— Ինծի նայէ , տղաս , — կը խօսի Օ – շական , — գրածիդ մէջ ինչ որ գետնին վրայ է , կարելի է յաջողած համարել · բայց քու ձկնորսդ թուղթէ շինուած է , հոգի չունի : Յաճախ , բառ մը , խօսք մը՝ անոր բերնէն փրցուած , շատ աւելի բան կ'ըսեն մեզի , քան ամբողջ հատուածներ ու էջեր : Ձե՞ս լսած , անոնք թռհաֆ խօս – քեր ունին : Հայտէ գնա , դուն ատ ձուկը չես կրնար ուտել , փչոտ է : Սուղ ձուկե – րու աղքատ յաճախորդներու կ'ըսեն ա – սանկ բաներ : Յաջորդը գայ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(1 Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Յ. Օշականի սրահին եւ 30 Ն. Ֆ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ սրահին ՄԵՆՏՈՐ ՏԷՐ ԳէՈՐԳՈՖի եղերական մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գառնիկ Քիլարճեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց այցելութիւններով մխիթարեցին զինքը իր հիւանդութեան ժամանակ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը Մայիս 21ին, Անի–էռի Թաղապետարանի սրահը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Երեք ուշիմ եւ աշխատասէր նոր աշակերտներու համար — վեց տարի շարունակաբար վճարելի — մասնական նպաստ մը ստեղծուած է Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ընկերակցութեան կողմէն։

Ծնողքները որոնք կը փափաքին հայեցի դաստիարակութիւն ալ տալ իրենց զաւակներուն՝ բայց նիւթական միջոցները չունին ամբողջական թոշակը վճարելու, կրնան այդ նպաստէն օգտուիլ։

Պայմաններուն համար նամակով կամ հեռախօսով դիմել Տեսչութեան։

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

SALLE GAVEAU
45, RUE LA BOETIE MÈTRO MIROMESNIL
Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau
ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ
Փարիզի Հայկական Երգչախումբին
ԻՐԻՍ ՊԻԽԼՊԻԽԼԵԱՆԻ

Յայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն։ (Լերան վրայ, Աշնանային, Տատրագոմի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ
նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար
120 հոգինոց խումբի կողմէ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի
14, Ռիւ Փրբի, Հեռ. Պօզարիս 99-22
Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27-35։

5 Րիւ Մէյրան։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութճեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ։
ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն։
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Օր. ՍՈՆԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
Պ. ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ, 8 Մայիս, 1960

ՄԱՅԻՍ 28 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր։

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ
ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ
« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »
(օփերա)
Գլխաւոր դերը կը կատարէ
ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ
Նուագախումբ՝
Orchestre National de la R. T. F.
Մուտքը հրաւէրով։ Դիմել՝
CENTRE PISTAURE
18 Rue François 1er

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ իր Բ. երեկոյթը՝ Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 167, Rue Montmartre, au sous sol de la Casita

Պար, երգ, հաճելի մթնոլորտ, Պերճար Տէտէճեան իր ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբով։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ՝ ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ԵՐԱՁԵԱՆԻ հոգւոց համար, անոնց մահուան տարելիցին առթիւ։

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի այս ազդը իբրեւ հրաւէր նկատել։

ԼԻՈՆԷՆ ԼԱԼՈՒԷ ԵՒ ՆՈԹՐ-ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ՌՈՇ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՁԿՕՍՈՒՑԻԿ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունիս 6ին, Հոգեգալուստի Երկուշաբթին, զբօսուցիկ ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Լալուէ՝ գեղագուարճ տեսարաններով եւ բարեպաշտական յիշատակներով լի Արտէշի այդ սրբավայրը։ Երթուդարձի փոխադրութեան ծախք կը նախատեսուի 10 Ն. Ֆ. մարդ գլուխ։

Նոյնպէս Յունիս 19ին Կիրակի ալ Նոթր-Տամ տը լա Ռոշ, փոխադրութեան ծախք հինգ Ն. Ֆ. մարդ գլուխ։

Արձանագրութիւններու համար դիմել Միքայէլ Վ. Մոմճեանի։ Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ վերջին պայմանաժամ արձանագրութեան մինչեւ ՄԱՅԻՍ 15։

PIANOS
ՀԻՆ
ԳԻՆԵՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ
PANE
18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone: ARC. 22-14
Ամէն տեսակ նորոգութիւն
Դաշնակում
Կատարեալ աշխատանք
Զեղչեալ գիներով
PARIS

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԽՈՒՄԲԻՆ

Անմոռնալի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Մայիս 14, շաբաթ ժամը 21ին կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾՈՒԸ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ
ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ
Դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ
6րդ թաղապետարանի սրահը Ռիւ տը Սէզ ԼԻՈՆ
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Ցոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները։ Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչները։ — ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Զաւարեան ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ենթակոմիտէն այս Կիրակի առտու, ժամը 10ին։ ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 14 Մայիս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ «Ցառաջ» խումբի ընկեր-ընկերուհիները։

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին դպրոցի սրահը։ Ընթացիկ պատգամաւորի եւ ընթացիկ հարցեր։

ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մշակութային ակումբին կողմէ։
21 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Սալ Ռամոյի մէջ,
PLACE SATHONAY, LYON

Միութեանս 40 հոգինոց երգչախումբը բեմին վրայ Ղեկավարութեամբ

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ
Ներդաշնակ երգերով։

Պիտի ներկայացուի « ՏԻԿԻՆԸ ԿԸ ՆՆՋԷ … »
Յակոբ Աբրահամեանի, որուն կը մասնակցին — Սրբուհի Գզարճեան, Մանիկ Սերովբէ, Ոստանիկ Գաբրիէլեան, Գէորգ Պառաւեան։

Գեղջկական պարեր, առաջնորդութեամբ՝ Տէր եւ Տիկ. Մութավէլեանի։ Կը մասնակցի երգիչ Բիւզանդ Ֆընտըգեան (Փարիզէն)

Խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի նաեւ

« ՎԵՑ ՈՒ ԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ »

Ջազ մը, ղեկավարութեամբ, Պ. Մարթէն Օֆլազի
Մասնակցութիւն Օր. Լեա Դաւիթեան Պ. Պ. Ստ. Զրաճեան, Արթիւր Պիլէմեան, Փօլ Փորթուգալեան, Ժաքի Օրջանեան։

Տոմսերու գիներ.— Հրաւիրատոմս, Ա. կարգ 5 Ն. Ֆ., Բ. կարգ 3 Ն. Ֆ.։
Խճողումի տեղի չտալու համար կը խնդրուի կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը եւ ճշդապահ ըլլալ։

ԳԱՐՈՒՆԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ, պայծառ լոյս և ոսկի արեւ…

Գարունը կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél.: ARC. 26-61 Métro: (CHATELET - HALLES)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն ակնթերթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ խզաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 13 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8798 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4599

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Բ.

Խորհրդային Միութեան անհաշտ ընթացքը պատճառ դարձաւ, որ պատերազմի դաշնակիցները հետզհետէ հեռանան իրմէ՝ բաժնուելով երկու հակամարտ ճակատներու — Արեւելք եւ Արեւմուտք։ Երկաթեայ վարագոյր մը պիտի իջնէր երկուքին միջեւ ։

Փարիզի հաշտութեան ժողովը տեղի ունեցաւ Լիւքսէմպուրկի պալատին մէջ 1946 Ապրիլ 25ին եւ տեւեց երեք ամիս, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու։ Մոլոթով իր նշանաւոր «նիէթ»ներով համաձայնութեան ո՛չ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտար ։

Այս ժողովին էր, որ Փարիզի «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»ը հանրագրութիւն – յուշագիր մը ներկայացուց քառասուն հազար ստորագրութիւններով, պահանջելու համար Սեւրեան սահմանները։

1946ի վերջերը Նիւ Եորքի, 1947 Մարտ Ապրիլին Մոսկուայի, նոյն տարուան Նոյեմբեր – Դեկտեմբերին Լոնտոնի մէջ խորհրդաժողովներ գումարեցին Չորսերը։ Միշտ ապարդիւն ։

Մինչ այդ հետզհետէ կը սաստկանար ջիղերու պաղ պատերազմը, որ իր գերագոյն աստիճանին պիտի հասնէր 1948 Յունիս 26ին, երբ պոլշեւիկները պաշարեցին Պերլինը, թոյլ չտալով որ դաշնակիցները ցամաքի ճամբով հաղորդակցին Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքին հետ ։ Մինչեւ 1949 Մայիս 12 տեւեց պաշարումը, որուն ընթացքին հաղորդակցութիւնները տեղի ունեցան օդանաւերով ։

Մոսկուայի այս [illegible] թշնամական քաղաքականութեան առջեւ արեւմտեան դաշնակիցները որոշեցին աւելի եւս սերտացնել իրենց յարաբերութիւնները ։ Եւ որպէսզի միացեալ ճակատով դիմակալեն Խորհրդ. Միութեան ծաւալապաշտական սպառնալիքներուն, 1949 Ապրիլ 4ին Ուաշինկթընի մէջ ստեղծեցին Ատլանտեան Ուխտը ։

Յաջորդ տարին, 1950 Յունիս 25ին սկսաւ Քորէայի պատերազմը ։

Դաշնակիցները աչք գոցած եւ զինեալ միջամտութիւն չէին ըրած՝ երբ 1948 Փետրուարին պոլշեւիկները նենգէն պայթեցնելով Չեխոսլովաքիան՝ զայն վերածեր էին Խ. Միութեան արբանեակ «ժողովրդական հանրապետութեան»։ Հսկայ Չինաստանն ալ ինկած էր Մոսկուայի ազդեցութեան տակ ։

Քորէան բաժակը յորդեցուց ։ Մ. Նահանգները որոշեցին զինեալ միջամտութեամբ արգելք հանդիսանալ Հիւս. Քորէայի պոլշեւիկներուն դէպի հարաւ յառաջխաղացման։ ՄԱԿի ուժերը օգնութեան հասան Հար. Քորէայի բանակին ։ Երկար տեւեց պատերազմը։ 1953 Յուլիս 27ին վերջնական հաշտութիւն կնքուեցաւ։ Յաղթած էր ՄԱԿը։ Պոլշեւիկները քաշուեցան 38րդ զուգահեռականէն անդին։ Սանձ դրուեցաւ խորհրդային ծաւալումին Ծայր. Արեւելքի մէջ ։

Եւրոպայի մէջ երրորդ ուժ մը ստեղծելու ձեռնարկներ կատարուեցան 1949էն սկսեալ, երբ նոյն տարուան Ապրիլ 5ին ստորագրուեցաւ «Եւրոպայի Խորհուրդ»ի ծրագիրը ։ 1950 Մայիս 9ին Ռոպէր Շուման կեանքի կոչեց ածուխի եւ պողպատի ընկերակցութիւնը, որուն տասնամեակը տօնակատարուեցաւ Լիւքսէմպուրկի մէջ ամսոյս 9ին։ Յետոյ ստեղծուեցաւ Եւրոպայի պաշտպանութեան հաւաքականութիւնը ։ Ուրիշ ձեռնարկներ ալ յաջորդեցին անոնց, մինչեւ Հասարակաց Շուկան ։

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ վէճի եւ սակարկութեանց առարկայ դարձող գլխաւոր հարցերը կը վերաբերէին Գերմանիոյ, մասնաւորապէս Պերլինի ապագային, ինչպէս նաեւ սպառազինութեանց կրճատման, նոյնիսկ ապազինման ։ «Խաղաղ համակեցութեան» համար նախապայման կը նկատուէին այս հարցերը, որոնք ցարդ լուծում չեն գտած ։

Վերին ժողով մը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ 18 – 24 Յուլիս 1955ին։ Կը մասնակցէին Այզընհաուըր, Պուլկանին, Իտըն եւ Էտկար Ֆոր։ Ասոնք որոշեցին որ «Գերմանիոյ վերամիացումը տեղի ունենայ ազատ ընտրութեանց դրութեամբ, եւ գերման ժողովուրդի ազգային շահերուն ու Եւրոպայի ապահովութիւնը երաշխաւորելու ձեւով»։

Այս որոշումը առ ի գործադրութիւն հաղորդուեցաւ Չորսերու արտաքին նախարարներուն եւ ՄԱԿի ապազինման ենթա – յանձնախումբին։ 1955 Հոկտ. – Նոյեմբերին Ժընեւի մէջ գումարուեցաւ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը, առանց եզրակացութեան մը յանգելու ։

Տարի մը վերջ, 1956 Հոկտեմբեր – Նոյեմբերին Հունգարիոյ ազատատենչ ժողովուրդին յեղափոխութիւնը արեան մէջ խեղդուեցաւ, վարկաբեկելով Կրեմլինը աշխարհի առջեւ ։

1958 Նոյեմբեր 10ին Խրուշչեւ դաշնակիցներուն ուղղեց իր նշանաւոր «վերջնագիր»ը՝ պահանջելով մինչեւ վեց ամիս պարպել Պերլինը, այլապէս Արեւմտեան գօտիէն դուրս պիտի վռնտէր զիրենք եւ անջատ հաշտութիւն պիտի կնքէր Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ։

Դաշնակիցները պատասխանեցին անմիջապէս՝ թէ տրամադիր չեն տեղի տալու սպառնալիքներու առջեւ։ Խրուշչեւ նահանջեց, յայտնելով որ Նոյեմբեր 10ի գրութիւնը «վերջնագրի» հանգամանք չունէր ։

Այնուհետեւ հիմը դրուեցաւ դիւանագիտական անձնական հանդիպումներու նոր մեթոտի մը, — շրջուն դիւանագիտութեան։ Ամէնէն առաջ Անգլիոյ վարչապետ Մաքմիլլըն փութաց Մոսկուա ։ Խրուշչեւ գնաց Ամերիկա եւ Քէմփ Տէյվիտի մէջ տեսնուեցաւ Այզընհաուըրի հետ ։ Այս վերջինը այցելեց Լոնտոն, Փարիզ ու Պոն։ Մաքմիլլընէն վերջ Խրուշչեւ եկաւ Փարիզ ։ Յետոյ Զօր. տը Կոլ գնաց Լոնտոն, Գանատա եւ Ամերիկա։ Յիշենք նաեւ Ատենաուըրի բազմաթիւ ճամբորդութիւնները։

Յաղթանակէն 15 տարի վերջ տակաւին խաղաղութիւնը չէ հաստատուած աշխարհի վրայ ։

Հակառակ բոլոր աննպաստ երեւոյթներուն, կը սիրենք յուսալ որ Մայիս 16ին գումարուելիք Վերին Ժողովը արդիւնաւէտ ըլլայ, յօգուտ խաղաղատենչ մարդկութեան ։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՐԿՈՒ ԱՍՈՒԼԻՍՆԵՐ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Ամերիկեան օդանաւի միջադէպին շուրջ ճըլամարտը կը շարունակուի։ Մամուլի հերթական ասուլիսի ընթացքին՝ նախագահ Այզընհաուըր գրաւոր, անդրադարձած է միջադէպին ու յայտնած է .—

Միացեալ Նահանգները նոր Փըրլ Հարպըրի մը վտանգը աչք չեն կրնար առնել, ուստի անհրաժեշտ է գիտնալ, կարելի եղածին չափ յստակ, այլ երկիրներու զինուորական ուժը որպէսզի առաջքը կարելի ըլլայ առնել անակնկալ յարձակումի մը։

Նման սպասարկութեանց գործունէութիւնը խիստ գաղտնի է։ Այս սպասարկութիւնը կառավարութեան անմիջական հակակշռին ենթակայ չէ, այլ մասնագէտներու ։ Կառավարութիւնը կը գոհանայ ցուցմունքներ ընելով ։

Այս գործողութիւնները «անհաճոյ են, այսուհանդերձ անհրաժեշտ են»։

Բայց միջադէպը պատճառ չէ որ մոռցուին կարեւոր խնդիրները՝ զինաթափութիւն, Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւնները։

Այս առթիւ՝ Այզընհաուըր յայտարարած է թէ միշտ Մոսկուա երթալու պատրաստ է ։

×

Կորքի հանրային պարտէզին մէջ, ուր ցուցադրուած է ամերիկեան «Իւ 2» վար առնուած օդանաւը Խրուշչեւ կարգ մը ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրած է լրագրողներուն ։

«Պիտի չուզէի Այզընհաուըրի կօշիկներուն մէջ գտնուիլ երբ Խ. Միութիւն գայ. ըսած է։

«Ինչ կը վերաբերի Ամերիկայի նախագահին՝ Խ. Միութիւն այցելութեան, Խրուշչեւ ըսած է «Փարիզի մէջ կը տեսնենք, եթէ երբեք պէտք է գայ թէ յետաձգէ իր այցելութիւնը»։

Խրուշչեւ Փարիզ պիտի գայ Մայիս 14ին։ Ժողովէն երկու օր առաջ, որովհետեւ ամէն մարդու պէս Փարիզը սիրած է։ Խրուշչեւ յայտարարած է նաեւ թէ սիրած է Ֆրանսայի ժողովուրդը եւ շատ գոհ մնացած է տը Կոլի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն։ Ինչ կը վերաբերի Այզընհաուըրի, վարչապետը չեշտած է «կրնայ գալ, բայց ի՞նչ պիտի ըսէ ժողովուրդս երբ թեւերս բաց ընդունիմ մէկը որ լրտեսութիւն կ'ընէ մեր գլխուն վրայ»։

Այզընհաուըրի եւ Խրուշչեւի ասուլիսները տեսակ մը զրոյց էին, ոչ սիրալիր, ոչ ալ բարեկամական ։

Մթնոլորտը պայծառ չէ վերին ժողովի նախօրեակին։ Ի՞նչ բանի մասին պիտի խօսին «Չորսերը»։ Ծանօթ է որ գլխաւոր հարցը ապազինումն էր։ Բայց ինչպէ՞ս այդ մասին խօսիլ այս միջոցին։ Մնաց Պերլինը, որ արդէն կնճռոտ հարց մըն է։

× Խորհրդային դեսպանատան երկու պաշտօնեաներ որոնք լրտեսութեամբ կը զբաղէին, ձերբակալուած են զուիցերական ոստիկանութեան կողմէ ու կառավարութեան որոշումով՝ արտաքսուած են։ Երկուքն յանցանքի վրայ բռնուած են ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՄԵՐԻԿԱ՞ Կ'ԵՐԹԱՅ

Մարմարայի վերջին թիւէն (Մայիս 10) կը տեղեկանանք թէ Մայիսի կէսին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Միացեալ Նահանգները պիտի այցելէ: Մարմարայի Նիւ Եորքի թղթակիցը կ'աւելցնէ . —

«Մայիս 4ի առաւօտուն Նիւ Եորք հասած է Վեհափառ Հայրապետի կողմէ ստորագրուած հեռագիր մը որ կը տեղեկացնէ իր այցելութիւնը ։ Տակաւին որոշապէս յայտնի չէ Վեհափառին այցելութեան վերջնական օրն ու թուականը ։

Անկէ առաջ, Վեհափառ Հայրապետին ղրկուած էր, այդ այցելութեան համար անհրաժեշտ վիզան, բայց Անոր ժամանման մասին որեւէ տեղեկութիւն չէ հաղորդուած ժողովուրդին, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն այդ պարագան գաղտնի կը պահուի ։

Ընդհանրապէս կը տիրէ այն տպաւորութիւնը թէ, Նորին Ս. Օծութեան այս այցելութիւնը մօտէն կապ ունի Անթիլիասի ծանօթ հարցին հետ եւ Նիւ Եորքի մէջ ընդհանուր է այն լաւատեսութիւնը որով կը յուսացուի որ, որոշ կարգադրութիւններ կը կատարուին եւ կարելի կ'ըլլայ որոշ եզրակացութիւններու յանգիլ »։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ «ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ» ՎԷՊԸ

Գրեթէ եօթը ամիսներէ ի վեր «Յառաջ»ի ընթերցողները կը հետեւէին Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի (Երուխան) «Ամիրային Աղջիկը» ընդարձակ վէպին։

Պոլսահայ եւ ամիրայական կեանքէ առնուած, այս վէպին ընթերցողները հեւ ի հեւ հետեւեցան բոլոր դրուագներուն ։

Քանի մը օրէն «Յառաջ» պիտի սկսի արեւմտահայ գրող, բայց «Հայաստանի գրականութեան մէջ եւս ծանօթ Վահան Թոթովենցի շատ հետաքրքրական եւ զաւառական կեանքէ առնուած մէկ վէպը, «Կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհի վրայ» խորագիրը կրող, որուն միջավայրը գաւառը, Խարբերդը, եւ գործող անձերէն մէկն ալ՝ հեղինակը ։

Վահան Թոթովենց, որուն մանկութիւնն անցած է Նահանգին կուսակալանիստ քաղաքը, Մէզրէն, շատ կանուխէն հետեւած է գրականութեան, ուսուցիչ ունենալով Թլկատինցի եւ Ռուբէն Զարդարեանի պէս, տոհմային շունչով եւ խօսալով գրող գրագէտները, հարազատօրէն հետեւելով անոնց եւ շատ բան զգալի ընելով իր գրականութեան մէջ ։

Բազմակողմանի է իր ստեղծագործութիւնը ։ «Կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհի վրայ» վէպէն զատ, բազմաթիւ գործեր տուած է ան։ «Հրկիզուած Թուղթեր», «Բաքու» եռահատոր ընդարձակ վէպը, «Բաց կապոյտ ծաղիկներ», «Ազատներ», «Դոկտոր Բուրբոնեան», «Յովնաթան որդի Երեմիայի», «Բիւզանդիոն» (Թատ.) եւայլն։

Ընդհանրապէս իր գրականութեան նիւթը իր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնն է, զոր կը նկարագրէ. կենդանի կերպով, ընթերցողներուն մէջ նոյն յիշատակներն ու զգայութիւններն արթնցնելով ։

Վէպին մէջ կ'ողեկոչէ հայրը, մայրը, երկու եղբայրները եւայլն, որոնք կը ներկայանան այնքան կենդանի եւ հարազատ կերպով ։

1957ին Երեւանի Հայպետհրատը լոյս ընծայած է Վահան Թոթովենցի ԵՐԿԵՐԸ, հեղինակին կեանքին եւ գրականութեան մասին խօսած է Վաղարշակ Նորենց ։ 1956ին Պէյրութի Էտվան հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհի վրայ» հատորը միայն ։

Վահան Թոթովենցի անունը ինծի սիրելի է երկու պատճառներով։ Առաջին՝ ան Խարբերդի գրագէտներուն արժանաւոր սերունդին կը պատկանի։ Երկրորդ՝ աշակերտական յուշերով կապուած եմ իրեն հետ ։ 1905 – 1908ին Մէզրէի Կեդր. վարժարանին մէջ ուսուցչական պաշտօն ունէր։ Հոն էր որ ճանչցայ Վահան Թոթովենցը իր մէկ ընկերոջ՝ Նշան Տէտէկիւլին հետ, նոյնքան արժանաւոր գրագէտ մը։

Այս վէպին մէջ ընթերցողները պիտի նշմարեն հեղինակին ոչ միայն պատմելու եւ տիպարները կենդանի կերպով տալու, այլեւ երգիծանքով ներկայացնելու շնորհքն ալ, որ այնքան հազուագիւտ է մեր մէջ ։

Ուրեմն շուտով ընթերցողները պիտի ըմբոշխնեն այս ինքնատիպ վէպը, որ կուտայ նաեւ մօտաւոր անցեալի գաւառական կեանքին հայեցի նկարագրին մանրամասնութիւնները։ Մ. Պ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

"ՊԵՐԼԻՆ ՊԷՏՔ Է ԱԶԱՏ ՄՆԱՅ"

(ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ՄԵԾ ՑՈՅՑԸ·— 16·400 ՀՈԳԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ·— ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՓԵՂԿՈՒՄԻՆ ԴԷՄ·— ԱԶԱՏ ԳԵՐՄԱՆԻԱ)

« Մայիս մէկ»ի հրապարակային ցոյցը, որ տեղի ունեցաւ հին կիսաւեր Թայխսթակին առջեւ 750·000 հոգիի ներկայութեան, գործաւորական դատէն աւելի նուիրուած էր քաղաքական դատին: Տասնըհինգ տարի է որ Բ· Աշխարհամարտի զինադադարը կնքուած է (8 Մայիս 1945), բայց հաշտութեան դաշինքը կ'ուշանայ, մանաւանդ այն պատճառով, որ յաղթականները համաձայն չեն իրարու հետ: Գերմանիոյ եւ Պերլինի երկու մասի բաժանումէն ետք, այդ վիճակը տեւական դարձնելու ձգտումը ակներեւ է, որ կը հետապնդուի Խորհ· Միութեան կողմէ: Այն խօսքը թէ երկու Գերմանիաները իրարու հետ թող համաձայնին վերամիանալու համար, կը նշանակէ ճանչնալ համայնավարական Գերմանիա մը եւ բանակցիլ կառավարութեան մը հետ որմէ դժգոհ Գերման քաղաքացիներ ամէն օր կը փախչին դէպի արեւմտեան Գերմանիա: Աւելին կայ, արեւելեան Գերմանիոյ մէջ կը բնակին մօտ 17 միլիոն հոգի, մինչդեռ արեւմտեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը 54 միլիոն է: Իսկ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը կը պահանջէ հաւասարազօր կազմ մը միացեալ ժողովներու եւ վերամիացման նախապատրաստական հանդիպումներու կամ ժամանակաւոր կառավարութեան համար: Կը մերժէ հանրաքուէ կամ ազատ ընտրութիւն ըսուած բաները՝ իբրեւ վիրաւորական: Մինչ այդ՝ «ժողովուրդին ձեռքը» յանձնած է ամէն բան· արդիւնաբերութիւնը, առեւտուրը եւ վերջերս նաեւ գիւղատնտեսութիւնը, հողագործը հողային ստացուածքի բարենորոգման 1946ի բաշխումներով հողի տէր դարձած կը կարծէր ինքզինքը, , բայց պարտաւոր էր արտադրութեան մեծագոյն մասը յանձնելու պետական հաւաքիչ հաստատութիւններուն: Ասոր յաջորդեց հիմա, 3 Յունիս 1959ի օրէնքը, ըստ որու «Հողատնտեսական արտադրութեան համագործակցականը ընկերվարական հողատնտեսական մեծ հաստատութիւն մըն է, որ կը կազմուի իրենց ազատ կամքով գործակցող գիւղացիներով եւ ուրիշ քաղաքացիներով»: Ահա այս օրէնքը ամբողջ Մարտ ամսուան մէջ «գործադրուած» է և գիւղացիութիւնը իր արտը տրամադրած է համագործակցականին,— ինք եւ իրենները պիտի աշխատին համագործական ընկերութեան մէջ:

Պոնի մէջ հրատարակուած «Սպիտակ Գիրքը» փաստերով կը բացատրէ գիւղացիներուն վիճակը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ կը հետեւցնէ անկէ փախուստ տուողներու թիւին յաւելման իրողութիւնը: Ապրիլ ամսուան մէջ 16·400 հոգի Պերլինի արեւմտեան կողմը անցած են, առանց բան մը միասին առնելու, հեռանալով իրենց տուն ու տեղէն: Իսկ Մայիսեան առաջին օրերուն օրական հազար հոգի կը ներկայանան դրասենեակները, Մարինֆելդը ըսուած արեւմտեան Պերլինի արուարձանին մէջ:

Գերմանիոյ վերամիացման հարցը գերման ժողովուրդին վարիչներուն հետապնդած կարեւորագոյն քաղաքականութիւնն է, եւ անոնք այն համոզման եկած են թէ Խորհրդ· Միութեան վարիչները չեն ուզեր քաշուիլ Միջին Եւրոպայէն եւ կը պահեն մինչեւ Էլբը գետը գտնուող երկրամասը իրենց հսկողութեան տակ, այնտեղ տեղաւորելով համայնավարութեան պաշտպանողական գիծը: Այս պատճառով է որ Խրուշչեւ արեւմտեան Պերլինը կը համարի խոչընդոտ եւ կը յայտարարէ թէ դաշինք պիտի կնքէ արեւելեան Գերմանիոյ հետ առանձին, եթէ արեւմուտքը չհամաձայնի արեւմտեան Պերլինը միջազգային քաղաք ընդունիլ, ուր Խորհրդ· Միութիւնն ալ իր ներկայութիւնը պիտի ապահովէ եւ թոյլ պիտի չտայ այն կապակցութիւններուն, որոնցմով իր գոյութիւնը կը պահէ արեւմտեան Պերլին, վայելելով Պոնի նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը, այլ եւ կը ներկայանայ իբրեւ «պատուհան» համայնավարական գօտիէն ներս, ուրկէ աշխարհ կը դիտէ անցքերը եւ յոյս կը ներշնչէ վերամիացման, ճամբայ բանալով նաեւ փախուստի դիմող դժգոհներուն:

Պերլինի Մայիսեան ցոյցին ցուցատախտակները կը կրէին պերճախօս վերտառութիւններ·

« Ազատութիւն ամէնուն համար » :

« Ինքնորոշման իրաւունք Գերմանացիներուն համար »:

Ճառախօսներէն առաջինը գործաւորական կազմակերպութեան նոր վարիչ Զիքերտն էր, որ պահանջեց ընկերային բարեփոխումները փութացնել եւ թուեց կարգ մը հարցեր, որոնք ներկայիս խորհրդակցութեան ենթակայ են:

Պունտեսթակի նախագահ Գերսթընմայեր խօսեցաւ ազդու ճառ մը թէ «բոլորովին ապահով ենք որ արեւմտեան պետութիւնները, որոնք Պերլինի ազատութիւնը երաշխաւորած են, թոյլ պիտի չտան որ պայմանադրութիւնները չյարգուին եւ Խրուշչեւ թող յոյս չունենայ որ Գերմանիա համայնավարութեան համար պիտի հասուննայ »:

Վիլլի Պրանտ յայտարարեց ի մէջ այլոց թէ «լուռ պիտի չմնանք կամ պիտի չընկրկինք, Պերլինցիները գիտեն թէ ինչ ըսել է ազատութիւնը, մեր այս ցոյցով մեր բարեկամներուն օժանդակ կ'ըլլանք եւ մեր հակառակորդներուն իրատես դառնալու կոչ կ'ուղղենք, կ'ուզենք որ, մեր տունին տէրը մենք ըլլանք, մենք անչափահաս մանուկներ չենք, մենք մեր իրաւունքը կ'ուզենք եւ ասոր համար մինչեւ վերջը պիտի պայքարինք »:

Երգուեցաւ գերման ազգային երգին երրորդ տունը, որ օրեր առաջ քանի մը անգամ տպուեցաւ թերթերուն մէջ, որովհետեւ... այդ տունը այնքան ծանօթ չէ հասարակութեան ...

Միութիւն, արդարութիւն եւ ազատութիւն՝
Գերման հայրենիքին համար :
Առ այդ ձգտինք մենք ամէնքս
Եղբայրօրէն, սրտագին եւ գործնապէս :
Միութիւն , արդարութիւն եւ ազատութիւն,
Երաշխիք են յաջողութեան :
Ծաղկէ՛ յաջողութեան փայլին մէջ
Ծաղկէ՛ , ո՜վ գերման հայրենիք :

Մայիսեան կոմիտէին կողմէ կարդացուեցաւ եւ հաւանութեան ենթարկուեցաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը ·—

Մանիֆէսթ 1960 Մայիս 1ի

« Գերմանիոյ եւ Պերլինի երկփեղկումը դուրսէն պարտադրուած անբնական, բիրտ միջոցառում մըն է, որ պէտք է վերցուի: Մենք Պերլինցիներս կը դաւանինք վերստին ազատութեան եւ ռամկավարական գաղափարականներուն:

Մենք կը դաւանինք վերստին 7 Դեկտ· 1958ի ընտրութեան բացայայտ որոշման:

Ինչպէս այն ատեն, հիմակ ալ կը մերժենք այն պահանջքը, որով Պերլին անպաշտպան քաղաքի մը վերածել կ'ուզեն:

Պերլինի երկփեղկումը պէտք չէ որ խորանայ:

Պերլինի քաղաքամասին սահմանը պէտք չէ որ պետական սահման դառնայ:

Արեւմտեան Պերլին կը պատկանի ազատ Գերմանիոյ կողմին:

Թոյլ պիտի չտանք որ մեզ զատեն դաշնակցային հանրապետութենէն:

Պերլին պէտք է մնայ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, որ այսօր ալ բոլոր Գերմաններուն հանդիպման քաղաքն է:

Որեւէ համաձայնութիւն գերագոյն ժողովին մէջ՝ պէտք է Պերլինցիներու ինքնորոշման իրաւունքը ապահովէ:

Մեր ազգին պատկանող կենսական հարցին մէջ, հարկ է որ ամէն կուսակցականի համար սահմաններու վրայէն անցնելով, բոլոր Գերմաններու կողմէ միասնական կեցուածք մը գոյութիւն ունենայ:

Մենք կը վստահինք մեզ պաշտպանող պետութիւններուն եւ մեր բարեկամներուն՝ ամբողջ աշխարհի մէջ:

Պերլին պէտք է ազատ մնայ »:

Այս յայտարարութիւնը ցոյց կուտայ ամբողջ գերմանական տեսակէտը, մանաւորապէս Գերագոյն Ժողովին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ 16 Մայիսին Փարիզի մէջ: Պերլինի քաղաքապետութիւնը ղրկած է նաեւ իր ներկայացուցիչները

Ուաշինկթըն, Լոնտոն, Փարիզ եւ այլուր է հրապարակային յայտարարութիւններ տպել տալ երեք մեծ պետութիւններու բացատրելով գերմանական տեսակէտը: Ամերիկայի մէջ ամբողջ էջերու վրայ տպուած են այդ յայտարարութիւնները 110 թերթերու մէջ, անունի Գերմանացիներու ստորագրութեամբ :

Կը տեսնուի որ Գերմանացիները կը ջանան աշխարհի մէջ համակրութիւն շահիլ : Երանի թէ յիսուն տարի առաջ հետեւէին այդ գաղափարին եւ չտարուէին Պիսմարքի պատահական յաջողութիւններէն եւ բիրտ ուժի պաշտամունքէն, այն ատեն աշխարհի ճակատագիրը ուրիշ կ'ըլլար :

Փ· ՑՐՈՒՆՑԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐՉՈՒՀԻՆԵՐ

Հայ գրչութեան զարգացման մէջ անմասն չեն մնացած կիները, որոնք ուսումնասիրելով գրչութեան արուեստը կարողացած են մեծ ջանասիրութեամբ ընդօրինակել ձեռագիրները :

Բազմաթիւ օրինակներ կան, որոնք ցոյց կուտան հայ կնոջ մասնակցութիւնը ձեռագիրներու ընդօրինակման, ծաղկումին եւ անոր հետ կապուած չարք մը աշխատանքներուն մէջ: Հակառակ միջնադարին գոյութիւն ունեցող այն սահմանափակումներուն, որոնք կ'արգիլէին կնոջ ասպարէզ դուրս գալու, այնուամենայնիւ կիները կարողացած են որոշ դեր կատարել հայ մշակոյթի զարգացման ու անոր պահպանման գործին: Անոնք աշխատած են մեծ խանդավառութեամբ, աշխատած են ամբողջ օրը եւ յաճախ գիշերներ լուսցուցած են ճրագի աղօտ լոյսին տակ ձեռագիրներ ընդօրինակելով :

Այսպէս, ծանօթ փաստ է, որ մենք ունեցած ենք բանաստեղծ – երաժիշտ կիներ, որոնք ապրած են 8րդ դարուն: Առաջինը Սահակադուխտն է, Ստեփանոս Սիւնեցիի քոյրը, իսկ երկրորդը՝ Վա… Գողթնեցիին քոյրը: Ասոնց բանաստեղծութիւնները պահպանուած են ու հասած մինչեւ մեր օրերը :

Կիլիկիոյ մէջ հմուտ գրչուհիներ եղած են, ինչպէս Կոստանդին Բարձրբերդցի քահանային դուստր Զապէլը, որ «էր հմուտ ընթերցողութեան եւ արուեստի գրչութեան » , — կը գրէ Ղ· Ալիշան :

Ալիծ կոյսը Տարսոնի մէջ, որ ժամանակակից է Լեւոն Գին (1236 – 1289) եղած է նշանաւոր գեղագիր, եւ անոր մասին ժամանակակիցները կը պատմեն թէ այբուբենը գրած է եւ ըսած·

Ով որ գրէ
Զծայրն ծային, զծակն ծային ,
Նու կու լինի փեսայ Ալիծին :

Դիմողներուն չէ հաւնած եւ ըսած է …

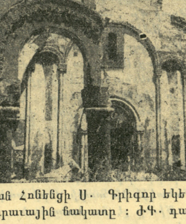
Ա Ն Ի
ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ Տրդատ թագաւորի պատմութիւնը պատմուած է բազմաթիւ նկարներով՝ սիրուն մութ կապոյտ խորքի մը վրայ :

Այս կապոյտ գունահիմը Սասանեան աւանդութիւն մըն է, շատ տարածուած էր միջին դարերուն՝ Վրաստանի, Հայաստանի եւ նոյնիսկ Կապադովկիոյ մէջ, երկար ատեն պահուած է ամէնէն աւելի արեւելեան շրջաններուն մէջ:

Որմնանկարները կը պատմեն, թէ իր դարձէն առաջ, Տրդատ ինչպիսի արիւնարբու բռնակալ մըն էր: Ան գլխատել կուտայ Հռիփսիմէն եւ ընկերուհիները, որովհետեւ երիտասարդ կոյսը դիմադրած է իրեն : Ան կը չարչարէ Գրիգորը, որ կը մերժէ իր կրօնքն ուրանալ: Յետոյ, երբ հիւանդ, կ'երթայ սուրբ մարդը գտնելու, հեթանոսաց մկրտութեան եւ քահանաներու ձեռնադրութեան տեսարաններ միայն կը պարզուին : Հայաստանի եւ Անդրկովկասի քրիստոնէացման պատմութիւնը մանրամասնող տեսարանները, դժբախտաբար շատ գէշ պահուած են: Թերեւս քաղաքական մտահոգութիւնով մըն է, որ վրացի նկարիչը ընտրած է Հայաստանի աւետարանիչ՝ Ս· Գրիգորի պատմութիւնը :

Միւս կողմէ, 1218ին, երբ Վրացի կաթողիկոսը եկաւ եկեղեցին օծելու, ան կրօնական խաղաղութիւն քարոզեց Անիի իր հօտին, առժամեայ բան մը անկասկած այս քաղաքին համար, ուր արեւելքի բոլոր քրիստոնեայ ծէսերը կը կիրարկուէին: Այս առեւտուրի եւ տարանցումի հարուստ քաղաքին համար աննպաստ էր կրօնամոլութիւնը :

Տիգրան Հոնենցի Ս· Գրիգոր եկեղեցին: Հարաւային ճակատը : ԺԳ· դար :

Մահմետականներն ալ իրենց սրբատեղին ունէին: Սելճուքեան մզկիթ մը դեռ կանգուն է, անզարդ շէնք մը՝ 11րդ դարու վերջին շրջանէն մնացած: Ոսկեզօծ եւ գորշ քարերով շինուած բարձր մինարէի մը մօտ, կամարաձեւ առաստաղով գեղեցիկ սրահ մը, կարմիր մեծ սիւներով, իր պատուհանները կը բանայ Ախուրեան հեղեղատին եւ անկէ անդին ռուս· հողամասի սարահարթին վրայ:

Ներկայիս աւերակ ուրիշ մզկիթի մը վրայ, հայերէն եւ պարսկերէն երկլեզու արձանագրութիւն մը, 1198 թուականով, պատկերալից մանրամասնութիւնը կուտայ քաղաքին կեանքին մասին: Կ'ըսէ թէ ոչխարներու եւ ուղտերու առուծախը արգիլուած է աղօթատեղիին առջեւ :

Այդ շրջանի իսլամական յիշատակարաններէն կը մնան պալատի մը պատերը եւ դրան զարդերը, որոնք պարսկական ամէնէն հարազատ ոճով շինուած խճանկարներ են :

Վերջապէս, այս պալատին մօտը կայ սքանչելի գաւիթը Սրբոց Առաքելոց եկեղեցիին, կառուցուած 11րդ դարուն, շատ աւերակ վիճակի մէջ է ներկայիս, բայց իր մեծ գաւիթը՝ մոնկոլեան շրջանէն, դեռ կը պահէ իր կամարներով առաստաղը եւ գեղեցիկ պարսկական եւ արաբական ոճով ճակատները: Դեռ կը տեսնուին 13րդ եւ 14րդ դարերու արձանագրութիւնները, ուր կ'ըսուի թէ սա կամ նա տուրքը որոշուած է կամ ջնջուած : Վերջին արձանագրութիւն մը, 1303 թուականով, կը նշէ, թէ հոն թաղուած ճգնաւորի մը մասունքները կը բժշկեն բոլոր հիւանդութիւնները :

Այսպէս, Հայերը կը վարժէին իրենց նուաճողներուն, անոնց կը վճարէին տուրքերը, կը գործածէին անոնց դրամը, կ'իւրացնէին անոնց քաղաքակրթութիւնը, բայց կը պահէին իրենց հաւատքը, աւանդութիւնները, եւ լեզուն, որոնց շնորհիւ, Հայերը կրցան երկար ատեն պահել իրենց անկախութիւնը, նախ քան իրենց միակ հայրենիքը դարձնելու …նոնք :

Կարելի չէ մեկնիլ Անիէն առանց այցելելու Հռոմոսը, յիշատակարաններու խումբ մը, որ Հայաստանի թագաւորներու պանթէոնն է: Հոն կը տանի Ախուրեանի հիւսիսէն ընթացող քանի մը մեթրնոց նեղ ճամբան :

Յաղթանակի հին դրան մը քովէն, որուն տակէն ժամանակին կ'անցնէին … քայական թափօրները, կ'իջնենք դէպի … նալ հարթավայր մը, ուր կը … 10րդ դարու երկու պզտիկ եկեղեցիներու մնացորդները, գուշագոյն գեղեցիկ … տուներ, կանաչ խոտերու մէջ եւ … քային ջուրի աղբիւրի մը քով: Փլած … ճակի մէջ կայ երրորդ մատուռ մը, … ժամանակին եղած է Աշոտ Գ· Ողորմածի դամբարանը :

Աւելի վեր, ժայռին վրայ, կը բարձրանան Սուրբ Յովհաննէս մեծ վանքին … քերը: Քիչ բան գիտենք այս մենաստանին մասին :

Մ· եւ Ն· Թ…

(5 Շար·)

Ծայրն ծային, ծակն ծային
Չի նմանիր գիրն Ալիծին։

Բայց վերջապէս գտած է մէկը, որուն հանած է եւ ըսած․

Ծայրն ծային, ծակն ծային՝
Կու նմանի գիրն Ալիծին։

Այնուհետեւ Նիկողայոս քահանայի մայրը՝ Գոհարը, 1418 Թուականին Վամայրը մէջ ընդօրինակած է Գրիգոր Տաթեւացիի «Քարոզգիրք»ը։ Գրիչ Թորոսի քոյր տիկին Գոհարը 1420 Թուականին Եբուսաղէմի մէջ ընդօրինակած է «Յայսմաւուրք»ը։ Մարգարիտ կոյսը 1669 Թըւականին, Երնջակ գաւառի Շոռոթ գիւղի Ս. Աստուածածին կուսանոցին մէջ ընդօրինակած է Ներսէս Շնորհալիի «Գիր Հաւատոյ» աշխատութիւնը եւ 1676 Թըւականին՝ աւետարան մը։

Իսկ Շուշան միանձնուհին Շոռոթի կուսանոցին մէջ ընդօրինակած է Խորենացիի, Եղիշէի եւ այլ պատմիչներու գործերը, Թէեւ ինքզինք նուաստացնելով համեստօրէն կը գրէ․ «Յոյս անպիտանս կրօնս ապաշխարութեան, եւ ողէտ իմ խիստ գրչարուեստութեան»։

Բայց, ինչպէս կը նկատէ բանասէր Վ. Հացունի, ան մեզի ձգած է գրչութեան արուեստի գեղեցիկ օրինակներ։ Ցոլակէփ քահանային կինը եւ Ալիքսիանոս եպիսկոպոսին մայրը՝ Աղիզմելիքը, Արքայի վանքին մէջ 1486 Թուականին ընդօրինակած են աւետարան մը։

Հայ գրչուհիներուն մէջ իր գեղեցիկ նօտր գիրով փայլած է 18րդ դարու գրչուհի Բրաբիոնը (1750 – 1835)։ Անոր ընդօրինակած ձեռագիրները ցրուած են տարբեր երկիրներու մէջ, մասնաւորապէս Պոլիս, ուրտեղ ապրած ու գործած է գրչուհին։ Այս շնորհալի գրչուհիին ընդօրինակութիւններէն 7 ձեռագիր կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանը, որոնք հիացում կը պատճառեն խուզարկու ուսումնասիրողին։

Բրաբիոն գրչուհին քսան տարեկանէն զբաղած է ձեռագիրներ ընդօրինակելով։ Վերջին ձեռագիրը ան ընդօրինակած է 1815 Թուականին, 65 տարեկան հասակին։ Տնտեսական ծանր պայմանները ըստիպած են, որ ճրագի աղօտ լոյսին տակ գրագի ձեռագիր ընդօրինակելով։

Այս բազմաչխատ գրչուհին կը մեռնի 85 տարեկան հասակին, նիւթական չատ ծանր պայմաններու մէջ, ժառանգ ձգելով սերունդներուն իր ընդօրինակած մեծածաւալ ձեռագիրները։

Գրիչներուն մեծ մասը ապրած են զըրկանքներու ու կարիքի մէջ։ Ասոնցմէ շատերը իրենց կեանքին մասին յիշատակութիւններ ձգած են ձեռագիրներուն մէջ։ Ղ. Ալիշանի «Սիսուան»ի մէջ հրատարակուած մէկ յիշատակարանին մէջ կը կարդանք, որ գրիչը վիշտով արձանագրած է․ «Չի նիւթս պակաս, Թանաքս աւեր եւ իմ պիտոյքն ոչինչ, բայց միայն ցամաք հաց»։

Ունեցած ենք նաեւ այնպիսի գրչուհիներ, որոնք բացի ընդօրինակման արուեստէն կարողացած են նաեւ նկարազարդել իրենց ընդօրինակած ձեռագիրներու էջերը նկարչական արուեստի բազմազան գեղեցիկ նմոյշներով։ Այդպիսիներէն է Մարիամ գրչուհին, որ 1456 Թըւականին Հին Ջուղայի մէջ ընդօրինակած եւ նկարազարդած է Գրիգոր Տաթեւացիի «Քարոզգիրք»ը։ Բայց գրչութեան արուեստը չէր սահմանափակուած միայն ձեռագիրներու ընդօրինակութեամբ։ Կային նաեւ բազմաթիւ օժանդակ աշխատանքներ (մագաղաթ եւ Թուղթ կոկելը, տողեր չափելը եւ գծելը, Թանաքի պատրաստութեան աշխատանքներ եւայլն)։ Այս ասպարէզին մէջ կիները նմանապէս օգտակար մասնակցութիւն բերած են։ Այսպէս․ գրիչ Ստեփանոսի ընդօրինակած «Աւետարան»ի Թուղթը կոկած է Շաքար անունով կոյսը, որուն մասին ձեռագիրի յիշատակարանին մէջ գրուած է․ «… Աշխատեցաւ յոյժ ի կոկել Թըղթոյն»։ Գրիչ Աստուածատուրը 1356 Թըւականին ընդօրինակած «Ճաշոց»ի յիշատակարանին մէջ խնդրած է որ յիշուի իր քոյրը՝ Ուստիանէն, որ «աշխատեցաւ ինձ բազում ի տող չփելն»։ Գրիչ Յովհաննէս երէցը 1621 Թուականին ընդօրինակած իր մէկ ձեռագիրի յիշատակարանին մէջ իր աղջկան Ալթունի մասին կը գրէ․ «… Բազում ժամանակաւ մայրն առ Աստուած փոխել էր, եւ այլ Ալթուն աղջիկս զիմ պէտս կարեաց լնուլով Թէ Թուղթս կոկելով եւ Թէ գիշերն զճրագս վառելով, մինչեւ ի լոյս ի դէմս տքնութեամբ կալով եւ զմարմնաւոր կերակրիկըս հոգալով»։

Գրիչ Յովհաննէս Երզնկացիին եղբօր աղջիկը՝ Գոհարը, 1484 – 86 Թուականներուն օգնած է իր հօրեղբօրը Կեսարիայի մէջ ընդօրինակած «Ճաշոց»ին եւ «Աւետարան»ին մագաղաթը պատրաստելով եւ Թուղթը «խազելով»։

Քիչ չէ նաեւ այն կիներուն Թիւը, որոնք հրապարակ եկած են որպէս պատուիրատուներ, գրիչներուն ընդօրինակել տուած են ձեռագիրներ եւ վերջն ալ վանքերուն նուիրած են։

Այսպէս բազմաթիւ օրինակներ կան հայ կնոջ ջանասէր աշխատանքներուն մասին։ Հայ կինը չատ գործունեայ դեր կատարած է հայրենիքի պաշտպանութեան եւ սերունդներու դաստիարակութեան գործին մէջ։

Մատենագրութեան մէջ պահպանուած շարք մը օրինակներէ դատելով, սխալած չենք ըլլար, եթէ ըսենք, Թէ հայ կինը դարերու ընԹացքին գիրի եւ գրականութեան ասպարէզին մէջ իր մասնակցութիւնը բերած է։ Ինչպէս Զուիկ մայրիկը, որ դեռ հայ գիրի ու գրականութեան ստեղծիչ, Մեսրոպ Մաշտոցի կենդանութեան օրով, հայ դպրոց մը բացաւ Մամիկոնեաններու տունին մէջ, եւ յիրաւի առաջին կին մանկավարժը եղաւ հայ իրականութեան մէջ։

ԼՈՒՍԻԿ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ »

Ապրիլ 26 – 28, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ «գիտական անաստուածութեան համալսարաններու տեսուչներու խորհրդակցութիւն մը, նախաձեռնութեամբ Հայաստանի «Քաղաքական եւ գիտական գիտելիքներու ընկերութեան» վարչութեան։

Առաջին օրը ընկերութեան փոխ – նախագահը, Խ. Դանիէլեան, բացման խօսքով ողջունեց պատգամաւորները։ Յետոյ Ս. Գինոսեան ներկայացուց գիտական անաստուածութեան պայքարը Հայաստանի մէջ։ Գաւառներէն եկած պատգամաւորները պատմեցին Թէ ի՛նչ արդիւնք տուած է պայքարը։

Այնուհետեւ լսուեցան հետեւեալ դասախօսութիւնները․— Փրոֆ. Ա. Կարապետեան՝ «Լենինի պայքարը կրօնքի դէմ», Խ. Դանիէլեան՝ «Վատիկանը եւ նրա գաղափարախօսութիւնը», Պ. Գէորգեան՝ «Տիեզերքի նուաճումը սովետական գիտութեան կողմից», Ս. Գինոսեան՝ «Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան եւ հայ եկեղեցու էութիւնը»։

Յետոյ ներկայացուեցաւ սինէմայի ժապաւէն մը, «Մեծ հերետիկոսը»։

Այս առԹիւ, աւելցնենք նաեւ այն որ «Սով. Հայաստան» պարբերաբար կը հրատարակէ «գիտական անաստուածութեան» յօդուածներ։ Այսպէս Ապրիլ 29ի Թիւով՝ Վ. Սահակեան կը բացատրէ «կրօնքի սոցիալական արմատները»։ Պիտի արտատպենք այդ յօդուածը, ի վայելումն էջմիածնասէրներուն։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Ապրիլ 29ին Հայաստանի ճարտարապետներու Տանը մէջ, Երեւան, տեղի ունեցաւ մեծարանքի երեկոյ մը, նուիրուած վաստակաւոր ճարտարապետ Մարկ Գրիգորեանի ծննդեան 60ամեակին եւ ստեղծագործական գործունէութեան 35ամեակին։

Յոբելենական յանձնախումբին նախագահը, Վ. Յարութիւնեան ներկայացուց Գրիգորեանի կեանքն ու գործը։ Յետոյ ողջոյնի խօսքն ըսաւ պետական նախագիծերու Ինստիտուտին վարիչը, ճարտարապետ Կ. Յակոբեան։ Կարդացուեցան նաեւ Խորհրդ. Միութեան ճարտարապետներու ընկերութեան վարչութեան, Հայաստանի Նախարարական Խորհուրդին ճարտարապետութեան յանձնաժողովին, Հայաստանի ճարտարապետներու ընկերութեան վարչութեան եւ այլ կազմակերպութեանց ողջոյնները։

Ի վերջոյ շնորհակալութիւն յայտնեց յոբելեարը եւ երեկոն փակուեցաւ համերգով մը։

ԴԻԼԻՋԱՆ

Այսօր Դիլիջան դարձած է Հայաստանի գլխաւոր առողջարաններէն մէկը։ Այստեղ բուժուելու կուգան տարեկան հազարաւոր աշխատաւորներ։

Քաղաքն ունի հանքային ջուրերու գործարան, կահ –կարասիներու գործարան, առողջարան, մարզարան, մշակութային տուն, չուկայ, ջրմուղ, սինէմա, բազմայարկ բնակարաններ, հանգստեան տուներ, հիւրանոց, մանաւանդ եօԹը դպրոց, ուր կը գործեն երկու հարիւր ուսուցիչներ։ Վերջերս կատարուեցաւ ջերմատան բացումը, — ջերմոցային տնտեսութեան զարկ պիտի տրուի այս ջերմատան մէջ, տարւոյն բոլոր եղանակներուն՝ հասցնելով Թարմ բանջարեղէն։

Ընդլայնելու համար փողոցները, բարեզարդելու համար քաղաքը, կանաչութիւն աւելցնելու համար շրջապատը վարկ տրուած է մէկ միլիոն 290 հազար րուբլի։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ալեքսանտր Տիւմա հայրը՝ չատ շռայլ էր։ Իր գործերէն Թէեւ ահագին դրամ կը չահէր, բայց, միշտ անկուտի էր։ Ալեքսանդր Տիւմա որդին, տեսնելով որ հայրը ինքզինքը սրբագրելու միտք չունի, սկսաւ դիտողութիւններ ընել անոր։ Օր մըն ալ հօրը համբերութիւնը հատաւ եւ ըսաւ․

— Հետս այնպէս կը խօսիս, որ կարծես Թէ՝ հայրը դուն ես, իսկ ես՝ տղան։

— Դժբախտաբար այդպէս է, պատասխանեց տղան։ Հայրս մեծ մանուկ մըն է, զոր ունեցայ չատ փոքր տարիքիս։

×

Ֆրանսայի Լուի ԺԴ. Թագաւորի պալատականներէն մէկը, օր մը, Թագաւորին խեղկատակին սպառնալով ըսաւ․

— Եթէ չարունակես գլխ ծաղրել սուրս փորդ պիտի խոԹեմ։

Ծաղրածուն ահաբեկուած Թագաւորին դիմեց․

— Վեհափառ տէր, կեանքիս կը սպառնան։

— Բնաւ մի վախնար, պատասխանեց Թագաւորը։ Եթէ ուէ մէկը համարձակի քեզ սպաննել, հինգ վայրկեան ետք պիտի մեռցնեմ զայն։

— Օ, վեհափառ տէր, գոչեց խեղկատակը, ձերդ Վեհափառութիւնը պիտի չկրնա՞ր հինգ վայրկեան առաջ ընել այդ բանը։

×

Գրական պարբերաթերթ մը, օր մը, բանաստեղծ Փօլ Վերլէնին հինգ հատ մէկ ֆրանքնոց տուաւ իր գրական աշխատակցութեան փոխարէն։

Օր մը ետք, Վերլէն խմբագրատուն եկաւ բարկացած եւ սկսաւ կռուիլ արկղակալին հետ։

— Չէ՞ք ամչնար, ըսաւ, կեղծ մէկ ֆրանքնոց մը տուած էք ինծի։

— Մի նեղուիք, պարոն Վերլէն պատասխանեց արկղակալը։ Ուրիշ մը տամ ձեզի։

Եւ ուրիշ ֆրանքնոց մը տալով բանաստեղծին, հարցուց։

— Ո՞ւր է կեղծը, պարոն Վերլէն։

— Կե՞ղծը, հոգիս եղաւ մինչեւ որ քշեցի զայն, յարեց ան։

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

Այս վերջինն ալ դաւառացի է, որ գիւղի մը պատկերը կը վրձինէ քանի մը հարուածով եւ կը նկարագրէ աղբիւրին գիշերուան երգը ձմեռ ատեն։

Զգայուն տղայ մը ըլլալու է։ Բառերը, կարծես հնչիւն ու կարկաչ դարձած, կը հասնին մեր ականջներուն, եւ կարծես մենք կը տեսնենք ձիւնապատ դաշտին մէջէն իր ուղին գծող առուին խաղաղ ու ջինջ ջուրերը։

Կ՚աշխատինք կարդալ ուսուցչին դէմքը, որ ամփոփուած է, անոր աչքերը տարօրինակ ու անանուն բան մը ունին իրենց մէջ, զոր կարելի չէ նկարագրել։ Կարծես ան ճիգ կ՚ընէ մտաբերելու տեսարան մը ու անոր կապուած հնչիւն մը, որ կը խուսափի մտքէն եւ որ ըսուած է անգամ մը, այնտեղ՝ հեռուն, դեղի պարտէզներուն խաղաղ կիսախաւարին մէջ, հին ու երջանիկ օրերուն։

Երբ ընԹերցողին ձայնը կը կտրի, Օշական, յաջորդ մը կանչելէ առաջ, իր հնչուող «բայց»երէն ու առարկութիւններէն հատ մը երկուք ալ ասոր կուտայ, իր «աղէկ էր»ի գնահատումին պոչին փակցուած։

— Դուն ալ նայիմ, չորպաճի։

Գոռոզ մազերով, աղջկան դիմագծով աղուոր տղայ մըն է աս։

— Ո՞րտեղացի ես։

— Վանեցի։

— Կը յիշե՞ս Վանը։

— Այո, Վան քաղաք բաժանուում է երկու մասի՝ Այգեստան եւ Վան, բուն քաղաք …

— Լաւ, լաւ, ի՞նչ է գրածդ, կարդա տեսնենք։

— « Զատանցանք » …

— Դժուար նիւթ է․ լաւ մտիկ ըրէք, տղաք։

Անցած օր է, բայց, որքան կը յիշեմ, այս տղան ալ, չգիտեմ՝ դէպքերու ինչ շարայարումով, կը հալէր, կը ձուլուէր, կը կաղապարուէր, կը ծեծուէր ու Թընդանօթի մը կլոր ու մուԹ երախին կը փոխուէր, քիչ ետք ռումբի մը ձեւով կ՚երԹար պայԹելու Թուրքեւհայ սահմանագլուխին վրայ (Կարսի անկման լուրը նոր հասած էր Պոլիս այդ օրերուն), Քեազիմ Գարապէքիրի վրանին վրայ, որուն հողը աճուրդի կը դնէր։ Կուտար մեզի ցուրտէն, արեւէն, ծուխէն ու խորշակէն սեւցած հայ զինուորներու առնական դէմքերուն շրջագիծերը, կը կերտէր անոնց չքեղ հասակներուն ձեւերը՝ հրացաններու փողերուն յեցած կամ խրամներու եւ Թնդանօթներու ստուերներուն մէջ դարանակալ։ Վերջաւորութեան հետ Կարսը վերագրաւուած էր։

Ու տեսնելու բան էր դասարանին խանդավառութիւնը։ Մէկէն տղան յուզումէն կուլար․ գարահիսարցի մը բռունցքը աջ ու ձախ կը շարժէր սուրի մը պէս․ ուրֆացի խոշոր տղայ մը սեղանին վրայ կը Թմբկահարէր․ Թոքատցի մը մելանին աամանովը գինի կը խմէր․ պոլսեցի մը, նապաստակի խոշոր ու կլոր աչքերով, Կարսի հերոսը կը քննէր հիացիկ․ կարնեցի ուսանող մը օդին մէջէն հայրենիքի փըրկիչին ձեռքը կը ԹօԹուէր։

Օշականի դիմագծերը լայնցեր էին, աչքերը կը ժպտէին կրկին։ Գոհ էր։ Գոհ էինք մենք ալ ու հաւատացած, Թէ Կարսը իրապէս, հաստատապէս գրաւուած էր՝ այլեւս երբեք, երբեք օտարին չըլլալու համար։

Ո՞վ կը համարձակէր տարբեր խորհիլ։

— Դուն ալ տեսնեմ, Մենծ Աղա, — խօսք կ՚ուղղէր Օշական գարահիսարցի տղուն, — առ այժմ սուրդ պատեանը դիր եւ ըսէ Թէ ո՞րտեղացի ես։

— Միսիս, ես գարահիսարցի եմ եւ դասս չեմ գրած։

— Գրած է, միսիս, — կը մատնէին քանի մը տղաք՝ վախնալով, որ կարգը չուտով իրենց կուգայ։

Ալ ծոյլերու գօտին կը մօտենայինք։

— Ոչ, միսիս, չեմ գրած։

— Լաւ, հոս բեր տետրակդ։

Զանգը կը փակէր վէճը։ Աղմուկը դըլուխ կը վերցնէր դասարանին մէջ եւ խառնակութիւնը ծայր կուտար։

— Կեցէք, դեռ հոս եմ, — գիտել կուտար Օշական եւ կը պատրաստուէր մեկնելու։

— Միսիս, տետրակները չէ՞ք տանիր սրբագրելու, — կը հարցնէր անհամարձակ պոլսեցի մը։

— Մինչեւ հիմա ըրածնիս ի՞նչ էր։

— Ուղղագրական սխալները ըսել կ՚ուզեմ։

— Ըսէք տնօրէնին, ձեզի քերականութեան ուսուցիչ մը Թող յատկացնէ․ ես գրականութեան դաս տալու կուգամ։

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Տիափազոն մը ձեռքը, ակնոցը չտկելով, գունատ սեւ վերարկուին մէջ պըլլուած, նաւամատոյցին մօտեցող փոքր շոգենաւի մը հանդարտ ու անխռով ճօճումով ներս կը մտնէ։ Երաժշտագէտ է, վարպետ մը, որմէ բնաւ չկրցանք օգտուիլ։

«Մի խօսիք», «ինչո՞ւ էք աղմկում», «լուռ կացէք», «միասնաբար երգեցէք», «լաւ հարմոնի է», — ահա ինչ որ լսեցինք ու պիտի լսէինք հաւանաբար, եԹէ յաջորդ տարին ալ զայն իբրեւ ուսուցիչ ունենալու դժբախտութիւնը կամ բարեբախտութիւնը ունենայինք։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(2 Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի մեր բաժանորդներուն սկսած ենք ղրկել ցայսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթատարական վճառաքղիրներ (Մանտա-Շէք) :

Մայիս 31էն պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

×

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք-Փոսթալի թիւը՝ 15069-82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին-գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա-ճարթով :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՌՈԱՆԷՆ.— Գէորգ Քէօշկէրեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Արսլանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Կիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարակիւլեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն), Այրի Տիկին Արսլանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յակոբ Արսլանեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Հարիկեան (Մարսէյլ), Վահրիչ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գույումճեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր հարսին եւ ազգականին ողբացեալ Տիկին ԷՕԺԷՆԻ ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆԻ (ծնեալ Արսլանեան) ղառնաղէտ մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 5 Մայիսին, 60 տարեկան հասակին :

Այս առթիւ Պ. Քէօշկէրեան կը նուիրէ տասնական Ն. Ֆ. Փարիզի երկու ծերանոցներուն : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մառի Մովսէսեանէ յիսուն Ն. Ֆ., իր հանգուցեալ մօր, ութերորդ տարելիցին առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պ. Ժիրայր, Վաղարշակ եւ Գամէր Տէր Վարդանեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ մօր՝ մահուան առթիւ :

Նոյնպէս վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Զարուհի Դանիէլեանի իր սիրեցեալ ամուսնոյն մահուան առթիւ :

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Մելինէ Փօլատեանէ իրենց զաւկին Ալժերիայէն ողջամբ վերադարձին առթիւ Ս. Եկեղեցւոյ նուիրուած Վարդապետական գեղեցիկ զաւազան մը :

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Վիէնէն Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աբրահամեանէ քսան Ն. Ֆ. չինութեան ֆօնտին նուիրուած :

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

Տէր եւ Տիկին Ներկարարեանէ քսան Ն. Ֆ. կայանի ի նպաստ :

Պ. Շահրիկեանէ 10 Ն. Ֆ. :

Տիկին Մարի Ակոնայեանէ եւ Օր. Անահիտ Ակոնայեանէ 10ական Ն. Ֆ. :

Պէլվիլէն Արփինէ հինդ Ն. Ֆ. :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր :

ՄԱՅԻՍ 28 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ
« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »
(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R. T. F.

Մուտքը հրաւէրով : Դիմել՝

CENTRE PISTAURE
18, Rue François 1ᵉʳ

ԼԻՈՆԷՆ ԼԱԼՈՒԷ ԵՒ ՆՈԹՐ - ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ՌՈՇ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՁԿՕՍՈՒՑԻԿ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունիս 6ին, Հոգեգալուստի Երկուշաբթին, զբօսուցիկ ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Լալուէ՝ գեղագուարճ տեսարաններով եւ բարեպաշտական յիշատակներով լի Արտէշի այդ սրբավայրը : Երթուդարձի փոխադրութեան ծախք կը նախատեսուի 10 Ն. Ֆ. մարդ գլուխ :

Նոյնպէս Յունիս 19ին Կիրակի ալ Նոթր - Տամ տը լա Ռոշ, փոխադրութեան ծախք հինգ Ն. Ֆ. մարդ գլուխ :

Արձանագրութիւններու համար դիմել Միքայէլ Վ. Մոմճեանի : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ վերջին պայմանաժամ արձանագրութեան մինչեւ ՄԱՅԻՍ 15 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը Մայիս 21ին, Անիէռի Թաղապետարանի սրահը :

×

Տէսինի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը պիտի ներկայացնէ Թասսոյի «ԳՈԹՈՂԻԱ»ն (Աթալի), հայերէն լեզուով, Շաբաթ 18 Յունիս, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Երեք ուշիմ եւ աշխատասէր նոր աշակերտներու համար — վեց տարի շարունակաբար վճարելի — մասնական նպաստ մը ստեղծուած է Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ընկերակցութեան կողմէն :

Ծնողքները որոնք կը փափաքին հայեցի դաստիարակութիւն ալ տալ իրենց զաւակներուն՝ բայց նիւթական միջոցները չունին ամբողջական թոշակը վճարելու, կրնան այդ նպաստէն օգտուիլ :

Պայմաններուն համար նամակով կամ հեռախօսով դիմել Տեսչութեան :

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստան - Կիրովականէն Արաքսի Շուքուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Յակոբ Շուքուրեանը, որդի Մանուկի, ծնած է 1920ին Նոր Պայազիտ, իր գլխուն ձախ կողմը սպի մը ունի : Կորսուած Բ. ընդհ. պատերազմի ընթացքին ճակատը :

Հայաստան - Լենինականէն Տիգրան Աւետիսեան կը փնտռէ իր որդին Ալէքսան կամ Սանտրօ Աւետիսեանը, ծնած 1923ին Գողորան գիւղը : Նոյնպէս կորսուած է պատերազմի ճակատը Բ. ընդհ. պատերազմին :

Ռուսիա - Նովորսիսէն Սաթենիկ Բակտոյեան ծնեալ Ղարիպեան, զաւակը Ղազար Ղարիպեանի, Պայպուրտի Դարիվըրակ գիւղէն, կը փնտռէ իր քոյրը Վարդենի Ղարիպեանը, զոր կորսնցուցած է 1918ին, 1947ին իմացած է որ Ֆրանսա կը գտնուի եւ ամուսնացած է :

Վերը յիշուած անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողները հաճին Լիոնի եկեղեցւոյն տեղեկացնել : 295, Ռիւ Պուալօ, Լիոն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԻՋ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԽՈՒՄԲԻՆ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Մայիս 14, շաբաթ ժամը 21ին կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ**

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ
ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ
Դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

6րդ թաղապետարանի սրահը Ռիւ տը Սէզ ԼԻՈՆ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին դպրոցի սրահը : Ընտրութիւն պատգամաւորի եւ ընթացիկ հարցեր :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի 18 Մայիս ժամը 15ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 Ռիւ Քոնվալէսան : Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ
ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ իր Բ. երեկոյթը՝
Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին,
167, Rue Montmartre, au sous sol de la Casita
Պար, երգ, հաճելի մթնոլորտ, Պերնար Տէտէճեան իր ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբով :

SALLE GAVEAU
45, RUE LA BOETIE MÈTRO MIROMESNIL
Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau

ՍԻՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Մասնակցութեամբ
Փարիզի Հայկական Երգչախումբին
ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Յայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն : (Լերան վրայ, Աշնանային, Տատրագոմի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ
ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ
նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար
120 հոգինոց խումբի կողմէ :

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի

14, Ռիւ Փրբի, Հեռ. Պօգարիս 99-22
Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20 : Առնէ ղուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիւտէն 27-35 :

5 Րիւ Մէյրան :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ :

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաչեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչները :

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին :

Զաւարեան ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ենթակոմիտէն այս Կիրակի առտու, ժամը 10ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 14 Մայիս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին նաեւ «Յառաջ» խումբի ընկեր - ընկերուհիները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ՝ ԼԵՒՈՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ԵՐԱԶԵԱՆԻ հոգւոց համար, անոնց մահուան տարելիցին առթիւ :

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի այս ազդը իբրեւ հրաւէր նկատել :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 14 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8799 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4600

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Երբ յետպատերազմեան շրջանի 15 տարիներու հաշուեկշիռը կ'ընենք, չենք կրնար անտեսել Հայկական Դատը, որ շատ բնական ճամբով վերարծարծուած էր Զինադադարին :

1944 Յունիս 6ին, երբ Գերմանները չկրցան արգիլել դաշնակիցներու ցամաքահանումը Նորմանտիոյ ափերէն, յայտնի էր թէ ճակատագրօրէն դատապարտուած էին կորսնցնելու պատերազմը :

Փարիզ ազատագրուեցաւ նոյն տարուան Օգոստոս 24ին :

Սփիւռքի հայկական գաղութները կտրուած էին դեռ իրարմէ : Կարելի չէր հաղորդակցիլ մէկ երկրէն միւսը :

Սակայն ամէն տեղ ալ միատեսակ կը մտածէին հայրենաբաղձ Հայերը : Կը յուսային զոնէ իրականացնել Միացեալ Հայաստանը :

Ամերիկայի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմեց Հայ Դատի Յանձնախումբ մը՝ 1944ին եւ ձեռնարկեց հանգանակութեան մը, որ կարճ ժամանակի մէջ ապահովեց շուրջ հարիւրյիսուն հազար տոլար :

Այս յանձնախումբը 1945ի Մայիսին Սան Ֆրանսիսքոյի խորհրդաժողովին ներկայացուց յուշագիր մը՝ պահանջելով 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագրին գործադրութիւնը : Վանի, Էրզրումի, Պիթլիսի եւ Տրապիզոնի նահանգներու որոշ մասերուն կցումը Հայաստանին, համաձայն Մ. Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի 1920 Նոյ. 22 թուակիր իրաւարարական վճռին :

Նոյն թուականին, առանց Ամերիկայէն լուր ունենալու, Փարիզի մէջ Հայ Գաղթականաց Խորհուրդն ու Կեդրոնական Յանձնախումբը — իբրեւ ժառանգորդները Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Ազգային Պատուիրակութեանց — նոյնիմաստ յուշագիր կը ներկայացնէին հինգ Մեծերուն, — Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա, Խորհրդ. Միութիւն եւ Չինաստան :

Փարիզի «յառաջդիմական»ները՝ կռթնած Ազգային Ճակատին վրայ՝ «դաշնակ արկածախնդրութիւն» կ'որակէին այս ձեռնարկը : Չէ՞ որ Սփիւռքի հակադաշնակցական ճակատը ամբողջ քառորդ դար պայքար մղած էր «Սեւրի դաշնագրին» դէմ եւ «Հայկական Դատը վերջնապէս լուծուած» հռչակած՝ Հայաստանի խորհրդայնացումով : Անոնց համար արտասահմանի մէջ Հայկ. Դատ հետապնդել կը նշանակէր առնուազն «հակահայաստանեան» ըլլալ :

Այս մտայնութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ այն օրը, երբ Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի ընտրութեան (1945 Յունիս 16) համար Էջմիածին գացող պատգամաւորները Փարիզ վերադարձան, իրենց հետ բերելով գեղեցիկ յոյսեր ու «մարգարտահիւս երազներ» : «Ժողովուրդներու առաջնորդ «Մեծն Ստալին» հայրիկը որոշեր է եղեր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները, Սեւրի դաշնագրին հիման վրայ...

1945 Օգոստոսին Ազգ. Ճակատի նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ կազմուեցաւ «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ» մը, մասնակցութեամբ Հայ Գաղթականաց զոյգ մարմիններու նախագահներուն եւ զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներուն :

Յանձնախումբը երկու տարուան ընթացքին բազմաթիւ ձեռնարկներ կատարեց, յուշագիրներ ներկայացուց, քառասուն հազար հոգիի ստորագրութիւն հաւաքելով 1946ի ամառը ղրկեց Փարիզի Հաշտութեան Խորհրդաժողովին, ոսկի գրիչ եւ մատիտ նուիրեց Մոլոթովին, որ մերժած էր ընդունիլ յանձնախումբէն պատուիրակութիւն մը, հակառակ իր խոստման, հացկերոյթ տուաւ ի պատիւ Փարիզի Խորհրդային դեսպան Պոկոմոլովի, «Թրքահայ Դատի Ֆրանսացի բարեկամներու յանձնախումբ» մը կազմեց, հրապարակային հանդէս մըն ալ տուաւ Սալ Վակրամի մէջ, եւ այլն :

Այս բոլորին արդիւնքն այն եղաւ, որ 1947 Հոկտեմբեր 24ին ՄԱԿի ժողովին մէջ Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակ Վիշինսքի հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ «Կարսն ու Արտահանը Վրաստանի կը պատկանին եւ պէտք է վերադարձուին իրենց բուն տէրերուն» :

Այս կոպիտ յայտարարութիւնը պաղ ջուր լեցուց ամէն տեսակի Ազգ. Ճակատներուն եւ Ազգ. Խորհուրդներուն վրայ, որոնք բուսած էին այդ օրերուն զանազան գաղութներու մէջ : 1947ի ամառը Ամերիկայի Ազգ. Խորհուրդը նոյնիսկ մեծածախս եւ շռնդալից համագումար մը հրաւիրած էր Նիւ Եորքի մեծ մէկ պանդոկին մէջ եւ հեռագիրներ ստացած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն եւ Երեւանէն :

Վիշինսքիի ճառը վերջ դրաւ խորհրդային աճպարարութեանց : Յուսախաբ եղան կրկին բոլոր անոնք, որոնք սրտանց Հայկ. Դատին էին նուիրուած :

Փարիզի Յանձնախումբը անփառունակ վախճան մը ունեցաւ 1948 Փետրուարին : Ամէն մարդ քաշուեցաւ իր պատեանին մէջ : Եւ ա՛լ խօսող չեղաւ Սեւրի դաշնագրին ու Հայկ. Դատին մասին :

Այս բոլորին թաղն ու պսակն եղաւ Մոլոթովի 1953 Մայիս 30ի նշանաւոր ծանուցագիրը, որով Խ. Միութեան արտաքին նախարարը պաշտօնապէս կը յայտնէր Անգարայի կառավարութեան՝ յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի՝ թէ, այս վերջինները հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն :

Այժմ կրկին ստեղծուած է 1945էն առաջուան կացութիւնը : Միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է դարձեալ, որ հաւատարիմ կը մնայ իր հիմնական գաղափարականին, Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի սկզբունքին եւ ամէն պատեհ առիթ կ'օգտագործէ՝ Հայկական Դատը հետապնդելու համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԼԱԽԱՏԵՍ Է

Ամերիկեան օդանաւին շուրջ ստեղծըւած ջլամարտէն ետք, աշխարհ անձկութեամբ եւ մեծ յոյսերով կը սպասէ երկուշաբթի օրուան երբ Փարիզի մէջ պիտի բացուի վերին ժողովը :

Այսօր Շաբաթ, ժամը 11.45ին, Խրուշչեւ Փարիզ կը ժամանէ : Այզընհաուըր՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին իսկ երկու ժամ ետք, Մաքմիլըն իր կարգին Փարիզ կը հասնի : Գերմանիոյ վարչապետը՝ Ատընաուըր նոյնպէս Փարիզ պիտի գայ ու կարճ խօսակցութիւններէ ետք, վերադառնայ՝ Պոն :

Արեւմուտքի մեծերը նախապատրաստական խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան Կիրակի կէսօրէ ետք : Բայց Խըրուշչեւի ներկայութիւնը դժուարութիւններու դուռ կը բանայ :

Կիրակի օրուան հանդիպումներու ժամանակացոյցը թերեւս փոփոխութեան ենթարկուի, նկատի առնելով որ Խորհրդային վարչապետը կրնայ իր կարգին որոշ հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ ունենալ՝ տը Կոլի հետ :

Քաղաքական անձնաւորութիւններու կարծիքով Խրուշչեւ պիտի աշխատի կարգ մը հարցերու շուրջ տը Կոլին հետ համաձայնութեան գալ : Վերջին հանդիպումներու ընթացքին Խրուշչեւ նկատած է թէ տը Կոլ անկախ մտածող եւ անհատականութեան տէր մէկն է :

«Մեծեր»ու հաւաքոյթները Էլիզէի պալատին մէջ տեղի պիտի ունենան, իսկ արտաքին նախարարներուն հետ պիտի հաւաքուին՝ Քէ տ'Օրսէի մէջ : Պատրաստ է նաեւ Ատլանտեան Ուխտի պալատը :

Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է, թէ Այզընհաուըր որոշած է Յունիս 19ին Մոսկուա երթալ : Իր կարգին Վիրճինի նահանգի ծերակուտական՝ Արք Մուր հաստատած է Այզընհաուըրի Մոսկուա երթալը «եթէ անշուշտ վերջին պահուն Խրուշչեւ հրաւէրը ետ չառնէ» :

Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն անդրադառնալով Վերին Ժողովին, ի մէջ այլոց ըսած է. «Վերին Ժողովը պէտք չէ գոհանայ մէկ հանդիպումով, ընդհակառակն՝ առաջինը վերջացնելէ ետք պէտք է որոշուի երկրորդին թուականը» : Իր կարծիքով Պերլինի շուրջ ալ կարելի է համաձայնիլ : Մաքմիլըն կը գտնէ որ պէտք չէ մեծցնել ամերիկեան օդանաւին միջադէպը :

Վիլլի Պրանտ՝ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը ծերակոյտին առջեւ յայտարարած է. «Կը մերժենք ողջակիզել Պերլինը, խաղաղ գոյակցութեան խորանին առջեւ» : Ուրիշ խօսքով կը պահանջէ որ Արեւմուտք տէր կանգնի իր ստանձնած պարտաւորութիւններուն : Այս առթիւ ըսած է նաեւ. «Առժամեայ որեւէ կարգադրութիւն պէտք է պատշաճի եւ յարմարի քաղաքի երկու գօտիներուն ալ. հաւասարապէս» :

× Արեւմուտքի երեք կառավարութիւններուն անունով, տը Կոլ առաջարկեց Խրուշչեւի որ խորհրդաժողովի աշխատանքները գաղտնի մնան : Խրուշչեւ իր համաձայնութիւնը տուած է միայն առաջին նիստին համար, յետագային ինքզինք ազատ կը նկատէ գաղտնապահ ըլլալու կամ ոչ :

Արեւմտեաններու ընդհանուր կարծիքն այն է որ Խրուշչեւ այս միջադէպին շահագործումով կ'ուզէ պարզապէս անելի մատնել վեհաժողովը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ընկերային ապահովութեան (Սէքիւրիթէ Սոսիալ) նոր օրինագիծ մը մշակած է : Ուշադրութեան առնուելիք կարգ մը կէտեր : Հիւանդի ծախքերուն հարիւրին ութսունը պիտի վճարուի : Բժիշկներու այցեգինը պիտի ըլլայ տասը Ն. Ֆ. եւ 13 Ն. Ֆ. երբ բժիշկը կ'այցելէ հիւանդին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Քոնկրէսը վաւերացուցած է օտար երկիրներու օժանդակութեան նախագիծը : Երկու յօդուածներ արժանի են ուշադրութեան : Ոչ մէկ օժանդակութիւն Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան ցորչափ այս վերջինը արգելք կը դնէ Իսրայէլեան նաւերու՝ Սուէզի ջրանցքէն անցքին : Քուպայի տրամադրուելիք վարկը պէտք է վաւերացուի՝ Նախագահին կողմէ :

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ Թունուզի մէջ, կոչ մը ըրաւ Ալժերացի ժողովուրդին որ չմասնակցի Մայիս 29ի գաւառական ընտրութեան : Յայտարարեց նաեւ թէ այդ ընտրութիւնները օրինաւոր չեն : Ֆերհաթ Ապպաս շեշտած է. — «Ձեզի կ'իյնայ չինծու ընտրութեանց նախապատրաստական աշխատանքներուն ոչ ըսելու պատիւը» :

ԻՇԽԱՆ ԱԼԻ ԽԱՆ զոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի մը, Սիւրէնի մօտերը, հինգշաբթի երեկոյ : Ալի Խան ինք կը վարէր իր Լանսիան գոյն ունենալով իր ծանօթ բարեկամուհին՝ Պեթինա : Կառքը սահած է եւ ուժգնօրէն զարնուած դիմացէն եկող Առօնի մը : Ալի Խան մեռած է, մինչ Պեթինա եւ շարժավարը թեթեւօրէն վիրաւորուած են : Իշխան Ալի Խան ծնած էր 1912ին, Քորսու Օփորթօ (Իտալիա), 1936ին ամուսնացած էր եւ 1949ին ամուսնալուծուած : Երկրորդ անգամ ամուսնացած էր՝ Ռիթա Հէյուըրթի հետ ու վերստին ամուսնալուծուած : Առաջին ամուսնութենէն ունի երկու տղայ որոնց մեծը այսօրուան Աղա Խանն է : Երկրորդ ամուսնութենէն աղջիկ մը՝ Եասմինա : Կամաւոր եղած է Ֆրանսայի օտար Լեգէոնի մէջ եւ 1940ին կցորդ եղած է Զօր. Վէկանի Սուրիոյ մէջ : Ձիարշաւի սիրահար էր : Ալի Խան պատուոյ լեգէոնի ասպետ էր զինուորական գետնի վրայ եւ Փաքիստանի ներկայացուցիչը ՄԱԿի մօտ :

ՍԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆ Է ՈՒԱԶԻ վիրաբուժատամնաբուժները գործադուլ ըրին, ուրբաթ : Բժիշկները պիտի մերժեն ընկ. ապահովութեան թուղթերը ստորագրել երեքշաբթի :

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԵՒ ԶՕՐԼՈՒ, Թուրքիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Աթէնք պիտի երթան, Մայիս 26ին Յոյն պետական անձնաւորութիւններուն հետ քննութեան պիտի առնեն՝ Պալքանեան եւ Միջերկրականեան գօտիներու կացութիւնը :

ՄԱՅԻՍ 13ի երկրորդ տարեդարձին առթիւ, Ալժերիոյ ընդհ. կառավարիչը Տըլուվրիէ ճառ մը խօսեցաւ Ալժէի մէջ, Ուրբաթ առտու : Տըլուվրիէ ոգեկոչեց Մայիս 13ի յիշատակելի օրը եւ թելադրութիւններ ըրաւ յառաջիկայ գաւառական ընտրութեանց համար :

ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ մէջ առաջին անգամն ըլլալով, ոչ մէկ հանդիսութիւն տեղի ունեցած է, Թուրքիոյ մէջ, Մայիս 14ին : Ամէն տարի այս թուականին Թուրքիա կը տօնէր՝ դեմոկրատներու իշխանութեան գլուխ գալը :

ՔԱՍԻՆՈՅԻ (Իտալիա) պատմական ճակատամարտին մասնակից՝ 16 ազգերու նախկին ռազմիկներ կռիւներուն դաշտը հաւաքուած են, Մայիս 13ին : Ֆրանսայի նախկին ռազմիկներուն գլուխը կը գտնուին՝ մարաջախտ Ժուէն եւ նախարար Թրիպուլէ :

ԹԱՐԶԱՆԻ ժապաւէնները արգելքէ տակ առնելու առաջարկ ներկայացուած է Գահիրէի մէջ : Որովհետեւ Թարզանի բոլոր ժապաւէններուն մէջ ալ սպիտակամորթները կը յաղթեն սեւամորթներուն, իսկ այս վերջինները միշտ ալ խարտեաշ հերոսուհին ուտել կ'ուզեն :

ՊԵՐՆԻ խորհրդային դեսպանը Քօրխուքին խիստ բողոքագիր մը ներկայացուց զուիցերական իշխանութեանց, խորհրդային երկու պաշտօնեաներու արտաքսման առթիւ : Խորհրդ. դեսպանատունը կ'ըսէ թէ այդ երկու անձերը իբրեւ լրտես ամբաստանելը յետին նպատակ ունի :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց գրասենեակը . —
Office Français de Protection
pour les Réfugiés et les Apatrides
23, Rue la Pérouse
Մայիս 16էն սկսեալ գոցէ Շաբաթ առաւօտները : Բաց է ամէն առաւօտ (բացի շաբաթէի եւ կիրակիէ) ժամը 9էն 12 :

"ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ"

Կ'արժէ դեռ բացատրել «չափահաս» բառը, որ պիտակ տրուեցաւ Հայ որբե-րուն՝ 45 տարի առաջ :

— «Չափահաս» դարձաք այլեւս, ը-սին Ամերիկացիները :

Միակ պատճառաբանութիւնը, միակ արդարացումը՝ դուրս նետելու համար որբանոցներէն : Գլխագիր «Ազգը», այս-ինքն հայ ժողովուրդին առաջնորդները, Ամերիկացիներուն յանձնած էին այդ խլեակները, իբրեւ նուիրական աւանդ, որպէսզի նախ ապաստան մը տրուի ա-նոնց, յետոյ պիւր — ապուր, կամ միսի կամ հաւկիթի փոշի : Քրիստոնէական այս մե՛նծ գթասրտութեան փոխարէն՝ որբե-րը կոնակով ադիւս կրեցին յունական կղզիներուն մէջ կամ տաղաւար շինեցին Լիբանանի լեռներուն ստորոտը : Օր մըն ալ, սակայն, երբ նորահաւատ այս քրիս-տոնեաները տեսան թէ հայ որբերը դադրած էին գթաշարժ ապրանք ներկայացնելէ, աւանդը վերա-դարձուցին ոչ թէ տէրոջը, այլ ... փո-ղոցին :

Այլեւս ոչ ապուր, ոչ ալ ... ապաս-տան :

— «Չափահաս» դարձաք, ըսին Ամե-րիկացիները :

Եւ դուրս նետեցին որբանոցներէն, լը-քեցին, «նոր տէր» փնտռելու վիճակին մէջ դրած :

Գլխագիր «ազգը», ինչպէս ժողովուրդը վերստին գաղթական էր դարձած այդ օրերուն, — բեռ կը կապէր, չոգենաւ կը նետուէր, ծովերուն վրայ թառ կը փըն-տռէր, ո՞վ պիտի հարցնէր որբերը :

«Չափահաս» դարձած էին անոնք : Այսինքն, «ձեր գլխուն ճարը նայեցէք, ի՞նչ կ'ուզէք՝ եղէք» ըսուած էր անոնց : Իրապէս չափահա՞ս էին, — կոնակով կղմինտր կրելու վարժուած էին, չափա-հաս չէին՝ ի՞նչ էին ուրեմն : Եւ ամէնէն անճարակները, աղջիկները, դացին աղա-խնութեան՝ Աթէնքի կամ Գահիրէի հա-րուստներուն տուները, իսկ մանչերը՝ անասնապահութեան, Թրակիոյ լեռնե-րուն մէջ : Բախտաւորները արձանագրը-ւեցան իբրեւ «վարձու մարդ», փոխա-դրուելու համար առաւելապէս Ֆրանսա, ուր հասան հաւաքական անցագիրով : Հրապարակներու վրայ կը շարէին զա-նոնք, երբ գիւղերէն կ'իջնէին ագարակա-պանները, քննելու համար անոնց ոսկոր-ները եւ զատելու համար իրենց գործին յարմարը :

Աքաղաղին կանչին հետ կ'արթննային անոնք իրենց յատկացուած ... ախոռնե-րուն մէջ, ու նոյն ախոռներուն անխօս բնակիչներուն հետ, — իրենք եւս տակա-ւին անխօս՝ որովհետեւ լեզու չէին գի-տեր, — քրտինքով կ'ոռոգէին հողը մին-չեւ որ երկինք ... վառէր իր մոմերը : Տաժանելի՛ աշխատանք, տաժանելի՛ կեանք, — չափահասութի՞ւն, ահա վկա-յութիւնը :

Երբ վերջէն ձեռք ձգեցինք այս խլեակ-ներուն անունի, մականունի, ծննդավայ-րի, տարիքի արձանագրութիւնները, տեսանք որ շատեր տակաւին հասած չէին իրական չափահասութեան : Տարիքով մեծ գրուողներուն պատմութիւնը եւ ողբեր-գութիւնը ուրիշ գլուխ մըն է, զոր կը բանանք՝ երբ մէկը ուզէ ճշդել պատաս-խանատուութիւն ու մեղք, ճիշդ այն ձե-ւով որ տեղի ունեցած է Կալաթայի քա-րափներուն վրայ, սմսարներու տաղան-դին իբրեւ վկայութիւն :

Այս զերիվաճառութենէն ետք, «Չա-փահաս» որբերը վճռեցին դառնալ իրա-պէս չափահաս, տէրը իրենց ճակատա-գրին, նաեւ ... այլ իրաւունքներու :

Ստեղծեցին Չափահաս Որբերու Միու-թիւնը, պահելով «չափահաս» բառը իր պատմական դարձած նշանակութեան մէջ : Իրենց առաջին գործը եղաւ՝ եթէ ազգը տէր չդարձաւ որբերուն, իրենք որ-բերը որոշեցին տէր դառնալ բոլոր «չա-փահաս»ներուն, — լքուածներուն, անա-պաստաններուն, տէր ու հետաքրքրուող չունեցողներուն :

Հրահանգ տրուեցաւ Փարիզէն, — ձեռ-նարկել որբահաւաքութեան : Այս շար-ժումին գլուխը կանգնեցան Վալանսի տը-ղաքը, — հեծելանիւով արշաւներ կը կազմակերպէին ագարակէ ագարակ, ե-րեւան հանելով ցան ու ցրիւ տարտղնած որբերը, որոնք ոչ մէկ հասցէ ունէին՝ կապ հաստատելու համար, ոչ ալ իրա-ւունք՝ դուրս ելլելու համար ագարակէն : Անձնաթուղթ չունէին անոնք՝ եթէ փա-խուստ տային, այնպէս որ կը բանտար-կուէին իբրեւ դատարկապորտ (վակա-պոն) : Տառապանքի այս գուբին մէջ, որ ագարակն էր, մարդավայել կեանք մը ա-պահովելու եւ որոշ ազատութիւն գտնե-լու համար՝ միակ պայմանն էր ամուս-նանալ ագարակապանին աղջկան հետ : Որբերուն մեծամասնութեան մէջ խօսե-ցաւ բնազդային կամ ցեղային ձայն մը, — տոհմին պահպանութեան ձայնը : Որբեր եղան, որ լալով կը պատմէին թէ չեն ու-զեր ամուսնանալ, կը հրաժարին ամէն ճոխութենէ եւ երջանկութենէ, փրկելու համար իրենց տոհմին անունը : «Մեր ճիւղատարած մեծ գերդաստանէն միայն ես եմ փրկուած, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ու-րանամ գերդաստանս, մարեմ մեր գեր-դաստանին վերջին ճրագը» : Այսպէս կը խօսէին անոնք, ընդվզումով եւ արցուն-քով :

Այսպիսի պարագաներու բերումով էր որ կազմակերպուեցաւ «որբ փախցնելու շարժումը» : Փարիզի մէջ վարձուած էր սենեակ մը, — տեսակ մը իջեւան, ուր կ'ապաստանէին փախչողները : Անոնց գործ կը հայթայթուէր, անձնաթուղթե-րը կարգի կը դրուէին, որբերը հայ մար-դու իրենց դիմագիծը կը ստանային : Ցանկարծ միջամտեց պատկան իշխանու-թիւնը : Սպառնալիք, պատիժ, եւ ի վեր-ջոյ համաձայնութիւն : Ցեղը ծախու չէր, — եթէ «Ազգը» ուզած էր թեթեւցնել իր բեռը՝ «չափահաս» կոչելով մատղաշ տարիք մը, անոր տալու համար «մա-ժէօր»ութեան օրինական իրաւունքները՝ տնօրինելու իր ճակատագիրը ինչպէս որ ուզէր ենթական, պատմութեան ձայնը կը պատասխանէր Չ. Ո. Միութեան բերնով թէ դարերու հալածանքներուն տոկացող, բարբարոսներու կազմակերպած ջարդե-րէն խոյս տուող այս խլեակները թան-կագին բեկորներ են, որոնք մէկ բան մի-այն ընտրած են իրենց կեանքին մէջ, շա-րունակել իրենց տոհմը :

Պատկան իշխանութիւնը առարկութիւն չունէր, բայց կը պնդէր գրաւոր պայմա-նագրութիւնները յարգելու միջազգային աւանդութեանց վրայ : Հայ որբերը պայ-մանագրութիւն ստորագրած էին, (թէ ի՛նչ պայմաններու տակ՝ ուրիշ խնդիր է տեղս) : Ուստի կը պահանջուէր լրացնել մէկ տարի աշխատելու իրենց յանձնառու-թեան շրջանը, ագարակներու մէջ : Ցե-տոյ ազատ էին վերադառնալու իրենց «չափահասութեան» :

Չ. Ո. Միութիւնը, դէմ յանդիման այս իրողութեանց, իր աշխատանքներուն ու ձեռնարկած շարժումին ուղեց տալ նոր ձեւ մը, չըսելու համար «գործս կէս մնաց» :

Տարն ընդհուպ, դարձեալ :

(2) ԱՐԱԶ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆ" ԵՒ "ԱՐՄԵՆԻԱ" ՃԱՄԲԱՐՆԵՐԸ

Ամերիկահայ կեանքում հայապահպան-ման ձեռնարկներ են նաեւ այն երկու քէմփերը, որոնցից մէկը գտնւում է Պոս-տոնից 25 մղոնի, իսկ միւսը Քալիֆոր-նիայի Ֆրեզնօ քաղաքից 18 մղոնի վրայ, Մադերա գաւառում :

Պոստոնի «Հայաստան քէմփ»ը պատկա-նում է Հ. Յ. Դաշնակցութեան : 80 էյքըր տարածութեամբ ծառաշատ մի վայր է, բնական մի լճով, փոքրիկ սրահով, բա-ցօթեայ հանդէսների համար մի հարթա-կով, նաեւ մօտ երեսուն խցիկներով, ուր ամառը գալիս եւ ապրում են հայ երե-խաներ եւ մի քանի տարեցներ :

«Հայաստան քէմփ»ը գնուած է մօտ քսան տարի առաջ, շատ աժան գնով՝ վեց հազար տոլար : Այդ ծառաստանը առաջ եղել է ռուսական դեսպանատան ամառ-նային բաժինը, ծախու է դրուել, մեր ընկերները շտապել են գնել եւ այսօր 100 – 150.000 տոլար կ'արժէ :

Ի հարկէ, մեր կուսակցութիւնը ամէն տարի գումարներ է ծախսել եւ սրահ, հարթակ, խցիկներ ու ճամբաներ է շի-նել, այնպէս որ «Հայաստան քէմփ»ը իր սկզբնական տեսքը միանգամայն փոխել է :

Ամէն տարի, ամառուան երկու ամիս-ներին՝ Յուլիս եւ Օգոստոս, հայ երե-խաներ են ընդունւում «Հայաստան քէմփ»ում, հայկական մթնոլորտում անցկացնելու իրենց արձակուրդը : Մի վարժուհի կամ ուսուցիչ նրանց հետ գա-րապում է հայերէն, հայ երգ եւ մարզա-կան խաղեր : Երախաները քնում են խը-ցիկներում, սնւում են յատուկ ճաշարա-նում, ուրախ ժամանակ են անցկացնում :

Այժմ քէմփը ղեկավարում է Հայ Ե-րիտ. Դաշնակցութեան մի յանձնախումբ, Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէի վեր-հսկողութեան տակ :

Հայաստան քէմփում տեղի են ունենում ամառնային դաշտահանդէսներ, որոնք կազմակերպւում են Հ. Յ. Դ., Հայ Օգ-նութեան Միութեան եւ Հայ Երիտ. Դաշ-նակցութեան տարեկան պատգամաւորա-կան ժողովներից յետոյ : Առնուազն 450-500 պատգամաւորներ եւ 5 – 6000 հան-դիսականներ ներկայ են լինում. բանա-խօսում են Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի գոր-ծիչները, տեղի են ունենում հայկական երգեր, ժողովրդական պարեր, արտասա-նութիւններ, մատուցւում են հայկական կերակուրներ, ստեղծւում է զուտ հայ-կական մթնոլորտ :

Նոյնպիսի բազմամարդ դաշտահանդէս տեղի է ունենում նաեւ եղանակի վերջին, Սեպտեմբեր ամսին :

Հայաստան քէմփը, այսպիսով, հաւ-գիտանում է հայապահպանման մի օ-ջախ, հեռաւոր քաղաքներից անգամ ա-տեղ են գալիս ընկերներ եւ համակիրներ Նիւ Եորքից, Փրաւիտենսից, Ուստրից, Ֆիլատելֆիայից, Պոստոնի շրջակայ քա-ղաքներից :

×

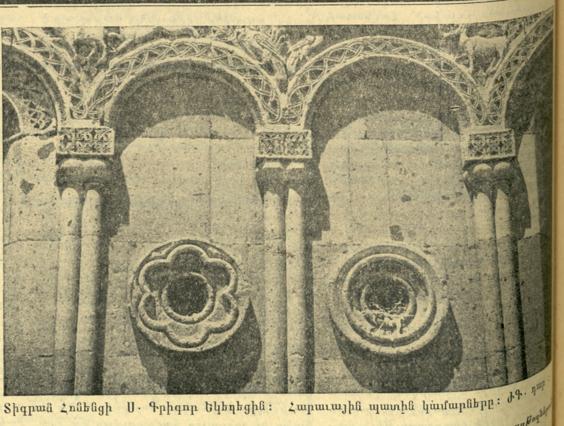
Քալիֆորնիայի Ֆրեզնօ քաղաքից 18 մղոն հեռու, Մադէրա գաւառի այգեստա-նի շրջանում, հաստատուած է «Արմենիա քէմփ»ը չորս տարուց ի վեր, տէր եւ տիկին Անդրէ Տէր Օհանեանի անձնական նախաձեռնութեամբ :

Այս քէմփը գտնւում է երկու հարիւր էյքըր այգիների կենտրոնում. ունի եօթ շէնքեր. աղջիկների եւ տղաների ննջա-րանների առանձին շէնքեր, մեծ սրահ 800 հոգու տարողութեամբ, մի ճաշա-րան, խորովածի եւ ամառնային ճաշի մի այլ ճաշարան՝ ինքնագործ ելեկտրա-կան երեք օջախներով, ծնողների բնակու-թեան յատուկ երեք շէնքեր, արդիական մի մեծ լողաւազան՝ 75 × 36 ոտնաչափ ջուրը ախտազերծող կաթսաներով, եր-կու արհեստական Մասիսներ, ֆութբո-լի, վոլէ պոլի եւ պասկէթպոլի գե-տեր, մարզական գործիքներ, փինգ-փոնքի սրահ եւ այլն :

Քէմփին մէջ կը տրուին հետեւեալ դա-սաւանդութիւնները — Հայոց լեզու, հայ երգ, նկարչութիւն, ձեռարուեստ, յախճապա-կիի զարդարուեստ, մարզական խաղեր, պարեր, որսորդութիւն, ձիավարութիւն (քէմփը ունի ձի), խարոյկախաղ, լող եւ

ԱՆԻ
ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Հիմնուած 10րդ դարու սկիզբը, Բիւզանդական երկիրներէ գաղթած հայ կրօնաւորներէն, 982ին մահմետականնե-րուն ձեռքով այրած, այնուհետեւ շու-տով վերաշինուած, դարձած է պանթէո-նը Անիի թագաւորներուն, ինչպէս Սէն Տընին է ֆրանսացի թագաւորներուն հա-մար : 11րդ դարէն մնացած արձանագրու-թիւն մը կ'ըսէ թէ Սմբատ Գ. գիւղի մը ամբողջ եկամուտը կը յատկացնէր դամ-բարաններու պահպանման : Այդ դամբա-րանները կործանած են այսօր, բայց ըղ-մայլելի են անոնց գլուխներուն վրայ բարձրացած հրաշալի սալաքարերը : Կա-մարաձեւ մեծ սրահի մը մէջ, եկեղեցիին հարաւամասին կից, շուքին մէջ կը տես-նուին թագաւորական չորս խաչքարեր, ուր հայկական խաչերը իրենց մասնաւոր մանուածազարդին ճոխութիւնը ցոյց կու տան : Անոնց վերեւ պատը ծածկուած է երկրաչափական զարդերով, պտղանկար-ներով եւ ծաղկանկար քանդակներով : Հոն կը տեսնուի դէմ յանդիման տնկուած նռնենիներու դաշտ մը : Հոս եւս արեւել-քը կը հաստատէ իր վերապրումը, հին միջագետքեան արդասաբերութեան խոր-հրդանիշը դարձած է, աստուա-ծային անունդի խորհրդանշանը, համարժէք որթատունկին : Այս վերջինը կրկին երեւան կուգայ եկեղեցիին գաւիթին մէջ, ուր ա-ռատօրէն ծլարձակ ան կը գրաւէ ամբողջ պատ մը եւ իր տարա-ծութեամբ ալ կը մատնանշէ իր արեւելեան ներշնչումը : Միւս կողմէ՝ թերահարթ քանդակնե-րով ծածկուած պատերը, նայ-ուածքը կը տանին ցած սրահին մթութենէն դէպի սինազարդ զանգակատան լոյսը, ճարտարա-պետական մասնաւոր դրութեամբ մը : Խաչերով եւ վարդակներով զարդարուած առաստաղը, ուր կը բացուի այդ լոյսը, և բոլոր զար-դերը կը յիշեցնեն Հնդկաստանի կամ Կեդրոնական Ասիոյ սրբա-տեղիները :

Տիգրան Հոնենցի Ս. Գրիգոր Եկեղեցին : Հարաւային պատին կամարները : ԺԳ. դար :

Այսպէս, 11րդ դարէն մը-նացած մեծ գաւիթին կամարնե-րուն տակ, մարդ զարմանքով եւ հիացումով կը դիտէ հայկական հարուստ քաղաքակրթութեանը, որ արեւմտեան եւ արեւելեան աշխարհներու խաչաձեւումէն ծնած է : Եւ ըսել թէ յետադային այդ ժողովուր-դին ճակատագիր եղաւ աքսորը :

Հոռոմոսի ՍուրբՅովհաննու վանքը եր-կար ատեն պաշտօնի վրայ մնաց : 17րդ դարէն մնացած արձանագրութիւն մը կը յայտնէ, թէ ան վերանորոգուած է Դա-նիէլի մը կողմէ, Տիգրանակերտցի վա-նական մը : Այդ շրջանին Անի շատոնց պարպուած էր իր բնակիչներէն եւ Լե-հաստանի, մասնաւորապէս Լվովի մէջ է որ կարելի էր անկէ գաղթողներու հետքը գտնել :

Բայց անոնց հիմնած այդ պզտիկ գա-ղութն ալ, իր կարգին, մարեցաւ ... դարու ընթացքին :

Մ. եւ Ն. Թիէրի

(6 եւ վերջ)

...լողի ուսուցում եւայլն :

Վարիչն ուսուցչուհին տիկին Սաթենիկ Տէր Օհանեան, որ թէ Նիւ Եորքի Կոլումպիա Համալսարանից է վկայուած եւ թէ վկայեալ Նըրս (հիւանդապահուհի) է :

Քէմփը ունի նաեւ երեք հայ եւ երեք ամերիկացի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ : Նպատակը՝ ազգապահպանումն է : 1959 թուի ամրանը ունեցաւ 104 երախաներ, երկու սեռից : Քէմփը մեծածախս հաստատութիւն է, ամրան երկու ամիսներին՝ Յուլիս եւ Օգոստոս՝ դրագումներ ունի : Բացման հանդէսին հարիւրաւոր մարդիկ ներկայ են լինում հեռաւոր քաղաքներից՝ Լոս Անճելըսից, Սան Ֆրանսիսկոյից, Ֆրեզնոյից եւ շրջակայ քաղաքներից :

Հետաքրքրական այն է, որ հայ երախաների հետ ամերիկացի երախաները եւս հայերէն երգեր են երգում, «Սուրբ-սուրբ»ից սկսած մինչեւ «Մայր Արաքսի ափերով» :

«Արմենիա քէմփ»ը ամբողջ Մադէրայի գաւառում միակ եւ առաջին քէմփն է. Ամերիկացիները նոյնիսկ՝ այդ գաւառում քէմփ չունեն :

«Արմենիա քէմփ»ը կոչւում է նաեւ «Հայ նահատակների յիշատակի քէմփ», հաստատուած լինելով ի յիշատակ Ապրիլեան Եղեռնին զոհ գնացած մեր մէկ միլիոն նահատակների : Տիկին Սաթենիկ Տէր Օհանեանի (օրիորդական ազգանունով Արսլանեան) հայրը՝ Հանգուցեալ Տէր Վարդան Արսլանեան 1915 թուի Ապրիլին ողջ-ողջ այրուած է Խարբերդի բանտում, բարբարոսների ձեռքով, եւ իր ընտանիքի մեծ մասը տարագրուած եւ սրածուած է :

Հայապահպանման ազդակ է նաեւ «Արմենիա քէմփը», որ իր առաջին տարին ունեցաւ ընդամէնը 12 երախաներ, իսկ չորրորդ տարին՝ 104 : Իր յառաջդիմութիւնը ակներեւ է, իր դրագումները՝ բազմակողմանի : Պոստոնի «Հայաստան քէմփ»ի վարչութիւնը դիմած էր «Արմենիա քէմփ»ին եւ խնդրած նրա դրագումների ցանկը, ընդօրինակելու համար :

Ամերիկահայոց այս երկու քէմփերը՝ «Հայաստան» եւ «Արմենիա» գնահատելի եւ խրախուսանքի արժանի հաստատութիւններ են :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՏԱԿԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Նոր Զելանտայի բնակիչներէն Սիրիլ Ծաքուէյս, վերջերս, իր բարեկամներէն մէկուն թելադրած է որ կատակի համար իր կնոջը հեռաձայնէ եւ ըսէ, թէ սրտի կաթուածի հետեւանքով մեռած է ինք : Հեռաձայնէն քիչ յետոյ, տուն դացած է : Տապալով սուգի հագուստ պատրաստող կինը երբ մեռած կարծած ամուսինը իր դէմ տեսած է, կաթուածահար եղած եւ մեռած է :

ՈՐՈ՞Ւ ԴՐԴՈՒՄՈՎ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ԹՐՈՑՔԻՆ

●

Տասնեւինը տարի, ութ ամիս եւ տասնեւչորս օր ետք, Թրոցքիի սպանութենէն (սպաննուած էր 1940 Օգոստոս 20ին, Մեքսիքոյի արուարձաններէն մէկուն մէջ, իր ապարանքին ներսը) Թրոցքիի սպաննիչը Ժաք Մոնարը ազատ արձակուեցաւ : Մեքսիկայի իշխանութիւնները իբրեւ անբաղձալի զինքը արտաքսած են անմիջապէս : Մարդասպանը Զեխոսլովաք անցագրով մը անմիջապէս Քուպա մեկնած է ու կը կարծուի թէ Եւրոպա պիտի հաստատուի :

Ո՞վ է սակայն Ժաք Մոնարը, կամ ո՞վ է հեղինակը Թրոցքիի սպանութեան :

«Ահա թէ ի՞նչպէս սպաննուեցաւ Թրոցքի» խորագրով գիրքով մը, Մեքսիկայի ապահովութեան մարմիններու պետը, զօրավար Սանչէս Սալազար, որ անձնապէս վարած է քննութիւնները, կը շեշտէ թէ Ժաք Տոնարտ Սպանացի մըն է եւ իր իսկական անունն է՝ Ժէմ Ռամոն Մերքատէր Տէլ Ռիօ :

Մարդասպանը ծնած է Պարսելոնա, 1914 Փետրուար 7ին :

«Մայրը, Քարիտատ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պետերուն յաւերժահարսը դառնալէ ետք, դարձած էր հոմանուհին՝ Լէոնիտ Այթինկթոնի, որ իրականութեան մէջ Ն. Ք. Վ. Տ.ի ընտրանի գործակալն էր եւ Սպանիոյ քաղաքացիական կռիւներուն ընթացքին հանրապետական գնդակահարող ջոկատներուն հայթայթիչը եղած էր : Ճանչցուած էր «զօրավար Քոթով» անունին տակ : Այս «զօրավար Քոթով»ն էր որ կազմակերպեց Թրոցքիի սպանութիւնը ու գործը յանձնեց Ռամոն Մերքատերին» :

Մոնարտ իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ կատարեց : Արդարեւ՝ 1940 Օգոստոս 20ին, Մեքսիկայի իր ապարանքին մէջ բրիչի հարուածներով գլուխէն ծանրօրէն կը վիրաւորէ Թրոցքին, որ կը մեռնի յաջորդ օրն իսկ :

Թրոցքիի սպանութեամբ վերջ կը գտնէ միջազգային մեքենայութիւններու եւ դաւերու եղերերգութիւն մը, որ ծայր տուած էր 1928ին, Ստալինի կողմէ՝ երբ այս վերջինը ստիպեց Թրոցքին, որ հեռանայ Խ. Միութենէն :

Յաջորդաբար եւ յաջորդական 12 տարիներու ընթացքին, Ստալին մէկ առ մէկ մաքրագործեց կարմիր բանակի հիմնադիր Թրոցքիի բոլոր գործակիցները եւ համախոհները :

Ստալինի դաժանութեան զոհ գացած են նաեւ Թրոցքիի ընտանիքին անդամները : Յաջորդաբար սպաննուած են իր երկու զաւակները՝ Լէոն եւ Սեռժ, Թրոցքիի առաջին կինը՝ Ալեքսանտրա Սոքոլովսքայա եւ աղջիկները՝ Զինա եւ Մինա :

Թրոցքի 1928էն մինչեւ 1939 շրջագայած է Եւրոպա ու 1940ի սկիզբները հաստատուած էր Մեքսիքայի արուարձաններէն՝ Քոյոականի մէջ :

Մոնարտ յաջողած էր Թրոցքիի վստահութիւնը շահիլ ու դառնալ անոր անմիջական գործակիցը եւ հաւատարիմը :

1940 Օգոստոս 20ին կը մտնէ Թրոցքիի աշխատասենեակը ու բրիչի հարուածներով ծանրօրէն կը վիրաւորէ :

Բանտին մէջ կը վարէ հանգստաւէտ կեանք մը : Արդարեւ, իր խուցին մէջ կային ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, գորգեր եւ հանգստաւէտութեան ծառայող այլ իրեր : Ասկէ զատ խորհրդաւոր աղբիւրէ մը ամսական չորս հարիւր տոլար կը ստանար :

Ազատ արձակուած օրը Զեխոսլովաք դեսպանատունէն երկու պաշտօնատարներ օդակայան եկած են եւ իրեն յանձնած Զեխոսլովաք անցագիր մը :

Այս պարագան կասկած չի ձգեր թէ որո՞նք էին իսկական հեղինակները Թրոցքիի սպանութեան :

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

«ՄՈՒԿԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲ»

Անգլիոյ մէջ, գոյութիւն ունի ակումբ մը, որ կը կոչուի «Մուկերու Ազգային ակումբ» որուն անդամներուն կէսը՝ 200ի մօտ կիներ են :

Ակումբին ընդհ. քարտուղարը կին մըն է : Այդ տարօրինակ ակումբին հիմնադիրներէն մէկը եղած է Շարլոթ Կրիմիչէթը՝ պառաւ Վերոֆանի քրոջ աղջիկը : Այս ակումբը կը ծառայէ ամէն անոնց՝ որ կը զբաղին մուկերու մշակութեամբ — արհեստ մը՝ որ նորաձեւութիւն է Անգլիոյ մէջ :

Մկնաբուծութիւնը միաժամանակ մենամոլութիւն մըն է հարուստ մարդոց եւ շահաւէտ գործ մը՝ գործ չունեցողներուն համար :

Մուկերու գլխաւոր սպառիչներն են՝ հիւանդանոցները եւ գիտական հաստատութիւնները, որ զանոնք կը գործածեն գիտական դիտարկութեանց եւ փորձարկութեանց համար :

Ամէն մէկ մուկի համար կը վճարեն վեց փեննի : Մուկեր կը գնեն նաեւ կենդանաբանական պարտէզները, կարգ մը քմայքոտ հիւանդ գազաններ սնուցանելու համար ինչպէս նաեւ կաշեգործարաններ՝ կնոջական ձեռնոցներ պատրաստելու համար :

ԱՆԲԱԽՏ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Անգլիացի հանքագործ Ալուին Մէյըրն, քսան տարի չարունակ փորձած է Հանքագործներու Համադաշնակցութեան Նախագահ ընտրուիլ բայց չէ յաջողած, Միշտ ալ երկրորդ ելած է : Եւ մանաւանդ երկու կամ երեք քուէի տարբերութեամբ : Վերջերս յաջողած է ընտրուիլ, բայց աւաղ քիչ մը ուշ այլեւս : Որովհետեւ, խեղճ մարդը, քուէարկութեան պահուն աւանդած է իր հոգին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Առիթն ունեցայ ներկայ գտնուելու նկարիչ Թորոսեանի ցուցահանդէսին բացման : Խուռն բազմութիւն մը, ընկերներ եւ համակիրներ, բայց Հայերը կորսուած էին օտար բազմութեան մէջ : Ուզեցի ծանօթանալ նկարիչին հետ, համեստ երիտասարդ մը, այնքան երկչոտ որ փախուստ կուտար կարծես :

Փարիզի Հայկական Տան տնօրէնը ինծի ըսած էր թէ հինգ տարիէ ի վեր ծանօթ ենք իրեն, բայց չէինք գիտեր անգամ թէ կը հետեւի Գեղարուեստից վարժարանին, այժմ իր ցուցահանդէսն է որ գաղտնիքը կը պարզէ :

— Գոհ է՞ք ձեր առջի օրուան հանդէսէն, բազմութենէն, համակրական արտայայտութենէն :

— Շատ գոհ, բարեկամներ շատ ունիմ. Սակայն ներսիդիս տառապանք մը կայ, Ես իմ վերջին ճիգս թափեցի : Ունեցածս չունեցածս այս նեղ սրահին մէջ է : Գըրնահատուիմ պիտի՞ : Քաջալերուելու պէտք ունիմ :

— Նկարչութեան արուեստը, այս վերջին ժամանակներուն շարլիկ փոխելու պէս շարունակ դպրոց կը փոխէ : Դուք ո՞ր դպրոցէն էք :

— Ես հաճոյքի դպրոցէն եմ : Այն գիծը որ աչքս կը տեսնէ եւ սիրէ, այդ գիծը պաստառին վրայ կը դնեմ : Վերջը՝ գոյները, որոնք դիւրին են մեզի՝ Արեւելքցիներուս համար :

Կը բաժնուինք որովհետեւ մեր ետեւ կեցած են ուրիշներ որոնք կը փափաքին երիտասարդ Թորոսեանը շնորհաւորել :

Կ'արժէ երթալ տեսնել հեղ մը մինչեւ 28 Մայիս, մեր երիտասարդ նկարիչին գործերը :

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

×

Ինչպէս յայտարարուած է, Արա Պարթեւեանի յառաջիկայ նուագահանդէսին մէջ պիտի գործադրուի նաեւ իր համանուագային պատարագը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Ըստ հեղինակին առաջադրութեան, սոյն գործը մեզի ծանօթ եւ նուիրականացած երգեցողութիւնները փոփոխելու միտում չունի, եւ ոչ ալ եկեղեցւոյ մէջ իբր ծիսակատարութիւն գործադրելու նպատակ : Հետեւողութեամբ դասական վարպետներու հեղինակած օրաթորիօներուն, ամբողջական նոր հեղինակութիւն մըն է նուագախումբի մասնակցութեամբ պատկերացնելու համար պատարագի խորհուրդը ըստ նախադասութիւններու իմաստին եւ անոնց տուած պատկերին : Գործը ձօնուած ըլլալով Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին, երաժշտութեան մէջ նկատի առնուած է կրօնական եւ դիւցազներգական նկարագիրներու միաձուլումով ամբողջութիւն մը տալու պարագան : Հայ կրօնական երաժշտութեան մարզին մէջ առաջին փորձն է :

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

—o—

Օր մը, երբ ձայնախաղերու չափերը ու ոլթմը ու տիեզը կը բացատրէր, «տոն-տոն-կէս տոն» ըսաւ, եւ այդ բացատրութիւնը իրեն անուն դարձաւ :

Եթէ մէկը սխալմամբ դասարանին մէջ Պ. Մեհրաբեան կանչէր, «Մեհրաբեան չէ, Պ. Տոն-Տոն է» — կ'ուղղէին ամէն կողմէ :

Ու այսպէս, ինը ամսուան մէջ, իր նոր անունէն զատ բան չկրցանք սորվիլ :

Ա. ՃԻՄՊԻՒՇԵԱՆ

Քաղաքաքացիական կրթութեան ուսուցիչն է, պաշտօնով՝ փաստաբան, դէմքով՝ գեղեցիկ, կազմով՝ առողջ : Ամէն տղայ կը վախնայ անկէ եւ սորվածը կը մոռնայ, երբ դիմացը ելլէ պատասխան տալու :

Դասարան կը մտնէ եղէգնեայ նուրբ գաւազանով մը, որուն բռնատեղին որսի բարակի մը արծաթէ գլուխը կը ներկայացնէ, երկար դունչով ու կախ ականջներով :

Փնտռալէ, փափուքէ եւ խնդուքէ չախորժիր :

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

Երկաթէ գաւազանով մարդ մը, որ հիկոյի ժաւերը կը յիշեցնէ :

Ցէսը՝ քթին, երկար ու վտիտ հասակը շիփշիտակ, դպրոցէ դպրոց կ'արշաւէ :

Պահանջկոտ է եւ բծախնդիր : Տաճկերէնի իր դասապահերը ուսանողներու ժամանակացոյցին մէջ «քոթինքի դաս» անունով նշանակուած են :

Ամենափոքր աղմուկ մը կամ փսփսուք մը կը ջղայնացնէ զինք ու կը ստիպէ ըսպառնալու :

— Շու գահվէլի էֆէնտիյէ հազըրնտա պաշգա մուամելէ եափաճաղըմ(*).

Կամ.

— Էշէկ հերիֆլէր, պուրասը դարըքա՞ր համամը մը (**) :

Աններող է լաւ հայերէն չգիտցողներուն հանդէպ եւ ճարտարութիւն ունի այսպիսիները զատելու եւ նեղելու գործին մէջ :

— Էֆէնտի, կախաղանը, այսինքն՝ տարադաճըըն սեռականը պանա սէօյլէէ պիլի՞ր միսին :

— ...

— Ցաւալիս օ տըր քի, — կը պոռայ ջղայնացած, — մայրենի լեզունըզը պիլմիյորսընըզ :

Կեանքին մէջ մէկ անգամ անճշդապահ եղած է եւ ուշացած դպրոցէն, երբ, Ռամազանի օր մը, հրապարակաւ ծոմը աւրած ըլլալու յանցանքով, ոստիկանները զինք տարած են բանտ, ուր մնացած է՝ մինչեւ որ լուրը հասած է Գում Գափու, եւ Զաւէն Պատրիարք իր ինքնաշարժին երեք անիւներովը փութացած է Բերա եւ իր վկայութեամբ ազատ արձակել տուած է զայն :

Բայց ո՞վ պիտի բռնէր զգայացունց լուրերու նարօտէն խենդեցած Պոլսոյ պոռոտ օսաթերթերուն բերանը :

Երեկոյեան թերթ մը, խոշոր վերտառութիւններու տակ, կը գրէր.

«Կուրտիկեան էֆէնտի կը ձերբակալուի Շիրքէթի շոգենաւին մէջ» : Յետոյ քիչ մը մանր գիրերով. «Սրբազան Պատրիարքը կը դիմէ ոստիկանական տնօրէնութեան», եւայլն :

Կէս գիշերին, Բերայի մայթերուն վրայ, առաւօտեան թերթերը կը սպառին անօրինակ թափով : Կարելի է, ցրուիչներու բերնէն լսել հետեւեալ աղաղակաւորութիւնները. «Թիւրիմացութիւնը կը հարթուի», «Կուրտիկեան էֆէնտիի ազատութիւնը ստուգուած», «Ոստիկանութեան տնօրէնութիւնը ցաւ կը յայտնէ պատահած շփոթութեան համար», եւն. :

Փառք Տիրոջ, որ Պատրիարք մը ունէինք Պոլսոյ մէջ, այլապէս անպիտան Թուրքերը մեր Ստեփան էֆէնտիին տէր պիտի ըլլային :

Ջուր տեղը չէ, որ առածը կ'ըսէ, թէ տանձին աղէկը արջը ուտել կ'ուզէ :

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

Մխալ տեղ ինկած սուրբ մը : Անսահմանօրէն բարի եւ հմուտ : Միակ սխալը, զոր գործած է կեանքին մէջ, մեզի ուսուցիչ ըլլալն է :

Որքան ազնիւ է, նոյնքան ներողամիտ. ամբողջ սրտնեղութիւնը «տղաք, լուռ կեցէք, որ հասկնանք»ին մէջ ամփոփուած է :

Շատ քիչ անգամ, մեզ պատժելու համար, քննութեան նիշերէն կը պակսեցնէ ... խօսքով :

Դասամիջոցին, կարգապահութեան հսկելու համար, իրեն օգնական մը կը նշանակէ, պատուիրելով որ փոքրամասնութիւն կազմող չխօսողներուն անունները նշանակէ թուղթի կտորի մը վրայ :

Պ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Իր դասաւանդած քիմիաբանութեան ֆորմիւլներուն պէս դժուար ըմբռնելի :

Դասին կէսը կ'անցընէ իր ազնուութիւնը մեզի բացատրելով, միւս կէսին ալ յանցաւորները կը պատժէ : Եթէ պատահի, որ բան մը աւելնայ, կը ջանայ համոզել մեզ, որ մատմաղէլին հետ իր փսփսացած պահուն մեր խնդալը անտեղի է :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(3 Տար.)

(*) Սա սրճարանային պարաններուն մասին ուրիշ կարգադրութիւն պիտի ընեմ :

(**) Ականակներ, միթէ հոս կինեյու բաղնի՞ք է :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի մեր բաժանորդներուն սկսած ենք ղրկել ցայսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթատարական վճարագիրներ (Մանտա-Շէք) :

Մայիս 31ին պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

×

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք-Փոսթալի թիւը՝ 15069-82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին-գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա-քարթով :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԼԻԶԻԷՕ ԵՒ ՏՕՎԻԼ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ եւ ԶԱՒԱՐԵԱՆ խումբերու եւ Ապրիլեան Սերունդին կողմէ :

ՅՈՒՆԻՍ 6
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ
(Փանթըքօթ)

Օթօքարը կը մեկնի Իսիի սովորական վայրէն առաւօտեան ժամը 6ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիքէն ժամը 7ին (Պուլ. Մաժենթայի անկիւնը) :

Վերադարձ ժամը 23ին : Ճամբու ընթացքին գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կարելի է ճաշը միասին բերել : Երթուդարձ 11.50 Ն. Ֆ. (փոխանակ չողեկառքով 37 Ն. Ֆ.ի) :

Արձանագրուիլ ճաշարան Արթիւրի մօտ (Փլաս տէ Ֆէթ) կամ Նպարավաճառ Մասիսի, 21 Րիւ Սօլնիէ, հեռ. ՓՐՕ. 16.88 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Միքայէլ Եավէրէ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Գասպարեանէ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արման Ճապրեանէ տասը Ն. Ֆ., Պ. Դանիէլեանի մահուան առթիւ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ, Մայիս 28ին, շաբաթ օր :

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ թաղապետարանի սրահը :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ

ՄԱՐՍԻԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ
« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »
(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R. T. F.

Մուտքը հրաւէրով : Դիմել՝

CENTRE PISTAURE
18 Rue François 1er

ԼԻՈՆԷՆ ԼԱԼՈՒԷ ԵՒ ՆՈԹՐ-ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ՌՈՇ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԶԿՕՍՈՒՑԻԿ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յունիս 6ին, Հոգեգալուստի Երկուշաբթին, զբօսուցիկ ուխտագնացութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Լալուէ՝ դեղազուարճ տեսարաններով եւ բարեպաշտական յիշատակներով լի Արտէշի այդ սրբավայրը : Երթուդարձի փոխադրութեան ծախք կը նախատեսուի 10 Ն. Ֆ. մարդագլուխ :

Նոյնպէս Յունիս 19ին կիրակի ալ Նոթր-Տամ տը լա Ռոշ, փոխադրութեան ծախք հինգ Ն. Ֆ. մարդագլուխ :

Արձանագրութիւններու համար դիմել Միքայէլ Վ. Մոմճեանի : Տեղերը սահմանափակ ըլլալով՝ վերջին պայմանաժամ արձանագրութեան մինչեւ ՄԱՅԻՍ 15 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նոր Սերունդի օրը Մայիս 21ին, Անիէռի թաղապետարանի սրահը :

×

Տէսինի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը պիտի ներկայացնէ Ռասինի « ԳՈԹՈՂԻԱ»ն (Աթալի), հայերէն լեզուով, Շաբաթ 18 Յունիս, երեկոյեան ժամը 8.30ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20 : Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27-35 :

5 Րիւ Մէյրան :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ :

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԽՈՒՄԲԻՆ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Մայիս 14, շաբաթ ժամը 21ին կը ներկայացնէ Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾՒԻԸ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ**

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Դիմայարդար՝ ԿԱՐՊԻՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

6րդ թաղապետարանի սրահը Ռիւ տը Սէզ ԼԻՈՆ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին դպրոցի սրահը : Ընտրութիւն պատգամաւորի եւ ընթացիկ հարցեր :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի 18 Մայիս ժամը 15ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն :

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 Ռիւ Քոնվալէսան : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյը պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ :

×

Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խանասոր խումբի տարեկան խնջոյքը Մայիս 29ին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչները :—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ենթակոմիտէն այս կիրակի առտու, ժամը 10ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 14 Մայիս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ : Կը հրաւիրուին նաեւ «Յառաջ» խումբի ընկեր-ընկերուհիները :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 15 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8800 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4601

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ

Այն պահուն երբ աշխարհի աչքերը ուղղուած են Ֆրանսայի մայրաքաղաքին վրայ, որ կրկին դարձած է միջազգային դիւանագիտութեան կեդրոնը. եւ ուր պիտի վճռուին աշխարհի ճակատագրին հետ կապուած բարդ խնդիրներ, ինքնին մեր մտքին կը ներկայանայ հարցում մը .

— Հապա՞ Հայկական Խնդիրը :

Ութսուներկու երկար տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, երբ Հայկական Հարց կամ Հայկական Դատ մըն ալ եկած էր բարդուելու Արեւելեան Խնդիր կոչուած անլուծելի կնճիռին վրայ, որ ամբողջ մէկ դար — տասնեւիններորդ դարը — զբաղեցուցած էր Եւրոպան :

Երբ Արեւելեան Խնդիր կ'ըսուի, առհասարակ կը հասկցուի Պալքանի քրիստոնեայ ազգերու ազատագրութիւնը օսմանեան տիրապետութենէն : Եւ իսկապէս անոնք բոլորն ալ — Սերպ, Յոյն, Ռումանացի, Պուլկար, Գարատաղցի — անցեալ դարուն աստիճանաբար թօթափեցին Սուլթաններու անարգ եւ բռնակալ լուծը եւ կազմեցին ազգային անկախ պետութիւններ : Իրենց ազատագրական պայքարներուն մէջ անոնք վայելեցին եւրոպական մեծ պետութեանց, մասնաւորաբար Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նիւթական, բարոյական ու ռազմական աջակցութիւնը :

Սակայն Արեւելեան Խնդիրը շատ աւելի հին է : Անիկա ծագում առած էր ԺԹ. դարէն շատ առաջ, այն օրէն՝ երբ Յուստինիանոս (527 - 565) իր կայսրութեան սահմաններուն մէջ առաւ Պալքանները, երբ եօթներորդ դարուն ծնունդ առաւ իսլամական կրօնքը եւ Արաբները սկսան իրենց աշխարհակալական նուաճումները ու երբ աւելի վերջ Մոնկոլներու, Հոներու եւ Սելճուկեան Թուրքերու արշաւանքները դէպի արեւելք ուղղեցին քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը :

Եւրոպա Խաչակիրներու ութ արշաւանքներ կազմակերպեց — ԺԱ.էն մինչեւ ԺԳ. դար — Յիսուսի գերեզմանը եւ Պաղեստինի սրբավայրերը Իսլամներու ձեռքէն ազատագրելու համար : Յետագային Ռուսերու երեւումը բիւզանդական կայսրութեան սահմաններուն վրայ եւ 1453ին Պոլսոյ գրաւումը Թուրքերուն կողմէ աւելի մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին արեւելքին :

Պահ մը մեծ վտանգ անցուց Եւրոպա, երբ Օսմանեան զինուորները հասան մինչեւ Վիեննայի դուռները : Սակայն 1683ին Քահլընպէրկի առջեւ Լեհաստանի թագաւոր Յովհ. Գ. Սոպիեսկիի յաղթանակը Քարա Մուստաֆա փաշայի բանակին վրայ՝ սկիզբն եղաւ Օսմ. կայսրութեան անդամահատման, որ շարունակուեցաւ մինչեւ մեր օրերը :

Մենք ալ երբ Հայկական խնդիր կ'ըսենք, ընդհանրապէս կը հասկնանք 1878ի Պերլինի դաշնագիրը, որուն 61րդ յօդուածը բարենորոգումներ կը խոստանար Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգներուն, վեց մեծ պետութեանց երաշխաւորութեամբ :

Սակայն մեր Դատը շատ աւելի հին է : Անիկա ծագում առաւ այն օրը, երբ 1375 Ապրիլ 16ին Եգիպտոսի Մէմլուքները գրաւելով Կիլիկիոյ մայրաքաղաք Սիսը՝ գերի վարեցին Լեւոն Ե. Լուսինեանը :

Անիկա եղաւ մեր վերջին թագաւորը : Իր փորձերը Հռոմի Պապին եւ Եւրոպայի արքունիքներուն մօտ՝ նոր խաչակրութիւն մը կազմակերպելու եւ Հայաստանի անկախութիւնը վերականգնելու մասին՝ արդիւնք չունեցան :

Իրմէ վերջ զանազան շրջաններու ունեցանք կաթողիկոսներ եւ ձեռներէց ու յանդուգն հայրենակիցներ, որոնք աշխատեցան հայ ժողովուրդի օտարի լուծէն ազատագրութեան համար :

Անհատական եւ հաւաքական բոլոր ձեռնարկներն ալ անհետեւանք մնացին : Ջունեցանք օտար հզօր ու անշահախնդիր պաշտպաններ : 61րդ յօդուածն ալ փորձանք դարձաւ հայ ազգի գլխուն, ինչպէս դառնութեամբ Կլէտսթընին կը գրէր Խրիմեան Հայրիկ :

Վեց մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը օգտագործեց Ապտիւլ Համիտ՝ բարենորոգումներ չմտցնելու համար հայկական նահանգներուն մէջ :

Յեղափոխական կուսակցութիւնները կազմուեցան՝ երբ յայտնի եղաւ, որ՝

Ո՛չ, եղբարք, ո՛չ, օտարներէն չկայ յոյս :
Մի՛ աչուըներդ դարձնէք այս, այն կոյս :

Մեր ազատագրական պայքարներուն պսակումն եղաւ Մայիս 28ը : Հայկական Խնդիրը մասամբ լուծուեցաւ :

Սակայն մեր պատմական հայրենիքին մեծագոյն մասը՝ Թրքահայաստանը մնաց թշուառ, անտէր, մեր թշնամեաց ոտնակոխ :

Հայկական Հարցը կը լուծուի այն օրը միայն, երբ այդ «թշուառ – անտէր»ը կը վերադարձուի իր իսկական, հարազատ տիրոջ, — հայ ազգին :

Մինչ այդ, Սփիւռքի վտարանդի հայութեան պարտականութիւնն է՝ տէր կանգնիլ իր Ազգային արդար Դատին, իբրեւ հաւատարիմ պահանջատէր, եւ ամէն առթիւ աշխարհի Մեծերուն յիշեցնել իրենց հանդիսաւոր խոստումները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՆ ՆՈՅՆ ԺԱՄՈՒՆ

Ամբողջ շաբաթ մը, Փարիզ թատերաբեմը պիտի ըլլայ քաղաքական խօսակցութեանց եւ բանակցութիւններու : Երկուշաբթի Վերին Ժողովը կը սկսի իրականութիւն դառնալ :

Շաբաթ օր Փարիզ ժամանեցին՝ Հերթըր, Ատընաուըր եւ Խրուշչեւ, իսկ Կիրակի՝ Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն :

Այս երկու օրերուն շարք մը նախապատրաստական հանդիպումներ տեղի ունեցան մեծերուն միջեւ :

Շաբաթ առաւօտ՝ Քուվ տը Միւրվիլ տեսակցեցաւ Ամերիկայի արտաքին նախարար՝ Հերթըրի հետ :

Խրուշչեւ եւ Ատընաուըր նոյն ժամուն հասան Փարիզի Օռլի օդակայանը բայց մէկուն օդանաւը դաշտին ձախ կողմը կ'իջնէ, միւսը՝ աջ ... :

Կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին տը Կոլ Էլիզէի պալատին մէջ ընդունեցաւ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը՝ Ատընաուըր :

Գրեթէ նոյն ժամերուն, Քէ տ'Օրսէի մէջ մտքերու փոխանակութիւն ունեցան արեւմուտքի չորս արտաքին նախարարները :

Կիրակի առաւօտ, ժամը 11·30ին Խրուշչեւ եւ տը Կոլ գլուխ գլխի երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենային :

Կը կարծուի թէ տը Կոլ պիտի համոզէ Խրուշչեւը որ անզիջող չըլլայ Պերլինի հարցին համար : Այդ է Ատընաուըր կարծիքը զոր յայտարարեց հեռատեսիլէն Ուրբաթ օր :

Վերջապէս երեկոյեան՝ տը Կոլ, Այզընհաուըր, Մաքմիլըն եւ Ատընաուըր գաղտնի խօսակցութիւններ կ'ունենային, ապա Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը Պոն կը վերադառնար :

Հասկնալի է որ բոլոր այս խօսակցութիւններուն նիւթը եղած է միջազգային կարգ մը հարցեր եւ Վերին Ժողովի օրակարգը : Խօսակցութեան նիւթ եղած է նաեւ ամերիկեան օդանաւի միջադէպը :

Պոն յատուկ ուշադրութեամբ պիտի հետեւի Վերին Ժողովին : Արդարեւ շատ հաւանական է որ օրակարգի հարց դառնան՝ Պերլինի եւ Գերմանիոյ խնդիրները : Ատընաուըր Փարիզ հասնելու նախօրեակին կարգ մը տեսակէտներ յայտնած է, հեռատեսիլէն : Գերմանիոյ վարչապետին կարծիքով Խրուշչեւ նկատի պիտի ունենայ խորհրդային ժողովուրդին խաղաղատենչ զգացումները, սակայն Խրուշչեւ խաղաղ գոյակցութիւնը իրականացնել պիտի աշխատի ի հաշիւ արեւմուտքի :

Այս առթիւ Ատընաուըր անգամ մըն ալ շեշտած է թէ Խորհրդային Միութիւնը պէտք է ընդունի Գերման ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը :

Գերմանիոյ հարցին կարգադրութեան շուրջ, Գերմանիոյ վարչապետը դրական արդիւնքի մը չի սպասեր Վերին Ժողովէն :

× Թուրքիա, Փաքիստան եւ Նորվեկիա բողոքագիրներ ստացած են՝ Խ. Միութենէն : Ամերիկեան օդանաւի միջադէպին առիթով, Խ. Միութիւնը կը սպառնայ «համապատասխան միջոցներ» ձեռք առնել եթէ յիշեալ երկիրները թոյլ տան որ Խ. Միութիւն թռչող օդանաւերը հաստատուին իրենց երկիրներուն մէջ :

× Իլիա Էհրընպուրկ խորհրդային ականաւոր գրագէտը տարօրինակ յայտարարութիւն մը ըրած է. «Լրտեսութիւնը բնական երեւոյթ է, ըսած է : Տրամաբանական է որ պետութիւն մը ուրիշ պետութեան մը զինուորական ուժին շուրջ տեղեկութիւններ ուզէ ունենալ» :

× Խրուշչեւի կ'ընկերանան հարիւր հոգի : Ասոնց մէջ է՝ պատերազմական նախարարը՝ Մալինովսքի : Զանազան ձեւերով կը բացատրուի այս վերջինին ներկայութիւնը խորհրդ. պատուիրակութեան մէջ, ոմանց կարծիքով Խրուշչեւ ճնշում բանեցնելու նպատակով իր հետ բերած է կարմիր ուժերու պետը, ուրիշներու համար ապազինութեան խօսակցութիւններուն մասնակցելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրեց Ֆրանսայի հետ, ըստ որուն Գերմանիա 500 միլիոն նոր ֆրանք կը տրամադրէ իբրեւ վնասուց հատուցում Նացի վարչաձեւէն վնասուողներուն : Գումարը պիտի բաշխէ Ֆրանսական կառավարութիւնը իր հայեցողութեամբ :

ԱԼԻ ԽԱՆ Սուրիա պիտի թաղուի : Ուրբաթ ամբողջ օրը ընտանեկան պարագաներ եւ բարեկամներ իրենց յարգանքի վերջին տուրքը բերին իշխանին : Տղան՝ Քարիմ Աղա Խանը եկաւ Լոնտոնէն, ինչպէս նաեւ իր մայրը՝ Թերեզ Մալիանօ որ հօրը երկրորդ կինը եղած է եւ Իտալուհի է :

ՊՈԼՍՈՅ պաշարման վիճակի հրամանը տուող կառավարիչը՝ նոր զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ պիտի հետապնդուին բոլոր անոնք որոնք արգիլուած հրատարակութիւններ եւ յայտարարութիւններ պահած են : Համաձայն այս հաղորդագրութեան ըմբոստութեան հրաւէր կարդացող թռուցիկներ բաժնուած են գաղտնօրէն ժողովուրդին :

18 ԻՐԱՔՑԻՆԵՐ, ի բացակայութեան, մահուան դատապարտուած են ժողովրդական ատեանին կողմէ : Բոլորն ալ ամբաստանուած են զօրավար Քասըմի դէմ մահափորձին իբրեւ մասնակից :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 264 լրտեսներ ձերբակալուած են, Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, 1959 տարեշրջանին :

Տ.

Շիրմաքարիդ վրայ տեսայ
Մեծ անունիդ տառն առաջին,
Ան, որ կեանքի բուքէն հսկայ՝
Առաջ մըղեց քա՛յլն Յառաջին :

Կոպերուս տակ արցունքն առած ,
Մեղմ շոյեցի խաչն ու մարմար ,
Մինչ շրթներն իմ կարդացին ցած՝
Բա՛րձր անունիդ վանկերը վառ :

Լուացաւ իմ շուրջ, ու տեսայ քեզ
Արեգական մէջ յարուցեալ ,
Կը թեւէիր երկնի դէմ վէս ,
Երիտասա՛րդ եւ անայլայլ :

Կա՛նգ առ, ըսի, մի՛ լքեր զիս ,
Տես, եկած եմ քեզի այցի,
Երկնի բացէն դարձար առ իս ,
Շիրմիդ առջեւ կանգնած ոտքի :

Խօսեցար ինձ, անոյշ ու հեզ,
Խօսքը վերջին՝ շիջող շունչիդ ,
Խօսք՝ զոր հիմա կը պահեմ ես
Խորը սրտիս՝ զերդ մարգարիտ :

Շիրմաքարիդ վրայ տեսայ
Մեծ անունիդ տառն առաջին ,
Ան, որ կեանքի բուքէն հսկայ՝
Առաջ մըղեց քա՛յլն Յառաջին,

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

Փարիզ, 28 Ապրիլ 1960

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Ազդակի վերջին թիւերը (Մայիս 9 եւ 11), ուրկէ կ'արտատպենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԱԶԴԱԿ, Մայիս 9.— Սերովբէ Եպիս.ի հետ՝ նոյն առաքելութեամբ շուտով Պէյրութ պիտի ժամանեն նաեւ Էջմիածնայ Հոգեւոր Ճեմարանի ուսումնապետ Գեր. Հայկազուն Եպիսկ. (նախկին միաբան Երուսաղէմի) եւ աշխարհական պատուիրակ մը, յանուն Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի զբաղելու համար Երուսաղէմի պատրիարքական հարցով :

Երկու եկեղեցականներէ եւ մէկ աշխարհականէ բաղկացեալ այս պատուիրակութեան առաքելութիւնը պարզելու նպատակով, Վազգէն Կաթողիկոս նաեւ մասնաւոր կոնդակ մը ղրկած է արտասահմանեան բոլոր թեմերուն : 25 Ապրիլ թըւակիր այս կոնդակը տակաւին Պէյրութ հասած չէ :

ԱԶԴԱԿ, Մայիս 11.— Քանի մը օրէ ի վեր խնդրոյ առարկայ են, Մամուլի եւ հանրային շրջանակներու մէջ, Վեհափառ Վազգէն Կաթողիկոսի 25 Ապրիլ 1960 թըւակիր կոնդակը և Էջմիածնայ Գերագոյն Խորհուրդի նախաձեռնութիւնը՝ Երուսաղէմի պատրիարքական հարցը քննութեան նիւթ դարձնելու, բարւոք կարգադրութեան մը առաջադրանքով :

Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակը կարդացինք լրիւ : Հոն, յանուն Հայց. Եկեղեցւոյ գերագոյն շահերուն, կը յայտնուի նաեւ ակնկալութիւնը՝ Հայ Մամուլը տեսնելու շինարար ուղղութեան մէջ :

Հետեւաբար, չենք անտեսեր մեր խօսքը ըսելու Կոնդակին մէջ արծարծուած կարգ մը «առաջարկ»ներու, չօշափուած խնդիրներու կամ խնդրական ու անորոշ կէտերու առթիւ : Կոնդակը որոշ չափով նոր շունչ մը կը մատնէ. սակայն անհրաժեշտ ու կենսական կը նկատենք սպասել, բառերէն անդին գոյութիւն ունեցող յստակ տրամադրութիւնները տեսնելու համար :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ"

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ)

Պէյրութ, 1959

Պէյրութի Սուրբ Նշան Ազգային Վարժարանի Շրջանաւարտներու Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ իրենց վաստակաւոր ուսուցչին հանդէպ զգացած երախտագիտութեան իբրեւ արտայայտութիւն, ահաւասիկ լոյս կը տեսնէ պատմուածքներու հաւաքածոյ մը ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ խորագրով :

Սիմոն Վրացեանի քանի մը տողերէն ետք իբրեւ յառաջաբան, հեղինակը ինքզինքը կը ներկայացնէ, տալով մասնաւորաբար ուսուցիչ – մանկավարժի, ինչպէս նաեւ գրագէտի դիմագիծը: Զինքը կը ճանչնայինք մանկավարժութեան եւ դաստիարակութեան նուիրուած մէկը, որ տարիներէ ի վեր այդ ասպարէզին կը հետեւի իբրեւ նուիրեալ մը, որ պատրաստուած է այդ կոչումին եւ որուն հաւատարմօրէն եւ անշեղ կերպով ծառայած է, հակառակ ասպարէզին դառնութիւններուն եւ ապերախտութեան, պատնէշին վրայ մնալով, ինչպէս յաճախ կը գործածենք այդ բացատրութիւնը :

Իբրեւ գրագէտ պարբերականներու եւ օրաթերթերու մէջ իր ստորագրութեան տակ կարդացած էինք ազգային կեանքէ ինքնատիպ էջեր, գաւառական շունչով ու բարբառով, միշտ պահելով գրական հակումները, որուն առաջին վկայութիւնն էր Մանկապատում խորագրով, եւ բացառաբար մանկական աշխարհին նուիրուած հատորը :

« Համասփիւռ»ը գրական արժանիքներով կը ներկայանայ, իբրեւ երկրորդ վկայութիւն, ապացոյցը տալով թէ հակառակ ուսուցչական ասպարէզին դժնդակ պայմաններուն, մանաւանդ մեր իրականութեան յատուկ, գրագէտը միշտ արթուն ու շնչող է Եդուարդ Տարօնեանի մէջ:

Եւ սակայն հատորին վերջին էջը ցաւագին տպաւորութեամբ է որ կը փակենք: Եւ ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ ընթերցողը չյուզուի, երբ կը կարդանք. «զայն արտադրող աղէտեալ կեանքին վերջին էջն է, ինչպէս նաեւ իբրեւ հուսկ հրաժեշտ»:

Ինքնակենսագրական քանի մը հակիրճ տողերը շատ բան կ'ըսեն: 1896ի Ջարդի տարին կը ծնի, չորս տարեկան է երբ հայրը կը սպաննուի: Մայրը, իր իսկ վկայութեամբ, բացարձակապէս անուսկին մը, ուսումը ոչ միայն աւելորդ, այլ եւ աղետալի կը նկատէր, քանի որ իր ամուսինը ուսեալ մարդ ըլլալուն համար նախանձորդներ շահած եւ ի վերջոյ անոնց թշնամութեան զոհ գացած էր: Թշուառ վիճակի մը ենթակայ, կ'ընտրէ ուսուցչական ասպարէզը եւ կը պատրաստուի ատոր համար թէ Պոլիս եւ թէ Ժընեւ :

« Համասփիւռ»ի մէջ յաճախ կը հանդիպինք այնպիսի էջերու, որոնք կ'ամբողջացնեն իր ինքնակենսագրութիւնը: Շատ անգամ ուզած է զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծել եւ լաւատես ոճով մը գրի առնել իր մտածումները, բայց իր քայլերը յաճախած են այն խրճիթները, ուր իրեն պէս որբեր թափառած են եւ մօրը պէս այրիներ ողբերգած :

Իր գրականութեան նկարագիրը, թէ՛ իբրեւ միջավայր եւ թէ իբրեւ տիպարներ, հարազատ են մեր երէկի գաւառական կեանքին: Հակառակ որ տարիներ առաջ բաժնուած է այդ միջավայրէն, Տարօնեան պահած է այդ նկարագիրը, գրեթէ իր ամէն մէկ պատմուածքին մէջ, պատմուածքները երբեմն հէքեաթի բնոյթ կը ստանան, եւ երբեմն ալ, մանաւանդ վերջին երկուքը, «Անտոն Գօշ» եւ « Օրհնեալը ի կանայս» իրական ապրուած էջեր են, առաջինին մէջ Ժընեւի Դաշնակցութեան տան ամէնուն ծանօթ, բայց անսովոր դէմքը «Անտոն Գօշն » է, իսկ երկրորդին մէջ Աղբիւր Սօսէն է, երկուքին յիշատակին ալ այնքան գեղեցկօրէն ոգեկոչուած եւ իրապաշտօրէն գըծուած :

Իրապաշտ էջերը բազմաթիւ են, գրեթէ բոլոր պատմուածքներուն մէջ: Օրինակ համանուն «Համասփիւռ» գրուածքը երբ կը կարդանք, մեր յիշողութեան մէջ կ'արթննան Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանտ) « Պանդուխտի կեանքէն նամակներ»ը : Ինչպէս նաեւ Կոստան Զարեանի «Տատրագոմի հարս»ը : Համասփիւռ ալ կ'անհետանայ, որովհետեւ շրջանին ազդեցիկ քիւրտ աշիրաթապետին զինեալ ծառաները կ'առեւանգեն զինքը. Թէեւ «Տատրագոմի հարսը իր կամքովը կը հեռանայ իր սիրած երիտասարդին հետ, տարիներով հեռու ապրած ըլլալով իր ամուսինէն :

Հակառակ երբեմն երգիծական ոճեր ու բացատրութիւններ գործածելուն, որոնք կը համեմեն իր պատմուածքները, Տարօնեան ունի « Տէր փոթորիկ»ը եւ «Օրհնած Քարմաղը», որոնք բնոյթով երգիծական են: Երկրորդին տիպարը Հայր Անանիայի սպասուհին է, որուն բազմաթիւ անուններ կուտային եւ ժողովրդական յորջորջումով կ'ըսէին թէ, «Գլորեր է խուփը, գտեր է պուտուկը»:

Մեծ մասը իր պատմուածքներուն, ողբերգական վերջաւորութիւն մը ունին : Հոն ուր լաւատես է, մանաւանդ պատմուածքներուն սկիզբը, իր ոճը տաքուկ է եւ արեւոտ: Պէտք է դիտել տալ, որ մինչեւ այդ վախճանական վիճակին, յաճախ երկար թափառումներու պէտքը կը զգայ, մինչեւ որ հասնի վերջաւորութեան: «Ակամայ դիմագէտը» մասնաւորաբար այդպիսի նմոյշ մըն է :

Ուսանողական կեանքը ամէնէն աւելի իր գրական հակումներուն սնունդ տուած է եւ պատմուածքները այդ յիշատակներով սկիզբ կ'առնեն: Որոնց կուգան միանալ նաեւ ազգային կեանքէ դրուագներ ու անհատներ: Այդպիսի օրինակ մըն է « Սուրբ Մեսրոպի նշանածը» գրուածքը, որուն տիպարն է անձնազոհ դաստիարակուհի Փառանձեմ :

Հայկական կոտորածներու եւ դէպքերու կապուած էջեր են « Նարօտը ձիւնին վրայ» կամ «Նոր ուխտ» :Վազրիկ եւ Թաթուլ փոխվրէժով լեցուած ճշմարիտ յեղափոխականներ կը ներկայանան :

« Խորտիկ Օրեր»ը ոչ միայն կը խտացնէ գիւղական կեանքին կորսուած անուշութիւնները եւ սպաննուած հօր մը ցաւագին պատկերը, այլեւ հեղինակին անձին կապուած քանի մը էջերը, որոնք պատանեկական յուշերով կազմուած են : Հօրը մահով տունը որբանոցի մը կը վերածուի, երբ շատ անգամ հացի պատառ մը կորեկ – հաց ու պնակ մը թանապուր կը գտնուի, երբ գիւղական կտաւէ կիսամաշ շապիկ մը կը ծածկէ արմուկները, երբ կաշիէ տրեխները, ամառ ատեն, որբին ոտքերը կ'արիւնէին ...:

Գեղեցիկ պատմուածք մըն է «Խայոց Ազգ » վերնագրով էջը, որուն տիպարն է Նարման Տուտուն: Վստահ եմ որ «Յառաջ»ի ընթերցողները մասնաւոր հաճոյքով պիտի կարդան այս կենդանի պատմուածքը :

Այսպէս մէկը միւսէն սիրուն պատմուածքներ են «Խողին գին չունի», «Ճամէր»ը, «Զորս եղանակները», «Քոմոյի լիճը», եւ «Անուրանալին» :

Պատմուածքներու գրականութիւնը, որ հինէն ի վեր տաղանդաւոր ներկայացուցիչներ ունեցած է մեր մէջ, երբ օտարութեան մէջ կը մշակուի, հեղինակներէն կը պահանջէ մասնաւոր հետաքրքրութիւն եւ փնտռտուք հայրենի սովորութիւններու եւ բարքերու : Եդուարդ Տարօնեանի խուզարկու աչքերը փրկած են շատ հարստութիւններ եւ գեղեցկութիւններ: Ընդունակ է ան մշակելու նաեւ գաւառական խօսակցութիւններ, տիպարներուն հարազատ բարբառով, ուր կը նըշմարենք սրամտութիւններ եւ գեղջուկ չեշտ մը: Երբ կը կարդանք հատորին առաջին պատմուածքը « Համասփիւռ » , մեր մէջ կ'արթննան բոլոր այն արարողութիւնները, երբ մայր կամ քոյր, վերջին անգամ համբուրելով մեկնողը, իրենց օրհնութիւնները կ'ընկերացնեն ճամբորդին. « Չեմ ըսեր հայրդ ու մայրդ չմոռնաս, մեզի իրիկուան արեւ մը մնացեր է, այսօր կանք, վաղը չկանք: Բայց նայէ որ քու պատիւդ չմոռնաս եւ քու հոգիդ չուրանաս ...» :

Հայրենի սովորութիւններուն հետ մէկտեղ Եդուարդ Տարօնեան մեծ քանակութեամբ արձանագրած է պատմուածքներու ընթացքին օրհնութիւններ, անէծքներ եւ ասացուածքներ, որոնք կորուստէ փրկուած են :

« Համասփիւռ » հատորը 1960 տարուան գրական առաջին լաւագոյն պտուղն է: Կը հաւատամ որ Պէյրութի Սուրբ Նըշան Ազգային Վարժարանի Շրջանաւարտներու Միութեան բարոյական քաջալերութեան պիտի ընկերանայ նաեւ ընթերցողներուն հետաքրքրութիւնը, որուն կը բաղձայ ամէն մէկ հեղինակ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Միեւնոյն ատեն Աղասի Յովհաննիսեանի « Գիւղի ճամբան » պատմուածքներու ժողովածուն մեզի կը հասնի Թեհրանէն :Ինչպէս հեղինակը կը խոստովանի իր «Երկու խօսք»ին մէջ, այս գիւղական պատմուածքները գրուած գրագէտ Համաստեղի ազդեցութեան տակ, այն աստիճան որ «Կալի երգը» հատուածին մէջ «Սպիտակ Ձիաւոր»ի հեղինակին անուններու կրկնութիւնը կայ, ինչպէս Զալօն եւ Կիւրեղը : Գիւղական մթնոլորտը եւ խօսակցութիւնները աւելի քան հարազատ են գիւղագիրներու գրականութեան : Արեւմտահայ եւ արեւելահայ բարբառներուն, ինչպէս նաեւ օտար բառերու գործածութեան տարբերութիւնը զգալի է որոշ կերպով :

Մ. Պ.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Les Bonnes Femmes

Զորս մանկամարդ աղջիկներ անհրապոյր կեանքի մը զոհերն են այս ժապաւէնին մէջ: Զորսն ալ նոյն խանութին մէջ աշխատաւորուհիներ: Միօրինակ կեանք մը որ կը սկսի առաւօտեան ժամը իննին, վերջանալու համար երեկոյեան ժամը վեցին: Այս ժամանակամիջոցը աշխատանքին յատկացնելու փոխարէն անոնք կը յատկացնեն իրենց երազներուն: Այդ երազներուն առանցքը՝ այր մարդը: Սիրելու բնական պահանջը չէ որ զիրենք կը մղէ դէպի մարդը, այլ նոր կեանք մը սկսելու տենչը, աշխատանոցէն դուրս ապրելու բաղձանքը: Այս կացութեան առաջին զոհը, խանութպանն է, որուն դրամարկղը, թղթադրամներու տեղ, երազներով կը լեցուի, իսկ երկրորդ զոհերը՝ այդ աղջիկները: Օր ցերեկով երազողներու ճակատագիրն է այս որ ոչինչով կը զարմացնէ մեզ :

Քլոտ Շապրոլ, բեմադիրը այս ժապաւէնին ու նաեւ՝ «Նոր հոսանքին» պապը, — ինչպէս կ'անուանեն զինքը, — մօտէն հետաքրքրուած է այս աշխատաւորուհիներուն զոյավիճակով : Եւ այս ոչ միայն իբրեւ երազահան, այլ նաեւ իբրեւ խոր երազող մը: Ժապաւէնին մէկ աներեւոյթ դերասանն ալ ինքն է: Բայց եթէ չենք տեսներ զինքը, այդ չի նշանակեր թէ չենք լսեր իր ձայնը : Այս մարդը մեր չար բախտէն կը խռկայ իր երազած պահուն: Եւ ինչ արտառոց խռկոց, հանդիսատեսը քունէն դուրս քաշող բան մը: Այս համերգը իր գագաթնակէտին կը հասնի՝ երբ Շապրոլ կը սկսի զառանցել, փիլիսոփայել, եւ այս, ցոյց տալու համար իր հերոսուհիներուն հոգեվիճակը բնորոշող պարագաները :

Ճիշդ է որ գոյութիւն ունին այսպիսի աշխատաւորուհիներ, որոնք, առտու գործը կը սկսին յորանջելով, իսկ գործի [illegible]

"ԽԱՅՈՑ ԱԶԳ"

Նուէր Գ. Մ.-ին

« Խայոց Ազգ ...» Անիկա մէկն էր այն ազնուական բացատրութիւններէն զորս Նարման տուտու ձեռք բերած էր, երկրէն դուրս իր յիսնամեայ երերուն կեանքի ընթացքին: Իսկ անգիր հռետորութեան այս փունջը այնքան վտիտ, եւ անոր ծաղիկները այնքան անվնաս էին որ մեծ մեղք մը չէ անոնցմէ մէկ քանին պարտադրել ընթերցողի ուշադրութեան :

Առաքելոց Սուրբ եկեղեցին, թագաւորաց ժողով, տիրոջ ամպհովանին, ջոջերու պատուիրանք, խաչապաշտ տէրութիւններ, միամիտ քան զաղաւնին, Սադայէլի խորհուրդ եւայլն:

Քիչ մը աւելի նեղելով յիշողութիւնս, թերեւս կարենայի կրկնապատկել Տուտուի այս մեծով վայել ասութեանց հաւաքածոն, բայց ներելի չէ եղծանել «եօթը» թիւին խորհրդաւորութիւնը : Ինչ որ արժանի է ամէնուս հիացումին այն իրողութիւնն է որ Տուտուն տէր ըլլալով հանդերձ այնպիսի անմաշ գոհարներու խիստ ժուժկալօրէն երեւան կը հանէր զանոնք: Ճիշդ է որ խօսիլ կը սիրէր, բայց ամէն խօսակիցի առջեւ յարմար չէր տարածել այս խորունկ խօսքերը, ինչպէս զոր օրինակ ամէն հիւրի համար անհրաժեշտ չէ բալլի հատիկներով քաղցրախառնուած քոնեաքի շիշն ու վարդի անուշի բզուկը հանել հէչտադարանի խորէն : Այսպէս ալ Նարման տուտու դրացի պառաւներուն հետ խօսած ժամանակ հարկ չէր զգար ըսելու. Առաքելոց Սուրբ եկեղեցին կ'երթամ, այլ երբ թաղին խեղկատակ փռապանը որ ասորի էր, Տուտուի ձեռքը խնդրելու կ'եկէր այն ատեն էր որ Ս. Գիրքին փոխարէն իր զանգուածեղ հացը դրկած, Տուտուն կը պատգամէր, « Առաքելոց Սուրբ եկեղեցին է գիս կնքեր, Առաքելոց սուրբ եկեղեցին էլ տի թաղէ»: Կամ, երբ Վարդան աղայի ծերունի բարեկամները համրիչի ծանր ու դանդաղ հատիկներուն հետ մութ ու պայծառ գուշակութիւններ կը գլորէին հայ ժողովուրդի ապագային մասին, Նարման Տուտուն, համադրելու համար արտայայտուած թեր ու դէմ միտքերը, ժամարար քահանայի մը լըջախոհութեամբ կը հառաչէր. «Աստուած խաչապաշտ տէրութիւններուն ուժ ու զօրութիւն տայ որ զմեր դերի աշխարհն ալ ազատեն »:

Իրիկուն մըն ալ քիչ մը հեռաւոր բարեկամուհիի մը տունէն վերադարձին, խեղճ տուտուն պատերը շօշափելով քալած ժամանակ, կը նշմարուի յոյն կառապանէ մը որուն ամէնէն վեհանձն յաճախորդներէն մէկն էր Վարդան աղան :

Մէյ մըն ալ տեսանք որ Տուտուն ազնուազարմ տիկնոջ մը պէս կառքին մէջ ընկողմանած դուռին առջեւ կեցաւ : Պարտիզպանն ու սպասուհին ժամանողին ինքնութիւնը իմանալով փութկոտութեամբ ընդառաջ վազեցին : Յոյնը մերժեց որեւէ վարձք ընդունիլ, յայտարարելով որ ինք իր մօրը հոգիին համար էր որ այդ ծառայութիւնը ըրած էր Տուտուին: Վերջինս, մարդուն մօրը հողակոյտը պէս պէս օրհնութիւններով դրասանգելէ յետոյ իրեն, կառապանին համար ալ տիրոջ ամպհովանին աղերսեց : Ու մինչ, մենք, զրոց բրոցներս պատէ պատ կը զարնուէինք Յոյնին հասկնելու թէ ինչ ըսել էր Տիրոջ ամպհովանին, տունին գաւառացի խոհարարը որ խարոյկին առջեւէն դուրս վազած էր՝ Տուտուին արկածին ծանօթանալու, գորդեան հանդոյցը լուծեց ձեռքի շերեփը տեղաւորելով կառապանին գլխուն վրայ :

— Տղայ, իշտէ կ'ըսէ քի Աստծու չատրը էսպէս գլխուդ վերեւ եղնի :

Յոյնը որ բաւական հայերէն կը հասկընար, այնքան գոհ մնաց այս անտիպ մաղթանքէն որ խոստացաւ ուրիշ անգամներ ալ Տուտուն կառքով տանիլ բերել :

Սակայն Նարման Տուտուին պերճախօսութեան ածուէն յիշատակուած թէ զանց առնուած բոլոր ծաղիկներուն մէջ, [illegible] որ վարդի մը չքեղանքով կը [illegible] «Խայոց Ազգ»ն էր: Ջերմեռանդ քրիստոնեայի մը պէս որ Ս. Հաղորդութեան նախորդող ու յաջորդող վայրկեաններուն՝ ուրիշ բան չի դներ բերանը, Տուտուն ալ այս բացատրութիւնը արտաբերած է միշտ երկու դադարներու միջեւ, հսկելով որ ոչ առջեւէն, ոչ ետեւէն վանկ մը, կամ բացականչութիւն մը խառնուի նոր: Բաւական էր, լոկ մէկ անգամ Տուտուն դիտել այս զոյգ բառերը արտասանած միջոցին, համոզուելու համար որ այդ պահուն անիկա ոչ միայն կը մտանար թէ անոնք պառաւ մըն էր որ մար[illegible] դասիրաբար հիւրընկալուած էր Վարդ[illegible] աղայի յարկին տակ, այլ եւ ինքզինք եօթնապատկուած կը զգար ու կը կար[illegible]ծէր նաեւ վեհ կրկնապատկել իր ժողովուրդին արժէքը : Նարման Տուտ[illegible] « Խայոց Ազգ»ը բարձրօրէն տարբեր կը թուէր հայ մարդոցմէ : « Խայոց Ազգ» [illegible] շուշփայով քօղարկուած սկիհ մըն էր որուն աղօթք ու ծանրագրութիւն կը [illegible] տէն բոլոր անոնք որ կ'անցուդարձէին [illegible] սրբութեան առջեւէն : Անիկա կրնար, [illegible] ռանց բողոքելու հանդուրժել որ ամենա[illegible] ծանր տեսակէն ամբաստանութիւններ նետուէին Հայերու ճակտին :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ՎԵՐՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

(ՎԻՊԱԿ)

Ա.

Երբ Օրիորդ Մաքրուհիին քոյրը Ռօզան մեռաւ, տունը օրերով կիներ լեցուեցան, սեւ հագուած կիներ, դէմքերը երկնցած կիներ :

Մաքրուհի չուարած վիճակ մը ունէր : Այս մահով աշխարհին վրայ ունեցած միակ անձն ալ կ'երթար իր քովէն : Եւ երբ ամէն բան լմնցաւ, եւ օրերու ընթացքին կիներն ալ կամաց կամաց մեկնեցան եւ մնացած վերջին կինն ալ, Նէմգուր հանըմը, իրիկուն մը վերջապէս մեկնեցաւ, այն ատեն Մաքրուհին, դրան սեմին վրայէն ներս առաւ Բամպուխը, իր գորշ կատուն, դուռը ամուր մը գոցեց, նիգը դրաւ :

Իրեն համար, կեանքին բոլոր տեսարանները խաղացուած էին այսպէսով, միայն վերջին երկաթէ վարագոյրին վար առնուիլը մնացած էր, կեանքին կրակները՝ մահէն զատող :

×

Մաքրուհիին տունը, Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիին ճիշդ քովն էր : Նեղ ճակատով, երկու յարկով, ծուռիկ մը վեր ելած, սեւցած փայտէ տուն մը, քովէ քով պատուհաններով : Կարծես քիչ մը ապահովութիւն եւ կարեւորութիւն ստանալու համար՝ եկեղեցիին պատին կըռթընած էր : Մաքրուհին եւ իր քոյրը Ռօզան, հոն ծնած էին : Ծնողքն ալ հոն մեռած էին, այդպէս, եկեղեցիին ճիշդ քովը :

Ռօզան ամուսնացած էր եւ անմիջապէս դժբախտացած՝ գինով ամուսինի մը ձեռքէն, որմէ շուտով բաժնուած էր :

Մաքրուհին, տեսնելով իր քրոջ դըժբախտութիւնը, մոռցած էր ամուսնանալ : Եւ ալ անկէ ետքը երկու քոյրերը մնացած էին միշտ, իրենց հին տանը մէջ :

Ծերանալն անգամ զգացած էին : Այն օրէն երբ Ռօզային ամուսինը ձգած գացած էր, երկուքն ալ իրենքզիրենք այրի համարած էին, եւ այլեւս այրիներու վայել երեւոյթ մը, հագուստ եւ սովորոյթ առած էին :

Բարեբախտաբար իրենց տունը շատ լաւ տեղ կը գտնուէր, եկեղեցիին ճիշդ քովը, Սկիւտարին ամէնէն բանուկ եւ միակ եռուզեռի վայրը :

Քահանաներուն հետ, ամէնէն շատ իրենք կը հետաքրքրուէին տօնական օրերով, հարսնիքներով եւ մեռելներով : Երբեմն ալ, կը պատահէր որ, երբ եկեղեցիին դուռը գոց ըլլար, Մաքրուհիէնց դուռը կը զարնէին լուր առնելու ամար՝ բանկալէն, ժամկոչէն կամ քահանաներուն մասին, — Հէլպէթ կուգան հիմա · Տէր Վարդանը նոր դուրս ելաւ, ժամկոչն ալ Սէլամսըզ գնաց ..

Տունը բաղկացած էր երկու սենեակէ · մէկը վարը, նստելու համար, միւսը վըրան՝ պառկելու համար : Ասոնցմէ զատ կար մարմարէ նեղ բակ մը, ետեւը՝ խոհանոցը եւ պզտիկ խոնաւ պարտէզ մը, որ կը դառնար, եւ կուգար մինչեւ վարի սենեակին քովի պատուհանին առջեւ : Խարխլած սանդուխ մըն ալ բակէն անկիւնը, հազար անգամ հառաչելով, վեր կը հանէր ամէն գիշեր երկու քոյրերը :

Բոլոր պատուհաններէն կախուած էին ճերմակ վարագոյրներ, եւ անոնց առջեւը, ամբողջ երկայնքին, բազմոցներ, վըրան մինտէրներով : Տօնական օրերուն այս բոլոր պատուհանները եւ բազմոցները գրաւուած կ'ըլլային եկեղեցի եկողները դիտելու : Այդ օրերը, Ռօզան եւ Մաքրուհին, կանուխէն պատրաստ՝ ընդունելութեան կը սպասէին :

— Հարամմեցէք, հրամմեցէք, հայտա, ինչո՞ւ չէ : Պասմաճեանին կնիկը հիմա եկաւ · տահա Իճատիէի հարուստները չեկան · հէլպէթ կուգան · հրամմեցէք :

Եւ սուրճ, ձեռքով պլորուած սիկարէթ : Իրաւ ալ դիտուելիքները չէին պակսեր, երբ Իճատիէի հարուստ կիները կը սկսէին գալ, եւ անոնց կօշիկներուն մինչեւ յատակը, զննելէ վերջ, պարսաւները կը տեղային, ըսելով .— Քա մեղայ, մօտա է զէյէր, աս ալ չէինք տեսեր ...

Հիանալի օրեր չէն, բայց հիանալի տեղ էր չիտակը Մաքրուհիէնց տունը :

×

Եւ տարիները այսպէս անցեր էին, միօրինակ : Երկու քոյրերը, ապրելու համար, կար կը կարէին մօտակայ քոյրերու վանքին համար · մայրապետներու շապիկներ, հաստ կտաւներով, մարտիրոսանալ ուզող մարմիններու համար :

Մէկ ալ, Պոլսոյ գոց շուկային մէջ խանութ մը կար, որուն չորս տիրէկը իրենցն էր : Ամէն ամիս, այս խանութին վարձքէն իրենց բաժին ինկած քանի մը մէջիտիյէն իրենց կը բերէր հեռաւոր ազգական Պ. Սուքիասը :

Պ. Սուքիաս ամուրի էր, եւ ամուրիներու յատուկ, անճրկած կերպարանքը եւ բծախնդիր բնութիւնը ունէր : Առենին վարժապետ եղած ըլլալով, այդ օրերէն սրածայր մօրուք մը պահած էր : Նիհար էր, կոկիկ, եւ քթին վրայ կը կրէր ծուռ կեցած ակնոց մը, որուն քովէն, սեւ թել մը ճամբայ ելլելով, կ'իջնար վար, եւ կուգար անցնիլ ըրտէնկոթին ծակին մէջ :

Պ. Սուքիասին գալիք Կիրակիները, երկու քոյրերուն կեանքին ամէնէն մեծ տօնի օրերն էին : Առջի օրուընէ ամէն բան պատրաստ, անոր կը սպասէին, եւ իրենք ալ բնազդաբար, կարծես հարսնցուներու կերպարանքը կ'առնէին :

Մնաց որ, այդ օրերուն, Սուքիասն ալ մասնաւոր կերպով գեղեցկացած, գըրպանին մէջ կը կրէր աղնիւ տեսակէ պխտակ, իսկ մատէն վար ալ կախած կ'ըլլար, ծովէն նոր նոր ելած՝ խոշոր գլուխով ձուկ մը : Ամբողջ կիրակին այդպէս, երեք հոգի նստած, ձմեռը մանկալին չուրջը, իսկ ամառը բաց պատուհաններուն առջեւ, ուր կը փչէր Վոսփորէն եկած անուշ հով մը, կ'անցընէին, ուտելով, օղի, սուրճ խմելով, եւ անվերջ խօսելով հինէն մանաւանդ, որ քանի կ'երթար, տունին եւ խանութին հեռանալուն հետ, կ'աղօտանար իրենց ծերացած գըլուխներուն մէջ ...

Այսպէս մինչեւ ուշ ատեն, երբ ձմեռը ցեխերուն մէջէն, ամառը փոշիներուն մէջէն, Պ. Սուքիասը, վերջին շոգենաւուն հասնելու համար, կը մեկնէր եկեղեցիին փողոցէն վար, մինչդեռ երկու քոյրերը ետեւէն կը նայէին անքթիթ ...

Յետոյ դարձեալ ամիսը կը գլորէր միօրինակ : Դարձեալ Պ. Սուքիասին գալիք կիրակին կուգար : Սուքիասը այս նիհար, գրեթէ ճղճիմ երեւոյթով մարդը կրցած էր կայծ մը միշտ վառ պահել այս երկու քոյրերու սրտերուն մէջ, իրենց երիտասարդ աղջիկի օրերէն, մինչեւ այս օրերը, ուր երկար եւ հաստ փէշերու տակ կորսնցուցած իրենց կլոր ու կարճ մարմինները դեռ կը խանդավառուէին անով ...

×

Բայց հիւանդութիւնը զարկաւ երկու քոյրերուն դուռը : Ռօզան պառկեցաւ : Անիկա Մաքրուհիէն աւելի փոքր էր, բայց այդ արագ եւ իր լրումին մէջ կէս մնացած ամուսնական կարճ փորձը, անոր դադարումէն ետքը, ջղային ու տկար պահած էր զինքը : Մինչդեռ Մաքրուհին, իր մարմինը դաժան կերպով մը զերծ պահած էր մարդոց պիղծ հպումէն՝ տոկուն կուսութիւն մը պահելով :

Ռօզային հիւանդութիւնը ամիսներ տեւեց : Այդ միջոցին անոնց միակ սփոփանքը դարձեալ եղաւ Սուքիասը : Եւ նաեւ եկեղեցիին տօն օրերուն շէնութիւնը, երբ Մաքրուհին եւ քանի մը հիւրեր, դարձեալ պատուհաններուն առջեւ նստած հեռուէն լուր կուտային անկողինին մէջ պառկած Ռօզային · — « Իճատիէէն Մարկոսեանին կնիկը Պառնասեանին աղջկան հետ եկան, տեսնաս ի՜նչ սիւս, ի՜նչ սիւս ... :

— Ինչո՞ւ չըլնեն, ինչու չըլնեն, «կը մըրմնջէր Ռօզան, պատերէն անդին, երեւակայութեամբ, դեռ տեսնելով եկեղեցիէն եկող հարուստ կիները :

Բայց կարելի չեղաւ փրկել Ռօզան : Թերեւս ալ շատ դարմանուեցաւ, եկող գացող կիները մէյմէկ խմելիք խոտ առաջարկելով եւ գործադրելով :

Շաբաթ օր մը, սակայն, կարծես աւելի աղէկ էր : Սկսաւ Կիրակի օրուան Սուքիասին գալուն վրայ խօսիլ · — «Այս անգամ ալ մէկտեղ աղուոր ճաշ մը կուտենք», ըսաւ նոյն իսկ :

Եկող գացող կիները, ուրախացած, սկսան տուներէն կերակուր կրել : Ով գիտէ, թերեւս ալ խեղճ Ռօզան բան մը դըրաւ բերանը՝ կեանքին վերադառնալը տօնելու համար : Բայց այսպէս է այս խաբող կեանքը · մեռնողներն անգամ կը խաբէ, կեանքի ու մահու խաղեր կ'ընէ :

Եւ նոյն շաբաթ իրիկունն իսկ, յանկարծ փոխուեցաւ Ռօզային նայուածքը, շունչը կարճցաւ : Ինքն իսկ չհասկցաւ ինչ ըլլալը, քանի որ առտուն այնքան աղէկ էր : Ձիգ մը, դէպի առաջ, դէպի ետ, բռնելու համար տակաւին կեանքը ... բայց չէ, ամէն բան մութցաւ :

Մաքրուհիին առտուան ուրախութիւնը չկրցաւ յանկարծ հասկնալ գալիք աղէտը, — « Աղէկ էր, ի՜նչ եղաւ · ինտո՞ր ասանկ կ'ըլլայ ...» :

Անքան այդպէս կ'ըլլայ, որ մութը բոլորովին չիջած, երբ տունը լեցուած կիները, նորէն դեղեր եւ տաք լաթեր դնելու ելած էին, եւ տանը երերացող սանդուխէն անդադար վեր վար կ'ելլային կ'իջնային, Ռօզան մեռաւ, Մաքրուհին քովը կեցած, որ կը պաղատէր · — «Քա, քուրիկս, մի ըներ աս բանը ինծի ...» :

ՄԱՆԻԿ ՓԵՐՓԵՐԵԱՆ

(Շար.)

տեւողութեան ընթացքին ալ՝ իրենց աչքերը չեն հեռացներ ժամացոյցի սլաքներէն : Հասկնալի է նաեւ, որ Շապրոլ հետաքրքրուած ըլլայ այդ էակներով, զանոնք նկատելով ընկերային երեւոյթի մը պտուղները : Բայց ոչ հասկնալի, եւ ոչ ալ ներելի է այդ անհրապոյր տարրերուն ցուցադրութիւնը ժապաւէնով : Եթէ Շապրոլի հերոսները ձանձրացած են իրենց ապրած միօրինակ կեանքէն, ինչու ուրեմն հանդիսատեսն ալ ձանձրացնել նոյն այդ նեղացուցիչ մթնոլորտին մէջ : Բեմադիրը, առարկայականօրէն ճշգրիտ գործ մը ներկայացնելով, կարծած է յաջող ժապաւէն մը տալ : Բայց արուեստի մարզին մէջ, ճշմարիտը անպայման հոմանիշ չէ ստեղծագործութեան եւ իր այդ ալ՝ յաջողութեան :

Երանելի է Շապրոլ, որ իր ժապաւէնին մասին գրիչ շարժողներ ունեցաւ : Եթէ « Նոր Հոսանք»ը ի պատուի չըլլար այս պահուս, իր այս գործը չուքի մը պէս պիտի անցնէր : Ասկէ երեք տարի առաջ, դժուար պիտի ըլլար գտնել հանդիսատես մը, որ տասը վայրկեանէն աւելի դիմանար նման տափակութեան մը : Իսկ այսօր, երբ գտնուեցան քննադատներ՝ որոնք Շապրոլի նկարներուն մէջ թաքնըւած միտքեր գտան եւ չհերոսացուցին, հանդիսատեսն ալ, ետ չմնալու համար անոնցմէ, ահա կը փորձէ, իր կարգին, հասկնալ ներկայացուած պատկերներուն անդոյ իմաստները :

Այսուհանդերձ Շապրոլ ուշիմ մարդ է : Եթէ այդ բաւական չէ ստեղծագործ ըլլալու, գէթ բաւական է բանագող դառնալու : Իտալացի բեմադիր Ֆելլինին կըրնայ հպարտ ըլլալ, որ հետեւողներ ունի : Բայց հանդիսատեսը եթէ կը սիրէ Ֆելլինին, կը նախընտրէ երթալ ու անոր ըստեղծագործութիւնները տեսնել եւ ոչ թէ ուրիշի մը կատարած .. ընդօրինակութիւնները : «Վիթէլլօնի»ն եւ «Իլ Պիտօնէ»ն ընդօրինակող Շապրոլը, եթէ անպայման կ'ուզէ «Պապ» յորջորջուիլ, կարելի է բանագողներու պապ մակդիրը տալ իրեն, որ արուեստի մարզին մէջ իր փառաւոր տեղը ունի ... լուսանցքի վըրայ :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

Յ. ՇԱՀՆԱԶԱՐ

Ամէն անգամ որ դուռը բացուի Պ. Շահնազարին ճամբայ տալու համար, եւ ամէն անգամ որ իրմէ առաջ ճամբայ ելած փորը տեսնեմ, կը կարծեմ, թէ Դիոգինէսն է, որ իր տունով ներս կը գլորի, մինչեւ որ ինք անձնապէս գայ ապացուցանելու, թէ սխալած եմ :

Հմուտ, բարեացակամ, ջանասէր ու ազնիւ հոգի մը, բայց շատ անկարող՝ կառավարելու մերինին պէս բազմանդամ ու անհնարհ դասարան մը :

Աշակերտները Փրանսերէնէ աւելի նըկարչութիւն սորվեցան՝ գծելով իր պատկերները, որոնց կարելի է հանդիպիլ պատերուն վրայ, գետինը, Ջրաւազանի կողին, դրան ճակատը, կամ սեւ տախտակին կեդրոնը, բժշկական գործողութիւններու սեղանի մը վրայ տարածուած, փորը բաց, վարժարանի գիտական բաժնին հետեւող աշակերտներու փորձերուն եւ քննութիւններուն ենթակայ : Իսկ իր դասաւանդութիւնը մեթոտիկ է եւ համեմուած զուարճալիքներով, որոնք տղոց բերանն են միշտ :

Ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան կարելի է լսել նման բացատրութիւն մը · «գաղղիական ապտակ », «ձկնորսի զաւակ », « կրկին ապուշ», «խորանարդ կամ քառակուսի ապուշ» (այս վերջին երկուքին ստեղծագործման պատիւը աշակերտներուն կ'երթայ) :

Դասը կը սկսի հետեւեալ նախաբանով ·

— Լիզէ ա հօթ վուա ,— ու կը կրկնուի այս հրահանգը, մինչեւ որ կարդացողին ձայնը իշխող դառնայ :

Վերջապէս կուգայ պահ մը, երբ, բարկացած, խօսք կ'ուղղէ աշկողի մը ·

— Հոս եկուր տեսնեմ, խելացի պարոն, քեզ տնօրէնին պիտի յանձնեմ, ի՜նչ կ'ըսես :

— Միսիւ, ան բան մը չէր ըներ կոր, — կը պաշտպանէ մէկը անկիւնէ մը :

— Լռէ, էտէպսիզ : Եղբայր, ես այս անկարգութիւնը միայն այս դպրոցին մէջ կը տեսնեմ կոր, հոս կատարեալ պաշըպոզուքութիւն կը տիրէ :

Յետոյ անմիջապէս, խօսքը ուրիշներու ուղղելով ·

— Էյ, ինծի նայեցէք, ձկնորսի զաւակներ, դուք հոս անկարգութեան պատճառ կ'ըլլաք կոր :

— Միսիւ, մենք բան մը չենք ըներ կոր :

— Լռէ, քառակուսի ապուշ · ծօ եթէ դուք խանութպանի աշկերտ ըլլայիք, ձեզ դուրս կը վռնտէին :

— Միսիւ, մենք առեւտրական կամ խանութպան պիտի չըլլանք, մենք «գրական» ենք :

— Սուս ... քոմանսէ :

Այս անգամ զանգակն է, որ կը հնչէ եւ Պ. Շահնազար, թեւերը կողն ի վար ճօճելով, կը փախչի դասարանէն դուրս :

Գ. ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Թուաբանութեան գիրքերու նշանաւոր հեղինակն է այս ծերունին : Կարող, փորձառու ուսուցիչ մը, որուն չեն պակսիր օգտակար ըլլալու ճիգն ու նպատակը, բայց տարիքին բերումով՝ շուտ կը յոգնի, եւ եթէ «ինչու»ները այդ յոգնութեան պահերուն հանդիպին, «ինչուն ալ գալ տարի պիտի սորվիք» կ'ըսէ :

Բարկանալ չի գիտեր գրեթէ · բայց երբ դասը չգիտցողի մը նեղանայ, կ'ըսէ .— « Փոքրիկ յիմարներ էք դուք, դաս սորվելու ձեւը չէք գիտեր · գիրքը կը բանաք, վրան կը նայիք եւ քովերնիդ նստող ծոյլի մը դառնալով ·

«— Ծօ դուն բան մը կը հասկնա՞ս կոր աս Գավաֆեանին դասերէն :

« — Չէ :

« — Ծօ դո՞ւն :

« — Ես ալ չէ :

« — Ծօ ես ալ բան մը չեմ հասկնար կոր : Ու շրփ, գիրքը կը գոցէք : Ի՞նչ կայ, որ չհասկնալիք,— պարկ մը Փասուլիա, տակառ ու կէս գինի, չորս չուալ փաթթէս » ...

Խօսքը աւարտած ըլլալով՝ պեխէն թել մը կը քաշէ ու մեզի՝

— Խաֆանիդ մտա՞ւ :

— Այո, պապա, հասկցանք :

ԳԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Վարժարանին տնօրէնն է :

Տեսքով՝ բժիշկ, խելքով՝ մաթեմաթիկոս, մօրուքով՝ գաղղիացի եւ վարչական կարողութեամբ մէկ հատիկ մարդ մըն է :

Եթերին անկայունութիւնը իր պատկառանքին հետ ուղիղ կը համեմատի :

Հօրը հետ կռիւ ունի միշտ, որովհետեւ ան չուզեր խտիր դնել մաթեմաթիկի բարձրագոյն դասընթացքներուն եւ միւսներուն միջեւ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(4 Տար.)

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի 18 Մայիս ժամը 15ին, Ցոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ, 26 Ռիւ Քոնվալէսան: Կարեւոր օրակարգ:

Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 15·30ին, Պոմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Ա). Զեկուցում երկու տարուան գործունէութեան եւ Բ) 17րդ պատ. ընդհ. ժողովի համար պատգամաւորուհիներու ընտրութիւն:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ
ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

SALLE GAVEAU

45, RUE LA BOETIE MÉTRO MIROMESNIL

Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ
Փարիզի Հայկական Երգչախումբին
ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆԻ

Յայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն: (Լերան վրայ, Աշնանային, Տարրագոմի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ
ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ

նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար
120 հոգինոց խումբի կողմէ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի

14, Ռիւ Փըթի, Հեռ. Պօզարիս 99-22
Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք:

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի նաւասար խումբի տարեկան խնջոյքը Մայիս 29ին:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Տեղի պիտի ունենան 15-22 Մայիս, րեկոնները ժամը 8·30ին, Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյն մէջ, 21 Պոլվ. Խօժէ Տէրիւէլ: Պիտի խօսի Վեր. Ս. ՊԱԳՏԱՍԱՐԵԱՆ, (բանաստեղծ եւ աւետարանիչ): Կարեւոր նիւթերու շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 15էՆ 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ — ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական շամփուրով խորոված:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

●

200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ.: Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները: Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Րիւ Տը Թրէվիզ (Հեռ. ՓՐՕ. 77-73)

ՄՈՒՏՔ 1 Ն. Ֆ.

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն: Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնալ Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք ժամը 10·15, 10·32, 10·45, 11·13, 11·55, 12·20, 12·32, 14: Վերադարձ.— Ժամը 18·30էն իւրաքանչիւր 20 վայրկեանը:

ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մշակութային ակումբին կողմէ:
21 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Սալ Ռամոյի մէջ,

PLACE SATHONAY, LYON

Միութեանս 40 հոգինոց երգչախումբը բեմին վրայ Ղեկավարութեամբ

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Պիտի ներկայացուի «ՏԻԿԻՆԸ ԿԸ ՆՆՋԷ ...»

Յակոբ Աբրահամեանի, որուն կը մասնակցին — Սրբուհի Գզարեան, Մաննիկ Սերովբէ, Ոստանիկ Գաբրիէլեան, Գէորգ Պառաւեան:

Գեղջկական պարեր, առաջնորդութեամբ՝ Տէր եւ Տիկ. Մուրադխանեանի:

Կը մասնակցի երգիչ Բիւզանդ Ֆընտըգեան (Փարիզէն)

«ՎԵՑ ՈՒ ԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ»

Ջաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Մարքէն Օֆլազի

Մասնակցութիւն Օր. Լեա Դաւիթեան Պ. Պ. Ստ. Զրաճեան, Արթիւր Պիլէմճեան, Փօլ Փորթուգալեան, Ժաքի Օրջանեան:

Տոմսերու գիներ.— Հրաւիրատոմս, Ա. կարգ 5 Ն. Ֆ., Բ. կարգ 3 Ն. Ֆ.:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ

MARDI 17 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8801 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4602

ՓԱՐԻԶԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ԶԻՋՈՒՄ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ

Շաբաթ օրէն ի վեր, Փարիզ թատերաբեմը եղած է միջազգային տենդոտ գործունէութեան մը։

Մեծերէն երեքը՝ Խրուշչեւ, Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն, ինչպէս նաեւ Ատընաուըր Փարիզ հասան ու անմիջական քաղաքական խօսակցութիւններու ձեռնարկեցին։

Օռլիի օդակայանին մէջ, երեք Մեծերն ալ, յաջորդաբար յոյս եւ պատրաստակամութիւն յայտնած են Վերին Ժողովը յաջողութեամբ եւ դրական արդիւնքով վերջացնելու համար։

Խրուշչեւ՝ «Ամէն ինչ պիտի ընենք որ ժողովը յաջողութեամբ պսակուի։ Առաջին նպատակ՝ ապազինում»։

Այզընհաուըր՝ «Ապահովութեան եւ պատուի սահմաններուն մէջ, Մ. Նահանգները պատրաստ են ամէն քայլ առնելու։ Այն պահուն երբ աշխարհի աչքերը դէպի Փարիզ ուղղուած են, կ'աղօթեմ որ Աստուծոյ շնորհքը մեզի հետ ըլլայ առաջնորդելու համար մեր ճիգերը եւ սրբագրելու մեր սխալները»։

Մաքմիլըն՝ «Հիմնական պատճառներ կը պարտադրեն որ չձախողինք»։

Շաբաթ-Կիրակի, զանազան հանդիպումներու շարքին իրենց կարեւորութեամբ աչքի կը զարնեն տը Կոլ-Ատընաուըր եւ տը Կոլ-Խրուշչեւ խօսակցութիւնները։

Ֆրանսայի նախագահին եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւններուն ընթացքին պարզուած է երկու կողմերուն միատեսակ եւ ներդաշնակ մտածելակերպը Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերուն շուրջ։

Արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակութեան մօտիկ շրջանակները դիտել տուած են թէ Ֆրանսա համակարծիք է Ատընաուըրի տեսակէտներուն։

Առաջին առթիւ տը Կոլ եւ Ատընաուըր կ'ուզեն որ Վերին Ժողովը զբաղի եւ իրականութիւն դարձնէ՝ ապազինումը։ Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ միացման եւ Պերլինի հարցին՝ պետական ղեկավարներն ալ համոզուած են որ ներկայիս համաձայնութիւն մը կարելի չէ գոյացնել, ուրեմն աւելի նպատակայարմար է բանակցութիւնները առկախ ձգել։

Հարցերուն վերարծարծումը պատճառ պիտի դառնայ Վերին Ժողովի ձախողութեան։

Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը մեկնած է Փարիզէն այն հաստատ համոզումով որ Արեւմտեանները տէր պիտի կանգնին իրենց յանձնառութեանց եւ պիտի պաշտպանեն Դաշնակցային Գերմանիոյ շահերը։

Ատընաուըր վերադարձ եկած է սակայն եւ մեկնած է նոյն տրամադրութեամբ։ Գիտէ որ Արեւմտեանները վճռած են չզիջիլ երբ «Անկարելի է զիջիլ» եւ Այզընհաուըր պատրաստ է կէս ճամբան ընել, բայց մեծ բան չի սպասեր ժողովէն։

Տը Կոլ-Խրուշչեւ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է, Կիրակի։

Խրուշչեւի կողքին ներկայ եղած են՝ Կրոմիքօ, մառեշալ Մալինովսկի, դեսպան Վինոկրատով։

Տը Կոլի կողքին՝ վարչապետ Տըպրէ, արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, եւ Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպան Տըժան։

Ծայրայեղ գաղտնապահութիւն մը կը տիրէ խօսակցութեանց բնոյթին եւ արդիւնքին շուրջ։ Լակոնական ռճով զեկոյց մը կ'ըսէ թէ «քննութեան առնուեցան երկու ճակատները հետաքրքրող հարցեր»։

Ամերիկեան «Իւ 2» օդանաւին խնդիրը խօսակցութեան նիւթ եղա՞ծ է։ Յայտնի չէ։ Այս մասին կատարեալ լռութիւն։

Ցամենայն դէպս միջազգային քաղաքական անձնաւորութիւններու կարծիքով Խրուշչեւ եւ տը Կոլ խօսած են Գերմանիոյ հարցին շուրջ, անշուշտ նաեւ այլ խնդիրներու. կ'արժէ նշել որ հակառա՛կ քաղաքական մարդոց նախատեսութիւններուն Այզընհաուըր չէ տեսակցած Խրուշչեւի հետ։ Ամերիկեան բանբեր՝ Հէկըրթի շեշտած է թէ երկու կողմերէն ոչ մէկը նման նախաձեռնութիւն մը ձեռք առաւ։

Այսուհանդերձ անհաւանական չէ որ Այք եւ Խրուշչեւ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունենան։

✕ Ժողովին օրակարգն է.—

1. Ապազինում.— Արեւմուտք կը յուսայ Խրուշչեւին հետ համաձայնութեան մը գալ, առնուազն ընդհանուր կէտերուն եւ սկզբունքներուն շուրջ։

2. Գերմանիա եւ Պերլին.— Տարակարծութիւնը մեծ է։ Արեւմուտքի տեսակէտը մօտաւորապէս հետեւեալն է։

— ՄԱԿի եւ չորս պետութեանց հսկողութեան ներքեւ ազատ ընտրութիւններ կազմակերպել, Պերլինի արեւել. եւ արեւմտեան մասերը միացնելու համար։

— Երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչներով ընտրական օրինագիծ մը պատրաստել ընդհանուր Գերմանիոյ համար։

— Ազատ ընտրութիւն ամբողջ Գերմանիոյ համար։

— Գերմանիոյ հետ հաշտութեան վերջնական դաշնագիր ստորագրել։ Միեւնոյն ատեն համաձայնութեան գալ զինաթափութեան եւ Եւրոպայի ապահովութեան շուրջ։ (1959ին Ժընեւի մէջ Խ. Միութիւնը մերժեց այս ծրագիրը)։

Խորհրդային ծրագիրը Գերմանիոյ միացումը կը նկատէ միայն Գերմանիոյ վերաբերեալ հարց մը։ Ոչ մէկ խօսք ազատ ընտրութեանց շուրջ։

Կը նախատեսէ սահմանափակ ազատութիւն մը ապագայ գերման պետութեան համար քանի որ պաշտպանութեան եւ արտաքին յարաբերութիւններուն շուրջ սեղմումներ կը նախատեսուին։

Արեւելեան Գերմանիան պիտի քաշուի Վարշաւայի Ուխտէն, իր կարգին Դաշնակցային Գերմանիան՝ Ատլանտեան Ուխտէն։

Օտար ուժերը պէտք է պարպեն Գերմանիան։

(1959 Ժընեւի մէջ Արեւմուտք մերժեց ընդունիլ այս ծրագիրը)։

3) Պերլին.— Արեւմուտք կ'ուզէ տէր մնալ իր իրաւունքներուն զորս ստացած է 1944ին Խորհրդային, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը։

Ֆրանսա յետագային իր կարգին մաս կազմեց գրաւման ուժերուն։

1958 Նոյեմբերին Խրուշչեւ վերջնագիր մը տուաւ եւ պահանջեց որ Արեւմուտք Արեւմտեան Պերլինէն հեռանայ։ Հաւանական կը նկատուի որ այս կնճռոտ հարցին շուրջ Արեւմուտք հետեւեալ ծրագիրը ներկայացնէ։

— Ուժերը պահել (11.000 զինուոր)։

— Հիւլէական զէնքեր չպահել Արեւմտ. Պերլինի մէջ։

— Վերջ տալ քարոզչական հակամարտ պայքարին ՄԱԿի հսկողութեան ներքեւ.

— Հինգ տարի ետք վերստին քննել Պերլինի հարցը։

— Որեւէ տարակարծութեան պարագային՝ քննել Զօրսերու կողմէ կազմուած յատուկ քննիչ յանձնախումբի մը կողմէ։

Հաւանական է որ Խ. Միութիւն համաձայն գտնուի Արեւմուտքի ներկայացուցած կարգ մը կէտերուն։ Այսուհանդերձ վճռած է չճանչնալ Արեւմուտքի իրաւունքները Պերլինի մէջ։

Իրականին մէջ Արեւմուտքը պիտի նախընտրէ խուսափիլ Պերլինի մասին խօսելէ ժողովը չձախողեցնելու համար։

ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑՈՒՑԻՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

Խրուշչեւ Շաբաթ եւ Կիրակին անցուց Վինոկրատովի տաչայի մէջ, Պրինուա եւ նոյնիսկ պարտիզպանութիւն ըրած է գրացին պարտէզը։

✕ Ատընաուըր Կիրակի առաւօտ ներկայ եղած է գերմանական եկեղեցիին պատարագին, ուր աղօթած է խաղաղութեան համար։ Վարչապետը ապա այցելած է Քլինիի թանգարանը եւ Պոն վերադարձած է իրիկունը։

✕ Մաքմիլըն Կիրակի օր թէյի հրաւիրած էր Խրուշչեւը անգլիական դեսպանատան մէջ։

✕ Տը Կոլ ամբողջ օրը յաջորդական տեսակցութիւններ կ'ունենար Ելիզէի մէջ։

✕ Երկուշաբթի առաւօտ ամերիկեան դեսպանատան մէջ Այզընհաուըր նախաճաշի հրաւիրած էր Մաքմիլընը հաւանաբար հասկնալու համար թէ ինչ եղած էր Խրուշչեւի հետ խօսակցութեանց նիւթը։

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐԲԱՆԵԱԿԸ

ԶՈՐՍՈՒԿԷՍ ԹՈՆ

ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Սպուտնիկ Գ.ի արձակումի թուականէն (1958 Մայիս 15) ճիշդ երկու տարի ետք, Խ. Միութեան գիտնականները յաջողութեամբ արձակած են իրենց չորրորդ Սպուտնիքը։

Միջերկրային մրցակցութեան մէջ Խորհրդային Միութիւնը իր առաջին յաջողութիւնը արձանագրեց 1957 Հոկտեմբեր 4ին։ Արդարեւ այդ օրը 83 քլ. կշռող արուեստական արբանեակ մը արձակեց։ Նոյն տարին, Նոյեմբեր 4ին Սպուտնիքը (500 քլ. 300) կը հաստատուէր աշխարհի ծիրին վրայ։ Աստը յաջորդեց Սպուտնիք Գ.ը եւ վերջապէս 1959 Յունուար երեքին՝ Լունիք Ա.ը, որ 1472 քլ. կշռող հրթիռ մըն էր։ Լունիքը փոխանա՛կ Լուսին երթալու Արեգակի ծիրին վրայ հաստատուեցաւ։

1959 Սեպտեմբեր 12ին արձակուած թիւ 2 Լունիքը իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ կատարեց հասնելով Լուսին։

Լունիք Գ.ը՝ արձակուած 1959 Հոկտեմբեր չորսին Լուսնի ծիրին վրայ պիտի հաստատուէր ու պիտի նկարէր Երկրի «անծանօթ երեսը»։

Սպուտնիկ Դ.ը 4.554 քլմ. կը կշռէ։ Արուեստական արբանեակին մէջ զետեղուած յատուկ խուցի մը մէջ արուեստական մարդ մը (Մանըքէն)։

Խուցը ամէն յարմարութիւններով օժտուած է իրական մարդ մը զետեղելու համար։ (Տեղական ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ կրնայ ըլլալ որ իրական մարդ մը նստած է խուցին մէջ որ յանձն առած է՝ զոհուիլ քանի որ ետ վերադառնալու միջոցներ չեն նախատեսուած)։

Արուեստական արբանեակը արդէն իսկ սկսած է հաղորդումներ փոխանցել՝ երկրին։

Գիտական այս յաջողութեան առթիւ՝ փրոֆ. Վլատիմիր Տոպրոնրաւով ի մէջ այլոց յայտարարած է թէ «մօտ ատենէն կարելի պիտի ըլլայ մարդիկ ուղարկել դէպի միջերկրային տարածութիւնները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ տօնավաճառը բացուեցաւ Շաբաթ օր։ Շաբաթ եւ Կիրակի ընդունեցաւ 800.000 այցելու։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ֆրանսական ախոյենութեան բաժակին արժանացաւ Մոնաքօ 2ի դէմ չորս կէտով պարտութեան մատնելով Սէն Էթիէնը։ Հակառակ աւանդութեան տը Կոլ չէր կրցած ներկայ ըլլալ Քոլոմպի մարզադաշտին մրցումին, ներկայ էին սակայն Մոնաքոյի իշխանը եւ իշխանուհին։

ՌԷՆԻ մէջ ցոյցեր եւ կռիւներ տեղի ունեցած են Կիրակի օր «դիմադրականներու եւ փեթենիստներու» միջեւ։ «Մառեշալ Փեթէնի յիշատակի պաշտպանութեան ընկերակցութիւնը» համագումար մը ունէր, բայց վերջին վայրկեանին քաղաքապետը մերժեց Գեղարուեստից սրահը տրամադրել եւ ժողովը տեղի չունեցաւ։ Կիրակի առաւօտ կրցան սակայն ներկայ գտնուիլ Մառեշալին յիշատակին հոգեհանգստեան պատարագի մը։ Փաստաբան Իզորնի որոշած է բողոքել հանրային բարեպաշտութեանց թերացումներուն դէմ (սրահը չտրամադրել են.)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ «չէզոք» դահլիճ մը փոխարինած է Քարամէի հրաժարեալ կառավարութիւնը։ Ըստ աւանդութեան փոխանցման շրջանի դահլիճը ոչ մէկ թեկնածու ունի յառաջիկայ ընտրութեանց։ Նախագահն է Փարիզի նախկին դեսպանը՝ Ահմէտ Տաուք։

ԻԶՄԻՐԻ մէջ, 40.000 հոգիի առջեւ Մենտերէս յայտարարած է թէ չհրաժարիր, միայն պարկեշտ ընտրութիւնները ցոյց պիտի տան թէ ժողովուրդը ինչ կ'ուզէ։ Կռիւներ եղած են Հալքեաններու եւ դեմոքրատներու միջեւ։ Անգարայի մէջ 2500 ուսանողներ ցոյցեր կատարած են։ Ապահովութեան ուժերը արտասուաբեր ռումբեր գործածած են։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը Ամերիկացի օդաչուորդ՝ Փաուըրսի յայտարարութիւնները հաղորդեց։ «1956էն ի վեր գնդապետ Շէլթընի հրամանատարութեան տակ 10-10 ջոկատին մէջ աշխատած եմ։ Ջոկատին պարտականութիւնն էր գտնել խորհրդային հրթիռներու արձակայանները եւ ձայնասփիւռի կեդրոնները»։

ԱԼԻ ԽԱՆԻ մարմինը առժամապէս պիտի հանգչի Կոլֆ Ժուանի Հօրիզոն ապարանքին մէջ։ Իշխանը երեք հարիւր միլիոն նոր ֆրանքի հարստութիւն մը ձգած է, ցարդ յայտնի չէ սակայն թէ կտակ ունի՞։ Տղան՝ Քարիմ Աղա Խան հրաժարած է իր բաժինէն, արդէն շատ հարուստ ըլլալով։

ՄԱՕ-ՑԷ-ԹՈՒՆԿ յայտարարեց թէ Չինաստան համաձայն է վերին ժողովին. ամերիկեան օդանաւին միջադէպին առթիւ շեշտած է.— Այս միջադէպը ցոյց կուտայ ամերիկեան աշխարհակալութեան իսկական դիմագիծը, որ նոր պատերազմը կը պատրաստէ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ վտանգներ կան Փարիզեան շրջանի մէջ։ Երկաթուղիի, Թղթատարական պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ հանրակառքերու եւ մեթրոյի, կրնան այս օրերս աշխատանքը դադրեցնել։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաղթականաց գրասենեակը.—

Office Français de Protection
pour les Réfugiés et les Apatrides
23, Rue la Pérouse

Մայիս 16էն սկսեալ բաց է ամէն առաւօտ, ժամը 9էն 12, բացի Շաբաթ օրէն։

ԿԱՐՄԻՐ ՍՈՒԼԹԱՆԻ ՈՃՐԱԼԻ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԻՏԻ

Անգլուհի Տիկին Ճ. Հասլիփ վերջերս հրատարակեց «Ապտիւլ Համիտի Կեանքը» ծնունդէն փախճանը։ Հեղինակը մօտէն ծանօթ է արեւելեան կեանքին եւ պալատական անցուդարձերուն։ Գործը կը կարդացուի հետաքրքրութեամբ վէպի մը նման, որովհետեւ վիպական կողմեր ալ ունի, յիշած չէ տեղեկութեանց աղբիւրները։

«Կարմիր Սուլթանը» զաւակն է չերքեզուհիի մը որ Սուլթան Մեճիտի հարեմն անցած է փաշայի մը հարեմէն, պարուհի մը արեւելեան զաւառներէ եկած եւ Մեճիտի հինգ հարիւր կիներուն մէջ տեղ մը գրաւած։ Մեռած է լքուած, որովհետեւ ծիւրախտաւոր էր երիտասարդ տարիքի մէջ։ Որբացած Համիտ հարեմական կեանքին մէջ կը ստանայ տխուր կրթութիւն մը, որ կը զօրացնէ նոյնքան տխուր ժառանգականութիւնը։

×

Ախտաւոր էր հայրն ալ, կը գահակալէր տկարին պատանի, պիտի չարունակէր շռայլ կեանքը, բարենորոգումներու խոստումները պիտի մնային թուղթի վրայ։ Կ'ապրէր միշտ վախի տակ։ Ներքինիներ պալատական մեքենայութիւնները պատմելով ահ ու սարսափ կը ներշնչէին ջղագար երախային։ Երախայ մըն էր՝ երբ Ղրիմի պատերազմը տեղի ունեցաւ։ Ցայտնեցին իրեն թէ կայսրութեան թշնամին ռուսն է, բարեկամը՝ Անգլիա։

Ռուս պարտութիւնը տօնելու համար անգլիական դեսպանատունը պարահանդէս մը կը սարքէր դեսպանատան մէջ։ Մեճիտ ներկայ կ'ըլլար հանդէսին աւագանիին հետ։ Ներկայ կ'ըլլային նաեւ յոյն, հայ պատրիարքները, խախամապետը։ Հանդէսը տեղի ունեցած է Հինգշաբթի օր 3 Փետրուարին եւ ոչ թէ 31 Յունուարին։ Մոռցուած է յիշելու՝ թէ երկու օր առաջ ալ Մեճիտ ներկայ եղած էր Ֆրանսական դեսպանատան պարահանդէսին ուր ներկայ չէին պատրիարքները։

×

Մեճիտ յաճախակի դուրս կուգար պալատէն գիշերային այցելութիւններ տալու համար Բերա բնակող հայ կարուհիի մը։ Կը զուարճանար եւ կը խմէր ոգելից ըմպելիներ, սպառած էր 30 տարեկանին։ Պետութիւնը սնանկութեան դուռն էր, Սուլթանը մեծածախս պալատներ շինել կուտար ճարտարապետ Պալեանի։

Ներքինիներ Համիտի կը պատմէին. «Քրիստոնեաներ կը մերժեն զինուորական ծառայութիւնը։ Հայերը Վանի մէջ զօրանոց շինած են ռուս զինուորներու համար, Կարսի մէջ ջարդած են մահմետականները Ռուսերու գալուստէն առաջ»։

Անգլիական դեսպանը, Լորտ Քանինկ հետեւելով Փիթի քաղաքականութեան կը ջանար պահպանել Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը, կը փափաքէր որ Թուրքիան բարեկարգուի եւ զօրանայ, որպէս չդառնայ ռուսին։ Լորտ Քլարենտընի կը գրէր. «Հին Հռոմը զէնքով կը տարածէր իր տիրապետութիւնը, բայց ամենուրեք որ կը ծածանէր հռովմէական դրօշը, քաղաքակրթութիւնը կը յայտնուէր։ Ռուս գիշակեր թռչունը այդ առաքելութիւնը չունի։ Արեւին կը դառնայ, բայց իր թեւերուն ստուերը վնասակար է, իր թռիչքը ամայութիւն կը բերէ»։

×

Համիտ հօրեղբօր հետ կ'այցելէր Փարիզ, Լոնտոն, Վիէննա։ Եւրոպական հաստատութիւնները ոչ մէկ տպաւորութիւն կը ձգէին իր վրայ։ Կը կրկնէր միշտ թէ Օսմ. կայսրութեան ժողովուրդները հասուն չեն սահմանադրական կեանքի։ Այդ գաղափարը պիտի պահէր՝ երբ պալատական ոճիրէ մը յետոյ, անդրանիկ եղբօր Մուրատի գահընկեցութեամբ Սուլթան պիտի հռչակուէր, կասկածամիտ տղան, չափահասութեան ատեն աւելի կասկածամիտ, հալածխատէ բռնուած Սուլթան մը պիտի ըլլայ։ Մանկութեան ատեն կը լրտեսէր եղբայրներն ու քոյրերը, գահին վրայ լրտեսներով պիտի շրջապատուէր։ Ատելութիւն պիտի ունենայ Միտհատի հանդէպ, որովհետեւ կ'ուզէր սահմանադրութեամբ չափաւորել ինքնակալութիւնը, կ'ուզէր պահել հայրերուն իշխանութիւնը «Հրամանատար հաւատացեալներու, իշխան վեց ծովերու, երկրի վրայ ստուերն Աստուծոյ»։ 1877 Փետրուար 5ին Միտհատ կը կանչուի պալատ, առաջին քարտուղարը կը համբուրէ ձեռքը եւ կը յանձնէ Սուլթանին խրատէն, որով վարչապետին կը հրամայուի անմիջապէս մեկնիլ Պոլսէն։ Անգլիասէր Միտհատ անակնկալ կերպով պաշտօնանկ կ'ըլլար, անգլիական դեսպան Սըր Լայըրտ կը գրէր արտաքին նախարարութեան. «Սուլթանը ինծի թուեցաւ խիստ հաճելի, պարկեշտ, մարդկային, անկեղծօրէն փափաքող իր հպատակներուն բարեկեցութիւնը»։

×

Պատերազմէն վերջ դեսպանը տեսաւ թէ Սուլթանը ոչ մէկ տրամադրութիւն ունէր բարենորոգում ներմուծելու կայսրութեան մէջ։ «Պարկեշտ» մարդը ոչ մէկ խոստում կը յարգէր։ «Կիպրոսի համաձայնութենէն ի վեր կը կասկածէր Անգլիայէն, կը կարծէր թէ կը քաջալերէր Հայերը միջադէպեր հանելու, որպէսզի միջամտէ ներքին գործերուն»։

Երկու գլուխներու տակ կը խօսի «Հայկական Խնդիր»ի մասին։ Ամպեր կը կուտակուին Հայաստանի վրայ։ Սուլթանը ամէնէն հեռաւոր անկիւններէ տեղեկագիրներ կը ստանայ, մտքի հանդարտութիւնը չի կրնար գտնել, որովհետեւ անիշխանութիւնը կը տիրէ Մակեդոնիոյ մէջ, Կրետէ եւ Եմէն կը շարժին, Հայաստանի մէջ յեղափոխական ընկերութիւններու աղդեցութիւնը հետզհետէ կ'աճի։ «Հայաստան Սուլթանին համար դայրոյթի շարունակական նիւթ էր, որովհետեւ մարդկութեամբ եւ արդարութեամբ վարուած էր իր բնակիչներուն հետ, մինչեւ այն օրը՝ երբ ռուս գործակալներու գրգռումով եւ քաջալերութեամբ եւ ամերիկեան միսիոնարներու ժողովրդավարական ուսուցումներով անկախութեան իրաւունք կը պահանջէին։ Ս. Ստեֆանոյի մէջ Ռուսիան հայ նահանգներու մէջ բարենորոգումի մը անհրաժեշտութեան վրայ պնդեց։ Պերլինի մէջ Անգլիա պահանջեց որ ռուս բանակը ետ քաշուի Թուրք հողամասէն, այսպէս անգնահատելի ծառայութիւն մը ըրաւ Համիտի»։

×

Մինչեւ հոս ճիշդ է հեղինակին գաղափարը, բայց անգլիական տեսակէտով գիտուած է «հայ գաղտնի ընկերութեանց նպաստ ստանալը ռուս հիւպատոսներու կողմէ»։ Հայերու պահանջը տեղական բարենորոգումներ էին, կեանքի, ինչքի ապահովութիւն եւ բարւոք վարչութիւն մը։ Հեղինակն ալ կ'ընդունի փաշաներու կեղեքումները։ Կ'ընդունի նաեւ Քիւրտերու հարստահարութիւններ ու վալիներու անզօրութիւնը քիւրտ պէյերուն հանդէպ։ Համիտ ալ քաջալերուեցաւ գերման կայսեր այցելութենէն եւ որոշեց «ջախջախել հայ ըմբոստութիւնները»։ Ջղագար վիճակ մը ունէր եւ կը տառապէր անքնութենէ։ «Միշտ սարսափի մէջ, անկարող էր ուսումնասիրելու պաղարիւն կերպով հայ հարցը»։ Հնչակները ըմբոստութեան կոչեր կ'ուղղէին Տրապիզոնէն Զէյթուն, Ատանայէն Տիարպէքիր։ Այդ թուին կը սկսի արդէն երկաթուղիներ շինելու պայքարը պետութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ, որմէ կ'օգտուի Սուլթանը։

Զարմանալի կը գտնենք այն գաղափարը թէ միսիոնարները յարած էին Հնչակ կուսակցութեան, որուն հիմնարկութեան թուականն ալ, 1885, ճիշդ չէ։ Այդ գաղափարը կը հիմնուի Թերեւս Մարզուանի գոլէճին երկու ուսուցիչներու 1893ի ձերբակալման վրայ։ Կ'ակնարկէ Թումայեանի եւ Գայայեանի, որոնք Անկորայի դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան, բայց ազատ ձգուեցան Թուրքիայէն հեռանալու պայմանով, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններու միջամտութեամբ։ «Անգլիական դեսպանատան գործակատար Նիքըլըն փոթորկալի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սայիտ փաշայի հետ եւ ուժգնօրէն պահանջեց երկու ուսուցիչներու ազատ արձակումը։

ՍԹԱԼԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անցեալին Հունգարացիներուն եւ մինչեւ վերջերս Լեհերուն ազատ համարձակութիւնը չունենալով հանդերձ, անգամ որ խորհրդային գրագէտները կարծած են թէ սեղմումները կը թուլնան, քննադատած են Սթալինի սխալները՝ մինչեւ անգամ ոճիրները։ 1956-57-ին է որ գրական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ երեւան կուգայ «ապասթալինացումը» որոշ անվախութեամբ մը։ Այդ շրջանին Խ. Միութիւն այցելած Թուրք գրագէտը՝ Նազըմ Հիքմէթ թատերակ մը կը գրէ. — «Իվան Իվանովիչ գոյութիւն ունեցա՞ծ է»։ Կատաղի երգիծաբանութիւն մը «անձի պաշտամունք»ին դէմ եւ որուն ներկայացումները սակայն չուտով կ'ընդհատուին։

Դեռ այն շրջանն էր ուր Նուազ հա-

Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները վերապահ գտնուեցան, Քամպոն բացայայտ կերպով Թուրքերու կողմը բռնեց։ «Հայկական կոտորածները» գլուխին տակ կը ներկայացնէ սարսափելի կացութիւնը արեւելեան նահանգներու մէջ։ «Ցարական Ռուսիան երբեք պիտի չընդունէր Թուրք Հայաստանի ինքնավարութիւնը»։ Քամպոն քանի մը օր վերջ պալատ հրաւիրուեցաւ ճաշելու, Համիտի տրամադրութիւնը բարձր էր։ «Միջին փաշա, դամասկոսցի արաբ մը արտասանած էր շնական խօսք մը՝ ջնջելու համար հայ հարցը ջնջելու է Հայերը»։ Սուլթանին կատաղութիւնը Հայերու հանդէպ Իզզեթէն թելադրուած է։ Վերոյիշեալ խօսքը Իզզեթին չէ սակայն, ինչպէս կը կարծէ Տիկին Հասլիփ, Սայիտի խօսքն է տարիներ առաջ արտասանուած երբ Հայաստանի մէջ շարժում չկար։

×

Գերմաններէն ետք Ամերիկացիներն ալ կան Միջագետքի հանքերով շահագրգռուած, հակամարտողներու թիւն աւելցնելու եւ Սուլթանը իւրաքանչիւրին բաժին մը հանելով կարկանդակէն գահին վրայ մնաց մինչեւ Երիտ. Թուրք յեղափոխութիւնը։ Գահընկէց հակայեղափոխական շարժումի հետեւանքով, փոխադրուեցաւ Սելանիկ, անկէ Պոլիս, ուր վերջին օրերը անցուց մոռացութեան մէջ։

Հեղինակուհին յստակօրէն ներկայացուցած է Սուլթանին հոգեբանութիւնը, մոռցած է յիշելու թէ պատմութեան մէջ թողած է կարմիր երիզ մը, անհետացած է մարդկային հրէշ մը, որ խարխուլ կայսրութիւնը պահած է գիջումներով եւ պատրաստուած է վերջնական քայքայում մը եւ անդամահատութիւնը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«ԽԱՅՈՑ ԱԶԳ»

Նուէր Գ. Մ.-ին

Նման վերաբերումի մը յաճախ ինքն ալ կը բերէր իր հաւանութիւնը, լրացուցիչ հառաչանքներով. «Ի՞նչ ընենք որդի, ասածդ ուղղորդ ա որ մենք Խայերս իրարու միս կ'ուտենք»։ Բայց երբ կարեք կը զգար՝ այս յոռետես խորհրդածութիւնները մաղթանքով մը փարատելու, իսկոյն կը փոխուէր ենթակային տիտղոսը. «Աղօթենք որ Աստուած «Խայոց Ազգ»ին սէր միութիւն տայ»։

Բնականաբար, խեղճ Տուտուն չէր գիտեր թէ երբ ծնած էր. բայց ութսունը անց կ'երեւար։ Ցառաջացած այս տարիքին մէջն իսկ, անիկա բաւական պայծառամտութիւն պահած էր՝ գիտակցելու համար իր տնանկ կացութեան, որուն իբրեւ հետեւանք միշտ ներող ու զուարթ ժպիտով կ'ընդունէր իր հասցէին ուղղուած կատակներն ու քաշքշուքները։ Գիտէր նաեւ որ իր խօսքերը ստէպ կը կորսուէին ներկաներուն խոր անուշադրութեան մէջ, բայց այդ արհամարհանքին ալ համակերպած էր։ Տուտուին վրդովումը այն ատեն կը գծագրուէր դէմքին վրայ, երբ իր «Խայոց Ազգ»ն ալ կը հանդիպէր նոյն վարմունքին։ Եւ երբ «կը գծագրուէր» կ'ըսեմ ոտքով ձեռքով փոխաբերութեան կալուածին մէջ չեմ, իրաւ ալ Տուտուին այտերը որ առհասարակ խամրած տերեւներու պէս անգոյն ու անաւիւն էին, յանկարծ կը շիկնէին գայրոյթի վաղանցուկ բոցով եւ ան կէս-գոց բերնով ու շքեղ ակնարկ մը տալով իր դառնութիւնն էր որ կը մրթմրթար դէպի դահլիճին վայելչագեղ բազմութիւնը. «էն մարդը որ «Խայոց Ազգ»ին չխառնըւեր, յէնոր յերես մեռոն չկայ»…։ Ամէնէն գիւրազգած երաժիշտն անգամ հազիւ այսքան սրտնեղէր, երբ իր նուագին հետ վերացած, անէացած պահուն յանկարծ անճոռնի խռկոց մը լսէր սրահին խորէն։ Իսկ եթէ Տուտուն քեզ հեղ մը իբրեւ անմեռոն հռչակեց ան գնա եօթը տարի ծոմ ու պահք պահէ որ դուրս գաս դատապարտութեան տակէն։

Տուտուին դէմքին վրայ՝ յուզումի ազդեցութեամբ երեւցող այլակերպութիւնը հանրածանօթ էր, եւ փոքրիկն Տիգրան որ անոր ծունկերուն վրայ օր ու արեւ կը տեսնէր, երբ ուզէր իր ընկերներուն զըւարճալի տեսարան մը ընծայել, անոնց կ'առաջնորդէր, «Կ'ուզէ՞ք որ Տուտուն կարմրցնեմ»։ Ցետոյ պառաւէն քանի մը քայլ հեռու կեցած՝ կը պոռար.

— Տուտու, Հայոց ազգը աղւոր չէ…։

Արդիւնքը անվրէպ էր, Տուտուն կը բորբոքէր ու սա կորովի սաստը կը շպրտէր Տիգրանի երեսին.

— Դու գնա քիթդ սրբել սորվէ, քոթոթ (լակոտ)։ Շիտակն ըսելով, Տուտուն այս յանձնարարութիւնը Տիգրանիկի մարմնին մէկ ուրիշ կէտին էր որ կ'ուղղէր բայց տիպ ու տառի հարկադրած ակնածանքը չի թոյլատրեր ամէն բան իր անունով կոչել։

Այն հեռաւոր օրերէն ի վեր. որ Տուտուին խելքը գլուխ եկեր էր, անիկա ինչ փառաւոր քաջագործութիւն որ իմացեր էր, ինչ զմայլելի հրաշք որ լսեր էր եւ ինչ հռչակաւոր անուն որ իր ականջը ինկեր էր, բոլորը նետած էր «Խայոց Ազգ»ի զանձանակին մէջ։

— «Կեղնի չեղնիր, ի հնդուշինու յաշխարհ վիշապ օձ մի կ'եղնի։ Էսա անիրաւ գազան զաղըրըի ակ բռներ ու ջուր չէր ի տար։ Յ'Արարատանէն քաջորդի մի գնաց ու չկրցաւ յաղթեր էր վիշապ-օձուն. ի Հռոմոց, երկրէն ուրիշ քաջորդի մի գընաց ու էն էլ ընկաւ։ Ի «Խայոց Ազգ»էն խովիւ մի գնաց, սպաննեց զէն վիշապ-օձ ու առաւ զթագաւորի աղջիկ»։

Ու դեռ ինչեր…։

«Աստուած «Խայոց Ազգ»ի խամար էր որ մանանայ թափեց յերկնքէն։ Վերոնիկ խաթունն որ զՔրիստոսի քրտինք սրբեց էն էլ «Խայոց Ազգ»էն էր. Աստուած յենոր սայէէն մեզի էլ ողորմի։ Ցուդան չէ, Ցուդան «Խայոց Ազգ»էն չէր, էտոր մօր մէջքը չորնէր որ զէտի աշխարհ չբերէր»։

Կը կարծեմ որ մեր հետախուզութիւններ քիչ մը աւելի յառաջ մղելով Տուտուին մտածումի հնօրեայ խորշերուն մէջ հոն պիտի տեսնենք որ Աստուած ինքն ալ իր հրեշտակներու փաղանգով եւ մարգարէներու կաճառով «Խայոց Ազգ»էն էր։

Իջնելով մեր մոլոր ու խելար երկրագունդին վրայ պատրաստ եմ ենթադրելու որ Վիքթորիա թագուհին նուազ... պարտանք կը դնէր իր շեշտին մէջ... կայսրութիւնս», պատգամած պա... քան Նարման Տուտու «Խայոց Ազգ» ... սած ատեն։ Այս դայթակղալից օրհն... կովս, գուցէ Տուտուին մեղքը կ'առնէի, բայց ատկէ մազաչափ չեմ վախնար, ... րովհետեւ խեղճ Տուտուն ի՞նչ մեղք ... նէր։

Տարի մը, օդափոխութեան եղանակին... մօտաւորապէս շաբաթը անգամ մը գի... ղը՝ Վարդան աղայենց այցելութեան... կ'երթայի, Տունին երախաները մեծ ... բախութեամբ կը դիմաւորէին զիս, ... միշտ երկար աղուոր հէքեաթ մը պատ... րաստած կ'ըլլայի իրենց համար։ Փոքրիկ... շարքին մէջ կար նաեւ Տուտուն որ իմ ա... մէնէն հաւատաւոր ունկնդիրն էր։ Պատ... մածներուս մէջէն Սասունցի Դաւիթն ... որ ամէնէն աւելի շնորհ գտաւ տղոց ... ջեւ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(2 Շար.)

մակերպած պարբերաթերթերը խուլական պարսաւագիրներ կը հրատարակեն: Այսպէս « Գրական Մոսկուա» տարեգիրքը իր էջերուն մէջ տեղ կուտար այլաբանական երգիծանքի մը՝ Բոժոեցվինսքի ստորագրութեամբ: Հեղինակը կ'երգէ այգը որ մթութիւնը կը փարատէ եւ միեւնոյն ատեն կը ձաղկէ «պարհուրելի արարած մը որ իր անխորհուրդ կամքին կ'ենթարկէր եւ կը ստիպէր որ անոնք հնազանդին եւ ծառայեն անձնապէս իրեն եւ միայն իրեն »: Գիշերը, այս քերթուածին մէջ, հետեւեալ տողերով կը խօսի :

« Դիտումնաւոր կերպով ինքզինքս աւելի մթագնեցի, որպէսզի ձեր խիղճը ձեզ չտանջէ, որպէսզի չտեսնաք ցեխը» :

Մոսկուայի գրական շրջանակներուն մէջ մեծ գայթակղութիւն պատճառեց այդ գրութիւնը: Գրագէտներու վերին տնօրէնութեան լիակատար ժողովը որ գումարուեցաւ 1957 Մայիսին, ամբաստանեց հրատարակիչները թէ կորսնցուցած էին իրենց պարտականութեանց գիտակցութիւնը, իսկ քննադատները՝ թէ պէտք եղածին պէս չեն ուղղեր «վերաքննական շեղումները»: Խրուշչեւ անձնապէս կը միջամտէ: Մտահոգ որ իր երկրին մէջ չկրկնուին այն փորձերը որոնք գէշ արդիւնք տուին Վարշաւայի եւ Փեշթայի մէջ, վերջապէս ցուցմունքներ բրաւ «հոգիներու ճարտարագէտներ»ուն: Բաւական երկար ժամանակ Սթալին գրականութենէն ներս թապու անձնաւորութիւն մը դարձաւ :

Արդ, Ապրիլ 29ին «Փրաւտա»յի ընթերցողները զարմանքով տեսան թէ իրենց թերթին գրական ամբողջ էջը նուիրուած էր Տվարտովսքիի դիւցազներգութեան մէկ հատուածին՝ զա տալիու, տալ («Հեռաւորը՝ հեռաւորէն անդին է»), որ կը նկարագրէր Սթալինի արժանիքները եւ միեւնոյն ատեն անոր թերութիւնները: Այս անգամ գրագէտը պաշտօնական հոսանքներուն անտեղեակ գրիչ մը չէր, այլ կուսակցութեան գերագոյն մարմիններուն կողմէ վաւերական նկատուած գրագէտ մը: Տվարտովսքի Սթալինեան մրցանակաւոր եղած է 1946ին եւ 1947ին: Գրողներու ընկերակցութեան պաշտօնական բանբերն է, նոյնպէս կուսակցութեան ներկայացուցիչը իր ընտրեալներուն մօտ եւ ինքն էր որ 21րդ համագումարին պատիւն ունեցաւ խօսելու յանուն խորհրդային գրողներուն :

Քաղաքական եւ գրական շրջանակներու կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է որ կը խօսի, աւելին՝ այն ինչ որ կ'ուզէ ըսել այնքան համարում կը վայելէ բարձր շրջանակներուն մօտ որ պաշտօնաթերթը լայն կը բանայ իր սիւնակները :

Անշուշտ ինչ որ կ'ըսէ — յանգով — նման չէ Բոժոեցվինսքիի գայրոյթին կամ Նազիմ Հիքմէթի դառն հեգնանքին : Խորհրդային պատմութիւնը զոր կ'երգէ Տվարտովսքի վերջին հաշուով կը համապատասխանէ կեդրոնական կոմիտէի 1956 Յունիս 30ի յայտարարութեան, որ նուազ ժահրոտ էր քան նշանաւոր գաղտնի զեկոյցը, որովհետեւ նուազ մանրամասն եւ աւելի հաւասարակշռուած : Սակայն բանաստեղծական պատկերները նոր կորով կուտան պաշտօնական այն գաղափարներուն որոնք ճանչցուած են «պայքար անձի պաշտամունքին դէմ» անուանակոչութեամբ : Կարդանք Տվարտովսքին :

Սթալինի սխա՞լները · «Երբ կ'ապրէր կեանքէն կտրուած՝ Կրեմլինի պատերով, մեր վերեւ էր սպառնական ոգիով. ուրիշ անուն չէինք ճանչնար »:

« Հարց կը դնէինք թէ ինչպէս պէտք էր զինքը աւելի եւս փառաբանել, մայրաքաղաքին եւ գիւղերուն մէջ: Ոչինչ կայ աւելցնելիք եւ կրճատելիք, այսպէս էր աշխարհի մէջ»:

« Այսպէս էր — կ'աւելցնէ ան — քառորդ դար շարունակ, այս մարդուն անունը հնչեց հայրենիք բառին հետ, իբրեւ պայքարի եւ աշխատանքի կանչ »:

Իր ամենագիտութի՞ւնը: « Տարրական չափի զգացումը չունէր, եւ ինքն իրեն կուտար այն իրաւունքները որ աստուծոյ մը անուան կապուած են հաւատացեալին համար : Համակերպած էինք որ ան արար աշխարհը տեսնէր իր ծխամորճի ծուխերուն ընդմէջէն, ու բոլորիս կառավարէ Աստուծոյ մը նման, որ իր ձեռքերը հասնէին աշխարհի ամէն կարեւոր խնդիրներուն, բոլոր արտադրութիւններուն վրայ, որեւէ գիտութեան, ծովերու խորքը եւ երկնային մարմիններուն վրայ : Եւ կանխաւ կը նշէր անհամար իրագործումներ... Մինչեւ իսկ հերոսները իրենց յետ մահու փառքը իրեն կը պարտէին »:

Սթալինի բռնակալութի՞ւնը : « Մեր տաղերը միմիայն դառն պահերուն չէ որ երգեցին այս: Դրժելով օրէնքները, ան կրնար յիշեցնել իր գերագոյն զայրոյթը բովանդակ ժողովուրդներուն »:

Տվարտովսքի կը մեղադրէ նաեւ հանգուցեալ մենատէրը փառքը իւրացուցած ըլլալուն համար : «Անոնք որ սկիզբը իրարու հետ գալած էին, միասին ճանչցած ու ապրած գաղտագողի կեանքը, բանտը, տիրացած իշխանութեան եւ պայքարած, իրարու ետեւէ խաւարեցուց— ցանկը երկար է — իրենց վախճանին չհասած ծեբերու նման »:

« Շատերուն համար ամբողջական մոռացութիւն կ'որոշէր, կարծես թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլային անոնք իսկ ուրիշներուն համար ալ կը ճշդէր դարերուն մէջ իրենց դրուելիք դիրքերը: Այս ձեւով ապրեցաւ ան այս աշխարհի վրայ, այս ձեւով ղեկավարեց ան, իր անողոք ձեռքին մէջ բռնելով սանձը: Չկայ մարդ, որ իրեն ներկայութեան զինքը գոված, փառաբանած չըլլայ: Ի զուր չէ հաւանաբար, որ Արեւելքի այս զաւակը մինչեւ վերջը ցոյց տուաւ իր անարդարութեան անողոք, անգութ կողմերը եւ իր արդարութիւնը»:

Բայց մենք չէ՞նք, կը հաւաստէ բանաստեղծը, որ աստուածացուցինք զինքը, յօժարեցանք պարզապէս ըսելու աշխարհին թէ «ինքը անձնապէս մեր բերանները դրաւ իր մասին գրուած քերթուածներ»: Ամէն մարդ չէ՞ր որ «Հանդիսասրահին մէջ, բերանը բանալու ատեն չճզած, յոտընկայս՝ հուռա՛, այս անգամ ալ իրաւունք պիտի ունենայ կը պոռար: Ուրեմն ինչ, փորձը ձախողեցաւ :

Ո՞վ զինքը պիտի մեղադրէ որ էր ինչ որ էր:

Մեծ Լենինը աստուած մը չէր եւ մեզի չսորվեցուց աստուածներ ստեղծել»:

«Վերջապէս յանուն Սթալինի է որ հանդուրժեցինք առօրեայ դժուարութիւնները, որ մեր զինուորները Վոլկայէն Պերլին գացին, որ մենք յաղթանակներ տարինք»: Բանաստեղծը այսպէս կը փառաւորէ հանգուցեալին «գրական կողմը »: Բայց այսօր «ժամանակները բոլորովին տարբեր են, կենդանի հողը, կանաչազարդ, կը ծլարձակէ ամէն ինչ որ պէտք է մեծնայ : Ժողովուրդը յառաջ կը տանի իր մեծ շարժումը իր եւ իր զաւակներուն ապագան, երկրին մէկ ծայրէնմիւսը, իր ընտրած ճամբով առանց անոր կատարումը աստուածութեան մը յանձնելու : Ան կը վստահի միմիայն իր ողջմտութեան: Ասոր համար է, կ'ըսէ քիչ անդին բանաստեղծը, որ ես աւելի ժպիտներ նշմարեցի ու նուազ դառնութիւն մարդոց դէմքին վրայ »:

Այս երկար բանաստեղծութիւնը որուն հրատարակութիւնը պիտի շարունակուի, ամէն կերպով համաձայն է 1956ին որոշուած եւ յետագային սրբագրուած ընդհանուր տրամադրութիւններուն: Սակայն, Խորհրդային մտաւորականներուն ինչպէս նաեւ արբանեակ երկիրներուն համար կարեւոր պատահար մըն է այս : Չորս տարիէ ի վեր փակուած ուղի մը վերստին կը բացուի: Խոհեմութեամբ այլ բաց ճակատով անոնք կրնան ապասթալինացումի պայքարին լծուիլ, պայմանաւ որ հլու հնազանդին կուսակցութեան ցուցմունքներուն :

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՆՈՒԷՐԸ

(ՔՈՒՐԹԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Բարեկամիս՝ Քուրթին հանդիպեցայ :

— Առտուընէ այս խանութները կը դառնամ, ըսաւ ինծի :

— Ի՞նչ կը փնտռես, հարցուցի: Ի՞նչ կ'ուզես գնել :

— Նուէր մը, պատասխանեց ան :

— Բարեկամուհիի մը համա՞ր, ըսի խորամանկ ձեւով մը :

— Այս անգամ կնոջս համար, պատասխանեց Քուրթ հաստատ կերպով : Շատ լաւ գիտես թէ, երկու ամիս է որ Իւէն ամարանոց գացած էր: Առանձին մնացած միջոցիս, — դուն ալ այր մարդ ես եւ կը հասկնաս,— կը խոստովանիմ թէ շատ մը անհաւատարմութիւններ ըրի : Եւ Իւէն՝ բացառիկ կին մըն է, Պէտք չէ որ ընէի : Բայց, նորէն եղաւ: Փորձութիւնները շատ են եւ երբ մինակ ըլլաս՝ կ'ենթարկուիս անոնց :

Քուրթ մտածումներս ըդհատելով շարունակեց·

— Այս պատճառով է որ առտուընէ այս խանութները կը դառնամ: Կ'ուզեմ նուէր մը գնել, նուիրելու համար Իւէնին, որ կը վերադառնայ վաղը առաւօտ: Այս մասին ես իմ տեսաբանութիւնս ունիմ : Այսպէսով միայն քիչ մը պիտի թեթեւցնեմ խղճմտանքս: Ասոր համար գիտուած է որ, ամուսիններէն մէկը որքան շատ խաբէ միւսը, կը ջանայ այնքան աւելի սուղ նուէր մը ընել անոր: Ուրեմն, խանութները պիտի գա՞ս ինծի հետ :

— Այո, Քուրթ, ըսի: Եթէ կարծիքիս պէտք ունիս՝ կուգամ :

Քուրթ մէկ խանութէն կ'ելլէր եւ միւսը կը մտնէր:

Շատ մը փորձութիւններէ յետոյ, Քուրթ որոշեց փղոսկրեայ ծխափող մը գնել, ոսկեզրուած ծայրամասով եւ ոսկեայ փորագրութիւններով :

— Գիտե՞ս, Իւէն շատ կը ծխէ, ըսաւ Քուրթ, ինքզինքը արդարացնելու համար : Կը կարծեմ թէ՝ այս անակնկալով պիտի ուրախացնեմ զինք: Այսպէս, այսքան սուղնոց նուէրով՝ հետեւողական պիտի ըլլամ իմ տեսաբանութեանս :

Ամէնէն սուղնոց ծխափողն էր: Եւ՝ ըստ բարեկամիս տեսաբանութեան, ասիկա կ'ապացուցանէր որ ան ծայրայեղօրէն... խաբած էր իր կինը: Այլապէս, ամէնէն սուղնոց ծխափողը պիտի չընտրէր:

Բաւական օրեր անցան: Գիշեր մը, ակումբին մէջ հանդիպեցայ Քուրթին : Որեւէ տրամադրութիւն չունէի հարցնելու թէ կնոջը վրայ ի՞նչ տպաւորութիւն գործած էր իր թանկարժէք նուէրը, բայց, ան էր որ փութաց իմ մօտ: Մտահոգ կը թուէր եւ նեղուած :

— Իւէնը եկա՞ւ, հարցուցի :

— Բնականաբար, պատասխանեց ան :

— Ծխափողը նուիրեցի՞ր իրեն :

— Բնականաբար, բայց ...

— Բայց, ի՞նչ ...

— Այն օրուընէ ահռելի կասկած մը կը կրծէ սիրտս: Իւէն ամարանոցէն դառնալէ անմիջապէս յետոյ, իր կարգին, նուէր մը տուաւ ինծի ... Ամէնէն սուղնոց ծխատուփը ... Որով, կը հասկնաս թէ՝ ըստ իմ տեսաբանութեան, երբ ամէնէն սուղ նուէրը կուտայ ինծի, կը նշանակէ թէ ...

— Կարեւորութիւն մի տար, ըսի: Շատ անգամ տեսաբանութիւնները ճիշդ չեն ըլլար գործնականին մէջ :

Այդ «շատ անգամ»ը եղաւ մահառիթ հարուածը : Ինքնիրմէ ելած՝ մեկնեցաւ ան: Եթէ այս օրերս ինքնասպանութեան փորձի մը մասին լսէք, գիտցած եղէք որ բարեկամիս Քուրթինը պիտի ըլլայ :

ՓԻԹԸՐ ՏՐԱՅՊԷՆ

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

ՅԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ

« Խուժան » բառը հայ լեզուն անոր կը պարտի. ինք կերտած է զայն՝ բողոքողները անով որակելու համար :

Չի սիրեր խուժաններու, այսինքն՝ չարքերու հետ գործ ունենալ. միշտ կը փնտռէ անոնց ներկայացուցիչները, որոնց կը սպառնայ ու կ'որակէ «ամբոխավար » պատուանունով:

ԿՐՏՍԵՐՆ ԳԱՎԱՖԵԱՆ

Ան ալ, բարի քոթոթի դէմքով, հիւանդ հօրը կը յաջորդէ երբեմն : Կարծես հոգին Սուրբն է, որ Հօր ու Որդւոյն հետ երրորդութիւնը կ'ամբողջացնէ :

Դասարանին մէջ ի պատիւ իրեն նոթագրուած մարշ մը ունի, որ «Լօ Լօին մարշը» անունով կը ճանչցուի :

Ուսանելու համար Փարիզ գացած է ու հոն որսորդութիւն սորված :

Ա. ԽԱՇԽԱՇԵԱՆ

Տղայ մը, զոր կարելի է մեր դասարանի հսկաներէն մէկուն գրպանը դնել կամ կօշիկին մէջ քնացնել :

Մտերմական անունը «Ֆիզիքոս » է, ուրկէ բնաւ չախորժիր : Այս բանը ապացուցանելու համար օրուան մէջ չորս անգամ բողոքելու կ'երթայ տեսչարան, ուր հաճելի ու առատ կրակ մը կ'ըլլայ ձմեռ օրերուն :

Գ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ինքն ալ անունին պէս քէօսէ, չորս աչքով տղայ մըն է, ուսուցիչ մը՝ պիտի ըսէի :

Քննադատ, գրագէտ, պատմագիր ու հայկաբան ըլլալով՝ ջրած է այն խօսքը, թէ մէկ ձեռքով երկու ձմերուկ չի բռնուիր, քանի որ ինք մէկ գլխով չորս բան բռնած է :

ՄԱՏՄԱԶԵԼՆԵՐԸ

Շատ կը սիրենք ասոնք՝ մատմազել ըլլալնուն համար, մանաւանդ որ դասերէն զատ՝ օրուան նորոյթներն ալ կը ծանօթացնեն մեզի :

Նոյնիսկ, օր մը, դասարանական գաղտնի ժողովի մը մէջ, պոլսեցի տղայ մը առաջարկեց, որ մատմազելները դպրոցին մէջ մայրապետի վերէն վար սեւ ֆիստան հագնին: Բարեբախտաբար, դասարանի ազատ-արուեստեանները, մեծամասնութիւն կազմելով, պարտութեան մատնեցին այս առաջարկը :

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Մէկն է այն վառվռուն ու անսպառ եռանդով լեցուած երիտասարդներէն, որոնք գաւառէն կուգան: Կարնոյ սարերուն ահաւոր ցուրտին մէջ ծնած հրաբորբ տղայ մը :

Ունի կապոյտ աչքեր, դեղին մազ, փոքրիկ բերան մը, որ կրնայ առատ խօսք ու թուք արտադրել, երկուքը միասին ցայտեցնել ու քիչ անգամ կլլել : Երբեմն զանոնք կը նետէ պոլսեցի «հոսհոս»ներուն, որոնք «փճացած ու խաւարամիտ» են: Ինք կը հաւատայ, թէ լոյսը գաւառէն պիտի գայ. ինքզինք երջանիկ կը համարի այն տեղէն ըլլալուն :

Կը զայրանայ, կ'աղմկէ, շաբաթը ինը գծաքաշ կը ջարդէ սեղաններուն վրայ, որոնք մաշիլ սկսած են: Ամբողջ դասարանը կը հաւատայ, թէ իր ամսականին մէկ ութերորդով գծաքաշ կը գնէ, յատկապէս այս նպատակին գործածելու համար ·

Հաճելի ու զովելի սովորութիւն մը ունի, — բողոքող չէ, ու ատով մեզ կ'ազատէ, իր բարկացած ակնարկին քով, անօրէնին քինախնդիր աչքերը տեսնելու անախորժութենէն :

Խնամքով կը պահէ անկէ քանակներուն ջարդի պատմութիւնը, որով կը փրկէ մեզ հին ու նոր, կոտրած ու կոտրելիք քանակներուն գինը վճարելու նեղութենէն:

Պ. Փայլակ, եթէ Հայաստանի մաքսային նախարար ըլլայ, այնպիսի տուրքեր պիտի դնէ Պոլսէն գացող մեր դասարանի աշակերտներուն վրայ, որ չյաջողին վճարել մուտքի այդ մաքսը եւ իրենց անախորժ ներկայութեամբ չնեղեն Հայաստանն ու իր մաքսային նախարարը :

ՅՈՎՀ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ծաղկաւէտ դէմքով, քնացող նապաստակի բարի ու արգահատելի դիմագծով մարդ մըն է :

Օժտուած է նայուածքով մը, որ կարծես ըսել կ'ուզէ · «Լաւ կ'ընէք, որ քնանաք եւ զիս չլսէք, քան թէ ծիծաղիք »:

Թոթովախօս կամ դժուարախօս է, երբ դասաւանդած նիւթը լաւ չէ սերտած :

Կենդանաբանական անվերջ եւ սովորաբար նուազ գործածելի անունները կը թուէ, իւրաքանչիւրին առջեւ իր կողմէ յարմար ածական մը դնելով : Օրինակ, եզներուն կ'ըլլայ «ահեղավազ», գիշատիչը՝ «երկնասլաց», վագրը՝ «բոցակէզ աչքերով», ձուկերը՝ «ծառը ելնող», եւայլն:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(5 Տար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի մեր բաժանորդներուն սկսած ենք ղրկել ցայսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթա-տարական վճարագիրներ (Մանտա-Շէք) :

Մայիս 31էն պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

×

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք-Փոսթալի թիւը՝ 15069-82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին-գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա-քարթով :

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Տէր եւ Տիկին Գ. Գաբրիէլեան իրենց մօր մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ. :

Պ. Կի Մաքարեանէ 10 Ն. Ֆ., Տիկին Պ. Աճէմեանի մահուան առթիւ :

Պ. Գ. Փիլիկեան 10 Ն. Ֆ. Թաղի հանգուցեալ ընկերներու յիշատակին :

Ամերիկա ընկեր Ս. Գալուստէ 10 Ն. Ֆ. :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Գէորգ Ահարոնեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Սօթերատիս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հալաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խորէն Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Փունարճեան եղբարք, Այրի Տիկին Լուսի Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Զուլֆեան Յարութիւն, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք ներկայ եղան իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

թաղման եւ կամ այդ առթիւ իրենց ցաւակցութիւնն ու համակրական զգացումները յայտնեցին գրաւոր կամ բերանացի :

Մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն նաեւ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տօքթ. Մ. Գարաճեան եւ զաւակները, իրենց հանգուցեալ կնոջ եւ մօր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Հայոց Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ :

Այս առթիւ հանգուցեալի յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ, սոյն տխուր արարողութեան :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կը շնորհաւորէ ընկեր Սիմոն Աւտոյեանի աղջկան Օր. Գոհարիկի նշանախօսութիւնը եւ այս ուրախ առթիւ կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը կէս օրուան (ժամը 14էն 17) աշխատանքի համար : ԱՆՁԱՄԲ դիմել Յառաջի վարչութեան կէս օրէն յետոյ :

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Տեղի պիտի ունենան 15-22 Մայիս երեկոները ժամը 8·30ին, Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյն մէջ, 21 Պուլվ. Էօժէն Տէրիւէլ : Պիտի խօսի Վեր. Ս. ՊԱԳՂԱՍԵԱՆ, (քանասէտեղծ եւ աւետարանիչ) : կարեւոր նիւթերու շուրջ :

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, կիրակի կէսօրէ ետք :

×

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյր պետական թատրոնի չքեղ սրահին մէջ :

×

Լիոնի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ի շաբաթ իրիկունը Թիւ Տիւնուաւի սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն :

ՊՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԼԻԶԻԷՕ ԵՒ ՏՕՎԻԼ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ եւ ԶԱՒԱՐԵԱՆ խումբերու եւ Ապրիլեան Սերունդին կողմէ :

ՅՈՒՆԻՍ 6

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ

(Փանթըքօթ)

Օթօքարը կը մեկնի Իսիի սովորական վայրէն առաւօտեան ժամը 6ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիքէն ժամը 7ին (Պուլ. Մաժենթայի անկիւնը) :

Վերադարձ ժամը 23ին : Ճամբու ընթացքին գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կարելի է ճաշը միասին բերել : Երթուդարձ 12 Ն. Ֆ. (փոխանակ շոգեկառքով 37 Ն. Ֆ.ի) :

Հեռաձայնել ՍԷՎ. 06·20 :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբի տարեկան խնջոյքը Մայիս 29ին :

THÉATRE DES CHAMPS-ÉLYSÉES

Մայիս 17ին, ժամը 20,30ին, Փրանսական ձայն-պատկերասփիւռը նուագահանդէսի ձեւի տակ կ'ուտայ

ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱՅԻ

« ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ՀՐԵՇՏԱԿԸ »

(օփերա)

Գլխաւոր դերը կը կատարէ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

Նուագախումբ՝

Orchestre National de la R. T. F.

Մուտքը հրաւէրով : Դիմել՝

CENTRE PISTAURE

18 Rue François 1

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18-20 : Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիւտէն 27-35 :

5 Րիւ Մէյրան :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թումէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ :

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն :

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Անիէռի Սալ տէ Ֆէթին մէջ,

16, Place de l'Hôtel de ville

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր :

Robert Séto et ses Rumberos d'Europe No 1

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի 18 Մայիս ժամը 15ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն :

Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 15·30ին, Պոմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

Օրակարգ .— Ա) Զեկուցում երկու տարուան գործունէութեան եւ Բ) 17րդ պատ. ընդհ. ժողովի համար պատգամաւորուհիներու ընտրութիւն :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաւէի սրահը : Կը խօսի Պ. Պասմաճեան : Նիւթ «Արդի գիտութեան մասին ընդհ. ծանօթութիւններ» : Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 29, ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

SALLE CHOPIN 8, Rue Daru Paris 8e

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱ ԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Թատերական ներկայացում, երգ, արտասանութիւն

Տեղերը ապահովել դիմելով հինգշաբթի օրերը ժամը 5էն 7, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, վարժարանը, ինչպէս նաեւ Արաքս վաճառատունը : Հանդէսին օրը կարելի չէ տոմսակ գտնել :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 45 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ

88, RUE D'AUBAGNE

Հանդէսը կը վարէ Միութեանս փոխ նախագահ Պ. ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Ներկայացուցիչներ .— Ազգ. Կեդր. վարչութիւն, Կրօնական Յարանուանութեանց, Բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները : Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին : Ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. ՇԱՄԻՐԵԱՆԻ : Կը ներկայացուի՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԱՆՈՒՇ

Օփերայէն զանազան պատկերներ, ինչպէս նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ :

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, SERGE GARO նուագախումբով :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 18 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8802 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4603

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Մայիս 1ին խորհրդային երկինքին վրայ հետախուզական առաքելութիւն կատարող ամերիկեան օդանաւին միջադէպը առաւելագոյն չափով օգտագործուեցաւ Խրուշչեւի կողմէ, որ կ'ուզէ դիմացի ճակատի գլխաւոր խօսակիցը յանցաւորի դիրքին մէջ դնել, նախ քան Փարիզի պատմական ժողովին բացումը :

Միացեալ Նահանգներու զինուորական իշխանութիւնները ի լուր աշխարհի յայտարարեցին, թէ առաջին անգամը չէ որ ամերիկեան օդանաւեր կը լուսանկարեն Խորհրդային Միութեան ռազմական խարիսխները, հաստատեցին, որ նման աշխատանքներ կը կատարուին չորս տարիէ ի վեր հետեւողական կերպով եւ Ամերիկայի ընդհանուր ապահովութեան համար ոչ մէկ գաղտնիք կայ այս մարզին մէջ : Աւելցուցին նաեւ որ ամերիկեան օդանաւերը պիտի շարունակեն իրենց հետազօտութիւնները՝ ցորչափ հակակշիռի չեն ենթարկուած սպառազինումները :

Վերին ժողովի օրակարգին գլխաւոր հարցերէն մէկն էր ապազինումը, որուն մասին ջուր կը ծեծեն աշխարհի մեծերը տասնեւհինգ տարիէ ի վեր՝ կանաչ սեղաններու շուրջ :

Ինչպէս Գերմանիոյ եւ Պերլինի կնճիռին, նոյնպէս ապազինման բարդ հարցին մասին բոլորովին հակոտնեայ տեսակէտներ ունին «ազատ աշխարհ»ի եւ Խորհրդային Միութեան ներկայացուցիչները :

Ճափոնի հետ պատերազմը չէր վերջացած տակաւին, երբ 1945 Յունիս 26ին ստորագրուեցաւ Միացեալ Ազգերու Ուխտը : ՄԱԿի գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլար յաջողցնել ապազինումը, իբրեւ ամէնէն կտրուկ միջոցը խաղաղութիւնը ապահովելու :

Նոյն տարուան Հոկտեմբեր 3ին Միաց. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա, Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան Մոսկուայի մէջ կը ստորագրէին յայտարարութիւն մը, որով փափաք կը յայտնէին «կնքել գործնական համաձայնութիւն մը՝ սպառազինումը կարգ-կանոնի դնելու համար» :

Հիւլէական եւ ջրածին նոր զէնքերը ստիպողական կը դարձնէին եթէ ոչ ապազինումը՝ գէթ սպառազինութեանց հակակշիռը :

1946 Յունուար 24ին ՄԱԿը ստեղծեց «Հիւլէական ուժի յանձնախումբ» մը : Քանի մը ամիս վերջ՝ Յունիս 14ին ամերիկեան պատուիրակը ներկայացուց մանրամասն ծրագիր մը՝ հիւլէական ուժը միջազգային հակակշիռի ենթարկելու մասին : Խորհրդային պատուիրակ Կրոմիքօ — այժմու արտաքին նախարարը — ներկայացուց ուրիշ ծրագիր մը : Ընդունելով հանդերձ որ հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնն ու գործածութիւնը արգիլուին միջազգային օրէնքով մը, կը մերժէր հակակշիռի պայմանը եւ Խ. Միութեան համար վէթոյի իրաւունք կը պահանջէր Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ :

1946 Դեկտեմբեր 30ին «Հիւլէական ուժի յանձնախումբ»ը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունեցաւ հակակշիռի ամերիկեան ծրագիրը (ծանօթ «Պարուխի ծրագիր» անունով), որ կը յանձնարարէր հիւլէական ուժի միջազգային հեղինակութեան մը ստեղծումը : 1948 Յունիս 22ին այս ծրագիրը ընդունուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին կողմէ, որ մերժեց խորհրդային հակառաջարկը :

Այդ օրերուն ՄԱԿի կողմէ կեանքի կոչուած էր նաեւ «Դասական զէնքերու յանձնախումբ» մը : 1952 Յունուարին հիւլէական եւ դասական զոյգ յանձնախումբերը միաձուլուելով կազմուեցաւ ապազինման միակ մարմին մը :

1954 Ապրիլին Մ. Նահանգները, Անգլիա, Քանատա, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւն կազմեցին «Ապազինման ենթայանձնախումբ» մը : 1955 Ապրիլ 19ին Ֆրանսա եւ Անգլիա պահանջեցին արգիլել եւ քանդել կորիզային զէնքերը՝ երբ դասական զէնքերը 75 առ հարիւր զեղչուած ըլլան : Մայիս 10ին Մոսկուա կը պահանջէր հակակշիռի միջազգային մարմնի մը հսկողութեամբ քանդել օտար հողի վրայ հաստատուած հիւլէական խարիսխները :

18 Յուլիս 1955ին Ժընեւի անդրանիկ Վերին ժողովը զբաղեցաւ ապազինման հարցով, առանց արդիւնքի մը յանգելու : Նոյն բախտին արժանացան վերջին հինգ տարիներու փորձերը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

“ԿԸ ԶԳԵՄ Կ'ԵՐԹԱՄ ԵԹԷ...”

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԺՈՂՈՎԸ ԿՐՆԱՅ ԵՐԲԵՔ ՉՍԿՍԻԼ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ

Ամէնէն յոռետեսն անգամ չէր կրնար նախատեսել Վեհաժողովի ձախողութիւնը, այսքան հապճեպ եւ անակնկալ կերպով :

Երկուշաբթի առաւօտեան առաջին նիստի ընթացքին Խորհրդային վարչապետը գրաւոր ճառով մը ամբաստանած է Մ. Նահանգները որ յարձակողական նպատակներ կը սնուցանեն ու այս առթիւ պահանջած է :

1.— Մ. Նահանգները հրապարակաւ եւ պաշտօնապէս պէտք է ընդունին որ «իրենց քաղաքականութիւնը դատապարտելի է, որ յարձակողական գործունէութիւն ունին եւ ցաւ պէտք է յայտնեն իրենց այդ գործունէութեան համար :

2.— Պէտք է յանձն առնեն չբռնաբարել Խ. Միութեան սահմանները եւ այս առթիւ դատապարտեն անցեալի դէպքերը» :

3.— «Իւ 2»ի միջադէպին պատասխանատուները պէտք է պատժուին :

Այս առթիւ Խրուշչեւ շեշտած է թէ եթէ գոհացում չստանայ Վերին ժողովի գումարումը ապարդիւն պիտի նկատէ ու պիտի առաջարկէ վեց-ութ ամիսով յետաձգել :

Այզընհաուըրի Խ. Միութիւն այցելութեան հրաւէրը ետ առած է :

Այզընհաուըրը իր կարգին յայտարարած է թէ Խ. Միութեան վրայ լրտեսական ոչ մէկ օդանաւ պիտի ղրկուի այսուհետեւ, ուրեմն աւելցուցած է ան, խորհրդային պատճառաբանութիւնը կը կորսնցնէ իր իմաստը : Այս առթիւ Մ. Նահանգներու նախագահը դիտել տուած է որ ամերիկեան օդային գործունէութիւնը Խորհրդային սահմաններէն ներս յարձակողական նպատակներ չի հետապնդեր :

Այզընհաուըր աւելցուցած է թէ «պարզ է որ Խրուշչեւ որոշած է ձախողեցնել Վեհաժողովը» :

Անել կացութենէն դուրս ելլելու մտադրութեամբ Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը՝ տը Կոլ ամէն ճիգ ի գործ դրած են որ Խրուշչեւ գոհանայ Այզընհաուըրի յայտարարութենէն եւ ետ առնէ իր վերջնագիրը :

Տը Կոլ ի մէջ այլոց ըսած է.— «այսօր, այս պահուն իսկ, Խորհրդային արբանեակ մը կը թռչի Ֆրանսայի վրբեւը : Այս մեքենաները ոսմբեր կրնան փոխադրել : Ուրեմն հարցը ընդհանրական է եւ պէտք է կարգադրել : Լաւ չէ որ մասնակի դէպքի մը պատճառով բաժնուինք անմիջապէս» :

Խրուշչեւ անդրդուելի մնացած է սակայն, ու ջղագրգռուած բացականչած է.— «Ո՞ր սատանան մղեց Ամերիկացիները որ նման քայլ մը առնեն» : Տը Կոլ պատասխանած է.— «Աշխարհի մէջ շատ սատանաներ կան եւ ճիշդ անոնք չէզոքացնելու համար է որ հոս հաւաքուած ենք» :

Ապարդիւն սակայն : Զօրսերը կը բաժնուին առանց նոր ժամադրութիւն մը ճշդելու :

Ժողովը առանց սկսելու վերջ գտած է ժամը 14.30ին : Արդէն սկսած էր ժամ մը ուշ շնորհիւ Խրուշչեւի որ առանց պատճառի ուշացուցած էր : Վարչապետ Տըպրէ եւ անոնք որ լուր չունէին կը սպասէին Էլիզէի սանդուխին վրայ :

Վեհաժողովի նիստին մասնակցողներուն ուշադրութիւնը գրաւած է որ Խրուշչեւ յաճախ ձախ՝ Կրոմիքոյի եւ աջ՝ մառեշալ Մալինովսկիի կը նայէր :

— «Նեղ կացութեան մատնուած մէկու մը երեւոյթը ունէր, կարծես թէ մէկը վրան կը հսկէր» դիտել տուած է ներկաներէն մէկը լրագրողի մը :

Երկուշաբթի երեկոյ Մաքմիլըն վերջին փորձ մը եւս ըրած է համոզելու Խրուշչեւը որ ետ կենայ իր մտադրութենէն : Արդիւնքը ցարդ յայտնի չէ : Երեքշաբթի օր երկրորդ տեսակցութիւն մը պիտի ունենար :

Միջազգային դէտերու կարծիքով Խրուշչեւ ներկայիս բանակին ճնշումին ենթարկուած է (Մալինովսկիի ներկայութիւնը ապացոյց կը նկատեն այս կարծիքին) : Այս վերջինները դժգոհ են վերջին զօրաթափումէն եւ «Իւ 2» դէպքին առիթով դիտել տուած են՝ վարչապետին որ Խորհրդային ուժերը անբաւարար են եւ ուժեղացման կը կարօտին :

Մտածողներ կան նաեւ որ «ընկերվարական պլոքի» շատ մը երկիրներու ղեկավարները ու յատկապէս համայնավար Չինաստան դժգոհ են՝ Արեւելք-Արեւմուտք հաւանական մերձեցումէ մը : Արդարեւ Մաօ-Ցէ-Թունկ դեռ վերջերս կը յայտարարէր.— «Ամերիկեան օդանաւին միջադէպը աչքերը բանալ պէտք է տայ բոլոր անոնց որոնք կը հաւատան Այզընհաուըրի խաղաղասէր զգացումներուն» :

Երեքշաբթի առտու ժամը 9ին, Խրուշչեւ յամպատրաստից մամուլի ասուլիս մը տուաւ : Կրկնեց թէ նոյն իրիկունը կը մեկնի եթէ Ամերիկացիները չդատապարտեն Իւ 2ի միջադէպը, չպատժեն անոր պատասխանատուները եւ ցաւ չյայտնեն եղածին համար :

Շատ քիչ հաւանականութիւն կայ կացութիւնը փրկելու, ոմանք կ'ըսեն նոյնիսկ թէ Խրուշչեւ կիրակի օր արդէն յայտարարած էր թէ երեքշաբթի պիտի մեկնի : Խորհրդային ժողովուրդը շատ գոհ է եւ Մոսկուայի մէջ կը հաւաքուին յայտնելու համար իրենց ուրախութիւնը.— «Պրաւօ, ընկեր Խրուշչեւ, այսպէս պէտք է խօսիլ ամերիկեան աշխարհակալներուն հետ» :

Միւս կողմէ Միացեալ Նահանգներու հանրային կարծիքը — դեմոկրատ եւ հանրապետական — Այզընհաուըրին կը թելադրեն տեղի չտալ : Այզընհաուըր շատ ազդուած է հրաւէրին ետ առնուելէն եւ անձնական նախատինք կը նկատէ այդ միջադէպը :

× Տը Կոլ ընծեց Էլիզէի մէջ տեղի ունենալիք ճաշը (երեքշաբթի ցերեկ) զոր կուտար երեք մեծերու ի պատիւ եւ 80 հոգիի մասնակցութեամբ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ինչպէս աւելի առաջ գրած էինք, Երուսաղէմի կառավարիչը Պատրիարքարանի վարչական պատասխանատու նշանակած ըլլալով Հայրիկ Եպիսկ. Ասլանեանը, այս վերջինը Էջմիածին դիմած էր մասնաւոր նամակով մը, խնդրելով որ բաւ համարուի Եղիշէ Եպիսկ.ի տրուած պատիժը եւ կատարուի նոր կարգադրութիւն մը : Այս դիմումին պատասխանած է Էջմիածնի Գեր. Հոգեւոր Խորհուրդը, հեռագիրը ղրկելով Երուսաղէմի պատրիարքարանին.—

21 Ապրիլ, 1960, Էջմիածին

Տնօրէն ժողով Հայոց Պատրիարքարանի

Հին քաղաք, Երուսաղէմ

Կը հաստատենք Հայրիկ եւ Եղիշէ եպիսկոպոսներու 11 Ապրիլի թուակիր նամակները, ինչպէս նաեւ հեռագիրը 13 վարդապետներու՝ Եղիշէ Եպս.ի ներումի մասին : Վեհ. Հայրապետին համար անհրաժեշտ է ունենալ Երուսաղէմի Միաբանութեան բացարձակ մեծամասնութեան համաձայնութիւնը խնդրին վերանայման, ստորագրուած Եպիսկոպոսներու կողմէ :

Կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ, Սերովբէ Եպիսկ.ը կը մեկնի Երուսաղէմ, յստակացնելու համար այդ հարցի առընչութեամբ խնդիրները՝ տեղւոյն վրայ :

Ողջունիւ Սիրոյ

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գեր. Հոգ. Խորհուրդի Նախագահ

×

25, Ապրիլ 1960, Էջմիածին

Հայոց Պատրիարքարանին

Հին քաղաք, Երուսաղէմ (Յորդանան)

Հոգեւոր Խորհուրդը, Ն. Ս. Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, որոշեց անմիջապէս ղրկել յատուկ պատուիրակութիւն մը դէպի Երուսաղէմ, տեղւոյն վրայ անձամբ ծանօթանալու կացութեան հետ, Սուրբ Աթոռի խաղաղութեան եւ համերաշխութեան, եւ մեր եկեղեցւոյ միութեան ու եղբայրական սիրոյն մէջ Քրիստոսի, գալու համար վերջնական եզրակացութեան, առաջադրուած խնդիրներու մէջ : Մայր Աթոռի պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ Հայկազուն Եպիսկ.է եւ Հոգ. Գեր. Խորհուրդի անդամ Արարատ Ղարիպեանէ, անյապաղ կը մեկնի Երուսաղէմ : Մենք պիտի հեռագրենք իրենց մեկնումի թուականը :

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Հոգ. Գեր. Խորհուրդի Նախագահ

Այս առթիւ, Ֆրանսայի Հայոց Կաթ. Նուիրակը Սերովբէ Եպ. Մանուկեան եւս, Պէյրութ ժամանեց Մայիս 6ին եւ քանի մը օր մնալէ վերջ, Մայիս 10ին օդանաւով մեկնեցաւ Երուսաղէմ : Հայկազուն Եպիսկ. Աբրահամեան եւ Փրոֆ. Արարատ Ղարիպեան արդէն Փարիզի գծով ճամբայ ելած են եւ շուտով կը հասնին Պէյրութ, իրենց կարգին անցնելու համար Երուսաղէմ :

«Ազդ» կը գրէ թէ Երուսաղէմի Միաբանութիւնը անհամբեր կը սպասէ Մայր Աթոռի պատուիրակութեան ժամանումին ու կարելի կարգադրութեանց :

ՎԱՂԸ...

Յառաջի նոր թերթօնը զոր բոլորդ պիտի սիրէք ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԿՐՕՆՔԻՆ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածը կ'առնենք «Սով. Հայաստան» թերթէն (Ապրիլ 29), անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ Էջմիածին կը խօսի եկեղեցիներու բացման մասին, երբ Երեւան կը խօսի եկեղեցիներու փակման մասին, յիշեցնելով Ֆենըլոնի առակները, որոնք կը խօսեցնեն գայլն ու գառնուկը՝ քով քովի դրած: Ընթերցողին կը թողունք եզրակացնել: (Արեւմտահայերէնի վերածուած):

Աստուածաբանները ու իտէալիստ փիլիսոփաները, կրօնքը մարդկային բնածին զգացում մը նկատելով, կը պնդեն թէ յաւիտենական է ան: Այս տեսակէտը ատենին հերքուած է հին աշխարհի նիւթապաշտ մտածողներուն, ինչպէս նաեւ ԺԸ. դարու ֆրանսացի նիւթապաշտներուն կողմէ, որոնք գիտել կուտային թէ մարդիկ Աստուածները ստեղծած են՝ ըստ իրենց նմանութեան ու պատկերին: Բայց եւ այնպէս անոնք չկրցան բացատրել գիտական հիմունքներով կրօնքին իսկական արմատները: Լենին բարձր գնահատելով հանդերձ ֆրանսացի նիւթապաշտներուն անաստուածեան տեսութիւնները, կը նշէր թէ կրօնքին ծագումը եւ գոյութեան պատճառը միայն ժողովրդական խաւերուն տգիտութեան մէջ փնտռելը մակերեսային, քաղքենի սահմանափակ մտածողութեան արդիւնք է: Քաղքենի մտածողութիւնը ոչ բաւարար խորութեամբ, ոչ ալ նիւթապաշտ ձեւով, այլ իտէալիստ կերպով կը բացատրէ կրօնքին արմատները:

Գիտութիւնը հաստատած է թէ կրօնքը ոչ միայն բնածին չէ, այլ եւ հրապարակ իջած է մարդուն ծագումէն հարիւր հազարաւոր տարիներ ետք միայն: Կրօնքին էութիւնը եւ ծագումին պատճառները գիտականօրէն բացատրած է մարքս-լենինիզմը: Ֆ. Էնգելս կը գրէ. «Ամէն մէկ կրօնք ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ այն արտաքին զօրութիւններու արտացոլումը մարդոց գլուխներուն մէջ, որոնք մարդոց վրայ կ'իշխեն ամէնօրեայ կեանքի մէջ. արտացոլում մը, որուն մէջ երկրային ուժերը վերերկրային ուժերու ձեւ կը ստանան»:

Կրօնքի ծագման պատճառը նախադարեան ընկերային կարգի տնտեսական զարգացման ամէնէն ցած մակարդակն էր եւ անկէ բխող՝ նախադարեան մարդուն անզօրութիւնը բնութեան տարերային ուժերու դէմ մղուող պայքարին մէջ: Այդ անզօրութենէն էր, որ մարդիկ իրենց երեւակայութեամբ ստեղծեցին գերբնական ուժեր եւ ապաւինեցան անոնց:

Մասնաւոր սեփականութեան յառաջացումին պատճառաւ հասարակութեան մէջ թշնամի դասակարգերու հրապարակ գալը մարդոց վրայ իշխող բնութեան տարերային ուժերուն աւելցուց նաեւ հասարակութեան նոյնչափ տարերային եւ ոչ պակաս աղետաբեր ուժերը: Չկարենալով բացատրել ընկերային անարդարութեան եւ չարիքներուն պատճառները, առաւել եւս չկարենալով յաղթահարել անոնց, մարդիկ դիմեցին երկնային ուժերուն, անոնց կապելով օգնութեան, երկնային դժոխքէն փրկուելու ու անդրշիրիմեան «դրախտ» երթալու յոյսը: Այդ մասին Լենին կը գրէ — «Շահագործողներու դէմ մղած կռուին մէջ շահագործուողներուն անզօրութիւնը անխուսափելի կերպով հանդերձեալ լաւագոյն կեանքի մը հաւատքը կը ստեղծէ, ինչպէս բնութեան դէմ մղած պայքարին մէջ վայրենիին անզօրութիւնը՝ աստուածներու, սատանաներու, հրաշքներու ուրիշ բաներու հաւատք կը ստեղծէ»:

Այսպէսով, կրօնքը ծագած է իբրեւ ապացոյց բնութեան, ապա նաեւ հասարակութեան զարգացման տարերային ուժերուն հանդէպ մարդու թուլութեան եւ անզօրութեան, գաղափարական արտայայտութիւն տալով այդ անզօրութեան:

Մարքսիզմ-լենինիզմը հաստատած է թէ կրօնքը դասակարգային հասարակարգին մէջ միջոց մըն է, որով շահագործող դասակարգերը կ'ամրապնդեն իրենց տիրապետութիւնը աշխատաւորներուն վրայ: Ըստ Մարքսի, քրիստոնէութեան ընկերային սկզբունքները կ'արդարացնէին հնադարեան ստրկութիւնը, կը գովաբանէին ճորտատիրութիւնը եւ կրնան անհրաժեշտ պարագային, թէեւ խեղճուկ ծամածռութիւններով, պաշտպանել աշխատաւորներու ճնշումը: Այս իրողութիւնը կարելի է յայտնել բոլոր կրօնքներուն նկատմամբ:

Դասակարգային հասարակարգին մէջ եկեղեցին կը դառնայ հասարակական որոշ ուժ մը, իբրեւ շահագործող դասակարգերու անբաժանելի մասը, խոշոր սեփականատէր: Ան Աստուծոյ անունով կը նուիրագործէ գոյութիւն ունեցող շահագործող կարգերը, հաւատացեալներունկը քարոզէ այն գաղափարը թէ մասնաւոր սեփականութիւնն ու հասարակութեան բաժանումը ըստ դասակարգերու հաստատուած են Աստուծոյ կողմէ, յաւիտենական են եւ անփոփոխ, ուստի անոնց դէմ գալ, կը նշանակէ մեղք գործել Աստուծոյ հանդէպ: Կրօնքը կը յորդորէ հընազանդիլ շահագործողներուն, կոչ կ'ընէ աշխատաւորներուն համբերել երկրային կեանքին, լռութեամբ տանիլ ամէն տեսակ զրկանք ու թշուառութիւն՝ «դրախտ» երթալու համար: Անդրշիրիմեան աշխարհին մէջ: Ան կը թմրեցնէ ժողովրդական խաւերու գիտակցութիւնը, կ'արդարացնէ տգիտութիւնը, կը տկարացնէ անոնց աշխուժութիւնը շահագործողներու դէմ մղուած պայքարին մէջ:

Լենինը կը նշէր, թէ ճնշող դասակարգերը իրենց գերիշխանութիւնը պահպանելու համար ընկերային երկու գործոններու պէտքը կը զգան, — դահիճի եւ տէրտէրի: Դահիճը պէտք է ճնշէ շահագործուողներու բողոքն ու դժգոհութիւնը, իսկ տէրտէրը՝ մխիթարէ եւ քայքայէ անոնց յեղափոխական վճռականութիւնը: Այս ամէնը լաւ կարելի է ցոյց տալ քրիստոնէութեան օրինակով:

Ցայտնի է թէ սկզբնական տեւքով քրիստոնէութիւնը ծագած է իբրեւ ըստրուկներու, ընչազուրկ ու քայքայուած ամբոխներու իղձերու, յոյսերու արտայայտութիւն: Այս ձեւով ստեղծուեցաւ Քրիստոսի առասպելը, որուն կը կապէին ընչազուրկները իրենց փրկութիւնը ընկերային ծանր ճնշումէն ու շահագործումէն: Այդ ժամանակ քրիստոնէական նըպատակներուն մէջ կային ընդհանուր հաւասարութեան, հարստութեան դատապարտման, արդարութեան մասին որոշ գաղափարներ: Այդ պատճառով ստրկատէրերը մէկ քանի դար հալածեցին քրիստոնեաները: Սակայն անոնք վերջ ի վերջոյ եկան այն եզրակացութեան թէ շատ աւելի ձեռնտու է ոչ թէ քրիստոնէութիւնը ընդհանրապէս վերցնել, այլ զայն մաքրել բողոքի տարրերէն, եւ յարմարցնել իրենց դասակարգային շահերուն: Այդ նպատակով ալ քրիստոնէութիւնը անոնք դարձուցին պետական կրօնք և անոր օգնութեամբ սկսան արդարացնել գոյութիւն ունեցող կարգերը:

Կրօնքի յետադիմական դերը ամէնէն աւելի ցայտուն կերպով յայտնի կ'ըլլայ դրամատիրութեան ժամանակ: Այստեղ քաղքենի յետադիմականներու յուսալի յենարանն է, որ կը ծառայէ բանուոր դասակարգի շահագործումն ու թմրեցումը պաշտպանելու:

Ներկայիս կրօնքը դրամատիրական երկիրներուն մէջ ամէն կերպով կը փորձէ պաշտպանել դրամատիրութեան խարխըլած հիմերը, ծառայել կայսերապաշտ յատուկ շրջանակներուն, արդարացնել անոնց յարձակողական ձգտումները: Աւելին՝ յետադիմական դիրք բռնած է կաթողիկէ եկեղեցին՝ Վատիկանի գլխաւորութեամբ, որ կայսերապաշտներու ձեռքին դարձած է խաղաղութեան, ժողովրդավարութեան եւ ընկերվարութեան դէմ պայքարելու գործիք: Սակայն երթալով կը թուլանայ կրօնքի ազդեցութիւնը լայն խաւերուն վրայ, աւելի ու աւելի մեծ թիւով մարդիկ դուրս կուգան անոր հոգեւոր ճնշումէն:

Մարքսիզմ-լենինիզմը կը գտնէ, թէ կրօնքը վերցնելու համար անհրաժեշտ է ամէնէն առաջ ոչնչացնել անոր ընկերային արմատները, դրամագլուխի տիրապետութիւնը, հասարակութեան պառակտումը, թշնամական դասակարգերու մարդու կողմէն մարդուն շահագործումը: Միայն ընկերվարութիւնն է, որ հիմնապէս կը չնչէ կրօնքի ընկերային արմատները, կ'ոչնչացնէ այն հիմը, որուն վրայ կը յենու եկեղեցին:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, ընկերվարութեան յաղթանակին շնորհիւ Հայաստանի մէջ վերցուած է կրօնքի ընկերային հիմը, որուն հետեւանքով մարդիկ ազատագրուած են անոր ազդեցութենէն: Սակայն մեր մօտ դեռ կան քիչ թիւով մարդիկ, որոնք կը շարունակեն հաւատալ կրօնական զանազան վարդապետութիւններու ու խորհուրդներու, կ'այցելեն եկեղեցի, կը կատարեն կրօնական ծէսեր: Խորհրդային մարդոց մէկ մասին գիտակցութեան մէջ ի յայտ եկող կրօնական այդ նախապաշարումները դրամատիրութեան մնացուկներ են, որոնք անցեալի միւս մնացուկներու հետ կը խանգարեն խորհրդային մարդոց գործունէութիւնը:

Մեր երկիրը թեւակոխած է համայնավար հասարակարգի ծաւալուն կառուցումներու ժամանակաշրջանը: Խորհ. Միութեան Կոմունիստ Կուսակցութեան Կենդրոնի որոշումին մէջ, առանձնապէս կարեւոր նշանակութիւն ստացած են գաղափարական-դաստիարակչական աշխատանքները, համայնավարական գիտակցութեամբ եւ բարոյականութեամբ օժտուած նոր մարդու ձեւաւորումին համար՝ մարդոց գիտակցութենէն դրամատիրութեան մնացուկները, նաեւ կրօնական նախապաշարումներու վերացնելու խնդիրները:

Անոնց իրականացումին համար, ներկայիս բացառիկ նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են: Մեր Հայրենիքը նոր հզօր վերելքի մը մէջ է, յաջողութեամբ կը կատարէ եօթնամեայ պարտաւորութիւնները: Վերջին տարիները զգալի կերպով բարձրացան աշխատաւորներու նիւթական բարեկեցութիւնը եւ մշակութային մակարդակը: Անհամեմատ աճած է լայն ժողովրդական խաւերու ստեղծագործական աշխուժութիւնը: Մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերած է խորհրդային գիտութիւնը, յատկապէս տիեզերքը նուաճելու ուղղութեամբ: Այս ամէնը աւելի կ'ամրապնդէ մարդոց հաւատքը յառաջդիմութեան, մարքսիզմ-լենինիզմի գաղափարներու ճշմարտութեան նկատմամբ:

Խորհրդային ժողովուրդը համայնավար կուսակցութեան գլխաւորութեամբ յաղթականօրէն յառաջ կ'ընթանայ համայնավարութեան կառուցման ուղիով:

Այդ ճանապարհին վրայ հիմնովին մէկ կողմ կը նետէ այն ամէնը, որ կը խանգարէ մեր յառաջխաղացութիւնը, կ'արգիլէ համայնավարութեան արագ կառուցումը: Ան ամբողջովին կ'ազատագրուի նաեւ անցեալի այնպիսի վնասակար մնացուկներէն, ինչպէս են կրօնական նախապաշարումները:

Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ ...

Գերմանիոյ մէջ եօթը հոգիէն մէկ հոգին նամակադրոշմ կը հաւաքէ, Անգլիոյ մէջ՝ 13 հոգիէն մէկը, իսկ Մ. Նահանգներու մէջ՝ 50էն մէկը:

“ԽԱՅՈՑ ԱԶԳ”

Նուէր Գ. Մ.-ին

Կարգ մը դրուագներ, մանաւանդ անզուսպ խանդավառութիւն կը յառաջացնէին այս մատաղ հոգիներուն մէջ: Իսկ երբ կը հասնէինք այն անցքին, ուր Քեռի Թորոս ռազմաղաշտ կ'իջնէ Տիգրանիկ Տուտուին ծունկերուն վրայէն իմ գիրկս կը նկատուէր ներեսս մերթ շոյելով, մերթ ճանկելով կը ստիպէր որ անգամ մըն ալ պատմեմ, թէ ինչպէս հայ հսկան՝ ձեռքը ահագին բարտի մը բռնած իբրեւ աւել, անով կ'աւլէր թշնամի վրանները՝ մէջի զինուորներով միասին: Զգօն որ տասը տարեկան էր եւ իր խելքով սկսած էր իրականը ու երեւակայականը զանազանել իրարմէ, պարտք կը համարէր զգուշացնել իր եղբայրը:

— Տի՛ղ, Տի՛ղ, ամբողջ ըսածդ սուտ է:

Խեղճ Տուտուն որ կարծես ինքզինքը պատասխանատու կը զգար իր ձեռնասուն մանչուկի անպատկառութեան համար, խոր վրդովումով եւ անհուն քաղցրութեամբ կը ջանար ուղղել զանի:

— Չէ, որդի, Տուտուն մեռնի քո կանաչ արեւուն, մեղք է, այդպէս չեն խօսի: Էն ինչ որ պարոնը պատմեց, գրուկա մէջ գրքին: Գիրքը սուտ կը խօսի՞, մեղա՛յ ըսէ, որդի՛:

Եւ որովհետեւ Զգօն կը յամառէր իր ամբաստանութեան մէջ, Տուտուն ինքն էր որ կը պաղատէր բազկատարած:

— Մեղայ, Տէր մեղա՛յ: Աստուած զըրեխի ասաց վերայ չբռնես (հաշիւի չառնես):

Գիրի ու գիրքի հանդէպ ունեցած այս անխոցելի հաւատքն էր որ զինքը դէպի իմ անկիւնս կը մղէր վիլլայի ընդարձակ պատըշգամին վրայ. ուր կ'առանձնանայի թերթ կարդալու: Իր տալիք հարցումներուն պարզամտութիւնը վայելելու համար տնեցիներն ալ կուգային միանալու մեզի: Այն ատեն, իր եւ իմ միջեւ ծայր կուտար տրամախօսութիւն մը որ հետզհետէ կը տաքնար:

— Տղայ, լաօ, էտ ի՞նչ ա գրուկ մէջ յէտս ղազիթին:

Եւ որ կը ճանչնայի իր յուսացած պատասխանը կը յայտարարէի.

— Բան չկայ մէջը. Տուտու, բնաւ բան չկայ:

— Տղայ, դու զիս ցնդածի տե՞ղ ես դըրեր: Ժամու վարագուրի չափ ղազիթէն բացեր կը կարդաս ու կ'ասես բան չկայ ի մէջ...: Մեղա՛յ մեղա՛յ իմ Ստեղծողին:

Դրացի ընտանիքին մեծ մայրը որ յաճախ կ'այցելէր Տուտուին եւ տարեկցութեան մենաշնորհին բերումով միակն էր որ զայն աւազանի անունով կը կոչէր, իբրեւ թէ ի նպաստ ինծի կը միջամտէր.

— Նարման, խելօք մը տեղդ նստէ: Պարոնը ինծի ու քեզի պէս պառաւներուն համար չէր որ էվռոփաները գնաց ուսմունք սորվեցաւ: Թող հիմա մեր տեղը երկու հատ ըրնտիկ աղջիկ ըլլային պարոնը անոնց ղազեթա կը կարդար, յայսմաւուրք ալ կը կարդար:

— Քա, մեղայ, կը յամառէր Տուտուն որ պառաւեր ենք, երթանք սաղ սաղ թաղուի՞նք: Մենք ալ երիտասարդ եղեր ենք, մենք էլ մօրէ ծներ ենք, խօմ քարի տակէն չենք բուսեր:

Ու իմ կողմս դառնալով հետեւեալ սրտցաւ խրատականը կ'ուղղէր ինծի.

— Էն մարդ որ ուսմունք ունի, կը նըմանի էն մէկէլ մարդուն որ դրամ ունի: Հարուստը պէտք է որ աղքատին ողորմի. գիտնականն ալ պէտք է որ տգէտին ողորմի:

Աստուած քեզի ուսմունք ա տուեր, պէտք է որ չունեցողին բաժին խանես: Չէտս ղազիթէն փշուր մի ամուր կարդա՝ մենք էլ լսենք, խօ բերանդ չի ցաւիր:

Նահանջի ճամբան այսպէս ամէն կողմէ փակուած գտնելով, Գարկաձրուած կը սկսէի կարդալ:

— Լսէ, Տուտու,— Փարիզէն կը հաղորդեն թէ տեղւոյնՓափիյօն տ'Օր անուն մեծ վաճառատան սեփականատէրը՝ այրի Տիկին Մետոք լքուած ըլլալով իր կահեր սիրահարէն, պաշտօնէութեան չարքերէն արձակեց բոլոր անոնք որոնց մազերուն գոյնը կրնար իր անհաւատարիմ բարեկամը յիշեցնել: Ճամբուածները դատարան դիմելով հատուցում պահանջած են:

Երբ վերջացուցի, Տուտուն վայրկեան մը կասկածանքով արտայայտութիւն դիտեց, եւ երբ ինծի հետ ուրիշներ ալ հաստատեցին թէ կարդացուածը թերթին մէջէն էր, այն ատեն էր որ բանը բացաւ ընդդէմ Տիկ. Մետոքին:

— Չէտա անամօթ կնկան ծամը կտրել գնեմ իւր ծոց, յետոր յերես ըսէ մէկ չեն քսած: Էտանկ խայտառակութիւն յէ՞ր կը գրեն մէջ ղազիթին: Ուրիշ բան մի կարդա:

— Լաւ, ահա քեզի ուրիշ բան. — Նոր վեկիոյ Թաղաւորը Հաաքօն է, քանի օրէ ի վեր Քոփէնհակ կը գտնուի իր հիւր Տանըմարքայի Քրիստիան Ժ. թագաւորին, որը ինչպէս յայտնի է, իր բաղատ եղբայրն է. վեհապետ եղբայրները առաւօտները միասին կը նախաճաշեն, իրենց վաղեմի դաստիարակին հետ, տոյ կ'իջնեն թէնիս խաղալու:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(3 Շար.)

ԴԱՐԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՀՍԿԱՆ ԵՒ ՓՈՔՐԻԿԸ

Երեւանի մատենադարանին մագաղաթեայ հսկան 758 իսկ փոքրիկը 525 թիւը կը կրեն։ Անոնք զանազան երկիրներ երկար ճամբորդութիւններ կատարելէ յետոյ հասան մատենադարան, ուր կը գտնուին բազմաթիւ պատմական հնութիւններ։ Դարաւոր այդ հնութիւնները այժմ կը հանգստանան կակուղ թաւիշներու վրայ ապակեայ դարակներու մէջ։

Այս գիրքը կազմելու համար հարկ է եղած մօտ 700 հորթի մորթ։ Ձեռագիր այդ մագաղաթները կը պարունակեն երկու հարիւր զանազան անցքերը պատմական հայկական յունական եւ այլ ազգերու պատմութիւններէն։ Անիկա կազմուեցաւ հարուստ Հայու մը՝ Աստուածատուր Բաբերդցիի յանձնարարութեամբ։ Գիրքը գրուած էր երեք տարիի ընթացքին 1201 – 1204 թուականներուն, Վարդան Կարնեցիի կողմէ։ Այդ գիրքէն կը տեղեկանանք որ 1204 թուականին Սելջուքները սպաննեցին ձեռագրին տէրը եւ միասին տարին անոր գոյքերը։ Այդ շրջանին զանազան վայրեր ապրող Հայերը մեծ գումարներու փոխարէն գնեցին այդ գիրքը։ Աւելի քան 7 դար մագաղաթեայ հսկան պահուեցաւ հայկական վանքի մը մէջ։ Աւելի յետոյ Մուշի Հայերը իրենց հետ փոխադրեցին եկեղեցւոյ իրեղէնները եւ այդ 34 քիլօ ծանրութեամբ գիրքը երկու մասերու բաժնելով իրենց հետ տարին։ Երկու երեք տարի յետոյ առաջին կէսը հասաւ մատենադարան իսկ միւս մասը տակաւին երկար ժամանակ պահուած մնաց հողի տակ մինչեւ որ, 1921ին այդ կէսն ալ գտնուելով բերուեցաւ մատենադարան։ Մագաղաթեայ հսկային 17 թերթիկները փրցուելով հասած են Իտալիա եւ մինչեւ այսօր կը պահուին Վենետիկի մէջ։

Գալով փոքրիկ ձեռագրին, ան լուցկիի տուփի մը մեծութիւնը ունի, կը կշռէ 19 կրամ եւ կը բաղկանայ մագաղաթեայ 104 թերթիկներէ։ Պարունակութիւնը կարելի է կարդալ խոշորացոյցի օժանդակութեամբ։

Այդ ձեռագիրը գրի առնուած է գեղագիր Օգսէնթի կողմէ 1434 թուականին Խրիմի մէջ։ Գիրքը հինգ դարերէ ի վեր սերունդէ սերունդ փոխանցուած եւ թափառած է քաղաքէ քաղաք։ Այդ փոքրիկ մագաղաթը 1873ին գտնուեցաւ Երեւանի քարերու մէջէն, ուր քշուած էր հեղեղներու միջոցաւ։

Այդ գիրքը վերջին անգամ կը պատկանէր Փէթերպուրկի «Արաքս» թերթի խմբագիր Սիմոն Գուլամեանի, որուն տան մէջ 15 տարի մնաց ապակեայ դարակի մը մէջ։

15000 ձեռագիրներ, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ վիմափոր տախտակ մը, կը պահպանուին այսօր Երեւանի Մատենադարանին մէջ։

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մայիս 8ի Կիրակի օրը, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան հանդէսը։

Միութեան նախագահ Պ. Վահէ Ցրէնկեանի բացման խօսքէն ետք, խօսք առաւ ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը՝ Պ. Բուառ, որ բացատրելէ ետք համաշխարհային մարդասիրական մեծ կազմակերպութեան մարդկութեան ընծայած անհամար բարիքները, անդրադարձաւ հայկական համեստ քոյր կազմակերպութեան՝ Փարիզահայ Կարմիր Խաչին արդիւնաւէտ գործունէութեան։

Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Պ. Սեդրակ Քարեան, ֆրանսերէն ճառով մը անդրադարձաւ գութի եւ մարդասիրութեան զգացումներուն, որոնք ըստ, հիմը կը կազմեն անկասկած համաշխարհային բարօրութեան։ Մէջ բերաւ առակներ Եզովբոսի օրինակելի կեանքէն եւ վերջացուց իր խօսքերը հրաւիրելով ներկաները ընթանալ բարիին ու գեղեցիկին ճամբէն։

Ապա խօսքը տրուեցաւ օրուան հանդիսութեան նախագահութիւնը ստանձնած ֆրանսական Բժշկ. Կաճառի անդամ եւ մեծանուն գիտնական Փրոֆ. Քամիյ Լիանի։

Յարգելի փրօֆէսէօրը խանդավառ ճառ մը արտասանեց, որուն ընթացքին ի յայտ եկան իր անվերապահ սէրն ու համակրանքը դէպի հայ ժողովուրդը եւ անոր դարաւոր մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը։ Շեշտեց այն սերտ կապը որ դարերէ ի վեր գոյութիւն է ունեցած Ֆրանսացի եւ հայ ժողովուրդներուն միջեւ։ Այդ կապը, ըստ, աւելի ամրացած է արեան այն մկրտութեամբ որ տեղի ունեցած է համաշխարհային երկու մեծ պատերազմներու ընթացքին, երբ հայ ժողովուրդը իր արիւնը թափած է, ազատութեան յաղթանակին համար, Ֆրանսայի կողքին։ Յիշեց մեր բոլոր հերոսները որոնք ինկան հայ ազատագրութեան արիւնոտ ճամբուն վրայ եւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ սրտաբուխ շեշտով մը բացագանչեց. «Յաւէտ կեցցէ Ֆրանքօ-հայկական բարեկամութիւնը»։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ գործադրուեցաւ գեղարուեստական գողտրիկ բաժին մը, ուր հայ եւ օտար արուեստագէտներ ստեղծեցին տաքուկ մթնոլորտ մը։

Հաճոյքով ունկնդրեցինք ծանօթ դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեանը եւ նոյնքան հաճոյքով դիտեցինք Օր. Ալիս Պօյաճեանի եւ Պ. Պ. Մելքոնեանի եւ Պէրպէրեանի հայկական տոհմիկ պարերը։

Գեղեցիկ ելոյթներ ունեցան նոյնպէս՝ Օր. Աժտէրեան (դաշնակ), Պ. Նահապետեան (հարմօնիքա), Պ. Հանրի Մարգարեան (իր հեղինակած երգերը), Գէորգ Եանպէկեան (մեներգ), Արտաշէս Գմբէթեան (արտասանութիւն) եւ ֆրանսացի արուեստագէտներէն՝ Օր. Մարեւալ Տիզէս (ջութակ) եւ Տիկին Տը Մոնսօ (թաւջութակ)։

Համակրելի էր խօսնակը՝ Օր. Իրմա Պատմաճեան որ իր մասնակցութիւնը բերաւ նոյնպէս գեղարուեստական բաժնին, Վ. Հիւկոյի մէկ քերթուածին արտասանութեամբ։

«Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը, իր տաղանդաւոր ղեկավարին՝ Կարպիս Ափրիկեանի առաջնորդութեամբ երգեց հայկական երգեր, որոնք չեշտեցին փայլը օրուան հանդիսութեան։

Ն. Մ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԼԻՈՆ.— Երկու տարիէ ի վեր, Լիոնի Հայութեան երաժշտասէր հասարակութիւնը, գոհունակութեամբ եւ հպարտութեամբ կը հետեւի Փարիզի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ կազմակերպուած Հայ երգի փառատօներուն։ Այս անգամ կրկին Փարիզէն Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կաւվարենց» խումբը, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս Սիամանթօ խումբին, 14 Մայիս՝ Շաբաթ երեկոյ Զ. Թագաւորեանի սրահին մէջ ներկայացուց Հայոց Պատմութեան փառաւոր եւ անմոռանալի էջերէն Վարդանանց պատերազմը։ Երկար ատենէ ի վեր, մեր քաղաքի Հայութիւնը հայ թատրոնին կարօտը ունէր։ Անշուշտ ինչպէս երգի փառատօները, նմանապէս «Վարդանանցի» ներկայացումը, հոս ծնած եւ հասակ նետած երկսեռ մեր երիտասարդներուն կողմէ ջերմ քաջալերութիւն գտան, վառ պահեցին Արմենական ցեղին ջահը այս հիւրընկալ ափերուն վրայ։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սիրելի «Յառաջ».— Գոյժ մը որ կուգայ հեռաւոր Ամերիկայէն։ Ալիքսան Կիւլեան, «Պուլվար Օտտօ»յի Նոր Սերնդականներէն, լաւ գնդակ խաղացող մըն էր Արծիւ խումբէն, մեկնած էր Ամերիկա։

Հոն Հայուհիի մը հետ ամուսնանալով՝ շատ համեստ բոյն մը կազմած էր։ Այժմ ոչ եւս է։ Ապրիլ 24ին, Տիթրոյթի մարզադաշտին վրայ ինկած է, յաւիտենապէս բաժնուելով սիրելիներէն, թողլով երկու որբեր եւ այրին։

Սիրելի Ալիքսան, ընկերներդ, երբ այս սեւ լուրը առին, սիրած խաղդ կը խաղային ֆրանսական խումբի մը հետ։ Սուգի նշան՝ վայրկեան մը դադրեցուցին իրենց խաղը եւ բարեւի կեցան։ Ծնողքդ, ազգականներդ եւ ընկերներդ մահդ կ'ողբան։ Դուն ալ հեռացար, հեռու սիրած հայրենիքէդ ինկար դաշտին վրայ՝ զինուորի պէս։

Սոյն տողերս փունջ մը ծաղիկ համարէ թարմ հողակոյտիդ վրայ։

ՍՈՆԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ Հայկական գիտական կաճառին կից հաստատուած է քրտական բաժին մը, ուր պիտի ուսումնասիրուին քրտական պատմութիւնը եւ ցեղագրութիւնը։

Ծրագրուած է հրատարակել քրտական պատմութեան եւ գրականութեան նուիրուած երկեր, անոնց կցելով հայերէն եւ ռուսերէն թարգմանութիւնները։

Խորհրդային Միութեան քրտական երկրորդ կաճառն է այս։ Առաջինը կը գտնուի Լենինկրատի մէջ։

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ եւ Վարդան Մամիկոնեանի արձաններէն ետք, պիտի շինուի Մհերի արձանը։ Արդէն լրացած է Մեսրոպ Մաշտոցի պաշտլթէ շինուած գեղակերտ արձանը, որ պիտի զետեղուի Մատենադարանի նորակառոյց շէնքին մուտքին։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ բացուած է ձեռնոցի գործարան մը։ Գործարանը օժտուած է հիւսող, ձեւող, կարող եւ այլ նորագոյն մեքենաներով եւ սարքաւորումներով։ Այստեղ պիտի պատրաստուին կնոջ, տղամարդու եւ մանուկներու զանազան տեսակի բամպակէ, մետաքսէ, եւ այլ նիւթերէ ձեռնոցներ։

Ընթացիկ տարուան մէջ գործարանըպիտի արտադրէ շուրջ ութ հարիւր հազար զոյգ ձեռնոց։ Յառաջիկայ տարի այդ թիւը պիտի կրկնապատկուի, իսկ եօթնամեակի վերջաւորութեան՝ գործարանին արտադրական կարողութիւնը պիտի հասնի երեք միլիոն զոյգ ձեռնոցի։

ՎԵՐՋԻՆ տարիներու ընթացքին Հայաստանի գիտականներուն պատկանող աւելի քան երեսուն աշխատութիւններ հրատարակուեցան արտասահմանի մէջ։ Խումբ մը հայ տարրագէտներ պատրաստեցին գիրք մը, որ լոյս տեսաւ Լոնտոնի մէջ, Մեծն Բրիտանիոյ Խորհրդակցական գրասենեակին կողմէ։ Հայ տարրագէտները այդ գրքին մէջ կը բացատրեն կարգ մը բաղադրութիւններու յատկութիւնները, եւ առաջին անթիւ՝ թէ ինչպէս կը պատրաստուին նախանիւթեր, որոնք կը նպաստեն նոր օրկանններու կազմութեան։ Հայ տարրագէտներու այս գիրքը պիտի հրատարակուի նաեւ Ֆրանսայի, Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ։

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ աւազահանքերուն մէջէն յաճախ երեւան կ'ելլեն հնադարեան ոսկորներ։ Վերջերս գտնուեցաւ մամութի ամբողջ ակռայ մը, որ կը կշռէ չորս քիլօ, այժմ այս ակռան ցուցադրուած է Ղարիբջանեան գիւղին եօթնամեայ վարժարանին բնագիտութեան թանգարանին մէջ։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

ՅՈՎՀ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ասոնց իւրաքանչիւրին յաջորդականութիւնը բացատրելու համար մէջտեղները «անկէ յետոյ» մը կը նետէ, որ տասն անգամ կրկնուելէ ետք, տասնըմէկերորդին արդէն փոխուած կ'ըլլայ «անկէ – տուր»։

Տղաքը մրցումով կը հաշուեն զանոնք, ուշադրութեան տետրակի կողքին կը նշանակեն եւ ուսուցչին մեկնելէն ետք խոշոր ու ընթեռնելի գիրերով կը գրեն սեւ տախտակին ճակատը.

«Ութսուներեք անկէտոյ,
Քսանեւհինգ յետոյ»։

Եւ ասիկա՝ նուաղագոյն թիւն է։

Սպառնալու միակ ու սիրելի ձեւ մը ունի.

— Տղայ, քեզ հիմա քովս կը կանչեմ ու կ'ապտակեմ։

Մտերմական անունը գլխագրով գըրուած «Անկէտոյ» է։

Օր մը, լաւ չեմ յիշեր՝ ինչ հարցումի պատասխանելու համար, ամբողջ գիտցածս, շատ սահուն ոճով մը իբր պատասխան շարելէ ետք, երբ տեղս կ'անցնէի, ըստ լրջութեամբ եւ յօնքերը վեր քաշելով.

— Գիտցած ըլլաս, որ քեզմէ բանաստեղծութիւն կամ ճարտասանութիւն չէ, որ կ'ուզէի։

Այս քննադատականին յաջորդեց ծիծաղ մը մեր շարքերուն մէջ. եւ անուն մը՝ ինծի.

— «Ընկեր Ճարտասան» կամ «Պարոն Բանաստեղծ»։

Գ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Գծագրութեան ուսուցիչն է աս, փոքրակազմ ու ճաշակաւոր մարդ մը, որ հաւանաբար եղած է մանուկ եւ ունեցած կնքահայր մը, որ մեզի ծանօթ իր մականունէն զատ՝ առաջին անուն մը տըւած է անոր։ Բայց մենք չէինք գիտեր, թէ ինչու ինը ամսուան մէջ ոչ լսեցինք, ոչ ալ կրցանք գուշակել այդ անունը։

Հաւանաբար այդ անպատեհութիւնը դարմանելու համար էր, որ դասարանը ժողովի նստաւ եւ «Միսիւծափոն» անունով մկրտեց զինք։

Այս մարդը կը տեսնէ ականջներով, վասնզի երբ աղմուկը չատնայ դասարանին մէջ, կ'ընդհատէ դասը եւ ձեռքի կաւիճը մէջտեղէն կոտրելով կ'ըսէ. «Տղաք, ձայն մի հանէք, որ տեսնեմ ինչ դծելս»։

Երբ յուսահատի անվերջ աղմուկէ, իր կաշիէ պայուսակը խեղդելու չափ ուժով թեւին տակ սեղմած՝ արշաւանք մը կը կազմակերպէ դէպի դուռը, որուն առջեւ չհասած, չլարուած ժամացոյցի ճօճանակի մը պէս կը դանդաղի մինչեւ որ տղաքը վրայ հասնին ու սկսին համոզել զինք, որ բարի ըլլայ վերադառնալու իր տեղը։ Եւ կը խոստանան խելօք կենալ ու հետեւիլ դասին ուշադրութեամբ։

Միսիւին կը վերադառնայ եւ հարկ կը տեսնէ փոքրիկ բացատրութեամբ մը ինքզինք ճանչցնել մեզի։

— Էյ, ինծի նայեցէք, ես ձեր գիտցած մարդերէն չեմ. ես վարժապետութիւնով եմ ապրիր. ես ափարթըմաններ ունիմ։

— Միսիւ, քանի՞ յարկնոց է, — կը հարցնէ տղայ մը լրջութեամբ։

— Միսիւ, պատուհանէն ծովը կ'երեւի՞, — կը հետաքրքրուի ուրիշ մը։

— Միսիւ, վերի յարկը շատ հով կա՞յ, կ'ուզէ գիտնալ ուրիշ մը։

Միսիւին մեկնել կը փորձէ, բայց դրեթէ բոնի ետ կը բերուի սեւ տախտակին առջեւ։

Այս անգամ իրապէս քիչ մը խելօք կը կենանք։

Միսիւին չուզեր առիթը փախցնել։

— Ես Հինդլեան ալ դաս կուտամ, Պէզազեան եւ Պէրպէրեան ալ կ'երթամ, Էսայեան ալ կը յաճախեմ, բայց ոչ մէկ տեղ ամսականի համար կ'երթամ եւ ոչ մէկ տեղ ձեզի պէս անշնորհներու կը հանդիպիմ։

— Միսիւ, քանի որ ամսականի պէտք չունիք, մեզի «շնորհք» գնեցէք։

— Ոչ, — կը ժխտէ մէկը, միսիւին այդ դրամով ուսանող որբերուն մելան ու թուղթ պիտի գնէ։

— Կը գնեմ, ի՞նչ կայ որ, — կը համաձայնի միսիւն։

— Ի՞նչ կայ որ, մեծ բան մը չէ, միւսին կը գնէ։

— Ամսականէն զատ՝ ափարթըմանին վարձքն ալ կայ։

— Լաւ, Թշուառական, — կը սպառնայ միսիւն, — հիմա աթոռին թռչիլը կը ցուցնեմ քեզի։

Հնչող զանգակին ձայնը միսիւն դասարանէն դուրս ... կը թռցնէ։

ՄԵՐ ԴԱՍԱՐԱՆԸ

Հոս, երեսփոխանական ժողովի մը պէս, Հայաստանի բոլոր մասերէն ու գաւառներէն հաւաքուած տղաք կան, որոնց թիւը կը հասնի քառասուներեքի։

Ասոնք, ըստ իրենց հետեւած մասնագիտութեան, կը բաժնուին հետեւեալ կերպով, — 31 առեւտրական, 9 գիտական, երեք գրական։

Վերջին երեքէն մէկը սալմաստեցի է, երկրորդը՝ նախիջեւանցի, երրորդը՝ ղարահիսարցի։

Ջղակտոր Հայաստանի երեք մասերէն երեք տղաք եղբայրօրէն ճամբայ ինկած են դէպի Տաճարը Գեղեցիկին։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(6 եւ վերջ)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Մարսէյլ. — Սէն Լուի մեր գործակալէն ստիպողաբար կը խնդրուի ցանկը ղրկել, հաշիւի թիւրիմացութիւններ չստեղծելու համար :

ՏՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԼԻԶԻԷՕ ԵՒ ՏՕՎԻԼ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ եւ ԶԱՒԱՐԵԱՆ խումբերու եւ Ապրիլեան Սերունդին կողմէ :

ՅՈՒՆԻՍ 5
ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԿԻՐԱԿԻ
(Փանթըքոթ)

Օթօքարը կը մեկնի Իսիի սովորական վայրէն առաւօտեան ժամը 6ին, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիքէն ժամը 7ին (Պուլ. Մաժենթայի անկիւնը) :

Վերադարձ ժամը 23ին : Ճամբու ընթացքին գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կարելի է ճաշը միասին բերել : Երթուդարձ 12 Ն. Ֆ. (փոխանակ չողեկառքով 37 Ն. Ֆ.ի) :

Հեռաձայնել ՍԷՎ. 06.20 :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը : Կը խօսի Պ. Պասմաճեան : Նիւթ՝ «Արդի գիտութեան մասին ընդհ. ծանօթութիւններ» : Կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ :

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԼԻՈՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի 18 Մայիս ժամը 15ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն :

Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 15.30ին, Պոմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

Օրակարգ. — Ա) Զեկուցում երկու տարուան գործունէութեան եւ Բ) 17րդ պատ. ընդհ. ժողովի համար պատգամաւորուհիներու ընտրութիւն :

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նըկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20.30-ին դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ :

ՎԻԷՆԻ Կ. ԽԱՉԻ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ : Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցիին մէջ : Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորի ընտրութիւն : Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 10.30ին հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարուի ՏՕՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆի հոգւոյն համար, անոր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ : Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի այս ազդը հրաւէրի տեղ նկատել :

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Տեղի պիտի ունենան 15 – 22 Մայիս երեկոները ժամը 8.30ին, Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյն մէջ, 21 Պուլվ. Ժօժէն Տէրիւէլ : Պիտի խօսի Վեր. Ս. ՊԱՏԳԱԼԵԱՆ, (յայտնի բանաստեղծ եւ աւետարանիչ) : Կարեւոր նիւթերու շուրջ :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Հայկուհի Կիլպոլեան իր աղջըկան Սեդա Կիլպոլեանի ապաքինման առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ :

Իսիի եկեղեցիին 50 Ն. Ֆ., «Հայ-Բոյժ»ին 30 Ն. Ֆ., Կապոյտ Խաչի կայանին տասը Ն. Ֆ., Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար տասնական Ն. Ֆ. :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿՐԸՆՈՊԼ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ : Անդամատետրները միասին բերել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ
ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

"ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐԸ" ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համասեբաստահայ Վերաշ. Միութեան Մարսէյլի, Օտտօ. Գապիւսէլի եւ Սէնթ Անթուանի քոյր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եւ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած Սեբաստահայերու Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30-ին, Գապիւսէլի հայկ. դպրոցի օդասուն պարտէզին մէջ, 9, Թրավէրս Տէր Մարտիրոսեան :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին կարող ուժերու կողմէ :

«Շիրվանզատէ» թատերախումբը կը բեմադրէ «ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ» խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը :

Մուտքը ազատ է :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ :

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՕՆ
58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise' PARIS 9 - Tél. TAI 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Անիէռի Սալ տէ Ֆէթին մէջ,

16, Place de l'Hôtel de ville

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :
Մասնակցութեամբ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի
Ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր :

Robert Séto et ses Rumberos d'Europe No 1

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Հ.Օ.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը, իր մայր միութեան (Հ. Օ. Մ.) յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ :

Այդ հանդէսին կը մեծարուին նաեւ իր վեթերան անդամները :
Օթէլ Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, 43 Պուլ. Ռասփայ,
Այս Կիրակի, ժամը 19էն 23

Գեղարուեստական բաժին, ժողովրդական նուագ, երգ, պար, արտասանութիւն : Կը մասնակցին Օր. Ներ Տ. Զարաֆեան, Ա. Գաբոյեան, Անի Թարօն : Պ. Պ. Կ. Ափրիկեան, Ա. Սերոբեան, Մ. Պօղոսեան եւ Եր. Գրիգորեան :

Տոմսերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ. :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի

Այս Կիրակի ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ

88, RUE D'AUBAGNE

Հանդէսը կը վարէ Միութեան փոխ նախագահ Պ. ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Ներկայացուցիչներ. — Ազգ. Կեդր. վարչութիւն, Կրօնական Յարանուանութեանց, Բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներ :
Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին : Ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. ՇԱՄԻՐԵԱՆի : Կը ներկայացուի՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆի

ԱՆՈՅՇ

Օփերայէն զանազան պատկերներ, ինչպէս նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ :

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, SERGE GARO նուագախումբով :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մշակութային ակումբին կողմէ :
21 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, Սալ Ռամոյի մէջ,

PLACE SATHONAY, LYON

Միութեանս 40 հոգինոց երգչախումբը բեմին վրայ Ղեկավարութեամբ

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Պիտի ներկայացուի « ՏԻԿԻՆԸ ԿԸ ՆՆՋԷ ... »
Յակոբ Աբրահամեանի, որուն կը մասնակցին — Սրբուհի Գզարեան, Մաննիկ Սերովբէ, Ոստանիկ Գաբրիէլեան, Գէորգ Պառաւեան :
Գեղջկական պարեր, առաջնորդութեամբ՝ Տէր եւ Տիկ. Մութավէլեանի :
Կը մասնակցի երգիչ Բիւզանդ Ֆընտըգեան (Փարիզէն)
« ՎԵՑ ՈՒ ԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ»
Զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Մարթէն Օփլագի
Մասնակցութիւն Օր. Լեա Դաւիթեան Պ. Պ. Ստ. Զրաճեան, Արթիւր Պիլէճեան, Փօլ Փոբթուգալեան, Ժաքի Օր ջանեան :
Տոմսերու գիներ. — Հրաւիրատոմս, Ա. կարգ 5 Ն. Ֆ., Բ. կարգ 3 Ն. Ֆ. :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 19 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8803 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4604

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՄԵՌԱՒ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԵՐԼԻՆ Կ'ԵՐԹԱՅ, ԻՍԿ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ՝ ԼԻԶՊՈՆԱ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՉԿՐՑԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ

Անորոշութիւններով եւ անակնկալներով լեցուն օր մը եղաւ Երեքշաբթի : Անպատեհլի եւ հակասական դէպքեր իրարու յաջորդեցին շարժապատկերի տեսարաններու նման :

Առաւօտ ժամը 8·30, ինչպէս գրած էինք Խրուշչեւ յանպատրաստից մամուլի ասուլիս մը տուաւ : Շեշտեց թէ նոյն իրիկունը իսկ կը մեկնի եթէ Այզընհաուըր չդատապարտէ Իւ 2ի միջադէպը, չպատժէ անոր պատասխանատուները եւ այս առթիւ ցաւ չյայտնէ եղածին համար :

Ժամը 9·30 — Մորիս Թորէզ եւ իր կինը խորհրդային դեսպանատուն կ'այցելեն եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը կ'ունենան Խրուշչեւի հետ :

10·05ին — Արեւմուտքի երեք Մեծերը Էլիզէ կը հաւաքուին : Ժողովը կը տեւէ ճիշդ մէկ ժամ :

10·30ին — Խրուշչեւ Մեղան (Մառն) կը մեկնի, իրեն կ'ընկերանայ՝ մառեշալ Մալինովսկի : Այս վերջինին համար տեսակ մը ուխտագնացութիւն կ'ըլլայ քանի որ առաջին աշխարհամարտին Ցարական բանակներու շարքին կռուած է այս վայրին մէջ :

11·15ին — Անգլիական դեսպանատան մէջ կարճ հանդիպումէ մը ետք՝ Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն Մառն լա Քոքէթ կը մեկնին :

12·30ին — Հիւրընկալող պետութիւնը՝ Ֆրանսա կը հրաւիրէ երեք Մեծերը խորհրդակցական հանդիպումի մը համար, նոյն օրը ժամը 3ին : Հոն պիտի քննուին վեհաժողովին կարեւոր հարցերը, ժողովը սկսելու համար : Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն սիրով կ'ընդառաջեն : Սակայն բարդութիւն մը երեւան կ'ելլէ : Խրուշչեւ Փարիզէն հարիւր քմ. հեռու կը գտնուի : Իրեն ուղղուած նամակը նախ կը յանձնուի Խորհրդային դեսպանատուն (Բիւ տը Կրընէլ) հուսկ ուրեմն ոստիկան մօթօսիքլիսթներ սրընթաց Մեղան կը մեկնին փոխանցելու համար հրաւէրը :

12·30ին — Ամերիկեան բանբերը դիտել կու տայ որ Զօրավար տը Կոլին հրաւէրը ընդունելով՝ Խրուշչեւ «ընդվզում» մը ըրած պիտի ըլլայ : Այս առթիւ կը շեշտէ թէ Վերին ժողովը իր օրակարգով պիտի [illegible] :

13ին — Երկրորդ յանպատրաստից ասուլիս մը Խրուշչեւի կողմէ, Մեղանէն 14 քմ. հեռու ագարակի մը մէջ : Լրագրողի մը այն հարցումին թէ ընդառաջ պիտի երթա՞յ տը Կոլի հրաւէրին, Խրուշչեւ այո՛ կ'ըսէ : Այսուհանդերձ ուրիշ լրագրողի մը հարցումին պատասխանելով կը շեշտէ թէ ցորչափ իր պայմանները չեն ընդունուած, իրենց մասնակցութեամբ Վերին Ժողով տեղի պիտի չունենայ :

13·25ին — Խրուշչեւ Փարիզ կը վերադառնայ : Ժամը 140 քմ. արագութեան վրայ լրագրողներու եւ Խրուշչեւի ինքնաշարժին միջեւ «հետապնդում» մը տեղի կ'ունենայ : Կատարեալ մրցում մը :

14·50ին — Խրուշչեւ Խորհրդային դեսպանատուն կը հասնի :

14·52ին — Մաքմիլըն եւ Այզընհաուըր Էլիզէ կը հասնին :

15ին — Խրուշչեւի կը սպասեն ժողովը սկսելու համար :

15·05ին — Երեք Մեծերը կը սկսին իրենց ժողովը : Խրուշչեւի բազկաթոռը պարապ է միշտ : Այս վերջինը Խորհրդային դեսպանատան մէջ ճաշի նստած է, ըմպելիք մը առնելէ ետք : Խորհրդային դեսպանատունը հաղորդագրութիւն մը կը հրապարակէ : Խրուշչեւ իր պայմաններէն չէ հրաժարած :

16·10ին — Խրուշչեւի մամուլի ասուլիսը տեղի չունենար :

16·55ին — Էլիզէ զեկոյց մը կը հրատարակէ չեշտելով — «Խորհրդային վարչապետին բացակայութիւնը հաստատուած է : Զօրավար տը Կոլ նկատի կ'առնէ որ այս պայմաններուն մէջ խորհրդակցութիւնները չեն կրնար շարունակուիլ» :

17·05ին — Արեւմտեաններու խորհրդակցութիւնը վերջ կը գտնէ :

17·50ին — Քոնտրաթեւ, խորհրդային դեսպանատան խորհրդատուն Էլիզէ կը մեկնի եւ նամակ մը կը յանձնէ տը Կոլին, ոչ մէկ նորութիւն : Խրուշչեւ միշտ նոյն պայմանները կ'առաջարկէ :

18ին — Արեւմուտքի բանբերները կը հաղորդեն թէ ժամը 21·30ին Երեք Մեծերը վերստին պիտի հաւաքուին : Շուօ, Էլիզէի բանբերը կը յայտնէ թէ ժամը 14·55ին Խրուշչեւ հեռաձայնած ու հարցուցած է թէ ժողովը՝ նախապատրաստակա՞ն բնոյթ պիտի ունենայ թէ բուն Վերին Ժողովը պիտի ըլլայ : Առաջին պարագային յանձն կ'առնէ ներկայ գտնուիլ երկրորդին՝ ոչ, մինչեւ այն ատեն որ Այզընհաուըր ներողութիւն չէ խնդրած :

18·30ին — Կրոմիքօ եւ Սոլտաթով Անգլիական դեսպանատուն կ'երթան տեսակցելու համար՝ Սելվին Լօյտի հետ :

19ին — Տը Կոլի մէկ նամակը կը յանձնուի՝ Խրուշչեւի :

20ին — Կրոմիքօ դեսպանատուն կը վերադառնայ : Ոչ մէկ դրական լուծում գտնուած է :

21ին — Կը լսուի թէ Օռլիի մէջ «Քոլոմպին» (Այզընհաուըրի), «Վիսքաունթ» (Մաքմիլընին) եւ «Իլիուշին» (Խրուշչեւին) օդանաւերը պատրաստ գտնուելու հրաման ստացած են :

21·30ին — Արեւմուտքի երեք Մեծերը Էլիզէի մէջ երրորդ անգամ ըլլալով կը հաւաքուին : Ժողովը քառորդ ժամ մի-այն կը տեւէ :

21·55ին — Մամուլին կը յանձնուի Խորհրդային յայտարարութիւն մը :

Այզընհաուըր՝ պէտք է ընդունի Խրուշչեւի պայմանները, այլապէս Վերին ժողով տեղի չունենար :

22·30ին — Արեւմուտքի երեք Մեծերու զեկոյցը կը հրատարակուի : Կարճ եւ լակոնական ոճով նախ կը հաստատէ Վերին Ժողովի ձախողութիւնը Խորհրդային վարչապետին բռնած ընթացքին պատճառով, ապա յոյս եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն «ապագային, որեւէ մէկ պատեհ ժամանակ» քննութեան առնել միջազգային հրատապ խնդիրները :

Զեկոյցը կ'ըսէ ի մէջ այլոց : «Անկախ մնացած բոլոր հարցերը պէտք է կարգադրուին ոչ թէ ուժով եւ սպառնալիքով, այլ խաղաղօրէն եւ բանակցութեանց ճամբով» :

× Կանոնիկոս Քեռ, Տիժոնի քաղաքապետը, այցելութիւն մը տուած է Խրուշչեւի եւ համբուրած վարչապետը : Կանոնիկոսը որ երեսփոխան է Ազգ. ժողովին, խստօրէն քննադատուեցաւ այս այցելութեան համար իր կուսակիցներուն կողմէ (Անկախ) :

×

Ոչ ոք կը սպասէր նման արդիւնքի մը : Եթէ նոյնիսկ մեծ յոյս չկար ժողովի յաջողութեան մասին, կարելի չէր սակայն նախատեսել թէ ժողովը կրնայ նոյնիսկ չսկսիլ : Բոլորը համակարծիք են ընդունելու համար թէ նոր Խրուշչեւ մըն էր Փարիզ եկողը : Տը Կոլ եւ Այզընհաուըր կ'ընդունին թէ Ռամպուլէի եւ Քէյփ Տէյվիտի մարդը ուրիշ էր : Երկուքն ալ տեսած էին միայն սիրալիր եւ ժպտադէմ մարդը, «խաղաղ համակեցութեան առաքեալն» մոռնալով համայնավարը :

Ցայտ է սակայն թէ Նիքիթա Խրուշչեւ ծանր ճնշումի տակ է, շատ խօսուեցաւ բանակին մասին եւ մառեշալ Մալինովսկիի ներկայութեան, կայ նաեւ Չինաստանը եւ Խորհրդային վարչապետը իր տէրը չէ այլեւս : Փարիզի երեք օրուան անցուդարձերը ցոյց տուին բոլորին, ինչպէս կը գրէր միջազգային մամուլը թէ ճենթըլմէնի մը (Այզընհաուըր) եւ «կոպիտ գիւղացիի մը» (Խրուշչեւ) միջեւ տարբերութիւն մը կայ :

Եթէ շատ խօսուեցաւ Մալինովսկիի ներկայութեան մասին, հարկ եղածին չափ նկատի չառնուեցաւ սակայն Ամերիկայի պատերազմական նախարարին ներկայութիւնը : Ան ալ փաստ մը՝ որ Այզընհաուըրն ալ բանակի ճնշումին տակ է :

Զարմանք եւ յուսախաբութիւն կը տիրեն բովանդակ աշխարհի մէջ : Միացեալ Նահանգներու մամուլը կատղած է Խրուշչեւի դէմ որ համարձակեցաւ նախատել Այզընհաուըրը :

Այս անսպասելի ձախողութեան հետեւանքները բազմազան են : Առաջին ազդեցութիւնը պիտի ունենան Ամերիկայի նախագահական ընտրութեանց վրայ, Այզընհաուըր եւ իր կուսակցութիւնը խաղաղութեան ախոյեան են այլեւս : Այզընհաուըր սխալ կարծիք ունէր Խրուշչեւի վրայ :

× Չորեքշաբթի առտու Խրուշչեւ հրաժեշտ պիտի առնէր տը Կոլէն, կէսօրէն վերջ Շայոյի մէջ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ եւ Հինգշաբթի առտու պիտի մեկնի Պերլին :

Այզընհաուըրի ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ Չորեքշաբթի օր տը Կոլի կողմէ, Հինգշաբթի օր Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Լիզպոնա կը մեկնի :

× ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ — Էլիզէ երթալէ առաջ, Խրուշչեւ անակնկալ այցելութիւն մը տուաւ Մաքմիլընի, Չորեքշաբթի առտու :

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի մէջ (Մայիս 17) ծանօթ լրագրող Ռ. Տրիւմոնտ կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ վերին ժողովի ձախողութեան շուրջ : Կասկած չկայ թէ Կրեմլին, դիտաւորեալ եւ նախասահմանուած ճշգրտութեամբ ուզեց որ Վերին Ժողովը ձախողի :

Խրուշչեւի ելոյթը, որ ռումբի պայթումի տպաւորութիւն թողուց, արկածի եւ պատահականութեան արդիւնք չէր :

Պատրոյգը վառած էին Մոսկուայի մէջ, Խրուշչեւի Փարիզ գալէն առաջ : Փաստ է որ չորս Մեծերու խորհրդաժողովը ձախողութեան դատապարտուած էր ի յառաջագունէ :

Կը նշանակէ թէ մռայլ օրեր կը սպասեն մեզի :

Երբ այս տողերը կը գրենք, դեռ եւս յոյս կայ թէ խօսակցութիւններ կրնան տեղի ունենալ յամառ, փոփոխամիտ եւ ինքզինք պարտադրող խորհրդային ղեկավարին եւ նախագահ Այզընհաուըրին, տը Կոլին եւ Մաքմիլընին միջեւ :

Սակայն նուազագոյն յոյս անգամ չկայ թէ այս խօսակցութիւնները արդիւնքի մը հասնին եւ կարելի կ'ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել որեւէ կարեւոր հարցի շուրջ :

Ճշմարտութիւնը այն է թէ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւններուն մէջ ոչինչ փոխուած էր Քէմփ Տէյվիտի խօսակցութիւններէն ի վեր, երբ Խրուշչեւ կը ջատագովէր Վերին ժողովի մը գումարումը եւ ստացուելիք արդիւնքը :

Վերին ժողովը որ իր ըսելով այնքան բաղձալի էր, քանդեց իր իսկ ձեռքով :

Խորհրդային աշխարհին եւ Արեւմուտքին միջեւ գոյութիւն ունեցող լարուած կացութիւնը, զոր կ'ուզէր մեղմել, այժմ իր իսկ ձեռքով աւելի եւս կը պրկուի :

Այժմ կարելի է հետեւցնել թէ Փարիզի վեհաժողովը, որ իր շարքին առաջինը պիտի ըլլար, դատապարտուած է վերջինը դառնալու :

Նախագահական այցելութիւն տեղի պիտի չունենայ Խ. Միութիւն եւ այն հեռանկարը, որ խորհրդային եւ ամերիկացի ղեկավարները իրարու հետ կրնան տեսակցիլ Այզընհաուըրի պաշտօնի գլուխ գտնուելու միջոցին, ի դերեւ ելած են :

Պաղ պատերազմը աւելի պիտի պաղի եւ տաք պատերազմի մը հաւանականութիւնը կարելի չէ միտքէ հանել : Թէեւ քիչեր կը մտածեն թէ Խորհրդային Միութիւնը պատերազմ ուզէ :

Զինաթափման վերջ տալու հեռանկարը եւս չքացած է :

Փաստը, թէ Խրուշչեւ վճռած էր ձախողեցնել Վերին Ժողովը, այն տեղեկատւ... արտայայտութիւններն էին որ ուղղեց Այզընհաուըրի հասցէին՝ զայն ներկայացնելով հովանաւորողը «աւազակաբարոյ քաղաքականութեան» մը : Յետոյ այնպիսի անպատշաճ պայմաններ դրաւ, որ գիտէր թէ Մ. Նահանգներու նախագահը չէր կրնար ընդունիլ եւ հարկադրաբար պիտի մերժէր :

Ամերիկայի նախագահը յայտարարեց թէ դէպի Խ. Միութիւն ամերիկեան օդանաւերու թռիչք «պիտի տեղի չունենայ այսուհետեւ» :

Բայց, Խրուշչեւ թոյլ պիտի չտար որ այս յայտարարութեամբ խնդիրը կարգադրուած նկատուէր : Ուստի պահանջեց որ Այզընհաուըր ներողութիւն խնդրէ «Իւ 2»ի միջադէպին համար եւ յանձն առնէ պատժել միջադէպին պատասխանատուները :

Անվիճելի է որ Խրուշչեւ փակել ուզեց խորհրդաժողովին բոլոր դուռները : Իր մեքենայութիւններուն մէջ չմոռցաւ մինչեւ իսկ մերժել Այզընհաուըրի երկարած ձեռքը, խորհրդաժողովի մուտքին, որպէսզի չստիպուի խօսիլ Ամերիկայի նախագահին հետ :

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդ. Միութեան լրտեսական գործունէութեան, Խրուշչեւ ձեռքերը իր գլխէն վեր բարձրացնելով եւ անմեղ մարդու տպաւորութիւն մը կեղծելով, յայտարարեց : «Վկայ է Աստուած որ ձեռքերս պիղծ չեն եւ սիրտս մաքուր է» :

Լրտես օդանաւին միջադէպը բաւարար պատճառաբանութիւն չէ այն դիրքին համար, զոր Խրուշչեւ բռնած է Փարիզի մէջ : Անպայման ներքին քաղաքական պատճառներ կան, որոնք կը ստիպեն, խաղաղութիւնը զոհելու գինով, պահել իր դիրքը Կրեմլինի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ երեք հեռագիրներ ուղղած է Այզընհաուըրի, Մաքմիլընի եւ Խրուշչեւի Ալժերիոյ մասին : Կը մեղադրէ՝ Ամերիկան եւ Անգլիան, որոնք ուղղակի եւ անուղղակի զօրավիգ կը կանգնին Ֆրանսայի : Խորհրդային վարչապետին նամակին մէջ կը շեշտէ թէ ցորչափ Ալժերիոյ պատերազմը շարունակուի աշխարհի մէջ խաղաղութիւն չի կրնար հաստատուիլ եւ զինարշաւը պիտի շարունակուի :

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանապետը Փափոն, ապահովութեան ուժերու կատարած աշխատանքներուն հաշուեկշիռը ներկայացուցած է Սէն նահանգի խորհրդարանականներուն : Սէնի մէջ 150·000 Ալժերացիներ կ'ապրին ներկայիս : 1959 տարեշրջանին երկու հազար հոգի ձերբակալուած են : 70·000 քննութիւններ կատարուած են : 53 միլիոն ֆրանք գրաւուած է եւայլն :

ՊԱՐԿԵՇՏ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԷ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Ցատկապէս «Ար» շաբաթաթերթին ի պատասխան այս գրութիւնը, պատասխան մըն է նաեւ Փարիզի կարգ մը ուրիշ թերթերու եւ քննադատներու արտայայտած կանխակալ եւ կողմնակալ կարծիքներուն: Արամ Խաչատուրեանի Փարիզ եկած օրերուն զուգադիպող քաղաքական մթնոլորտէն տարուած եւ սուրբ արուեստն ու պիղծ քաղաքականութիւնը իրարու հետ շփոթելով, մեծ երաժիշտը եւ իր վաստակը կոյրօրէն նսեմացնել փորձող քննադատները՝ պարզապէս իրենք զիրենք արգահատելի դարձուցին:

Փարիզի « Ար » շաբաթաթերթի 6 – 12 Ապրիլի թիւին մէջ Ժագ Պուրժուա ստորագրած է Արամ Խաչատուրեանի մասին յօդուած մը, զոր անշուշտ հաճոյքով չէ կարդացած ոեւէ Հայ:

Սկզբունքով անտեղի է քննադատականի մը պատասխանել կամ վիճիլ քննադատի մը կողմէ հրապարակուած դատաստանի մը մասին: Խնդիրը կը փոխուի, երբ հրապարակուած դատաստանը կը պարունակէ արուեստի քննադատութեան կալուածէն հեռու եւ քաղաքակիրթ քննադատի մը գրչին անվայել տողեր, որոնք ուղղակի կը վնասեն Հայութեան:

Այսպէս՝ Ժագ Պուրժուա անվայել ձեւով մը եւ հեգնանքով կը գրէ.—

« Այս սրահին մէջ դժբախտաբար (կամ բարեբախտաբար) մէկ հատ Փարիզցի չկար, բացի կէս երկվեցեակ մը զարմանահար քննադատէ: Հայկական, վրացական, կովկասեան, թրքական, եւայլն դաղութները բաւարար էին լեցնելու Փլեյէլ սրահը զարմանալի բազմութեամբ մը, որուն մէջ արծուեռունգ դիմաստուերներ, նշաձեւ աչքեր եւ խղոտ մազեր կը վխտային խայտաբղէտ ու անզործածական կերպասներու միջեւ ...»:

Ուրեմն, ըստ իրեն Սալ Փլեյէլ մտնելու արժանի չեն Հայերը, Վրացիները, Կովկասցիները եւ առհասարակ անոնք որ արծուեռունգ են, նշաձեւ աչք ունին, եւայլն:

Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ, ուր արուեստի գրեթէ բոլոր մարզերը շատ բան կը պարտին օտար ծագումով արուեստագէտներուն եւ ուր՝ Փարիզցիները յաճախ կը ծափահարեն Կապրիէլ Արութի, Արթիւր Ատամօֆի, Շառլ Ազնաւուրի, Գառզուի, Շարթի, Ժանսեմի պէս քանի՛ աւելի Հայերու գործերը, ուրեմն կան եւ Ժագ Պուրժուաներ որ կը համարձակին ստորադաս նկատել Հայը:

Այս տողերը, որոնք որոշ կերպով գրուած են անձնական թշնամութենէ կամ նեղմտութենէ մղուելով, ոչ մէկ կերպով տեղ կրնան ունենալ երաժշտական քննադատութեան մը մէջ: Ատոնք միայն կը պակսեցնեն գրութեան արժէքը եւ կը վարկաբեկեն հեղինակը:

Աւելի ծանրակշիռ նախատինք մը կը տեսնուի Ժագ Պուրժուայի հետեւեալ տողերուն մէջ:

« Խաչատուրեանի Բ. համանուագին մէջ գործածուած «մոթիֆ»ները արեւելեան ամէնէն գռեհիկ մոթիֆներն են: Նըկատի ունենալով երգահանին ծագումը, այդ մոթիֆները պէտք է հարազատ ըլլան, եւայլն ...»:

Ուրեմն արեւելեան ամէնէն գռեհիկ մոթիֆներն են Խաչատուրեանի կողմէ գործածուածները: Ժագ Պուրժուա գիտէ որ Խաչատուրեան Հայ է եւ վերի տողերով ըսել կ'ուզէ որ հայկական փոլքլորը արեւելեան ամէնէն գռեհիկ փոլքլորն է:

Եթէ նախապէս ան յայտնած չըլլար որոշ արհամարհական զգացում մը հանդէպ Հայերուն եւ նշաձեւ աչքերուն, թերեւս ըսէինք որ մեր փոլքլորը գռեհիկ կը թուի քննադատին եւ անցնէինք: Բայց իր այս դատաստանը ոչ միայն կասկածելի ու անտեղի կը դառնայ, այլ նաեւ իր կանխակալ արհամարհանքին յայտարար մէկ փաստին կը վերածուի:

Հարկ կա՞յ յիշեցնելու այս քննադատին թէ գռեհիկ ածականը երբեք չի տրուիր ինքնատիպ փոլքլորի մը: Ամէնէն վայրենի ազգերուն փոլքլորն իսկ, երբ իր գեղարուեստական յատկանիշերով ինքնատիպ է, երբեք չորակուիր գռեհիկ (վիւլկեր բառն է, զոր այս իմաստով գործածած է Ժագ Պուրժուա) ածականով: Ֆոլքլոր մը այդ ածականին կ'արժանանայ, երբ ուրիշ ազգի մը ինքնատիպ փոլքլորին անարուեստ կապկումն է:

Արդ՝ երաժշտական քննադատ մը՝ այն ալ «Ար»ի պէս միջազգային բարձրօրակ արժէքով թերթի մը քննադատը, փոլքլորի մը գռեհիկ ածականը տալէ առաջ պարտաւոր է ուսումնասիրել զայն, փնտռել իրմէ առաջ ուսումնասիրող երաժշտագէտներուն կարծիքները եւ ըստ այնմ արտայայտուիլ:

Խաչատուրեան հայկականէն զատ ուրիշ փոլքլորներէ ալ մոթիֆներ օգտագործած է: Ժագ Պուրժուա առանց յիշելու հայ բառը (գովելի զգուշութիւն) Խաչատուրեանի ազգային ծագումին կը կապէ «գռեհիկ» մոթիֆները: Եթէ աւելի յստակութեամբ ըսած ըլլար որ հայ երգահանը իր ազգին մոթիֆները կը գործածէ, որոնք արեւելեան ամէնէն գռեհիկ մոթիֆներն են, ապահովաբար ֆրանսացի մասնագէտներու կողմէ ի կարգ պիտի հրաւիրուէր:

Այս կերպ գրող քննադատի մը դատաստանը կասկածելի է անշուշտ: Խաչատուրեանի վաւերական յաջողութիւններով հպարտ Հայերը աւելորդ վրդովումէ մը զերծ պահելու համար, տեղին է տալ հետեւեալ լուսաբանութիւնը:

Ժագ Պուրժուա ապահով յաջողութիւն մը կը նկատէ «Գայեանէ»ն իսկ դաշնակի «Քոնչերթօ», «յաջողած կրնայ նկատուիլ, բայց զուրկ է երաժշտական որեւէ չահեկանութենէ »:

«Գայեանէ »ի մասին ամբողջ աշխարհ համաձայն է Ժագ Պուրժուայի, բայց դաշնակի քոնչերթոյին մասին գրեթէ ամբողջ աշխարհ ճիշդ հակառակը կը մըտածէ: Հիանալի, բանաստեղծական ու ինքնատիպ փոլքլորի մը մոթիֆներով կառուցուած գեղեցիկ ու փայլուն գործ մը կը նկատեն Ամերիկայի եւ Եւրոպայի երաժշտագէտներն ու երաժշտասէրները:

Բ. Համանուագը Փարիզցի երաժշտասէրներուն համար «չափը անցուցեր է » ըստ Ժագ Պուրժուայի, որովհետեւ վերջին ընդհ. պատերազմը կ'ոգեկոչէ եղեր:

Պէ՞տք է հետեւցնել որ Բ. ընդհ. պատերազմը ոգեկոչել մեղանչում է արուեստի սկզբունքներուն: Նոր տեսակէտ...

« Բ. Համանուագին ներդաշնակումը աղքատ է, բայց գործիաւորումը չափազանց հարուստ է եւ ապացոյց երգահանին շատ վստահ գիտութեան »:

Երաժշտական գործի մը ներդաշնակումին աղքատ ըլլալը իրականին մէջ մեծ դեր չի խաղար: Ռավէլէն մինչեւ Մոցարթ եւ խտալացի « Փօլիֆօնիսթ»ները աղքատ ներդաշնակումով բազմաթիւ հռչակաւոր գործեր գրած են: Գործածուած նիւթերու որակը եւ քանակը չեն որ կ'որոշեն արուեստի գործին արժէքը: Ոսկիով շինուած անարուեստ արձանը աւելի չարժեր (արուեստի տեսակէտով) ձեխով շինուած արուեստի գործէ մը:

Վերջապէս Ժագ Պուրժուա կ'եզրակացնէ որ Խաչատուրեան «դիւրին» (այսինքն հասարակ) երաժշտութիւն մը կը գրէ եւ միայն Խորհրդային Միութեան մէջ կրնայ ապրիլ ու յարգուիլ: Քննադատը կը մոռնայ այն համաշխարհային չահագրգռութիւնը, որուն արժանացած է Խաչատուրեան քառորդ դարէ ի վեր:

Եղածը պարկեշտ քննադատութիւն մը չէ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

“ԽԱՅՈՑ ԱԶԳ”

Նուէր Գ. Մ.-ին

Երէկ, զոյգ թագաւորները յետ – միջօրէի իրենց ժամերը անցուցին ձկնորսութեամբ Սալթհօլմ կղզիակի եզերքներուն վրայ:

— Էտա թագաւորներ խաչապա՞շտ են, հարցուց Տուտուն, եւ իմ հաստատական պատասխանիս վրայ՝ ժամանցի հետեւեալ ծրագիրը առաջարկեց սքանտինաւեան այս աշխոյժ միապետներուն:

— Էտանկ թագաւորներու պատանքը կարեմ: Չե՞ն ամչնար որ իպալըխչիներու ձեռքէն մարդոց խաց կը խլեն ու փողոցի անառակ լաճերուն պէս թուփ կը խաղան: Թէ որ էտոնք իրաւ թագաւորներ են, թող թագաւորաց ժողով մը կազմեն, զիրենց սուրն ու թուր առնեն գան ու « Խայոց Ազգ » ազատեն ի զալըմ Օսմանցու լուծէն:

Ըմէն օր Ստամպօլ մավունաներով ձուկ կը բռնեն, զէտի յէ՞տ չեն գրեր մէջ զագիթին: Մեղայ, մեղայ, իմ կարճ խելքիս նայելով ղազեթաներու մէջ պէտք է ծանր, ֆեամիլ բաներ գրուին:

— Հա, վերջապէս ֆեամիլ լուր մը, Տուտու, վստահ եմ որ ասոր պիտի հաւնիս: — Բերայի Փիլմալիոն վաճառատան տնօրէնութիւնը կը հրաւիրէ մայրաքաղաքին գեղուհիները՝ այցելելու իրենց արդուզարդի առարկաներու բաժանումը ուրտեղ, ուրիշ ընտիր արտադրութեանց կարգին, անոնք պիտի գտնեն չրթունքի նորագիւտ կարմիր մը որ կը դիմանայ ամէնէն երկար համբոյրին իսկ եւ...

Այս անգամ Տուտուն առանց լուրին վերջաւորութեան սպասելու, նողկանքի շարժումով մը թերթը մէկդի հրեց եւ ոտքի ելաւ քրթմնջելով.

— Վերցուր, վերցուր, քո ղազիթէն էլ քեզի, քո լուրերն էլ:

Եւ սկսաւ հեռանալ:

— Տուտու, կանչեցի:

Չպատասխանեց, բայց քովինները զինքը կեցուցին եւ ես կրցայ հարցնել իրեն:

— Տուտու, հապա քու ուզածդ ի՞նչ է: Տուտուն անիրաւուած աշխատաւորի մը պէս որ իր օրավարձը կը պահանջէ, զայրոյթն ու թախիծը իրար խառնելով, այսպէս ձեւակերպեց իր միտքը:

— Ես կ'ուզեմ գիտնալ թէ « Խայոց Ազգ»ին ե՞րբ լուս ու ճար մը տեղնի, մեր հալի վրայով բան մի չկա՞յ գրուկ մէջ յէտա ղազիթին: Դու ելեր ես վոթկած կնիկներուն ու պարապ պտըտող թագաւորներուն պատմութիւնը կը կարդաս ինծի:

Ուզեցի ինքզինքս արդարացնել:

— Տուտու, յանցանքը իմս է որ «Խայոց Ազգ»ի մասին լուր չկայ թերթին մէջ:

Այս պաշտպանողականս այնքան ջախջախիչ թուեցաւ ինծի որ ես պահ մը խըղճահարեցայ՝ զայն Տուտուին ուղղած ըլլալուս համար: Բայց Տուտուն որ աւելի լաւ զինուած կ'երեւար, գրեթէ յարձակողական շեշտով մըն էր որ ինծի հարցուց.

— Թէ որ « Խայոց Ազգ»ի խամար բան չկայ ի մէջ, հապա էլ յէտ ղազիթէն կ'առնես ձեռդ:

Պատասխան չկրցայ տալ Նարման Տուտուի այս հարցումին:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Երեւանի հիւսիս – արեւելեան կողմը, ներկայ Նոր Արէշին եւ Վարդաշէնին մօտ բարձրացող Արինբերդի բլուրին ստորոտը, 1879 թուականին հայ գիւղացի մը արտը հերկած միջոցին, պատահաբար կը գտնէ քար մը, որուն վրայ սեպագիր արձանագրուած էր. «Արգիշտի որդի Մենուայի այս բերդը շինեց այս 10100 քաջին»:

Այս անակնկալ գիւտը պատճառ կը դառնայ որ հնագէտները մօտէն հետաքրքրուին Արինբերդով: Այժմ, գտնուած զանազան յուշարձաններէն եւ արձանագրութիւններէն յայտնի է, թէ մեր թուականէն ութ դար առաջ, Մենուայի որդի Արգիշտին նոյն վայրին մէջ բերդ – քաղաք մը շինել տուած է եւ անուանած է Էրեբունի, որմէ Երեւան քաղաքին անունը:

Երեւան 2742 տարուան անցեալ մը ունի:

Այժմ Երեւանի բնակչութեան թիւն է՝ կէս միլիոն:

Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէ Հայաստանի մայրաքաղաքը 1965ին:

Ստ. Կուրտիկեան «Սով. Գրականութիւն » ամսաթերթին մէջ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ.—

Քանաքեռի եւ Նորքի բարձունքներէն մինչեւ Շէնգաւիթ ու պատմական Կարմիր Բլուր, մինչեւ Շահումեան եւ ու-

բարտական Արինբերդ տարածուող 700 հազարնոց մայրաքաղաքին վրայ ... եւս պիտի չծանրանայ հարիւրաւոր ... նարկութիւններու ծուխը: Մայրաքաղաքի արդիւնաբերութիւնը ծուխ արձակ... ածուխի, մազութի եւ քարիւղի փոխարէն՝ պիտի օգտագործէ բնական կազ..., ինչպէս նաեւ Սեւան – Հրազդան ելեկտրակայանները, նաեւ ջերմակայաններ... արտադրած ելեկտրականութիւնը:

Ցիսուն հազար նոր բնակարաններ ... ուած պիտի ըլլան, 500.000 քառ. մեթ. տարածութեան վրայ: 60.000 հոգիի համար կառուցուած պիտի ըլլան 10-... տիպար բնակարաններ:

Ամէն մէկ թաղամաս պիտի ունենայ ... խանութները, դպրոցը, մանկապարտէզը, մանկամսուրը, շարժապատկերի սրահը, անհատական ինքնաշարժներ... համար կառատուններ, մարզական ... մանկական հրապարակներ, գրասենեակ... պարտէզներ:

26 կոմիսարներու շրջանին մէջ ... հազար քառակուսի մեթր տարածութեան մը վրայ պիտի կանգնեցնեն ութ հարկ... արդիական բնակարաններ, ուր պիտի տեղաւորուին 40.000 նոր բնակիչներ:

Քանաքեռի շրջանը քաղաքին մաս պիտի կազմէ:

Քաղաքի հարաւ – արեւելեան մաս... մէջ եւ բուսաբանական պարտէզին ... բազմահազար նոր բնակարաններ շինուա... պիտի ըլլան:

Փոխուած պիտի ըլլայ նաեւ քաղաք... մէջի պատկերը:

Լենինի ձուաձեւ հրապարակին ե... կողմերուն վրայ բարձրացած պիտի ըլլան՝ յաղթական կոթողներ, յուշարձաններ, դադաթներուն վրայ թեւաւոր արձիններով:

Հրապարակին կեդրոնը, բաւական ... տարածութեան վրայ բազմագոյն ... ներով, երփներանգ խճանկարներով ... մարմարով՝ արուեստական ծաղկ... մը տպաւորութիւնը ձգող բաժին մը ... տի ստեղծուի:

Փողոցներ, հրապարակներ պիտի ... ուլին, լայնցուին կամ ծաղկազարդ...

Կառուցուած պիտի ըլլան ութ ... բաղնիք – լուացարան, ութ փակ շու... բազմաթիւ խանութներ, հիւանդանոց... ներ, եւայլն:

Ցուցահանդէսներու համար սիւնա... եւ գեղատեսիլ շէնք մը շինուած ... ըլլայ:

Մարքսի եւ Սթալինի պողոտա... հանդիպման եռանկիւնին, անցորդ... րուն ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ ... մարագեղ ու սիւնազարդ շէնք մը, ... դարուած գեղարուեստական արձան... րով: Սունդուկեանի անունը կրող ... կան թատրոնի շէնքն է այդ, որուն ... դահլիճին մէջ հազար հանդիսատես... րելի պիտի ըլլայ տեղաւորել:

Բուշկինի հանրային պարտէզի ... ձունքին, բլուրի վրայ, Երեւանի ... կողմերէն տեսանելի պիտի կանգն... Երիտասարդներուն պալատը՝ ... քարով, մետաղով եւ լայն ապակիով ... րեսպատուած:

Երիտասարդներու պալատը պիտի ... նենայ մեծ դահլիճ մը՝ երկու հազար ... գիի համար, շարժանկարի սրահ, գ... թեան, մշակոյթի, արուեստի զա... ճիւղերու համար առանձին դահլիճ... մարմնամարզի յատուկ սրահներ, ... գրադարան, ընթերցարաններ: ... շրջապատուած պիտի ըլլայ սաղար... խիտ ծառերով, աւազանով եւ շատր... ներով:

Քաղաքին արուարձանը կազմող ... մայի խաղողի 450 հեկտար այգի... պահպանուած են, անփոփոխ: Այս ... կանաչ – լայնարձակ փողոցի մը ... րութիւնը պիտի թողու:

Թիֆլիսի պողոտային երկու ... րուն՝ 1200 բնակարաններ շինուած ... ըլլան:

Քաղաքը աւելի եւս պիտի գեղեցկ... ուի շնորհիւ գեղաքանդակ բազմ... ցայտաղբիւրներու, շատրուաններ... աւազաններու եւ հարուստ լուսաւոր... թեան:

Հրապարակներուն եւ հանրային ... տէզներուն մէջ անցորդը հրճուա... պիտի դիտէ հայ գիրերու հնարի... րօպ Մաշտոցի, պատմահայր ... Խորենացիի, հայ երգի մեկնի... տասի, Սայաթ – Նովայի, ... հայրենասէր՝ Միք. Նալբանդեանի, ... տարագէտ՝ Ալ. Թամանեանի, Ա. ... գիւրեանի, Յ. Թումանեանի, Ա. ...

հակեանի, Եղ. Զարենցի, Ակսել Բակունցի եւ գիտութեան, գրականութեան ու արուեստի բազմաթիւ ականաւոր դէմքերու արձանները :

Քաղաքի մուտքերուն պիտի կառուցուին կոթողներ : Լարակառք (ֆիւնիքիւլէր) մը պիտի բանի Նալբանդեան փողոցէն՝ Նորքի բարձունքը, 700 մեթր վեր :

Սարահարթէ մը մինչեւ ստորոտը պիտի իջնէ բազմաստիճան սանդուխ մը, որուն կեդրոնէն վճիտ եւ զուլալունչ ջուրը փրփրացայտ պիտի հոսի աստիճանաւոր ջրվէժի ստորոտին գտնուող մեծ ջրաւազանին մէջ :

Մայրաքաղաքին Հիւսիսային Ջրվէժն է այս : Այստեղ զետեղուած բոլոր արձանները պիտի կենդանացնեն Հայկական ազգային դիւցազներգութեան հերոսները : Ահա Ծովինարը, որ Ջրվէժին վրայ քարացած է ջուր խմած պահուն, Խանդութ խաթունը, որ կանգնած է դիւթական տեսքով : Ահա անմահ Մհերը, որ յաղթահասակ լոյս աշխարհ եկած է քարայրէն : Ահա Դեղձուն Ծամը, Ջենով Օհանը, Քեռի Թորոսը, Դաւիթը՝ Մսրա Մելիքին հետ մենամարտ բռնած պահուն :

Սանդուխ - Ջրվէժի երկու կողմերուն կառուցուած ճոպանուղիները ձիգ պիտի բարձրանան դէպի «Յաղթանակ» հանրային պարտէզը :

Հանրային պարտէզներու թիւը եւ տարածութիւնը բազմապատկուած պիտի ըլլան : Լողարաններ, արուեստական լիճեր, բացօթեայ համերգներ տալու «սրահ»ներ ալ աւելի հաճելի մթնոլորտ մը պիտի ստեղծեն :

Զարենցի պողոտայէն երբ անցորդը Գետառի կամուրջը անցնի, իր առջեւ գեղեցիկ թաղամաս մը պիտի ցցուի : Համալսարանական թաղամասն է այդ :

Նորքի բարձունքէն դէպի Քանաքեռի սարահարթը, ձորի վրայէն, վեհատեսիլ կամուրջ մը իրար պիտի միացնէ քաղաքին երկու անջատուած բարձրադիր հատուածները :

Երախտապարտ Հայը գլուխը խոնարհեցնելով պիտի մտնէ Պանթէոն, ուր թաղուած են հայ ժողովուրդին գիտութեան, մշակոյթին եւ արուեստին մեծ ծառայութիւններ մատուցած ականաւոր գիտնականներ, գրողներ, արուեստագէտներ : Բրոնզաձոյլ եւ կրանիտէ արձաններ հարազատ դէմքեր պիտի պատկերեն :

Դպրոցներու ներկայ թիւին վրայ պիտի աւելնան, ութսուն դպրոցներ, տասը գիշերօթիկներ եւ քսան մասնագիտական եւ բարձրագոյն ուսումնարաններ :

Տասը նոր շարժանկարի սրահներ, որոնցմէ մէկը 1600 հանդիսատես ընդունող համայնապատկերի պաստառով օժտուած պիտի ըլլայ :

Էջմիածնի խճուղիին մօտ շարժանկարի քաղաք մը իր տաղաւարներով, տարրալուծարաններով եւ աշխատանոցներով պիտի նպաստէ հայկական շարժանկարի զարգացումին :

Նոր գործարաններու եւ արդիւնաբերական կեդրոններու շնորհիւ Երեւան 1965ին պիտի դառնայ ճարտարարուեստի կարեւոր կեդրոն մը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Tendre et violente Elisabeth

Նորեկ մը չէ շարժանկարի բեմադիր Հանրի Տըրքուէն : Իր անունը շատ մը յաջող գործերու կապուած կը մնայ : Տաղանդ մը չէ բառին բուն իմաստով, բայց շարժանկարը գաղտնիք չունի իրեն համար : Անուանի խոհարար մը, իր մարզին մէջ : Հակառակ իր հասուն արուեստին, յաւակնութիւնը չունի մեծ միտքերու առաքեալ մը հանդիսանալու, ինչպէս կ՚ընեն այժմ, շատ մը նորեկներ հազիւ իրենց մասնագիտութեան տարրական օրէնքները սերտած ըլլալով : Տըրքուէնի միակ առաքելութիւնը, հանդիսատեսը հետաքրքրելուն մէջ կը կայանայ : Մտքի աւելորդ մարզանքներու մարդը չէ, անոր համար ալ, իր բեմադրութեան համար ընտրած նիւթերը պարզ են : Փաստ, իր այս ժապաւէնը, առնուած, Հանրի Թըրուայայի մէկ վէպէն որ այս հեղինակին գործերուն ամենամատչելի շարքին (Լէ Սըմայլ է լէ Մուասոն) կը պատկանի :

Զմեռնային արձակուրդներու կայանի մը մէջ ենք : Էլիզապէթ տասնութամեայ աղջիկ մը, շատ հաճելի իգական յատկութիւններով հարուստ, իր օրերը կ՚անցընէ մերթ ծնողքին պանդոկին մէջ ըսպասարկելով, մերթ զուարճանալով եւ բնականաբար, — նկատի առնելով իր տարիքը ...—, այր փնտռելով : Այս մարզին մէջ, Էլիզապէթ բաւական ընդունակ է, իր աչքերը ոչ միայն դիտել այլեւ տեսնել գիտեն, իսկ երբ այդ տեսածը տպաւորիչ արու մը ըլլայ, այդ պարագային իր աչքերը կը սեւեռին անոր վրայ՝ ի վերջոյ քամուելու համար հոն : Այսպիսի մարզանքներուն հետեւանքը դիւրին է գուշակել : Բայց Էլիզապէթ ըլլալով սկզբունքի տէր մէկը կ՚ուզէ ամուսնանալ իր սիրած մարդուն (Քրիսթիան Մարքան) հետ : Բայց ան, իր կարգին սկզբունքով դէմ է ամուսնութեան : —Չէ՞ որ ամուսնութիւնը, իսկական սիրոյ գերեզմանն է : Եւ որովհետեւ ինքը շատ կը սիրէ ... եւայլն :

Այս յանկերգը ծանօթ ըլլալով բոլորին, զանց կ՚առնեմ այդ խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները, ըսելու համար միայն որ աղջիկը չհամոզուելով այդ բացատրութիւններէն կը նախընտրէ լքել զայն եւ ամուսնանալ պարկեշտ երիտասարդի մը հետ :

Երիտասարդ ամոլը կը հաստատուի Փարիզ խաղաղ եւ երջանիկ օրերու հեռանկարով : Բայց ինչպէս երգերուն մէջ, ամառէն յետոյ դարձեալ ձմեռ կուգայ : Ու այդ ձմեռ, երկու ամուսինները դարձեալ լեռ կ՚երթան արձակուրդի : Եւ հոն, ինչ զարմանք, ամուսնութեանց սկըզբունքով դէմ եղող նախկին սիրահարին կը հանդիպին : Այս վերջինը, ինչպէս միշտ, ձմեռնային որսերու ... հետախուզութեամբ զբաղած : Էլիզապէթ կը պայքարի իր բնազդին դէմ բայց ճակատագրականը կը պատահի, սակայն երբ դարձեալ ամուսնոյն հետ Փարիզ կը վերադառնայ, կը զգայ որ արգիլուած պտուղին սերմերն ալ հետը բերած է : Էլիզապէթ, ինչպէս ըսինք, սկզբունքի տէր ըլլալով, չուզեր ուրիշին զաւակը հրամցնել իր կողակիցին, ու այդ պատճառաւ ալ կը լքէ ընտանեկան յարկը :

Կը տեսնէք ուրեմն որ անբարոյական արարք մը իր բարոյական վախճանը կ՚ունենայ այս ժապաւէնին մէջ : Այս նրբութիւնը կը պարտինք Թրուայա - Տըրքուէն ամոլին որ գիտէ թէ մինչեւ ուր կարելի է անբարոյական ըլլալ առանց հանդիսատեսը խրտչեցնելու : Այս մտավախութեամբ կառուցուած է ժապաւէնին ամէն մէկ մասը : Չափի գիտակցութիւնը զերծ պահած է այս գործը գռեհկութենէ, հակառակ անոր որ վրան բաց տեսարաններ անպակաս են հոն : Թրուայայի շարադրած խօսակցութիւնները շատ յաջող են : Լիւսիլ Սէն Սիմօն, Էլիզապէթի դերին մէջ վարժ խաղարկութիւն ի յայտ կը բերէ : Էլիզապէթի ընկերուհիի հակակրելի դերին մէջ, Հանրի Թրուայայի աղջիկը, Միշէլ Ժէրվիէ ... որուն դիմագիծէն կարելի է գուշակել իր ... գերման - չերքէզ ծագումը : Հակառակ այս միջանկեալին, իր ընտրած այս նոր ասպարէզին մէջ կրնայ յաջողութիւններ ունենալ : Իսկ Քրիսթիան Մարքան, իր գեղեցիկ հասակով ներկայ է :

Այս ժապաւէնը անվերապահօրէն կըրնայ տեսնուիլ շաբաթ երեկոյ մը :

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՍՈՆԻԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

(Փէնթիւր - Կուաշ եւ գծագրութիւն)

Պիտի ցուցադրուին Մայիս 27էն Յունիս 15, Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Ս. Եղիա եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 8ին հանդիսաւոր պատարագ մը տեղի ունեցած է ի ներկայութեան Նախագահ Շեհապի եւ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն : Պատարագիչն էր Գերապայծառ Պաթանեան որ խօսած է նաեւ իմաստալից քարոզ մը :

ՊՀԱՄՏՈՒՆԻ (Լիբանան) զոհերու մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Էշրէֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Արարողութեանց նախագահած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Ապրիլ 26ին բացումը կատարուած է Ֆրանսահայ տաղանդաւոր նկարիչ Ժերանեանի ցուցահանդէսին : Արուեստասէր հասարակութիւնը մեծապէս գնահատած է Ժերանեանի ինքնատիպ ոճը :

ԼԱՐԻ (Պարսկաստան) աղէտին առթիւ Լիբանանի ազգային գաւառական ժողովի ատենապետ Պ. Միսաք Ագիրեան տասը վրաններ (արժէք երեք հազար լիբ. ոսկի) նուիրած է աղէտեալներուն : Այս առթիւ Պէյրութի պարսկական դեսպանատունը մասնաւոր նամակով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Ագիրեանի :

ՏԷՐ ԶՕՐԻ, Դամասկոսի եւ Բաղդադի մէջ ոգեկոչուած է Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակը : Ապրիլ 28ին Տէր Զօր ժամանած է Բերիոյ թեմին առաջնորդը՝ Ղեւոնդ Արք. : Յաջորդ օրը առաջնորդը պատարագ մատուցած է, որուն ներկայ եղած են Ճէզիրէի հայ կաթողիկէ առաջնորդ՝ գերապայծառ Ճէննէճեան եւ խուռներամ բազմութիւն մը հաւատացեալներու :

Դամասկոսի մէջ Ապրիլեան Սգատօնը կազմակերպուած էր նախաձեռնութեամբ Համազգային Մշակութային Միութեան : Յիշատակի պատարագ մը տեղի ունեցած է նաեւ Բաղդադի մէջ :

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ ...

Իտալիոյ հռչակաւոր Վենետիկ քաղաքը շինուած է 118 պզտիկ կղզիներու վրայ, որոնք իրարու միացած են չորս հարիւր կամուրջներով : Վենետիկի փողոցները՝ ջրանցքներ են եւ բնակիչներու փոխադրական միջոցները՝ կոնտոլները : Գրեթէ բոլոր տուները շինուած են ծովու մակերեսին հաւասարութեան վրայ :

Կղզիներուն ու Վենետիկի գլխաւոր շրջակայքը, կ՚ապրի 338.125 հոգիի հանոց բազմութիւն մը :

×

Մինչեւ 1900, ոտնագնդակ խաղացողները գլխարկի պէս բան մը կը դնէին իրենց գլխուն եւ ամէն անգամ երբ ուզէին գլխու հարուած մը տալ գնդակին, գըլխարկը կը հանէին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Մայրս գնում է գոմ՝ կովը կթելու : Գնում է եւ երկար ժամանակ չի վերադառնում :

— Քա, աղջի, հարսն ի՞նչ եղաւ, — յանկարծ բացականչում է հօրաքոյրս, — գոմ գնաց ու չեկաւ :

Վազում են գոմ, տեսնում են մօրս՝ կովի մօտ նստած, գրկում — մի կապուտաչեայ երեխայ :

Այդ երեխան ես էի :

×

Մայրիկս ինձ գրկել էր, կանգնել կտուրի վրայ եւ կանչում էր.

— Լուսինկա պապա, լուսինկա պապա, էկո, էս չար տղան տար ...

Ես նայեցի մօրս կանչած ուղղութեամբ եւ տեսայ լուսինը, որ մանիշակագոյն մթնշաղում, մուգ կապոյտ լերան վրայ նստել էր : Այնքան մեծ էր այդ լուսինը : Դրանից յետոյ ես երբեք չտեսայ այդքան մեծ լուսին : Նայելով եւ հրճուելով նրա բոցագոյն փայլից՝ մի ձեռքով բռնեցի մայրիկիս մազերը, կախուեցի առաջ, — ուզում էի աւելի մօտ լինել լուսնին — եւ միւս ձեռքով ես էլ սկսեցի կանչել : Մայրիկս նայեց ինձ եւ յանկարծ սղմեց ինձ կրծքին — այնպէս պինդ, այնպէս գորովալից : Թէեւ ես կորցրի լուսինը, բայց դուրեկան էր ինձ համար մօրս սղմումը, ինձ դուր էր գալիս մօրս բուրումը :

Առաջին անգամն էր, որ ես այդքան բարձրից դիտում էի շրջապատը — ընդարձակ եւ զմրուխտեայ մի դաշտ՝ կապոյտ լեռների շղթայով երիզուած : Մայրիկիս թեւի վրայ նստած՝ մի ձեռքով բռնած մօրս մազերը, ես ինձ նետում էի առաջ, ուզում էի թռչել դէպի զմրուխտեայ դաշտերը. ինձ այնպէս էր թւում, որ եթէ մայրիկս թողնի՝ ես պիտի կարողանամ ցատկել դիմացի կտուրը եւ այդ կտուրից էլ դէպի դաշտը : Հարեւան կտուրը բարձրացաւ մի կին եւ, տեսնելով լիալուսինը, խաչակնքեց եւ մեզ դառնալով, ասաց .

— Ջոճուխը տէներն(*) ես հաներ ...

— Հա ...

— Քա, ինչքան դիրցեր է, աչք չիտամ :

Մայրիկս քնքոյշ կշտեց իմ ամենափափուկ տեղը :

Ես այլեւս չլսեցի թէ ինչ խօսեցին . ինձ յափշտակել էր ընդարձակ եւ անդորր տարածութիւնը . Դաշտում իմ աչքին խըփում էին մինարէները եւ կաղամախիները, երկուսն էլ դէպի երկինք էին թըռչում, երկուսն էլ օրօրւում էին մթնշաղում : Կտուրից ես սկսեցի տեսնել եւ տները . հէնց առաջին անգամ տեսայ մեր տունը : Մինչեւ այդ ինձ միայն փողոցի դուռն էին հանում կամ շատ շատ լուսամուտի առաջ կանգնած բռնում էին, որ դիտեմ . ես տեսել էի մեր դիմացի տունը եւ նրա ձեւը . մեր տունը դեռ չէի տեսել . չէի տեսել այնպիսի կէտից, որ կարողանայի ամբողջականապէս ըմբռնել նրա ձեւը : Երբ մայրիկս ինձ տարաւ կտուրի միւս ծայրը, ես ներքեւ նայեցի եւ տեսայ մեր պարտէզը, տեսայ աւազանը, որ փոքրացել էր . տեսայ Գոզոյին, որ ծաղիկներն էր ջրում . նա էլ կարճացել էր, թփերը, մեծ ծառերն անգամ թզուկացել էին : Դարձայ մայրիկիս զարմացած . մայրիկս էլ փոքրացել էր :

Մթնշաղի մանիշակագոյն մշուշում սուրում էին ծիծեռնակներ, բիւրաւոր ծիծեռնակներ, որոնցից ոմանք իմ գլխի վրայով, շատ մօտիկից, սուր ճիչ արձակելով՝ անցնում էին : Երբ ես հետեւում էի նրանցից մէկն ու մէկի թռիչքին եւ պատկերացնում էի նրա թռիչքի գիծը իբրեւ թել, իմ առաջ դիզւում էր խառնուած թելի մի կոյտ :

Մայրիկիս գրկում ես այնքան խաղացի եւ թռչելու փորձեր արի, որ յոգնեցի, փաթթուեցի մայրիկիս վզով, կամաց-կամաց գլուխս կախուեց ստինքների վըրայ, շրթներս հպան նրա ջերմ պտուկներին : Միայն առաւօտեան աչքերս բացի : Արեւ էր : Մայրիկս քնած էր, կուրծքը բաց : Վեր կացայ, մօտեցայ նրան, գլուխս թաղեցի նրա կրծքի մէջ : Մայրիկս, առանց աչքերը բանալու, մի թեւով պինդ գրկեց ինձ :

Ա.

Հայրս կալուածատէր էր եւ մեր գաւառում պետական բարձր պաշտօնատար :

Բայց ես պէտք է սկսեմ նրա մահից :

Նա մահուան պատրաստուեց այնպէս, ինչպէս նորափեսան է պատրաստւում իր հարսանիքին :

Մեռնելուց մի ամիս առաջ (դեռ եւս ոտի վրայ էր եւ բաւականին առոյգ, բայց գիտէր, որ յաղթում է մահուան որդը) կանչեց հիւսնին, միասին ջոկեցին երկար ընկոյզէ տախտակներ :

— Էս տախտակին վրայ ոտ կայ, — ասաց հայրս եւ մէկդի նետեց տախտակը, փոխարինելով մի ուրիշ մաքուր տախտակով :

Ապա պառկեց յատակին, պարսկական քիրմանշահ գորգի վրայ, հիւսնը վերցըրեց նրա հասակի չափը :

— Ջինարի բոյ ունիս, հաջի էֆէնդի, — ասաց հիւսնը՝ չափը վերցնելուց յետոյ,

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Կտուր :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի ընկերներէն 150 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալիքսանեանէ 101.000 հին ֆրանք իբրեւ փոխարժէք կայանի բանջարեղէն մաքրելու մեքենայի մը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Բաշանի մասնաճիւղը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մալխասեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ., Պ. Պարոյր Դանիէլեանի, իրենց սիրեցեալ փեսայի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Վահան Ցակոբեանի, նաեւ բոլոր պարագաներուն, ողբացեալ Պ. Ցակոբ Մինասեանի մահուան առթիւ: Այս առիթով փոխան ծաղկեպըսակի կը նուիրեն հազար ֆր. Մշակութային տան, Հազար ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Սէն Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկի, Սեբաստացի Մուրատի եւ զինակից ընկերներու հոգւոյ համար:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Տօքթ. Մ. Գարաճեան եւ զաւակները, իրենց հանգուցեալ կնոջ եւ մօր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին, Ալֆորվիլի Հայոց Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ: Այս առթիւ հանգուցեալի յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գըտնուիլ, սոյն տխուր արարողութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Կ. ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 15.30ին, Պոմոնի Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում երկու տարուան գործունէութեան եւ Բ) 17րդ պատ. ընդհ. ժողովի համար պատգամաւորուհիներու ընտրութիւն:

Ընկերուհիներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Զեկուցում վարչութեան: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նըկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ:

ՎԻԷՆԻ Կ. ԽԱՉԻ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հըրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, սովորական սրահը, Պառ տիւ Կլոպ:

ԾԱՆՕԹ.— Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Շաւիղէն Ալէքսանդր եւ Նասիպ Փանոսեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քրոջ զաւակը Ցակոբ Տէր Պօղոսեան (Կիւրէցի), հօրը անունը Սուրէն, մօրը անունը Ազաւնի, եղբօրը անունը Զատիկ: 1915ին մնացած է Զախոյի մէջ, Մուսուլի շըրջան: Իմացնել Փանոսեանի:

6. RUE J. J. ROUSSEAU, CHAVILLE - S. ET O.

Կը խնդրուի արեւելքի հայ թերթերէ արտատպել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Մինասեանէ քսան Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Փեփրոնէ Տէր Վարդանեանի մահուան առթիւ:

×

Պ. Հայկ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Տէրտէրեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մուրատ Տէրտէրեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Նեկտար Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աշիկեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վարդուհի Գայաճեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Էլոյեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Արեւիկեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մեծիկեան, Սէնթ Ան Ցարութիւն Մարգարեան, Մամիկոն Աստուրեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Սէնթ Անի հայ հասարակութեան և բոլոր բարեկամներուն ու ծանօթներուն, որոնք թէ ծաղկեպսակով եւ թէ անձամբ ներկայ գտնուեցան յուղարկաւորութեան, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին ողբացեալ Տիկ. ՆԱԶԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ, որ կնքեց իր մահկանացուն 63 տարեկան հասակին, խոր սուգի մատնելով իր սիրեցեալ բարեկամները, 1960 Մայիս 11ին, Սէնթ Ան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Անդամատետրները միասին բերել:

"ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐԸ" ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համասեբաստահայ Վերաշ. Միութեան Մարսէյլի, Օտտօ. Գապիւսէլի եւ Սէնթ Անթուանի քոյր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եւ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած Սեբաստահայերու Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին, Գապիւսէլի հայկ. դպրոցի օդասուն պարտէզին մէջ, 9, Թրավէրս Տէր Մարտիրոսեան:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին կարող ուժերու կողմէ:

«Շիրվանզատէ» թատերախումբը կը բեմադրէ «ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ» խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը:

Մուտքը ազատ է:

SALLE GAVEAU

45, RUE LA BOETIE MÉTRO MIROMESNIL

Հինգշաբթի, 19 Մայիս, ժամը 21ին

Concerts Chouteau

ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ

Փարիզի Հայկական Երգչախումբին

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Ցայտագիրը նուիրուած է հեղինակին գործերուն: (Լերան վրայ, Աշնանային, Տատրագոմի հարսը)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

ԻԲՐ ՕՐԱԹՈՐԻՕ

նուագախումբի, երգչախումբի, մեներգի եւ երգեհոնի համար

120 հոգինոց խումբի կողմէ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Պարսամեան եւ Բալուեան գրատուները, եկեղեցւոյ դիւանատունը, երգչախումբի անդամներուն եւ Ա. Պարթեւեանի

14, Ռիւ Փրթի, հեռ. Պօզարիս 99–22

Գին՝ 2,50, 4,50, 7, 9, եւ 10 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Անիէռի Սալ տէ Ֆէթին մէջ,

16, Place de l'Hôtel de ville

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մասնակցութեամբ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի

Ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր:

Robert Séto et ses Rumberos d'Europe No 1

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Հ.Օ.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը, իր մայր միութեան (Հ. Օ. Մ.) յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ:

Այդ հանդէսին կը մեծարուին նաեւ իր վեթերան անդամները:

Օթէլ Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, 43 Պուլ. Ռասփայ,

Այս Կիրակի, ժամը 19էն 23

Գեղարուեստական բաժին, ժողովրդական նուագ, երգ, պար, արտասանութիւն: Կը մասնակցին Օր. ներ Տ. Զարափեան, Ա. Գաբոյեան, Անի Թարօն: Պ. Պ. Կ. Ափրիկեան, Ա. Սերոբեան, Մ. Պօղոսեան եւ Եր. Գրիգորեան:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 45 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 15.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մագընոյի մէջ

88, RUE D'AUBAGNE

Հանդէսը կը վարէ Միութեանս փոխ նախագահ Պ. ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ԹԱԴԵՈՍԵԱՆ

Ներկայացուցիչներ.— Ազգ. Կեդր. վարչութիւն, Կրօնական Ցարանուանութեանց, Բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. ՇԱՄԻՐԵԱՆԻ: Կը ներկայացուի՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԱՆՈՒՇ

Օփերայէն զանազան պատկերներ, ինչպէս նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ:

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, SERGE GARO նուագախումբով:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

CLUB, 51, Rue Grignan, Marseille

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ORCHESTRE EDDY TOURNEL ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՎ

Հայկական նուագ եւ պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ

Կ'երգեն՝ ՕՐ. Ժ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը նուագեն Պ. Պ. ՀԱՄՕ եւ ՊԱՐՈՅՐ Մենապար՝ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Տեղի պիտի ունենայ 29 Մայիս, Կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ 27 Մայիս, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, եւ զէնումը մատաղցու ոչխարներուն, պիտի բաշխուի Կիրակի օր Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, հաւատացեալ ժողովուրդին:

Հոգաբարձութիւնը որոշած է, նոյն արարողութիւնը ամէն տարի կրկնել մայրերու տօնին առթիւ:

Մատաղի ծախքերուն մասնակցելու համար դիմել հոգաբարձութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբ. Միութեան տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ին, Կիրակի Զօխուրեանի ագարակին մէջ, Սէն Լու, Կրան Փէն: Ծանօթ.— Թրագօշը իր խումբով կը մասնակցի: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Տեղի պիտի ունենան 15 – 22 Մայիս Իրեկոները ժամը 8.30ին, Լիոնի Հայ Աւետ. Եկեղեցւոյն մէջ, 21 Պուլվ. Եօժէ Տէրիւէ: Պիտի խօսի Վեր. Ս. ՊԱՊԱԶԵԱՆ, (յայտնի բանաստեղծ եւ աւետարանիչ): Կարեւոր նիւթերու շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 20 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8804 · 36EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4605

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՍՆԻԼ

Խաղաղատենչ մարդկութիւնը ամիսներէ ի վեր ակնդէտ կը սպասէր «Մայիս 16»ի պատմական թուականին, որ դարձակէտ մը պիտի կազմէր ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Կրեմլինի վարիչները Սթոքհոլմի համագումարէն ի վեր չէին դադրած իրենց հերթական քարոզութեանց կարգախօսը դարձնելէ «խաղաղութիւն»ը, որուն «կողմնակիցները» ցարդ ամէն առիթ կ'օգտագործեն՝ այն տպաւորութիւնը տալու համար, որ մինչ արեւմտեան ճակատը պատերազմի կը պատրաստուի, Խորհրդային Միութիւնը «խաղաղ համակեցութեան» ճամբան բռնած է :

Բոլոր այն բարեմիտներն ու լաւատեսները, որոնք միամտօրէն հաւատացած էին բոլշեւիկեան ճամարտակութեանց, չարաչար հիասթափուեցան :

Անոնք կը սպասէին, որ Նիկիտա Խրուշչեւ խաղաղութեան տաճարէն — Էլիզէի պալատէն — ներս պիտի մտնէր հանդարտ քայլերով, ձեռքը բռնած ձիթենիի ոստ մը, աջ ուսին վրայ ունենալով Փիքասոյի հաշտութեան աւետաբեր սպիտակ աղաւնին : Մինչ անիկա փոթորկայոյզ արշաւով մը թատերաբեմ եկաւ՝ նստած Արէսի մարտահրաւէր կառքին վրայ :

Տաժանելի տպաւորութիւն ձգեց այս առաջին «պատկեր»ը կամ «տեսիլ»ը՝ թատերական լեզուով :

Բուն «արար»ը չսկսած՝ փակուեցաւ վարագոյրը «միջնարար»ին համար, որ, չի գիտցուիր երբ պիտի վերջանայ :

Խորհրդային բարքերուն ծանօթ սակաւթիւ իրազեկ մարդիկ միայն չզարմացան կատարուածին համար :

Կրեմլինի մենատէրը իր խորամանկ դիւանագիտութեամբ անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ ո՛չ մէկ կերպով ետ կը մնայ իր վրացի նախորդէն :

«Վերին ժողով»ին գլխաւոր ջատագովը ինքն էր : Արեւմտեան դաշնակիցները կ'ուզէին հաւատալ իր անկեղծութեան : Այդ պատճառով ալ ընդ առաջ գացին իր փափաքին, երկուստեք համաձայնութեամբ ճշդելով նաեւ օրակարգի հարցերը :

Երեքի դէմ մէկ ձայն ունէր ինք : Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն, սպառազինութեանց կրճատումին եւ հակակշիռին, նոյնպէս համակեցութեան պայմաններուն մասին երկու ճակատները հակառակ տեսակէտներու վրայ կանգնած էին եւ կը կանգնին ցարդ :

Ի՞նչպէս հաւասարակշռել ուժերը : Ի՞նչպէս դուրս գալ ստորակայութեան դիրքէն : կամ աւելին. ի՞նչպէս պարտադրել իր տեսակէտը :

Այս նպատակներուն կը ձգտէին իր անակնկալ ելոյթները :

Յիշելով Ապրիլ 25ին Պաքուի մէջ խօսած ճառը, որով Խրուշչեւ բացէ ի բաց կը հասկցնէր թէ «ո՛չ մէկ զիջում պիտի ընէ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն մէջ», կը հարցնէինք .

« Ինչո՞ւ կը գումարուի ուրեմն Վերին ժողովը » : (Յառաջ, 11 Մայիս) :

Դէպքերը ցոյց տուին, որ իրաւունք ունէինք սկեպտիկ ըլլալու :

Ամերիկեան օդանաւը բառին իսկական առումով «երկինքէն ինկած» բախտ մը եղաւ : Խրուշչեւ լիուլի օգտագործեց այս բացառիկ պատեհութիւնը, իբրեւ դատախազ ներկայանալու համար Միացեալ Նահանգներու նախագահին առջեւ, անտեսելով դասական դիւանագիտութեան բոլոր պատշաճութիւնները :

Ժողովի նախօրեակին նոր եւ հսկայ սպուտնիկի մը դէպի անջրպետ արձակումը կը ձգտէր ազդելու դաշնակիցներուն վրայ :

Գիտական այս կարեւոր նուաճումին նպատակն էր աշխարհին ցոյց տալ Խ. Միութեան ռազմական ուժը՝ զիջումներ կորզելու համար ժողովի ընթացքին : Պատերազմական նախարար Մալինովսքիի ներկայութիւնը իր կողքին՝ յատկանշական երեւոյթ մըն էր նոյնպէս :

Ամէն պարագայի մէջ Խրուշչեւ շատ լաւ կատարեց իր դերը :

Այզընհաուըր եւ դաշնակիցներն ալ մնացին իրենց բարձրութեան վրայ եւ տեղի չտուին սպառնալիքներու առջեւ :

«Վերին ժողով»ը իր սաղմին մէջ խեղդելով, ո՞ւր կ'ուզէ հասնիլ Խրուշչեւ :

Աշխարհ ակնդէտ կը սպասէ իր առնելիք յաջորդ քայլերուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

"ԱՒԱ՜Ղ ՈՐ ՌՈՒԶՎԵԼԹ ՄԵՌԱԾ Է" Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԲՈԼՈՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Անորոշութիւնները եւ անակնկալները վերջ գտան : Վեհաժողովը որուն աշխարհ անձկութեամբ եւ յոյսերով կը սպասէր, վերջ գտաւ, առանց իսկ սկսած ըլլալու :

Չորեքշաբթի, Խրուշչեւ Շայոյի մեծ սրահին մէջ երկուքուկէս ժամ տեւող մամուլի ասուլիսով փորձեց արդարացնել Խորհրդ. Միութեան դիրքը եւ Վերին ժողովի ձախողութեան պատասխանատուութիւնը Մ. Նահանգներու նախագահին վրայ նետեց :

Ժամը 14·55ին, Խորհրդային վարչապետը, շրջապատուած արտաքին նախարար՝ Կրոմիքոյի, պաշտպանութեան նախարար՝ մարաջախտ Մալինովսքիի եւ խորհրդային դեսպան՝ Վինոկրատովի կողմէ հասաւ Փալէ տը Շայօ :

Առաւօտուն սակայն երբ Էլիզէ կ'երթար հրաժեշտ առնելու տը Կոլէն, Խրուշչեւ արժանացած էր թշնամական ցոյցերու : «Անկցի Խրուշչեւ», «Փեշտա» կը պոռային պալատին առջեւ հաւաքուած ցուցարարներ :

Երկու հազար լրագրողներ, խորհրդային եւ արեւմտեան երկիրներէ տեղ գրաւած էին, լսելու համար Խրուշչեւը :

Ժամը 15ին Խրուշչեւ իր ճառը կը սկսի : Հագուած վայելուչ մոխրագոյն զգեստ մը, երկուքուկէս ժամ պիտի խօսի, մերթ ուժգին մերթ մեղմ եւ շատ անգամ ալ ամբարտաւան ոճով մը :

Նախ կը շեշտէ թէ Վերին ժողովի ձախողութեան պատասխանատուն ինք չէ այլ Ամերիկայի նախագահը որ մերժեց ընդունիլ իր պայմանները : Այս առթիւ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէ Մ. Նահանգներուն եւ դաշնակիցներուն ըսելով.

— « Եթէ Ամերիկայի օդանաւերը կ'ուզեն թռիչք կատարել մեր սահմաններուն վրայ, պատրաստ պիտի ըլլանք դիմաւորելու ինչպէս որ հարկ է, ու պիտի քանդենք, ոչնչացնենք այն կայանները ուր հաստատուած են » :

Անդրադառնալով Այզընհաուըրի վերջին յայտարարութեան, Խրուշչեւ կը յայտարարէ թէ Այզընհաուըր փորձեց պատասխանատուութենէ խուսափիլ : « Իր յայտարարութիւնը թէ այսուհետեւ ամերիկեան օդանաւեր թռիչք պիտի չկատարեն Խորհրդային սահմաններէն ներս ոչ խոստովանութիւն է ոչ ալ կէս – խոստովանութիւն : Պետական գործերու մէջ մինչեւ ծայրը երթալու է » :

Յետոյ, Խրուշչեւի համար ի մօտոյ պաշտօնանկ ըլլալիք մէկուն խոստումը արժէք չունի : Արդարեւ Այզընհաուըր ինք կը խոստանայ բայց իր յաջորդը պիտի տէ՞ր կենայ այդ խոստումին :

Իր խօսքի շարունակութեան մէջ այն միտքը կը յայտնէ թէ «Թերեւս վեց կամ ութ ամիսէն կարելի ըլլայ վերստին հանդիպում մը ունենալ » : Այդ հնարաւոր պիտի ըլլայ, Խրուշչեւի ըսելով, եթէ Արեւմուտքը ստեղծէ հարկ եղած պայմանները :

Ճառին վերջաւորութեան, Խրուշչեւ իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ՝ Ֆրանսայի նախագահին որ Վերին ժողովի գումարումին նախաձեռնութիւնը ստանձնեց : Երախտագիտութիւն կը յայտնէ նաեւ Անգլիոյ վարչապետին, Մաքմիլլըն :

Խրուշչեւ մասնաւոր երախտագիտութեամբ յիշեց Ռուզվէլթը՝ աւա՜ղ որ մեռած է, շեշտեց : Ան կրնար լուծել մեր խնդիրները : Մե՛ղք որ մեռաւ եւ իր քաղաքականութիւնն ալ հետը :

Ճառէն ետք, լրագրողներ զանազան հարցումներ կ'ուղղեն :

Հարցում.— Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ՞ զինաթափութեան շուրջ բանակցիլ :

Պատասխան.— Պիտի շարունակենք Ժընեւի մէջ բանակցիլ : Համոզուած ենք որ Արեւմուտք կ'աշխատի ձգձգել այս խնդիրին կարգադրութիւնը որովհետեւ ապազինում չեն փափաքիր :

Հ.— Ինչո՞ւ կ'ուզէք վեց կամ ութ ամիսով յետաձգել Վերին ժողովը :

Պ.— Այո, կ'ուզենք որ Վերին ժողով մը գումարուի, ատոր համար է որ Փարիզ եկանք : Սակայն որպէսզի Վեհաժողով մը տեղի ունենայ անհրաժեշտ է որ Մ. Նահանգները ընդունին որ յարձակողական նպատակներ ունէին, կը զղջան եւ այսուհետեւ պիտի չկրկնեն : Մ. Նահանգները կը մերժեն այդ ընել : Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Վեհաժողովի մասնակցինք երբ յարձակո՛ղը չընդունիր իր յարձակող ըլլալը :

Հ.— Արեւմտեան Պերլինի շուրջ ձեր առաջարկները միշտ ի զօրու՞ են :

Պ.— Միշտ նոյն քաղաքականութեան հետամուտ ենք : Ուրիշ ելք չենք տեսներ, կ'առաջարկենք որ Արեւմտեան Պերլինը ազատ քաղաքի վերածուի որպէսզի արեւմտեան Պերլինցիները կարենան ընտրել իրենց նախասիրած կարգ ու սարքը :

Հ.— Առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ՞ք Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Պ.— Նպատակ ունինք հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ : Այս ձեւով Արեւմուտք իր իրաւունքներէն զրկուած պիտի ըլլայ : Ինչ կը վերաբերի թէ ե՞րբ պիտի ստորագրենք, այդ մեր գիտնալիք բանն է :

Ճառին եւ հարց ու պատասխաններու ընթացքին բացականչութիւններ, ակնարկներ եւ սուլոցներ լսուած են սրահին մէջ նաեւ ծափահարութիւններ :

Անդրադառնալով անոնց որոնք իր խօսքերը կ'ընդմիջեն, Խորհրդային վարչապետը ըսած է, զայրոյթով : «Կ'ուզեմ խօսիլ այն խմբակին որ աղմուկ կը հանէ : Իմացայ թէ Ատընաուըր յատկապէս խմբակ մը ղրկած է որ խանգարեն, այնպէս ինչպէս անցեալին Սթալինկրատ ղրկուած էին աղմուկ հանելու համար : Քաջ գիտեմ թէ կարգ մը հիթլերականներ են որոնք ազատած են իրենց արժանի պատիժէն : Պէտք է գիտնաք թէ գործ ունիք Խ. Միութեան հետ, որ ուժեղ երկիր մըն է, երկիր մը որ ընկերվարութիւնը հիմնած է :

Վերստին բացականչութիւններ եւ սուլոցներ :

Խրուշչեւ ջղագրգիռ, պատշաճութեան սահմանները անցնելով կը յայտարարէ .

— « Չեմ ծածկեր հաճոյքս որ կը պայքարիմ աշխատաւոր դասակարգի թշնամիներուն դէմ : Հաճոյք կը զգամ գիտելով անոնց կատաղութիւնը : Որովհետեւ Խ. Միութիւնը հսկայ մըն է որ ոչ մէկ բանէ կը վախնայ » :

Խորհրդային վարչապետը երբ կը պատրաստուէր ամբիոնէն վար իջնել Հունգարացի լրագրող մը աթոռին վրայ բարձրանալով կը պոռայ՝ «Խրուշչեւ մարդասպան » :

Խրուշչեւ անդրադարձաւ նաեւ Միացեալ Նահանգներու առած վերջին քայլին : Արդարեւ Ուաշինկթըն դիմում ըրած է ՄԱԿի որպէսզի ան ստանձնէ միջազգային հսկողութիւնը, օդէն : Այս առթիւ Խրուշչեւ կ'ըսէ .— « ՄԱԿը Ամերիկայի փենթակոնին (պատերազմական նախարարութիւն) ծառան չէ որ անոր հաշւոյն լրտեսութիւն ընէ » :

Ֆրանսական կարգ մը շրջանակներ վրդովուած են Խրուշչեւի ելոյթներէն : Պիտօ, սակայն զարմացած չէ եւ բնական հետեւանքը կը նկատէ տը Կոլի քաղաքականութեան. — «Արժանի էինք այս դասին, ամէն ինչ եղաւ այնպէս ինչպէս նախատեսած էի : Գինովցանք Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա կատարուած ճամբորդութիւններով, եւ այսօր դէմ դիմաց կը գտնուինք մարդու մը որ տկարացած է իր երկրին մէջ բայց ալ աւելի խիստ է մեզի հանդէպ » :

× Տեղի չունեցած ժողովը 600 միլիոն թէթեւ ֆրանք արժած է պետական գանձին :

× Հինգշաբթի առտու Այզընհաուըր Լիզպոնա մեկնեցաւ : Օռլիի մէջ, ժպտադէմ յայտարարեց թէ Խրուշչեւի դիրքը պատճառ դարձաւ որ արեւմտեան երեք մեծերը աւելի միանան եւ մէկ ճակատ կազմեն, ամուր եւ միակամ :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱԶՐԿՈՒԱ՞Ծ

Խ. Միութեան ներքին հարցերու մասնագէտներուն կարծիքով խորհրդային փոխ վարչապետ եւ Կրեմլինի թիւ 2 անձնաւորութիւնը Անաստաս Միկոյեանը շնորհազրկուած է, թէեւ միշտ կը պահէ իր աթոռը :

Ա.— Մինչ, առաջ բոլոր հանդիսաւոր պահերուն Խրուշչեւի կողքին կը գտնուէր, այժմ իր տեղը ուրիշներ կ'երեւան : Ապրիլ 25ին Պաքու չէր երբ Խրուշչեւ իր հանդիսաւոր ճառը խօսեցաւ : Մայիս 9ին, յաղթանակի տարեդարձի հանդիսութեան ընթացքին իր բացակայութիւնը աչքի զարկած է : Մայիս 14ին օդակայան չէ գացած Խրուշչեւին բարի մեկնում մաղթելու : Բ.— Վերջին Գերագոյն խորհուրդին խօսք չէ առած : Գ.— Ատրպէյճանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձին առիթով, Պաքուի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ Թ. Ալլահվերտիեւ, կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Կուսակցութեան կեանք»ին մէջ յօդուած մը գրած է ուր «մոռցած» է յիշել Միկոյեանի անունը եւ իր կատարած դերը Ատրպէյճանի խորհրդայնացումին մէջ : Արդ, այս «մոռացութիւնը» աւելի յատկանշական կը դառնայ երբ մտաբերենք թէ Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարանի վերջին հրատարակութեան մէջ Միկոյեանի կը վերագրուի կարեւոր եւ պատասխանատու դեր մը, Ատրպէյճանի խորհրդայնացման պատմութեան մէջ : Արդարեւ՝ Խորհրդային Մեծ Համայնագիտարանը կը գրէ . – « Միկոյեան Ատրպէյճանի պատմութեան մէջ ամէնէն յայտնի դէմքերէն էր» :

Խորհրդային Միութեան հարցերու մասնագէտ Անգլիացիներու կարծիքով՝ Միկոյեան «Խ. Միութեան ամէնէն յայտնի գործի մարդը» որ համայնավարու –

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

"ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ"

Երկար խորհեր եմ այն խորշանքին մասին, զոր ցոյց կուտան շատեր, մեր մէջ, հանդէպ որբութեան,— նոյն խորշանքը գոյութիւն չունի՞ արդեօք այլ ժողովուրդներու մօտ, չեմ գիտեր:

Շատ դժուար է այդ բարդ զգացումին վերլուծումը: Կը խորշին որբերէն,— որբը լման անհատ մը չէ մերոնց համար, կ՚ըսեն: Ինչպէսգոյութիւն ունին ֆիզիքական թերութիւններ, որոնք բան մը կը պակսեցնեն անհատին լիութենէն, որբը եւս կը կրէ դասակարգային թերութիւն մը, որ բան մը կը պակսեցնէ բարոյական անձնաւորութենէն: Իսկ եթէ ոմանց մէջ, ըստ պարագային, կը ծագի որբասիրութիւն մը, դժուար չէ հաստատել թէ «որբը սիրելու» այդ փութկոտութեան մէջ ենթական պատրուակ մըն է որ կը ստեղծէ, սքանչացումի առարկայ դարձնելու համար ոչ թէ վարդը, այլ վարդին թաղարը:

Այսպէս վարդամշակութիւնը մեր մէջ ... թաղար ցուցադրել է միայն: Եւ ի՛նչ թաղար,— փայտէ ամաններ, հողէ ամաններ, կաւէ ամաններ:

Այս կաւէ ամանները արհամարհանքով նայեցան եւ խորշանքով մօտեցան .. որբերուն: Իրենց գթասրտութիւնը շուկայ հանելու պատրուակով միայն:

Եւ յանկարծ օրին մէկը որբերը դարձան արժէք, պարծանք, հպարտութիւն: Վարդը բացուեցաւ, անուշահոտութիւնը տարածուեցաւ, կաւէ ամաններուն վրայ նայողը ո՞վ:

Ինծի ծանօթ են գաղութներ, ուր դասակարգ մը Հայեր երկար ժամանակ խըրթամտով մը բաժնուած մնացին որբերու ապրած թաղերէն, կամուրջ անգամ չուզեցին ստեղծել իրենց գրօսավայրերէն մինչեւ որբերու հանդիսասրահները:

— Ի՞նչ կ՚ուզեն, իրենց տուէք քանի մը ֆրանք, թող հանգիստ ձգեն մեզ, ըսին:

Բայց այն օրը՝ երբ բացուեցան վարդերը, հիացում պատճառելով նոյնիսկ օտարներուն, գրօսավայրերու բազմութիւնը սկսաւ հետաքրքրուիլ: — Մեր տղա՛քը, այո՛, մեր տղաքն են...

Այո՛, երէկուան որբերն էին, որ դարձեր էին առաջնակարգ բժիշկներ, գրագէտներ, ճարտարապետներ, քիմիկոսներ: Օտարներուն բերանն էին անոնց անունները: Ի՞նչ ընէին հիմա մերոնք որ որբ մեծարէին, անոնց լոյսով լուսաւորուէին նաեւ իրենք:

Արդարեւ, միայն ազատ ասպարէզներու մէջ չէր որ փայլեցան որբերը: Ֆըրանսայի մէջ երկրագործական նահանգային հանդիսութիւններ կ՚ըլլային պարբերաբար, ու նաեւ մրցումներ: Հայ որբերը առաջնութիւն կը շահէին:

Ոմանք քառորդ ժամուան մէջ իրենց կթած կաթին քանակութեան առաւելութեամբ: Ոմանք արտ հերկելու իրենց ճարտարութեամբ՝ քանի մը արտավար երկար ակօսներ բանալով մեքենաշարժ արօրով, կարծես գծուած ըլլային քանակով: Այսպէս մասնագէտներ հասան պանրագործութեան մէջ, ունեցանք նոյնիսկ օգնականներ, փայլուն առեւտրականներ, տունի տէր, պարտէզներու տէր, գաւակներու հայր:

Սերունդ մը հասաւ, դարձաւ «չափահաս», պարծա՛նք: Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ այս սերունդին պատմութեամբ:

Ահա այս սերունդն է, որ աչք չունի եկեղեցիին վրայ, բանկային վրայ, աչք չունի թաղականութեան, աչք չունի հոգաբարձութեան, աչք չունի աթոռներու, թիկնաթոռներու, օրրաթոռներու: Այս սերունդը ուզեց տէր դառնալ ազգային հանդիսութեան մը: Ուզեց վառ պահել զգացումի մը բոցը, իրենց ծնողքներուն նահատակութեան յիշատակը:

Ապրիլեան եղերերգութեան մէջ ծնան, կ՚ուզեն յաւերժութեան մէջ գրել այդ թուականը: Ազդարկել պատմութեան մէջ իրենց ցաւը, իրենց ընդվզումը, իրենց վրէժը:

Ապրիլ Տասնըմէկի երեկոյթ կ՚ուզեն կազմակերպել:

Ո՞վ դէմ է այս յուզիչ ցանկութեան: Երէկուան որբերն են, որ կ՚ուզեն յիշել ու յիշեցնել թէ արեւմուտքը ամչցնող, քաղաքակրթութիւնը ամօթահարող ոճիրի մը զոհերն են իրենք եւ իրենց հետ՝ հայ ժողովուրդը:

Դեռ մինչեւ երէկ, նոյն այս որբերը հանդէս կը կազմակերպէին՝ նախագահութեան հրաւիրելով հին փառքեր, հըմայք ունեցող անուններ:

Այս տարի, առաջին անգամն ըլլալով, նախագահ եւ բանախօս ընտրեցին իրենց մէջէն, իրենց սերունդէն:

Նախագահ՝ Արշաւիր Խանէտանեան, բեկոր մը Պոնտոսեան շրջանի Հայութենէն,— իր կամքին ուժով, սեփական միջոցներով՝ ստացած ե՛ւ միջնակարգ կրթութիւն ե՛ւ համալսարանական ուսում: Շրջանաւարտ Ժընեւի համալսարանէն, գրագէտի եւ մտաւորականի ասան ի ձեռին:

Բանախօս՝ Արամայիս Սրապեան, բեկոր մը Բիւթանիոյ շրջանի Հայութենէն,— իր կամքին ուժով, սեփական միջոցներով՝ ստացած ե՛ւ միջնակարգ կրթութիւն ե՛ւ համալսարանական ուսում: Շրջանաւարտ իտալական բժշկական համալսարանէն, բանաստեղծ եւ Հիպոկրատի ասան ի ձեռին:

Համբաւները պակսեցան, ահա նոր համբաւներ կը ստեղծուին: Ջահն է որ կը փոխանցուի ձեռքէ ձեռք, սերունդէ սերունդ:

Այս ամէնէն ետքը՝ եղրակացութիւն, որ ընդհուպ:

ԱՐԱՋ

(3)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՁԼՈՅՍ ԵՐԵՍԱՑ ՔՈՑ

Հայոց պատմութիւնը, երբեք, պիտի չգրէ Հայ Օգնութեան Միութեան համար թէ մեր ժողովուրդին մեծահարուստ եւ շռայլող կազմակերպութիւններէն մէկն էր, որ իր յորդառատ տոլարներուն շընորհիւ էր որ կրցաւ իր հովանիին տակ ամփոփել ազգին նուաղ բախտաւոր զաւակները:

Բայց, Հայոց Պատմութիւնը պիտի գրէ — անպատճառ պիտի գրէ — որ Հայ Օգնութեան Միութիւնը կազմակերպութիւնն էր ազգին խոնարհ մայրերուն եւ քոյրերուն — եւ անոնց եղբայրներուն — որ ունեցաւ ե՛ւ հոգի, ե՛ւ սիրտ, ե՛ւ ջիղ:

Ու անոնց զուգընթաց՝ նուիրումի եւ զոհաբերութեան անմրցելի առաքինութիւն մը, որ — ըսենք, առանց վարանումի— կը բաժնէ զինքը՝ ուրիշ կանացի Միութիւններէ:

Ամէն հանրային կազմակերպութիւն կը չափուի, կը գնահատուի նուիրումի այն ոգիով, որ ի յայտ կը բերէ իր գործունէութեամբ:

Այս աննման կազմակերպութեան առաքեալները կրնան հպարտօրէն եւ արդարօրէն յոխորտալ թէ իրենք ունեցան այդ ոգին:

Յիսուն տարիներու ազգանուէր աշխատութեան մը բեռը ծանրացած է այս կազմակերպութեան ուսերուն վրայ:

Մեր ողբացեալ Ակնունին էր որ 1910-ին, կը հարթէր ճանապարհը այս հաստատութեան, այս երկրին մէջ (*):

Այդ շրջանին ալ ունէինք բազմութիւն մը դժբախտներու: Ու կազմուեցաւ Կարմիր Խաչը, որ տարիներ ետք պիտի մկրտուէր տարբեր անունով մը:

Շատ համեստ պայմաններու մէջ ծնունդ առաւ Կարմիր Խաչը: Բայց, տասնամեակներու թաւալումին հետ, հետզհետէ, վերածուեցաւ ծաւալուն կազմակերպութեան մը:

Այսօր, ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր այս կիսագունդին վրայ, ինչպէս նաեւ Քոյր Մարմիններ Ֆրանսայէն մինչեւ Միջին Արեւելք: Իր անդամներուն հաւաքական համրանքը տասը հազարէն աւելի:

Արծաթ մազերով մայրիկներ եւ անոնց հրաշունի աղջիկներն ու հարսներն են որ իրենց հոգիով, իրենց սրտով փարած են կազմակերպութեան նպատակներուն:

Ի՞նչ կուտայ այս սքանչելի կազմակերպութիւնը՝ մեր ժողովուրդին՝ մեր ժողովուրդէն առնելով:

Ոչ միայն պուտ մը կաթ ու փշուր մը հաց կամ կաթիլ մը դեղ, այլեւ լոյս:

Արդարեւ, Հայ Օգնութեան Միութեան հասոյթներուն մէկ կարեւոր մասը կը յատկացուի կրթական նպատակներու:

Յիսնամեայ վաստակի մը փառքն է որ կը տօնենք, ցնծութեամբ: Ու կը ծափենք մեր անզուգական մայրերն ու քոյրերը:

Ու այս բարեբաստիկ առթիւ կը հաւատենք իրենց.

— Մայրեր եւ քոյրեր, մեր ժողովուրդին նուաղ բախտաւոր զաւակները, որոնց վրայ իջաւ հովանին ձեր մայրական քրոջական սիրոյն, երախտապարտ ձեզի, եւ միաբերան կ՚օրհնեն ձեզ եւ կ՚ըսեն.

— Զլոյս երեսաց քոց տեսանեմք զոր...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) Ամերիկա:

Հ. Օ. Մ. Ի ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԵՏ ԿԱՊՈՒ... ԿԱՐԵՒՈՐ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կուտանք, ժամանակագրական կարգով, այն գլխաւոր թուականները՝ որոնք Հայ Օգնութեան Միութեան յիսնամեայ փառաւոր գործունէութիւնը կ՚ընդգրկեն.

1910ին կը հիմնուի՝ իբրեւ Հ.Յ.Դ. ... «Հայ Կարմիր Խաչ»:

1915 – 19ին պատերազմ.— Վիրաւորներու խնամք, որբերու օգնութիւն, ... խառատանոցներու հիմնադրութիւն՝ Պ... եւ Յունաստան, ուր կը տեղաւորուին ... բեր:

1920 – 21 Ազատութեան շրջան.— Որբերու աղատագրութիւն, հագուստ ... դեղօրայք կը ղրկուին Սուրիա, Յունաստան, Պոլիս, Պուլկարիա, Իրան:

1927 Շիրակի երկրաշարժ.— Հայ Կարմիր Խաչը կը փութայ աղէտեալներու ... ժանդակութեան՝ խորհրդային կարգերու տակ ապրող Հայաստանի ժողովուրդին ... Թէեւ անորոշ է, թէ ինչ չափով այդ օ... նութիւնը իր տեղը հասած է:

1930 – 46 Աշխատանք՝ Ամերիկայի մէջ — Հայ լեզուի դասընթացքներու զօրացում:

Սանճագի տեղահանութիւն.— Աղէտեալներու օգնութիւն: Դրամ, հագուստ, դեղ:

Դպրոցներու հաստատում եւ նոր հաստատուած վարժարաններու օգնութիւն. — Զաւարեան վարժարան (Յունաստան), Համազգային Ճեմարան (Պէյրութ), Քարէն Եփփէ Ճեմարան (Հալէպ): Այս վարժարաններուն կը ղրկուէր ... բեկան 2 – 5000 տոլար:

Օգնութիւն ուսանողներու՝ անհատապէս.— Փարիզ, Վիեննա, Գերմանիա եւ այլն:

Պնակ մը կերակուր.— Բոլոր գաղութներուն մէջ զուգ, անխտիր, պնակ մը ... կերակուր՝ չքաւոր աշակերտներու ... կարօտեալ ծերերու:

1947 Անդա.— Գերմանիայէն աղատագրուած հարիւրաւոր բնտանիքներու ... զաւորում, նախ՝ ընկերուհիներու ... ներուն մէջ, յետոյ՝ հայթայթում գործի, բնակարանի եւ կահաւորումի:

1950 – 59 Ամերիկա.— Կրթաթոշակ ամերիկահայ ուսանողին:

Օգափոխութեան կայաններու հաստատում՝ Յունաստան եւ Ֆրանսա: Մ. Ն.

ԱՆՏՈՆ ԳՕՇ

Տարաշխարհիկ հայ վանքի մը նուիրական հրապոյրն ունէր, Ժընեւի մէջ, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը զոր մենք, յաճախ, աւելի արժանավայել վերացումով մը, «Դաշնակցութեան Տունը» կը կոչէինք: Իսկ հայ անցորդը, ինչ ալ ըլլար իր գաղափարական դաւանորումը, երբ այս շէնքի սեմին վրայ ոտք կը դնէր, հարազատի մը վերհանդիպողի սարսուռով՝ պահիկ մը մեր խօսակցութեանց կ՚ունկնդրէր, այնքան զգոյշ եւ խանդաղատած երեւոյթով մը որ կարծես թէ «Խորհուրդ խորին»ը երգելու վրայ ըլլայինք. յետոյ երկիւղած քայլերով դէպի ընթերցասրահին մուտքը յառաջանալով, յուզումէն տկարացած ձայնով մը մեզի կը դիմէր.

— Ներեցէք տղաք, որ ձեզ կը խանգարեմ, բայց ես հեռուէն կուգամ, ո՞ւր է Քրիստափորի սենեակը, Զաւարեանի գրիչը, Անդրանիկի դաշոյնը, «Դրօշակ»ի առաջին թիւը...:

Կարօտի մորմոքը խիկոյն մեզի կը փոխանցուէր, եւ գրեթէ միահամուռ պատրաստակամութեամբ մըն էր որ ընդառաջ կ՚ելլէինք այցելուին որուն մէջ կը փորձուէինք երկրէն եկած սուրհանդակ մը տեսնել, ապա մեր յանձնարարական նայուածքները կ՚ուղղուէին դուռին մօտ տեղ գրաւող ընկերոջ:

— Տղայ, լուր տուր Տիար Անտոնին որ պայ հարկ եղած տեղեկութիւնները տայ հայրենակցին:

Այս վանղջական անունին արտասանութիւնը զգալիօրէն կը խորացնէր այցելուին շփոթութեան աստիճանը եւ զայն կը տրամադրէր ընդունելու անձնաւորութիւն մը՝ դասական արտաքինով ու հանդիսաւոր կերպարանքով, եւ ահա ան ինքզինք կը գտնէր դէմ առ դէմ անսովոր արարածի մը, որուն մարդկային ծագումը ճիշդ է որ կասկած չէր վերցներ, բայց որուն սեռը ստուգելու համար անզամադիտական քննութիւն մը անհրաժեշտ կ՚երեւէր:

Մութ-կապոյտ կիսամաշ լաթերու մարդակերպ կապոց մը, որ աւելի կը ծառայէր իր խարխլած մարմինին խոռոչները ծածկելու քան թէ զանի հագուեցնելու: Այս տպաւորութիւնը եղերականօրէն կը զօրանար իր լոդիկին թեզանիքներով, որոնք հորիզոնաբար կը տարածուէին հռետորական պահանջի մը համար: Իսկ տաբատին խողովակաձեւ մասերը կրնային երկրորդ փաթոյթ մըն ալ ըսել իր եղեգնման սրունքներուն շուրջ, առանց զանոնք շատ սեղմելու:

Նոյնը կարելի էր ըսել նաեւ իր երեսի մորթին համար: Արդարեւ այտերուն վայրընկէց ծալքերովը՝ խնայասէր վիբարոյժ մը կրնար երկրորդ դէմք մըն ալ զգեստաւորել, եթէ կտորը քիչ մը քիչ մաշած ըլլար: Դէմք մը՝ որ աւելի պիտի յարմարէր՝ աղօթքով, ծոմապահութեամբ եւ բազում այլ զրկանքներով կեանք անցընող ճգնաւորի մը, դուք ըսէք ճգնաւորուհիի մը, քանի որ հակիթի կճեպին պէս միշտ լերկ ու մերկ մնացած էր այդ դէմքը: Բան մը, որ կը համարուի գաղտնի յանցանքի մը յայտնի վկայագիրը, բնութեան քմայքով պատրաստուած եւ Աստուծոյ կնիքով վաւերացուած:

Ինչ որ սակայն, Անտոն Գօշի մօտ կատարեալ ներհակութիւն մը կը կազմէր իր վտիտ ու աղեխաւոր գոյութեան հետ, ատի իր արճիճի գոյն առատ ու երկայն մազերն էին: Որքան յոխորտանքով անոնք կը ծածանէին իրենց եօթանասուն տարիներու բարձունքէն ընդդէմ մեր քըսան տարեկան գլխակներուն, որոնք արդէն կը սկսէին նօսրանալ: Յուսալով հաճոյք պատճառել իրեն, անգամ մը խորունկ հառաչանքով մը դիտել տուի:

— Ինչ փառաւոր վարսեր ունիս, Տիար Անտոն:

— Դո՞ւն ալ, ըսաւ, մուրացիկին ցընցոտիներուն վրայ նոր կարկտա՞ն մը տեսար: Հապա երեւակայութեամբդ այս անճոռնի դէմքիս վրայ ջայլամի հաւկիթին պէս ճաղատ գլուխ մը զետեղէ ու քանի մը քայլ հեռուէն դիտէ թէ ինչ անհանդուրժելի տեսարան կը ... ստացուի: Մի վրդովիր, եավրում, Աստուած երբեմն, անուշադրութեամբ, այսպիսի մանր բաներ մը կ՚ողորմի նոյնիսկ Անտոնի պէս ողորմելիներուն:

Գիտնալով հանդերձ որ Տիար Անտոն ... լայնօրէն կատակ վերցնող էր, մենք ընդհանրապէս կը քաշուէինք ակնարկելէ իր կազմախօսական տկարութեան: Սակայն ինք բնաւ չէր զգուշանար ատկէ, եւ երբ հաղուադէպօրէն կը բերուէր իր կեանքէն խօսելու, յատկապէս կ՚ընտրէր այնպիսի դէպքեր, որոնք կը ծառայէին քօղազերծելու այդ դժբախտութիւնը: Այս բանին առաջին ապացոյցը՝ իր ծածկանունն ... Գօշ, քանի որ Գօշ բնականէն անմօրուս ... ըսել է: Անշուշտ մենք կը գգայինք ... այս անդուլ ինքնաքննադատութեան ... կսկծալի տրտունջ մը կար: Երեւի ... վիշտը ամոքելու համար էր որ օր ... Միհրդատ ըսաւ.

— Ախ, Տիար Անտոն, դու ի զուր ... գանգատուում որ բնութիւնը այդ ... կանիչ կրակը չի վառել քո մէջ:

Դու չգիտես թէ դրա մոխիրների ... ինչքան ցաւեր կան.— Հիասթափութիւն ... հիւանդութիւն, գաւաճանութիւն եւ ... չեւ անգամ ոճիր: Շնորհակալ եղիր ... կատարելից որ հէնց սկզբից քեզ ... պահել էդ բոլորից:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՂԻՇԷԻ ՄԱՍԻՆ

Հայպետհրատի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է Ե. դարու պատմիչներէն՝ «Վարդանանց պատերազմին» ողեշունչ երգիչ Եղիշէին նուիրուած նոր գրքոյկ մը, որուն հեղինակն է՝ Վ. Նալբանդեան:

Այս գործին մէջ հեղինակը քննութեան կ'առնէ Եղիշէի կեանքին, ապրած ժամանակաշրջանին եւ «Վարդանանց պատերազմի» հետ կապուած հետաքրքրական հարցեր ու կուտայ ընթերցողին համար մատչելի բացատրութիւններ:

Վ. Նալբանդեան ճշգրիտ փաստերով ցոյց կուտայ, թէ պատմագիր Եղիշէն իսկապէս Ե. դարուն ապրած է, ականատես եւ մասնակից եղած է իր պատմած դէպքերուն:

Շեշտը դնելով Եղիշէի գրքին բանաստեղծական կողմին վրայ, նշելով որ ան իր նկարագրած դէպքերուն նկատմամբ «ազգայնական վերաբերմունք» ցոյց տըւած է, անցեալին շարք մը բանասէրներ աշխատած են ժխտել իր ժամանակաշըրջանը խորապէս պատկերացնող այս մեծ երկին պատմագիտական արժանիքները, կասկածի տակ առած են անոր վաւերականութիւնը: Բացատրելով Եղիշէի «Վարդանանց պատերազմ»ին՝ ժամանակաշրջանի քերթողական շունչով գրուած ըլլալու հանգամանքը, գնահատելով անոր գեղարուեստական կողմը, Վ. Նալբանդեան միաժամանակ Եղիշէի գիրքին քաղուած զանազան փաստերու հիման վրայ ցոյց կուտայ գործին պատմագիտական մեծ արժանիքները:

Վ. Նալբանդեանի գրքոյկը արժէքաւոր է նաեւ անով, որ այդտեղ հեղինակը պարզ կերպով ցոյց կուտայ այդ պատերազմին ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական շարժառիթները:

Նշելով, որ «պարսկական արքունիքի վարած զաւթողական, ասիմիլատորական (աւելի հայավարի չէ՞ր ըլլար՝ եթէ գրէր հարստահարիչ եւ ձուլում բառերը) քաղաքականութիւնը եւ ծանր հարկային քաղաքականութիւնը Վարդանանց պատերազմի հիմնական դրդապատճառներն էն», Վ. Նալբանդեան իր այդ թեզը կը պաշտպանէ բազմաթիւ համոզիչ փաստերով:

Վկայութեան բերելով պատմագիրը, հեղինակը ցոյց կուտայ, «որ Ե. դարում ծանր էր հայ գիւղացու սոցիալական (ընկերային) վիճակը», որ «հայ նախարարական դասը պարսկական արքունիքի քաղաքականութիւնից դժգոհ մի օպոզիցիա (ընդդիմադիր հոսանք) էր կազմում»: Եւ «Յազկերտի սահմանած նոր հարկային քաղաքականութիւնը հարուածում էր հայ քրիստոնէական եկեղեցու եւ հոգեւորականութեան շահերին ...»:

Նշելով այս փաստերը, գրքոյկի հեղինակը այն եզրակացութեան կը յանգի, որ թէ հայ նախարարութիւնը եւ թէ հոգեւորական դասը, բացի «համընդհանուր ազգային շահերից», օտար նուաճողներուն դէմ մղուած այդ պատերազմով կը պաշտպանէին իրենց դասակարգային շահերը, որոնք վտանգուած էին Յազկերտի քաղաքականութեան հետեւանքով:

Վ. Նալբանդեան ցոյց կուտայ, որ Վարդանանց պատերազմին ժամանակ քըրիստոնէական կրօնքի կրքոտ պաշտպանութիւնը Հայերու կողմէ, պաշտպանութիւնն էր ոչ միայն հայ լեզուին եւ ըստեղծուած մշակոյթին, այլեւ յամառ կըռիւ մըն էր ընդդէմ պարսկական ձուլողներուն՝ յանուն ազգային անկախութեան եւ ինքնուրոյնութեան:

Վ. Նալբանդեանի «Եղիշէ» գրքոյկը գրուած է պարզ, յստակ լեզուով: Խըմբագրուած է Փրոֆ. Մ. Մկրեանի կողմէ:

Վ. ՅՈՎԱՍԱՓԵԱՆ

հանգներու մէջ կը գործեն ՀՕՄ ի 84 մասնաճիւղ:

ՀՕՄը ունի 12 Շրջանային վարչութիւններ.— Ամման, Եգիպտոս, Երուսաղէմ, Թրակիա – Մակեդոնիա, Իրաք, Իրան, Լիբանան Հայֆա, Հարաւային Ամերիկա, Յունաստան, Սուրիա, Ֆրանսա: Անցեալի մէջ՝ մասնաճիւղեր գոյութիւն ունեցած են նաեւ Պոլիս, Պուլկարիա եւ Ռումանիա:

Ներկայ անդամներու թիւ.— Հիւս. Ամերիկա 2254, Հարաւային Ամերիկա1870, Սուրիա 2286, Ֆրանսա 1500, Լիբանան 2650, Եգիպտոս 180, Ամման 127, Յունաստան 676 : Ընդհ. գումար 11543 :

ԹԻՒԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

(ՀՕՄի մասնաճիւղային պատկերը 1958 – 1959 տարեշրջանին)

Հիւսիսային Ամերիկա 84 մասնաճիւղ, 2254 անդամ, նիւթական գործունէութիւն 71·072 տոլար, Հարաւային Ամերիկա տասը մասնաճիւղ, 1870 անդամ, 145·971 փէսօ, Ֆրանսա քսան մասնաճիւղ, 1500 անդամ, 6·251·994 ֆրանք, Յունաստան չորս մասնաճիւղ, 420 անդամ, 393·600 տրախմի, Իրան մէկ մասնաճիւղ, 74 անդամ, 203·106 րիալ, Ամման մէկ մասնաճիւղ, 127 անդամ, 405 տինար, Երուսաղէմ մէկ մասնաճիւղ, 110 անդամ, 573 տինար, Եգիպտոս երկու մասնաճիւղ, 180 անդամ, 1951 եգ. ոսկի, Լիբանան 18 մասնաճիւղ, 2650 անդամ, 63·696 լիբ. ոսկի, Սուրիա քսան մասնաճիւղ, 2286 անդամ, 57991 սուր. ոսկի, Թրակիա –Մակեդոնիա չորս մասնաճիւղ, 256 անդամ, 55·000 տրախմի:

ԾԱՆՕԹ.— Իրաքի եւ Մեքսիքայի մասնաճիւղերու թիւերը կը պակսին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԷՎԷՐԷԿԻ (ԿԵՍԱՐԻԱ) ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻԻ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ Մարմարայի թղթակիցը կը գրէ Էվէրէկէն (Կեսարիա).—

Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեան, նկատելով որ Էվէրէկի մէջ երկար ժամանակէ ի վեր եկեղեցական արարողութիւն չի կատարուիր եւ տեղւոյն Տ. Թէոդորոս քհնյ. Զալըճեանն ալ Տիարպաքըր կը գտնուի, հրամայած էր քաղաքիս բարեջան հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Հայկազուն Աւագ քհնյ. Կարապետեանի որ Էվէրէկ երթայ Ս. Զատկի տօնին առթիւ, Նոր Կիրակիի օրը պատարագելու եւ հոգեւոր մխիթարութիւն ընծայելու տեղւոյն փոքրաթիւ ժողովուրդին, Ֆէնէսէի Թաղի Ս. Թորոս եկեղեցիին մէջ:

Տ. Հայկազուն Հայր, Գայսէրիի Թաղ. խորհուրդի անդամները եւ ժողովուրդէն քառասուն հոգի Ապրիլ 23 Շաբաթ օր, կէս գիշերէն երեք ժամ վերջ, մասնաւոր ինքնաշարժներով մեկնեցան Էվէրէկ, ուր հասան առտուան ժամը վեցին: Տեղացի ազգայինները նախապէս տեղեկացած ըլլալով Տէր Հօր ժամանումին, գինք եւ հետեւորդները դիմաւորեցին եւ առաջնորդեցին Ֆէնէսէի եկեղեցին, ուր վեցուկէսին սկսան կրօնական արարողութիւնները, ի ներկայութեան տեղւոյն 25 տունոր Հայութեան որոնք երկար ատենէ ի վեր զրկուած էին այսպիսի փառաւոր հանդիսութիւններէ:

Տ. Հայկազուն քահանայի մատուցած տաղաւարի պատարագին երգեցողութիւնները կանոնաւորաբար կատարեցին Գայսէրիէն բերուած դպիրները, որովհետեւ Էվէրէկ դպիր չունի, մեծ ուրախութիւն եւ հոգեկան հրճուանք պատճառելով տեղւոյս հայ բնակչութեան, որ երկիւղածօրէն կը հետեւէր սրբազան արարողութեանց, որոնցմէ շատոնց զըրկուած էր:

Ժամը 11ին աւարտեցաւ եկեղեցին եւ Տէր Հայրը եւ իր հետեւորդները 2, 3 կամ չորսական հոգիով կէս օրուան ճաշի հրաւիրուեցան եւ հիւրասիրուեցան գիւղին բնակիչներուն կողմէ, մեծապէս զգացուելով անոնց այդ ջերմ վերաբերումէն:

Ֆէնէսէի եկեղեցին, որ կիսաւէր վիճակ մը ունի ներկայիս, շինուած է 1780 թուականին, երբ կը բաղկանար տակաւին եօթը ընտանիքէ, մէջը ըլլալով նաեւ Տէր Հայկազուն քհնյ.ի գերդաստանը: Ասոնք եկած են Չմշկածագէն եւ ժամանակ մը քարայրներու մէջ կրօնական պաշտամունք կատարած են, Նորժամ եւ Ս. Գրիգոր կոչուած վայրերուն մէջ: Անկէ քսան տարիի չափ վերջն ալ Ս. Յակոբ անունով մատուռ մը հաստատած են ձորի մը մէջ, որուն առաջին քահանան եղած է Տէր Հայկազուն Հօր պապերէն Տէր Պետրոս Պէշքիւրենց: Եկեղեցիին տակէն գետակ մը կը վազէ, սակայն ուրկէ գալը եւ ուր երթալը յայտնի չէ:

Ներկայիս, Էվէրէկ բնակող 25 տնուոր Հայութիւնը լաւ վիճակի մէջ է: Ամէն ոք իր արհեստը, խանութը եւ զբաղումը ունի: Տէր Հայկազուն Հայր այցելեց նաեւ իր ապրած եւ սնած տունը եւ չկրցաւ զսպել իր յուզումը: Այս տունը 280 տարուան հնութիւն մը ունի ու մինչեւ այսօր անաղարտ մնացած է:

×

ԷՎԷՐԷԿԻ ԴԱՐԱՒՈՐ Ս. ԹՈՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՓԼԱՒ

Տէր Հօր եւ Թաղականութեան անդամներուն ու հետեւորդներուն Կեսարիա վերադարձէն մէկ օր վերջ, Ապրիլ 26 Երեքշաբթի օր, հեղեղանման անձրեւին ազդեցութեամբ յանկարծ փլած են 280 տարի առաջ շինուած Ս. Թորոս եկեղեցիին պատերը եւ առաստաղը եւ Աւագ Սեղանին վրայի գմբէթն ալ մասամբ դէպի ներս կքած է, ահ ու սարսափի մատնելով տեղւոյն բնակչութիւնը:

Այս դէպքին վրայ, նոյն օրը, հեռաձայնով Էվէրէկ հրաւիրուած ըլլալով Տէր Հայկազուն Հայրը իսկոյն հոն փութացած եւ տեսած է որ տաճարը բոլորովին անգործածելի դարձած է, որով Թաղապետական տնօրէնին կողմէ կատարել տըւած ճարտարապետական քննութեամբ եւ տեղեկագրով ամբողջութեամբ փլցնել որոշուած է: Այս առթիւ պատրաստուած տեղեկագիրն ալ տեղւոյն Թաղականութեան կողմէ առ ի տեղեկութիւն Ս. Պատրիարք Հօր պիտի ղրկուի:

Եթէ այս աղէտը Նոր Կիրակի օրուան պատարագի միջոցին պատահած ըլլար, հաւանաբար մարդկային մեծ եւ անդարմանելի կորուստներ տեղի ունենային: Բայց Աստուած փրկեց ժողովուրդը այս տեսակ ահռելի փորձանքէ մը:

Այս առթիւ, Մայիս մէկի Կիրակի օրը գոհաբանական եւ շնորհակալութեան հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ եւ մաղթանք կատարուեցաւ քաղաքիս Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ձեռամբ Տ. Հայկազուն Աւագ քահանայի:

ՃՇԴՈՒՄ

Նկարիչ Թորոսեանի ցուցահանդէսին առթիւ գրուած տոմսին մէջ՝ «Արուեստասէրը», իր գնահատութիւնը յայտնելէ ետք, կը խօսեցնէ նկարիչը. «Քաջալերուելու պէտք ունիմ»: Նկարիչ Թորոսեան կը բողոքէ՝ յայտնելով թէ ճիշդ չեն իրեն վերագրուած խօսքերը, ստորագրողը իր բաղձանքն է միայն որ արտայայտած է:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Հայրս ժպտաց անտարբեր:

Եւ հօրս ներկայութեան, նրա խստագոյն ցուցմունքների եւ հրահանգների համաձայն՝ հիւսնը շինեց հօրս դագաղը:

Մայրս, առանձին սենեակում, ողբում էր աղիողորմ, մինչդեռ հիւսնը, հօրս հետ կատակելով, պատմութիւններ պատմելով եւ մէկ մէկ օղի ճնկելով, չափում էր ընկոյզէ տախտակը, կտրում, յղկկում, ագուցում եւ փայլեցնում:

— Ուստա Մարգար, հէչ դամ չի պիտի գործածես, — պատուիրում էր հայրս:

— Գլխուս վրէն, հաջի էֆէնդի:

Իսկ ես միամտօրէն, թեթեւագոյն հոգով, դիտում էի ուստա Մարգարի աշխատանքը: Կարծում էի, որ հայրս պատրաստւում էր ճամբորդութեան, գնալու էր Ստամբուլ կամ աւելի հեռու քաղաքներ եւ ինձ նուէրներ էր բերելու:

Ամէն անգամ երբ նա վերադառնում էր ճանապարհորդութիւնից՝ ողողում էր տունը նուէրներով:

Ուստա Մարգարը շինեց դագաղը, վերջացաւ: Կարծես մի սեղան շինեց կամ մի պահարան: Այնքան անտարբեր:

— Հաջի էֆէնդիիս պատմեմ, ասկէ 20 տարի առաջ ... — պատմում էր ուստա Մարգարը, ծխծաղում եւ յղկում տախտակը:

Բայց երբ հայրս ընտանիքի բոլոր անդամներին դուրս հանեց, որպէսզի դագաղի մէջ պառկի վերջին անգամ ստուգելու՝ ուստա Մարգարն էլ դուրս ելաւ սենեակից սարսափով:

— Ղուրբան ըլիմ Աստծոյ զօրութեան, ասլանի ջիգեր ունի, — ասաց ուստա Մարգարը:

Դուրսը բոլորն էլ լաց էին լինում, բոլորն էլ մասնակցում էին մօրս ողբին:

Իմ աչքերն էլ լցուեցին արցունքով:

Իմ հոգու թեթեւութիւնը փոխուեց մի մթին ծանրութեան: Ականջիս շշուկ ընկաւ, որ հայրիկը շուտով պէտք է մեռնի ...

Ինձ պատեց մի վախ: Այդ վախը գնալով աճեց: Մինչեւ երեկոյ նա տիրեց ամբողջ իմ հոգուն:

Սկսեցի վախենալ տան բոլոր խրերից, մանաւանդ դուռը բաց թողնուած պահարանից, ջրհորից, սանդուխների տակը դրուած մեծ սնտուկից, որի մէջ երբեմն մենք պահւում էինք խաղի համար:

Երբ հայրս դուռը բաց արաւ, ոչ ոք չգնաց մօտը, բացի ինձանից:

Գնացի, փաթաթուեցի նրան, գլուխս խրեցի նրա կրծքի մէջ, խորը, խորը շընչեցի նրա շապկի հոտը:

Այդ հոտը տաքացրեց ինձ, փարատեց իմ սարսափը:

Հայրս գրկեց ինձ, նայեց աչքերիս մէջ: Ես տեսայ արցունքի կաթիլներ նրա աչքերում:

Մօրս արցունքները շատ էի տեսել, բայց հօրս արցունքները — երբեք:

Առաջին անգամ տեսայ այդող արցունքը:

Եավրում, մավի գէօզլի եավրում (*), — շշնջաց նա ինձ ու ողողեց համբոյրներով:

Հետզհետէ բոլորն էլ եկան, շարուեցին հօրս առաջ: Նա նստած էր իր անկողնի վրայ, ես՝ նրա գրկում:

Գլուխը վեր բարձրացրեց, նայեց շուրջիններին եւ, տեսնելով լացից ուռած աչքերը, բարկացաւ:

— Ի՞նչ էք դէմս կայներ, հեռացէք:

Նրանք հեռացան:

Ծառան դագաղը շալակեց եւ տարաւ դուրս:

Հայրս գլուխը հակեց իմ վրայ, ինչպէս մի մթին եւ ծանր ամպ:

Քիչ անց՝ եկաւ ուստա Մարգարը:

Հայրս գովեց նրա աշխատանքը, վճարեց եւ մի քանի բաժակ օղի տուեց:

Ուստա Մարգարը բարձրացրեց առաջին բաժակը:

— Շնորհակալ եմ, հաջի էֆէնդի, բարով... յանկարծ լռեց եւ ապշահար կանգառաւ: Բաժակը վեր բարձրացած՝ մնաց օդում:

— Վնաս չունի, խմէ, — ասաց հայրս եւ ժպտաց:

×

Երկու օր անց՝ մտայ փայտանոցը:

Սպիտակ սաւանով փաթաթուած երկար մի բան էր դրուած պատն ի վեր: Մօտեցայ: Բաց արի —հօրս դագաղն էր:

Սարսափով վազեցի դուրս:

Հանդիպեց մայրս: Մի ակնթարթ նայեց աչքերիս եւ անմիջապէս փակեց իր ձեռքերով եւ ինձ սեղմեց կրծքին: Ով է իմանում, ինչ էր տեսել նա իմ աչքերում: Դողում էի ամբողջ մարմնով, կարծես մերկ թողնուած էի ցուրտ քամու առաջ:

Մայրս ոչինչ չհարցրեց ինձ: Երեւի նա զգաց, որ հօրս դագաղն էի տեսել:

×

Հայրս պաշտօնատեղին էր գնում բարձըր, սպիտակ եւ ռէհվան(*) էշի վրայ նստած, որի թամբը զարդարուած էր արծաթեայ աստղերով եւ փերուզեայ քարերով:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Տղաս, կապուտաչեայ տղաս:

(*) Քայլքի տեսակ:

թեան չարքերը մտած էր 1915ին կը մնայ Գերազոյն Խորհուրդի դիւանին անդամ եւ փոխ – վարչապետներէն մէկը, սակայն, իրականութեան մէջ իր դերը խախտած է : Հաւանաբար «դոհ» գացած է Կրեմլինի ներքին իրադարձութիւններուն : Միկոյեան խաղաղ գոյակցութեան կողմնակից էր միշտ : 1959 Յունուար չորսին Մ. Նա – հանգներ մեկնած էր «ճամբայ բացած» Խրուշչեւի այցելութեան եւ նպաստած Քէմփ Տէյվիտի ոգիին :

Այս դէպքերը ուշադրութեան առնուած են մասնաւորաբար Լոնտոնի Տէյլի Թէլէկրաֆի եւ Տէյլի Էքսփրէսի կողմէ : Մի – կոյեան առաջին զոհն է, եթէ Արեւմտեաններու տպաւորութիւնները հաստատուին, Խ. Միութեան քաղաքականութեան խստացման, որուն առաջին ելոյթը տեսանք Փարիզի մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մենտոր Տէր – Գէորգոֆ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Տէր Գէորգոֆ, Տէր եւ Տիկին Վիքթոր Տէր Գէորգոֆ, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Էլչիբեկոֆ, Տէր եւ Տիկին Պրուսմիշ, Տէր եւ Տիկին Ատ – տա եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Աքնազարեան եւ զաւակը Գաթըրին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր, աներձագին եւ մօրեղբօր՝

ՄԵՆՏՈՐ ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳՈՖԻ

եղերական մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի հիմնադրութեան 81րդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հիմնադիրներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակին :

×

Այս Կիրակի Սէն Անթուանի Ս. Թա – դէոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկի, Սեբաստացի Մուրատի եւ զինակից ընկերներու հոգւոց համար :

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

– ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ –

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նըկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ:

ՎԻԷՆԻ Կ. ԽԱՉԻ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, սովորական սրահը, Պառ տիւ Կլոպ :

ԾԱՆՕԹ. — Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթա – կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ի ընկերները այս Շաբաթ իրի – կուն ժամը 9ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Անդամա – տեսրները միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչ – ները :

ԱԿՆՈՒՆԻ այս Ուրբաթ իրիկուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ենթակոմիտէ այս Շաբաթ իրիկուն :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այս Շա – բաթ իրիկուն :

ԹՄԹՈՒԼ խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

"ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐԸ" ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համասեբաստահայ Վերաշ. Միութեան Մարսէյլի, Օտտօ. Գապիւսէլի եւ Սէնթ Անթուանի քոյր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եւ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած Սեբաստահայերու Օր – ուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Գապիւսէլի հայկ. դպրոցի օդասուն պարտէզին մէջ, 9, Թրավէրս Տէր Մարտիրոսեան :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին կարող ուժերու կողմէ :

« Շիրվանզատէ» թատերախումբը կը բեմադրէ «ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՅՈՒՆ» խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը :

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Զ. Դասախօսութիւն

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (Գ. ՄԱՍ)

Այս Ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ.Օ.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը, իր մայր միութեան (Հ. Օ. Մ.) յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ :

Այդ հանդէսին կը մեծարուին նաեւ իր վեթերան անդամները :

Օթէլ Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, 43 Պուլ. Ռասփայ,
Այս Կիրակի, ժամը 19էն 23

Գեղարուեստական բաժին, ժողովրդական նուագ, երգ, պար, արտասանութիւն: Կը մասնակցին Օր. Ներ Տ. Զարափեան, Ա. Գաբոյեան, Անի Թարօն: Պ. Պ. Կ. Ափրիկեան, Ա. Սերոբեան, Մ. Պօղոսեան եւ Եր. Գրիգորեան:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ. :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 45 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ

88, RUE D'AUBAGNE

Հանդէսը կը վարէ Միութեանս փոխ նախագահ Պ. ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Ներկայացուցիչներ. — Ազգ. Կեդր. վարչութիւն, Կրօնական Յարանուանութեանց, Բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին : Ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. ՇԱՄԻՐԵԱՆԻ : Կը ներկայացուի՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ԱՆՈՒՇ

Օփերայէն զանազան պատկերներ, ինչպէս նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ :

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, SERGE GARO նուագախումբով :

Պիւֆէ մատչելի գիներով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

CLUB, 51, Rue Grignan, Marseille

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ORCHESTRE EDDY TOURNEL ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՎ

Հայկական նուագ եւ պար, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ

Կ'երգեն՝ ՕՐ. Ժ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Պ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Կը նուագեն Պ. Պ. ՀԱՄՕ եւ ՊԱՐՈՅՐ Մենապար՝ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ.

ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Լիոնի Հայ Մշակոյթ այլին ակումբին կողմէ :
21 Մայիս, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8·30ին, Սալ Ռամոյի մէջ,

PLACE SATHONAY, LYON

Միութեանս 40 հոգինոց երգչախումբը բեմին վրայ Ղեկավարութեամբ՝

ՅՈՎՍԷՓ ՎՐԴ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Պիտի ներկայացուի « ՏԻԿԻՆԸ ԿԸ ՆՆՋԷ ... »

Յակոբ Աբրահամեանի, որուն կը մասնակցին — Սրբուհի Գզարեան, Մաննիկ Սերովբէ, Ոստանիկ Գաբրիէլեան, Գէորգ Պառաւեան :

Գեղջկական պարեր, առաջնորդութեամբ՝ Տէր եւ Տիկ. Մութավէլեանի :

Կը մասնակցի երգիչ Բիւզանդ Ֆընտըգեան (Փարիզէն)

« ՎԵՑ ՈՒ ԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ»

Զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Մարթէն Օֆլազի

Մասնակցութիւն Օր. Լեա Դաւիթեան Պ. Ստ. Զրաճեան, Արթիւր Պիլէմեճեան, Փօլ Փորթուգալեան, Ժաքի Օրջանեան:

Տոմսերու գիներ. — Հրաւիրատոմս, Ա. կարգ 5 Ն. Ֆ., Բ. կարգ 3 Ն. Ֆ. :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 21 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8805 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4606

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԸ

Հիմնուած 1910ին ողբացեալ Ի. Ակնունիի կողմէ իբրեւ Հ. Յ. Դ. Կարմիր Խաչ՝ Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութիւն (Հ. Օ. Մ.) այս տարի կը տօնէ իր յիսնամեակը :

Միացեալ Նահանգներու 84 մասնաճիւղերը փետրուարէն ի վեր հրապարակային հանդէսներով կը պանծացնեն այս տարեդարձը : Բանաստեղծուհի Տիկին Հուրի Իփէքեան - Պուտաքեան Փարիզէն Ամերիկա հրաւիրուած ամիսներ առաջ Հ. Օ. Մ.ի կեդրոնական վարչութեան կողմէ՝ իր մասնակցութիւնը կը բերէ բոլոր տօնակատարութեանց, վեր հանելով մեր մայրերու եւ քոյրերու զոհաբերութիւնը նոր աշխարհին մէջ, կէս դարէ ի վեր :

Ամերիկայէն վերջ Ֆրանսան ալ իր կարգին կ'ողեկոչէ Հայ Օգնութեան Միութեան յիսնամեայ վաստակը՝ վաղը՝ կիրակի՝ Լիւթէսիայի շքեղ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կեդրոնական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ փարիզեան շրջանի իր տասը մասնաճիւղերուն :

Հրատարակուած ազդէն կը տեղեկանանք, որ «այդ հանդէսին կը մեծարուին նաեւ իր վեթերան անդամները » :

Հիմնուած ըլլալով 1928ին՝ իբրեւ մասնաճիւղը Հայ Օգնութեան Միութեան — որ այն ատեն կը կոչուէր «Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչ» — Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը երեսուներկու տարեկան է արդէն : Երկու տարի առաջ հանդիսաւորապէս տօնեց իր երեսնամեակը : Ունի սպիտակ մազերով անդամուհիներ, որոնք նուիրուած եւ հաւատարիմ մնացած են անոր՝ հիմնարկութեան թուականէն մինչեւ այսօր :

Ինչպէս իր մայր կազմակերպութիւն Հ. Օ. Մ.ը, այնպէս ալ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր շուրջ համախմբած է հայ ազգի համեստ դասակարգերուն, ժողովրդական խոնարհ խաւերուն պատկանող մեր մայրերը, քոյրերն ու աղջիկները : Անոնց մէջ չկան մեծահարուստներ կամ շողշողուն տիտղոսաւորներ : Զոհաբերութեան ոգին է անոնց մեծագոյն դրամագլուխը :

Հ. Օ. Մ.եան 12.000 անդամուհիները Ամերիկաներէն մինչեւ Ֆրանսա, Յունաստանէն մինչեւ Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք ու Իրան նուիրուած են ազգապահպանման սրբազան գործին՝ զանազան անուններու տակ — Կապոյտ Խաչ, Օգնութեան Խաչ, Գթութեան Խաչ, Կազդուրման Խաչ, եւայլն :

Ամէն բանէ առաջ նոր սերունդն է իրենց գուրգուրանքի առարկան : Հայերէնի դասընթացքներու հաստատում, օգնութեան կայաններու կազմակերպում, «Պնակ մը կերակուր» Մերձաւոր Արեւելքի կարօտ աշակերտներուն, նիւթական օգնութիւն Յունաստանի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ դպրոցներուն, մանաւանդ Համազգայինի Պէյրութի ճեմարանին :

Հ. Օ. Մ.ի եկամուտը, որ կարեւոր գումար մը կը ներկայացնէ, կը գոյանայ անդամուհիներու տարեվճարներով եւ ժողովուրդին լումաներով :

Ստեղծուած համեստ պայմաններով, առանց մեծ յաւակնութեանց, Հ. Օ. Մ.ը յիսուն տարիներու ընթացքին յարաճուն վերելք է արձանագրած եւ մեծ նուաճումներ կատարած՝ դառնալով հայ ժողովուրդի կանացի մեծագոյն կազմակերպութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ :

Իր յաջողութեան մեծագոյն գաղտնիքը անշահախնդիր ծառայութեան այն ոգին է, որով առաջնորդուեցաւ անիկա իր գոյութեան առաջին օրէն սկսեալ մինչեւ այսօր :

Ժողովուրդէն առաւ եւ ժողովուրդին տուաւ : «Թրբաթ»ի վերածուած կտակներ չունի անիկա, ոչ ալ դրամատուներու մէջ պահ դրուած անձեռնմխելի գումարներ :

Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեայ վաստակին առջեւ կը խոնարհեցնենք մեր գլուխները, նորանոր յաջողութիւններ մաղթելով իրեն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՆ Է ՈՐ ՁԱԽՈՂԵՑՈՒՑ ԺՈՂՈՎԸ

Կ'ԸՍԵՆ ԲՈԼՈՐԸ

Անցեալ շաբաթ գրեթէ այս օրերուն, Փարիզ կը ժամանէին աշխարհի մեծերէն երեքը : Այս շաբաթ, միշտ նոյն օրերուն Փարիզէն մէկ առ մէկ մեկնեցան՝ Խրուշչեւ, Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն :

Այզընհաուըր Լիզպոնա (Փորթուկալ) հասած եւ կէս միլիոն ժողովուրդի ջերմ եւ անվերապահ ընդունելութեան արժանացած է : Լիզպոնայի մէջ ճառի մը ընթացքին, ի մէջ այլոց ըսած է. — «Արեւմուտքը պէտք չէ յուսահատի վեհաժողովի ձախողութենէն : Ընդհակառակն, պէտք է աշխատի խաղաղութիւնը հաստատել արդարութեան եւ ազատութեան մէջ» :

Խրուշչեւ, Արեւելեան Պերլին հասած է : Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են համայնավար Գերմանիոյ վարիչները : Խրուշչեւ ճառ մը կարդացած է. — «Պարզ է, որ խաղաղ գոյակեցութեան դէմ եղող ուժեր կը գտնուին ներկայիս Մ. Նահանգներու բարձր շրջանակներուն մէջ ու այս ուժերը կ'ուզեն լեռան օրէնքը ի գործ դնել : Խորհրդ. Միութիւնը խաղաղ գոյակեցութեան կողմնակից է » :

Խրուշչեւ Պերլինի հարցը քննութեան պիտի առնէ Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչներուն հետ :

Մաքմիլըն Լոնտոն հասած ու յայտարարած է. — « Առկախ մնացած բոլոր խնդիրները պէտք է լուծուին խաղաղ միջոցներով եւ ոչ թէ ուժ գործածելով » :

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը ժողով գումարած է, Ուրբաթ : Տը Կոլ զեկուցում տուած է վեհաժողովի ձախողութեան մասին : Կառավարութիւնը դժուար կացութեան մը պիտի մատնուի, դիտել կուտան Փարիզի քաղաքական շրջանակները : Աջակողմեաններ եւ ձախակողմեաններ պիտի քննադատեն, հաւանաբար կառավարութիւնը՝ ժողովի ձախողութեան առիթով :

Մինչ Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու արտաքին նախարարները Փարիզի մէջ քննութեան կ'առնեն ստեղծուած նոր եւ ծանրակշիռ կացութիւնը, անդին Խ. Միութիւնը պաղ պատերազմի շարունակութեան առաջին քայլը ձեռք կ'առնէ : Արդարեւ, Ամերիկեան օդանաւի խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդի ուշադրութեան յանձնած է : Արտաքին նախարար Կրոմիքօ է որ հեռագրով՝ Փարիզէն Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը պահանջած է, քննելու համար Ամերիկայի «յարձակողական ելոյթ»ը, եւ Ուրբաթ օր Նիւ Եորք մեկնած :

Իր կարգին, Մ. Նահանգները որոշած են «բաց երկնքի» ծրագիրին գործադրութիւնը պահանջել Մ. Ա. Կ.էն : Ամերիկեան ծրագրով ՄԱԿ յանձն պէտք է առնէ քննութիւններու միջոցաւ ապահովել՝ ազատ աշխարհը, անակնկալ յարձակման մը դէմ :

Զու էն Լայ, Համայնավար Չինաստանի վարչապետը, Խրիմ Պելքասեմի ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին ազդարարութիւն մը ուղղած է Մ. Նահանգներուն : «Որեւէ մէկ ընկերվարական երկրի դէմ եղած յարձակում մը, պիտի նկատուի նաեւ Չինաստանի դէմ եղած » :

Կասկածէ դուրս կը թուի Խրուշչեւի նոր քաղաքականութեան պատճառը : Բոլորը համակարծիք են այսօր ընդունելու որ ժողովը ձախողեցնողը Մալինովսկին էր, եւ այդ որոշումը տրուած էր Մոսկուայի մէջ :

Պերլին երթալէն առաջ Խրուշչեւ հեռաձայնով ջնջել տուաւ 250.000 հոգիի ցոյցը որ կը պատրաստուէր իրեն ի պատիւ եւ որոշեց խօսիլ միայն 10.000 հոգիի առջեւ : Ինչո՞ւ : Յայտնի չէ :

✕ Չեխոսլովաքիա կը պահանջէ որ Միացեալ Նահանգները ներողութիւն խնդրեն : Պատճառը : Արտաքին Նախարար Հերթըր Մայիս 9ին ըսած էր «բռնի ուժով գրաւուեցաւ Չեխոսլովաքիան » : Չեխ կառավարութիւնը կը պահանջէ որ պատշաճ բառերով Հերթըր ներողութիւն խնդրէ այս խօսքերուն համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, 2000 ուսանողներ նոր ցոյց մը կատարած են : Ցուցարարները Աթաթիւրքի արձանին շուրջ հաւաքուած, պոռացած են. — « Քու օրինակիդ պիտի հետեւինք, Աթաթիւրք » եւ «Ազատութեան համար կը պայքարինք» : Ապահովութեան ուժերը միջոցներ ձեռք առած են որ ժողովուրդը չմիանայ ուսանողներուն : Նոյն օրը, Անգարայի մէջ եւս կարգ մը ցոյցեր պատահած են : Մայիս 19ը, երիտասարդութեան օրն է Թուրքիոյ մէջ : Ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մշակութային պատուիրակութեան անդամներէն մէկը «ազատութիւն ընտրած է» Անգլիոյ մէջ : Զուգեր Խ. Միութիւն վերադառնալ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բանակներու նախարարութիւնը հաղորդեց թէ չորս յարկանի փորձառական հրթիռ մը յաջողութեամբ արձակուած ու հասած է 150 քլմ. բարձրութեան մը : 1500 մեթր բարձրութեան վրայ առաջին յարկը բաժնուած է : Երկրորդը՝ 23.000 մեթրի վրայ : Փորձառական հրթիռը գիտական կարեւոր տեղեկութիւններ փոխանցած է :

ՕՌԼԻԻ օդակայանին վրայ, 37 ճամբորդներ փոխադրող Քառավել մը թեթեւ օդանաւի մը զարնուած է : Ճամբորդներէն մէկը ինչպէս նաեւ օդանաւորդը մեռած են : Ճամբորդներէն 27 հոգի ալ վիրաւորուած են :

ՃԱՓՈՆԻ խորհրդարանի երեսփոխանները բուռն վիճաբանութիւններէ եւ ըմբռնումներու փոխանակութիւններէ ետք, վաւերացուցած են Ճափոն - Մ. Նահանգներ երերօգնութեան եւ զինուորական դաշնագիրը :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ հրատարակուող թերթի մը համաձայն, Անգլիոյ Մայր - Թագուհին վերստին ամուսնանալու հրաման ուզած է, իր աղջիկէն, Անգլիոյ Թագուհիէն : Պըքինկէմ հերքեց :

ՀԱՆՐԻ ՄԱՍԻ, 12ի դէմ 16 ձայներով, Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուած է : Կը գրաւէ Գեր. Կրանթի աթոռը : Նոր Ակադեմականը Փարիզ ծնած է, 1886ին : Քոնտորսէի լիսէն եւ Սորպոնը աւարտելէ ետք նուիրուած է գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան : 1928ին, արժանացած էր Ֆրանսական ակադեմիայի գրականութեան մեծ մրցանակին : Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ է : Իր գլխաւոր գործն է «Արեւմուտքի պաշտպանութիւնը » :

ԱԼԻ ԽԱՆԻ մարմինը մասնաւոր կառախումբով մը Կոլֆ - Ժուան փոխադրուեցաւ, ուր Օռիզոն վիլլային մէջ պատրաստուած մասնաւոր տեղ մը պիտի հանգչի մինչեւ որ տարբեր կարգադրութիւններ ըլլան :

ԳԵՂՕՆ

ՎԱՆԱՑ ՏԱՌԵԽԻՆ ԵՒ ԿԱԽԷԹԻ ԳԻՆԻՆ

●

Դժբախտ անշո՛ւշտ հաստատուած էր հող,
Բարբեր երկիր, դժբա՛խտ հայրենիք ...
Հունձքըդ առատ էր, մարգըդ քաղցրահոտ
Եւ վըրադ ապրող մարդո՛ց երջանիկ
Ամէն օր տօն էր, ամէն օր հարսնիք ...
Արիւնը հողին եւ բերքն ալ ծովին
Ճաշակելով յար՝ կ'օրհնէի՛ն նախնիք
վանայ Տառեխն ու Կախէթի գինին ...:

Զըկոխկռտըւած չըմընա՛ց արօտ ...
Ամէն անկիւնէ գազանն իր ժանիք
Ցուցուց եւ քանդեց ... եւ ամէն ջըրոտ
Դաշտերը չորցան ... ամէն մէկ տանիք
Սուգի քօղ կապեց ... մանկունք, պատանիք
Երգելը մոռցան, եւ իրենց հանին
Ա՛լ մոռցաւ բերել մառանէն անհիգ
վանայ տառեխն ու Կախէթի գինին ...

Ո՛վ երջանկութեան անըրւա՛ն կարօտ ...
Լոյս մը կը ծագի ճամբուն վրայ մեռնիկ..
Ահա՛ կը դառնայ հօտը հովուին մօտ,
Եւ ահա՛ այգին, մանկամա՛րդ կնիկ,
Կ'զգայ իր ծիծերն հոյզով նորէն լիք ...
Եւ սեղաններուն վրայ կ'երեւին
— Մինչդեռ օրհնութեամբ, քաջե՛ր կը յիշուիք —
վանայ տառեխն ու Կախէթի գինին ... :

✕

ՁՕՆ

Շարա՛յ, գէր իշխա՛ն Շիրակայ, հերի՛ք
Որքան ամբարներդ պարապ հեծեցին.
Ողջունէ՛ կրկին երկնային բարիք՝
վանայ տառեխն ու Կախէթի գինին ... :

1903 ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԿՈՄՍՈՄՈԼՍԿԱՅԱ Փրաւտա կսլուփ մը կազմակերպած էր եւ արդիւնքն այն է որ խորհրդային ժողովուրդին հարիւրին 98ը չի հաւատար պատերազմի մը հաւանականութեան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բժիշկներու «վարչական » գործադուլը կը շարունակուի :

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Սէնի մտահոգ է ժողովին ձախողութենէն : Փափաք յայտնած է որ մինչեւ այն օրը երբ բանակցութիւններ պիտի վերսկսին կողմերը ոչ մէկ վտանգաւոր քայլ առնեն :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի մեր բաժանորդներուն սկսած ենք ղրկել ցայսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթատարական վճարագիրներ (Մանտա - Շէք) :

Մայիս 31էն պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

✕

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք - Փօսթալի թիւը՝ 15069 - 82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին - գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա-քարթով :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ

Մեր հանգուցեալ ընկերը՝ Շաւարշ Միսաքեան, որ հիւրաբար Գահիրէ կը գտնուէր 1955 Ապրիլին, մեր խնդրանքին վրայ գրեց այս «Ակն ընդ ականն»ը, որ հրատարակուեցաւ *Յուսաբեր*ի 1955 Մայիս 7ի թիւով, ամբողջովին նուիրուած՝ Վասպուրականի հերոսամարտի քառասնամեակին :

Անգամ մը եւս եւ գուրգուրանքով կը հրատարակենք այս կարճ, բայց գեղեցիկ «գիր մեծարանաց»ը, անգամ մը եւս ոգեկոչելով մեր սիրելի ընկերոջ քաղցր յիշատակը : «ՅՈՒՍ»

Վիճակը ձգուած էր : Որեւէ տատանում կամ ընկրկում պիտի նշանակէր դասալքութիւն եւ անձնասպանութիւն :

Ծգնաժամը կը պահանջէր ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպել վճռական եւ միակամ : Դիմադրական պայքարը մղել հաւաքաբար : Զարնել եւ զարնուիլ անվհրկանդ :

Մանաւանդ որ թշնամին շատոնց արձակած էր իր մահավճիռը :

Եւ ամբողջ Վասպուրականը ոտքի կանգնեցաւ, վառ պահելու համար իր արեւը՝ Ազատութեան շողերուն տակ :

Անձնուէրները ամեհի պատնէշներ կանգնած էին իրենց բազուկներով, մղելու համար գոյամարտը : Ճակատ ճակատի եւ ակն ընդ ական :

Օրհասական էր պահը, մեծին թէ փոքրին համար :

Եւ մարտակոչը հնչեց. — Մենք պիտի յաղթենք :

Այլեւս ո՛չ ես ու դուն, ո՛չ աս ու ան : Ո՛չ տարիք, ո՛չ ալ դասակարգ : Ո՛չ սեռ, ո՛չ ալ դիրք :

Մէ՛նք, — *բոլոր տրամադրելի ուժերով :*

Կրակ ամէն ուղղութեամբ : Ռազմական բոլոր միջոցներով եւ հերոսական խոյանքով :

Երբ առաջին գնդակը որոտաց, թշնամին խուճապի մատնուած էր արդէն եւ կը մոլեգնէր անզօր կատաղութեամբ :

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր, որ երէկուան ռայան *պարտութեան պիտի մատնէր ամբողջ բանակ մը, դիրքեր գրաւելով յուսահատական քաջութեամբ :*

Դէպի ծով, դէպի լեռները կը խուժէին ջարդի եւ աւարի վարժուած բազմութիւնները :

Հրամանատարը ինք, անարդ դաւադիր եւ արիւնարբու հրէշ, փրկութիւն կը փնտռէր անպատիւ նահանջով մը :

Ինք, որ Իշխանի եւ երեք ընկերներու արիւնը լակած էր դեռ երէկ եւ դէպի ըսպանդանոց առաջնորդած Վռամեանը :

Ահա նորէն փոթորիկ մը : Թերեւս վերջինը :

Զարկ չէշտակի : Եւ անխնայ : Ահա հնչած է ժամը՝ վերջ տալու դարաւոր տառապանքիդ :

Զարկ : Եւ թող Գազանը լճանայ իր արեան ճապաղիքներուն մէջ, որպէսզի բացուին Ազատութեան ճամբաները :

Այնքան դար լացիր, եւ այժմ վառօդին ծուխն է, որ պիտի ցամքեցնէ արցունքներդ :

Վատ է թշնամին եւ անօգորմ : Կ'ուզէ իր տիրապետութիւնը պահել ջարդուփշուր ոսկորներուդ վրայ, գերեզմաննոցի վերածելով ծաղկաւէտ երկիրդ :

Զարկ, որպէսզի չինարար բազուկդ կարենայ գործել ազատ ու անվտանգ, հայկական ստեղծագործութեան բարիքները փռելով Աստուծոյ արեւին տակ :

.. « Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման » :

Դարերու պատգամն էր, որ կրկէս կը նետէր ամբողջ ժողովուրդ մը, յանուն վերջնական փրկութեան :

Կա՞րճ տեւեց յաղթանակը :

Ոչինչ : Քառասուն տարի ետքն ալ, պատմութիւնը կ'ըսէ .

— Ժողովուրդ մը կար Մերձ. Արեւելքի լեռներուն մէջ, Արարատի ստորոտը :

Ճակատագրական պահու մը, այդ ժողովուրդը գերագոյն գոյամարտը մղեց իբրեւ մէկ մարդ, փշրելով արիւնազանդ բռնակալութեան մը ժանգոտած շղթաները :

Ազատութեան եւ ստեղծագործ աշխատանքի դրօշը պարզեց ան աւերակներու վրայ : Եւ երբ կը շարունակէր վարել ու հերկել, դաւադիր թշնամին դաշոյնը խրեց անոր կողերուն :

Այդ ժողովուրդին բեկորները, մասամբ Արարատեան դաշտին մէջ հաստատուած, մասամբ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, միշտ երկիւղածութեամբ ու հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեն 1915 Ապրիլ - Մայիս ամիսները, իբրեւ ներշնչարան հաւատքի եւ յարատեւութեան :

Ու պիտի ոգեկոչեն դեռ ուրիշ քառասուն տարիներ՝ այն վստահութեամբ, թէ ցորչափ բուն խրաւատէրը չէ վերադարձած, միայն բուէր պիտի վայէն Վասպուրական աշխարհին, ինչպէս ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ :

Երբ ժողովուրդ մը Ազատութեան կամքըն ունի, Աստուած անգամ «Առաւօտ լուսոյ» կ'երգէ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ"

Այս տարի, ուրեմն, առաջին անգամն ըլլալով, Ապրիլեան Սերունդը ոչ միայն ինքն էր որ կը կազմակերպէր Ապրիլ Տասնըմէկի երեկոյթը, այլ եւ ինքն էր որ կուտար նախագահ ու բանախօս :

Երեկոյթ մը, որ պատկառանք կ'ազդէր իր լրջութեամբ, իր մթնոլորտով :

« Համազգային սգահանդէս» որ կ'ըսէք՝ այսպէ՛ս միայն կը կազմակերպուի, — ո՛չ եկեղեցական թեմակալներով, ոչ տօնավաճառային բեմականներով :

Ազատ խօսինք, պատմութիւն եւ քաղաքակրթական վաստակ ունեցող ժողովուրդի մը մտաւորականին վայել լեզուով :

Անպատշաճ է եւ վիրաւորիչ՝ մեր ժողովուրդը ներկայացնել իբրեւ կրօնական համայնք : « Յարանուանութիւն» կոչուած յիմար բառի մը տակ : Եթէ տակաւին կ'ապրինք այն շրջանին մէջ՝ ուր մեզ ծանօթացնելու համար հարկ էր խաչակնքել մեր երեսը, աւելի լաւ կ'ըլլայ որ մեռնինք Եւրոպայի պարիսպներուն տակ՝ որպէսզի չկրկնուի յանդիմանութիւնը թէ ինչո՛ւ չմեռանք Բաբելոնի պարիսպներուն տակ :

Հայոց պատմութիւնը չրացուեցաւ երբեք խաչով ու խաչվառով : Մենք, Հա՛յ, նախ Հայ՝ յետոյ ուրիշ բան, աւելի հին ենք քան խաչը կամ Էջմիածինը, — այս ճշմարտութիւնը պէ՛տք է ըսել մեր ժողովուրդին, մեր եկեղեցականներուն, ափսո՛ս, նաեւ մեր մտաւորականներուն :

Կը սիրեմ Հայոց եկեղեցին իբրեւ ազգային ժառանգութիւն : Բայց կը համարիմ անարգանք՝ որ մասը ներկայացուի իբրեւ ամբողջութիւն : Հայութիւնը ընդունելով պատմական ամբողջութիւն՝ կրօնական կեանքի արտայայտութիւնը մաս մըն է միայն, ժամանակով եւ որակով փոքրիկ մաս մը միայն : Ուստի, երբ Հայութեան մասին կը խօսուի, ներելի չէ որ Քրիստոսի սորվեցուցած «Հայր մեր»ին մէջ վերջ գտնէ մեր պատմութեան հանդգանակը կամ ազգային խտէալը :

Ատեն է, ուրեմն, որ աշխարհականացնե՛նք ազգային ցանկութիւնները՝ չշփոթելու համար կրնօական մաղթանքներու հետ : « Վարդանանց» տօնին տրուած վարժապետական բովանդակութիւնը եթէ վկայութիւն մըն է հին սերունդին խըմբագրած տիխեոթասիոնին, *պատուաբեր չէ որ նման* տիխեոթասիոն *մը կախուի Նոր Սերունդին վիզէն՝ Ապրիլ Տասնըմէկի առիթով պատրաստուած :*

Այսքանը՝ Ապրիլ Տասնըմէկի հանդիսութեանց խորանին աջակողմեան ներկայացուցիչներուն :

Ձախակողմեան ներկայացուցիչներուն դառնալով .

— Փարիսեցինե՛ր, դուք չէ՞ք որ, երէկ, կը ծաղրէիք յիշատակի նման երեկոյթներու կազմակերպութիւնը : Դուք չէ՞ք որ կը խանգարէիք այդ հանդիսութիւնները : Հո՞վը դարձուց ձեր գլուխը իբրեւ հողմացոյց : Մեզի ապահովութիւն կուտա՞ք թէ վաղը հակառակ պիտի չդառնայ ձեր հողմացո՛յցին ականջը :

Ահա քննադատութիւնը, զոր կ'ուղղենք ձեզի : Ապրիլ Տասնըմէկը քաղաքական « ռեժիմ » գովելու բեմ չէ, — Հայաստա՞ն, ղուրպա՞ն իր անուան եւ իր գոյութեան : Ի՞նչ ռեժիմի տակ ալ գտնուի Հայաստանը, պէտք չէ մոռնալ Ապրիլ Տասնըմէկը, — այս թուականը կը ներկայացնէ նոյն Հայաստանին արեւմտեան ինկած հողերուն պատմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, աղաղակը :

Լաւագոյն ձեւով լսելի դարձնելու համար այդ աղաղակը, պէտք է բարձրանալ նոյն հողերուն ժառանգորդներուն բերնէն :

Ահա ատոր համար Ապրիլեան Սերունդին փութկոտութիւնը՝ առանձնելու Ապրիլ Տասնըմէկի երեկոյթին կազմակերպութիւնը : Մենք դէմ չենք որ ուրիշներ ալ տօնեն, — դուք ալ տօնեցէք, ան ալ թող տօնէ, ձախն ալ : Թող թշնամին ի՛սկ մտածայ թէ Հայը կը տօնէ միաւորապէս, անհատաբար, ընկերովի կամ առանձին : Կարեւորը տօնելն է : Չմոռնալ թուականը, յիշատակը, երդումը :

Այս տարի տօնեց Ապրիլեան Սերունդը վեհութիւն ու պատկառանք տալով հանդիսութեան : Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, — կը նշանակէ՝ ժողովուրդը գնահատեց կազմակերպութեան հեղինակութիւնը :

Մենք գոհ եղանք, որ նոյն օրը Փարիզի Հայոց առաջնորդը փառաւոր քարոզ խօսած է եկեղեցին մէջ :

Եկեղեցին կատարեց իր պարտականութիւնը : Մենք կատարեցինք մեր պարտականութիւնը : Ժողովուրդը յայտնեց իր գնահատութիւնը, լեցնելով եկեղեցին, լեցնելով հանդիսասրահը, պարապ ձգելով այն սրահը՝ ուր մինչեւ կը ներկայացուէր, Հայաստանի անունով, որ [...] ձախ կ'օգտագործուի, ինչպէս երբեմն մոռցնելու համար Ապրիլ Տասնըմէկի թուականը :

Ամէն մարդ մոռնայ, չի մոռնար Ապրիլեան Սերունդը :

ԱՐԱԶ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ[Ը]

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ ընկերը, [Տ]էր Թովմասեան, Վասպուրականի հե[րո]սամարտին նուիրուած յօդուած մը [...] րազրած էր, Յառաջի 1957 Մայիս [...] թիւին մէջ,— Վերստին կուտանք [...] տօնին առթիւ :

« ... Հայ ցեղը իր գոյութեան ըն[թաց]քում շատ անգամ է փարել զէնքին, [...] գոյութիւնը պահելու համար, շատ ան[գ]ամ է հրապարակ բերել կորով, [...] այն կորովը, հերոսական այն ճիգը, [...] նա հրապարակ բերեց մի քանի վայրկ[ե]անում իր ներկայ գոյութիւնը պահելու համար ... կարելի է ասել, բացառիկ եղածների մէջ» : (Ա. - Դօ, «Մեծ դէպքերը Վասպուրականում 1914 - 1915» : Երեւան, 1917) :

(4 եւ վերջ)

ԱՆՏՈՆ ԳՕՃ

Միհրդատի այս խորհրդաւոր քարոզը ունկնդրելու ժամանակ, Տիար Անտոն, ոտքէն գլուխ մոմիա կտրած, անշարժ ու անձայն, կը զմայլէր, ծխամորճը սեղմած շրթունքներուն մէջ, որոնցմէ հազիւ նշմարելի քմծիծաղ մը կը հոսէր : Երբ Միհրդատ լռեց, Տիար Անտոն ուզեց հասկընալ թէ Մահարաճան վերջացա՞ւ : Բայց Հնդկաստանի աւագաժողովներու սովորութեան համաձայն, իր հարցումը փսփսաց Լեւոնին, որ իր անմիջական դրացին էր, ան ալ իր քովինին սա ալ իր բարձակցին, վերջինս ալ Միհրդատին, որ, իր կարգին, նուիրապետական միեւնոյն աստիճանաշարը օգտագործելով, իր «այո»ն հասցուց Տիար Անտոնին : Իսկ ան բաւականացաւ սիկարէթի մուխի քուլայ մը արձակել այս անգամ ուղղակի Միհրդատի երեսին : Մենք ամէնքս միաբերան ծիծաղելով Միհրդատին ըսինք . « Հիմա պատասխանդ առի՞ր, մուխ ու մշուշ ... քու քարոզիդ պէս ...» :

Իմ սենեակս մօտ ըլլալով «Դրօշակ»ի խմբագրատան, ես աւելի յաճախ կ'այցելէի Տիար Անտոնին, քիչ մը իրեն կ'օգնէի վարչական մանր մունր գործերուն մէջ, յետոյ միասին կ'ուղղուէինք դէպի Վերանտան եւ հոն սեղանին շուրջ, դէմ առ դէմ նստած, սուրճերու բուրումնաւէտ գոլորշիի գգլխանքին մէջ, նոր ժամանած՝ հայերէն թերթերը աչքէ կ'անցընէինք : Անգամ մը, այս երանաւէտ ըմբոշխնելու վրայ էինք, երբ պարտէզին դուռը խոնչաց : Հազուադէպ երեւոյթ մը չէր ասիկա. փողոցէն անցուդարձող երախաները յաճախ կը խաղային դուռին հետ. այնպէս որ ես հարկ չտեսայ ընթերցումս ընդհատելու : Բայց Տիար Անտոն՝ պահակ - տանուտէրի իր պաշտօնին բերումով՝ աչքերը դէպի դուռը դարձուց եւ խանդավառութեամբ ինծի աւետեց .

— Տղայ, բախտերնիս բանեցաւ, մեր պարտէզին մէջ զոյգ մը նոր վարդեր ծաղկեցան :

Ետեւ դարձայ եւ տեսայ որ երկու պատուական մայրապետ տոտիկ տոտիկ դէպի մեզ կը յառաջանան :

— Ասոնք անպայման մեր մայրերուն քէյֆը *հարցնելու կուգան, ըսաւ Տիար Անտոն, եւ այս գուշակութիւնը քիչ մը պաղեցուց մեր սուրճերը, այն աստիճան որ երբ կրօնաւորուհիները մեր քով հասան, մենք փոյթ չըրինք ոտքի ելլելու : Այցելուհիներէն ամէնէն տարեցը շնորհալի շարժումով մը նախ իմ կողմս դարձաւ եւ շշնչաց ժպտադէն .*

— Բարե՛ւ պարոն :

Յետոյ միեւնոյն կանոնաւորութեամբ Տիար Անտոնի դիմաց խոնարհեցաւ եւ մրմնջեց մեղմադին .

— Բարեւ, Տիկին :

Պարտաւոր եմ ըսելու թէ Տիար Անտոն նստած էր սեղանին ետեւ որ բոլորովին կը քօղարկէր իր տաբատակիր սրունքները, իսկ կուրծքը, հակառակ իր տախտակեայ հարթութեան, չէր կրնար անտարակուսելի ապացոյց մը կազմել Տիար Անտոնի ազամական արժանիքին : Մայրապետները, որոնք անտէր ու անկար աղքատներու համար հանգանակութեան ելած էին, մեր լումաները ստանալէ յետոյ մեկնեցան : Ես քիչ մը աւելի խորասուզուեցայ իմ թերթիս մէջ, այն տպաւորութիւնը տալու համար թէ այցելուին կողմէ սխալ արտասանուած կոչականը չէի իմացած : Բայց մեր մարդը այդպիսի մանր խորամանկութիւններէ խաբուող չէր :

— Լսեցի՞ր. ըսաւ, քիչ մնաց որ Քրիստոսի քոյրիկը զիս հրաւիրէր անդամակցելու իրենց միաբանութեան, կ'երեւայ թէ հասկցաւ որ իմ ներկայութիւնս որեւէ փորձութեան պիտի չենթարկէր կուսանոցին երիտասարդուհիները :

« Քանի որ չյաջողեցայ կեղծել, գոնէ չքմեղեմ», խորհեցայ :

— Տիար Անտոն, ըսի, գթոտ չէշտով մը, խեղճին աչքերը իրարմէ սրդողած կ'երեւէին, մէկը հիւսիս կը նայէր, միւսը՝ հարաւ :

Իրաւ ալ բարեւող մայրապետը շիլ էր : Բայց Տիար Անտոն այս չքմեղանքն [...] չկլլեց :

— Չէ, եավրում, ըսաւ, եթէ [...] աչքերը ձեր գիւղին արտերը հերկող [...] ներուն պէս զուգընթաց ալ [...] տեսնելիքը այն էր ինչ որ տեսաւ :

— Հասկցայ, այս բոլորին նպատակ[ը] իմ գիւղացիութիւնս երեսիս տալ էր, [...] ի՞ր կրնար ժընեւի ինքնաշարժներու [...] նիւներուն պէս ըսել, տրտնջացի՝ [...] դժնդակ տրամախօսութեան ուղղութի[ւնը] փոխելու ճիգով :

1918ի աշնան, երբ ընդհանուր պատե[ր]ազմը վերջացաւ, եւ ճամբաները բաց[ուեց]աւ, ուսանողները սկսան մէկիկ մէ[կ]իկ ցրուիլ : Այս մեկնումները տեղի [...] տային ողջերթի փոքրիկ հաւաքոյթներ[ով], ուր գինին ու գարեջուրը համեստօրէն [...] հոսէին քանի մը ժուժկալ աղանդերներ[ու] հետ ընկերակցաբար : Բնականաբար [...] հաւաքոյթին հերոսը մեկնողն էր. բար[ե]ճառերը, մաղթանքները եւ բաժակներ[ու] բախումները կը ձօնուէին անոր [...] ճամբորդութեան, բարւօք ժամանումին [...] ապագայ յաջողութեանց, եւայլն :

Այս հաւաքոյթներէն մէկուն ընթացքին, սակայն, օրուան մեկնողը [...] մոռցուեցաւ եւ բաժակները, մեծ մասամբ, Տիար Անտոնին կենացն էր որ շրխկա[ց]ին :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(2 Շար.)

Քառասուն տարի առաջ, երբ Ա. Դօն հրատարակութեան կուտար իր գիրքը, ծանօթ էր Վասպուրականի մէջ կատարուած դէպքերուն միայն: Իր ծանօթութիւնները արդիւնք էին 1915ին, տեղին վրայ կատարած լայն պրպտումներուն եւ քննութիւններուն :

Առանց ստորագնահատելու հերոսական այն հոյակապ էջերը, որ մեր ժողովուրդը արձանագրած է իր երկարամեայ գոյութեան ընթացքին, Ա.— Դօն, այն անխախտ համոզումն ունէր, որ Վասպուրականի հերոսամարտը «բացառիկ է եղածներու մէջ»:

Այս նոյն գնահատութիւնը ունեցած են ուրիշ հեղինակութիւններ ալ, որոնք ծանօթ են Վասպուրականի հետ, նաեւ, Մուսա Տաղի, Ուրֆայի, Այնթապի, Մարաշի, Սասունի եւ դեռ ուրիշ վայրերու հերոսական պայքարներուն :

Ընդհանրացած այս գնահատութիւնը հիմնաւորելու բազմաթիւ պատճառաբանութիւններէն, մատնանշենք մէկ քանի կարեւորները միայն :

Ա.— Դէպքերու ծաւալումը :

Վասպուրականի դիմադրական շարժումը չսահմանափակուեցաւ մէկ կեդրոնի մէջ: 1914ի վերջերէն մինչեւ 1915ի առաջին ամիսներուն, զանազան գաւառներու մէջ տեղի ունեցած, համեմատաբար մասնակի բնոյթ կրող դէպքերուն յաջորդեց ընդհանուրը — իրական ապստամբութիւնը Ապրիլեան գրեթէ միաժամանակ եւ բոլոր գաւառներուն մէջ :

Այսպիսով, Վասպուրականի երկու հարիւր հազար Հայութիւնը, միասնաբար եւ միաժամանակ կռուի դուրս կուգար թիւով եւ զինական պատրաստութեամբ անհամեմատաբար զօրաւոր թշնամիին դէմ, ցրուած ամբողջ նահանգին մէջ :

Հայութիւնը իր դէմ ունէր ոչ միայն թրքական կանոնաւոր բանակը, ոչ միայն ուրիշ շրջաններէ փոխադրուած քրտական «չէթէյական» մասերը, այլեւ տեղացի Թուրք եւ քիւրտ տարրը :

Եթէ մեր բոլոր շրջանները անկարող եղան երկար ժամանակով տոկալ թշնամու գերակշիռ ուժին, եւ ստիպուած եղան լքել իրենց դիրքերը ու մեծ կորուստներու գնով միանալ պայքարը շարունակող կեդրոններուն, այս իրողութիւնը սակայն, փաստօրէն չսահմանափակեց գործողութիւններու ընդհանուր շրջագիծը :

Այսպիսով, Վասպուրականի դիմադրական շարժումները, սկիզբէն իսկ տարածուեցան ամբողջ նահանգին մէջ, եւ մնացին ամենածաւալունը մինչեւ վերջ :

Բ.— Պայքարի տեւողութիւնը :

Վասպուրականի դիմադրական պայքարի տեւողութեան շրջանը, ճիշդ պիտի ըլլար սահմանափակել օրերով : Անիկա, այն պատճառով, որ 1915 Ապրիլէն առաջ, 1914 վերջին ամիսներուն սկսած, շարք մը շրջանները — մասնաւորապէս հարաւ-արեւմտեան — փաստօրէն թատերաբեմ դարձեր էին տեւական ընդհարումներու :

Իբրեւ հետեւանք այս իրողութեան, խանգարուած էր այդ շրջաններու բնականոն կեանքը : Հայութիւնը կը մտածէր ապահովելու եւ զօրացնելու իր դիմադրական հնարաւորութիւնները, իսկ Թուրքը՝ նորանոր դաւեր կը ծրագրէր աւելի արմատական եղանակով իրականացնելու իր հայաջինջ ոճիրը :

Այս պայմաններուն մէջ, Վասպուրականի դիմադրական պայքարի սկիզբը պէտք է առնել ոչ թէ 1915 Ապրիլի առաջին օրերը, այլ յետ տանիլ առնուազն 5 – 6 ամսով, եւ վերջացած նկատել 1915 Մայիս 15ին :

Գ.— Համաժողովրդական բնոյթը :

Խաղաղութեան շրջանին, Վասպուրականցին ընդհանրապէս «կռուազան» է եւ նուազ համերաշխասէր: Ծայրայեղ, անզիջող, յախուռն եւ կրքոտ՝ ներքին վէճերու եւ պայքարներու մէջ: Արմատացած եւ պատմական հին թուականներէն ժառանգած իր այս գիծը չփոխուեցաւ երբեք: Ընդհակառակն, աւելի ցայտուն դարձաւ մեր ազատագրական շարժման ընթացքին հետ զուգահեռաբար: Անկէ ալ, կուսակցական տեւական եւ յարաճուն վէճերը, մեր օրերուն, մասնաւորապէս Վանի եւ իր արուարձաններուն մէջ:

Ասով մէկտեղ, Վասպուրականցին զարմանալիօրէն գիտէ միանալ եւ միացեալ ճակատ ստեղծել իր գոյութեանը սպառնացող վտանգներու եւ աղէտներու պահուն :

Համագործակցութեան եւ համերաշխութեան ոգիի շնորհիւն էր, որ Վասպուրականը համեմատաբար նուազագոյն կորուստով ազատեցաւ 1895 – 96ի կոտորածներէն :

Այդ նոյն ոգին էր, որ 1915ին մէկտեղեց Վասպուրականի բովանդակ Հայութիւնը, վերածելով զայն դիմադրական ամրակուռ ուժի մը :

Կարեւորը այս պարագային, այն չէ թէ ո՞վ ի՞նչ դեր կատարեց համաժողովրդական այս միացեալ ճակատով մղուած պայքարին մէջ: Փաստերն եւ իրողութիւնները պատասխանած են արդէն այս կրկնակի հարցումներուն :

Էականը այն է, որ Վասպուրականի Հերոսամարտի ամբողջ տեւողութեանը, մեր ժողովուրդի ամբողջական միութիւնը՝ գլխաւոր եւ զօրաւորագոյն ազդակներէն մէկը հանդիսացաւ վերջնական յաղթանակին մէջ :

Մեր կուսակցութիւնները առանց այս միութեան դժուար թէ կատարէին իրենց վրայ ընկած ծանր եւ պատասխանատու դերը :

Անկէ ալ, մեր Հերոսամարտի համաժողովրդական նկարագիրն ու բնոյթը :

Դ.— Արդիւնքը :

Սկիզբը յիշեցինք տարբեր շրջաններու հերոսամարտներն ալ: Ամէն տեղ մենք կը գտնենք յանդգնութեան, քաջութեան եւ զոհաբերութեան միեւնոյն ոգին: Ասով մէկտեղ, այս բոլորի արդիւնքը նոյնը չեղաւ :

Վասպուրականի Հերոսամարտը բացառիկ եղաւ նաեւ այս տեսակէտէն ալ :

Երկարատեւ եւ մեծ զոհաբերութիւններով մղուած պայքարը վերջացաւ կատարեալ եւ ամբողջական յաղթանակով :

Երկու հարիւր հազարի հասնող Հայութենէն փրկուեցան աւելի քան 150 հազար հոգի :

Բարոյական մեծագոյն շահէն զատ, 150 հազար Հայութեան փրկութիւնը՝ գերագոյն շահը, փառապսակը եղաւ Վասպուրականի Հերոսամարտին :

Մեր յիշած այս պատճառները միայն բաւական չե՞ն արդարացնելու այն բացառիկ գնահատութիւնը, որ կը տրուի Վասպուրականի եՀրոսամարտին :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՍԽԱԼԸ ...

— Դուն լուր ունի՞ս թէ մենք, ժամանակին, ինչ մեծ Հայեր ունեցեր ենք, բայց անոնց խօսքը մտիկ չենք ըրեր ...

— Անունները, խնդրեմ ...

— Գրէ՛ — Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան, Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեան, Ոսկան էֆէնտի Մարտիկեան, Պետրոս էֆէնտի Հալաճեան, Յարութիւն էֆէնտի Ապարեան... Այս մարդիկը խելացի, դիւանագէտ, ծանրագլուխ մարդիկ էին... Լաւ սերտած էին Թուրքին հոգին եւ միշտ կ'ըսէին մեր ազգին որ շանը հետ տոպրակ մտնելը խելացութիւն չէր ... Եկուր տես որ իրենց ըսածները ձայն բարբառոյ յանապատի մնացին ...

— Ինչպէ՞ս ...

— Ինչպէսը կա՞յ ... Կովկասէն խումբ մը նորելուկ մարդիկ ելան Ստամպոլ եկան... Ծուռ գլխարկով, սեւ «քալէ երթանք» բրավաքով, մօրուքով եւ ակնոցով մարդիկ ... Մեր ազգը աղուոր անուն մը գտած էր իրենց համար — փայթօսըզ, այսինքն անկուտի... Ահաւասիկ, այդ մարդիկն էին որ մեր տունը քանդեցին ...

— Ի՞նչ ըրին որ ...

— Ի՞նչ պիտի ընեն ... Մարդու տեղ չդրին Օրմանեանը, Նորատունկեանը, Հալաճեանը, Ապարեանը ... Եւ անոնց համար ելան ըսին թէ «հին-գլուխ շէրիաթճիներ են»: ... Չկրցանք իրենց հասկըցնել որ անոնք Թուրքին հետ վարուիլ գիտէին ...

— Թուրքին հետ վարուիլ գիտնալ ի՞նչ կը նշանակէր ...

— Երէկ ըսի, նորէ՞ն ըսեմ ... Թուրքը աշխարհ եկած է որ կողոպտէ, քանդէ, մեռցնէ... Անիկա ամէնքս ալ գիտենք ...

— Լաւ, ատանկ մարդու մը հետ ինչպէ՞ս կրնաս ...

— Էֆէնտիմ, աչք կը գոցես, չտեսնելու, չլսելու կը զարնես ... Եկաւ ցորե՞նդ առաւ տարաւ, « Բարի եկար, հազար բարի » կ'ըսես... Եկաւ, աղջի՞կդ փախցուց. ձայն – ձուն չես հաներ ... Եկաւ աղբորդ տղա՞ն սպաննեց, մարդու բան չես ըսեր ... Եկաւ եկեղեցիիդ խաչե՞րը գողցաւ, գլուխդ անդին կը դարձնես եւ կը սպասես որ Աստուած տայ իր պատիժը ... Բայց, մենք ասանկ չըրինք, ոտքի ելանք ... Մենք ո՞վ էինք որ ոտքի պիտի ելլէինք, քանի՞ հոգի էինք... Մեզ ոտքի հանողն ալ առ քու բարեկամներդ ...

— Ըսէ նայիմ, երբ Թուրքը այդ հերոսութիւնները կ'ընէր, ձեր Օրմանեանն ու Նորատունկեանը ի՞նչ կ'ընէին, ի՞նչ կ'ըսէին ...

— Իմաստուն խորհուրդներ կուտային ... Օրմանեանը կ'երթար փատիշահին աջը կը պագնէր և թաքրիր մը կու տար անոր՝ խնդումերես ... Նորատունկեանը Սատրազամին քով կ'երթար եւ խօսակցութեան ընթացքին, կ'ըսէր անոր թէ Հայերուն հարսները չփախցնէին աւելի աղէկ կ'ըլլար ... Սատրազամը կը խնդար, քահ, քահ եւ «ճանըմ, բան մը կ'ընենք, դուն ատոր համար քունդ մի փախցներ» կ'ըսէր... Ատանկով խնդիրը անուշի կը կապուէր, կը լմննար ...

— Մեր հարսները, մեր ցորենը, մեր խաչերը ետ կուգայի՞ն ...

— Ճանըմ, ատ ինչ խօսք է ... Ո՞ր հըպատակ ազգը տուրք չի տար ... Մենք ալ մեր գեղացիներուն ունեցածները տուրք տուինք ... Գեղացիին հարսը, աղջիկը Ստամպոլցիին հարսն ու աղջի՞կն է, ոչ... Բայց, ինչպէս ըսի, ձեր աղբարիկները եկան ու կրակին վրայ իւղ լեցուցին ... Ըսելս ան է որ ատ «դուրսեցի»ներուն երեսէն, ազգերնիս ջարդուեցաւ, 1915ին ...

— «Դուրսեցի»ն Ստամպոլցիին եղբայրը, քոյրը չէ՞ ...

— Հա, հասկցանք, բայց իմ ըսածս այն է որ ատանկ պզտիկ բաներ մատերնիս փաթթելու չէինք ...

— Շիտակ ես ... Ատանկ պզտիկ բաներ մատներնիս փաթթելու տեղ, ձեզի պէս խոշոր դդումներ չունենալ փաթթելու եւ « դուրսեցի»ներուն երկիրը ղրկելու էինք որ երթայիք եւ հասկնայիք թէ Հայը ինչ կը քաշէր այնտեղ ... Անիկա չըրինք եւ ատիկա եղաւ Դրօշակեանին կամ Հնչակեանին ամէնէն մեծ սխալը, Ստամպոլցի բարեկամ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

ԳՈՂԻՆ ԽՕՍՔԸ

Պէրտոյի մօտ, Լա Ռէօլի շրջանին մէջ, երկար ատեն հաւու գողութեամբ զբաղելէ եւ հետապնդուելէ ետք, վերջերս ձերբակալուած է Էմիլ Ալիր: Սակայն, Պորտօ փոխադրուած միջոցին, յաջողած է փախուստ տալ: Քանի մը ժամ յետոյ, Ալիր հեռագրած է Պորտոյի ոստիկանութեան, թէ յաջորդ օրը ժամը 11ին պիտի ներկայանայ: Եւ իրապէս՝ խօսքը յարգած եւ ներկայացած է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԿԵԱՆՔԸ
ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Էշը փողոցի քարերից կայծեր էր թըռցընում վազելիս: Ծառան վազում էր նրա ետեւից հեւ ի հեւ, որպէսզի պաշտօնատեղին հասնելուն պէս, մի ձեռով սանձը բռնի եւ միւս ձեռով էլ ասպանդակը, որ հայրս ցած իջնի :

Ծառան էշը տուն էր բերում առանց նստելու: Եւ ոչ ոքի էլ թոյլատրուած չէր այդ: Երեկոյեան նորից էր տանում, որ հայրս վերադառնայ: Եւ ամէն օր միեւնոյնը :

Մենք մի ձի էինք պահում, որպէսզի երբ ազգականներից եւ բարեկամներից մէկն ու մէկը գար եւ ասէր թէ՝

« Հայրս բարեւ ըրաւ, ըսաւ քի՝ էշը թող տան, դեղ գնամ գամ», էշի փոխարէն ձին տայինք :

Հայրս չէր սիրում, որ իր էշի վրայ ուրիշն էր նստում: Եւ դժուար թէ ինքը՝ էշը թոյլ տար, որ, բացի հօրիցս, որեւէ մէկը նստէր վրան: Նստողի դիակով անպայման մի փոս կը լցնէր :

Հօրս արիստոկրատիզմից շատ բան էր անցել էշին. Նրա հոգեբանութիւնը նոյնպէս զարգացել էր այդ ուղղութեամբ :

Հօրս տուն վերադառնալուց առաջ՝ ամբողջ տունը շարժման մէջ էր — ընտանիքի ամէն մի անդամը մի բան էր անում, զարսում, սրբում, դասաւորում, տեղափոխում : Տունը պէտք է լինէր խստագոյն կարգապահութեան մէջ — կօշիկները դարսուած, պահարանների դռները փակ, այգու ծաղիկները ջրած, երեխաները սանրուած, ընտանիքի բոլոր անդամների շորերը փոխուած, ջրի բաժակը ջրամանի մօտ՝ կոթը ոչ դէպի պատը դարձուած, աւելն իր անկիւնը, շորերի կախարանի վրայ վերարկուի մեխը բոլորովին ազատ :

Դրան առաջ նա իջնում էր էշից: Մի պահ սպասում էր, մի սիկարէթ էր այրում, որպէսզի ամբողջ տունն իմանայ, որ եկել է :

Դրան կարիք էլ չկար, որովհետեւ փողոցի անկիւնից էշը սկսում էր զռալ եւ յայտարարել ժամանումը :

Մայրս հանդիպում էր նրան բակում, միասին բարձրանում վեր: Մեզանից ոչ ոք նրա մօտ չէր գնում : Նա ինքը բոլորին կանչում էր հատ հատ, համբուրում, շոյում, կշտամբում եւ ճանապարհ դըցում:

×

Կիրակի օրերը նա գնում էր ագարակ եւ մինչեւ կէս գիշեր մնում այնտեղ: Մարմարեայ աւազանի եզրին օղի էր խըմում, տնից յատուկ ուղարկուած ընթրիքն անում: Այդ ընթրիքը մօտաւորապէս պատրաստուած էր լինում տասը մարդու համար — մի զոյգ յանկարծակի հիւրեր յայտնուէին :

Կէս գիշերին վերադառնում էր էշով:

Եթէ երեք օր էլ՚ուշանար — մայրս անքուն պէտք է սպասէր նրան, մի քանի խօսք փոխանակէր եւ ապա գնար քնելու:

Իմ մանկութիւնն անցել է այդ ագարակում, մարմարեայ այդ աւազանի եզրին, անցել է եւ ագաւնու սպիտակ թեւերի վրայ :

Գիշերը՝ կապոյտ երկնքից այնքան աստղեր էին թափւում նրա պայծառ, աստղասարսուռ խորութեանը մէջ:

Ցերեկն արեգակը լողում էր նրա մէջ, կարծես զովանում էր նրա ցուրտ ջրերում, իսկ գիշերը տիեզերական էր, խորհրդաւոր, խորին, խորին ...

Գիշերը սպիտակ յատակը կապտանում էր, ջուրը մուգանում եւ աստղեր, բիւրաւոր աստղեր: Լռութիւն, անսահման լռութիւն: Ուռիները կռանում էին աւազանի վրայ, ամբողջ ագարակի ծառերը շշնջում էին, յանկարծ մի ասուպ ճեղքում էր աւազանը եւ կորչում : Համատարած, մեծ մեծ թեւերով գիշեր, երկար, համասփիւռ մի երազ, կապոյտ, մուգ-կանաչ եւ վերեւում սպիտակ ամպեր: Կապոյտ երկնքից կարծես կաթկըթում էր շիթ առ շիթ, եղնիկի արցունքների նման, անիմանալի մի բան, դողի նման, սարսուռի նման ծայր էր առնում, տարածւում, տարածւում եւ տիեզերանում :

Մրգեր, մրգեր, մրգեր, որ գոյն էին ճչում, խոտը հրավառ կանաչ, կանաչի մէջ կարմիր կակաչներ: Սարալանջ, որ ներկւում էր արեւային արիւնով: Սարալանջի ետեւը կապոյտ լեռներ, այդ լեռների գրկում, բարձր, ջինջ, փիրուզեայ մի լիճ, կարծես բիւրաւոր մանկական աչքեր էին քթթում :

Խաղողի հատիկները կախւում էին ինչպէս մանկական պայծառ ջինջ աչքեր: Կարմիր, սեւ, դեղին եւ սպիտակ խաղողի ողկոյզները ծծում էին արեւից լոյս, գոյն եւ քաղցրութիւն, կարծես հէնց արեւն էր խտացած, կաթիլ կաթիլ մըղուած, ապա լեր գացած եւ կլորացած :

Աշնան այդ ագարակը ծոցուորւում էր, հողը կարծես պատռւում էր իր սեռային անզուսպ կատաղութիւնից, յորդում էր միրգը, վարարում լեռներից հոսող ջրերի նման, հնձանը լցւում, խաղողը փրփրում, վազում, լցւում կարասների մէջ իբրեւ հողի ուրախութիւն, իբրեւ արեւի ճիչ, իբրեւ արեւի եւ հողի եւ միասնական երգ :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Ալէն Փափազեան իրենց քրոջ եւ քեռայրին Տէր եւ Տիկին Էտի Էմիրզեանի (Պրիւսէլ) ամուսնութեան Ա. տարելիցին առթիւ 100 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Կարապետ Սապունճեան, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին եւ ընկերներուն, Ֆ. Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ բոլոր անոնց, որոնք իր հիւանդութեան տաժանելի օրերուն իրենց այցելութիւններով եւ համակրանքի անկեղծ արտայայտութիւններով մխիթարեցին եւ նոյնքան սփոփեցին զինքը:

Իր ապաքինման ուրախ առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը յատկացնէ Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնարկութեան 81րդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հիմնադիրներուն եւ պաշտօնեաներուն յիշատակին:

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Զեկուցում վարչութեան: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ըլլալ ճշդապահ:

ՎԻԷՆԻ Կ. ԽԱՉԻ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ, ժամը 20ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ: Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր ընդհ. անդամական ժողովին, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9–11, սովորական սրահը, Պառ տիւ Կլոպ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Տիկին Նուարդ Քէչէճեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն պիտի կատարուի ՏՕՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ հոգւոյն համար, անոր մահուան Ա. տարելիցին առթիւ: Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի այս ազդը հրաւէրի տեղ նկատել:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Յունիս, Յուլիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար վարձու է գեղեցիկ յարկաբաժին մը Անթիպի բարձունքին վրայ, ծովէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու:

Ունի երկու ննջարան (հինգ հոգինոց), մէկ ճաշարան, խոհանոց, տուշ եւ պալքոն, հիանալի տեսարանով: Մաքուր կարասիներ եւ սառնարան: Մանրամասնութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին:

Ghara Kén

(VILLA SAYAT NOVA)

La Constance, Antibes (A. M.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Շաւիլէն Ալէքսանտր եւ Նաւիպ Փանոսեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քրոջ զաւակը Յակոբ Տէր Պօղոսեան (Կիւրլէցի), հօրը անունը Սուրէն, մօրը անունը Ազաւնի, եղբօրը անունը Զատիկ: 1915ին մնացած է Զախոյի մէջ, Մուսուլի շրջան: Իմացնել Փանոսեանի:

6. RUE J. J. ROUSSEAU, CHAVILLE - S. ET O.

Կը խնդրուի արեւելքի հայ թերթերէ արտատպել:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Երեք ուշիմ եւ աշխատասէր նոր աշակերտներու համար — վեց տարի շարունակաբար վճարելի — մասնական նպաստ մը սահմանուած է Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ընկերակցութեան կողմէն:

Ծնողքները որոնք կը փափաքին հայեցի դաստիարակութիւն ալ տալ իրենց զաւակներուն՝ բայց նիւթական միջոցները չունին ամբողջական թոշակը վճարելու, կրնան այդ նպաստէն օգտուիլ:

Պայմաններուն համար նամակով կամ հեռախօսով դիմել Տեսչութեան:

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

SALLE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves-Toudic (Mètro ; Bonsergent et République)

Երեքշաբթի, 24 Մայիս, ժամը 21ին

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ կուտայ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ,

ուր Փարիզահայ ամենասիրուած դերասաններու կազմով կը ներկայացուի՝

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգ. 3 արար Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկը» հանրածանօթ գործէն հայկական կեանքի վերածուած ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ կողմէ

Կը մասնակցին՝ Օր. Շուշանիկ Գէորգեան, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժագ Սթեփանօ, Աշոտ եւ այլ երիտասարդ ուժեր, ինչպէս նաեւ

Հ. Խըտըշեան — Լա Շաստներ

Մուտքի գինները ժողովրդական:

"ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՕՐԸ" ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Համասեբաստահայ Վերաշ. Միութեան Մարսէյլի, Օտտօ. Գապիւսէլի եւ Սէնթ Անթուանի քոյր մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եւ մեծ պատրաստութեամբ կազմակերպուած Սեբաստահայերու Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Գապիւսէլի հայկ. դպրոցի օդասուն պարտէզին մէջ, 9, Թրավէրս Տէր Մարտիրոսեան:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին կարող ուժերու կողմէ:

«Շիրվանզատէ» Թատերախումբը կը բեմադրէ «ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՅՈՒՆ» խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

TRICOTEUSE OU TRICOTEUR PALISSIER

ԴԻՄԵԼ՝

Le Tricot des Lilas

15, Rue Bruyère, Les Lilas

Tél. VIL. 91-91

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE

Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Անիէռի Սալ տէ Ֆէթին մէջ,

16, Place de l'Hôtel de ville

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մասնակցութեամբ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի

Ղեկավարութեամբ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆի

Ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր:

Robert Séto et ses Rumberos d'Europe No 1

ՃՈՆ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Հ.Օ.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր տասը մասնաճիւղերով կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը, իր մայր միութեան (Հ. Օ. Մ.) յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ:

Այդ հանդէսին կը մեծարուին նաեւ իր վեթերան անդամները:

Օթէլ Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ, 43 Պուլ. Ռասփայ,

Այս Կիրակի, ժամը 19էն 23

Գեղարուեստական բաժին, ժողովրդական նուագ, երգ, պար, արտասանութիւն: Կը մասնակցին Օր.ներ Տ. Զարաֆեան, Ա. Գաբոյեան, Անի Թարօն: Պ. Պ. Կ. Ափրիկեան, Ա. Սերոբեան, Մ. Պօղոսեան եւ Եր. Գրիգորեան:

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ի ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Անդամատետրները միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Ներկայ պիտի ըլլան իր ներկայացուցիչները:

ԱԿՆՈՒՆԻ այս Ուրբաթ իրիկուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ենթակոմիտէ այս Շաբաթ իրիկուն:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 15·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Սալ Մազընոյի մէջ

88, RUE D'AUBAGNE

Հանդէսը կը վարէ Միութեանս փոխ նախագահ Պ. ՅՈՎ. ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ Պ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Ներկայացուցիչներ.— Ազգ. Կեդր. վարչութիւն, Կրօնական Յարանուանութեանց, Բարեգործական եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. ՇԱՄԻՐԵԱՆի: Կը ներկայացուի՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆի

ԱՆՈՒՇ

Օփերայէն զանազան պատկերներ, ինչպէս նաեւ ԵՐԿՈՒ ՀՆԱԿԱՐԿԱՏՆԵՐ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ:

Պարեր ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, SERGE GARO նուագախումբով:

Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE

(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL.: BAL. 31 21

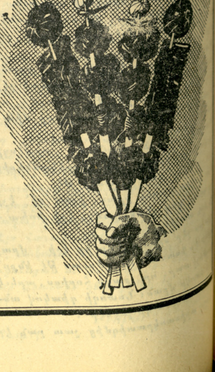
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված- ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՅԻՍ — DIMANCHE 22 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8806 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4607

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՍՊԱՐԷԶ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը՝ Ասպարէզ՝ իր հիմնադրութեան յիսնամեակին (1908 – 1958) առթիւ հրատարակած է պատկառելի ծաւալով, ընտիր թուղթի վրայ, խնամուած տպագրութեամբ, պատկերազարդ հատոր մը, աւելի քան 400 մեծադիր զոյգ սիւնակնոց էջերով :

Ասպարէզ – յիսնամեակը կը պարունակէ բազմաթիւ կենդանագիրներ, որոնք կը ներկայացնեն թերթին հիմնադիրներն ու յաջորդական խմբագիրները, ազգ. ու յեղափոխական դէմքեր ու զանազան խմբանկարներ : Ուշագրաւ նկարներ են Հայկական եռագոյնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանները՝ գեղարուեստական բազմագոյն տպագրութեամբ, գործ՝ Յովհ. Գ. Պալճեանի, որ հատորին մէջ գրութիւն մըն ալ ունի տպագրութեան պատմութեան եւ լրագրութեան ծագումին մասին :

Բացի Ասպարէզի եւ Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ շրջանի պատմութեան վերաբերեալ նիւթերէն, յուշագիրքը կարեւոր բաժիններ յատկացուցած է արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրականութեան, պատմա – բանասիրութեան եւ հայկական կեանքին հետ կապուած զանազան հարցերու, ստորագրուած ծանօթ գրողներէ :

Հրատարակիչները ուզած են ոչ միայն պատմական, այլեւ գրական արժէք ներկայացնող հատոր մը տալ հայ ընթերցողին : Տեսակ մը տարեգիրք կամ հաւաքածոյ ընտիր գրուածոց :

Ասպարէզը հրատարակելու գաղափարը յղացուած է 1907ի վերջերը, սակայն անիկա սկսած է լոյս տեսնել Ֆրէզնոյի մէջ 1908ին, այն պատմական տարին՝ երբ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, վերածնունդի նոր շրջան մը կը բացուէր արեւմտահայութեան առջեւ :

Հիմնադիրներն են եղած Աբրահամ Կ. Սէքլեմեան, Յովհ. Գասպարեան (Քաջունի), Ալլան Ալլանեան, Աւետիս Թիւֆէնքճեան, Պետրոս Յակոբեան, Լեւոն Յակոբեան եւ Արփաքսատ Սեդրակեան : Միայն վերջինն է որ ողջ է եւ կը շարունակէ իր գործօն մասնակցութիւնը բերել ազգային – հանրային կեանքին, — ինչպէս Հայ Կրթական Հիմնարկութեան :

Համիտեան բռնակալութեան օրերուն արտագաղթ մը ծայր տուած էր Թուրքիոյ հայկական նահանգներէն ու Կիլիկիայէն դէպի հիւսիսային Ամերիկա, որ դարձեր էր «Աւետեաց երկիր» մը Հայերուն համար : Սահմանադրութենէն վերջ, երբ զինուորական ծառայութիւնը պարտադիր դարձաւ նաեւ քրիստոնեաներուն համար, բազմաթիւ երիտասարդներ ապաստան եւ բախտ փնտռեցին Եանքիներու երկրին մէջ :

Իր առաջին խմբագրականին մէջ (1908) Ասպարէզ կը գրէր .—

« Ֆրէզնոյի եւ շրջականներում հայ գաղութը երթալով կ'աճի : Վերջին վեց – եօթը տարում հոսանքը, որ վտարանդի հայը թէ Ամերիկայի արեւելեան նահանգներէն, թէ Հայաստանի ամէն կողմերէն դէպի Քալիֆորնիա, մասնաւորապէս դէպի Ֆրէզնօ կը քշէ, Ամերիկայի հայ գաղութներում մէջ եզական դիրք մը տուած է Ֆրէզնոյին » :

« Հայրենի հողէն հալածական դուրս նետուած հայ ընտանիքն է, որ Ֆրէզնոյի եւ շրջականներուն հայ գաղութը կը կազմէ » :

Այս « հալածական » բեկորներուն համար առաջնորդի դեր է կատարած Ասպարէզ, որ անհուն զոհողութիւններով հրատարակուած է անընդհատ իբրեւ շաբաթաթերթ, վերջին տարիներուն միայն վերածուելով եռօրեայի :

1908ին «բուռ մը Հայեր» միայն կային Քալիֆորնիոյ մէջ, ուր ներկայիս մեր հայրենակիցներուն թիւը 80.000ը կ'անցնի : Երէկի անճար բանուորներն ու աղքատ գիւղացիները այսօր փայլուն դիրքեր գրաւած են երկրագործութեան, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մարզերուն մէջ, նախանձը շարժելով տեղացիներուն :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայկական կազմակերպութեանց մէջ ամէնէն հինն է ու ամէնէն ծաւալունը : Ազգային հանգանակութեանց առթիւ Քալիֆորնիան միշտ առաջնութիւն է շահած իր առատաձեռնութեամբ :

« Ասպարէզ» ունի արդիական տպարան՝ երկու տողաշար մեքենայով : Իր մեծ սրահը ժամադրավայր է դարձած տեղւոյն Հայութեան : Շնորհիւ Տիկին Սօֆի Յակոբեանի նուիրատուութեան՝ երեք հասութաբեր խանութներու տէր է եւ դարձած է ինքնաբաւ : Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը օրէ օր կ'աճի ու կը բարգաւաճի :

Ասպարէզ թեւակոխած է արդէն իր 52րդ տարին : Կրտսեր եղբայրն է Հայրենիքին, որ լոյս կը տեսնէ 1899էն ի վեր Ատլանտեանի ափերուն վրայ :

Սակայն մինչեւ ե՞րբ այսպէս օտար աստղերու տակ :

Ե՞րբ պիտի ծագի արշալոյսը տարագիր Հայութեան համար :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՄԱՅԻՍ 31 ԻՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԵՒ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԱՐԴԷՆ ԽՕՍԵՑԱՆ

Վեհաժողովի ձախողութենէն ետք, Զօրս Մեծերէն իւրաքանչիւրը հաշուետուութեան բնոյթ ունեցող ճառ խօսած է, առջի օր :

Արեւելեան Պերլինի մեծագոյն սրահին մէջ, 10.000 հոգիի ներկայութեան, Խրուշչեւ շուրջ մէկ ժամ խօսած ու պարզած է՝ վեհաժողովի ձախողութեան պատճառները եւ Խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը, յառաջիկային :

Նախ կրկնած է յանկերգը : Մ. Նահանգները պատճառ եղան վեհաժողովին ձախողութեան :

Ապա անդրադարձած է Գերմանիոյ եւ յատկապէս Արեւմտեան Պերլինի հարցերուն : Խորհրդային վարչապետը յայտարարած է թէ մտադիր են համբերել մինչեւ վեց կամ ութ ամիս եւ խնդրոյ առարկայ հարցերը կարգադրել նոր վեհաժողովի մը ընթացքին :

« Եթէ վեց կամ ութ ամիս կ'ըսեմ, իմ անձնական առաջարկս չէ զոր կը ներկայացնեմ, ըսած է ան : Մայիս 18ի հաղորդագրութեամբ մը Արեւմուտք համաձայն գտնուած էր այս ծրագրին : Արդ, պատճառներ ունինք սպասելու մինչեւ այդ թուականը եւ չստորագրելու հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը Արեւելեան Գերմանիոյ հետ : Բայց, թող զմեզ լաւ հասկնան : Պէտք չէ որ այդ ժամանակամիջոցին Արեւմտեան պետութիւնները միակողմանի քայլեր առնեն որոնք արգելք կը դառնան յառաջիկայ ժողովի գումարման : »

Այս առթիւ ազդարարութիւն մը ուղղած է .— «Պէտք չէ մեր համբերութիւնը չարաչար գործածեն : Խաղաղասէր երկիրները թոյլ պիտի չտան որ Արեւմտեան Պերլինի գրաւման գոյավիճակը տեւէ մշտնջենապէս » :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Խորհրդային Միութեան նոր քաղաքականութիւնը : Այս մասին Խրուշչեւ ըսած է .— «Միջազգային կացութիւնը ծանրացնող եւ պաղ պատերազմը ծայրայեղ, վտանգաւոր աստիճանին հասցնող ոչ մէկ քայլ պիտի առնենք : Ընդհակառակն, ամէն ինչ պիտի ընենք որպէսզի մթնոլորտը խաղաղի : Եթէ հասարակաց լեզու չգտնենք Այզընհաուըրի հետ, պիտի փորձենք լեզու գտնել իր յաջորդին հետ » :

Մէկ ժամ տեւող ճառին տասը վայրկեանը յատկացուցած է ամերիկեան օդանաւի միջադէպին : Դատապարտած է «Այզընհաուըրի, Նիքսընի, Հերթըրի եւ Տիլոնի Ամերիկան» բայց ջատագոված է « Լինքընի, Ճեֆըրսընի, Ռուզվելթի Ամերիկան » :

Ատընաուըրի համար ըսած է .— « Այս կացութեան համար ուրախ մի ըլլաք, Ատընաուըր, յաւիտենապէս չի տեւեր» :

Պրանտին (Արեւմտ. Պերլինի քաղաքապետը) ըսած է. — «Զգոյշ եղէք եւ կրակին հետ մի խաղաք, անդարմանելի կացութիւն մը կրնաք ստեղծել » :

Միջազգային քաղաքական շրջանակները դիտել կու տան թէ Խրուշչեւ զգաստ ճառ մը խօսած է : Վերջին հաշուով Խ. Միութիւնը ինք ալ չուզեր կրակին հետ խաղալ :

Խորհրդային վարչապետը Մոսկուա վերադարձած է :

Այզընհաուըր Ուաշինկթըն հասած ու անմիջապէս ընդունելութեան մը արժանացած է : Օդակայանին մէջ ճառ մը խօսած ու յայտնած է թէ «ամէն ինչ կարելի է լուծել » :

Այք դիտել տուած է թէ ինք այն յոյսն ունէր թէ որոշ հարցերու մէջ (զինաթափութիւն, Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւն) հասարակաց լեզու կարելի պիտի ըլլար գտնել Խ. Միութեան հետ :

Այզընհաուըր հաղորդած է թէ ամերիկեան ճամբորդատար օդանաւ մը կորսուած է ու կը կարծուի թէ Արեւելեան Գերմանիա ինկած ըլլայ : Օդանաւին մէջ ինը ճամբորդներ կային :

Վերջապէս Այզընհաուըր գոհունակութիւն պատճառող չորս կէտեր նշած է :

1.— Մ. Նահանգները զօրաւոր կեցան իրեն : Խորհրդարանը, ընդդիմադիր հատուածը, բովանդակ մամուլը եւ հանրութիւնը իրենց խաղաղասէր զգացումները յայտնեցին :

2.— Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի բռնած ընթացքը : «Նախագահ տը Կոլ եւ Մաքմիլըն սքանչելի դիրք բռնեցին » :

3.— Ատլանտեան Ուխտը զօրաւոր կեցաւ իրենց :

4.— Փորթուկալի մէջ իրեն վերապահուած ընդունելութիւնը :

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վարչապետ Մաքմիլըն յայտարարած է .— «Փարիզ մեկնելէս առաջ, գիտէի թէ Խրուշչեւ վերին ժողովի արդիւնքին շուրջ որոշ վերապահութիւններ ունէր : Այս վերապահութեան պատճառներէն մէկն ալ օդանաւի միջադէպն էր : Սակայն չէի երեւակայեր որ Խրուշչեւ պիտի մերժէր շինարար բանակցութեանց մտնելու :

« Պնդեցի, աւելցուցած է վարչապետը, որ երկար ատենէ ի վեր բովանդակ աշխարհին սպասած վեհաժողովը սկսի իր աշխատանքները : Հակառակ տը Կոլի եւ իմ միջամտութեանս որպէսզի խօսակցութիւնները գաղտնի պահուին Խրուշչեւ պնդեց թէ կ'ուզէ հրապարակել : Ճիշդը ըսելով կը յուսայի միացեալ զեկոյցի մը շուրջ համաձայնութեան գալ» :

Մաքմիլըն, ինչպէս նաեւ տը Կոլ փորձած են յաջողցնել վեհաժողովը, սակայն ապարդիւն անցած են իրենց ճիգերը :

Հաշուետուութեան վերջաւորութեան, Մաքմիլըն յոյս յայտնած է որ վերստին ժողով մը հնարաւոր պիտի ըլլայ գումարել :

Էլիզէի մէջ գումարուած նախարարաց խորհուրդի ընթացքին, վարչապետէն եւ արտաքին նախարարէն ետք, խօսք առած է տը Կոլ ու անդրադարձած է վեհաժողովի ձախողութեան պատճառներուն շուրջ :

Հանրապետութեան Նախագահը այս առիթով շեշտած է Ֆրանսայի վերապահուած դերը միջազգային դետնի վրայ : Համոզուած է որ այդ դերը չափազանց օգտակար եւ նպաստաւոր կրնայ ըլլալ աշխարհի խաղաղութեան համար : Որպէսզի Ֆրանսա կարենայ լիովին կատարել այդ դերը, անհրաժեշտ է որ ունենայ բարոյական եւ քաղաքական ներքին միասնականութիւն :

Տը Կոլ ժողովուրդին պիտի խօսի Մայիս 31ին, տեղական մամուլը կը գտնէ որ շատ ուշ է :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԻՆԱԼԸ ՆՈԹՐ ՏԷՅՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՏԻՏՂՈՍ ՍՏԱՑԱՒ

Կարտինալ Աղաճանեան Մայիս 10ին Նիւ Եորք հասաւ եւ անմիջապէս Ուաշինկթըն մեկնեցաւ :

Մայիս 11ին, Ուաշինկթընի, Ճորճ Ուաշինկթըն Կաթոլիկէ Համալսարանը Պսակաւորի տիտղոսով պատուեց մեր մեծ ծիրանաւորը :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք նախագահեց կաթոլիկէ մամուլի ընկերակցութեան համաժողովին ինչպէս նաեւ կրօնական արարողութեան եւ նոյն ընկերակցութիւնը ճաշասեղան մը սարքեց իրեն ի պատիւ Ուաշինկթընի Սթաթլէր պանդոկին մէջ :

Մայիս 16ին, Նոթր Տէյմ համալսարանէն պիտի ստանայ իրաւաբանական վարդապետի տիտղոսը :

Կարտինալ Աղաճանեան այցելեց նաեւ Նիւ Եորք, Պոսթըն, Տըթրոյթ, Շիքակօ, Փիցպուրկ, եւ Ֆիլատելֆիա :

Այս զանազան քաղաքներու մէջ հանդիպումներ ունեցաւ հայ գաղութի անդամներու հետ :

Մայիսի 21 Շաբաթ առաւօտ պիտի այցելէ նաեւ Հայ Կաթոլիկէ համայնքին Ս. Խաչ եկեղեցին եւ այնտեղ ; պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հայկական ծէսով վարդապետ պիտի ձեռնադրէ Մարոնի եկեղեցական մը :

× Մայիս 22ի իրիկունը Կարտինալ Քուշինկ եւ Պոսթընի հայ գաղութը, մեծ ճաշ մը կազմակերպած են իրեն ի պատիւ :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՄԵՐԻԿԱ ԳՆԱՑ

●

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիսային Ամերիկայի Հայոց Թեմական Խորհուրդի հրաւէրին ընթացք տալով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Ս. Օծութիւն Վազգէն Ա., որոշած է հովուական այցելութիւն մը տալ Ամերիկայի Հայաստանեայց եկեղեցիներուն, անձամբ տանելով Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին օրհնութիւնները անխտիր բոլոր հաւատացեալ Հայերուն, մեր Ս. Հաւատքին անսասանութեան եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ներքին խաղաղութեան եւ միութեան համար :

Նորին Սրբութեան ուղեւորութեան ընթացքին իրեն պիտի ընկերանան Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ Կոմիտաս Սրբազան Տէր Ստեփանեան, Գաւազանակիր Հոգեշնորհ Տէր Եղիշէ վարդապետ Սարգիսեան եւ Ս. Աթոռոյ Դիւանապետ Հայկ Առաքելեան :

Փրկչին ողորմութեամբ Նորին Սրբազնութիւնը ճամբայ պիտի ելլէ 20 Մայիսին :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԳԵՐ. ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Դ.

Թոլթոյ, իր պատմուածքներէն մէկուն մէջ, կը ներկայացնէ բարի եւ պարզամիտ գիւղացի մը, որ երկար տարիներ հետեւելէ ետք Քրիստոսի՝ համաձայն Աւետարանին սկզբունքներուն, կուգայ հարցնելու թէ դեռ ի՛նչ կրնայ ընել՝ Աստուծոյ հաճոյ :

Թէ մոլեր է աշխարհը, բաժներ է հարստութիւնը, չէ մտածեր սեփականութեան մասին, աղօթեր է, շարունակ աղօթեր, առտուընէ մինչեւ իրիկուն :

Դեռ ի՞նչ կրնայ ընել՝ Աստուծոյ հաճոյ :

Թոլթոյ կը լեցնէ գաւաթը ջուրով՝ մինչեւ բերանը: Կը յանձնէ գիւղացիին ու կը յանձնարարէ որ եօթն անգամ դառնայ բնակարանին շուրջ, բաժակն ի ձեռին, զգուշանալով որ ջուրը չթափի երբեք, բայց աղօթելով շարունակ «Հայր մեր որ յերկինս...»:

Գիւղացին կը կատարէ յանձնարարութիւնը, յետոյ կը վերադառնայ բաժակն ի ձեռին: Մէկ կաթիլ իսկ չէր թափած ջուրը:

— Բարի՛, բարի՛, բայց աղօթեցի՞ր միշտ:

— Տէ՛ր, ջուրը չթափելու համար՝ ուշադրութիւնս այնքա՛ն կեդրոնացուցած էի գաւաթին վրայ, որ երբեմն կը մոռնայի աղօթել :

Աշխատանքի ժամանակ աշխատանք: Եւ ի՞նչ է կեանքը. — Աշխատա՛նք: Ձեռքերը պարապ, մտածման տունը պարապ մա՛րդն է միայն որ,օրն ի բուն, կը ջանայ աղօթքով լեցնել իր հոգին՝ տեղ չտալու համար գայթակղութեան: Հեռու պահելու համար սատանան:

Վանքի անգործութիւնը կը ծնի անբարոյութիւն: Ծուլութիւնը եղբայր է սատանային:

Ահա թէ ինչո՛ւ չեմ հաւատար թէ սուրբ մարդիկ էին անապատականները, մենակեացները, ճգնաւորները, եթէ դեռ խեւ չէին :

Ինչ որ կը կոչենք մարդկութիւն՝ աշխատանքի ընկերութիւն է, եւ ոչ երբեք ուրիշ բան :

Վանքերու պատմութեան նուիրուած ամէն գիրք, — թոյլ կարելի չէ, — կը յեղյեղէ այն տեսութիւնը թէ մարդկային հոգին հարազատ պահանջ մըն է մեկուսանալ երբեմն եւ ինքնամփոփուիլ լռութեան մէջ՝ գեղեցիկ բնանկարներու ներշնչումով: Այս պահանջէն անկախ, շրջաններ կան պատմութեան մէջ, երբ ձանձրոյթով ու զզուանքով կը լեցուի մարդկային հոգին, կ'աճի, կ'ուռի ընդվզումով, կը սարսռայ ըմբոստութեամբ մը ընդդէմ ժամանակի ժանգին, ընդդէմ բարքերուն, ընդդէմ սովորութիւններուն, ընդդէմ անիրաւութեանց, ընդդէմ երազներու եւ իտէալներու բացակայութեան, ի նշան հիասթափութեան: Ու վերջապէս կը պատահի որ դէպքերը այնքան մեծ ըլլան որքան վարիչ դէմքերը ճղճիմ՝ ինչպէս մեր այս ժամանակաշրջանին մէջ,պատճառ դառնալով որ պատմութիւնը ոստում մը կատարէ դէպի ... ետ: Այն ատեն գլուխ կը վերցնէ անիշխանութիւնը կամ մարդկային ապիկարութիւնը՝ քանդելու համար ամէն փառաւոր ժառանգութիւն: Նման կլիմաներու մէջ կը ստեղծուի փսիխոզ մը, յուսախաբութեան, ոգեթափութեան, անձնատուութեան, ընդհանուր լքումի հոգեվիճակ մը: Նման պայմաններու մէջ, զարմանալ, զարմանալի չէ տեսնել մարդիկ որ «երթեալ լեռնակեաց սորամուտ ծակախիթ եղեալ զաօրէական զկերակուրն խոտաբուտ ճաշակօքն վճարեն »:

Հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը կ'ըլլար ներկայացնել պատմութեան այն երկար շրջանը ,որ կը մատնէ յոգնութիւն մը՝ զոր շահագործեց քրիստոնէութիւնը , — երբ անապատներն ու լեռները կը լեցուէին ճգնաւորներով, առանձնակեացներով եւ անասուններու բարեկամներով :

Այս կեանքն ալ, հազիւ կազմակերպուած, իր կարգին՝ տեղի տուաւ նոր գայթակղութեանց եւ անկարգութեանց :

Ս. Բենեդիկտոս ուզեց վերջ դնել այդ գայթակղութեանց՝ միացնելով մենակեացները: Հիմնեց լաւագոյն միաբնակութինը կամ միաբանութիւնը՝ տալով վանական կանոնադրութիւն մը, որ, կրած փոփոխութիւններէն անկախ, երկար ատեն կը վայելէր բոլորին գնահատութիւնը :

Արեւմուտքի այս մեծ վանահայրը չորս խումբերու կը բաժնէր միաբանութիւնները·

1.— Մենակեացները (anachorètes), որոնք միաբանութիւն չէին կազմեր, — կ'ապրէին ազատ եւ անկաշկանդ՝ իրենց փուրերուն կամ քարանձաւներուն մէջ :

2.— Միաբնակները (cénobites), որոնք կ'ենթարկուէին համակեցութեան պարտադրութեանց՝ առաջնորդ ունենալով վանահայր մը:

3.— Սարաբականները, (բառը, սարաբ, կը ծագի եբրայերէնէ ու կը նշանակէ ըմբոստանալ), որոնք միաբնակութենէ հեռացածներն էին, մերժելով համակերպիլ կանոնագրական խստութեանց, ու կ'ապրէին ազատ եւ ինքնիշխան, անցորդներու ողորմութեամբ :

4.— Թափառաշրջիկները (ժիռովակ), — ասոնք կոչուած են նաեւ դատարկապորտ կամ «եղբայր ամէնուն» կամ կաբօտ ... ամէնուն նպաստին :

Ինչպէս կը տեսնուի, միայն միաբնակներն որ կը կազմեն իսկական միաբանութիւն: Ահա այս միաբնակներուն համար է որ տրուած է բենեդիկտեան կանոնագրութիւնը, հիմնուած՝ ոչ միայն կրօնա-բարոյական սկզբունքներու վրայ, այլ եւ միաբանութիւնը աշխատանքով մը յաւերժացնելու առաջադրութեան մը վրայ, — ասկէ՝ բենեդիկտեան սառրդելին որ կը տրուի յոգնաշունչ աշխատանքներու :

Բենեդիկտեան կանոնագրութիւնը կը բաղկանայ 73 գլուխներէ, որոնք կը բաժնուին հետեւեալ ձեւով .—

9 գլուխ՝ բարոյական պարտականութեանց մասին :

13 գլուխ՝ կրօնական պարտականութեանց մասին:

29 գլուխ՝ պատժական պարտականութեանց մասին:

10 գլուխ՝ վարչական – տնտեսական պարտականութեանց մասին:

12 գլուխ՝ զանազան պարտականութեանց մասին (հիւրընկալութիւն, ճամբորդութիւն, եւայլն):

Գաղափար մը տալու համար ըստ բովանդակութեան, ահաւասիկ քանի մը մանրամասնութիւն .—

Ամէն վանական, որ կը միաբանի, կը հնազանդի մեծաւորին կատարեալ նուաստութեամբ, ոչ իսկ մրմունջ մը իբրեւ տրտունջ, ամէնէն անկարելի պարտականութիւններու մէջ: Կը հրաժարի ամէն սեփականութենէ, ոչի՛նչ, բացարձակապէս ոչինչ կրնայ պահել իր մօտ իբրեւ սեփականութիւն, ոչ իսկ գրիչ ու գրի թուղթ, — ամէն բան պէտք է խնդրել մեծաւորէն որ կը շնորհէ օրուան մէջ գործածուելու համար, ոչ երբեք վաղուան պահելու պայմանով: Սեփականազրկութեան այս զգացումը կը պահպանուի խստօրէն՝ կանխարգիլելու համար չարաշահութիւնները, որոնք շատ են պատահած: Սեփականազրկութեան այս պայմանը կը սկսի մինչեւ իսկ այն կանոնով, որ կ'ըսէ թէ միաբանը տէրը չէ նոյնիսկ իր մարմինին եւ հոգիին: Միաբանը չի կրնար նուէր ստանալ, ոչ իսկ նամակ՝ իր ազգականներէն,առանց մեծաւորին գիտութեան եւ արտօնութեան :

Նուազագոյն թերացումը կը պատժուի հրապարակային նուաստացումով, ու կրկնուելու պարագային՝ մարմնական պատիժով :

Ճաշի սպասարկութիւնը՝ ամբողջ միաբանութիւնը մէկ սեղանի վրայ: Երկու պնակ (եփած) եւ մէկ պնակ (հում), հաց եւ գինի, — միս՝ երբեք: Լռութիւն ճաշի պահուն, այլ ունկնդրութիւն կրօնական ընթերցուածքի մը: Ծոմապահութիւն համաձայն եկեղեցական կանոններու, (գրեթէ տարւոյն կէսը):

Քիչ քնանալ, անկողին մտնել առանց հագուստ ու գուլպայ հանելու, (Մոնթալեմպէր կը գրէ թէ հիները անկողին կը մտնէին բոլորովին մերկ):

Աղօթասացութիւնը կը սկսի առտուան ժամը երկուքին: Կը մասնակցի ամբողջ միաբանութիւնը, բարձրաձայն, ու շարունակաբար մինչեւ արշալոյս: Իսկ օրուան ընթացքին՝ եօթն անգամ: Այլ ժամերու մէջ՝ աշխատանք, առաւելապէս ձեռական :

Ունենալ եւ հագնիլ միայն մէկ պատմուճան, — աղօթասացութեան ժամանակ՝ կնգուղով, աշխատանքի ժամանակ՝ լանջակալով: Սկիզբները ճերմակ էր պատմուճանը, բայց երբ արտօնուեցան միաբանները չապիկ եւս հագնելու ,պատմուճանը դարձաւ բոլորովին սեւ :

Կ'արժէ գաղափար մը եւս տալ բենեդիկտեան աշխատանքին մասին, որ կը շահագրգռէ մեզ յատկապէս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԺԱՔ ՌԸՔԼԻՒ

ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

Ապրիլ 23ին Փարիզի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Ժաք Ռըքլիւ 81 տարեկանին:

Ժաք Ռըքլիւ ֆրանսական հոգատարութեան առաջին տասնամեակին մարզպանութեան պատուիրակի պաշտօն վարեց Հալէպի մէջ: Այդ դիրքի բերմամբ մշտական շփում ունեցաւ հայկական շրջանակներուն հետ: Ասոնց եւ իր միջեւ ստեղծուեցան փոխադարձ յարգանք եւ համակրանք :

Կը պատկանէր պատմական գերդաստանի մը որուն հռչակաւոր ներկայացուցիչները եղած են աշխարհագէտներ Էլիզէ Ռըքլիւ, Օնեզիմ Ռըքլիւ եւ անուանի վիրաբոյժ եւ գիտուն Փօլ Ռըքլիւ :

Հալէպի մէջ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին Հիւսիսային Սուրիան յանձնուած ազգակային յարձակումներու կ'ենթարկուէր. Թրքական սահմանին մերձաւորութիւնը ապաստան կ'ընծայէր չարագործներուն: Խիստ միջոցներու շնորհիւ վերջապէս դադրեցան ասպատակութիւնները :

Ժաք Ռըքլիւ ժառանգած էր արդարակորով նկարագիր մը: Հալէպի Թրքական հիւպատոսը, անտաշ եւ կոպիտ մէկը, դատ մը ունեցաւ հաշտարար խառն դատարանին առջեւ ,որուն այդ ատեն կը նախագահէր: Հիւպատոսին փաստաբանը Սուրիացի մը, իմ հարցումիս պատասխանելով, հաստատեց թէ հիւպատոսը որեւէ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չի դներ եւ կ'ընդունի դատարանին իրաւասութիւնը :

Դատավարութիւնը շարունակուեցաւ ուրեմն բնականոն կերպով: Վճիռը արձակուելէն առաջ Պէյրութէն հաղորդուեցաւ բողոքագիր մը զոր հիւպատոսը Վերին գործավարութեան ղրկած էր, որով կը յայտնէր թէ չընդունիր հայազգի դատաւոր մը որմէ անկողմնակալութիւն կը սպասեր: Հալէպի պատուիրակին կարծիքը կը հարցուէր: Ռըքլիւ պատասխանեց թէ հիւպատոսին դիմումը լոկ ցեղատեցութեան արտայայտութիւն մըն էր, դատավարութիւնը ընդհատելով նախատական: Հիմնուելով Ռըքլիւի կտրուկ պատասխանին վրայ Պէյրութի Վերին գործավարը Անգարա բողոքեց հիւպատոսին ընթացքին դէմ :

Շատ չանցաւ հիւպատոսը փոխուեցաւ եւ անոր տեղը նշանակուեցաւ ուրիշ մը որ դիւանագիտական մարդերուն մէջ թրծուած էր եւ ըստ այնմ կրթեալ: Այնքան որ երբ իր աղջիկն ամուսնացաւ Հալէպի մէջ, հրաւիրեց զիս կնոջս հետ հարսանիքին...

Անգամ մը Ռըքլիւ Անգարա գնաց պաշտօնական առաքելութեամբ : Վերադարձին պատմեց թէ հոն հանդիպած եղած էր խորհրդային յանձնախումբի մը ժամանումին Քարախանի գլխաւորութեամբ: Չէ մոռցուած թէ Քարախան այն ժամանակ հայազգի խորհրդային առաջնակարգ անձնաւորութիւն մըն էր: Մեծ դեր կատարած էր մասնաւորապէս Չինաստանի մէջ (Թերեւս Հայերու եւ Չինացիներու միջեւ անտեսանելի կապ մը մնացած Մամիկոնեաններէն ի վեր...): Ինչ որ ... Ռըքլիւ կէս ժպիտով մը ինծ ըսաւ « Թուրքերը ձեր հայրենակցին վեհապետի մը արժանի ընդունելութիւն ըրին.»

.1929ին Ռըքլիւ մեկնեցաւ Պէյրութ իր Վերին գործավարութեան տնտեսական սպասարկութեանց վարիչ. բայց միշտ սիրալիր յարաբերութիւն պահեց Հայ շրջանակներուն հետ :

Հայ ազգին բարեկամ մըն է որ անհետացաւ :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱՆՏՈՆ ԳՕՃ

Ծիծղն ըսելով՝ Տիար Անտոն բողոքեց այս չեղումին դէմ եւ ներկաները յորդորեց որ իրենց ուշքն ու միտքը կեդրոնացնեն սեղանի հերոսին վրայ : Սեղանի հերոսը ինքն էր որ խնդրեց Անտոնէն թոյլ տալ որ ներկաներու խանդավառութիւնը հետեւի իր բնականոն ընթացքին եւ աւելցուց ·

— Տիար Անտոն, դուն այսպիսի հաւաքոյթներ հարիւրներով տեսած ես, կը մաղթեմ որ դեռ հարիւրներով տեսնես, , աւելի փայլուն, աւելի պատկառազդու : Մենք բոլորս ալ հոս ենք, քեզի շատ յաճախ խօսած ենք մեզ զբաղեցնող խնդիրներու մասին, մեր ուրախութիւններու եւ մանաւանդ մեր ցաւերու մասին: Մեզմէ իւրաքանչիւրիս հոգեկան պատկերը, մարմնականին քով, արդէն ասլընտուած է քու անվրէպ ալպօմիդ մէջ ,իրենց թերութիւններով, եւ թերեւս մէկ երկուք ալ իրենց առաքինութիւններով, ո՞վ գիտէ : Մենք դժգոհ չենք որ մեզ հիւրընկալեր ես յիշատակներուդ անդաստանին մէջ. ընդհակառակն ամէնէն ասողնտուածներս ալ ամէնէն փայփայուածներուն չափ գոհ ենք որ տեղ գտած ենք այդ հաւաքածոյին մէջ : Շատ բարի, բայց դուն ինքդ քու կեանքիդ անցքերը մեզի վստահեր ես կաթլաչափով (fnßp – կուբ պիտի ըսէի, բայց վախցայ որ Տարօնեան բաժակը գլուխս նետէ): Գոնէ հիմա ելիր ու կարգին բան մը պատմէ կեանքէդ, իմ սիրոյս համար, որովհետեւ ասոնք դեռ ժամանակ մըն ալ քեզի հետ են եւ միջոցը կը գտնեն զաղտնիքներդ կորզելու :

Տիար Անտոն այդքան դիւրաւ թակարդիյնողներէն չէր, բայց կարծեմ թէ գլուխը տաքցեր էր ... ուստի ոտքի ելաւ եւ մեզի յանձնարարեց :

– Դէհ, ձեր յուշատետրերը բացէք եւ գրիչնիդ ալ պատրաստեցէք որ չըթուանքներէս տեղալիք մարգրիտները հոն չարէք :

« Ծնած եմ ի Կարին ,— ի հնումն Թէոդոսուպոլիս կոչեցեալ — Արդուինցի կաթոլիկ ընտանիքի մը մէջ: Իմ ծնողքս ինձմէ առաջ տասնըմէկ աղջիկ ունեցած են. կ'երեւայ թէ խեղճերը զիս ալ մանչ կարծելով աշխարհ բերեր են: Վայ ես ասանկ մանչուն ...

Տիար Անտոն այս յայտարարութիւնը լրացուց բիրտ հայհոյանքով մը, զոր աւելի դիւրին է գուշակել քան գրել , ... որովհետեւ մեր եօթնիցս երանելի Ս. Մեսրոպը հայհոյանքներու համար ուղղագրութիւն չսահմանեց :

— Բայց ծննդեան տարին չըսիր, Տիար Անտոն, անզգօրէն պնդեցին մէկ քանին :

— Ծօ եթէ ես այդ թուականը ճանչնայի, կը թողուի՞ որ անիկա մտնէր գրերու համրանքին մէջ: Սաչափը ըսեմ որ աշխարհ գալու աղէտը պատահած 1840ի եւ 1850ի միջեւ մոլորած տարի մը Սեպտեմբերին, բայց, հաշիւի դիւրութեան համար, ես այդ ամիսն ու իր յաջորդները դուրս վտարած եմ եւ ընդունեցեալ տարուան Յունուար մէկը ընդունած եմ իբրեւ «սկիզբն ծննդեան Նորին Անկարողութեան Տեառն Անտոնի անխելք եւ անկատար վարդապետի »:

« Պատանեկութիւնս անցուցի ծննդավայրիս մէջ, ան ալ ինչ պատանեկութիւն ... փոթորկայոյզ եւ ալեկոծ... թափառաբար շրջելով հասակակից ընկերներուս շարքին մէջ, քանի որ այդ տարիքին անոնք ալ դեռ չէին տիրացած էրիկմարդկութեան արտաքին նշաններուն —պեխին եւ մօրուքին: Բայց այս իրարու տառակ տարիները մեր ընտանի համար չեն նմանիր որ բռնես բանտարկես Թոյլ չտաս որ հեռուները թռչին : Անոնք կը նմանին լպրծուն ձուկերուն որ ձեռքիդ մէջէն կը խուսափին եւ կ'երթան, իրենց սուզելու ժամանակի անեզր եւ անծանօթ ովկիանին մէջ: (Հա տղաք, ձեզ տեսնեմ այս վերջին պատկերը լաւ գծեցէք ընդգծեցէք ձեր յուշատետրերուն մէջ):

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(3 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ
(ԳԻՐՔԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ)

Գրեթէ երկու տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ մեր յուշատետրին մէջ կ'արձանագրէինք երկու արձակ եւ մէկ տաղաչափուած բանաստեղծութիւն տարբեր բովանդակութեամբ :

Առաջինը անունն էր Համաստեղին «Աղօթարան»ն էր : Սրտառուչ երգ մը, հովուերգութիւն մը, փառաբանութիւնը հաւատքին, բարութեան, յաւիտենականութեան եւ բնութեան, արշալոյսին եւ աքարիչին, արեգակին ու սիրոյ, կեանքին ընդհանրապէս ու իր բոլոր երեւոյթներուն : Գրագէտ մը որ արձակ քերթուածով մը կը հաղորդուէր բնութեան հետ, ըսելու համար, «Ես կը զգամ յաւիտենականութիւնը, երբ մեղուն ոսկեգոյն բզմնափոշիով ծանրացած, թեւ կ'առնէ ծաղկի մը բաժակէն, երբ կնոջ մը աչքերուն ու ժպիտին ջերմութիւնը կը տաքացնէ իմ մարմնի մէջ ու երբ կլտեսնեն երեխայ մը իր մօր գրկին ու կրծքին » :

Երկրորդը՝ բանաստեղծ Մ· Իշխանի «Ողջո՜յն քեզ, կեանք»ն էր, դարձեալ արձակ քերթուած մը, փառաբանութիւնը բնութեան, մարդկային կեանքին, «Տուներուն Երգ»ին յոռետես եւ տխուր բովանդակութեան հակառակ, լաւատես երգ մը, այլասիրութեան շունչով : Ողջոյններ՝ ուղղուած առտուան լոյսին, ծառին ու ծաղկին, մտերիմներուն ու բարեկամներուն, «Տիեզերքին վսեմ ու արարչական ոգիին, որ հզօր Սէրն է», ինչպէս նաեւ կեանքի աղբիւր եւ տիեզերքի ճարտարապետ Արարիչին : Այս երգն ալ ինչպէս Համաստեղինը, սրտապնդիչ էր :

Երրորդը՝ Յ· Գեղարդի «Լիբանանեան Համանուագ»ն էր, տարբեր արուեստով ու շունչով, ուր կ'ոգեկոչուէր հոս ալ բնութեան տարրերուն կենդանութիւնը, իբրեւ թէ ապրող էակներ ըլլային, ուր կը գտնէինք օրինակ «Մենաւոր Հիւղակ»ին բանաստեղծութիւնը, երաժշտական համանուագներու սարսուռը զգալով :

Ինչո՞ւ համար յիշատակութիւնը այս երեք ստեղծագործութիւններուն :

Ահաւասիկ՝ Լիբանանէն կը հասնի նոր գրքոյկ մը, որուն հեղինակն է երիտասարդ մը, Վաչէ Փափազեան եւ որուն տիտղոսն է «Անթեղուած կոհակներ» (*), արձակ բանաստեղծութիւն մը, ինչպէս վերը յիշուած երեք գրքոյկները, քնաբերգութիւններ կը պարունակէ, մեր իմացականութեան կը խօսի քան թէ մեր զգացումներուն, պահելով եղակիով խօսելու յատկանիշը : Խօսելէ առաջ գրքոյկին մասին, ինչպէս որ Ս· Վրացեան կը ներկայացնէ զայն եւ հեղինակը, լեզուի եւ ոճի վկայութիւնը ցոյց կու տայ, որ բնագիրն եղած է ֆրանսերէն եւ յետոյ թարգմանուած հայերէնի : Հետեւանքը՝ անհարազատութիւն, նախադասութիւններու սխալ կազմութիւն, բառերու սխալ դասաւորութիւն, պատճառներ, որոնք ընթերցումը կը դժուարացնեն եւ քանի մը գեղեցկութիւններ, զոր պիտի մատնանշէինք, երկրորդական գծի վրայ կուգան : Մէկ երկու օրինակ· «Ինչպէս զայն գտնես պիտի ապա» էջ 23· «Նստած եմ ես նորէն ջուրերու ու ճիչին ամէն» էջ 24 : Քերականական սխալներ նմանապէս կը մատնեն ֆրանսերէն բնագրէն թարգմանուած ըլլալը : Ներգործական բայերուն քով փոխանակ հարցական հոլով սեռի խնդրի, տրական հոլով բնութեան խնդիր դրուած է· օրինակ «որոնք կը մերժեն չափ ամէն եւ որոնց կ'արհամարհէ ժամանակը» էջ 51· «կը հալածէ ինծի» փոխանակ զիս ըսելու, էջ 61 : Արձակ բանաստեղծութիւնը իրաւունք չի տար նման սխալներ ընելու : Կէտադրութիւնն ալ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց : «Քերթուածներու ոգին»հատուածը խոստովանութիւն մըն է : Առանց հեղինակին բնագիրը տալու, ի՞նչ կ'ըսէ ան, անշուշտ մեր հասկցած ձեւով.— սրբազան քերթողներու կանոնը մոռացութեան տըւած, ճամբայ մըն եմ բռներ որ նեղ է եւ հրապուրիչ : Լքեր եմ, կ'ըսէ, յանգ, չափ, որոնք չեմ գիտեր, կարծես կը թուին ազատ, անկաշկանդ : Երգիս կշռոյթը բուռն է, կէտը միայն : Եւ մինչ արդի աշխարհաքարին մէջ գրեթէ անտեսուած է բուռը, Վաչէ Փափազեանին գրքոյկը անոնցմով կը վխտայ : «Վտակի մը եղերքին» հատուածը թարգմանութեան, չափազանցութեան, նախադասութեան կազմութեան վրէպներու օրինակ մըն է, էջ 24 :

Վաչէ Փափազեանի գրքոյկը փոխաբերութիւններու, այլաբանութիւններու, համանիշներու եւ հականիշներու յատուկ ստեղծագործութիւն մըն է : Գրքին խորագիրն իսկ, ՝Անթեղուած կոհակներ », ճիշդ արտայայտուած չէ : Տաք մոխիրին մէջ թաղուած կրակին կ'ըսենք անթեղուած, կոհակները ի՞նչպէս կարելի է թաղել, նոյնիսկ փոխաբերական իմաստով :

Մատնանշուած լեզուական ու քերականական թերութիւններէն անկախաբար, ի՞նչ կը բերէ ուրեմն Վաչէ Փափազեան մեր գրականութեան՝ իր առաջինփորձով, իբրեւ արդիւնք երիտասարդական որոնումներու : Քանի մը հիմնական գաղափարներ, որոնք կը կրկնուին նաեւ իբրեւ յուշեր, երբեմն յստակ, երբեմն չփոթ, հարցնելու համար, թէ «կրնա՞յ մարդ պատմել ինքնիրեն՝ սեւ խաղերը հոգիին ու չնեւել, որպէս խաղեր մահերդի՝ սիրելիներն անոնցմէ, մարգարիտնե՛ր՝ նըման խիճերու անարժէք » :

Կան քանի մը յարաբերաբար նուազ խորհրդաւոր եւ գրեթէ բացատրելի էջեր, ինչպէս «Յայտնութիւն»ը էջ 41, որուն մէջ կը կարդանք· «Երբ որ գայ իրիկուն մը, ու յանկարծ զգանք թէ թոշնեցանք մե՛նք ալ արդէն, երբ թերթատենք, մէկ առ մէկ, դանդա՜ղ, երիտասարդ օրերը մերին՝ տաղտուկին ընդմէջէն ու չողէ մեզ վերջին անգամ կեանքն առկայծող, տեսնենք պիտի՝ լուսաւոր առուակ յանկարծ, թէ պահերն անցած վաղմեռ, եղած են նո՛յն ու նման՝ տարիներ չարունակ : Մենք, չլացած լուսեղէն ու հրաշակերտ տեսիլքներո՛վ խաբուսիկ, չենք նկատած վերադարձն իրենց յուշիկ, անցքն անոնց՝ մեր կեանքի՛ն իսկ ընդմէջէն, զայն բոպէ բոպէ մաշելով » :

Հեղինակը իրաւունք ունի հարցնելու թէ «ինչո՞ւ թուղթին ուղեցի յանձնել միտքերս եւ ցացի անընտել ուղիով մը : Ինչո՞ւ բացի սիրտս ու լացի մարդոց առջեւ, որոնք զիս պիտի չհասկնային : Գիտակցութեան վայրկեանի մըն է որ մօրը կորած դժնդակ ճանապարհը տխուր յուշեր կ'արթնցնէ իր մէջ : Գրքին լաւագոյն եւ զգայուն տողեր պարունակող հատուածը առաջինն է, որ ձօնուած է մօրը, կարծես թէ միւս մասերը նոյն հեղինակին կողմէ մտածուած ու գրի առնուած չըլլային : Այդ հատուածին մէջն է, որ Վաչէ Փափազեան, աշխարհէն ու բարեկամներէն կտրուած, կը վերապրի երիտասարդ մօրը կենդանի պատկերը, երգով ու ծիծաղով, եւ այս օրուան հակոտնեայ վիճակը, կնճիռներով ակօսուած ճակատով :

Հատորին ընթերցումը վերջացնելով, երբ կը մտամփոփուինք պահ մը մեր տըպաւորութիւնները դասաւորելու, տխուր մտածումը կ'ունենանք, որ Վաչէ Փափազեանն ալ մէկն է այն բազմաթիւ երիտասարդներէն, որոնք կրնային ուրիշ ըլլալ, եւ որոնք կեանքի դժբախտ դասաւորումի մը հետեւանքով, ուրիշ արահետներու հետեւեցան : Վրիպած կեանքեր ... արդարեւ : Հեղինակը իրաւունք ունի հարցնելու, «երկար թափառելէ ետք, այլեւս չեմ գիտեր, ինչո՞ւ բռնեցի կածանն այս անհրապոյր, որ ոչ մէկ տեղ կը տանի» : « Արուեստագէտի հոգին» հատուածը էջ 68, դառնութեան, ջղայնութեան եւ հիասթափութեան բարախուն խտացումն է : Վրիպած կեանքեր արդարեւ, որոնք դարձեալ դէպի լոյս խոյանք մը ունին եւ երիտասարդական որոնումներու հետամուտ են :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Անթեղուած կոհակներ», Վաչէ Փափազեան, Ս· Վրացեանի յառաջաբանով, Պէյրութ 1960 :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԻՒԼ ՍԻՒՓԵՐՎԻԷԼԻ ՄԱՀԸ

Անցեալ երեքշաբթի, Փարիզի իր բընակարանին մէջ մեռաւ բանաստեղծ Ժիւլ Սիւփերվիէլ, 76 տարեկանին :

Վիպագիր, հրաշալի պատմող, թատերագիր Ժիւլ Սիւփերվիէլ, ի տղայ տիոց էր եւ մնաց մինչեւ վերջը նրբալար բանաստեղծ մը :

Ծնած էր 1884ին Մոնթէվիտէոյի մէջ, սակայն իր հայրը Պասքեան ծագում ունէր :

Երիտասարդ տարիքին որբանալով, Ժիւլ Սիւփերվիէլ իր կեանքին առաջին տասը տարիները կ'անցընէ Հարաւային Ամերիկայի մէջ, եւ ապա Ֆրանսա գալով իր ուսումը կը ստանայ Ժանսօն տը Սայիի լիսէին մէջ, եւ ապա մտնելով Սորպոն կը ստանայ գրականութեան պսակաւորի կոչում :

Ժիւլ Սիւփերվիէլի քերթողական գործերու առաջին հատորը՝ «Անցեալի մը շուշները» լոյս կը տեսնէ 1900ին :

1910ին շարունակաբար լոյս կ'ընծայէ ուրիշ հատորներ, որոնցմէ կարելի է յիշատակել՝ «Անմեղ Թիապարտը», «Անծանօթ բարեկամներ», «Աշխարհի առակը» եւայլն : Եւ վերջապէս, 1944ին հրապարակ կ'ելլէ իր լաւագոյն գործը՝ «Ընտիր քերթուածներ»ը :

Գրական շրջանին բոլորովին առանձնացած, հեռաւոր մենութեան մէջ իր հայրենաբաղձ հոգին չի դադրիր երգելէ զարնուած հայրենիքին ցաւը, «Քերթըւածներ դժբախտ Ֆրանսային համար» հատորին մէջ :

Ժիւլ Սիւփերվիէլ գրած է նոյնպէս թատերակ մը՝ «Պոլիվար» որ շուտով անցած է Քոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկին մէջ եւ յետագային Տարիուս Միլհոյի դաշնաւորումով իբրեւ օփերա ներկայացուած է Փարիզի Օփերային մէջ՝ 1950ին :

Իր պատմուածքներուն մէջ հանրածանօթ են՝ «Փամփայի մարդը» (1923) եւ « Մանուկներու գողը» (1926) :

Իբրեւ թատերագիր Ժիւլ Սիւփերվիէլ ունեցած է աչքառու գործունէութիւն մը : Իր «Արշաւի մը վերջաւորութիւնը» թատերակը մեծ յաջողութեամբ բեմադրըւած է Ժան Լուի Պարոյի կողմէ : Շէյքըսփիրի «Ամառնային գիշերուան մը երազը» իր ջանքերով է որ փոխադրուած է ֆրանսական բեմին վրայ եւ որ վերջերս ներկայացուեցաւ Ժան Վիլարի բեմադրութեամբ, Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի բեմին վրայ :

Երբ անցեալները Ֆրանսայի Քերթողներու — Իշխանը Փօլ Ֆոռ մեռաւ, այս պատուաբեր կոչումը միաձայնութեամբ փոխանցուեցաւ Ժիւլ Սիւփերվիէլի, 4 Մայիս 1960ին :

Դժբախտաբար, սակայն, Ժիւլ Սիւփերվիէլ միայն տասնըհինգ օր մնաց « Իշխան Քերթողաց» :

Մահուան դերանդին խլեց ազնուական բանաստեղծին բեղուն կեանքին թելը :

Կրթական քննիչը նախակրթարան մը կ'այցելէ եւ պզտիկ աշակերտ մը դասի հանելով կ'ըսէ ·

— Նայէ, տղաս, գիտենք որ մէկ -մէկ ալ կ'ընէ երկու, երկու - երկուք ալ՝ կ'ընէ չորս : Սակայն կրնա՞ս ըսել թէ չորս -չորս ալ քանի՞ կ'ընէ :

— Պարոն, կը պատասխանէ տղան : Արդար գործ չտեսաք : Դիւրին պատասխանները դուք տուիք եւ դժուարները ինծի ձգեցիք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԿԵԱՆՔԸ
ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ես էլ ուզում էի երգել, երգել լիահնչուն, արեւալից եւ արեւակոծ :

×

Աշնան այդ լիառատ օրերին հայրս պատրաստւում էր գնալ Ստամբուլ :

Ասում էին, որ Ստամբուլում մի կին դիւթել է նրան :

Բայց այս մասին այն ժամանակ, երբ կ'անեմ մօրս պատմութիւնը :

×

Ճաշում ենք — լուռ :

Լռութիւնը դաժանագոյն պայման էր · ոչ մի ծիծաղ, ոչ մի խօսք — այսպէս էր պահանջում հայրս :

Մայրս դէմ էր այդ լռութեան : Նա սիրում էր որ ճաշն անցնէր ճիչերով, ծիծաղով, թէեւ անկարգ, բայց ուրախ կանչերով, մէկը փրթկացնէր, պատառը բերանում, միւսների երեսը (այսպէս էինք ճաշում, երբ հայրս բացակայ էր), բայց երբ հայրս ներկայ էր, մայրս էր, որ լռութեան էր հրաւիրում բոլորին, որովհետեւ այդպէս էր ամուսնու կամքը :

« Ծիծաղ եւ խօսակցութիւն ճաշից առաջ եւ յետոյ, բայց երբեք — ճաշի ժամանակ » - այս էր հօրս փիլիսոփայութիւնը :

Երբեմն փորձում էինք չուռ տալ կարգը, հայրս սաստում էր·

— Ծօ, ձանդ ...

×

Տարին երկու անգամ հայրս հագնում նշանազգեստը, հագնում էր հայհոյելով, որովհետեւ այդ զգեստով դժուար էր նստել էշի վրայ : Այդ նշանազգեստը երկար, սեւ սիւրտուկ էր, առաջը վերից վար կոճկուած, բարձր օձիքով՝ վրան սրմայով բանուած, ծոպաւոր, ոսկեհուռ ուսադիրներ կրծքի վրայ աջ ուսից չեղակի իջնում էր ալիքաւոր լայն կանաչ ժապաւէնը : Գնում էր պետական շքերթի, վերադառնում տուն եւ անմիջապէս հանում, կրկնելով · «օֆ, օֆ, օֆ, օֆ, ազատուայ » :

Այդ օրն ամբողջ տունը լուռ էր, տօնական խաղաղութիւն · տան բակի սալայատակն այնքան մաքրուած էր լինում, որ աղօտօրէն անդրադարձնում էր վրան քայլող մարդկանց ստուերները : Տան ճակատը զարդարուած էր լինում թրքական մահիկազարդ դրօշակներով, դուռը կամարուած կանաչ ուռու ճիւղերով, որոնց մէջ կախւում էին գոյնզգոյն լապտերներ գիշերուայ համար :

×

Ամառը հայրս անցկացնում էր երկար ժամեր տան պարտիզում, ջրհորի մօտ, մի մեծ վարդենու կողքին :

Առաւօտուանից ջրհորն էին իջեցնում մի փոքրիկ կողով : Այդ կողովում մի փոքրիկ շիշ օղի, կանաչի եւ մրգեր : Հօրս նստելն ու ջրհորի կողովը վեր բարձրացնելը մէկ էր լինում : Կողովի բովանդակութիւնը մայրս ինքը դարսում էր վարդենու տակ դրուած սեղանի վըրայ :

Քոյրերիցս մէկը հանում էր հօրս կօշիկը, փոխարինելով հողաթափով :

Մէկ մէկ երկարում էր հայրս, բռնում վարդենու ճիւղը, մօտեցնում քթին եւ հոտոտում մութ — կարմիր, մեծ վարդը :

Այդ անէացած աշխարհի կապոյտ մոխրում այժմ էլ, զգում եմ, կաթում է այդ վարդենու արիւնը, կաթում է արցունքի նման, ցօղի նման, կաթում է եղեւնու խէժի նման :

Այդ բոլորի վրայ փլուեց կապոյտ երկնակամարը, փլուեց, ինչպէս հին տաճարի փիրուզեայ գմբէթ, երկրաշարժից :

×

Նոր տարու գիշերը, երբ մենք՝ մանուկներս, սպասում էինք ձմեռ - պապիկին որ մեզ բերէր Նոր Տարու նուէրներ, մեր դուռը բախեց մահը, բռնեց հօրս ձեռքը, սեղմեց ջերմագին եւ նրանք, մահն ու հայրս, թեւանցուկ դուրս եկան տնից, քայլեցին սպիտակ ձիւնի վրայով : Գնացին եւ էլ չեկան :

Բ·

Ես կարծում եմ, որ աշխարհում եղել են երկու քրիստոնեայ : Մէկը ինքը՝ Քրիստոսը, հրեայ, իսկ միւսը՝ մայրս, Հայ :

Նա միայն մի գիրք էր կարդում — Աւետարանը : Ամբողջ օրը նա ջանում էր միայն մի բան անել — իրագործել Աւետարանի պատուէրները : Աղքատների հետ ճաշի էր նստում, բարեգործութիւններ էր անում, պայմանով, որ ոչ ոք չիմանայ եւ... աղօթում էր :

Խոնարհ էր այդ կինը մինչեւ ոսկորների ծուծը : Նրա խոնարհութիւնն օրգանական էր, որովհետեւ այդ խոնարհութեան համար խոր տարաձայնութիւններ էին ստեղծուել նրա եւ հօրս միջեւ :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար·)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

SALLE PAUL FARALICQ

21, Rue Yves-Toudic (Mètro ; Bonserge..t et République)

Երեքշաբթի, 24 Մայիս, ժամը 21ին

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ կուտայ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ,

ուր Փարիզահայ ամենասիրուած դերասաններու կազմով կը ներկայացուի՝

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգ. 3 արար Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկը» հանրածանօթ գործէն հայկական կեանքի վերածուած

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ կողմէ

Կը մասնակցին՝ Օր. Շուշանիկ Գէորգեան, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժագ Սթեփանօ, Աշոտ եւ այլ երիտասարդ ուժեր, ինչպէս նաեւ

Հ. Խըտըշեան — Լա Շաաաներ

Մուտքի գիները ժողովրդական :

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը 23 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան ներքնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Զեկուցում վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Տիկին Նուարդ Քէչէճեանի բնակարանը : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ սոյն կարեւոր ժողովին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Երեք ուշիմ եւ աշխատասէր նոր աշակերտներու համար — վեց տարի շարունակաբար վճարելի — մասնական նպաստ մը ստեղծուած է Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի Ընկերակցութեան կողմէն :

Ծնողները որոնք կը փափաքին հայեցի դաստիարակութիւն ալ տալ իրենց զաւակներուն՝ բայց նիւթական միջոցները չունին ամբողջական թոշակը վճարելու, կրնան այդ նպաստէն օգտուիլ :

Պայմաններուն համար նամակով կամ հեռախօսով դիմել Տեսչութեան :

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահասրուն մէջ, 6 Փլաս Սէն Սիւլփիս :

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

եւ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

Երգ՝ Յարութիւն Ճապուրեան (կիթառի ընկերակցութեամբ Լեւոն Պօյաճեանի) եւ ծանօթ երգիչ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Արտասանութիւն՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան :

Հայկ. պարեր, մենապար եւ զոյգ պար Լիւսի եւ Վիգէն :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Խօսնակ՝ Ընկ. Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը :

Robert Séto et ses Rumbero, vedette d'Europe No1

Առատ եւ մատչելի պիւֆէ :

ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ.

Հաղորդակցութեան միջոցներ մեթրօ Սէն Սիւլփիս :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր

կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք

կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Ուրբաթ գիշեր :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր :

կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՄԵՐՍՖՈՐԹԻ ՄԷՋ (Հոլանտա)

29 Մայիս, Կիրակի ժամը 3 – 6 «Ասթորիա»յի սրահը

կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 12, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ — ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ եւ աւանդական շամփուրով խորոված :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

•

200 հոգինոց բացօթեայ ճաշ, կէսօրին ժամը 13ին, գին 10 Ն. Ֆ. : Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Րիւ Տը Թրէվիզ (Հեռ. ՓՐՕ. 77-73)

ՄՈՒՏՔ 1 Ն. Ֆ.

ԾԱՆՕԹ. — Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն : Անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնալ Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք ժամը 10·15, 10·32, 10·45, 11·13, 11·55, 12·20, 12·32, 14 : Վերադարձ. — ժամը 18·30էն իւրաքանչիւր 20 վայրկեանը :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 29, ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

SALLE CHOPIN 8, Rue Daru Paris 8e

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Թատերական ներկայացում, երգ, արտասանութիւն

Տեղերը ապահովել դիմելով հինգշաբթի օրերը ժամը 5էն 7, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, վարժարանը, ինչպէս նաեւ Արաքս վաճառատունը : Հանդէսին օրը կարելի չէ տոմսակ գտնել :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ — MARDI 24 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8807 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4608

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Ամերիկեան հետազօտիչ օդանաւի մը Ռուսիոյ մէջ վար առնուիլը ո՛չ միայն պատրուակ ծառայեց Խրուշչեւին պայթեցնելու Փարիզի Զօրսերու Վեհաժողովը, այլ նաեւ առիթ ընծայեց անոր սպառնագիրներ ուղղելու Փաքիստանի, Իրանի, Նորվեկիոյ եւ մանաւանդ Թուրքիոյ, որուն հողամասէն — Ատանայէն — ճամբայ ելած էր հարիւրապետ Փաուըրս:

Այժմ սեղանի վրայ դրուած է կրկին Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց հարցը:

Վերջին տարիներու ջիղերու պատերազմը բոլորովին մեղմացած էր անցեալ ամիս, երբ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ, որ Ատնան Մենտէրէս Մոսկուա պիտի այցելէ այս ամառ, Խրուշչեւ ալ փոխադարձ այցելութիւն պիտի տայ Թուրքիոյ:

Սիրաբանութիւնը կատարեալ էր երկու երկիրներուն միջեւ: Մոսկուայի Թուրք դեսպանը հանդիսաւոր ընդունելութիւն մըն էր սարքած այդ առթիւ, Կրեմլինի մեծաւորներուն ի պատիւ:

Կնքուած էր նաեւ առեւտրական դաշնագիր մը, որուն համաձայն 21 միլիոն ոսկի արժէքով ապրանքի փոխանակութիւն պիտի կատարուի Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ: Այս վերջինը պիտի հայթայթէ ինքնաշարժի ձղախէժ, 500000 տոլարի լրագրի թուղթ, զանազան մեքենաներ, բեռնատար եւ մարդատար մեծ կառքեր եւայլն: Իսկ Թուրքիա փոխարէնը պիտի տայ կաղին, չամիչ, նարինջ, ծխախոտ, բամպակ, մորթ եւայլն:

Խրուշչեւի սպառնագրէն ետք ի՞նչ կացութիւն պիտի ստեղծուի: Այս հարցումն է, որ կ՚ուղղեն այժմ քաղաքագէտները:

Թուրքեւխորհրդային մերձեցումը որոշ մտահոգութիւն սկսած էր պատճառել Ատլանտեան Ուխտակիցներուն, որոնք Մենտէրէսի քաղաքականութեան մէջ որոշ փոփոխութիւն մը կը նշմարէին:

Այդ մտահոգութիւնը աւելի եւս շեշտուեցաւ վերջերս, երբ Ատլանտեան Ուխտի Խորհուրդին Պոլսոյ մէջ գումարուած օրերուն իսկ զանգուածային ծանրակշիռ ցոյցեր տեղի ունեցան դեմոկրատ կառավարութեան դէմ, ցոյցեր, որոնք պարբերաբար կը կրկնուէին Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անգարայի մէջ, հակառակ պաշարման վիճակին:

Համալսարանական ուսանողներու այս ցոյցերը, որոնց հանդէպ բարեացակամ դիրք բռնեց բանակը, ինչպէս նաեւ Իսմէթ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութեան յարաճուն եւ ուժգին դիմադրութիւնը այն տպաւորութիւնը գործեցին դաշնակիցներուն վրայ, թէ Մենտէրէսի դիրքը այնքան ալ ապահով չէ:

Արդէն 1957ի ընտրութեանց մէջ դեմոկրատները ձայներու հարիւրին 49ը միայն շահած էին, մինչ ընդդիմադիր Հալքը, Միլլէթն ու Հուրրիյէթը հարիւրին 51ը ստացած էին: Նոր ընտրութեան մը պարագային դեմոկրատներու յաջողութիւնը կասկածելի է:

Արդ, դաշնակիցները շատ լաւ գիտեն թէ Իսմէթն ու իր կուսակցութիւնը՝ Աթաթիւրքի օրերէն սկսեալ՝ սիրալիր յարաբերութիւններ ունեցած են Լենինի եւ Սթալինի հետ: Ու վաղը երբ կրկին իշխանութեան գլուխ գան՝ կրնան վերադառնալ հին քաղաքականութեան, լքելով դաշնակիցները, կամ առնուազն կասկը թուլցնելով:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը Թուրքերէն լեզուով քարոզչութիւններ կ՚ընէ շարունակ՝ քաջալերելով ուսանողները, որոնք «ազատութի՛ւն» կը պահանջեն: Խօսնակը Նամըք Քէմալի եւ Թէվֆիք Ֆիքրէթի հայրենասիրական եւ ազատաշունչ գրութիւնները կը կարդայ դերասանական ձեւերով, միշտ կրկնելով «հայրենի՛ք» եւ «ազատութի՛ւն» բառերը:

Կասկած չկայ, որ հակառակ վերջին օրերու սիրաբանութեանց, Կրեմլին կը փափաքի գործ ունենալ Իսմէթի եւ Հալքի փորձուած բարեկամներու — քան դեմոկրատներու հետ, որ ձեռքով ոտքով կապուած են արեւմուտքին:

Դժուար կացութիւն է ստեղծուած այժմ Մենտէրէսի համար:

Ի՞նչպէս դուրս պիտի գայ անկէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲՈՂՈՔԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ

*

Ինչպէս գրած էինք, ամերիկեան օդանաւին միջադէպը քննութեան պիտի առնուի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ, Նիւ Եորքի մէջ: Վեհաժողովի ձախողութենէն անմիջապէս ետք, առանց ժամանակ կորսնցնելու Խորհրդային արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ, Փարիզէն ղրկուած հեռագրով մը Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը պահանջեց, քննելու համար Մ. Նահանգներու «յարձակողական ելոյթը»:

ՄԱԿի մօտ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը՝ Քապոթ Լոճ Ուաշինկթընի մէջ երկու օր խօսակցած է, արտաքին նախարար՝ Հերթըրի եւ այլ պետական անձնաւորութիւններու հետ:

Նիւ Եորքի մէջ, լրագրողներուն այն հարցումին թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ ու ի՞նչ ձեւի «ռազմավարութիւն» պիտի գործադրէ՝ Լոճ պատասխանած է. — «Նպատակ չունիմ մէջտեղ հանելու մեր ծրագիրը եւ տեղեակ պահելու Խորհրդային Միութիւնը»:

Այս առթիւ Մ. Նահանգներու պատուիրակը շեշտած է թէ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամ երկիրները պիտի տեսնեն որ Մ. Նահանգները որեւէ յարձակողական նպատակ չեն ունեցած, ուրեմն անհիմն է Խորհրդային ամբաստանութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Այզընհաուըրի «բաց երկինքի» ծրագրին: Լոճ պատասխանած է թէ յարմար առիթով նպատակ ունի առաջարկը ներկայացնելու:

Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, Ամերիկա «բարեփոխեալ», «բաց երկինքի» ծրագիր մը մշակած է: Ըստ այդ ծրագրին ՄԱԿը իրաւունք պիտի ունենայ օդանաւերու եւ քննիչ յանձնախումբերու միջոցաւ հսկել խորհրդային եւ այլ սահմաններն ու երկիրները որպէսզի կողմերէն ոչ մէկը կարենայ անակնկալ յարձակում մը կազմակերպել: ՄԱԿի տրամադրութեան տակ պիտի դրուին «Իւ 2» ամերիկեան օդանաւերը եւ այլ «ստուգում կատարող» գործիքներ:

Կասկածէ դուրս է թէ Խորհրդ. Միութիւն պիտի մերժէ այս ծրագիրը: Խրուշչեւ արդէն յայտարարեց, իսկ Մոսկուայի ձայնասփիւռի խօսնակը անդրադառնալով «բաց երկինք»ի ծրագրին ըսած է. — «Այլեւս կասկած չի վերցներ որեւէ մէկուն համար թէ այսպէս կոչուած նշանաւոր «բաց երկինք»ի ծրագիրը լրտեսութիւն ընելու սահմանուած միջոց մըն է»: Խօսնակը եզրակացուցած է յայտարարելով՝ «խորհրդային երկինքը փակ պիտի մնայ Ամերիկացիներուն առջեւ»:

Միշտ լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն Ամերիկա թղթածրար մը պատրաստած է Խորհրդային լրտեսական գործունէութեան շուրջ: Ի հարկին, Ամերիկայի ներկայացուցիչը ցոյց պիտի տայ թէ լրտեսութեան մէջ Խորհրդ. Միութիւնը ուրիշէն սորվելիք չունի:

Դեռ յայտնի չէ Խորհրդային արտաքին նախարարին ռազմավարութիւնը: Ի՞նչ լեզու պիտի գործածէ եւ որքա՞ն ուժգին պիտի յարձակի Ամերիկայի վրայ: Հաւանական է որ պահանջէ Ամերիկայի դատապարտութիւնը: Բայց յայտնի է որ Խ. Միութեան առաջարկը պիտի մերժուի: Արդարեւ որոշում մը ի զօրու կ՚ըլլայ եթէ Ապահովութեան Խորհուրդի մնայուն հինգ անդամ - երկիրները — Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ազգ. Չինաստան համաձայն գտնուին, առաւել երկու ձայներ:

Ապահովութեան Խորհուրդի որեւէ մէկ որոշում կրնայ մերժուիլ պարզ վեթոյով մը, ինչ որ ցարդ պատճառ դարձած է որ Խորհուրդը գործնական բնոյթ չունենայ: Մնաց որ Խորհրդ. Միութիւնը բացի Լեհաստանէն ոչ մէկ բարեկամ երկիր ունի 11 անդամներուն մէջ:

Ձախողութեան պարագային, Կրոմիքօ պիտի փորձէ, հաւանաբար՝ ՄԱԿի արտակարգ նիստ մը գումարել տալ: Սակայն դժուար թէ յաջողի:

Ցամենայն դէպս Արեւմուտք կարծուածին չափ ալ կարեւորութիւն չի տար Խորհրդային բողոքին: Ոչ մէկ արտաքին նախարար Արեւմուտքի կողմէ պիտի մասնակցի Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն:

Մինչ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած կը մնայ Նիւ Եորքի վրայ, անդին Այզընհաուըր ոչ համայնավար քաան երկիրներու կառավարութիւններուն նամակ մը ղրկած է ուր կը շեշտէ թէ «Խրուշչեւի յարձակումը նախապատրաստուած էր» ու այն եզրակացութեան կուգայ թէ Խրուշչեւ ամէն գնով կ՚ուզէր ձախողեցնել վեհաժողովը:

ԱՆԳԱՐԱ ՄՏԱՀՈԳ Է

ԲԱՆԱԿԸ ԽԱՂԱՂ ՑՈՅՑ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Ցարդ կառավարութեան դէմ եղած բոլոր ցոյցերն ալ տեղի կ՚ունենային ուսանողական շրջանակներուն կողմէ: Բանակը կը խուսափէր դիրք ճշդելէ: Ընդհակառակն, կը ձգտէր երկրին անդորրութիւնը ապահովել: Դեռ առջի օր, Նէհրուի Անգարա այցելութեան առթիւ երբ 30.000 ցուցարարներ Աթաթիւրքի պողոտային վրայ ցոյց կատարեցին, ապահովութեան ուժերը եւ յատկապէս բանակը փորձեցին առաջքը առնել ծայրայեղութիւններուն եւ արիւնահեղութեանց:

Կիրակի, Անգարայի զինուորական վարժարանի ուսանողները խաղաղ ցոյց մը կատարեցին մայրաքաղաքին մէջ: Տողանցքը տեւած է երեք ժամ: Խաղաղ ցոյցին գլուխը գտնուած են՝ պաշտպանութեան նախարարը, լուսարդելին հսկող ընդհանուր հրամանատարը, բարձրաստիճան սպաներ եւ զօրավարներ:

Ոչ մէկ ընդհարում տեղի ունեցած է:

Ոստիկանութիւնը սակայն արտասովոր ձեռնառումբեր գործածած է ժողովուրդին դէմ երբ ասոնք իրենց կարգին ցոյցին մասնակցիլ ուզած են:

Վերջին դէպքերուն առիթով վերստին լուսարգել յայտարարուած է եւ խիստ հրամաններ տրուած են, ապահովութեան ուժերուն: Այս առթիւ նախարարաց խորհուրդը հրահանգ տուաւ որ բոլոր համալսարանները եւ բարձրագոյն վարժարանները փակ մնան պաշարման վիճակի ամբողջ տեւողութեան: Գրաքննութիւնը վերահաստատուած է նոյնիսկ նամակներու եւ հեռագիրներու համար: Բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են: Ոզելից ըմպելի սպասարկելը արգիլուած է ժամը 17էն ետք:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԱՍԱՅ Է

Փարիզի ձայնասփիւռը հաղորդեց որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Վազգէն Ա. Ուրբաթ օր մեկնած է Մոսկուայէն եւ Նիւ - Եորք հասած է:

ԷՔՕ Տ՚ԱԼԺԷԻ նախկին տնօրէնը՝ Ալէնտը Սէրինեի որ ձերբակալուած էր, շաբաթ օր բուժարան մը փոխադրուեցաւ առողջական ծանր վիճակին պատճառով:

ԷՔՍ ԼԸ ՊԷՆԻ ինքնաշարժերու վազքին ընթացքին ծանր արկած մը պատահած է կիրակի օր: Կամուրջ մը փլաւ բազմութեան ծանրութենէն, եւ պատճառ դարձաւ մրցորդ չարժարարի մը մահուան: Զոհերու ընդհանուր թիւն է՝ եօթը մեռեալ եւ յիսուն վիրաւոր: Մօտ երեք հարիւր հոգի սակայն անտեսելով եղերական կացութիւնը կը պահանջէին որ իրենց տոմսերուն փոխարժէքը վերադարձուի:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐԸ կը շարունակուին Չիլիի մէջ: 120.000 հոգինոց Քօնցեփիցիոն քաղաքը ամբողջովին բնաջնջուած է: Ցարդ երկու հարիւր մեռեալ եւ ութ հարիւր վիրաւորներ կան: Կառավարութիւնը պարպել տուած է Սանթիակօ տը Չիլի քաղաքը որ վտանգուած է: Մտահոգ են նաեւ Պուէնոս Այրէսի մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Տէմօ - Քրիսթիանի կուսակցութեան նախագահ ընտրուած է Աթթիլօ Փիչիոնի որ արտաքին նախարար եղած է բայց, 1954ին լքած է այդ պաշտօնը որպէսզի աւելի ազատօրէն պաշտպանէ իր տղան՝ Փիէթրօ որ Մոնթեզի նշանաւոր խնդրին մասնակցած էր: Կուսակցութեան նախկին նախագահն էր Ատոնէ Ծոլի որ վերջերս մեռաւ:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ բացակայութիւնը անգամ մը եւս նշմարուեցաւ Խրուշչեւի Մոսկուա ժամանման պահուն:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ «Սթամփա» թերթին վարչական տնօրէնը Մարիօ Կոսմօ որ շատ ծանօթ էր իբրեւ շարժանկարի քննադատ յանկարծամահ եղած է 59 տարեկանին, Թուրինոյի մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան մահմետական ոստիկաններու դէմ, Մայիս մէկի միջադէպին առթիւ: Ծանօթ է որ Էշրէֆիէի Սէն Վենսան տը Փօլ եկեղեցիին առջեւ ռումբ մը նետուած էր եւ ցոյցեր տեղի ունեցած էին, այն ատեն երբ վարչապետ Քարամէի ներկայութեան դերապայծառ Մէուշի կը պատարագէր:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ վեց համայնավարներ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են լրտեսութեան համար: Դատավարութիւնը 25 օր տեւած է եւ 46 պաշտպան փաստաբաններ խօսած են:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քանի փառատօնին ոսկի յաղթանշանին արժանացաւ Իտալացի Ֆելլինիի շատ խօսուած ժապաւէնը՝ Լա Տոլչէ Վիթա: Լաւագոյն մասնակցութիւնը բերող երկիրը նկատուեցաւ Խորհրդ. Միութիւնը Լա Պալատ տիւ Սոլտա ժապաւէնով: Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Ժան Մոռօ, Ֆրանսուհի Մօտեռաթօ Քանթապիլէ ժապաւէնին մէջ իր խաղարկութեան համար: Նոյն մրցանակին արժանացաւ յոյն դերասանուհի Մելինա Մերքուրի: Լաւագոյն դերասանի մրցանակը չէ տրուած:

ՊՈԼՈՆԵԻ (Իտալիա) մէջ ծանր ընդհարումներ տեղի ունեցած են համայնավարներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Համայնավար երեսփոխան մը՝ Փալիթա հրապարակային ելոյթով մը խիստ բառերով քննադատած է՝ Այզընհաուըր, Մ. Նահանգները եւ Իտալական կառավարութիւնը: Ոստիկանութիւնը ուզած է միջամտել:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Չինաստանի կեդրոնական կոմիտէն ուրոշեց վերջերս « քաղաքային համայնքներ » կազմել քաղաքներու բնակիչներէն : Գիւղական « ժողովրդային համայնքներ»ը փորձի շրջանէ մը անցան տաժանագին աշխատանքով : Քաղաքաբնակ Չինացիները պիտի խմբուին համայնքներու մէջ հաւաքական աշխատանքի լծուելու համար : Չինաստանի ինքնակալը գործի լծելով երախայ, կին եւ այր, կը ջանայ անցնիլ հանգրուանները, մէկ տարուան մէջ մէկ դարու գործ տեսնել, գերազանցել աշխարհի առաջացած երկիրները :

×

Հինգ հարիւր միլիոն գիւղացիներ զինուորական կարգապահութեամբ օրական 10էն 14 ժամ աշխատանք կը կատարեն : Քաղաքացիները պիտի փոխադրուին գիւղ, գործարան հաւաքական աշխատանքի մէջ հաւասարութիւն ստեղծելու համար : Մարտի վերջերը քսանեւհինգ միլիոն քաղաքացիներ մէկ միլիոն վարիչներու ղեկավարութեան տակ աշխատանքի եւ հասարակաց խոհանոցներէ ճաշել սկսան, 610·000 երախաներ յանձնուեցան կազմակերպութեան խնամքին : « Չինական երիտասարդութիւն » հանդէսին մէջ համայնավար խմբագրապետը կը գրէ · « Համայնավար ընկերութեան մէջ մարդիկ մտահոգուելու չեն իրենց զաւակներու կրթութեամբ, ատիկա ընկերութեան պարտականութիւնն է : Այր եւ կին միասին կրնան ապրիլ, բայց առանձին պիտի աշխատին, տարբեր խոհանոցէ պիտի ճաշեն : Ծնողք եւ զաւակներ միասին ապրելու չեն, որովհետեւ տարբեր ուղղութեան պիտի հետեւին : Ընտանեկան նոր դրութիւն մը պիտի կազմուի նոր ընկերութեան մէջ, հինը պէտք է տեղի տայ : Անհատական սեփականութիւն պիտի չըլլայ, իւրաքանչիւր անհատ կրնայ ունենալ ճերմակեղէն, գրիչ, ժամացոյց, ոչ աւելի : Ամէն մարդ ըսելու է · «Ով համայնք ինչ որ ունիմ քուկդ է » :

×

Անհատը ծնունդէն մինչեւ մահ ընկերութեան կը պատկանի, մէկ օղակն է համայնքի մը ուր անհատականութիւն չունի, ամէն վայրկեան հսկողութեան տակ է, որոշուած գործին փարած որոշուած արդիւնքը տալու է, ապա թէ ոչ կը պատժուի որպէս խափանարար : 11էն 12 տարեկան երախաներ շաբաթական ութ ժամ պետական աշխատանք կատարելու են : 12էն վեր «ընկերութեան զինուորներ » են, այսինքն բանուոր կամ գիւղացի : Նախակրթարաններն ու երկրորդական վարժարանները մօտ ենգործատունին կամ ագարակին, ուսուցիչ եւ աշակերտ դասերէն վերջ պիտի երթան գործատուն կամ ագարակ եւ աշխատին համայնքին մէջ :

Համայնավար վարիչներ կը կրկնեն · «3 տարուան նեղութիւն1000տարուան երջանկութիւն պիտի ապահովէն » : Նոր կրօնն ալ կը յուսադրէ միամիտները, կը քնացնէ խելահասները, ամէն միջոց կը գործածէ նպատակին հասնելու համար : Միլիոններու տառապանքը, աքսորն ու խոշտանգումը, մահուան դատապարտութիւնը տկար յուզում մը չի պատճառեր համայնավար ղեկավարներու :

×

Մաօ հաւատացեալ մը, մոլեռանդ մըն է, հաւատարիմ աշակերտը Մարքսի, կ'ուզէ յեղափոխել երկիրը, նպատակ ունի փոխելու աշխարհի կերպարանքը : Ուսանողական շրջանին բարեկամ մը դիտել կուտայ սենեակին անխնամ վիճակը, Մաօ կը պատասխանէ անմիջապէս · « Բարեկամ, ան որ տիեզերքը մաքրելու մասին կը մտածէ, ժամանակ չի կրնար յատկացնել իր սենեակը մաքրելու» : Չինաստան մաքրելու գործը յանձնած է 25 միլիոն հաւատարիմներու, որոնք զինուորական բրտութեամբ կը ղեկավարեն զանգուածները :

Տենդագին աշխատութեամբ Չինաստան ճարտարարուեստական երկիր մը կը դառնայ, կը դադրի յաճախորդ ըլլալէ, քիչ ատենէն պիտի մրցի ճարտարարուեստական երկիրներու հետ եւ գրաւէ ասիական շուկաները : Ասիա եւ Ափրիկէ Չինաստանի կը նային :

Խրուշչեւ Ֆրանսացի դիւանագէտի մը կ'ըսէր · «Ափրիկէի ժողովուրդները գոյնին կարեւորութիւն կուտան, կը նախընտրեն դեղին ցեղը սպիտակ ցեղէն, կը վստահին Չիներուն, աչքերնին յառած են Չինաստանի» : Ասիացին եւ ափրիկեցին թօթափելով գաղթային պետութեանց լուծը, պիտի դառնան արեւմտեան պետութեանց հակառակորդ համայնավար չինացիին : Արդէն Չինացիները խաղաղ արշաւանքով գրաւած են Մալեզիան, Հնդկաչինն ու Սինկափուրը, շուրջ տասներկու եւ կէս միլիոն Չինացիներ ցրուած են Հնդկաց Ովկէանոսի եւ Ափրիկէի մէջ : Չին գաղութները յաճախորդներ են մայր երկրին եւ ի հարկին գործակալներ :

×

Տնտեսական մրցումը կը կատարուի առայժմ Ճափոնի հետ : Կը մերժէ հում նիւթեր տալ ճափոնական ճարտարարուեստին : Անցեալ տարի երկու հարիւր հազար ճափոնցի գործաւորներ անգործ մնացին, որովհետեւ Չինաստան մերժեց չինական ջնարակ (լաքա) արտածել, որովհետեւ սկսած է ինք գործածել եւ ճափոնական շուկան գրաւել : Ասիոյ տնտեսական յարաբերութիւնները պիտի կատարուին Չինաստանի հետ, որուն ապրանքները խիստ մատչելի գին ունին, աժանագին արտադրութեան եւ տեղւոյն մերձաւորութեան պատճառով : Սէյլան Չինաստանի կը ծախէր յիսուն հազար թոն քաուչու, տարբերութիւնը պիտի վճարուէր սթերլինով : 1957ի սկիզբը Չինաստան, որ պարտական էր կզզիին տասներեքուկէս միլիոն սթերլին, յայտնեց որ պարտքը պիտի վճարէր ապրանքներով : Սէյլան ստիպուեցաւ ընդունիլ առաջարկը, այսպէս Արեւմուտքի մէջ շուկան փակուեցաւ իր առջեւ :

×

Մտահոգիչ է Չինաստանի աճումը : Իւրաքանչիւր թիք – թաքի չինացի մը կը ծնի, տարեկան 13 միլիոն յաւելում : Չինացին բրինձի քաղաքակրթութիւն ունի, բրինձը սննդառութեան հիմն է, դէպի հարաւ պիտի մղուի բրինձի դաշտեր գտնելու համար : Եունընան չինական նահանգը, որ Պիրմանիոյ հիւսիսը կը գտնուի, 420·000 քառ · քիլմ · տարածութիւն եւ 18 միլիոն բնակիչ ունի, հողին, 3 առ հարիւրը մշակելի է միայն : Պիրմանիան նոյնքան բնակիչ ունի աւելի ընդարձակ տարածութեան վրայ, ուր ընդարձակ, արգաւանդ հողեր դեռ մշակելի են : Մաօ այժմ կը զբաղի իր երկիրը մաքրելով, ժամանակը պիտի գայ Ասիան մաքրելու, Ասիան եւ Ափրիկէն ողողելու :

Խորհրդ · Միութիւնը կրնայ այժմէն մտահոգուիլ չինական արշաւանքով : Ամերիկայի հանրապետութեան ռամկավար թեկնածուն միամտութիւն մը կը նկատէր Մոսկուան Փեքինէն բաժնելու բաղձանքը : Մոսկուայի վարիչը կը ջանայ բազմամարդ քաղաքներ եւ գիւղեր հաստատել արտաքին Մոնկոլիոյ մէջ, Սիպերիոյ ներքին մասերուն մէջ, կանխելու համար ապագայ խաղաղ կամ զինուած չինական արշաւանք մը : Չին – սովետ առեւտրական դաշնագրի կնքումէն ետք երիտասարդութիւնը հրաւիրեց Սիպերիա մեկնելու · « Ձեզի պէտք ունինք մեր ընդարձակ հողամասին բնակչութիւնը աւելցնելու համար : Երեք հարիւր միլիոն մարդ բաւական չեն : Սիպերիա, Ծայր · Արեւելք գացէք բազմամարդ քաղաքներ հաստատելու համար» : Չինական սահմաններէն հինգ հարիւր քիլոմեթր վեր կը գտնուին Ալմա Աթա կոչուած վայրին քարիւղի ընդարձակ հանքերը, որոնք կրնան քարիւղի հանքերէ զուրկ Չինաստանի ախորժակը գրգռել եւ բաժին պահանջել :

×

Մառեչալ Մոնթկոմրի Մոսկուա այցելութեան հարցուց Խրուշչեւի · « Հարիւր հազար Գերմաննե՞րը ձեզի աւելի մտավախութիւն կը պատճառեն թէ մէկ միլիոն Չինացիները» : Մոսկուայի վարիչը կը պատասխանէ · « Հարիւր հազար Գերմանները» : Բայց վայրկեան մը խորհելէ յետոյ՝ կ'աւելցնէ · «Առ այժմ» : Ամրանալ արեւմտեան կողմը պաշտպանողականի անցնելու համար արեւելակողմը, այս ըլլալու է Մոսկուայի վարիչներուն ծրագիրը :

Հռոմի համալսարանին նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ ժողովրդագրութեան համագումար մը : Աթէնքի համալսարանին ուսուցչապետ Եորկի Փանթալիս ներկայացուց շահեկան ուսումնասիրութիւն մը երկրի բնակչութեան մասին (12 Յուլիս 1959) : « Ժողովուրդներու աճումը կախում ունի երկու ազդակներէ՝ ցեղին բազմածնութիւնը եւ անհատներու մահացումը : Բազմածնութիւնը կը փոխուի երբեմն ցեղերու մօտ եւ կախում ունի յաճախ սեռային պատճառներէ : Մահկանացուի վրայ մեծ ազդեցութիւն ունի բնական ընտրողութիւնը, որ կը ձգտի պահպանել գոյութեան պայքարը մղելու կարող անհատներու փոքրամասնութիւն մը, մէկ կողմ կը թողու մեծ թիւով ուրիշներ, պահելով այսպէս հաւասարակշռութիւն մը : Գիտութիւնը երկարացուց կեանքի տեւողութեան միջինը :

Ծնունդներու թիւին գալով Եւրոպայի մէջ 15 առ հազար է 26 Խորհրդ · Միութեան մէջ, 45 Չինաստանի մէջ : Արագօրէն կ'աճին մոնկոլակերպներն ու սեւամորթները – Չինաստանի մէջ աճումն է օրական 35·000, 1959ին 650 միլիոն Չինացիներ, 1980ին պիտի ըլլան մէկ միլիառ : Ճափոնի բնակչութիւնը այսօր 90 միլիոն է, երեսուն տարիէն պիտի ըլլայ 110 միլիոն : «Սպիտակ ցեղը պիտի … մի դեղին ցեղին մէջ, ինչ որ պիտի … նայ անհաշիւ հետեւանքներ … պատմութեան մէջ» :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿ…

ՊԱՏԿԵՐԱԼԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽՄԲ .— Զալխողած վեհաժողովին … տըրուակով, Փարիզի մէջ Խրուշչեւի … ջին եղոյթին անդրադառնալով, … լրագրող Ճօզէֆ Օլսոփ պատկերալից … ով կը ներկայացնէ խորհրդային վար… պետի նկարագրին յատուկ գիծեր :

Թերեւս հետեւեալ պատմութիւնը … լի հասկնալի դարձնէ Խրուշչեւի վար… մունքը Փարիզի մէջ, եւ կամ մասամբ բացատրէ անոր բռնած ընթացքը : Իրական պատմութիւնն է Սթալինի կեանքի վերջին արարին, պատմուած Խրուշչեւի բերնով :

Երբ ծերացող բռնապետը մահամերձ էր, Գերագոյն Խորհուրդի Դիւանին բոլոր անդամներն ալ Կրեմլին կանչուեցան. Այս մարդիկը, որոնց յաղթողը եւ վերապրողը պիտի ըլլար Խրուշչեւ, հաւաքուեցան Սթալինի ննջասենեակը, վերջին արարը խաղալու համար իրենց դիր… ստեղծողին եւ տիրոջ հետ :

Անկողինին մէջ երկնցած, շնչառութիւնը դեռ տեղը, սակայն խօսելու, տեսնելու եւ զգալու անկարող վիճակի մէջ … մահամերձը : Կրեմլինի բժիշկները վստահեցուցին Գերագոյն Խորհուրդի անդամները թէ հիւանդը չէր կրնար բժշկուիլ եւ աւելի քան վստահ էին թէ երբեք … գիտակցութիւնը չէր կրնար վերագտնել. Ասոր վրայ, բոլոր ներկաները — Լավ… րէնտի Բերիա՝ Սթալինի արիւնարբու գաղտնի լրտեսը եւ դահիճը, Եորկի Մա… լենքով որ կը թուէր թէ Սթալինի նախասիրածն էր, խեղկատակ Խրուշչեւ … Սթալինի հրամանին վրայ «Կոփակ» պարած էր եւ բոլոր միւսները — սկսան անիծել մահամերձը :

Վախի բեռը ինկած էր իրենց ուսերէն. Սարսափը վերջ գտած էր : Ոմանք, թերեւս նախատեսեցին թէ անխուսափելի դանակ – դանակի իրենց պայքարին մէջ հակասթալինութիւնը շատ կարեւոր զէնք մըն էր : Մրցումի ելան եւ իրար գերազանցել ուզեցին անկողինին մէջ … դան մխի կոյտը պախարակելու : Բոլորին մէջ Բերիա ամէնէն աւելի … հանողն ու հայհոյողը եղաւ :

Յանկարծ եւ անակնկալօրէն, Սթալին թեթեւ մը իր գիտակցութիւնը կը վերագտնէ : Մինչեւ իսկ կը յաջողի … սենեակին մէջ գտնուողներէն երկու - երեք հոգի եւ կը բարեւէ անոնց :

Կրնա՞ր իմացած ըլլալ … Այս հարցը տուին բոլորն ալ : Վայր…

ԱՆՏՈՆ ԳՕՃ

Այսպէս, հասաւ այն տարիքը ուր ընկերներուս վերի շրթունքն ու վարի ծնօտը սկսան առնական շուքով չքաւորուիլ, իսկ մեր երեսը մնաց անմազ, կամ աւելի ճիշդ՝ անմաս այդ փառքի դրոշմէն : Տեսայ որ ընկերներս ծաղիկներով կը զարդարէին իրենց կուրծքերը եւ, աղջիկներու պատուհաններուն տակէն անցնելու միջոցին, սրտագրաւ եղանակներ կը սուլէին : Գարուն էր ... կեանքի գարունը : Խեղճ Անտոնին գարունն էր որ դեռ չբացուած խամրեցաւ, գարուն մը սառնապատ ու ամայի, ուր ոչ մէկ սոխակ երգեց եւ ոչ մէկ ժպիտ ծաղկեցաւ :

Այստեղ ամէնքս ալ յուզուեցանք, ու թերեւս մէկ երկուքը մեզմէ արտասուէին, եթէ Տիար Անտոն՝ ինքը թաշկինակը հեգնաբար աչքերուն չտանէր :

Լաւ, ասոր ալ համակերպեցանք : Այն կրակը որ Աստուած մարեր է, մարդը կրնա՞յ վերարծարծել : Բայց, եղբայր, չձգեցին որ թշուառութիւնս ինծի պահեմ : Ամէն անգամ որ քաղաքին մէջ թատերական ներկայացում մը պատրաստուէր, աղջկայ դերը ինծի կը յանձնուէր : :

— Ատի ապացոյց է որ դուն աղջիկներէն շնորհ մը աւելի ունէիր, դիտել տուաւ Սարգիս :

Ներկաներս հաւաքաբար բողոքեցինք այդ ընդմիջումին դէմ, բայց Տիար Անտոն ներողամտաբար միջամտեց ·

— Մանկավարժութեան մեր ուսանողներէն տեղեկացայ որ արդի դաստիարակչական գիտութիւնը բոլորովին բաղձալի կը գտնէ որ աշակերտները ուսուցիչներէն լուսաբանութիւններ խնդրեն, դասաւանդութեան ժամանակ :

Գալով քեզի, սիրելի Սարգիս, այդ յաւելեալ շնորհը զոր իմ քովս կը տեսնես կամ, աւելի ճիշդ, կը գուշակես, որովհետեւ տեսնելիք բան չկայ, վաղը քեզի յանձնեմ, շուկայ տար, եթէ յաճախորդ մը գտար, ամբողջ շահը քեզի հէլալ ... :

Ուշադրութիւն, կը շարունակեմ, — Տասնեւութերորդ տարին թեւակոխելուս, մեր աստուածավախ ընտանիքին մեծերը, գիտնալով որ այս աշխարհին համար անպէտք էի, որոշեցին հանդերձեալ ծառայութեան նուիրել զիս, եւ այդ նպատակով ղրկեցին Վենետիկի Ս · Ղազար վանքի ներկայացուցիչներուն : Եկուր տես որ այս վարդապետները մարմնական պակասիս համար մերժեցին զիս, կարծես թէ այդ պակասը շատ անհրաժեշտ ըլլար կուսակրօն կեանքին համար :

Այդ օրերէն կը սկսի իմ գրաշարական ասպարէզս, նախ՝ Կարին, թրքական տպարանի մը մէջ :

— Ի՞նչ, Կարնոյ մէջ ալ տպարան կա՞ր, հարցուց Ներսէս ընդոստ արթնցողի պէս եւ խթանեց մեր բոլորիս հետաքրքրութիւնը :

— Այո, Կարնոյ մէջ տպարան … ինք, եւ մեր տպարանը հազիւ … տարբեր էր Եւրոպական տպարանէ… որքան մեր ձէթի ճրագները ելեկտր… լամպաներէն : Անկէ զատ … կը վայելէին աշխատանքի այնպիսի … գտաւէտ պայմաններ, որոնց նմանը … րոպան երեւակայել անգամ չի համ… ձակիր : Օրինակ, մեր վարպետներէն … ճախ երկուքը կամ երեքը, դէմ … նստած, մէկ կողմէն կլկլակ կը … միւս կողմէն տառերը կը տեղա… գրաշարանոցին մէջ : Իսկ երբ ձեռք… չհասնէր հարկ եղած խորշին, այն … ձայն կուտային ձիր ծառային, որ … պահուս պատիւ ունի ձեզի խօսելու … — Ֆէննի էֆէնտի, սա տեղէն … (երկարաւոր) էլիֆ մը տուր :

« Ֆէննի » , որ կը նշանակէ գիտ… ուսումնական, ծառայականիս … անունն էր :

Քանի մը տարի, այսպէս նստած … րողներուն տառ հասցնելէս յետոյ համոզուեցայ որ այլեւս հիմնապէս … բացած եմ գրաշարական … անցայ Պոլիս եւ մտայ կարեւոր … նի մը մէջ : Բայց ուր որ գացի, … հետս եկաւ :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕ…

(4 Շար ·)

մը, եղերերգութեան դերակատարները սարսափահար եղան: Ցանկարծ, վերջ դնելով ընդհանուր զարմանքին եւ շփոթութեան, Բերիա վազեց դէպի մահամերձին անկողինը եւ ծունկի գալով սկսաւ համբուրել Սթալինի անդամալոյծ ձեռքերը :

Այս է պատմութիւնը զոր Խրուշչեւ պատմած է ցոյց տալու համար Բերիայի պատեհապաշտութիւնը: Ցար եւ նման մանրամասնութիւններով նոյն պատմութիւնը իմացած է ծանօթ լրագրող Միշել Կորտէ, Լեհաստանի մէջ: Սակայն նորութիւն էր երբ Խրուշչեւ իր շրթներով կը պատմէր այս դէպքը, վստահելի եւ լուրջ անձնաւորութեան մը, Ֆրանսա իր վերջին այցելութեան ընթացքին :

Արդ, իրապէ՞ս նոր պատմութիւն մըն էր: Դէպք առ դէպք, արարը ներկայացուած է Հռոմէացի պատմաբան Սուետոնիոսի «Կեսարներուն կեանքը» երկին մէջ: Տարիքը առած բռնապետ Տիբերիոս նոյնպէս կը կարծուէր թէ վերջնականապէս անգիտակից վիճակի մատնուած էր: Նոր բռնապետը՝ Տիբերիոսի որդեգիր Կալիգուլա, կայսերական հեղինակութեան մատանին հանելով մահամերձին մատէն, դուրս կ'ելլէ ննջասենեակէն եւ կ'արժանանայ ներկաներուն շռայլ շնորհաւորութիւններուն :

Ցանկարծ, սարսափազդու լուր մը կու գայ: Տիբերիոս իր գլուխը վեր առնելով զովացուցիչ խմիչք մը խնդրած է: Կարծես մոգական ազդեցութեամբ մը Կալիգուլան շրջապատող բազմութիւնը կը չքանայ, վայրկենապէս : Կացութիւնը կը հանդարտի երբ պահակապետը լուր կը բերէ թէ Տիբերիոսը սպաննած է զայն բարձին տակ շնչայեղձ ընելով: Արդեօ՞ք Կրեմլինի բժիշկներուն վճիռը նոյնիմաստ ձեւով կատարուեցաւ :

Տեղին է այս երկու առասպելաց պատմութիւնները յիշել այս առիթով: Նկատի պէտք է առնել, միշտ, Խրուշչեւի դաստիարակութեան պարագաները: Ան թրծուած է այնպիսի պայմաններու մէջ որ մենք, Արեւմուտքցիներս չենք կրնար հասկնալ, բարեբախտաբար: Իր ողջ անցեալը, իր ողջ դաստիարակութիւնը, իր բոլոր լաւ եւ գէշ բախտի բերումները բոլորովին տարբեր են եղած՝ Այզընհաուրի փորձառութիւններէն, ինչպէս որ այս վերջինին դաստիարակութիւնը եւ միջավայրը բոլորովին տարբեր եղած են Կալիգուլա կայսեր միջավայրէն :

Այլանդակ փորձառութիւնները միշտ ալ այլանդակութեան չեն վերածեր մարդիկը: Բովանդակ պատմութիւնը վկայ է մարդոց ճկունութեան եւ բարեփոխութեան: Սակայն մարդ մը որ այլանդակ միջավայրի մը մէջ թրծուած է, միշտ ալ կրնայ այլանդակ ելոյթներ ունենալ: Այս եզրակացութեան հասանք լսելով Խրուշչեւի Վէնժոզովին ըրած այլանդակ մնաք բարովը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

“ԷԱՍ”

Քոմէտի – Ֆրանսէզի տնօրէնութիւնը կարծես կը յամառի դասական գործերու զանցառումի իր ծրագրին մէջ :

Ինչպէս գիտենք, հակառակ առենէ մը ի վեր թատերական եւ նոյնիսկ պետական շրջանակներու մէջ յարուցուած աղմուկին, որով Մոլիէռի Տունը կը մեղադրուէր դասական խաղացանկը անտեսելու յանցանքով, տնօրէնութիւնը որեւէ արտօրանք ցոյց չի տար Տունը՝ իր դարաւոր դասականութեան հունին մէջ մտցնելու աընչութեամբ :

Ընդհակառակն, կարծես կրակին վրայ իւղ սրսկելու միտումով, Քոմէտի – Ֆրանսէզը վերջերս բեմադրեց Սաշա Կիթրիի «Նախանձը» կատակերգութիւնը, որ հակառակ Ֆրանսական սրամտութեան գլուխ գործոցի իր բնոյթին, հեռու կը մնար Ռասինի, Քորնէյլի, Մոլիէրի եւ այլոց դասական շունչէն :

Երիտասարդական թատերախումբեր իրենց երէցներուն օրինակ հանդիսանալու ջանադրութեամբ եւ տաղնապին ցանկալի լուծում մը բերելու նպատակով ձեռնարկներ կ'ընեն :

Առոնցմէ մէկուն անդրադարձած էինք արդէն այս սիւնակներուն մէջ, նկարագրելով Շան դ'Էլիզէի թատրոնին մէջ երիտասարդ բեմադրիչ Անթուան Պուրսէյէի ներկայացուցած Սիրանօ տը Պերժըրաքի «Ակրիբինա» ողբերգութեան բեմադրութիւնը, որ այնքան գնահատուեցաւ :

Այժմ, ուրիշ երիտասարդական կազմակերպութիւն մը, Ալիանս Ֆրանսէզի թատերախումբը բեմադրեց հելլէն դասական թատրոնի վարպետ Սոփոկլեսի Էաս ողբերգութիւնը, անգամ մը եւս փաստելով թէ ներկայիս, դժբախտաբար, միայն երիտասարդներու մօտ է որ դասական գործերու հանդէպ սէրը անմար է մնացած :

Սոփոկլեսի գործին բնագրէն Ֆրանսական թատրոնին մէջ փոխադրութիւնը կատարած է ծանօթ հելլենագէտ գրագիտուհի՝ Օր. Ժագըլին Մօաթթի, որուն այս ձեռնարկը արժանացաւ մեծ գնահատանքի :

Ողբերգութեան նիւթը տանք համառօտակի :

Էաս հելլէն դիւցազնութեան այս հերոսը, Աքիլլեսի դէմ մղած իր կռիւի ընթացքին կը մատնուի չարաչար պարտութեան: Այս պարտութիւնը իր մէջ կը հրահրէ քէնի ու ատելութեան կրակը, ու իր վիրաւորուած ինքնասիրութիւնը փրկելու միտումով, Էաս կ'որոշէ սպանել իր հակառակորդները: Իր մոլուցքէն տարուած կը յարձակի իր թշնամիներուն վրայ, սուր ի ձեռին, եւ սակայն, Աթենայի ճարպիկ մէկ խաղով, զազրած զինուորականին սուրը կը ջարդէ միայն անմեղ անասուններ... Էաս յարձակած էր ոչխարներու հօտի մը վրայ: Ու երբ իր սխալին տեղեակ կ'ըլլայ, այս անգամ, բոլորովին զառնացած եւ իր արժանապատուութեան հասած ամօթն ու նախատինքը անսրբագրելի համարելով, հակառակ իր զինակիցներուն եւ հակառակ իր սորուկին՝ Թեքմէսայի թախանձանքներուն, անձնասպան կ'ըլլայ :

Հոս կրնար վերջանալ ողբերգութիւնը: Սակայն, Սոփոկլես այսքանով չի գոհանար :

Էասի մահէն ետք, անզորրութիւնը վերահաստատող օրուան տիրակալները՝ Ակամեմնոն եւ Մենելաւ խստիւ կ'արգիլեն որ թաղմանական պատիւներ ընծայուին անձնասպանին, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ըմբոստ զինուորական մը: Թէօքրոս՝ Էասի խորթ եղբայրը կը ստանձնէ անոր պաշտպանութիւնը եւ ապահովելով նաեւ իմաստուն Ոդիսեւսի միջամտութիւնը, ձեռք կը բերէ Ակամեմնոնի եւ Մենելասի համաձայնութիւնը որպէս զի մեռեալին յիշատակին ընծայուին արժանավայել պատիւներ :

Երիտասարդ բեմադրիչը՝ Ժան Թասօ, իր նոյնքան երիտասարդ դերակատարներով՝ Մարիօ Փիլար (Էաս) եւ Էտվին Մօաթթի (Թեքմէսա) յաջողած է գլուխ հանել արուեստի գեղեցիկ գործ մը :

Ֆրանսական մամուլը ջերմ գնահատանքով կը խօսի երիտասարդական այս ձեռնարկին մասին, մաղթելով որ տիրող տաղնապը շուտով փարատի եւ Ֆրանսական Ազգային Թատրոնը դասականնանայ առաւելագոյն համեմատութեամբ մը :

Ազգերու Թատրոնի ելոյթները կը շարունակուին: Եւ սակայն, եօթնամեայ այս կազմակերպութեան նախորդ տարիներու փայլէն ու շուքէն բան մը պակսած է կարծես :

Ինչպէս գիտենք, այս տարի, կազմակերպութեան առաջին քայլերը ունեցան զուտ փոլքլորային բնոյթ, հեռու իսկական թատերական արուեստի շունչէն :

Առանց ուզելու ստորագնահատել ցարդ տրուած զանազան ցեղերու ազգային պարերու եւ երգի ելոյթները, վստահաբար կրնանք ըսել որ ցարդ Ազգերու Թատրոնի բեմին վրայ չներկայացուեցաւ որեւէ ազգի թատրոնական արուեստի գեղեցիկ նմոյշը ներկայացնող գործ մը :

Թատերասէր հասարակութիւնը ակնդէտ կը սպասէ Արիստոտելի, Շէյքսփիրի, Շիլլերի, Չեխովի եւայլ աշխարհահռչակ հեղինակներու գործերուն, որոնք նախընթաց տարիներուն այնքան փառաւոր կերպով ներկայացուեցան անգլիական, գերմանական, ռուսական եւ հելլենական ազգային թատերախումբերու կողմէ :

Ներկայիս, կը ներկայացուի գերմանական խումբի մը կողմէ Մոցարթի «Քօզի Ֆան Թութթէ» օփերան :

Աւելի ուշ յուսանք որ Ազգերու Թատրոնը պիտի ճառագայթէ նոր բոցով մը, վերադառնալով նախանցեալ տարիներու իր պերճաշուք կեանքին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, ստորագրուած է Համագրական, Ելմտական եւ Խնամատարական նախարարներու հաւաքական մէկ որոշումը, որով կը վաւերացուի ՄԱԿի բարձր կառավարիչի իրաւասութեան ենթակայ Յունաստան բնակող գաղթականներու վերջնական զետեղման ծրագիրը :

Վաւերացուած ծրագրին հիման վրայ՝ 86·904·000 տրախմի պիտի տրամադրուի (Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը կը մասնակցի մէկ միլիոն 139 հազար տրախմիով) նոր բնակարաններու շինութեանց համար, ուր պիտի տեղաւորուին յոյն եւ հայ գաղթականներ :

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, «Յուշ – երեկոյ» մը կազմակերպուած է, Դաշնակցութեան աւագ հիմնադիր՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ :

Գեղարուեստական հարուստ յայտագրին մէջ խօսք առած է՝ ընկեր Տաճատ Պօղոսեան, որ կուռ բանախօսութեամբ մը եւ հանգամանօրէն ներկայացուցած եւ վերլուծած է այդ օրերու միջազգային քաղաքական կացութիւնը, տուած է հայ ազգային կեանքի տխուր պատկերը եւ այդ լոյսին տակ վեր առած է Ք. Միքայէլեանի կեանքն ու գործը եւ մեծ յեղափոխականը անուանած է «Ազգակերտ» :

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԼԵԱՆ, 35 տարեկան Կիպրահայ երիտասարդ մը ծրագրած է պատրաստել անգլիերէն խօսուն ժապաւէն մը, որ պիտի ներկայացնէ հայ ժողովուրդը — անոր պատմութիւնը, մշակոյթը, այսօրուան կեանքը, իր գաղութներով: Ծրագրին գործադրութիւնը կը կարօտի 25·000 սթերլինի :

ԽՈՒԼ ՀՈՂԱԳՈՐԾԸ ԵՒ ԻՇԱՄԵՂՈՒՆ

Ֆրանսացի հողագործ մը, Շարլ Լըքուժի, որ 1917էն ի վեր կորսնցուցած էր լսողութիւնը, վերջերս լսել սկսած է :

Անցեալ Սեպտեմբեր 15ին, խոտ կրտած միջոցին, փճացուցած է իշամեղուներու բոյն մը: Իշամեղուները զայրացած յարձակած են անոր վրայ եւ խայթած ձախ ականջին ետեւի կողմը: Յաջորդ օրը, Լըքուժի յստակ կերպով լսած է կընոջը ձայնը եւ կրցած անոր հետ «հասկցուիլ» կանոնաւոր կերպով :

Ան բոլորովին վերագտած է իր լսողութիւնը եւ անկէ ի վեր կը լսէ սքանչելի կերպով :

×

× Թրինիտատ կղզիի խասուն նարինջները կանաչ են, բայց չեն արտածուիր, որովհետեւ, խակ կը կարծուին եւ չեն ծախուիր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Մի կին, որ պատրաստ էր ամուսնու ամէն ուզածն անել — թէկուզ ոճիր, բայց չէր կարող ազատուել խոնարհութիւնից: Խոնարհութեան գերին էր այդ կինը: Թող բոլորն անգօսնէին իրեն, թքնէին եւ մրէին — նա տանում էր միայն խոնարհութեամբ — այդպէս էր պատուիրում Աւետարանը :

Հայրս պահանջում էր որ մայրս զառնայ խանում, նստի դահլիճի վերի կողմը, տիկնիքների պէս ուռած բարձերով շրջապատուած, ոչ մի բանի չխառնուի եւ գլխաւորը, ոչ մի քահանայ չհիւրասիրի տանը: Օրգանական ատելութիւն էր ըզգում դէպի քահանաները :

Մայրս ամբողջ օրը լաց էր լինում եւ լուռ, խոնարհութեամբ բայց աներեւակայելի յամառութեամբ, պայքարում էր հօրս այս աղայական փիլիսոփայութեան դէմ :

Գաղտնի, բոլորիս պատուիրելով, որ հօրս լուր չի տանք՝ նա գնում էր եւ լըւացարարուհուն օգնում, աւլում էր տունը, աղախինների հետ յատակն էր սըրբում փոշու մէջ կոտրած, ճաշ էր եփում, կրակ վառում, վերջապէս անում էր այն, ինչ մի գիւղացի կին առհասարակ անում է :

Առանց այդ աշխատանքի՝ մեռած էր այդ կինը:

Բայց երբ էշը ճանապարհ էր ընկնում դէպի հօրս պաշտօնատեղին, փոխւում էր ամէն ինչ :

Մայրս եւ բոլորն էլ հագնում էին այնպէս, որ կարծես պէտք է հարսանիք գնան :

Հօրս աչքերից չէր խուսափում, սակայն, մօրս արիստոկրատիզմի սահմաններից դուրս գալը:

— Նորէն, — խստութեամբ շշնջում էր :

Մայրս խոնարհութեամբ ժպտում էր, բռնում հօրս ձեռքը, սեղմում էր երեսին եւ լռում :

Հայրս էլ լռում էր, ընկճւում էր նրա գգուանքի տակ, բայց ներսում զայրոյթի փոթորիկը ծայր էր առնում, բարձրանում էր առանձնասենեակը եւ երկար մտածում :

Երկուսն էլ յամառ էին:

Հայրս յամառ արիստոկրատ էր:

Մայրս՝ յամառ դեմոկրատ :

Մինչեւ վերջն էլ հայրս չկարողացաւ հաշտուել մօրս դեմոկրատիզմի եւ մայրս էլ՝ հօրս արիստոկրատիզմի հետ:

Մայրս գիտէր, որ հայրս Ստամբուլում «դոստ» ունի: Բայց այս մասին մօրս հոգին խաղաղ էր:

Դա բխում էր ոչ թէ նրա անտարբերութիւնից դէպի ամուսինը, այլ խորախոր սիրուց: Սիրելով նրան՝ սիրում էր եւ նրա յանցանքը :

— Էրիկ մարդ է, — ասում էր մայրս, — սիրտը դադար չունի :

Յիշում եմ, որ երբ հայրս մեռաւ եւ մեծ եղբայրս սկսեց ճանապարհորդութիւններ կատարել դէպի Ստամբուլ կամ Սեւ – Ծովեան նաւահանգիստներ՝ մայրս յանձնեց նրան ճոխ նուէրների մի կապոց, որպէսզի Ստամբուլում յանձնի իր ամուսնու սիրուհուն :

Յիշում եմ նաեւ, որ մայրս կապոցը յանձնեց արցունքների մէջ խեղդուած, ոչ թէ Ստամբուլի կնոջ պատճառով, այլ նրա համար որ հայրս չկար այլեւս :

— Թող սաղ ըլէր, հազարը սիրէր, — ասում էր նա:

Մայրս ցանկանում էր, որ հօրս նուիրական յիշատակներից մէկը, Ստամբուլի կինը, յարգուած լինի :

Ստամբուլի կինն էլ մօրս կապոցն ընդունել էր արցունքներով :

Հօրս մահուան մասին նա առաջին անգամ լսել էր մեծ եղբօրից :

Երկու կանայք լաց էին լինում մի տղամարդու համար, այն տղամարդու, որ այդ երկու կնոջ հոգին էլ լցրել էր սարսուռով, ծծել էր երկուսի շուրթներից էլ սիրոյ արիւնը :

Մեծ եղբայրս պատմեց, թէ ինչպէս էր գնացել այդ կնոջ մօտ — Ստամբուլում: Կինն անմիջապէս ճանաչել էր եղբօրս, գրկել էր, համբուրել եւ լաց եղել :

— Բոյով — բուսով կնիկ էր, բարակ, երկար մազերով, ընկոյզի գոյն աչքերով, յունական քթով, կոկորդի վրայ սեւ խալ:

Մայրս հրճուանքով լսում էր եղբօրս պատմութիւնը եւ լաց լինում :

— Մեսումը(*) որբ մնաց, — ասում էր մայրս արցունքների միջից :

Մինչեւ այժմս էլ չեմ կարողանում ընդգրկել մօրս սիրոյ խորութիւնը : Երբ փորձում եմ նայել այդ խորութեանը մէջ՝ գլխապտոյտ եմ ունենում եւ սիրտս դողում է այդ խորութիւնից :

Մայրս կրթուած կին չէր, նրա ուսումն աւետարանից դէնը չանցաւ, բայց հզօր սիրոյ ազդեցութեան տակ՝ նա հասել էր հոգու անսահման խաղաղութեան :

Կինը, եթէ սիրի, լերան ծանրութիւն կարող է կրել իր հոգում :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) խեղճ, անօգնական, որբ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի եւ Լիոնի բաժանորդներուն ղրկած ենք այսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթատարական վճարագիրներ (Մանտա – Շէք) :

Մայիս 31էն պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

×

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք – Փօսթալի թիւը՝ 15069 – 82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին – գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա–քարթով :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Վիէննէն Տէր եւ Տիկին Հ. Թորոսեան, իրենց ազգականին Պ. Արմենակ Թորոսեանի ամուսնութեան առթիւ (Թուլուզ) տասը Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ալֆորվիլէն Պ. Փափազեան՝ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, ողբացեալ Միշէլ Պաղտասարեանի եւ Տուտիկ Տէրվիշեանի մահերուն առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերամէթճեան և զաւակները՝ Պօղոս, Ալեքս եւ Մարի – Քրիսթին կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐԱՄԷԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Զօրեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաղէի սրահը : Նիւթ՝ Պ. Զ. Խանզատեան պիտի խօսի հայ քարտիսագրութեան մասին, միեւնոյնատեն ցուցադրելով իր նորատարտ հայ քարտիսագրութեան հսկայ Ալպոմը : Ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՋԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Մոնմորանսիի Հայ Ծերանոցին մէջ

Այս Հինգշաբթի՝ Համբարձման տօնին՝ հայկական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Մոնմորանսիի Հայկական ծերանոցին մէջ կէսօրէ վերջ ժամը 16·30ին :

Սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի հայ հաւատացեալները ներկայ գտնուելու Ս. պատարագին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Իսի Լեմուլինոյ խումբը տարեկան իր առաջին ցերեկոյթը կազմակերպած է այս Կիրակի ժամը 16ին, Իսի Խրիմեան դպրոցը :

Հաճելի մթնոլորտ :
Գեղարուեստական բաժին :
Անակնկալներ :

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ
ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

SALLE PAUL FARALICQ
21, Rue Yves-Toudic (Mètro ; Bonsergent et République)

Երեքշաբթի, 24 Մայիս, ժամը 21ին
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ կուտայ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԾԻԾԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ,
ուր Փարիզահայ ամենասիրուած դերասաններու կազմով կը ներկայացուի՝

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգ. 3 արար Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկը» հանրածանօթ գործէն հայկական կեանքի վերածուած ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ կողմէ

Կը մասնակցին՝ Օր. Շուշանիկ Գէորգեան, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժագ Սթեփանօ, Աշոտ եւ այլ երիտասարդ ուժեր, ինչպէս նաեւ

Հ. Խըտըրշեան — Լա Շաւաններ

Մուտքի գիները ժողովրդական :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Հինգշաբթի Համբարձումի տօնը պիտի կատարուի օրուան արժանավայել հանդիսութեամբ եւ մասնակցութեամբ դպրախումբին բազմաձայն երգեցողութեան : Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ կօշկակար մը նորոգութեան : Հեռաձայնել՝

LOUvre 15-96

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960 ԻՆ
(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4–30 եւ Օգոստոս 1–20 : Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ : Արձանագրութեան համար դիմել Ժէօնէս է Աֆսիոնի Հիմնադիր–Տնօրէն Վեր. Յ. Հելվաճեանի,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme, arseille 13ᵉ Tel. ; 62-85-10

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Զ. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, 6 Փլաս Սէն Սիւլփիս :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
եւ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին
Երգ՝ Յարութիւն Ճապուրեան (կիթառի ընկերակցութեամբ Լեւոն Պօյաճեանի) եւ ծանօթ երգիչ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Արտասանութիւն՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան :
Հայկ. պարեր, մենապար եւ զոյգ պար Լիւսի եւ Վիգէն :
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ :

Խօսնակ՝ Ընկ. Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը :

Robert Séto et ses Rumbero, vedette d'Europe No1

Առատ եւ մատչելի պիւֆէ : ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ.

Հաղորդակցութեան միջոցներ մեթրօ Սէն Սիւլփիս :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին կողմէ :

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Սթիւտիօ Քրէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար :

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Փ. Տապաղեան, Օր. Ս. Կարապետեան, Պ. Ս. Չէքէրեան :

Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան :

Կը պարէ Օր. Մութավէլեան, Շամի – րամի եւ հայկական պարեր :

Կ'երգեն Օր. Ա. Կարապետեան, Պ. Ժագ Թիսօ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Տիկին Մ. Կարապետեան :

Մուտքը ազատ է :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք
Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

×

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Ուրբաթ գիշեր :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր :
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ԱՄԵՐՍՖՈՈՐԹԻ ՄԷՋ (Հոլանտա)

29 Մայիս, Կիրակի ժամը 3 - 6 «Ասթորիա»յի սրահը
Կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Սէ Լուի սրահին մէջ, Յունիս 5ին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան Տեղի պիտի ունենայ 29 Մայիս, Կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ 27 Մայիս, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, եւ գնումը մատաղցու ոչխարներուն, որ Կիրակի օր Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, պիտի բաշխուի, հաւատացեալ ժողովուրդին :

Հոգաբարձութիւնը որոշած է, նոյն արարողութիւնը ամէն տարի կրկնել մայրերու տօնին առթիւ :

Մատաղի ծախքերուն մասնակցելու համար դիմել Հոգաբարձութեան :

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 29, ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

SALLE CHOPIN 8, Rue Daru Paris 8e

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Թատերական ներկայացում, երգ, արտասանութիւն

Տեղերը ապահովել դիմելով հինգշաբթի օրերը ժամը 5էն 7, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, վարժարանը, ինչպէս նաեւ Արաքս վաճառատունը : Հանդէսին օրը կարելի չէ տոմսակ գտնել :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 25 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8808 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4609

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզահայ հանդէսներու կարգին ա– ռանձնակի է դարձած նաեւ «Մայրերու Օր»ը, որուն տօնակատարութեան նախաձեռնարկ էր եղած Զաւարեան Որբերու Միութիւնը :

Յառաջիկայ կիրակի առաւօտ Ալֆոր – վիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը համայնքի արարողութեամբ եւ մատաղցու– ցերով պիտի տօնէ «Մայրերու Օր»ը: Իսկ երեկոյեան Հայկազեան վարժարանին կողմէ Սալ Շոփէնի մէջ պիտի տրուի գեղարուեստական հանդէս մը, նոյն առթիւ :

«Մայրերու Օր»ը ներկայիս կը տօնուի ամբողջ աշխարհի մէջ :

Մայրերու հանդէպ ցոյց տրուած միահամուռ յարգանքի այս ցոյցը փաստ մըն է՝ թէ վերջին տասնամեակներու ընթացքին որքան մեծ յեղաշրջում առաջ եկած է մտայնութեանը մէջ մարդոց, որոնք սկսած են բարձր գնահատել կանանց արժէքն ու արժանիքը :

Գեղեցիկ սեռին հանդէպ յետադիմական գաղափարները տիրապետող էին ոչ միայն արեւելքի, այլ նոյն իսկ Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն մէջ: Դարուս սկիզբը տակաւին քուէի իրաւունք չունէին կիները: Տակաւին երէկուան պէս կը յիշենք քուէապահանջ Անգլուհիներուն աղմկալի ցոյցերը Լոնտոնի պողոտաներուն վրայ :

Այսօր շատ քիչ երկիրներ միայն կը մերժեն դեռ քուէի իրաւունք տալ կինե– րուն: Արեւելքն իսկ մեծ նուաճումներ է կատարած այդ ուղղութեամբ :

Համաշխարհային կրկնակ պատերազմները ցոյց տուին թէ որքան կարեւոր դեր կրնային կատարել կիները ազգային պաշտպանութեան մարզին մէջ :

Ներկայիս քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ հանրային, պետական, առեւտրական, ճարտարարուեստի, նոյնիսկ երկրագործութեան եւ այլ մարզերու մէջ կիները այրերուն հաւասար աշխատանք կը կատարեն եւ օգտակար կը հանդիսանան : Ու այս բոլորէն վերջ, տակաւին կնոջ վրայ կը ծանրանայ մայր ըլլալու, զաւակ մեծցնելու նուիրական եւ դժուարին պարտականութիւնը :

Մայրը ամէն երկրի մէջ արժանի է յարգանքի ու երախտագիտութեան :

Իսկ հայ մայրը աստիճան մը աւելի յարգելի է ու գնահատելի :

Չենք կրնար երբեք մոռնալ, որ մեր բազմաչարչար ազգը եթէ կրցած է դարերով կուրծք տալ աշխարհակալներու եւ բռնակալներու անլուր հալածանքներուն եւ կեղեքումներուն, ատիկա կը պարտի առաւելաբար հայ չարքաշ եւ առաքինի մօր:

Մեր պատմութեան ամէնէն սեւ օրերուն հայ մայրն է, որ բարձր բռնած է հայութեան պատիւը՝ իր դիմադրական ուժով, բարձր զոհողութեամբ, աննկուն կամքով եւ անսահման հաւատքով: Ա՛ն է, որ ջարդի եւ տարագրութեան դաժան տարիներուն՝ երբ ամուսինը դաւադրաբար զոհ է գացած տմարդի դահիճին՝ չարաչար աշխատանքով եւ անհուն անձնուիրութեամբ ջանացած է փրկել իր ձագուկները: Աւաղի վրայ այբուբեն գրելով մեր մայրենի լեզուն սորվեցուցած է խլեակներուն, որպէսզի չմոռցուի Մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուն, որպէսզի չկորսուի բազմադարեան հայ ազգը :

Հայոց պատմութիւնը իր արժանի տեղը տուած է հայ կնոջ ու մօր՝ հեթանոսական շրջանէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը:

Զգաստութեան մայր Անահիտէն մինչեւ Սահականուշ, Շուշանիկ, Փառանձեմ ու Թիթա, մինչեւ Շաքէ ու Սօսէ, Զէյթունի ու Սասունի հերոսուհիներէն մինչեւ Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատներուն մէջ օրհասական կռիւ մղող մեր մայրերն ու քոյրերը արժանի են եղած ընդհանուր յարգանքի :

Այսօր ալ օտար, հիւրընկալ երկիրներու մէջ դարձեալ հայ մայրն է, որ սրբազան պարտականութիւնով մը ծանրաբեռնուած է: Ա՛ն է, որ հայ պիտի մեծցնէ իր զաւակը, անոր պիտի ներշնչէ ազգային ոգի: Ա՛ն է, որ պիտի ապահովէ ազգին տեւականացումը :

«Մայրերու Օր»ուան առթիւ մեր սրտաբուխ երախտագիտութիւնն ու անվերապահ յարգանքը՝ հայ մայրերուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ ԽԻՍՏ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

Ամերիկեան «Իւ 2» օդանաւին միջադէպը քննութեան կ՚առնուի, այս օրերուն, Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ :

Առաջին նիստին, Մ. Նահանգներու պատուիրակը՝ Քապոթ Լոճ յայտարարած է թէ դէմ չէ ամերիկեան օդանաւին միջադէպի քննութեան : Խորհրդային ամբաստանութիւնը «խաբերայի» զրպարտութիւն մըն է միայն :

Կրոմիքօ՝ Խորհրդային արտաքին նախարարը՝ մէկ ժամ տեւող ճառով մը խստօրէն քննադատած է Ամերիկայի քաղաքականութիւնը : Անդրադարձած է «Իւ 2»ի միջադէպին ու հետեւեալ ձեւով ներկայացուցած է հարցը .

1.— «Իւ 2»ի Խորհրդային Միութեան վրայ թռիչքը, ոչ միայն յարձակողական բնոյթ ունի, այլեւ կը ներկայացնէ մտածուած եւ ընդունուած քաղաքականութիւն մը :

2.— «Բաց երկինք»ի ծրագիրը կը ձգտի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը՝ Փենթակոնի (Ամերիկայի պատերազմական նախարարութիւն) հաշուոյն աշխատող եւ այս վերջինին ի նպաստ տեղեկութիւններ հաւաքող սպասարկութեան մը վերածել :

3.— Միացեալ Նահանգները կանխամտածուած կերպով ձախողեցուցին Վեհաժողովը: Խրուշչեւ՝ Ամերիկայի նախագահ՝ Այզընհաուըրին առջեւ բաց դուռ մը ձգեց որպէսզի ան՝ «Ամերիկեան յարձակողական քաղաքականութեամբ» ըստեղծուած ծանր անելէն կարենայ դուրս ելլել: Այս առաջարկը մերժուեցաւ, որովհետեւ ամերիկեան կառավարութեան խորհրդակցութիւնները սահման չեն ճանչնար: Այս պայմաններուն տակ ամերիկեան կառավարութիւնը վստահութեան արժանի չէ :

4.— Խորհրդային Միութիւնը կը մերժէ ընդունիլ որ Մ. Նահանգները, դաշնակիցներուն եւ աշխարհակալներուն հետ համագործակցաբար իրաւունք պիտի ունենան անպատիժ ըլլալու եւ մնալու անպատիժ: «Երեւակայեցէք ինչ պիտի պատահէր, եթէ Խորհրդային օդանաւեր Շիքակոյի վրայ թռչէին: Մ. Նահանգները կրակին հետ կը խաղան: Ի հարկին Խ. Միութիւնը պիտի գիտնայ փոխադարձել :

Վերջապէս, Կրոմիքօ ամերիկեան օդանաւին Ռուսիա թռիչքը նկատած է «պատմութեան ամէնէն մեծ նենգութիւնը» եւ որ կարելի է բաղդատել միայն Փըրլ Հարպըրի ճափոնական յարձակումին հետ :

Իբրեւ եզրակացութիւն, Կրոմիքօ յանուն իր կառավարութեան պահանջած է որ Ապահովութեան Խորհուրդը դատապարտէ, Ամերիկան :

Քապոթ Լոճ՝ ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակը, իր կարգին խօսք առած է ու դիտել տուած՝ «Մ. Նահանգները Խ. Միութեան եւ ոչ ալ ուրիշ որեւէ մէկ պետութեան դէմ յարձակողական բնոյթ ունեցող ոչ մէկ բան ըրած են, ոչ իրենց օդանաւերով եւ ոչ ալ այլ միջոցներով :

«Հակառակ Խ. Միութեան պնդումին, Ամերիկա մտադիր չէ նոր թռիչքներ կատարելու Խ. Միութեան վերեւ »:

«Ընդհակառակն, նախագահ Այզընհաուըր պաշտօնապէս յայտարարեց թէ այս թռիչքները դադրած են այլեւս ու պիտի չվերսկսին. կը կրկնեմ, պիտի չվերսկսին» :

Կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են խօսելու «բաց երկինք»ին շուրջ, Խ. Միութեան եւ այլ երկիրներու հետ: Այս համաձայնութիւնը ի զօրու կ՚ըլլայ տեւաբար ու այս ձեւով ինքնապաշտպանութեան համար կատարուած թռիչքները աւելորդ կը դառնան :

Ամերիկայի պատուիրակը դիտել տուած է թէ Խորհրդային լրտեսներուն գործունէութիւնը յարձակողական կարելի է նկատել: Այս առթիւ կարդացած է ցանկ մը ուր կը յիշուին Ամերիկայի կողմէ ձերբակալուած խորհրդային լրտեսներու անուններ : Ասոնցմէ ոմանք ձերբակալուած են այն միջոցին երբ Խրուշչեւ ՄԱԿի ամբիոնէն խաղաղութեան մասին կը խօսէր ... (1959 Սեպտեմբեր) :

Վերջապէս, Լոճ յայտարարած է թէ Խորհրդային Միութեան Թաքուն նպատակն է անակնկալ յարձակում մը կազմակերպել: Ազատ աշխարհը չի կրնար ընդունիլ նման կացութիւն մը: Խ. Միութիւնը կը վրդովի մասնակի միջադէպի մը դէմ երբ ինք աշխարհի ամէն կողմ լրտեսներու հսկայ ցանց մը կը պահէ :

Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց կարգին պիտի արտայայտուին :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ բազմաթիւ այցելութիւններ եւ հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան, յառաջիկայ Յունիսին, Փարիզի մէջ: Թուրքիոյ նախագահը՝ Ճ. Պայար վարչապետը՝ Մենտերէս Փարիզ պիտի ժամանեն Յունիս ութին ու մնան մինչեւ 11, երեք օր ետք, 14ին Իսրայէլի վարչապետը՝ Պէն Կիւրիոն պիտի հասնի, իսկ 22ին Արժանթինի նախագահը՝ Ֆրոնտիզի : Բոլորն ալ պիտի ընդունուին տը Կոլի կողմէ :

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆ

Երեքշաբթի առաւօտ Սան – Ֆրանսիսքօյէն ստացանք հետեւեալ գուժաբեր հեռագիրը, Մայիս 23 թուականով .—

Անմահ Սողոմոն Թեհլիրեան մեռաւ այս երեկոյ ժամը 7ին :

×

Խոր ցաւով կը հաղորդենք այս գոյժը:

Ինկաւ Հայ Յեղափոխութեան վրիժառու ձեռքը, Հայոց Նեմեսիսը՝ ինչպէս կ՚ըսէինք այն որ զարկաւ թուրք ոճրագործը (Թալէաթ), հայ մատնիչը (Յարութիւն Մկրտիչեան)ն ալ նոյն անողոք վրէժխնդրութեամբ, ու դեռ կատարեց ուրիշ «արութեան գործեր»:

Ծնած էր 2 Ապրիլ 1896ին, Դարանաղեաց գաւառին (Կամախ) վարի Բագառիճ գիւղը:

1905 – 1906 կը յաճախէ Երզնկայի հայ բողոքականներու վարժարանը, յետոյ Եզնիկեան վարժարանը մինչեւ 1911: Երզնկայէն կը հեռանայ 1913ին, ու կ՚երթայ Սերպիա, այսպէսով կ՚ազատի ջարդէն, որու զոհ գացած են իր գերդաստանէն 85 հոգի :

Պատերազմէն ետքը՝ Սողոմոն սկսաւ «մաքրագործութեան» : Թալէաթի ըսպանութենէն ետք, իր դատավարութիւնը ծանօթ է ամէն Հայու: Կ՚արժէ այստեղ արձանագրել Սողոմոնի պաշտպան փաստաբանին ճառը.—

«Սողոմոն ինք չէր որ փողոց կ՚իջնէր սպաննելու համար Թալէաթ փաշան: Իր հետ փողոց կ՚իջնէին դարերը, միլիոնաւոր հայ սպաննեալները: Սողոմոն, կարելի է ըսել, թէ կը տանէր ամբողջ ժողովուրդի մը դրօշակը պատիւին, դրօշակը խոշտանգուածներուն, դրօշակը իր լլկուած ընտանիքին »:

Դրօշակը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, յեղափոխական եւ վրէժխնդիր :

Անձնական նամակէ մը կ՚իմանանք թէ Ընկ. Սողոմոն հիւանդացած էր Զատիկին եւ հիւանդանոց փոխադրուած : Վիճակը ծանր էր բայց բժիշկները յոյս ունէին որ կ՚ազատէր :

Դեռ կ՚անդրադառնանք Սողոմոնի կեանքին: Կը թողու այրի մը եւ երկու զաւակներ, — մին Սերպիա, ամուսնացած, միւսը Ամերիկա, տաղանդաւոր ջութակահարը, Զաւէն :

Մեր ցաւակցութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՑԻ ԱՅԽՄԱՆ որ 15 տարի է կը փնտռուէր Հրեաներու դէմ իր գործած ոճիրներուն համար, ձերբակալուեցաւ Իսրայէլի մէջ եւ հոն ալ պիտի դատուի, յայտարարեց Պէն Կուրիոն: Իսրայէլի մէջ մահապատիժ չկայ, բայց կը կարծուի թէ մասնաւոր օրէնք մը պիտի հռչակուի Այխմանը դատելու համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԸ խիստ լեզու կը գործածէ՝ նախագահ Այզընհաուըրի դէմ: «Իզվեստիա» եւ «Փրաւտա» իրենց վերջին թիւերով կը ձաղկեն նախագահին անձն ու արժանիքները: «Աստուածավախ, ամէն ինչ ժպիտով ընող, ճենթըլմէն, Նախագահ Այզընհաուըր չկրցաւ փոխել իր աշխարհակալ շրջապատը, որ ամէն աղտոտութեան պատրաստ է»: Այզընհաուըր որակուած է նաեւ «կեղծաւոր, աշխարհակալութեան հաւատարիմ ծառայ» եւն. եւն.:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թերթերուն համաձայն Թուրքիոյ մէջ քաղաքացիական կռիւ մը մօտալուտ է: Մենտերէսի դիրքը, միշտ Հելլէն մամուլին համաձայն, կարծուածին չափ հաստատուն չէ: Բանակը դժգոհ է եւ կրնայ ներքին կուսակցական պայքարին՝ խառնուիլ : Ձեռք առնուած միջոցները միշտ խիստ են: Լուսարգելը ժամը քանէն հինգ նշանակուած է, բոլոր տուները եւ պրասեննեակները կրնան խուզարկուիլ որեւէ ատեն : Առանց արտօնութեան հարսնիքի կամ յուղարկաւորութեան հաւաքոյթներ եւ արարողութիւններ տեղի չեն կրնար ունենալ : Միջազգային մամուլը խմբագրականներ եւ յօդուածներ կը նուիրէ Թուրքիոյ, այս դէպքերուն առթիւ :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ կառավարական տագնապ մը ծայր տուած է: Մոհամմէտ Ե. երկրին թագաւորը, որոշած է պետական ղեկը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել: Փոխվարչապետ նշանակած է իր զաւակը՝ գահաժառանգ՝ Մուլէյ Հասան :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան (Ֆրանսա) Կ. Կոմիտէն բանաձեւ մը հրատարակեց Իվրիի ժողովէն ետք: «Տը Կոլին յանձանքն է» կ՚ըսէ բանաձեւը եւ կը դատապարտէ ընկերվարականները եւ ինքնավար ընկերվարականները (Մենտէս Ֆրանս) որոնք փորձեցին Խրուշչեւի վրայ ձգել վեհաժողովին ձախողութեան պատճառը :

"ԷՋԵՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ"

ԽՄԲ.— Վերջերս լոյս տեսաւ « Հայոց Պատմութիւն մը արաբերէն լեզուով, գնահատելի ձեռնարկ մը՝ ծանօթացնելու համար մեզ ժողովուրդի մը, որու մօտ ապրեր ենք դարերով : Ձեռնարկը թելադրանք մըն է՝ տալու համար Հայոց Պատմութիւն մը պարսկերէն լեզուով : Այս առթիւ, Հայոց Պատմութեան արաբերէն այս հատորին հեղինակը հրատարակութեան տուած է կոչ մը, հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով : Ահաւասիկ այդ կոչը, այնքան վեհանձն զգացումներով թրթռուն .—

Ազնիւ Հայրենակից :

Կ'ապրիս կողք կողքի պատուախնդիր Հայրենակիցներու հետ, որոնք իրենց փառքով եւ հերոսական գործերով ծանօթ ժողովուրդի մը զաւակներն են, ժողովուրդ մը՝ որ մեր մեծ Արեւելքի պատմութեան մէջ կը գրաւէ մեծածաւալ էջեր: Կը ճանչնա՞ք այս ժողովուրդը : Հայ մեծ ժողովուրդն է ան, որ թագաւորներ ցնցեց, գահեր տապալեց, ըմբոստացաւ բռնութեան եւ սորկութեան դէմ, ընչաքաղց արշաւողները ահ ու սարսափի մատնեց եւ վերջապէս մարդկային պատմութեան ամէնէն ահաւոր բռնութեան, ջարդի, տեղահանութեան եւ կողոպուտի կուրծք տուաւ հերոսաբար :

Սիրելի՛ հայրենակից,

Քաջ գիտէք որ աշխարհի մէջ չկայ անկիւն մը, ուր ոտք կոխած չըլլայ Հայը, ի խնդիր իր Ֆիզիքական եւ տնտեսական ապահովութեան եւ առաւելապէս՝ իր դարաւոր մշակոյթի պահպանման : Իր ապաստանարանին մէջ ան շուտով կը դառնայ նախ գործի մարդ, մտաւորական եւ աստիճանաբար կը բարձրանայ նախանձելի դիրքերու: Այս ժողովուրդին պատմութիւնը գիտէ՞ք արդեօք : Ինչո՞ւ լքած է իր հայրենիքը: Մարդկային ո՞ր ցեղին կը պատկանի: Ո՞ւր է իր մայր հայրենիքը: Ի՞նչ են իր բարքերը, սովորութիւնները եւ լեզուն, իր դաւանանքն ու ծէսերը : Ի՞նչ փուլերէ անցած է Հայաստանը դարերու ընթացքին : Գիտէ՞ք թէ որ ժողովուրդները բնակած են Հայաստանի մէջ Հայերու հոն հաստատուելէն առաջ եւ անոնք ինչպէ՞ս պատմութեան բեմէն անյայտ կորսուեցան տեղ տալու համար իրենց օրինական ժառանգորդներուն, Հայերուն, որոնք հիմնեցին կայսրութիւն մը, որ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւեց: Գիտէ՞ք թէ ուրկէ ծագում առին «Արմենիա» եւ « Հայաստան» բառերը : Ի՞նչ է պատմաբաններուն կարծիքը Հայոց ծագման եւ գաղթի մասին, Կեդրոնական Ասիայէն մինչեւ Արարատի ստորոտը: Կ'ուզէ՞ք ճանչնալ Հայաստանի թագաւորները եւ այն տոհմերը, որոնք իշխեցին անոր գահին վրայ: Թէ Հայոց կայսրութեան ոսկեդարուն, ի՞նչ էր Հայաստանի տարածութիւնը Տիգրան Մեծի ժամանակ, որ Ասիոյ Արքայից Արքայ տիտղոսը կը կրէր: Կ'ուզէ՞ք գիտնալ թէ Հայերը ինչպէս քրիստոնէութիւնը ընդունեցան եւ ինչպէս այդ կրօնքի լոյսը սփռուեցաւ Հայաստանի վրայ, թէ ի՞նչ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, քրիստոնէական հաւատքին համար եւ կռապաշտութեան դէմ պայքարի ընթացքին : Կ'ուզէ՞ք գիտնալ, թէ ո՞վ էր հերոս Վարդան Մամիկոնեանը եւ ի՞նչպէս վարեց Աւարայրի պատմական ճակատամարտը: Կ'ուզէ՞ք գիտնալ թէ ինչպէս գտնուեցաւ հայկական Այբուբենը եւ ե՞րբ Հայերը իրենց ուսէն թօթափեցին տգիտութեան եւ անգրագիտութեան փոշին: Եթէ կ'ուզէք գիտնալ այդ բոլորը, կարդացէք՝

« Էջեր Հայոց Պատմութենէն գիրքը » :

Օգտակար պատմաբանական, ուսումնասիրական հատոր մը, ուր պիտի գտնէք այն ինչ որ կ'ուզէք գիտնալ Հայոց մասին, իրենց անցեալին եւ ներկային մէջ, քառասուն դարերէ ի վեր ու մինչեւ մեր օրերը :

Եզակի գիրք մըն է ան իր տեսակին մէջ, որուն նմանը չէք կրնար գտնել : Իր տեսակին մէջ առաջին արաբերէն լեզուով գրուած գիրքն է, որ պիտի խօսի կենսայորդ Արեւելքի մեծագոյն արարներէն մէկուն մասին, որ աշխարհի քաղաքակրթութիւն տուաւ՝ երբ տակաւին Եւրոպա կը տուայտէր կռապաշտութեան եւ բարբարոսութեան մէջ:

Սիրելի հայրենակից,

Բազմաթիւ հայրենակիցներ կ'անգիտանան այն բարեկամական կապերը, որոնք գոյութիւն ունէին իսլամ արաբներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Կ'ուզէ՞ք գիտնալ թէ ինչ էին այդ կապերը իսլամութեան արշալոյսին, թէ ի՞նչպէս կը վարուէին Արաբները քրիստոնեաներուն հետ, որոնց կարգին Հայերուն հետ :

Այս գիրքը հէքեաթներով եւ զգացումով աղյուսն պատմուածքներու հաւաքածոյ մը չէ, այլ բազմաթիւ պատմական տուալներէ բխող պատմական իրականութիւններու շարք մը:

Արեւմտեան Ասիան նշաւակ դարձաւ վայրի ցեղախումբերու ներխուժման, որոնք իրենց ահարկու արշաւանքի ընթացքին քաղաքակրթութեան հետքերն իսկ անհետացուցին: Ապա խուժեցին Հայաստան եւ արաբական Արեւելքը: Գիտէ՞ք թէ ո՞վ էին անոնք: Գիտէ՞ք թէ Հայերը ինչ չարչարանքներու ենթարկուեցան Պարսիկներու, Բիւզանդացիներու եւ Հռոմէացիներու օրով իրենց կրօնական հաւատալիքներուն համար: Գիտէ՞ք թէ Հայաստանը ինչ դժբախտութիւններ կրեց այն քաղաքականութեան համար, որ որդեգրեցին իր թշնամիները ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ եւ թէ ի՞նչ էր Արաբներու բռնած դիրքը Հայերուն հանդէպ եւ փոխադարձաբար Հայերու կեցուածքը արաբական աշխարհի մէջ եւ իրենց պատուաւոր կեցուածքը 1945ին :

Եթէ կ'ուզէք գիտնալ այս բոլորը, ուրեմն կարդացէք՝

« Էջեր Հայոց Պատմութենէն » հատորը, որ արդիւնքն է տարիներու աշխատանքի եւ որ լոյս կը սփռէ Հայ ժողովուրդի պատմութեան զանազան փուլերուն վրայ :

Սիրելի հայրենակից,

Տասնըմէկերորդ դարուն՝ Հայերը հիմնեցին նոր կայսրութիւն մը, Կիլիկիոյ մէջ, որ մօտ երեք դարու կեանք ունեցաւ եւ այդ շրջանին տեղի ունեցան Խաչակիրներու արշաւանքները, Արեւելքը գրաւելու համար: Կ'ուզէ՞ք գիտնալ, թէ ի՞նչ դիրք որդեգրեցին Հայերը այս արշաւանքներուն առեն:

Գիտէ՞ք թէ Ռուսերը ինչպէս կը վարուէին Հայերու հետ ցարերու կամ համայնավարներու օրով: Թէ ինչ էր Հայերու կացութիւնը Օսմանցիներու կամ Իթթիհատականներու օրով, որոնք իրենց աւանդական թշնամիներն են :

Հաւանաբար տեղեակ էք Զէյթունի կամ Սասունի դէպքերուն եւ կամ Պանք Օթթոմանի գրաւման Պոլսոյ մէջ : Կ'ուզէ՞ք այդ դէպքերուն մանրամասնութեանց տեղեակ ըլլալ : Կ'ուզէ՞ք գիտնալ թէ ինչ տխուր դեր ունեցան Անգլիան, Ռուսիան, Ֆրանսան եւ Ամերիկան հայկական հարցին մէջ:

Արիւնալի պատերազմներ ստիպեցին Հայերը որպէսզի լքեն իրենց հայրենիքը եւ գաղթին բազմաթիւ անգամներ :

Հայաջինջ ջարդերու ընթացքին ի՞նչ եղաւ հայ զոհերու թիւը, ջարդեր, որոնց նմանը պատմութիւնը չէ արձանագրած : Եթէ այս բոլոր դէպքերը կ'ուզէք գիտնալ, կարդացէք անպայման՝

« Էջեր Հայոց Պատմութենէն» գիրքը, որ ձեզի կը յիշեցնէ պատմութիւնը ժողովուրդի մը, որ հանգստութիւն չէ վայելած իր ամբողջ կեանքի տեւողութեան եւ որ դառնութեան բաժակը մինչեւ ցըմպուր քամած է եւ սակայն կարողացած է հետեւիլ քաղաքակրթութեան եւ փայլած գիտութեան եւ արուեստի զանազան ճիւղերու մէջ, ըլլայ գրականութեան, մամուլի, թարգմանութեան, ըլլայ երաժշտութեան, երկրաչափութեան քանդակագործութեան, նկարչութեան, ոսկերչութեան, բժշկութեան կամ ուսողութեան եւ վերջապէս ճարտարարուեստական երկրագործութեան եւ վաճառականութեան մարզերու մէջ: Աւելին ըլլալով, ան ծնունդ տուաւ միջազգային դէմքերու, որոնք կարեւոր դեր ունեցան շատ մը ազգերու վարչական, քաղաքական եւ զինուորական կեանքին մէջ :

Հայրենակից,

Քսաներորդ դարու սկիզբէն ի վեր հայկական ազատագրական պայքարի եւ արաբական պայքարին արտաքին երեւոյթները իրարու մօտեցան: Ոչ թուրք տարրերը թրքացնելու քաղաքականութեան զոհերն էին Արաբներն ու Հայերը: Ինչպէս որ Հայերը ազատութեան բագինին տուին իրենց զոհերը, նոյնպէս Արաբները սորկութեան լուծէն ազատելու համար զոհաբերեցին իրենցվէկավարութեան եւ մտաւորականութեան մեծ մասը: Ինչպէս ցարերու Ռուսիան ինքզինքը յորջորջեց « Արեւելքի քրիստոնեաներու պաշտպան»՝ Հայերը սիրաշահելու համար, նոյնպէս Օսմանցիք հռչակեցին «Սրբազան Պատերազմ»՝ սիրաշահելու համար պարզամիտ իսլամները: Արաբներն ալ Հայերուն պէս զոհ գացին ցեղային գերակշռութեան վարկածին :

Արաբներն ու Հայերը նոյն ճակատագիրը չունեցա՞ն երբ լքցին իրենց օճախները Կիլիկիոյ եւ Աղեքսանտրէթի մէջ : Եթէ այս իրողութիւններուն կ'ուզէք տեղեակ ըլլալ, կարդացէք՝

Այս գիրքը, որուն մէջ գիրար կ'ողջագուրեն մահիկն ու խաչը արաբական հայրենիքին մէջ, որ ազատագրուեցաւ յետադիմութենէն եւ համայնքային զըրութենէն եւ որ իր նշանաբան ընտրած է «կրօնքը Աստուծոյ եւ հայրենիքը բոլորին »:

Վերջապէս, սիրելի հայրենակից, կասկած չկայ թէ այս պիտի ըլլայ քու նախասիրած գիրքդ որովհետեւ ձեզի պիտի ծանօթացնէ բարեկամ հայ ժողովուրդի հետ առնչութիւն ունեցող ամէն բան :

Հետեւաբար օրինակ մը այժմէն ապսպրէ: Մարզական մրցման մը կամ շարժանկարի երեւոյթի մը համար … տրամադրես ժամանակ եւ դրամ. հետեւաբար ինքզինքդ մի զրկեր գրքէ մը, … գրադարանիդ զարդը պիտի ըլլայ: Եւ … թէ արեւերէն չես կրնար կարդալ, … նուէրն հայցէ ազգականի մը կամ բարեկամի մը եւ կամ օրինակ մը գնէ նուիրելու համար նոր սերունդի քու զաւակներուդ կամ թոռներուդ:

ՕՍՄԱՆ Ն. ԹԸՐ…

ԱՅՑ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դիլիջանի հովտում ընկերներից մէկը կիսաձայն ասաց.

— Այստեղ Թուրքերը շատ Հայեր կոտորել :

— Դեհ, այս գեղեցկութեան մէջ … յեշել այդ, պատասխանեցին նրան :

Այո՛, զարմանալի գեղեցիկ է Դիլիջանի հովիտը: Թւում է թէ լեռները կենդանի էակների սիրով ու քնքշութեամբ գրկել ու պահպանում են հովիտը: 1500 մետր բարձրութեան վրայ օդը անսովոր կը… պով թափանցիկ է եւ կարծես ներկուած է մեղմօրէն շողացող կապոյտ երանգով. Մեղմութիւնը հովտից ստացուած գերիշխող տպաւորութիւնն է: Հովտի խորքում անկողինը լցուած է այգիների փարթամ կանաչով, եւ տները կարծես կանաչ … լիքների միջով դանդաղ լողում են Սեւանի լճի ուղղութեամբ: Հարաւային Անդրկովկասը չըմեցնում է իր գեղեցկութիւնների բազմազանութեամբ ու հարստութեամբ, այս հովիտը ամենագեղեցիկներից է նրանում: Սակայն նրա գեղեցկութեան վրայ անվերանալի կերպով ընկնում է ոչ հեռու անցեալի յիշողութեան մռայլ ստուերը :

Ինձ ցոյց են տալիս .

— Ահա այս կիրճում Թուրքերը բերել ու մորթել են մօտ վեց հազար Հայերի: Շատ երեխաներ, կանայք են եղել նրանց մէջ:

Ամէնից քիչ Դիլիջանի քնարերգական օրէն հիասքանչ հովիտը պէտք է որ … ձաւանջային եւ արիւնոտ ոճիրների … չապատկերների համար ծառայէր որպէս շրջանակ: Սակայն արդէն ակամայ յիշողութիւնը յարութիւն է տալիս Հայաստանի 19րդ դարի եւ 20րդ դարի սկզբի ողբերգական պատմութեանը, Պոլսի, Սասունի կոտորածներին, «Մեծ Մարդասպանին», « քաղաքակիրթ Եւրոպայի» գզուելի անտարբերութեանը, որով … վերաբերուեց իր «քրիստոնեայ եղբայրների» կոտորածին, միապետական կառավարութեան կողմից Հայաստանի եկեղեցական գոյքերի թալանի ամօթալի գործին, վերջին տարիների թրքական …

ԱՆՏՈՆ ԳՈՃ

Կրեան կրնա՞յ դուրս գալ իր պատեանէն: Տպարան մտած օրէս փոխանակ անունս գործածելու, աշխատաւորներուն աւելի դիւրին եկաւ զիս «չօճուխ» կանչել: « Չօճուխ, մեքենան սրբէ, չօճուխ, փորձերը սրբագրիչին տար, չօճուխ, սուրճ մը բեր պարոնին ... »: Վերջապէս, չօճուխը՝ վեր, չօճուխը՝ վար: Նախապէս ես ալ յօժարութեամբ կը լսէի այս տիտղոսը որ հաւանաբար զայն գործածողներուն այն պատրանքը կու տար թէ օր մը այս չօճուխը մարդ պիտի դառնայ: Սակայն տարիներ անցան տըպարանի մուրի եւ մելանի մէջ, ես ալ երեսունը գտայ ու երեսունը մէկը մտայ: «Չօճուխ» բառը սկսաւ դատակնիքի մը պէս խարանել: Շատ անգամներ չըսել ձեւացուցի, դէմքիս անախորժ արտայայտութիւն մը տուի, բայց չօճուխ անունը Գրիգոր Տղթայակերի անունին պէս վիզէս կախուած մնաց : Օր մը այլեւս համբերութիւնս հատաւ. համարձակեցայ մինեւ տնօրէնին երթալ: Լուսահոգին լաւ մարդ էր ,բանուորներուն համար տեսակ մը խնայողական սնտուկ հաստատեր էր եւ մեր աշխատավարձին մէկ մասը հոն կը պահէր :

— Տնօրէն էֆէնտի, ըսի, կը խնդրեմ որ իմ խնայողութեանս գումարը ինծի վերադարձնէք . մտադրած եմ ճամբորդութիւն մը կատարել դէպի Երուսաղէմ :

— Վայ քեզ, անխելք, հին գլուխ, պոռաց երեսս, եթէ ճամբորդութիւն կ'ուզես կատարել, Փարիզ գնա, Լոնտոն գընա, աշխարհ տես, քաղաքակրթութեան բարիքները վայելէ, գիտութեան հրաշալիքներուն վրայ սքանչացիր: Երուսաղէմ ի՞նչ կայ, քաղաքին կէսը քարայրի նմանող եկեղեցիներէ կը բաղկանայ, միւս կէսն ալ աւերակներէ, մէջը լեցուն վարդապետ, խմամ ու խախամ :

— Տնօրէն էֆէնտի, ըսի ես չեմ երթար՝ աշխարհ տեսնելու կամ հաճի ըլլալու: Պիտի երթամ՝ ճակտիս վրայ ծընընդեանս թուականը գրել տալու որպէս զի պաշտօնակիցներս տեսնեն որ ես երեսունմէկ տարեկան եմ եւ այլեւս ինծի « չօճուխ» չկանչեն :

Լուսահոգին քահ – քահ խնդաց եւ անմիջապէս տպարանի բոլոր աշխատաւորներուն պատուիրեց որ այլեւս զիս Անտոն կանչեն: Տնօրէնին հրամանը կատարուեցաւ, փոխուեցաւ անունս, բայց ոչ վիճակս :

Տիար Անտոն իր ճառը վերջացուց հետեւեալ հիւթեղ մաղթանքով :

— Աստուած ձեզ այս վիճակէն միշտ հեռու պահէ, որպէսզի հայ ազգը ձեզմով աճի, բազմանայ եւ լցուցանէ զաշխարհն որ կոչի Հայաստան :

— Կեցցէ Հայաստան եւ կեցցէ մեր Տիար Անտոնը, գոռացինք մեր որոտագին ծափերու ընդմէջէն :

Շատ ու շատ են Տիար Անտոնի գիտութիւնները, խորհրդածութիւնները, … կատակներն ու սրամտութիւնները : … զանազան արտայայտութեանց խորքին մէջ միշտ սուր հեգնանք մը կար, … պղպեղի պէս որ կսկծացնելով մէկ… վայելք կը պատճառէ վարժ քիմքերուն: Բոլոր անոնք որ «Դրօշակ»ի խմբագրատուն եղած են.— այր, կին, մեծ, պզտիկ, նշանաւոր, աննշան — ամէնքն ալ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, համաձայն իրենց դիրքին ու աստիճանին, համաձայն իրենց թերութեանց ու առաւելութեանց, բոլորն ալ իրենց արդար բաժինը ստացած են Անտոն Գոճի ծաղրանքի նետերէն.— կարճ, կորովի, … առածի պէս սեղմ ու իմաստալից, … գրտօրէն յարմար, դիւրաւ կիրարկելի, յաղթականօրէն անառարկելի, վերջապէս, … չափու վրայ ... գնահատանքներ, … նոնցմէ շատեր «արժանի գրոց յիշատակի»... որպէս ի յառաջագունէ Մովսէս պատմահայրն մեր բազմաշնորհ Խորենացի :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(5 Տար.)

պատակութեանց սարսափներին, — դժուար է յիշել բոլոր ողբերգութիւնները, որ վերապրել է այդ եռանդուն ժողովուրդը :

Պարոնայք «հումանիստները», պացիֆիստները, քաղաքակրթութեան պաշտպանները զարմանալի կերպով շուտ եւ ճարտարօրէն մոռանում են նման կարգի փաստերը, որոնք հիմնուած են ագահութեան, նախանձի, ժողովրդական զանգուածների ստրկացման եւ շնական բնազդման վրայ : Այդ «մինչեւ ականջները արեան ու ցեխի մէջ քաղաքակրթութեան» պաշտպանների սուտն ու երեսպաշտութիւնը հասնում է բացայայտ խելագարութեան, ոճրագործութեան, որի համար չկայ արժանի պատիժ :

X

Ահաւասիկ Սեւանի լճի հսկայական կապոյտ հայելին, — կարծես երկնքի մի կտորն է, որ իջել է լեռներում տարածուած հողին վրայ : Անսովոր մութ կապոյտ գոյն ունի ջուրն այս լճի, որ հողից խլել է մօտ 1395 քառ. կիլոմետր տարածութիւն : Լիճը հարուստ է ձկներով, ամենից շատ՝ սաղմոնով : Ինձ ասացին որ շուտով այդ ձուկը, սառեցնելով, պէտք է ուղարկեն Փարիզ :

Լճի ափին կայ ռուսական մի մեծ գիւղ : Այնտեղ ապրում են մեծամարմին, յաղթանդամ կանայք, խոշոր մօրուքաւոր տղամարդիկ, լաւ սնուած խարտեշահեր երեխաներ : Շատ առողջ ժողովուրդ է, բայց մեծամասնութեան աչքերը անսովոր կերպով թափանցիկ են ու երազուն : Այդպիսի աչքեր տեսել եմ Շուէյցարեայի լեռների հովիւների մօտ եւ ես մտածում էի, որ դրանք այնպիսի մարդկանց աչքեր են, որոնք ապրում են ժամանակից դուրս, իրականութիւնից դուրս :

Սեւանի ափի բնակիչներից մէկը, լայնաթիկունք, վայելչահասակ, խիտ գորշաւուն մօրուքով, կանգնած էր՝ ձեռքերը պահած մէջքի յետեւ ու նայում էր ինքնաշարժին : Կարծես թէ ուզում էր յիշել, տեսե՞լ է ինքն արդէն այդպիսի կառք թէ ոչ :

— Երեւա՞ն էք գնում, հարցրեց նա թաւ ձայնով :

— Այո :

— Երեւանը հեռու է, հաղորդեց նա եւ առանց շտապելու քաշուեց գնաց :

Գիւղի տները հաստատուն են, փայտեայ, թեկուզ եւ շրջակայ հողերը անտառազուրկ են, իսկ լեռները համատարած կերպով հրաբխային ապարներից են, որոնց մէջ ինձ ասացին կան շատ փափուկ ապարներ, որոնք յարմար են շինարարութեան : Տներից մէկում ձկնաբուծական կայանն է, որտեղ ուսումնասիրում են լճի բնակիչների կեանքը : Մի հետաքրքրական փորձ է կատարւում : Սեւանի կապոյտ ջրի մէջ բաց են թողել Լադոգա լճի սիգ ձկան 15 միլիոն ձուդ եւ համոզուած կերպով սպասում են, որ սիգ ձուկը կը յարմարուի մօտ երկու հազար մետր բարձրութեան վրայ գտնուող այդ հսկայական ջրամբարի կեանքին :

Այո՛, ամենուրեք փորձեր ու շինարարութիւն : Այդ շինարարութիւնը այն առաջին բանն է, ինչ աչքի է զարնում՝ երբ մօտենում ես Երեւանին :

Գորշաքար մի քաղաք, բարձրացած արծաթակատար, ամպերի վարդագոյն գլխարկը դրած Արարատ լերան մռայլ զանգուածին պատառին վրայ, — այդ քաղաքը հեռուից ինձ վրայ թողեց շինարարական փայտամածների վանդակի մէջ բանտարկուածի տպաւորութիւն, փայտամածներ՝ որոնց վրայ բանուորների մրջնային կերպարները կարծես անմիջապէս աստուածաշնչական լերան քարէ զանգուածից նոր շէնքեր են ծեփում : Այդպիսի տպաւորութիւն ստեղծուեց այն պատճառով, որ շինարարութիւնը կատարւում է քաղաքի շրջակայքում : Եւ այն տեսնում ես փայտամածների միջից : Քաղաքում կառուցւում են ոչ այնքան շատ, ինչպէս այդ թւաց հեռուից, — աղքատ է Հայաստանը, նա բազմիցս աւերուել է թշնամիների սմբակների տակ, աւերուել այն անասնական ատելութեամբ եւ արեան ծարաւով, որ այնպէս հմտօրէն բորբոքում են քուրմերն այն ոսկէ Աստուծոյ, որի անունն է Դեղին Դեւ :

Այո՛, Հայաստան աղքատ է, սակայն արդէն ուժային մի գերազանց կայան զարդարում է Երեւանը : Նրա զօրութեամբ աշխատում են բամբակազտիչ գործարանները, ձէթի եւ օճառի գործարանը, — քաղաքն առատօրէն լուսաւորուած է : Եռանդուն կերպով առաջ է գնում բանուորական բնակարանների շինարարութիւնը, — երկու մեծ հսկաներ բնակեցուած են արդէն : Ամենուրեք զգացւում է խելօք տնտեսող համարձակ ձեռքը եւ քաղաքի շարժումը մեծ տօների նախօրեակին եղած շարժման բնոյթ է կրում :

Հիանալի կերպով է կազմակերպուած թանգարանը : Նախագծուած են շատ աշխատանքներ, որոնք պէտք է արագօրէն վերակառուցեն քաղաքը, երկրաբանական հետազօտութիւններ են կատարւում ամբողջ երկրում : Եւ արդէն կատարուած է մի յայտնագործութիւն, որ անտարակոյս Հայերին կը տայ նշանակելի միջոցներ երկրի արդիւնաբերութեան ու մշակոյթի զարգացման համար, — Արարատից ոչ հեռու յայտնաբերուած է հրաբխային տուֆ քարի հարուստ պաշար : Այդ շինանիւթից է կառուցուած Նէապոլը եւ Նէապոլի ծոցի ափերէն եղած բոլոր քաղաքները : Սակայն Արարատի տուֆը Վեսուվի տուֆից առաւել ամուր է, նրա մէջ խրուած գամը չի ծակում զանգուածը, ու միաժամանակ հեշտութեամբ կտրւում է, համարեա թէ ինչպէս օճառը : Տուֆից, մշակման վայրում, կարելի է կտրել սիւներ, պատուհանների եւ դռների շրջակալներ, խոյակներ, սիւնապսակներ, ճարտարապետի յանձնարարութեամբ կարելի է նրանից կտրել ցանկացած ծաւալով խորանարդներ :

Նրա պաշարը հարիւրաւոր միլիոն թոներով են հաշւում : Այդ հարստութեան մշակումն արդէն սկսուած է : Արդէն գցւում է ճանապարհ դէպի Անդրկովկասեան երկաթուղին : Մտածում են որ այդ տուֆը աղիւսից աւելի էժան կը լինի եւ լաւ կը գնայ Հիւս. Կովկասի երկրամասը եւ Ուկրայնա, որոնք աղքատ են շինանիւթերով : Հաւանաբար Հայաստանի հրաբխային հողը իր ժողովուրդին կ'ընծայի եւ այլ հարստութիւններ : Երեւանից Թիֆլիս վերադարձի ճանապարհին մենք տեսանք հողի երեսը ելած սեւ աքսիդ, — հրաբխային հայելի :

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

— Գրականութեան բոլոր ճիւղերը մշակեր ենք՝ առաւել կամ նուազ չափով : Ըսէ նայիմ, այս ճիւղերէն որո՞ւն մէջ ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք ...

— «Ետ մնալ» քանի մը տեսակ բան կը նշանակէ ... Նախ, կը նշանակէ թէ որ ճիւղով քիչ զբաղեր ենք, յետոյ որ ճիւղը մշակեր ենք, բայց մէջէն չենք կրցեր ելլել, այսինքն հաստատեր ենք մեր անճարակութիւնը ... Յետոյ. կը նշանակէ նաեւ թէ որ ճիւղերով բնաւ չենք հետաքրքրուեր ...

— Այո, իրաւունք ունիս ...

— Կարծեմ, ամէնէն աւելի ետ մնացած ենք երգիծական գրականութեան մէջ ...

— Պարոնեանը մոռցար ... Օտեանը մոռցար ...

— Ոչ, բայց մէկ կամ երկու ծաղիկով գարուն չըլլար ... Պարոնեանէն ու Օտեանէն ետք ունեցեր ենք ուրիշ շնորհալի երգիծաբաններ ալ, բայց, դարձեալ, չենք կրնար պարծենալ մեր «ծիծաղ»ներով ..

— Ինչո՞ւ : Ես Օտեանին «Թաղականին կնիկը» կարդացած եմ եւ խնդալէն վրաս մարելիք եկած է : Ժամանակին ալ Կավռոշ մը ունէինք ... Ան ինչ սքանչելի բաներ կը գրէր, մանաւանդ երբ Պէյօղլուի կապելաներէն Փարիզի պիսթրօները փոխադրուեցաւ ... Տարեցոյցը չե՞ս յիշեր .. Ամա՛ն, ան ինչ վրան-բաց պատկերներ, խօսքեր, պատմութիւններ, քաշքշուքներ՝ ա լա Փարիզիէն ... Անգամ մը, բնաւ մտքէս չելլեր, Հօռօփիկ Տուտուի արկածները կը կարդայի կնկանս, չելլէ չմարի՞ : Իրաւ կ'ըսեմ, կնիկս մարեցաւ եւ ստիպուած եղայ տօքթորին ձայն տալու ... Աստնկ աղուոր, խնդալիք բաներ գրող, իրաւ չէ մնացեր ... Կարծեմ իրաւունք ունիս, ժամանակին երգիծական գրականութիւն ունեցեր ենք, բայց հիմա տափակ տափակ նիւթերու մասին կը խօսինք — ազգ, դպրոց, պոլշեւիզմ, Տէր-Տէր, վարժապետ, Խրուշչեւ, Միկոյեան, Ամերիկահայերէն, Ֆրանսահայերէն, Երեւանահայերէն ... Ամերիկեան կամ Ֆրանսական երգիծական թերթերը կ'առնես, բերնիդ ջուրերը կը վազեն, մեր երգիծական յօդուածները կարդաս՝ քունդ կուգայ ... Այդ տեսակէտէն, քեզի իրաւունք կուտամ — երգիծական գրականութեան մէջ ետ մնացեր ենք ...

— Երկուքս ալ միեւնոյն եզրակացութեան յանգեր ենք, բայց, վախնամ, տարբեր անկիւններէ կը մօտենանք հարցին ... Դուն «ետ մնացեր ենք» ըսելով ըսել կ'ուզես թէ այսօր Կավռոշներ չունինք ... Իսկ ես «ետ մնացեր ենք» ըսելով ըսել կ'ուզեմ որ այսօր ալ մեր ունեցածը ա լա Կավռոշ երգիծանքն է ...

— Աշխարհաբար խօսէ ...

— Կավռոշը, Եր. Թոլայեան, իր երգիծանքը փողոց իջեցուց ... Որովհետեւ, հաւատաց թէ կրնար Ֆրանսացիին վրանբաց երգիծանքը Հայուն տունէն ալ ներս մտցնել ... Սխալեցաւ ... Եւ իր օրինակին հետեւեցան ուրիշներն ալ ... Մեր երգիծաբաններէն շատերը — բացառութիւնները յարգելի են — իրենց երգիծանքը կը պտըտցնեն Եւայական վրանբաց նիւթերու բոլորտիքը ... Կարծես թէ աշխարհի մէջ արուի եւ էգի պատմութիւններէն զատ երգիծանքի ուրիշ նիւթ չըլլար ... Ըսեմ քեզի որ Ֆրանսացիին կամ Ամերիկացիին «վրան-բաց»ը հայերէնով չի պատմուիր ... Եւ պատմելու ալ պէտք չկայ ... Այն երգիծարանը, որուն ներշնչման աղբիւրը միայն Սեռն է, կիսկատար երգիծարան է ու ծանօթ չէ երգիծանքի այն տեսակին, զոր Անգլիացիներուն «Փընչ»ը կը մշակէ ... Այսօր, գոնէ մեր արտին մէջ, ալ համը փախած է Պօքաչիոյի մը «Տասնօրեակ»ը յիշեցնող երգիծանքին ... Դիմացինը խնդացնելու համար, անպատճառ Սեռ խաղցնելու պէտք չկայ ... Ինչպէս պէտք չկայ Սեռ խաղցնելու՝ Սէրը ներկայացնելու համար ... Մեր երգիծաբանները լաւ կ'ընեն եթէ փողոցներէն ու սրճարաններէն քանի մը յարկ վեր ելլեն որպէսզի ըսել տան մեզի թէ երգիծական գրականութեան մէջ ալ քայլ մը առեր ենք ...

ԽԻՐՈՊԱՑԻ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

ՎԱՆՔ ՄՏԷՔ

Ծանօթ է թէ՝ կիները աւելի երկար կ'ապրին քան այր մարդիկը : Բայց, կիներու ո՞ր դասակարգը աւելի երկարակեաց է :

Մ. Նահանգներու Տայթըն քաղաքի կաթոլիկէ համալսարանի տնտեսական եւ ընկերային գիտութեանց դասախօս փրոֆ. Ֆեչըրի համաձայն, ներկայիս, վանք մտնող քսան տարու երիտասարդուհի մը՝ շատ հաւանականութիւններ ունի 80 տարեկան ըլլալու, մինչդեռ պարզ Ամերիկուհիները, միջին հաշուով հազիւ 76 տարի պիտի կրնան ապրիլ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ինչպէս ասացի, մօրս գերագոյն մխիթարութիւնն էր ամէն երեկոյ կամ կիրակի ցերեկները ծալապատիկ նստել սենեակի մի անկիւնը եւ Աւետարան կարդալ, առաջ մեռած հօրս հոգու, իսկ վերջերն էլ պանդուխտ եղբայրներիս համար :

— Գէորգիս համար գլուխ մը Աւետարան կարդամ, — ասում էր նա եւ մի էջը բաց անում : Բանալուց յետոյ, նախքան սկսել կարդալը՝ նրա պայծառ եւ հրապանակագոյն աչքերը լցւում էին արցունքի կաթիլներով :

Մի գլուխ կարդալուց յետոյ՝

— Գլուխ մ'ըլ Լեւոնիս համար կարդամ :

Մենք բոլորս լցւում էինք խոր եւ դողահար երկիւղածութեամբ, անծանօթ մի սարսուռ պատում էր մեր հոգին եւ մայրիկը դառնում էր մեր աչքին բոլորովին կերպարանափոխուած մի կին : Ընթերցումից յետոյ՝ լուռ աղօթք էր անում : Ամէն անգամ, երբ աւետարանի անցքերի եւ անձնաւորութիւնների մասին հարցեր էինք տալիս նրան՝ նա բացատրում էր իւրայատուկ հասկացողութիւններով :

Մի օր ես պառկել էի սադիրի(*) վրայ եւ կիսաքուն վիճակում էի : Մայրս կարով էր զբաղուած, իսկ մեծ հարսն Աւետարան էր կարդում բարձրաձայն : Յանկարծ հարսն իր ընթերցումն ընդհատեց եւ մայրիկիս դառնալով՝ ասաց .

— Մայրիկ, քըզի բան մի տի հարցնեմ : Աստուածաշնչի մէջ գրուած է, որ օձը խաբեր է Եւան, օձի խօսքով խնձոր կերեր է, վերջը այդ խնձորէն Ադամին ըլ կերցուցեր է, Աստուած երկուքին ըլ պատժեր է ու դրախտէն վռնտեր է, ես գլուխը հէչ չիմ հասկնար ...

Քա, հարս, — ընդմիջեց մայրս, — սուս, չոխուխը(**) կը լսէ :

Մայրս ինձ էր ակնարկում : Մինչեւ այդ՝ ես կիսաքուն էի, կարող էի բոլորովին քնել, բայց մօրս զգուշաւորութիւնը լսելով, բոլորովին զարթնեցի :

— Չօճուխը քնացեր է, — պատասխանեց հարսը :

Մայրս հաստատ լինելով, որ քնել եմ, սկսեց բացատրել օձի պատմութիւնը :

— Հարսնուկ, օղուլ, երկու հատ դաւակ ունիս, ամմա դաս շատ ջահել ես, բան չես գիտեր, — սկսեց մայրս : — Ինչու համար է, որ կնիկներուն երես չեն տար, ժամուն մէջ չեն թողուր, որ կնիկները խորան ելլեն, կնիկ ըսուածը շատ մեղքեր ունի, աշխրքիս շատ մեղքը կնիկներուն վզին է : Ես քըզի ըսեմ ատ պատմութիւնը, դուն մարդու բան մի ըսեր : Եւան չափած օյինի (***) հաներ է, Աստուծոյ խօսքին չի եկեր, ինչու որ դահա Աստուած պսակի հրաման չէր տուեր, Եւան չի համբերեր, գացեր մտեր է Ադամին ծոցը, Աստուած ըլ բարկացեր է, անիծեր ու դրախտէն դուրս քշեր, Օձը կնկան միջի կրակն է, քա, հէչ տեսե՞ր ես, որ էրիկ մարդը կնկայ ձեռք դպցնի, մինչեւ կնիկը պոչը չխաղցնէ : Աչքը քոռնայ Եւային, առանց պսակի չափած օյինի հանեց եւ մեզ ը ձգեց աս կրակին մէջ, թող քիչ մ'ըլ համբերէր, Աստուած պըսակի հրաման կուտար, էն ատենը թող մտնար էրկան ծոցը, գաթէն ուրիշ կնիկ ըլ չի կար որ ձեռքէն առնէր, մէկ մը ինք, մէկ ըլ Ադամն էին ամբողջ աշխրքի մէջ :

Հարսը միայն մի բացագանչութիւն արաւ .

Քա՛ ...

Եւան աննամուս կնիկ է եղեր, խօսքը մէջերնիս, — վերջացրեց մայրս :

X

Մինչեւ հիմա էլ չեմ մոռանայ այն սարսափը, որ ես պատճառեցի իմ բարի մօրը :

Ամառ էր : Տապից փախած՝ ես իջեր մեր տան մութ խզենը (****) եւ պառկել էի հովանալու համար : Չգիտեմ ինչքան էի քնել . երբ մէկն սկսեց իջնել ցած : Ես աչքերս բաց արի եւ սկսեցի դիտել, յանկարծ ներքեւ իջնողը սարսափելի ճիչ արձակեց եւ փռուեց գետին : Ես ցատկեցի անմիջապէս, դրսից վրայ հասան ընտանիքի միւս անդամները :

Գետնին փռուողը մայրս էր : Գրկեցինք եւ տարանք ննջարանը : Զանազան կաթիլներով հազիւ կարելի եղաւ զարթեցնել : Ամբողջովին տժգունել էր, նայում էր վախեցած աչքերով, մէկ՝ մէկին էր յառում, մէկ՝ միւսին — պարզապէս հօրս էր որոնում : Վրայ հասաւ մեծ եղբայրս (մեծ եղբայրս 13 տարով փոքր էր մօրիցըս, անմիջապէս գրկեց մօրս գլուխը եւ հարցրեց .

— Ի՞նչ եղաւ :

Մօրս լեզուն բացուեց :

— Խզենը սատանայ կար, — շշնջաց մայրս, — աչքերը բոցի պէս կը փայլէին :

Մեծ եղբայրս կարծես ցնցուեց : Նա կարծեց թէ մայրիկին մի բան էր պատահել, խելքին մի արատ էր հասել, բայց ես անմիջապէս գլխի ընկայ, մօտեցայ մայրիկիս, գլուխս դրի նրա անուշաբոյր կրծքի վրայ եւ լացով ասացի .

ՎԱՀԱՆ ԹՕԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Թախտ :
(**) Երեխայ :
(***) Ամուսնութիւնից առաջ յղիանալ :
(****) Ներքնայարկ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան եւ զաւակները իրենց կնքահօր՝ Սողոմոն Թեհլիրեանի *կսկծալի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ընտանիքին եւ յիշում Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :*

Այրի Տիկին Վարդիթեր Եզեկեան, զաւակները՝ Հայկուհի եւ Արա եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ԵԶԵԿԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 21ին, 67 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, Մայիս 25, ժամը 14.15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի *գերեզմանատունը :*

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերամէթճեան և զաւակները՝ Պօղոս, Ալեքս եւ Մարի - Քրիսթին կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐԱՄԷԹՃԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Երջանկայիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան բարերարին, կտակակատար Կ. Եզեանցի, Սանասարեան վարժարանի տեսուչներուն, ուսուցիչներուն եւ աշակերտներուն յիշատակի հոգեհանգիստը, այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ : Բոլորին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէի սրահը : Նիւթ՝ Պ. Զ. Խանզատեան պիտի խօսի հայ քարտիսագրութեան մասին, միեւնոյն ատեն ցուցադրելով իր նորատարտ հայ քարտիսագրութեան հսկայ Ալպոմը : Ճշդապահ ըլլալ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՎԻՃԱԿ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մուրատ խումբին :

Այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3էն :

Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին Վիէնի հայրենակիցները :

Հայկական տաք մթնոլորտ :

Հաճելի անակնկալներ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Իսիի խանձասեր *խումբը տարեկան իր առաջին ցերեկոյթը կազմակերպած է այս Կիրակի ժամը 16ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը :*

Հաճելի մթնոլորտ :

Գեղարուեստական բաժին :

Անակնկալներ :

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, այս Հինգշաբթի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Փարիզի եւ շրջանի բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալու հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՋԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Մոնմորանսիի Հայ Ծերանոցին մէջ

Այս Հինգշաբթի՝ Համբարձման տօնին՝ հայկական ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Մոնմորանսիի Հայկական ծերանոցին մէջ կէսօրէ վերջ ժամը 16.30ին :

Սիրով կը հրաւիրուին շրջակայքի հայ հաւատացեալները ներկայ գտնուելու Ս. պատարագին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ :

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ :

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՈՆ

58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise' PARIS 9 - Tél. TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Զ. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, *6 Փլաս Սէն Սիւլփիս :*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

եւ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

Երգ՝ Յարութիւն Ճապուրեան (*կիթառի ընկերակցութեամբ* Լեւոն Պօյաճեանի) *եւ ծանօթ երգիչ՝* ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Արտասանութիւն՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան *եւ ընկեր* Երուանդ Գրիգորեան :

Հայկ. պարեր, մենապար եւ զոյգ պար Լիւսի, Վիգէն եւ Օր. Թարոն :

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի :

Խօսնակ՝ Ընկ. Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը :

Robert Séto et ses Rumbero, vedette d'Europe No1

Առատ եւ մատչելի պիւֆէ : ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ.

Հաղորդակցութեան միջոցներ մեթրօ Սէն Սիւլփիս :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի « Վարանդեան » կոմիտէին կողմէ :

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սթիւտիօ Քրէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար :

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կ'արտասանեն՝ Օր. Փ. Տապաղեան, Օր. Ս. Կարապետեան, Պ. Ս. Չէքէրեան :

Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան :

Կը պարէ Օր. Մութավէլեան, Շամիբամի *եւ հայկական պարեր :*

Կ'երգեն Օր. Ա. Կարապետեան, Պ. Ժագ Թիսօ, *հայերէն եւ ֆրանսերէն* Տիկին Մ. Կարապետեան :

Մուտքը ազատ է :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնի շքեղ սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենապար եւ հայկական պար :

Միրայօժար մասնակցութեամբ Ռոմանի Թատերախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի *եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Մ.* Թաշճեանի, Մ. Գալանեանի եւ Ժ. Լուսեղինեանի :

Կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը մէկ արար :

Մուտքը ազատ է :

×

ԱՄԵՐՍՖՈՈՐԹԻ ՄԷՋ (Հոլանտա)

29 Մայիս, Կիրակի ժամը 3 - 6

«Ասթորիա»յի սրահը

Կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Սէն Լուի *սրահին մէջ, Յունիս 5ին :*

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի եւ նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Տեղի պիտի ունենայ 29 Մայիս, Կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ 27 Մայիս, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, եւ զենումը մատաղցու ոչխարներու, որ Կիրակի օր Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, պիտի բաշխուի, հաւատացեալ ժողովուրդին :

Հոգաբարձութիւնը որոշած է, նոյն արարողութիւնը ամէն տարի կրկնել մայրերու տօնին առթիւ :

Մատաղի ծախքերուն մասնակցելու համար դիմել հոգաբարձութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 26 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8809 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4610

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ծառիս տակը մանիշակ
Ջան գիւլիւմ՝ ջան, ջան.
Իմ եարը բանց քեզ շիշակ,
Ջան ծաղիկ՝ ջան, ջան :

Հայ աշուղ ժողովուրդը Գողթան եր-գերէն սկսեալ դարերու ընթացքին յօրի-նած է հազարաւոր քառեակներ, եղանակ մըն ալ յարմարցնելով անոնց :

Շուրջ հազար քառեակներ — ծանօթ Ջան գիւլիւմ անուան տակ — հասած են մեզի: Անոնք կ'երգուէին երէկ՝ Երկրին մէջ Համբարձման տօնին՝ Վիճակ հանե-լու առթիւ :

Ընդհանրապէս ռամկական ոճով եւ միամիտ բովանդակութեամբ խմբագրը-ուած են այս քառեակները, առանց գրա-կան յաւակնութեան, յաճախ Թուրքերէն բառերով խառն: Անունը իսկ Թուրքերէն է՝ Ջան գիւլիւմ (Արեւմտահայ հնչումով ճան կիւլիւմ = հոգիս՝ վարդս) :

Անմահն Կոմիտաս վարդապետ հայկա-կան գաւառներու մէջ իր պրպտումներու ընթացքին երեւան հանած է անոնցմէ մաս մը եւ դաշնաւորած, ինչպէս վերի քառ-եակը՝ հրատարակուած Մ. Մ. Մխան-թարեանցի Քնար Հայկականին մէջ, տպ-ուած 1868ին՝ Ս. Պետերբուրգ: Մխան-թարեանց 92 տարի առաջ հաւաքած է 104 քառեակ Ջան գիւլիւմ (էջ 158–166) :

Ուրիշ հեղինակ մը՝ Հ. Տէր Աստուածա-տուրեան՝ Կ. Յ. Բասմաջեանի Բանա-սէրին մէջ հրատարակած է 600 տուն «Ջան - գիւլում - Համբարձման վիճակ», լոյս տեսած նաեւ իբրեւ գիրք՝ Փարիզ, 1903ին: Տ. Զիթունի 1919ին Պոլսոյ մէջ լոյս ընծայած է «Համբարձման վիճակ» գրքոյկը: Իսկ Վիէննայի Մխիթարեան տպարանը 1956ին հրատարակեց՝ «Համ-բարձման տօնը եւ հայ ժողովուրդի վի-ճակախաղը»՝ աշխատասիրութեամբ մե-ղուաջան պրպտող Հ. Եփրեմ Պօղոսեանի:

Վիճակ հանելու օր էր Համբարձումը: Տօնը՝ հարսնցու աղջիկներու, որոնք ա-կընդէտ եւ սրտատրոփ կը սպասէին այդ ցանկալի օրուան, գիտնալու համար թէ ինչ «բախտ» պիտի վիճակուէր իրենց ...

Կրօնական - եկեղեցականէն աւելի հայկական ազգային եւ իսկապէս ժողո-վրդական տօն էր Համբարձումը աւան-դապաշտ Հայութեան համար :

Կարելի չեղաւ արեւմուտք փոխադրել վիճակ հանելու հայկական այս յուզիչ աւանդութիւնը: Տարագրութեան առա-ջին տարիներու պղուչաւոր փորձերէն ետք բոլորովին մոռացութեան տրուեցաւ անիկա, պայմաններու պարտադրանքին տակ :

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ծնած մեր հարսնցու աղջիկները «սափորն ու-րին» սիրատոչոր չեն վազեր եօթն աղբիւ-րէ ջուր լեցնելու եւ եօթը տեսակ ծաղիկ հաւաքելու համար դաշտերէն :

Ֆրանսայի Հրջանին մէջ Համբարձումը դարձած է Մանուկներու Հաղորդութեան Օր :

Ազգապահպանման մեր ճիգերուն մաս կը կազմէ նաեւ այս արարողութիւնը, քանի մը տարիէ ի վեր: Հայ մանուկը, նորագոյն սերունդը Հայաստանեայց Ե-կեղեցիին, իր ազգութեան կապելու, ա-նոր մէջ հայկականութիւնը արթնցնելու եւ զարգացնելու միջոցներէն մէկն ալ այս է :

Հայ դպրոցական աղջիկն ու տղան կը տեսնեն թէ ինչպէս իրենց ընկերուհիներն ու ընկերները որոշ տարիքի մը հասնե-լով՝ «հարսանեկան»ը յիշեցնող հա-գուստներով իրենց «առաջին Հաղորդու-թիւն»ը կ'առնեն: Բարի նախանձ մը կը ծնի իրենց մէջ:

Նոր օրերու Համբարձումը կուգայ ափրկելու կացութիւնը »:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Ապահովութեան Խորհուրդը կը շարու-նակէ քննել խորհրդային բողոքը «Իւ 2» օդանաւի միջադէպին առթիւ: Խորհրդա-յին ամբաստանութենէն եւ Ամերիկայի պաշտպանողականէն ետք, խօսք առած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատուիրակները ու իւրաքանչիւրը բացատրած է իր կա-ռավարութեան տեսակէտը ու դիրքը :

ՄԱԿ-ի մօտ Ֆրանսայի մնայուն պատ-ուիրակը՝ Արման Պերար յայտարարած է՝ « չեմ կարծեր որ Ամերիկա յարձակողա-կան նպատակ ունեցած է: Մինչեւ իսկ Կրեմլինի յայտարարութիւնը եւ յայտ-նած տեսակէտները ոչինչ կը փաստեն այս մասին :

« Իրականութեան մէջ, Մայիս 1ի մի-ջադէպը, զոր կը դատապարտէ Խ. Միու-թիւնը, կը մտնէ տեղեկութիւններ հաւա-քելու գործողութեանց սահմանին մէջ :

« Ֆրանսա կը փափաքի որ պետութիւն-ները կարենան դադրեցնել նման գործո-ղութիւններ : Սակայն, քաղաքական ներ-կայ պայմաններուն մէջ, ուր կասկածը եւ անվստահութիւնը բոյն դրած են եր-կու ճակատներէն ներս, ո՞ր պետութիւնը իրաւունք ունի առաջին քարը նետելու միւսին վրայ այս մարզին մէջ :

« Խ. Միութիւնը որ այսօր կը վրդովի, վստա՞հ է թէ զերծ կրնայ մնալ ամբաս-տանութիւններէ: Եթէ այն օրէնքը որ կը մատնանշէ ինք գործադրութեան դրուած ըլլար, Խ. Միութիւնը, 1945էն ի վեր բազմաթիւ անգամներ Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ պիտի ամբաստան-ուէր, Մ. Նահանգներու, Քանատայի եւ Ատլանտեան Ուխտի բոլոր երկիրներուն մէջ գաղտնի աշխատանքներ տարած ըլ-լալուն համար:

« Եթէ չէ եղած, կը նշանակէ թէ որքան ալ ցաւալի ըլլայ, նման գործունէու-թիւնները ընդունուած են լռելեան :

« Ֆրանսա չի կարծեր թէ խաղաղու-թիւնը վտանգող փաստեր ներկայացուած են: Եթէ ճիշդ է որ Խ. Միութիւնը իր երկրին վրայէն կատարուած թռիչք մը կը նկատէ բռնաբարում հողային իր իրա-ւունքներուն, ապա պէտք չէ մոռնալ որ օդանաւը անզէն էր եւ չէր կրնար միջազ-գային կարգ ու սարքը փոխել: Այզընհա-ուըրի յայտարարութիւնը, Փարիզի մէջ եւ Ամերիկայի պատուիրակին հաստա-տումը այստեղ ցոյց կուտան թէ Խ. Մի-ութիւնը իրաւունք չունի խաղաղութիւնը վտանգուած նկատելու :

« Ինչ կը վերաբերի հիւլէական ռում-բով զինուած ամերիկեան օդանաւերու թռիչքը խորհրդային սահմաններու վր-րայ, Ֆրանսայի պատուիրակը զիտել տը-ւած է թէ ամէն անգամ որ Արեւմուտք անակնկալ յարձակում մը կանխելու շուրջ դրական եւ գործնական առաջարկ-ներ ներկայացուցած է, Խ. Միութիւնը ձեւը գտած է մերժելու :

« Այս կացութեան պատասխանատու-ները, աւելցուցած է Ֆրանսայի պատ-ուիրակը, անոնք են որոնք տեւաբար կը յայտարարեն թէ ի վիճակի են աշխարհի միւս մասը ջնջելու: Այս սպառնալիքը կը վերնայ երբ կը հաստատուի ամբող-ջական եւ հաւասար զինաթափութեան դրութիւն մը եւ հսկողութիւն մը:

« Ինչպէ՞ս կարելի է այպանել օդանա-ւերու թռիչքը, երբ «Սպուտնիկ»ներ տե-ւաբար օտար երկիրներէ կ'անցնին: Այս միջոցիս, շեշտած է Պերար, Խորհրդային արբանեակ մը կ'անցնի ամէն օր Ֆրան-սայի վրայէն :

« Այս մասին ըսուած ու խօսուածները ապարդիւն պիտի մնան ցորչափ ցաւին արմատը չի քննուիր: Պէտք է վերջ դնել համատարած քանդումի սպառնալիքին : Բոլոր ժողովուրդներն ալ կը յուսային որ Փարիզի մէջ Զօրս Մեծերը պիտի յաջո-ղէին միջազգային լարուած կացութեան վերջ դնելու առաջին քայլը առնել :

« Խորհրդային Միութեան մերժումը, հակառակ անոր որ ինքն էր առաջարկո-ղը, ամէն առիթով, խոր յուսախաբու-թիւն ստեղծեց :

Ֆրանսայի պատուիրակը եզրակացու-ցած է թէ այս պայմաններու տակ Ֆր-րանսա չի կրնար քուէարկել Ամերիկան դատապարտող բանաձեւ մը :

Անգլիոյ պատուիրակը՝ Սըր Տիքսըն իր կարգին յայտարարած է, թէ Խորհրդա-յին ամբաստանութիւնները չափազան-ցուած են, մեծ չափերով եւ չեն արդա-րացներ Վեհաժողովը ձախողեցնելու ի-րենց փորձը :

Արժանթինի, Ազգ. Զինաստանի եւ Ի-տալիոյ պատուիրակները իրենց կարգին դէմ են Խորհրդային որոշումին (դատա-պարտել՝ Մ. Նահանգները): Լեհաստան, ընդհակառակն, համաձայն գտնուած է :

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԸ ԿԱՏՂԱԾ Է

1126 ՄԵՌԵԱԼ, ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ, ՀԱԶԱՐԱ-ԻՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ, 500.000 ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

Չիլիի աղէտը չվերջացած, Խաղաղա-կան Ովկիանոսը անանխընդաց կատաղու-թեամբ կը քանդէ ամէն ինչ: Ջուրը, հո-ղը, կրակը իրար եկած շաբաթ օրուընէ ի վեր կը պայքարին մարդոց դէմ :

Ցարդ կարելի չէ գիտնալ Ճափոնի զո-հերու ճիշդ թիւը: 1126 մեռեալներ և հա-զարաւոր վիրաւորներէ զատ, 500.000 հոգի, անապաստան, կը փախչին:40.000 տուներ փլած են, բայց դժբախտաբար այս թիւերէն ոչ մէկը վերջնական է :

Վերջին լուրերու համաձայն կ'ըսուի թէ աւելի քան 1400 մեռեալներ կան Չիլիի մէջ :

ՆԱՍԸՐ Կ'ԱԶԳԱՅՆԱՑՆԷ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐԸ ԶԵՐԾ ԿԸ ՄՆԱՆ

★

Մայիս 24ի հռովարտակով մը Նասըր ազգայնացուց թերթերը եւ պարբերա-թերթերը: Օրէնքը կը վերաբերի 13 թեր-թերու. — Կարգ մը օտար լեզուով թերթեր զերծ կը մնան: Նասըր կ'ուզէ այս ձեւով բովանդակ մամուլը դնել «ազգա-յին Միութիւն» կուսակցութեան հակա-կշռին տակ: Ազգ. Միութիւնը քաղաքա-կան միակ արտօնուած կուսակցութիւնն է: Հռովարտակը կը շեշտէ թէ «Ազգ. Միութիւնը» նոր կազմակերպութիւններ պիտի ստեղծէ եւ նշանակէ նոր տնօրէն-ներ ու խմբագիրներ :

Այս որոշումէն զերծ մնացած թերթերն են. — Ժուրնալ տը լ'Էժիփթ եւ Ռեֆորմ (ֆրանսերէն) չորս յունարէն թերթեր եւ երկու հայերէն (հաւանաբար Յուսաբեր եւ Արեւի է ակնարկը):

Հռովարտակը կը ճշդէ նաեւ թէ Ազգ. Միութիւնը տէր կը կենայ նաեւ շէնքե-րուն եւ թերթերուն առեւտրական բաժ-նին :

Նասըր ազգայնացուց նաեւ Գահիրէի հանրակառքերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՕԹ ԳԻՏՈՒՆ ԺՈՐԺ ՔԼՕՏ մեռաւ առջի իրիկուն, 90 տարեկանին: Ստեղ-ծագործ բացառիկ միտք մը ունէր եւ գի-տութիւնն ու քիմիագիտութիւնը շատ բան կը պարտին իր հանճարին: Գրաւման շրջանին համակիր մը եղած էր Գերմա-նացիներուն, ինչ որ պատճառ դարձաւ իր դատապարտութեան 1945ին: 1949ին շը-նորհիւ Գիտութեանց Կաճառին դիմումին ազատ արձակուեցաւ :

ԼՈՒԻ ՄԱՌԷՆ մեռաւ 89 տարեկանին : Երեսփոխան 1905էն ի վեր, նախարար եղած է զանազան դահլիճներու մէջ: Փոխ վարչապետ էր 1940ին, Ռենոյի կառավա-րութեան մէջ:

ՅՈՒԼԻՍ 1էն սկսեալ ծայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի տուրքերը պիտի բարձրա-նան: Ձայնասփիւռ 25 Ն. Ֆ. (նախապէս քսան), հեռատեսիլ 85 (նախապէս 75):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը երկուշաբ-թի օր վերսկսաւ իր նիստերը, 10 օր «արձակուրդ» ետք: Իսմէթ Ինէօնիւ ներկայ չէր, քանի որ պատժուած է, բայց ընդդիմադիր երեսփոխանները ներ-կայ էին եւ գիւղացիական Ազգ. կուսակ-ցութեան անունով (չորս երեսփոխան ու-նեցող պզտիկ կուսակցութիւն մը) բանա-ձեւ մը ներկայացուցին քննութիւն մը պահանջելով կառավարութեան բռնած դիրքին համար :

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ արբանեակ մը որ եր-կու թոնէն աւելի կը կշռէ, յաջողու-թեամբ արձակուած է առջի օր, Ամերի-կացիներուն կողմէ: Արուեստական ար-բանեակին անունն է՝ «Միտաս»: Երեւան պիտի կարենայ հանել ու ճշդել ուղղու-թիւնը աշխարհի որեւէ մէկ վայրի մէջ արձակուած օտար հրթիռի մը: Պաշտ-պանութեան համար կարեւոր եւ յատու միջոց մըն է քանի որ կարելի պիտի ըլլայ խորհրդային արձակուած հրթիռէ մը տեղեակ ըլլալ անմիջապէս (քանի մը երկվայրկեան ետք):

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ խորհրդա-րանին մէջ, Ատընաուըր յայտարարած է « Խ. Միութեան վարչապետին բուռն քն-նադատութիւնները ցոյց կուտան թէ կա-րելի չէ համաձայնութիւն գոյացնել Գերմանիոյ հարցին շուրջ»: Ըսած է նա-եւ՝ «Փարիզի մէջ Խ. Միութիւնը զար-մանալի կերպով պատասխանատուու-թեան անգիտակցութիւն ցոյց տուաւ »:

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ, նոպէլեան մըր-ցանակաւոր եւ խորհրդային ականաւոր գրող, սրտի տագնապի հետեւանքով, եր-կու շաբաթ է ծանր վիճակի մէջ է :

ՎԻՇԻԻ մէջ մեռած Այրի Տիկին Էքի-նա, մէկ միլիառ (հին ֆրանք) կտակած է Փասթէօր Հաստատութեան :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ արտաքին նախարարու-թեան մէկ բանբերը յայտարարած է թէ Խորհրդային փոխ - վարչապետը՝ Մի-կոյեան տարեկանաարձակուրդը անցընելու համար Սեւ Ծով կը գտնուի: Անուղղակի կերպով կը հերքուի Միկոյեանի շնորհա-զրկումի պարագան զոր անգլիական թեր-թերը հաղորդած էին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցու-թիւնը համաձայն չէ վարչապետ Խրուշ-չեւի հետ: Արդարեւ, մինչ խորհրդային թիւ 1ը, Փարիզէն մեկնած պահուն յայ-տարարեց թէ Զօր. տը Կօլ ամէն բան փորձեց յաջողցնելու համար վեհաժողո-վը, կեդրոնական կոմիտէն կը շեշտէ թէ տը Կօլն էր որ ձախողեցուց ժողովը :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ Ցառաջ վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թի-ւը՝ Շաբաթ :

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերվարական Ժիւլ Մոք հրատարակած է փոքրիկ գործ մը ծանօթացնելու համար արդի ընկերվարութիւնը։ Կարեւոր գլուխ մը յատկացուցած է ցոյց տալու համար ընկերվարութեան տարբերութիւնները։ Մոսկուայի վարիչները կը կրկնեն թէ ընկերվարական պետութիւն մըն է Խորհրդ. Միութիւնը, որ կը յառաջդիմէ դէպի համայնավարութիւն։ Ընկերվարականին համար արդէն համայնավար պետութիւն մըն է։

« Համայնավարութիւնը ռուս ընկերվարութեան մէկ ճիւղն է, բաժնուած 1907ին առաջին յեղափոխութեան ըլսպումէն ետք, որ իշխանութեան տիրացաւ 1917 Նոյեմբերին Քերենսկիի առժամեայ կառավարութիւնը տապալելով »։

Պատմական սխալ մըն է տրուած տեղեկութիւնը։ Ռուս պատմաբան Միլիուքով եւ իրաւաբան Պ. Նոլտէ կ'ընդունին թէ ազատական շարժումէն ծնաւ ընկերվարութիւնը, որ թափանցելով համալսարաններէն ներս բոյն յատկանիշ մը ստացաւ, որուն հակազդեց կառավարութիւնը բուռն ճնշումներով։ Ռուս սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութիւնը հիմնուեցաւ 1898ին, դարձաւ բանուորական կուսակցութիւն։ 1903ին բաժնուեցաւ երեք հակամարտ ճիւղերու՝ բոլշեւիկ կամ մեծամասնական, մենշեւիկ կամ փոքրամասնական եւ յեղափոխական ընկերվարական։ Ռուս յեղափոխութիւնը ծագեցաւ ընկերվարական, ազատական եւ ժողովրդական միացած ճիգերով։ Լենին, որուն բարձի գիրքն էր Ժորժ Սորելի «Խորհրդածութիւններ բռնութեան մասին», յաջողեցաւ տապալել ընկերվարականներէ եւ չափաւորներէ բաղկացած կառավարութիւնը եւ հաստատեց բանուորա-գիւղացիական իշխանապետութիւնը։

« Քառասուն տարուան իշխանութեամբ, միշտ խիստ եւ երբեմն անողոք, Խորհրդ. Միութիւնը թշուառ եւ յետամնաց երկիրը դարձուց աշխարհի երկրորդ ճարտարարուեստական պետութիւնը եւ կը յուսայ գերազանցել Միացեալ Նահանգները տասնամեակի մը ընթացքին։ Միխանգամայն ընդլայնեց երկրին սահմանները, խորհրդայնացուց տասնեւմէկ երկիրներ, այսօր մէկ միլիառ մարդ կ'ապրի համայնավար վարչաձեւին տակ։ Այս ծաւալումը, իրականացած քառասնամեակի մը մէջ, աննախընթաց է պատմութեան մէջ։ Եկեղեցին քսան դարերու հիմնարկութեամբ երբեք անգամ նըւազ հաւատացեալներ ունի Լենինի նիւթապաշտ կրօնքի հետեւողներէն, հաւատացեալ կամ հպատակ »։

Ֆրանսացի ընկերվարականը կը հաստատէ ամէնուն ծանօթ իրողութիւն մը, կը զգուշանայ բացատրութիւն մը տալէ, կը բաւականանայ ըսելու թէ համայնավարութիւնը կրօնք մըն է, թէեւ կը ժխտէ ամէն կրօնք, որովհետեւ անվիճելի վարդապետութիւն մը կ'ընդունի համայնավար մտածումի վարպետներուն վարդապետութիւնը, որովհետեւ հաւատացեալները անսահման նուիրում ունին կուսակցութեան եւ պետին հանդէպ, որովհետեւ ուժեղ կարգապահութիւն ունին ընդունուած կամ պարտադրուած, կրօնք մըն է դարձեալ որովհետեւ միութիւն մը կայ մտածումի եւ գործի մէջ։

Միեւնոյն յատկանիշները ցոյց կուտան ընկերվարութեան համար բոլոր ուսումնասիրողները։ «Ընկերվարութեան հոգեբանութիւնը» գործին մէջ Կիւսթավ Լը Պոն կը գրէր թէ թշուառներու, դըժգոհներու կրօնն է ընկերվարութիւնը, որուն առաքեալները կը ջանան յեղաշրջել մարդկային ընկերութիւնը։

Լենինի համայնավարութիւնը Ժիւլ Կետի ընկերվարութեան եւ մասնաւորաբար Ժօրեսի եւ Լէոն Պլումի ընկերվարութեան նման ծնունդ առած է Մարքսի գործէն։ Ուրեմն աղբիւրը նոյն է, վարդապետութիւնը նոյնը կը մնայ՝ «Վերջ դնել ընկերային արտադրութեան միջոցներու գլխաւոր պատճառին, դասակարգերու ջնջումով»։ Ընկերութիւնը հիմնըւած ըլլալու է ոչ թէ շահի հետապնդումին վրայ, այլ պահանջի գոհացման վրայ։ Այդ ընկերութիւնը պիտի իրականանայ արտադրութեան միջոցներու ընտականացումով։ « Համայնավարները իրականացուցած են գրեթէ ամբողջապէս ճարտարարուեստի մէջ եւ մասնակի՝ երկրագործութեան մէջ »։

Ընկերվարութիւն եւ համայնավարութիւն կը տարբերին կուսակցական կազմակերպութեամբ եւ գործունէութեամբ։ Բոլշեւիկները «գործող, մարտնչող փոքրամասնութիւններ» ունին, որոնք մարզուած, կարգապահ եւ յանդուգն բջիջներ կը կազմեն եւ բաժնուած են ամէն ձեռնարկի մէջ։ Ընկերվարութիւնը նման կազմակերպութիւններ չունի, մանաւանդ թաքուն խումբեր բանուորներու մօտ գործող եւ կը զատապարտէ ամէն թաքուն կազմակերպութիւն ժողովրդավար իրաւակարգի մը մէջ։

Ընկերվարութեան նպատակն ալ յեղափոխական է, քանի որ կը փափաքի յեղաշրջել սեփականութեան ընկերային եւ իրաւական վիճակը, բայց յեղափոխական միջոցներէ հեռու կը մնայ։ Ընկերվարականը կը պարզէ իր վարդապետութիւնը, կը ջանայ համոզել ունկնդիրները թէ լաւագոյն ընկերութիւն մը պիտի կազմըւի, ուր ընկերային անարդարութիւնները վերջ պիտի գտնեն։

Համայնավարները կը պարտադրեն իրենց վարչաձեւը առանց նկատի առնելու ժողովուրդներու քաղաքական, տնտեսական եւ մտաւոր պատրաստութիւնը։ Ռուսիա, Ալպանիա եւ Մոնկոլիա նուազ հասուն եւ նուազ պատրաստ էին նման ձեւափոխութեան մը։ Ընկերվարութեան համար « յեղափոխութիւնը կ'ենթադրէ պատրաստութիւն մը իրերու մէջ»։ Քաղքենի ընկերութիւնը պատրաստուելու է յամրօրէն ընկերվարական ընկերութեան։

×

Ընկերվարականներու համաձայն երեք տարբեր իրարու յաջորդելու են, նախ պատրաստութիւն միտքերու, յետոյ իշխանութեան տիրացում եւ վերջապէս ձեւափոխում։ Համայնավարները, ընդհակառակն կը շրջեն կարգերը, իշխանութեան գրաւում յեղափոխութեամբ եւ պարտադրութիւն իշխանութեան ինչ ալ ըլլայ երկրին վիճակը։

Համայնավար իշխանապետութիւնը փոքրամասնութեան մը իշխանապետութիւնն է կուսակցութեան անդամներուն վրայ, բանուոր եւ գիւղացի դասակարգերու վրայ։ Այս փոքրամասնութիւնն ալ իշխանապետին կողմէ նշանակուած անձեր են։

Ընկերվարականները կը փափաքին իշխանութեան հասնիլ քաղաքական ազատ ընտրութիւններով եւ մեծամասնութեան քուէարկութեամբ պաշտպանելու իրաւազրկուածներու իրաւունքները։

×

Համայնավարները միակ կուսակցութեան մը տիրապետութիւնն ու գոյութիւնը կ'ընդունին, կը մերժեն ընդդիմադիր որեւէ կազմակերպութիւն, կը չփոթեն դասակարգ եւ քաղաքական կուսակցութիւն։ Ընտրութիւնները խաբկանք են, որովհետեւ վերէն տրուած հրահանգներու համաձայն նոյն անձերը կ'ընտրուին։ Ընկերվարականները կը կառավարեն սկանտինաւեան երկիրները, Աւստրիա, բայց ոչ մէկ երկրի մէջ կը մերժեն փոքրամասնութեան մը, ընդդիմադիր խումբի մը գոյութիւնը, իշխանութենէ կը քաշուին՝ երբ փոքրամասնութեան մէջ կը մնան ընդհանուր ընտրութեանց առեն եւ եթէ երեսփոխանական ժողովի մէջ անվստահութեան քուէ ստանան։

Ընկերվարականները հաւատարիմ կը մնան ժողովրդավար սկզբունքներու։ Օրակարգի որեւէ հարց քննութեան կը յանձնուի իւրաքանչիւր խումբի եւ վարէն վեր կը հասնին որոշումները։ Կուսակցութեան վերին մարմինը, ընտրուած մեծամասնութեան քուէով, կը յարգէ մեծամասնութեան որոշումները։ Ստալին իր շուրջ հաւաքած էր քաղաքական Պիւրոյի անդամները, որոնք իր ստեղծած մարդիկն էին եւ հաստատած էր անսահման իշխանութեան եւ անձնաւորութեան պաշտամունքը։

Ընկերվարական կուսակցութիւնները լայնօրէն ապակեդրոնացած են, մինչդեռ համայնավար կուսակցութիւնը սերտօրէն կեդրոնացած է։ Իւրաքանչիւր խմբաւորում լայն ինքնավարութիւն ունի ընկերվարութեան մէջ, համայնավար կուսակցութեան մէջ ոչ մէկ ինքնավարութիւն գոյութիւն ունի, կեդրոնական կոմիտէն կը ղեկավարէ բովանդակ կազմակերպութիւնը։

Ֆրանսացի ընկերվարականները ամէնէն առաջ Ֆրանսացիներ են, համայնավարները կը հետեւին Խորհրդ. Միութեան վարիչներուն։ Լուռ մնացին «մաքրագործումներ»ու առեն եւ նոյնիսկ երբ Խրուշչեւ դատապարտեց Ստալինի բարբարոսութիւնները։ Ֆրանսացի ընկերվարականները միջազգայնական են եւ կը գործակցին « եղբայր-կուսակցութիւն»ներու հետ, սակայն միշտ նկատի կ'առնեն իրենց սեփական հայրենիքի շահերը։

Ընկերվարութիւնը կը տարբերի համայնավարութենէն բարոյական տեսակէտով ալ։ Համայնավարին համար նպատակը կ'արդարացնէ միջոցները։ Իշխանութեան հասնելու համար ամէն միջոց գործածելու է։ Լենին կը յանձնարարէ « Ընդունիլ ամէն զոհողութիւն, խորամանկութեան դիմել, որդեգրել ապօրինի եղանակներ, ծածկել երբեմն ճշմարտութիւնը թափանցելու համար բանուորական միութեանց մէջ, հոն մնալու եւ իրագործելու համար համայնավարի պարտականութիւնը »։

Ցանձնարարելի են խաբեբայութիւն, ստախօսութիւն։ Ընկերվարական Ժօրես 1903ին երիտասարդութեան կ'ըսէր. «Քաջութիւնը խաչալին դիմել եւ իրականութիւնը հասկնալ է, փնտռել ճշմարտութիւնը եւ յայտնել, չենթարկուիլ ... թական սուտի օրէնքին »։

Ժիւլ Մոք մոռցած է գրելու թէ ... համայնավարութիւնը մօքի վիճակ ... է, շարունակութիւնն է այն վարդապե... տութեան, որ ատելութիւն կը ... Արեւմուտքի դէմ, արեւմտեան քաղա... կրթութեան դէմ, համոզուած թէ Եւր... պա անկումի մէջ է եւ Ռուսիա ... առաքելութիւնն ունի վերակենդանա... լու մարդկութիւնը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՋԻՒԱՆՈՒ ՔՆԱՐԸ

Հայպետհրատը լոյս ընծայեց հայ ժո... ծանուն գուսան Ջիւանու հատընտիր եր... բանաստեղծութիւններ ստուար ժող... վածուն՝ «Ջիւանու քնարը» խորագրով։

Ընթերցասէր հայ աշխատաւորը ի... գրասեղանի վրայ ունեցաւ մեծ գուսան... ոչ միայն մինչեւ այսօր հանրայայտ դար... ձած երգերը, այլեւ այն երգ-բանաստե... ծութիւնները, որոնք դեռ ոչ մի անգամ... առանձին հրատարակութեամբ լոյս ըն... ծայուած չլինելով՝ ցիրուցան ապրել ... անցեալի այս կամ այն պարբերական...

Ճիշդ եւ արդարացի կը լինի, եթէ ժող... այս գրախօսականի հէնց սկզբում նշենք... որ « Ջիւանու քնարը» ժողովածուն ... հիւ կազմող եւ ծանօթագրող Աղասի Ս... հակեանի բարեխիղճ եւ մանրակրկիտ ... խատանքի, հրապարակ է եկել ... լիարժէք, կարելի է ասել՝ գիտական ... գործ։

Ժողովածուն բաղկացած է ներածու... թիւնից, վեց բաժիններից եւ հմտա... ծանօթագրութիւններից, որոնք ... մեկնաբանում են Ջիւանու այլաբանօր... գրուած երգ-բանաստեղծութիւնների ... մաստը։

Ջիւանու ստեղծագործութիւնը հայ գր... րականութեան պայծառ էջերից է, ... մէջ անդրադարձել են 19րդ դարի երկ... րորդ կէսի եւ 20րդ դարի սկիզբի ... կեանքի բախտորոշ իրադարձութիւնն... րը։ Դա մեր ժողովրդի ազգային զար... թօնքի, ինքնագիտակցման բուռն շրջա... նըն էր, երբ Անդրկովկասի միւս ժողո... վուրդների հետ հայ ժողովուրդը եւս ... թափում էր միջնադարեան յետամնացու... թեան, աւատապետական կապանքները ... ոտք էր դնում նոր դարաշրջան։ Այդ ... ջաղարձային յեղաշրջումին, սակայն ... ուղեկցում էին մեր պատմութեան ... ռանձնայատուկ բազմաթիւ ծանր հան... գամանքներ՝ գաղթ, զանգուածային ... գաղթականութիւն, կոտորած, օտար իշխո... ների վայրի ճնշում եւայլն։ Իր ազգա... զարթօնքի ճանապարհը հայ ժողովուր... անցնում էր հրով ու սրով, արեամբ ... պանելով իր հոգեւոր մշակոյթի բարգ...

ԱՆՏՈՆ ԳՈՃ

Բայց ինչ ալ ըլլային իր սրամտութեանց արժէքն ու գումարը, առոնք պիտի չբաւէին իր մուտքը արդարացնելու ուխտեալներու պատմութեան մէջ։ Անտոն Գոչ աւելի յարգելի տիտղոսներ ունի այդ պատւին համար։

Նախ իր պայծառ իմացականութիւնը որով անիկա կը յաջողէր այնքան ողջմտօրէն դատելու իր միջավայրի դէպքերն ու դէմքերը, եւ որով ինքն իրմով դարձած էր կենդանի պատմութիւնը — ափսոս, անգիր — իր ժամանակի ազգային կեանքին եւ անոր յարակից միջազգային անցքերուն։

Յետոյ իր անպարտելի յոյսը զոր անիկա չդադրեցաւ սնուցանելէ նոյնիսկ երբ ցեղային թշնամին արիւնով ու աւերով ծածկեց հայրենի հողը, նոյնիսկ երբ մեր մեծ դաշնակիցները, թշնամիին ժանիքներէն խլուած մեր նորածին ազատութիւնը անմարդավայել մարդահաճութեամբ մը, անգամ մըն ալ գազանին դժոխատիպ կլափը նետեցին։

Վերջապէս իր հերոսավայել յանդգնութիւնը որով անիկա նետուեցաւ հայ ազատագրական պայքարին մէջ։ Յեղափոխականը ոչ միայն իր անձը կը վտանգէր, այլ իր բոլոր սիրելիները կը մատնէր մարդախողխող թշնամիի մը կատաղութեան։ Անտոն Գոչ լաւ գիտէր այս պարագան, բայց այս արիւնոտ հեռանկարը չկրցաւ կասեցնել իր խոյանքը դէպի սուրբ գործը։ Խանդավառութեամբ էր որ մտաւ Եըլտըզի ռումբի կազմակերպութեան մէջ եւ, ինչպէս կ'երեւայ, բաւական կարեւոր մասնակցութիւն մը բերաւ գործին, քանի որ մահուան դատապարտուեցաւ։ Յաջողեցաւ խուսափիլ ոստիկանական հետապնդումներէն եւ ապաստանիլ Ֆիլիպէ (Պուլկարիա), ուր քիչ ատենէն հիմնեց իր սեփական տպարանը։ Հոս գոհ եւ հանգիստ էր ոչ միայն անոր համար որ իր գործը կը բարգաւաճէր, այլ որովհետեւ կըրնար ձեռնարկին հասոյթը յատկացնել կուսակցական նպատակներու։ Բայց իր կեանքի այս խաղաղ շրջանն ալ կարճ եղաւ, քանի որ Ապտիւլ Համիտի լրտեսները իր ինքնութիւնն ու հասցէն երեւան հանած էին եւ վախ կար որ երկրին կառավարութիւնը, որ այդ թուականին տակաւին կը գտնուէր Օսմանեան գերիշխանութեան ներքեւ, պարտաւորուէր զինք յանձնելու Թուրք ոստիկանութեան։ Այս երկրորդ վտանգէն ազատելու համար հեռացաւ Պուլկարիայէն։

Ֆիլիպէէն կ'անցնի Ժընեւ, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, հսկելու համար ամսաթերթի վարչական գործերուն։ Այս ... պաշտօնի սկիզբէն իսկ, Անտոն Գոչ ... պարանական արհեստին վերաբերեալ ... երկար փորձառութեան եւ խղճամիտ ... խատանքին շնորհիւ շուտով գնահատ... ցաւ կուսակցութեան ղեկավարներէն ... Դաշնակցութեան մէջ գնահատուիլ կը ... չանակէ հետզհետէ աւելի ծանր ... տակ մտնել, առանց նիւթական վարձ... տրութեան յոյսի։

Բոլոր այն Հայերը որոնք որեւէ ... թով «Դրօշակ»ի խմբագրատունէն անց... են եւ հոն Անտոն Գոչին հանդիպել... ճոյքն ունեցած են, իրենց միտքին ... անքակտելիօրէն զուգորդուած կը ... այս նուիրական յարկին եւ իր ... հիկ պահակ - տանուտէրին պատկեր... րը։

Իսկ մենք, առաջին աշխարհ... ուսանողներս որ բախտի բերումով ... կը գտնուէինք, մենք միշտ մեր ... եաց Տիար Անտոնի հոգեղինացած ... թափանցկութեան մէջէն է որ պիտի ... նենք մեր հայրենասիրական ... մեր կուսակցական մկրտարանը, ... ազգային յոյսերու ածուն ու մեր ... ղավառութեանց խարոյկը որ «Դր... խմբագրատունը եղաւ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕ...

(6 եւ վերջ)

գրքեան դանձերը : Ահա պատմական այս տակնուվրայութեան ողբերգականօրէն ծանր դարաշրջանն էլ հենց կազմում է Ջիւանու ստեղծագործութեան տարերքը: Այս իմաստով սխալ չի լինի, եթէ ասենք, թէ Ջիւանու բանաստեղծութիւնը հայ կեանքի մի իւրայատուկ հանրագիտարան է, նրա պատմութեան տագնապալի պահերի ուժգին արձագանգը, ժողովրդական բազում ակունքներից սնունդ առած մի խռովայոյզ տարեգիրք : Նրա բանաստեղծութիւնը ժողովրդական կեանքի մեծ ու փոքր անցքերը անդրադարձրել է ոչ թէ կրաւորական դիտողի հանդարտութեամբ, այլ չհկացած հոգու հրայրքով, ժողովրդական իմաստութեան փայլուն տրամաբանութեան շողերի մէջ՝ մերթ դառնալով կրակոտ, փոթորկաշունչ երգ՝ արդար կռուի ելած մարդկանց շուրթերին, մերթ դարերի ծանր փորձով վաւերացուած իմաստուն խրատական, մերթ թախծալի, սրտակեղեք մեղեդի : Սակայն բոլոր դէպքերում արդար գալիքի յոյսերով :

Եւ ինչ փոյթ, որ այդ հանրագիտակ երգիչը ընտրել է դրական մի ձեւ, որ հընուց անտի կոչւում է աշուղական : Ձեւն այստեղ բնաւ չի կաշկանդել արուեստագէտին իր խոհերը աշխարհին հաղորդելու, ժողովրդի հետ խօսելու նրա իմաստութեամբ, նրա ոգով ու ոճով, վերադարձնելու նրանից վերցրած գոհարները: Այդպիսին չէ՞ր միթէ անկրկնելի Սայաթ-Նովան: Նա նոյնպէս գրել է աշուղական տաղաչափութեամբ, բայց դա չի խանգարել, որ նա արքայաբար բազմի աշխարհի ամենամեծ արուեստագէտների կողքին այսօր և առ յաւէտ: Ջիւանու գրական ժառանգութիւնը ցաւօք սրտի իր արժանի գնահատականը չի գտել: Աւելին, 22 տարի առաջ լոյս տեսած նրա երգերի ոչ բաւականաչափ յաջող կազմուած ժողովածուն — միակը վերջին 50 – 60 տարիների ընթացքում — վաղուց սպառուել էր, մասամբ դուրս եկել հրապարակից, եւ Ջիւանու անունը ժողովուրդը լըսում էր սոսկ ձայնասփիւռից, բազմաթիւ չարքային տաղասացների հետ միասին : Աղասի Սահակեանի կազմած այս ժողովածուն գալիս է ըստ հարկի վերացնելու այդ բացը :

Կազմողը ժողովածուի առաջին բաժինը յաջող կերպով անուանել է «Կուգան ու կ'երթան»՝ կատարելով այդ բաժնին բընորոշ երգերի ճաշակով ընտրութիւն : Այստեղ զետեղուած են Ջիւանու ստեղծագործութեան ամենահիմնական նիւթը՝ ժողովրդական հայրենասիրութիւնը արտայայտող երգերը:

Խաչատուր Աբովեանի նման՝ Ջիւանու էութեան մէջ մարդկային բոլոր զգացումներից ամենաբարձրը, ամենավսեմը, որին ենթարկուած են միւս բոլոր զգացումները, հայրենիքի, հարազատ ժողովրդի հանդէպ ունեցած սէրն է. Նրան ամէնից աւելի յուզում է անձնազոհութեան գաղափարը՝ յանուն Հայրենիքի :

Ջիւանու հայրենասիրական երգ – բանաստեղծութիւնների մէջ արտայայտուած է ժողովրդական առողջ կենսազգացողութիւնը, հաւատը արդարութեան եւ լաւ ապագայի նկատմամբ: Ժողովուրդը իր կեանքի ամենամռայլ ու օրհասական պահերին անգամ պահպանել է կենսահաստատ լաւատեսութիւնը, յոյսի անսպառ աղբիւրը :Ժողովուրդն ու գուսանը ձուլուել են միմեանց ,գուսանը դարձել է ժողովրդի իղձերի , ձգտումների, նրա կենսափիլիսոփայութեան հարազատ թարգմանը :

Ձախորդ օրերը ձմրան նման կուգան ու
կ'երթան,
Վհատուելու չէ, վերջ կ'ունենան ,
կուգան ու կ'երթան:
Փորձանք, հալածանք եւ նեղութիւն
ազգերի գլխից ,
Ինչպէս ճանապարհի կարաւան
կուգան ու կ'երթան:

Ձախորդ օրերը ձմրան նման եկել չըքել էին աշխարհի վրայ, բայց որքան էլ դաժան էր ժամանակը, երգիչը մարդկանց հաւատ էր ներշնչում, որ կը գան կենսաբեր գարնան օրերը՝ երջանիկ ապագան, եւ հալածանքն ու նեղութիւնը կը չքանայ: Այստեղ խտացուած է Հայ ժողովրդի բազմադարեան կենսափորձի իմաստութիւնը՝ արտայայտուած բանաստեղծական անկրկնելի, անզուգական ձեւերով: Ճիշդ է, Ջիւանին չապրեց ու չտեսաւ ձախորդ ձմրանը առյաւէտ փոխարինող գարունն ու Հայ ժողովրդի ազատագրումը, սակայն իրագործուեց նրա փափաքը, նրա երազած արեւածագը, եկան նրա ցանկացած երջանիկ օրերը :

« Պիտի գա՞յ արդեօք» բաժնում կազմողը ամփոփել է Ջիւանու այն ստեղծագործութիւնները, որտեղ ցոյց են տըրուած, թէ ինչպէս 19րդ դարի վերջերին դրամատիրութեան արագ զարգացմանը զուգընթաց օրըստօրէ ուժեղացնում էր հասարակութեան երկու ներհակ հատուածների պայքարը : Այս պայքարում Ջիւանին կանգնել էր զրկուածների կողմը եւ իր խօսքն ու ջութակը կռուի զէնք էր դարձրել ընդդէմ տիրող կարգերի :

Մեծանուն գուսանը ընկերային անարդար կարգերի դէմ ուղղուած իր պայքարում յուսացել էր, որ

Փուշը մենք կը քաղենք, որդիքս վարդը ,
Նրանք պիտի տեսնեն անուշիկ օրեր :

Ժողովածուի «Պաղ աղբիւրի մօտ» բաժինը ընդգրկում է Ջիւանու սիրային երգերը :

Չորրորդ՝ «Խելքի աչեցէք» խորագիրը կրող բաժինը կազմում են երգիծական գործերը: Ջիւանին խարազանել է հարստահարողներին, վաշխառուներին, տէրտէրներին, կեղծ կրթութեամբ հրապարակ եկողներին.

Փող է ծախսել, ման է եկել Եւրոպա ,
Հագել, կապել, ծածկել է թանգ շլեապա,
Գլխարկը մեծ, տակը մեծ գլուխ չկայ ,
Շատ կը գտնուի այդ տեսակ մարդ
անուանի...

« Աշուղի խօսքը» խորագրի տակ զետեղուած են հեղինակի խոհական – խրատական գործերը, որոնք սովորաբար զգալի տեղ են գրաւում գուսանական բանաստեղծութիւնում : Դրանք ստեղծւում են գուսանական մրցութիւնների առթիւ, գրուած են լինում ընդդիմախօսութեան , երկարախօսութեան ձեւով: Իբրեւ յանպատրաստից յօրինող Ջիւանին եղել է անզուգական: Նրա բնական խելքը, լայն մտահորիզոնը, քաջ ծանօթութիւնը մշակոյթի տարբեր բնագաւառներին ցոլացել են այդ գործում :

Վերջապէս « Ջիւանու քնարը» ժողովածուի վերջին բաժինն է « Աշուղը» , որտեղ տեղ են գրաւել հեղինակի մտորումներն ու անձնական ապրումները: Ջիւանին անկեղծ ներշնչման, խոր ապրումների տէր գեղագէտի նուրբ զգացողութիւններով օժտուած բանաստեղծ էր: « Սիրոյ երգիչ – աշուղ Ջիւանուն» մակագրութեամբ նուիրուած իր գրքի վրայ Թումանեանը գրել է.

«Սիրելի Ջիւան, ընկերդ իմ հոգու,
Մարդկային սիրտը հասկանում ես դու ,
Եւ քո ձայները երգիդ հարազատ ,
Լի են յուզմունքով, անկեղծ և ազատ ..» :

« Ջիւանու քնարը» ժողովածուն , իր յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով, ուշագրաւ ու մեծարժէք մի գործ է, Հայրենասէր Ջիւանու ցաւ ու ցրիւ երգերը խնամքով հաւաքելու եւ լոյս ընծայելու յաջող մի փորձ :

ՇԱՐԱ ՏԱԼԵԱՆ

Տասնըրուն տարուան ամուսնական — եւ բնականաբար նաեւ խոհարարական — կեանքէ յետոյ, տիկինը սարսափելի կերակուր մը եփած է: Բրինձը պէտք եղածէն աւելի խաշած է, միսը՝ կիսով այրուած եւ աղցանին մէջ՝ ամբողջ աղամանը պարպուած: Ճաշի պահուն, ամուսինը ձայն չի հաներ: Ի վերջոյ, երբ կինը կ'ելլէ խոհանոց երթալու համար , ամուսինը զայն կը գրկէ եւ կը համբուրէ ջերմօրէն :

— Ինչո՞ւ համբուրեցիր, կը հարցնէ կինը :

— Որովհետեւ, սիրելիս, այսօր նոր հարսի պէս եփած էիր եւ խորհեցայ թէ՝ ես ալ պէտք է ըստ այնմ վարուէի հետդ, կը պատասխանէ ամուսինը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայազգի երգիչ ու երգահան – բանաստեղծ Շարլ Ազնաւուրի (Վաղինակ Ազնաւուրեան) մասին, կարճ ծանօթագրութեան մը մէջ, «Ֆրանս – Սուար »ի թղթակիցներէն մին կը գրէ թէ՝ «Ազնաւուր դեռ շատ փոքր տարիքէն իսկ բեմ է ելած, երեք տարեկանին Սոսիէթէ Սավանթի բեմին վրայ հայերէն արտասանութիւններ ընելով »:

Այնուհետեւ կուտայ կենսագրական հետեւեալ ծանօթութիւնները. —

« Ծնած է 22 Մայիս 1924ին, հայ ծնողքէ: Հայրը՝ նախկին երգիչ մը, այդ շրջանին տէրն էր ճաշարանի մը Հիւշէթ փողոցին մէջ, ուր շատ կ'երգուէին կեդրոնական Եւրոպայի երգերը : Ինը տարեկանին կը յաճախէ Թատերական դպրոց մը եւ ապա կ'երեւի Օտէոնի եւ Մաթըլէնի բեմերուն վրայ: Կը խաղայ Էտուար Պուրէնի «Մարկօ» թատերակին մէջ փոքրիկն Հենրիկոս Դ.ի դերը: 1940ին«Թատրոնի երիտասարդներու ընկերակցութեան » մէջ կը շարունակէ իր բեմական ուսումը եւ կը սկսի գրել պարի եղանակներ: 1942ին է որ կը յօրինէ իր առաջին երգերը: 1950ին ծանօթ երգչուհի Էտիթ Փիաֆի քաջալերութեամբ շուտով կը հասնի երգի մեծ վըտէթներու բարձրութեան »:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առհասարակ, մեր մեծ մտահոգութիւններէն մին է նորահաս սերունդին դաստիարակութեան հարցը, ինչպէս նաեւ անոր ազգային դիմագծի յատկանիշ տալու մեր պահանջը :

Այս ուղղութեամբ, ջանք չի խնայուիր ամէնուրեք: Եւ, երբեմն, կը պատահի որ դրական արդիւնքներ ու պատուաբեր յաջողութիւններ ստացուին մեծամեծ զոհողութիւններով :

Սակայն, անոնք, շատ անգամ կը մնան թաքուն, եւ անծանօթ:

Վերջերս նման ուրախալի դէպք մը , մեծ յաջողութիւն մը տեղի ունեցաւ Թուլուզի մէջ: Հասարակ հայ բանուորի մը զաւակը Արմենակ Թորոսեան բնապատմութեան «լիսանսիէի» փայլուն վկայականով փայլեցաւ եւ լայնօրէն գնահատուեցաւ Թուլուզի հայ թէ տեղացի շրջանակներու մէջ :

Մեր երիտասարդ վկայեալը ,այս յաջողութեան վրայ իրականացուց նաեւ ծնողքին բուռն մէկ փափաքը, անցեալ Ապրիլ քսանին հիմնեց իր ընտանեկան բոյնը, ամուսնանալով շնորհալի եւ նոյնքան ուսեալ Օր. Ժանէթ Պապուչեանի հետ, Թուլուզի հայ գաղութին մէջ շատ լաւ կերպով ճանչցուած Պապուչեան ընտանիքէն :

ՏԱՒՐՈՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԿԵԱՆՔԸ
ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐ՛Ի ՎՐԱՅ

— Խղենը պառկողը ես էի, սատանայ չէր :

Մեծ եղբայրս ուզեց պատժել ինձ , բայց մայրս թոյլ չտուեց : Շրթունքներին վրայ, այնքան սարսափից յետոյ, ծաղկեց մի թեթեւ ժպիտ, գրկեց ինձ եւ ասաց .

— Սատանայի աչքեր ունիս :

Եւ գուրգուրանքով շոյեց նա իմ ոսկեգոյն մազերը :

×

Գիշերը ես վեր կացայ իմ անկողնից եւ գնացի մայրիկիս մօտ :

Տակաւին իմ հոգին չէր հանդստացել նրա պատճառած սարսափից : Մինչեւ առաւօտ ես քնեցի նրա անկողնում վզովը պինդ փաթաթուած :

Առաւօտեան երբ նայեցի մայրիկիս աչքերին եւ հոգով ընկղմուեցի նրանց պայծառութեան մէջ՝ նրա ժպիտն օրօրեց իմ հոգին :

×

Մայրս առողջ էր, ժիր եւ սիրուն :

Մօրս յիշելիս՝ ես միշտ յիշում եմ նաեւ մեր պարտէզի նոճենին : Նրան շատ էր նման :

Նա բռնում էր ջրով լցուած տաշտը, վեր էր բարձրացնում եւ, առանց ճիգի , միայն դաստակների ուժով, թափում էր: Մի որեւէ սեղան, մի ծանր առարկայ տեղափոխելիս՝ չէր կանչի ոչ ոքին օգնութեան: Բոլորն ինքն էր անում, անում էր թեթեւ, կարծես մի փոքրիկ ճիւղ էր տեղափոխում :

Ծննդաբերութիւնից միայն կէս ժամ առաջ նա հրաժարւում էր աշխատելուց , դէմքի վրայ հազիւ նշմարւում էր ցաւագին ինչ որ ծամածռութիւն, ապա ժըպտում էր ջինջ, գնում, առանձնանում , բռնում կողերը եւ ծնուած էր լինում մեզանից մէկն ու մէկը: Ասում էին, որ մեզանից մէկ երկուսը դեռ ամբողջովին լոյս չտեսած, ոտները մօրս մարմնի մէջ, սկսել են ճչալ : Անգութ, առողջ մանուկներ, որոնց արիւնն այնքան շատ էր լինում երբեմն, որ վախենում էին խեղդուելուց : Մեզանից մէկն այդպէս էլ խեղդուել էր մէկ – երկու ամսական եղած ժամանակ :

Մօրս կաթը լինում էր յորդահոս: Գընում էինք, խնդրում կաթ չունեցող մայրերից, որպէսզի իրենց լղար երեխաները տան մօրս կերակրելու :

Ես պայծառօրէն յիշում եմ, դեռ եւս 3–4 տարեկան, որ նստում էի մօրս գիրկը եւ սկսում էի ծծել կաթը: Մայրս մի մատով սեղմում էր ստինքը, որպէսզի քթիս փոքրիկ ծակերն ազատօրէն շնչելու: Ծծում էի անյագ եւ փափսացնելով , ամբողջ հաղագս լցւում էր թանձր կաթով :

Յիշում եմ մօրս ստինքները, սպիտակ, մաքրամաքուր եւ բուրումնաւէտ, թուխ եւ ժիր պտուկներով :Այդ ստինքների հաճոյքը ըմբոշխնել էին մի քանի տղամարդ — ես եւ եղբայրներս :

Մայր, յիշում եմ քո երջանկութիւնը , մայրական բերկրանքը, երբ ես եւ եղբայրներս ըմպում էինք կաթը քո մարմնի արեւային խորութիւնից :

Մայր, յիշում եմ քո խարտեաշ աչքերի զայրոյթը, երբ նոր բուսած սուր ատամներով ցաւացնում էինք ստինքներիդ պըտուկները :

Նստել եմ շատ գրկեր, բայց ոչ մի գիրկ, մայր, չի օրօրել ինձ այնպիսի հեշտանքով, ինչպէս քո գրկի քնարը :

Մայրը — դա յաւիտենական, մշտաթարմ եւ մշտադալար լիրիկան է, դա ոսկեայ ծառն է երկնքի կապոյտ դաշտում բուսած :

Ամենամռայլ թախիծն է պատում ինձ այժմ, երբ յիշում եմ, որ մի քանի անգամ կաթկթել են մօրս արցունքներն իմ անառակութիւնների պատճառով :

Ես ուզում եմ, որ այժմ մէկն ինձ դաժան կերպով խոշտանգի այդ անառակութիւնների համար, որպէսզի հանդստանայ իմ թշուառ հոգին, որպէսզի խաղաղի մշտնջենական ողբն իմ ողբագին հոգում:

Իջնում է թանձրակարմիր եւ մեծաթեւ մի վերջալոյս իմ ճակատի վրայ :

Կռծում են հողմերը: Աշխարհը ցուրտ է :

Փակեցէք դուռը աշխարհի դէմ :

Բայց մայրս ժպտում է մեր կապոյտ լեռներից բարձրացող արեւի միջից, տեսնում եմ նրա ծամերը արեւի շողերին խառնուած եւ լսում եմ նրա շողերի ձայնը :

« Տուր թախիծդ ինձ, մանուկ իմ, երգն իմ կողերի, ցնծա գարնան մէջ, գարուն իմ ցնծագին, վազիր, բաց եւ դալար դաշտերում, իմ եղնիկ թեթեւասոյր ,սուրա փրփրադէզ ալիքների վրայ, ժպտա ինձնից ծծած կաթի մաքրութեամբ , ջերմագին է աշխարհը, իմ զաւակ, իմ սէր» :

Եւ բացւում է մի մեծ առաւօտ, որի թեւերը ոսկեզօծում են իմ հոգու մռայլ ափունքները :

Սաւառնում է տիեզերական ցնծութիւնը :

Արեւի միջից լսում եմ նրա ձայնը :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու առաջին խումբին արձանագրութիւնները փակուած են: Սակաւաթիւ տեղեր միայն մնացած են Օգոստոսի համար:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօսթիւէն 27·35: 5 Րիւ Մէյրան:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

×

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Կեդր. վարչութեան 101 հազար հին ֆրանքի նուիրատուութիւնը եղած է Տէր եւ Տիկին Ալէքսանեանէ, Փավիյօն Սու Պուայէն:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Թէաթրը Ժիմնազ:

Rue du Théâtre Français, La Canebière

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանին եւ յարանուանութեանց:
Կը նախագահէ՝ ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:
Կը խօսի՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ:
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Երջանկայիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան բարերարին, կտակակատար Կ. Եղեանցի, Սանասարեան վարժարանի տեսուչներուն, ուսուցիչներուն եւ աշակերտներուն յիշատակի հոգեհանգիստը, այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Բոլորին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

×

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութեան խնդրանօք այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, աւանդական հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, ի յիշատակ բոլոր հայ պատերազմիկներու, որոնք քաջաբար ինկան 1918 Մայիսին, Սարդարաբադի եւ ուրիշ պատմական ճակատամարտերու մէջ, յետ մղելով դարաւոր թշնամիին գերազանց ուժերը, փրկեցին Հայութիւնը եւ Ս. Էջմիածինը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Իսիի խառնաոր խումբը տարեկան իր առաջին ցերեկոյթը կազմակերպած է այս Կիրակի ժամը 16ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը:

Հաճելի մթնոլորտ:
Գեղարուեստական բաժին:
Անակնկալներ:
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Ֆիլիփփի սրճարանը, Պուլվ. Քարնօ: Հաշուետուութիւն եւ պատգամաւորի ընտրութիւն:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ, իր սանին հրջանաւարտութեան առթիւ՝
ՅՈՒՆԻՍ 19ԻՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Վիէն.— Պատարագին ծանուցումը ուշ ստացանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Զ. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, 6 Փլաս Սէն Սիւլփիս:

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
եւ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ
Ընկ. ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին
Երգ՝ Յարութիւն Ճապուրեան (կիթառի ընկերակցութեամբ Լեւոն Պօյաճեանի) եւ ծանօթ երգիչ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:
Արտասանութիւն՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան:
Հայկ. պարեր, մենապար եւ զոյգ պար Լիւսի, Վիգէն եւ Օր. Թարոն:
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:
Դաշնակ՝ Ընկ. Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

Robert Séto et ses Rumbero, vedette d'Europe No 1

Առատ եւ մատչելի պիւֆէ: ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ.
Հաղորդակցութեան միջոցներ մեթրօ Սէն Սիւլփիս:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին կողմէ:
28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին, Սթիւտիօ Քրէֆի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար:
Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:
Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Կ'արտասանեն՝ Օր. Փ. Տապաղեան, Օր. Ս. Կարապետեան, Պ. Ս. Չէքէրեան:
Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան:
Կը պարէ Օր. Մութավէլեան, Շամիբամի եւ հայկական պարեր:
Կ'երգեն Օր. Ա. Կարապետեան, Պ. Ժագ Թիսօ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Տիկին Մ. Կարապետեան:
Մուտքը ազատ է:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Սէն Լուի սրահին մէջ, Յունիս 5ին:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԱՄԵՐՍՖՈՈՐԹԻ ՄԷՋ (Հոլանտա)

29 Մայիս, կիրակի ժամը 3 – 6 «Ասթորիա»յի սրահը
Կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին, Համբարձման Տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Արտաւազդ վրդ. Թրթռեան:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:
Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնի շքեղ սրահը:
Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին:
Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենապար եւ հայկական պար:
Միրայօժար մասնակցութեամբ Ռոմանի Թատերախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Մ. Թաշճեանի, Մ. Գալանեանի եւ Ժ. Լուսեղինեանի:
Կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը մէկ արար:
Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի: Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի
Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը
29 Մայիս, կիր. կէսօրէ ետք ժամը 3ին
Կը նախագահէ Նոր Սերնդական
Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ Նոր Սերնդականներու կողմէ:
Օր. Ժաննէթ Կիւրեղեան, դաշնակով կ'ընկերակցի Օր. Եւա:
Մեներգ.— Ընկերուհի Ռստիկեան եւ ընկեր Պասմաճեան:
Պիտի արտասանեն ընկերներ Յ. Մաթոսեան Զաքարեա եւ Քինոսեան, եւ Թուռ տիկ. Փէնէն Պ. Զաքրեան, Ռոմանէն ընկեր Քէփէնէկեան կը ներկայացնէ պաւէշտ մը՝ «ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿԸ» եւ անակնկալներ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Տեղի պիտի ունենայ 29 Մայիս, Կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ 27 Մայիս, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, եւ զենումը մատաղցու ոչխարներուն, որ Կիրակի օր Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, պիտի բաշխուի, հաւատացեալ ժողովուրդին:

Հոգաբարձութիւնը որոշած է, նոյն արարողութիւնը ամէն տարի կրկնել մայրերու տօնին առթիւ:

Մատաղի ծախքերուն մասնակցելու համար դիմել հոգաբարձութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց .22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ — SAMEDI 28 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 3310 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 4611

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

Այն պահուն, երբ «խաւարակուռն Ափրիկէ»ի խորերէն բարձրացող ազատութեան եւ անկախութեան ճիչերը արձագանգ կը գտնեն Եւրոպայի ոստաններուն մէջ, երբ սեփական պետութիւն կ՚ունենան եւ ազգային դրօշակի կը տիրանան ժողովուրդներ, որոնք ներկայ քսանեօրորդ հիւլէական դարուն տակաւին նախնական վիճակի մէջ կ՚ապրին, որոնք չունին քաղաքակրթական եւ մշակութային անցեալ մը եւ արիւն չեն թափած ազատութեան ճանապարհին վրայ, «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը կը ստանայ բացառիկ իմաստ մը :

Ակնարկ մը մեր ազգային վերանձնումին եւ յեղափոխական – ազատագրական պայքարներուն վրայ, ցոյց կուտայ թէ այս ժողովուրդները առնուազն մէկ դար ետ են մնացած հայ ազգէն :

Ճիշդ հարիւր տարի առաջ, 1860 Մայիս 24ին ունեցանք մեր Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ կարգ մը սրբագրութիւններէ վերջ 1863 Մարտ 17ին պիտի վաւերացուէր պետական հրամանագրով :

Ազգային Սահմանադրութեան հետ զուգընթաց հայկական գաւառներու վիրայ եկեղեցական ու աշխարհական մեր բանաստեղծներն ու գրագէտները՝ սահմանին երկու կողմերը՝ ճամբայ բացին դէպի ազատագրութիւն :

«Մայիս 28» պսակումն եղաւ մեր դիւցազնական մարտնչումներուն եւ թափած հեղեղանման արեան : Մեծ ու փոքր բոլոր եղեռններու, լեռներու եւ ձորերու մէջ մղուած անհաւասար կռիւներու եւ քաղաքներու ու գիւղերու պատմական հերոսամարտերու ընթացքին ինկած մեր բոլոր մարտիրոսներուն եւ նահատակներուն հոգիները խայտացին՝ երբ քառասուներկու տարի առաջ Արարատեան դաշտին վրայ իրականացաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր երազը, — ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Նոր դարագլուխ մը բացուեցաւ Հայութեան համար, որ դարերու ստրկութենէ ետք վերջապէս ունեցաւ սեփական հայրենիք՝ պատմական Հայաստանի մէկ մասին վրայ : Տիրացաւ նուիրական եռագոյն դրօշակի՝ իբրեւ խորհրդանշան իր անկախութեան : Աշխարհացրիւ Հայերը դարձան «Հայաստանի քաղաքացի» : Մեծ դաշնակիցները հանդիսաւորապէս նուիրագործեցին «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»ը :

Ցուրտ հովեր փչեցին սակայն հարաւէն ու հիւսիսէն : Ջնջուեցաւ «Միացեալ»ը, մարեցաւ «անկախ»ը : Գնաց եբարը : Մնաց կորիզը :

Այդ կորիզին են ուղղուած բոլոր հայորենարգձ, ազատատենչ Հայերու աչքերը : Աւելի քան մէկուկէս միլիոն հայրենակիցներ քառասուն տարիէ ի վեր իրենց քրտինքը կը թափեն —ղաժան, փարփաձեւի մը պարտադրած դժնդակ պայմաններուն տակ — հայրենի հողը շէնցնելու համար :

Հիացում եւ երախտագիտութիւն միայն կրնայ է ունենալ հանդէպ Հայաստանի ժողովուրդին, որ լուռ համակերպութեամբ եւ սրտառուչ հայրենասիրութեամբ նուիրուած է շինարարական աշխատանքի :

Օտարուած նեղ սահմաններու մէջ, գերմարդկային ճիգերով խոպան ու քարքարոտ հողերը կը ծաղկեցնէ պատառ մը նոր հացի համար : Մինչ սահմանէն անդին անհո՜ւն տարածութեամբ հայրենի բերրի հողեր կը մնան ամայի ու անմըշակ, «մեր թշնամեաց ոտնակոխ» :

Այդ հողերը մերն էին երէկ : Մերը պիտի ըլլան վաղը անպայման :

Մեր մեռելներու հոգիները կը բողոքին անդենականէն եւ արդարութի՜ւն կը պահանջեն այս անիրաւ աշխարհի մեծերէն :

Անկախութեան տարեդարձը առիթ կուտայ մեզի անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս յայտարարելու ի լուր բոլորին — բարեկամին թէ թշնամիին,

Ա.— Որ տակաւին չէ լուծուած Հայկական Դատը : Ու պիտի չլուծուի՝ քանի հայ ազգին երկու երրորդը պարտաւորուած է ապրիլ հայրենի հողէն դուրս : Քանի չեն սրբագրուած ներքին սահմանները եւ չեն ազատագրուած պատմական Հայաստանի հողամասերը, ու քանի ժողովրդավար, ազատ կարգեր չեն հաստատուած երկրին մէջ :

Բ.— Որ միշտ հաւատարիմ պիտի մնանք մեր հիմնական դաւանանքին, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին, ամբողջական հայութեամբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՃԱՌԸ

« ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԱԿՑԻՆՔ ՌՈՒՍՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ»

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 2Ի ԴԷՄ 7 ՔՈՒԷՆՈՎ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Զորս Մեծերն ալ, Վեհաժողովի ձախողութեան եւ իրենց քաղաքականութեան շուրջ, յայտարարութիւններ պիտի ընէին : Նախագահ Այզընհաուըր առաջինը եղած է որ Ձայն – պատկերասփիւռէն խօսուած ճառով մը բացատրած է Մ. Նահանգներու դիրքը :

Վեհաժողովի ձախողութեան պատասխանատուութիւնը Խրուշչեւի վրայ ձգելէ ետք, Մ. Նահանգներու նախագահը յայտարարած է, թէ Ամերիկա միշտ պատրաստ պիտի գտնուի բանակցելու, ի խնդիր արդարութեան եւ ազատութեան վրայ հիմնուած խաղաղութեան մը :

Այք աւելցուցած է, թէ որպէսզի մարդկութիւնը կարենայ ազատութեան մէջ ապրիլ Մ. Նահանգները ու իր դաշնակիցները պիտի շարունակեն գործակցիլ իրարու հետ : Միեւնոյն ատեն պիտի փորձեն ձեւ մը եւ միջոց մը գտնել որպէսզի սխալ հաշիւի մը պատճառով պատերազմ չծագի, անակնկալօրէն :

Նախագահը դիտել տուած է թէ խորհրդային ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ Ամերիկացիները խաղաղութիւն կ՚ուզեն : « Այս մասին համոզուած եմ» ըսած է Այք :

Այս առթիւ յայտարարած է թէ նպատակ ունին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ներկայացնել միջազգային քննութեան եւ հսկողութեան ծրագիր մը որ կը ձգտի արգիլել անկանկալ յարձակումները : Ցոյս յայտնած է թէ ՄԱԿը սիրով պիտի ընդառաջէ ու պիտի ընդունի Ամերիկայի կողմէ իր տրամադրութեան տակ դրուած՝ օդանաւերը եւ այլ յատուկ մասնագիտական մեքենաները : (Սպիտակ Տան բանբեր Այքի այս գաղափարը մեկնաբանելով ըսած է թէ Ամերիկա պատրաստ է ՄԱԿի յանձնելու «Իւ 2» օդանաւերը) :

Իր ճառին մէջ, նախագահը թուած է Ամերիկեան քաղաքականութեան հիմնական երեք գիծերը :

1.— Առանց ջղագրգռութեան եւ քմահաճութեան դիմելու, Ամերիկա պէտք է պահէ զինուորական իր գերակշռութիւնը :

2.— Պիտի շարունակէ բանակցիլ Խորհրդային վարիչներուն հետ, լուծելու համար առկախ մնացած հարցերը, գործնական գետնի վրայ : Միեւնոյն ատեն պէտք է բարւոքել Ամերիկայի եւ խորհրդային ժողովուրդներու յարաբերութիւնները :

3.— Գործակցաբար ազատ ազգերուն հետ, պէտք է բարւոքել միջազգային կացութիւնը :

Վերջապէս նշելէ ետք թէ Մ. Նահանգները կը ձգտին ազատ ընկերութիւններու աշխարհ մը ստեղծել վերստին այն համոզումը յայտնած է, թէ նոր Փըրլ Հարպըրի առաջքը առնելու համար Ամերիկա իր աչալրջութիւնը պէտք է կրկնապատկէ, որովհետեւ ըսած է ան «սովետները թէ բանակցութիւնները անակնկալ յարձակումի մը պատրաստութիւնները կրնան քօղարկել » :

Այզընհաուըր, ճառի վերջաւորութեան շնորհաւորած է՝ տը Կոլը եւ Մաքմիլընը որոնք «ամուր կառչած մնացին Ամերիկայի կողքին, հակառակ Խորհրդային Միութեան տեւական եւ յամառ ճիգերուն՝ բաժնելու արեւմտեան խմբակցութիւնը» :

Խրուշչեւ ճառ մը պիտի խօսի, այսօր, Շաբաթ :

Տը Կոլ ձայն – պատկերասփիւռէն կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ, Մայիս 31ին եւ Յունիս 10ին :

Ինչպէս կը նախատեսուէր, քսանեւչորս ժամ յետաձգելէ ետք (Կրոմիքոյի առաջարկին վրայ) Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց Ամերիկան դատապարտել : Միայն Լեհաստան եւ Խորհրդ. Միութիւնը թեր քուէարկած են : Թունուզ եւ Սէյլան ձեռնպահ մնացած են :

Ամերիկայի պատուիրակը՝ Քապոթ Լաճ պատասխանելով Կրոմիքոյի այն խօսքին թէ Խ. Միութեան դէմ եղած ամբաստանութիւնները, լրտեսական գործունէութեան շուրջ, շինծու եւ երեւակայական են ցոյց տուած է փայտէ փոքրիկ մետալ մը ու ըսած. — «Խորհրդային արտաքին նախարարը կը հաւատայ թէ մեր ամբաստանութիւնները ռուսական լրտեսական գործունէութեան շուրջ, շինծու են եւ արժանի միայն ոստիկանական վէպերու : Այս մետալը զոր ունիմ Միացեալ Նահանգներու Մոսկուայի դեսպանին նուէր տրուած է, Խորհրդային կառավարութեան կողմէ :Փոքրիկ հաղորդող վերարտադրութիւնն է նահանգային կնի–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԿԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ Կ՚ԱՆՑՆԻ

Ուրբաթ առաւօտ Փարիզի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ ըստ վերջին լուրերուն բանակը պետական հարուած մը ըրած է Թուրքիոյ մէջ :

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 4ին, բանակը իշխանութեան գլուխ անցաւ եւ ձերբակալութիւնները անմիջապէս սկսան : Առաջին առթիւ յայտարարեցին թէ Թուրքիա հաւատարիմ կը մնայ Ատլանտեան Ուխտին եւ բանակը պիտի կառավարէ մինչեւ որ ազատ եւ անկողմնակալ ընտրութիւններ կատարուին երկրին մէջ :

Անգարայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Ճէլալ Պայար եւ կառավարութեան անդամները բանակին ձեռքն են, ոչ մէկ լուր կայ սակայն Մենտերէսի մասին : Յայտնի չէ նաեւ թէ որոնք են իշխանութեան գլուխ անցնողները, բայց նկատի առնելով որ Անգարայի ձայնասփիւռը ճշդած է թէ ցամաքային ուժերու հրամանատարը եւ սպարապետը ձերբակալուած են, կը կարծուի թէ բանակին ղեկավարութիւնը չէ պետական հարուածին հեղինակը այլ՝ ենթասպաները եւ զինուորները : Այս առթիւ կարելի է յիշել առջի օրուան զին. վարժարանի ուսանողութեան ցոյցը : Անգարայի ձայնասփիւռէն բանակին բանբերը շեշտած է թէ ժողովուրդը պէտք է տունը մնայ, հանդիստ : Ազատ եւ պարկեշտ ընտրութիւններ ապահովելէ ետք ,բանակը պատրաստ է իշխանութիւնը յանձնելու յաղթողին :

Պետական հարուածը տեղի ունեցած է առանց որ կաթիլ մը արիւն թափի :

Նախապէս, Հինգշաբթի, Մենտերէս ճառ մը խօսած էր յայտարարելով թէ քննիչ յանձնախումբին աշխատանքները վերջացած են (Հալքի դէմ) :

Տեղական (Թուրքերէն) մամուլին մէջ ոչ մէկ տող կայ նախորդ օրուան խորհրդարանական կռիւներու մասին : Մենտերէս կը շարունակէր իր շրջապտոյտը եւ Անգարա պիտի վերադառնար Շաբաթ :

Կեանքը դադրած է ամբողջ երկրին մէջ : Բանակը յայտարարեց թէ իշխանութեան գլուխ անցած է քաղաքացիական կռիւներու առաջքն առնելու համար. : Լուսարգելը կը յարգուի :

ԵՐԿԻՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

ՉԻԼԻԻ ՄԷՋ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԵՏԱԼԻ Է

6000 ՄԵՌԵԱԼ, 2 ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ, ՈՒ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Շարժ, հրաբուխ, փոթորիկ իրարու կը յաջորդեն Չիլիի մէջ : Քաղաքներ եւ գիւղեր կործանած են եւ կամ ենթակայ կը մնան բնութեան քմահաճոյքին : Առջի օր Վալտավիայի, Փուէրթօ – Մոնթէյի եւ Չիլէօ կղզեխումբին մէջ երկրաշարժները իրարու յաջորդած են, պատճառ դառնալով մարդկային եւ նիւթական հսկայ վընասներու : Մեռեալներու թիւը վեց հազարի հասած է եւ վախ կայ որ բազմապատկուի : 666 անձեր վիրաւորուած եւ 2500 հոգի կորսուած են : Անապաստանեալներու թիւը երկու միլիոնի կը հասնի :

Ինը լեռներու վրայ հրաբուխներ ժայթքած են, ասոնցմէ երկուքը այս շաբաթ մէջտեղ եկած են : Ծովեզերեայ շրջաններու մէջ ծովուն ջուրերը մինչեւ հինգ մեթր բարձրութեամբ ալիքներ կազմած ու ողողած են՝ դաշտեր, գիւղեր եւ քաղաքներ : Արուեստական երկու լիճեր կազմուած են : Զանազան վայրերու մէջ, հողը մինչեւ 300 մեթր էջք ունեցած է :

Չիլիի երկրաշարժին ազդեցութեան տակ, Ճափոնի ծովեզերեայ շրջանները հսկայ փոթորկոտ – ալիքներու ենթարկուած են : 99 հոգի մեռած եւ 46 հոգի անյայտացած են : Այս կամ այն ձեւով վնասուողներու թիւը՝ 167.147ի հասած է :

Հավայի, Ֆիլիպպեան կղզեխումբերը, Նոր Զելանտա եւ Աւստրալիա իրենց կարգին ալիքներու ենթարկուած են : Ամէն տեղ վնասները, մարդկային թէ նիւթական, մեծ են :

Եուկոսլաւիա Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ շարժ տեղի ունեցած է : Պիրկընի (Նորվեկիա) Թրիէսթէի (Իտալիա) և Ալպանիոյ մէջ եւս շարժեր տեղի ունեցած են : Ամէն տեղ վնասները մեծ են :

ՑՈՅՑԵՐԸ կը շարունակուին Ճափոնի մէջ : Հարիւր հազարաւոր Ճափոնցիներ խուժած են խորհրդարանին վրայ պահանջելով վարչապետ Քիշիի հրաժարումը : Այս դէպքերուն դրդապատճառն է Ճափոնի ստորագրած համաձայնագիրը Մ. Նահանգներու հետ :

ԹԻԶ ԱՌ ԹԻԶ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՎ

1917ի Հոկտեմբերին ռուս բանակը կը լքէր հայկական ռազմաբեմը :

1918ի սկիզբը այլեւս ոչ մէկ ռուս զինուոր հայկական ճակատին վրայ :

Ու ամբողջ 400 քիլոմեթր Թիլկիթ – Երզնկա – Խնուս – Վան գիծը կը ստանձնէին հայկական զօրամասերը : Ընդամէնը վեց հրացանաձիգ հետեւակ գունդ, ու նոր կազմակերպուած արեւմտահայ զօրաբաժին մը Անդրանիկի հրամանատարութեամբ :

Բնական է որ այս տկար ուժերով Հայութիւնը չէր կրնար ունենալ շարունակական ճակատ : Հայկական զօրամասերը հազիւ կը բաւէին պահելու գլխաւոր ուղղութիւնները եւ ռազմական չատ կարեւոր յենակէտները :

Իմաստութի՞ւն էր որ հայկական հրամանատարութիւնը իր տկար ուսերուն վրայ առնէր այսքան մեծ պատասխանատուութիւն : Ռազմական տեսակէտէն ոչ, ի հարկէ :

Սակայն պէտք է նկատի ունենալ թէ, ճակատի վրայ, մենք ոչ միայն զօրամասեր, այլեւ բազմահազար ժողովուրդ ունէինք :

Կարելի՞ էր այդ ձիւն ձմրան անգամ մը եւս տեղահանել բազմիցս տեղահանուած ու տառապած այդ դժբախտ ժողովուրդը . . .

Շատ ծանրակշիռ հարց էր :

Անկէ զատ, ռազմական տեսակէտէն խսկ, անհրաժեշտ էր ժամանակ շահիլ եւ ինչքան կարելի է, հեռուն պահել թշնամին :

Ու պատնէշի վրայ մնալով, հայկական տկար զօրամասերը յամառօրէն ամբողջ վեց ամիս դանդաղեցուցին Թրքական յառաջխաղացութիւնը, առանց որու, Թուրքերը վաղուց հասած կ'ըլլային Էջմիածնի պատերուն տակ, ու թերեւս Արեւելահայութիւնն ալ Արեւմտահայ հատուածի սեւ բախտին արժանանար . . .

1918ի Փետրուարի սկիզբը, Թուրքերը առժամեայ զինադադարը խզելով յարձակեցան Երզնկայի վրայ : Կռիւները հետզհետէ սաստկացան : Էրզրումը 150 քիլոմեթր հեռու, ու բոլորովին կտրուած վիճակի մէջ, Երզնկայի զօրամասը հերոսական դիմադրութեամբ, ստիպուեցաւ նահանջի ճամբան բռնել : Յիշատակելու արժանի է Մուրատի յանդուգն հակայարձակումը Սանսա կիրճի եւ Զորսի կռիւներու ընթացքին Թրքական եւ քրտական ուժերու դէմ (*) : Այս կռիւներու մէջ միայն, հայկական զօրամասը տուաւ 53 սպաննուած եւ 141 վիրաւոր :

Քայլ առ քայլ կռուելով, Երզնկայի զօրամասը Փետրուար24ին հասաւ Էրզրում :

Մարտ 11ին Վէհիպ փաշայի յառաջապահները արդէն Իլիճայի առջեւն էին : Այստեղ եւս Հայերը բուռն կերպով կը դիմադրէին, մէկ օրուան մէջ տալով 130 զոհ, սպաննուած եւ վիրաւոր : Նոյն օրը, դէպի ձախ, Թուրքերը գրոհ կուտան Թէքքէ – Տէրէսիի վրայ եւ հայկական զօրամասը սուինամարտի տաք կռուէ մը վերջ միայն, կը յաջողի Կարին քաշուիլ, կորսնցնելով նոյնպէս 93 մարդ եւ 40 ձի, սպաննուած եւ վիրաւոր :

Մարտ 12ին, կարճ բայց չատ բուռն կռուէ մը վերջ Կարին կը մտնեն : Հայերը նոյն օրուան կռուին մէջ կ'ունենան 136 սպաննուած, 95 վիրաւոր ու 60 գերի(**) :

Գերազանց ուժերու ճնշման տակ, Հայերը կը նահանջեն դէպի Սարըղամիշ – Կարս :

Ու կռիւը կը փոխադրուի Արեւելահայ հողամասի վրայ, Ապրիլ ամսէն սկսեալ :

Աւելի բախտաւոր չեղան Խնուսի եւ Վանի զօրամասերը : Խնուսի զօրամասը Կարինի գրաւումէն վերջ, ստիպուեցաւ նահանջել դէպի Քէօփրիւ – Քէօյ եւ հոն միացաւ Կարնոյ ջոկատին :

Աւելի դժուար եղաւ Վանի կացութիւնը : Ան դեռ կանգուն կը մնար Կարինի գրաւումէն վերջն ալ : Սակայն բոլորովին կղզիացած եւ իր բախտին ձգուած, յուսահատական բուռն կռիւներ մղեց Ոստանի եւ Առնիսի դիրքերուն վրայ եւ Մարտ 21ին միայն նահանջեց, մէկ մասը դէպի Բայազիտ – Իգդիր, այնտեղ իր խոշոր բաժինը բերելով Արարատեան դաշտի մեծ պայքարին : Իսկ մնացած մեծագոյն մասը, Իրան անցնելով, Սալմաստ–Ուրմի ճակատին վրայ վեց ամիսներ շարունակ մարտնջեցաւ Ալի Իհսան փաշայի զօրաբաժնին դէմ : Այս ռազմաբեմն ալ իր կարգին, յենակէտ դարձաւ Արարատեան հերոսամարտին :

Ապրիլ 19ին Թուրքերը կը յարձակէին Նօվօ – Սէլիմի վրայ : Հայերը սքանչելի կերպով դիմադրեցին, տալով երեք սպայ եւ 99 զինուոր սպաննուած, 11 սպայ եւ 153 զինուոր վիրաւոր, ինչպէս նաեւ 70 զինուոր անյայտ :

Ապրիլ 22ին Թրքական յարձակումը կը վերսկսի ամբողջ ճակատի վրայ եւ հայկական բանակը կը քաշուի դէպի Կարսի բերդը :

Տխուր է Կարսի յանձնումի պատմութիւնը : Այդ կողմէն չարագուշակ եղաւ մեզ համար Սէյմի կարճատեւ իշխանութիւնը :

Յիշէ՞նք Զխենկելիի նենգ ընթացքը, որ առանց պայմանի եւ հրամանատարութեան գլխու վրայէն, հեռագրով Կարսի յանձնումը կատարեց : Տեղը չէ մանրամասնութիւնը տալու : Զինուորական տարեգրութեանց մէջ այնպիսի նուաստացուցիչ արարք քիչ անգամ տեսնուած է : Զուր անցաւ հայկական հրամանատարութեան ճիգը եւ Ապրիլ 26ին, ժամը 13ին Կարս մտաւ Թրքական առաջին զօրասիւնի հրամանատար գնդապետ Քիազիմ պէյ(***) :

Մայիս 15ի արշալոյսին, Թուրքերը զինադադարը խզելով, յանկարծակի յարձակեցան Ալեքսանդրապոլի վրայ ու Հայերը ստիպուեցան քաշուիլ :

Յաջորդական կռուի գիծեր փոխելով հայկական զօրամասերը Մայիս 21ին հասան Ղարաքիլիսէ :

Մայիս 24 – 25 – 26ին Ղարաքիլիսէի զօրամասերը Նազարբէկեանի հրամանատարութեան տակ կարգ մը յաջողութիւններ ունեցաւ ու թշնամին չպրտեց Համամլուի եւ Մայմեխի կողմէն : Սակայն Մայիս 27 – 28ին Թրքական գերազանց ուժերու ճնշման տակ, Հայերը քաշուեցան Պօղիքենտ – Նիկիտին գծին վրայ, փակելով թշնամիի առաջ Դիլիճան – Երեւան ճամբան :

Ճիշդ նոյն առեններն բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենային նաեւ Երեւանի ճակատին վրայ :

Ապրիլ 27ին Թուրքերը գիշերային յարձակում մը գործեցին Զէնգէլի վրայ գտնուող Վանի Բ. գունդին վրայ, ուր քաջաբար ինկան գունդի հրամանատար Զարուխեանը եւ 80է աւելի սպաննուած ու վիրաւոր :

Մայիս 18ի գիշերը, Հայերը Կողբը ձգեցին եւ Գարա – Գարա քաշուեցան :

Մայիս 20ին Թուրքերը ուժեղ յարձակումով գրաւեցին Իգտիրը եւ հայկական զօրամասերը քաշուեցան Մարկարա, Արաքսի հիւսիսը :

Մայիս 21ին երկաթուղիին ուղղութեամբ Թուրքերը յարձակեցան Սարտարապատի զօրամասի վրայ, քշելով դէպի Էջմիածին : Սակայն Մայիս 23ին, Զօր. Սիլիկեան իր ամբողջ պահեստի ուժերը (ինչպէս նաեւ Ղամարլու կանգնած մեր գունդի մեծ մասը) կռուի գիծը նետելով, յաջողեցաւ խորտակել թշնամիին յառաջխաղացութիւնը :

Մայիս 24ին Թուրքերը սկսան տեղի տալ ու մեր զօրամասերը գրաւեցին Գարապուրունը, Ալագեազը, Թալինը եւ Մաստարան :

Բայց ահա նոյն օրը, Թուրքերը երեւացին Բաշ – Ապարանի առջեւ : Այստեղ ալ կատաղի կռիւներ տեղի ունեցան Մայիս 24ին, 26ին :

Սակայն Դրոյի զօրամասը յաջողեցաւ փակել այդ կողմէն եւս Երեւանի ճամբան (****) :

Եւ վերջապէս Թրքական հրամանատարութեան առաջարկով, զինադադար կնքուեցաւ, իսկ Յունիս չորսին ալ Հայաստան ստորագրեց հաշտութեան դաշինքը :

Այսպէս ահա, հսկայ տարածութիւններ չափելով, թիզ առ թիզ պայքարելով եւ բնութեան եւ դարաւոր թշնամիին դէմ, յոգնած, ուժասպառ, բոլորովին մինակ, բայց յամառօրէն ու հաւատաւոր, հայ ռազմիկը մնաց պատնէշի վրայ :

Սարտարապատ – Բաշ – Ապարան–Ղարաքիլիսէ գիծը, վերջին խարիսխն ու առանցքը դարձաւ մեր ազատատենչ պայքարին : Մեր գոյամարտի ամենաբուռն մէկ պահը եղաւ . . . :

Կաթիլ կաթիլ ու յաճախ յորդառատ հոն, մեր դարաւոր սրբավայրերուն կից, մէկ ապաղանի մէջ լեցուեցաւ հայ ժողովուրդին արդար արիւնը, ու անկէ ծնունդ առաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Մայիս 28, 1938 Տ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

(*) Երզնկայի հայկական զօրամասը կը հաշուէր 1800 մարտիկ : Իրեն դէմ կը գործէին թրքական 36րդ զօրաբաժինը եւ հազարաւոր քրտական անկանոն ուժեր :

(**) Կարինի հայկական ուժերու թիւը մօտ 3500 էր, ընդհանուր հրամանատարութեամբ Անդրանիկի : Թուրքերը ունէին 36րդ. հետեւակ զօրաբաժինը, ու մօտ 3500 հեծեալ Քիւրտեր, ընդամէնը մօտ 60.000 մարդ : Պէտք չէ մոռնալ որ Կարինի շուրջ կ'ապրէին 20.000 Թուրքեր, որոնցմէ հինգ առ հարիւրը զինուած էին կանոնաւոր զէնքերով :

(***) Կարսի ճակատին վրայ գործող հայկական բանակը կը հաշուէր 36 գումարտակ, մօտ 15.000 սուին : Իսկ թրքական բանակը երեք զօրաբաժին, ուժեղ հրետանի եւ քրտական անհամար զօրամասեր, մեծ մասը ձիաւոր :

(****) Ամբողջ ռազմաճակատի վրայ հայկական բանակը կը հաշուէին մօտ 17 հազար մարդ : Իսկ Թուրքերը ունէին 3րդ, 5րդ, 11րդ, 36րդ կանոնաւոր զօրաբաժինները, ինչպէս նաեւ անկանոն մասեր, ընդամէնը 35.000 մարդ :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՅԻՍ 28 Ի ԱՌԹԻՒ

Թիւրիմացութիւն է մտածել թէ պատմութիւնը դէպքերու եւ թուականներու շարահիւսութիւն մըն է լոկ : Նման են – թադրութիւն մը կը նախատեսէ անբովանդակ եւ ներքնապէս պարպուած ժողովուրդի մը քաշքշուած գոյութիւնը : Առաջին առթիւ, հիմնական կէտ՝ պատմութիւնը բովանդակութիւն մը ունի կամ ոգի մը ինչպէս կը սիրենք ըսել : Արդարեւ՝ ամէն մէկ դէպքի եւ թուականի ետեւ կայ այդ դէպքին առիթ տուող առարկայական պատճառը ու նաեւ այդ դէպքին տուն տուող մղիչ գաղափարը :

Վարդանանցին եւս ցայտուն կեցած են ազգային պետականութեան պահպանման եւ խղճի ազատութեան գաղափարով եւ հաւատամքով խանդավառուած ըլլալու ներքին այլ դիտակից դրդապատճառները : Մնացածը՝ պարագայական մանրամասնութիւններ, որոնք գոյութեան պարագային իսկ՝ առիթ պիտի չտային Պատմական Մեծ Ճակատամարտին, եթէ երբեք Հայութիւնը պարպուած ըլլար վերեւ յիշուած գաղափարներէն, իտէալներէն :

Տասնեւհինգ դարերու ժամանակամիջոցով մը Վարդանանցէն բաժնուած, Մայիս 28ը իր կարգին՝ ժողովուրդի մը գոյատեւելու անյողդողդ որոշումին արդիւնքն էր : Թուրքը Սարտարապատէն ետք կրնար մինչեւ Սեւնեաց աշխարհն ալ ոտքի կոխան դարձնել, առանց դոյզն դիմադրութեան հանդիպելու, եթէ երբեք Հայուն համար այնքան ալ նշանակութիւն չունենար թէ պիտի ապրէր իբրեւ Հայ կամ Թուրք :

Այս այսպէս ըլլալով՝ 1918ի գարնան տեղի ունեցած մեծ եւ բախտորոշ ճակատամարտը հարկադրաբար խորհրդածութեան կը մղէ ամէն Հայ :

Հա՞րկ է կրկնել թէ Երեւանի եւ Էջմիածնի քթին տակ զէնքի դիմած հայ մարդը՝ զինուորական թէ շինական, մտաւորական թէ հոգեւորական, այր թէ կին, մեծ թէ փոքր առաջին առթիւ որոշած էին պահել իրենց ինքնութիւնը, դիմագիծը, այսինքնՀայ անուանուելու արժանիքը : Ուստի Գոյատեւման պայքար էր եղածը :

Անցողակի նշենք՝ ազգային ինքնուրոյնութիւնը պահելու եւ պահպանելու միայն մէկ ձեւ կայ եւ ոչ երկու : Լիակատար ազատութեան մէջ, առնուազն այդ հեռանկարով ապրելու յոյսին մէջ է միայն որ ժողովուրդ մը կրնայ ամուր կառչած մնալ իր հողին եւ արմատին :

Քսանամեայ եւ այսքան տարիներէ ի վեր Հայ կեանքը ալեկոծուած է, աւելի ճիշդ հայ մարդը հոգեկան երկընտրանքի մը մէջ է : Մէկ կողմը՝ վարդապետութիւն մը եւ իրաւակարգ մը, որ տէրն է իր աշխարհին եւ ժողովուրդին մէկ կարեւոր թիւին : Միւս կողմը ազգային պատմական զգացումներ, գաղափարներ եւ իտէալներ, որոնք համադրուելով եւ իրարու վրայ բարդուելով կուգան կը յանգին անկախ ապրելու ձգտումին :

Վարդապետութիւնը օտար է, ուստի՝ խորթ : Հայ մարդը չէ խանդավառուած անով : Մարքս ու Լենին իր սրտին կը խօսին այնքան որքան մի ոմն Չի - Չանկ : Սակայն անտարբերութիւնը փոխուի՝ երբ նկատի կ'ունենայ որ կա... մայ – ակամայ այդ օտարը նստած է իր սրտին վրայ, հայրենիքի մէջ, ու ... կրնայ նստիլ երկար : Իրերու այս պայ... մաններուն մէջ ստեղծուած են երկու ... ւի Հայեր : Աւելի ճիշդ երկու տարբեր մտածողութիւններու տէր Հայեր : Նշե... դենք անմիջապէս որ խորքին մէջ հայ մարդը մէկ եւ ամբողջական է, այսինքն՝ հայրենասէր, ազգասէր եւ ազատասէր : Երկուութիւնը կը սկսի՝ երբ Հայը կը սկսի խորհրդածել ներկայի եւ ապագայի մասին :

Մինչ մէկը կը հաւատայ եւ ջատագով է անկախութեան, միւսը տարակուսանքով հարց կը դնէ : Միթէ՞ հնարաւոր է ինծի ալ սիրելի այս բաղձանքին իրականացումը :

Այս հարցումին պահուն իր ուսին կը հպի Օտար Ծանօթը.— « Ի՞նչ պէտք կայ ազատութեան ձգտելու, չէ՞ որ հայրենիքդ կը ծաղկի, հայ հողին կ'ուռճանայ : Տես չէն ու բարգաւաճ քաղաքներդ եւ յուսաթի դաշտերդ, ու վերջապէս մտածէ երէկուան մասին :

Զարմանալի՞ է, ուրեմն, որ հայ մարդուն այս տեսակը կ'ըլլէ ու կը յայտարարէ թէ խորհրդային կարգերով իրագործուած են իր եւ իր նմաններուն ... գային իղձերը :

Թերեւս ոչ :

Խորհեցէք թէ Օտար այս Ծանօթը ... կը հրամցնէ վարդապետութիւն մը, ... կը ժխտէ ամէն ինչ որ մօտ է մեր սրտին ... ազգ : հայրենիք եւ ժողովրդավարութիւն : Ինչ որ թոյլ կուտայ ժամանակաւոր եւ հարկադրական է : Ինքն իսկ – Օտար Ծանօթը — կը խոստովանի այս պարագան :

Զարմանալի՞ է դարձեալ որ հայրենի հողին կառչած հայ մարդը, որ չատ աւելի մօտէն ծանօթ է Օտար Ծանօթին երբեմն լուռ, երբեմն կէս բերան, երբեմն ալ լման բերանով, կը յայտարարէ —

« Դու էլ նայիր նրա սէգ գագաթին ... անցիր» :

Կամ՝ «Հայ ժողովուրդ միակ փրկութիւնդ հաւաքական քու ուժիդ մէջ է» :

Միւսը՝ հաւատաւորը, այն որ կը ճանաչէ Օտար Ծանօթը իր ուղն ու ծուծով այն որ պատմութեան դարաւոր այլ ... ւիրական կանչին ականջալուր է, կ'ըսէ ...

Անկախութիւն պահանջելով մենք ... սահմանափակուիր տուեալ ժամանակաշրջանի մը մէջ, որովհետեւ անկախութեան ձգտումը ժամանակաւոր, վաղանցուկ գոյութեան մը պահանջը չէ : Ժողովուրդները տեւական են, հետեւաբար անոնց տեւականութեանը հետ կապուած են : Երբ սերունդ մը կը խանդավառուի անկախութեան համար, նկատի չունի իր ժամանակաշրջանը :

Ուստի երբ անկախութեան մասին կը մտածենք, մենք պարտաւոր ենք մեր ... տածումը զերծ պահել ներկայի կաշկանդիչ պայմաններէն :

Վերջին հաշուով՝ սերունդէ սերունդ նուիրուող այդ ճիգերն են որ կը հասցնեն եւ իրականութիւն կը դարձնեն ... պատակը :

Հետեւաբար հիմնականը սա է : Ազատութեան զգացումը, որ բնածին է ... մարդուն մօտ, պէտք է դառնայ գաղափար ու քաղաքական հանդանակ մը :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր հանդանակը ... աւելի ճիշդ ի՞նչ կը թելադրէ մեզի Մայիս 28ը :

Անուրանալի է որ մեր ապագան ... քակտելի կապերով զօդուած է ... հայրենիքի ներկային եւ ապագային :

Առանց նկատի առնելու Օտար Ծանօթին ներկայութիւնը մեր սրտին վրայ ... ամէն Հայու եւ առաջին առթիւ ... 28ի ոգիին ականջալուր եւ ... Հայուն պարտականութիւնն է ... կանգնիլ մայր հայրենիքի բարգաւաճման ... մին :

Այո, ըսենք ու կրկնենք, Մայիս ... պահանջ կը դնէ սիրել ներկայ ... տանը եւ սատարել ժողովուրդին :

Ամէկ մէկ քար – քարի վրայ ... աշխատանք, Հայաստանէն ներս, ... հաշուով Մայիս 28ի ոգիին ... կը ձգտի : Ամէն մէկ նոր բարախուն ... մեր ժողովուրդին ապագայի գոյութ... մէկ նոր գրաւականը կը դառնայ : ... Այս այսպէս ըլլալով՝ Մայիս 28ի ...

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Օ՛հ, մայիսեան առաւօ՛տ,
Յաղթանակի արշալոյս,
Թո՛ղ որ, այրիմ, մոխրանա՛մ,
Քու շունչովդ մահանամ...:

Մեր բոցաշունչ բանաստեղծը, Դանիէլ Վարուժան, մարգարէական շունչով ինչպիսի գեղեցկութեամբ երգած է «Հայ պիսի գեղեցկութեամբ երգած է «Հայ մարտիկներն ու հերոսները»: «Ու պայքար, պայքար, պայքար երգեցի, Ձեզի ընծայ, հայ մարտիկներ»:

Եթէ իր ճրագը չմարէր, եթէ իր գանկը չփշրուէր, եթէ ողջ մնար տաղանդաւոր բանաստեղծը, հաւատացէ՛ք, Աստուածային շունչով պիտի երգէր, Հայոց պատմութեան նորաբաց արշալոյսը, Մայիս 28ի հերոսամարտը:

Հերոսնե՛ր, ինչպիսի անձնուէր մարտիկներ, որոնք, Առիւծ Մհերներու հողիներուն թռիչքներով, պատմական լուսաւոր էջեր արձանագրեցին Հայոց պատմութեան մէջ:

Ոչ մէկ ժողովուրդ, իր հողին, իր ազատութեան համար այնքան արիւն թափած է, որքան մեր սքանչելի եւ ազնիւ ժողովուրդը:

Քրքրեցէ՛ք ժողովուրդներու պատմութիւնը, դուք դարձեալ պիտի չգտնէք անբասիր եւ կորիւն երիտասարդներու պայքարը, ափ մը հող ունենալու համար Աստուծոյ արեւուն տակ:

Ստեղծագործ եւ շինարար ժողովուրդ մը որու միակ մեղքն եղաւ քրիստոնեայ ըլլալը: Որ աշխարհի քրիստոնեայ ժողովուրդներու նենգութեամբն ու դաւաճանութեամբ զոհը դարձաւ, մարդկային խոճալի մը: Ցեղը, Գողգոթայէ Գողգոթա բարձրացաւ, յանուն «Խաչին ու Մահիկ»ին պայքարին: Եղաւ ժամանակ մը, երբ հողիները թռիչք էին առած, Սասունցի Դաւիթի շունչն էր, որ Արարատեան հողին վրայ կը սաւառնէր:

Պայքարի վերջին ճակատամարտը, մահու եւ կենաց կռիւը, հայ ապրելու, կամ մոխիր դառնալու հարցը:

Հաւատացէ՛ք, սարկացած հողիներուն տրուած չէ հերոսական ճակատամարտներ մղել, յանուն գոյութեան պայքարի:

Ահա, Մայիսեան աննման հերոսամարտը:

Հայոց քաջամարտիկ հսկաները, Սասունի եւ Վասպուրականի, մեր աննման փէտայիները, դարձեալ պատնէշին վրայ: Մահ կամ ազատութիւն:

Պատմութեան մէջ չարձանագրուած կռիւը մղեցին, պարտութեան մղելով թշնամին, դարուս չարագործը:

Հայոց հայրենիքին այսօրուան կոչիկը այդ հերոսամարտին ծնունդն է:

Բաշ Աբարանի հերոսամարտը դիւցազնօրէն վարելու համար, առիւծի սիրտ եւ հերոսական հողի պէտք էր: Զայն վարեցին Դրոներն ու Նազարբէկեանները, յաղթանակի դափնեպսակը վաստկելով:

Տեսէք սարկացած հողիները, ինչպէս երէկ, այսօր ալ վախով կ'ուրանան մեր աննման ճակատամարտը:

Տեսէ՛ք, մարդկութենէ լքուած սա կենդանի դիակները, որոնք Ցուղայի ժպիտով, գաղափարական ընկերներ եւ իտէալիստներ էին երէկ:

Այսօր, վատօրէն, սարկօրէն կ'ուրանան ամէն ինչ:

Ազգերը իրենց հայրենիքով հպարտ են, ժողովուրդները իրենց ստեղծագործ աշխատանքներով:

Երէկ հայրենիք չունէինք, բայց պայքարի առաջին գծին վրայ էինք: Ունեցանք այդ հայրենիքը:

Խիզախօրէն, արիւնով ձեռք բերուած հայրենիքը, մեր հերոսներուն արեան յաղթանակը:

Եթէ Արարատեան հողն ու քարերը լեզու ունենային, եթէ Արարատեան մեր ժողովուրդին ազատ լեզու տրուէր, հաւատացէ՛ք, պիտի աղաղակէին այս կէս Հայերու երեսին, Մայիսեան Արշալոյսով բացուեցաւ հայրենիքին պատմութիւնը:

Մայիսեան յաղթանակին հպարտութեամբ, վառ պահենք հայրենիքի ազատութեան խտէալը:

Հայրենիքին ու սփիւռքին, արեան դաշինքն է այս:

Օ՛հ, Մայիսեան առաւօտ,
Յաղթանակի արշալոյս,
Թո՛ղ որ համբուրեմ, քու շրթներդ
մեղրածոր,
Մոխրանա՛մ, մահանա՛մ,
Քու շունչովդ բոցավառ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

կ'ըսէ. — Ծառայել հայրենիքին, այո, ոչ սակայն Օտար Ծանօթին, որ ոչինչ ունի հասարակաց մեր երկրին եւ ժողովուրդին հետ:

Հայրենիքը եւ Հայը տեւական եւ մշտնջենական արժէքներ են, ուստի գոյութեան շինուկով պատուաստուած: Մի՛ս — որ՝ այն որ հայերէն կը խօսի սլաւական հնչիւնով եւ տարօրինակ եւ խորթ միտքեր կ'արտայայտէ, այսօր կայ՝ վաղը չկայ:

Պէտք չէ մոռնալ թէ իրաւակարգերը երբեք ալ տեւական չեն եղած, այլապէս քաղաքակրթութիւնը լճացած պատկեր մը պիտի ներկայացնէր՝ մնալով նախնական վիճակի մէջ:

Փա՛ստ: Քառասուն տարուան մէջ քառասուն եւ աւելի անկիւնադարձեր տեղի ունեցան այդ իրաւակարգէն ներս:

Կեանքը կայունութիւն չի սիրեր, այլ շարժում, փոփոխութիւն: Այս վարկածը առաւել ճշմարիտ է քաղաքական կեանքին ներս, ուր առաւելապէս պէտք է ըսպասել եւ ակնկալել այն բաները, որոնք չեն ակնկալուիր:

Վերջին տասնամեակներու պատմութիւնը կը վկայէ մեր տեսակէտը:

Ցաւալի է եզրակացութիւնը: Հայ մարդուն համար անկախութեան ձգտումը պահանջք մը աւելի պարտաւորութիւն մըն է: Շինել, ստարել, օգնել այն ամէնը որ Հայութեան դրօշմը կը կրէ ու միշտ յիշել որ քաղաքակրթութիւնը ի վերջոյ իր ծոցէն դուրս պիտի հանէ ամէն մէկ խորթ երեւոյթ.... ու այն ատեն Մայիս 28ով հողեցած հայ մարդը կը բազմի իր գահին՝ Հայրենիքին մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏՈՒՆԸ

Ինչպէս ընտանեկան պարագաներու մէջ, երբ մարդ, ուր որ ալ երթայ, ուր որ ալ այցելէ, մօտ կամ հեռու, որչափ որ ալ մնայ, կարծեմ նորէն միշտ կը փնտռէ, կ'ուզէ որ վերադառնայ իր ծնած տեղը կամ գիւղը, իր տանը մէջ, ուրտեղ միայն իր հանգիստը կը գտնէ, իր յիշատակներուն հետ անուշ թէ լեղի:

Անպէս ալ, ազգեր ու ժողովուրդներ կ'ուզեն որ ապրին իրենց բնակած երկրին մէջ: Իրենց գիւղերուն, իրենց սեփական տուներուն, վերջապէս իրենց հայրենիքին սահմաններուն մէջ, ուր մէկը խորթ աչքով չնայի իրենց: Ուր տիրապետէ իրենց մայրենի լեզուն, ուր իրենց դպրոցներն ու եկեղեցիներն, ունենան առանձին, ուր իրենց զաւակները մեծնան ու զօրանան հայրենի կտուրին տակ, ուր իրենց հովանի ըլլայ հարազատ կառավարութիւն մը, պաշտպան ամէն հովերուն դէմ, ուր մանաւանդ ազատ ըլլան իրենց ուզածը ու փափաքածը գործադրելու, ուր անկախօրէն ապրին, ազատ ու համարձակ, առանց վախի ու սարսափի:

Այդ պահանջն ու զգացումը մարդուս տրուած է կարծես, երկինքէն, ի բնէ, իր մանկութենէն, իր ծնունդէն, իր խանձարուրէն, ինչպէս երգած է Մ. Նալպանտեան իր «Ազատն Աստուած»ին մէջ:

Այս գիտնալով հանդերձ ինչո՞ւ կ'ուզեն դեռ կապտել ազգերու ազատութիւնը ու անկախութիւնը, ըլլան անոնք մեծ թէ փոքր, ապրին արեւուն տակ ինչպէս իրենք կ'ուզեն:

Կը ճառեն, կը քննադատեն ուրիշներու բռնաբարումները, ուրիշ ազգերու ընչաքաղցութիւնը, ուրիշներու տիրելու, ուրիշներուն հողը բռնագրաւելու ցանկութիւնները: Բայց չեն նայիր իրենց ըրածին վրայ, որ միեւնոյնն է, կ'ընեն ինչ որ կը քննադատեն:

Մէկը չի համարձակիր բողոքել թէ դուն ինչո՞ւ կը պահես ազգերը հզօր մականի տակ, ջնջած անոնց դարաւոր անկախութիւնը, ու ստրուկ ըրած, գերի դարձուցած:

Ե՞րբ պիտի գայ այն օրը, երբ փարատին մշուշն ու ամպերը մեր երկրին վրայ, փշրուի մահիկը, կոտրի մանգաղն երկաթէ, որ թէեւ խորհրդանիշ է հողին մշակութեան, բայց ինչ գլուխներ հնձած է ու կը հնձէ դեռ:

Ու ծագի արշալոյսն անգամ մը եւս մեր անբախտ ազգի գլխուն ու օր ու արեւ տեսնենք պայծառ, ամէն մարդ իր պապենական երդիքին մէջ, ամէն մարդ իր տունը, թողած ընդմիշտ թափառականի ցուպն ու մախաղն հինցած...

ՄԷՆ-ՍԷ

Հ. Օ. Մ.

*

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԸ

Մայիս 22ին, Կիրակի գիշեր, Լիւթեսիա պանդոկի ընդարձակ սրահը ողողուած էր ելեկտրական լոյսերու մէջ:

Խորը, ընդարձակ պատուոյ սեղանի մը առջեւ, տեղ գրաւած էին Փարիզի Կապոյտ Խաչի վեթերան ընկերուհիները:

Մնացեալ բոլոր սեղանները գրաւուած էին ընտիր հասարակութեամբ որոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը տալու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան:

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչը, Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին տօնակատարութեան առթիւ, համախմբած էր Ֆրանսահայ բոլոր այն անձնուէր տիկինները, որոնք, տարիներ շարունակ իրենց տուրքը բերած էին Միութեան, եւ ոմանք ալ եղած էին անոր հիմնադիրները:

Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհի ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ, որ նոր էր վերադարձած Արեւելքէն, ուր կը գտնուէր չորս ամիսէ ի վեր՝ իբրեւ հիւրը Իրանի Հայ Կանանց Միութեան, կատարեց հանդէսին բացումը. —

« Սիրելի հանդիսականներ, 50 տարիներ առաջ Հ. Օ. Մ.ը ծնունդ առած է Ամերիկայի մէջ: Կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը — պատիւ իրեն— այդ թուականէն մինչեւ այսօր կը շարունակէ իր գործունէութիւնը անխոնջ կերպով:

Հրապարակաւ խոստովանինք, որ Հ.Օ.Մ.ը հիմնուած է այն հսկայ կազմակերպութեան կողմէ, որ հայ իրականութեան ճակատագիրը իր ձեռքն է առած, որ կը կոչուի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն: Ան իր եղբայրական օգնութիւնը բնաւ չէ զլացած, ու չի զլանար մինչեւ այսօր »:

Հայ ժողովուրդին ցաւերը ամոքելու համար, եւ դութը միայն նպատակ ունենալով՝ Հ. Օ. Մ.ը կը գործէ ամբողջ գաղութահայութեան մէջ, զանազան անուններով, Կապ. Խաչ, Կարմիր Խաչ, Օգնութեան Խաչ, Գթութեան Խաչ, եւայլն:

Հայը Հայ պահելու մտահոգութեամբ, եթէ մէկ ձեռքով կ'օժանդակէ չքաւորին, միւս ձեռքով կը մատակարարէ կրթական գործը:

Բացի Պէյրութի աՓլանճեան ճեմարանէն, ան կ'օժանդակէ բոլոր այն վարժարաններուն որոնք կարիք ցոյց կուտան: Պէյրութի ազգային վարժարաններու չըքաւոր տղոց սնունդ մը կերակուրը հսկայ ձեռնարկ մըն է, արժանի ամէն գնահատանքի:

Պարսկաստանէն մինչեւ Յունաստան եւ Ֆրանսա, Ամերիկայէն մինչեւ Իրաք ու Միջին Արեւելք տարածուած Հ. Օ. Մ.ը պատիւ կը բերէ Հայութեան իր 12.000 անդամուհիներով:

Պ. Ճօրճ Մարտիկեան եւ Զօր. Շէքէրճեան երբ կը յաջողցնէին հայ գաղթականներու Ամերիկա մուտքը, այս Միութիւնն էր որ 10.000 տոլարով կ'օժանդակէր ձեռնարկին:

Ֆրանսայի մէջ 31 տարի է գոյութիւն ունի Կապ. Խաչի կազմակերպութիւնը, որ կը ծառայէ նոյն նպատակին, միեւնոյն ծրագրով: Անցեալ տարի տօնեցինք մեր 30ամեակը:

Ձեզի ծանօթ է որ ան ունի իր սեփական Մանուկներու օդափոխութեան կայանը, Ժիւրայի բարձունքներուն վրայ, ուր ամէն տարի երկու հարիւր մանուկներ կ'երթան կազդուրուելու եւ կ'առաջնորդուին հայ ոգիով:

Այսօր պիտի յիշատակենք անունները ամէն անոնց, որոնք հիմնեցին այս կազմակերպութիւնը Ֆրանսայի մէջ, որոնք, անձնուիրաբար ծառայեցին, ու իրենց մազերը ճերմկցուցած արդէն այսօր, այս պատուոյ սեղանին առջեւ տեղ գրաւած են:

Հոս ընկերուհին կը կարդայ անունները բոլոր վեթերան ընկերուհիներուն, ներկաներուն ծափահարութեանց մէջ:

Ապա շարունակելով իր խօսքը, կ'ըսէ.

Հայ կինը ուրիշ կիներու չի նմանիր, իւրաքանչիւր Հայուհի առիթ մը ունի իր հողին մէջ, հայ օճախը, հայ պատիւը պաշտպանելու համար գիտէ զոհաբերուիլ: Յարգանք բոլոր մեր վեթերան ընկերուհիներուն եւ ընկերներուն որոնք իրենց ճիգը չխնայեցին որպէսզի այս Միութիւնը ապրի: Այսօր մենք կ'երթանք՝ նորերը պէտք է հասնին մեր ետեւէն, որպէսզի այս Միութիւնը մնայ ծաղկեալ ու վսեմ:

Ձեզի կը մնայ, սիրելի հայ մայրեր ու քոյրեր, որ վեթերաններու տեղերը գրաւելով վառ պահէք այս կրակը:

Ներկաներու փափաքին վրայ կ'որոշուի շնորհաւորութեան եւ յարգանքի հեռագիր մը ղրկել Ամերիկայի Հ. Օ.Մ.ին:

Խօսք կը տրուի ընկեր Հրանտ Սամուէլին, որ համառօտակի ներկայացնէ ետք ՀՕՄի եւ իր մասնաճիւղերու գործունէութիւնը, կ'աւելցնէ. —

Յիսուն տարուան վաստակով մըն է, որ կը ներկայանայ ՀՕՄ.ը մեզի այսօր: Փետրուարէն ի վեր բոլոր գաղութներու մէջ հանդիսաւոր տօնակատարութիւններ տեղի կ'ունենան այս առթիւ: 84 մասնաճիւղեր գոյութիւն ունին միայն Ամերիկայի մէջ: Հայապահպանման պարտականութեան ամենամեծ բաժինը կ'իյնայ այս կազմակերպութեանվրայ, որպէսզի հայկ. շունչ ներշնչէ նորահաս սերունդին: Յիսնամեակին առթիւ մեր շնորհաւորութիւնները ՀՕՄ.ին եւ Ֆրանսահայ Կապ. Խաչին, մաղթելով որ անոնք աճին ու բազմանան ծառայելու համար վսեմ նըպատակին:

Պատրաստուած էր ճոխ գեղարուեստական բաժին մը, որ խանդավառ մթնոլորտ ստեղծեց ներկաներուն մէջ:

Ընկեր Պօղոսեան եւ Սերոբեան, մեներգեցին դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի բազմաթիւ երգեր, ծափեր խլելով: Օր. Զառափեան, դաշնակի վրայ վարպետօրէն նուագեց մի քանի խանդավառ կտորներ: Օր. Գարոյեան ապրումով արտասանեց յուզիչ կտոր մը:

Ընկեր Եր. Գրիգորեանին վիճակուած էր նաեւ ընել երկու արտասանութիւններ ազգային ոգիով:

Օր. Թառօն եւ Ճերանեան նախ առանձինն ու ապա զոյգ պարերով ոգեւորեցին ներկաները:

Գեղարուեստական բաժինը վերջ կը գտնէր եռեակով մը, Աֆրիկեանի՝ — որ միեւնոյն ժամանակ կ'ընկերանար դաշնակով — Սերոբեանի եւ Պօղոսեանի մասնակցութեամբ, որոնք կրկնուեցան խանդավառ ծափահարութիւններով:

Ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ հանդէսը փակուած յայտարարեց ուշ գիշերին, շնորհակալութիւն յայտնելով փարիզեան 10 մասնաճիւղերուն, ներկաներուն եւ բոլոր անոնց որոնք հաղորդակից ենկապ. Խաչի գործունէութեան:

Փ. ՓԱՐԹԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ, Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ վերջին տարիներուն արտասահմանի տասը ակադեմիաներու անդամ ընտրուած է:

Այս տարի Յունուարին, Անգլիոյ արքայական աստղագիտական ընկերութիւնը, որուն անդամն է 1953էն ի վեր հայ գիտնականը, անոր պարգեւած է ոսկիէ շքանշան մը՝ աստղագիտութեան բնագաւառին մէջ կատարած իր աշխատանքներուն համար:

Մայիս 4ին, Համբարձումեան Լոնտոն մեկնած է ստանալու համար պարգեւը: Այս առթիւ հայ գիտնականը խօսած է Տարվինի տեսութիւններուն հիման վրայ աստղագիտական ասպարէզին մէջ իր վերջին հետազօտութիւններուն արդիւնքին շուրջ:

Հայ գիտնականը իր հետ տարած է Բիւրականի աստղադիտարանի քանդակապատկերը, որ շինած է մանրափորագրիչ Եղուարդ Ղազարեանը:

ԱՐԱՄ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ «Շիլլէրը հայ գրականութեան մէջ եւ թատրոնում» գիրքը լոյս տեսած է: Փաստերով ցոյց տրուած է, թէ երբ Շիլլէրը հայ գրականութեան մէջ մուտք գործած է, ինչ վերաբերում ցոյց տուած են անոր հանդէպ հայ գրագէտները, երբ կատարուած են անոր բանաստեղծութիւններուն եւ թատերակներուն թարգմանութիւնը եւ տըպագրութիւնը: Ընդարձակ տեղ յատկացուած է հայ բեմին վրայ Շիլլէրի երկերուն բեմադրութիւններուն:

քին իր ատենին զետեղուած էր զեսպանին աշխատասենեակին մէջ, պատուոյ տեղ մը: Ժամանակ մը ետք յայտնի եղաւ թէ տարկան խարգախուած էր ու ներքնամասին մէջ զետեղուած էր մանրաձայն մը (միքրօ), որուն միջոցաւ «դրսեցիներ» կրնային մտիկ ընել ամէն ինչ որ տեղի կ՚ունենար ներսը»:

Ապահովութեան Խորհուրդի մէջ ձախողելէ ետք, հաւանական է որ Խ. Միութիւնը ամերիկեան օդանաւին հարցը տանի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան լիակատար նիստին:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9ին, Թէաթրը Ժիմնազ:

Rue du Théâtre Français, La Canebière

Հովանաւորութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանին եւ յարանուանութեանց:

Կը նախագահէ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ:

Կը խօսի՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

Պ. Գ. ՏԷՐ – ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Օր. Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՓՐՕՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր:

Սգահանդէսի վերջաւորութեան ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղուի Մօնիւմանտէ Մօպիլի արձանը, Ռէֆորմէ եկեղեցին դիմաց:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Իսիի խանաօր խումբը տարեկան իր առաջին ցերեկոյթը կազմակերպած է այս Կիրակի ժամը 16ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութեան խնդրանօք այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, աւանդական հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, ի յիշատակ բոլոր հայ պատերազմիկներու, որոնք քաջաբար ինկան 1918 Մայիսին, Սարդարապատի եւ ուրիշ պատմական ճակատամարտերու մէջ, յետ մղելով դարաւոր թշնամիին գերազանց ուժերը, փրկեցին Հայութիւնը եւ Ս. Էջմիածինը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30–ին, Սինեմա Մանեան: Ավընիւ-Քալիֆորնի կը ներկայացուի՝

ՊԱՏՈՒՈՅ ՀԱՄԱՐ
(Շիրվանզադէ)

Դաւիթ Բէկէն եւ Անուշէն կտորներ պատրաստուած Երեւանի մէջ:

Տոմսերու գին 3 Ն. Ֆ., ի նպաստ Կապ. Խաչի օղափոխութեան կայանին:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20.30–ին, Սինեմա Ռօքսի (65պիս, Բիւ Ռօշըշուար):

ԻՆՉ Է ՊԱՏՄՈՒՄ ԳԵՏԸ
ՀԱՅԱԽՕՍ ԺԱՊԱՒԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պերճ Զիլինկիրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ Պերճ Զիլինկիրեանի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

28 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Զ. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ, 6 Փլաս Սէն Սիւլփիս:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
եւ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ
Ընկ. ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

Երգ՝ Յարութիւն Ճապուրեան (կիթառի ընկերակցութեամբ Լեւոն Պօյաճեանի) եւ ծանօթ երգիչ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Արտասանութիւն՝ Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ ընկեր Երուանդ Գրիգորեան:

Հայկ. պարեր, մենապար եւ զոյգ պար Լիւսի, Վիգէն եւ Օր. Թարոն:

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

Խօսնակ՝ Ընկ. Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը:

Robert Séto et ses Rumbero, vedette d'Europe No1

Առատ եւ մատչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 4 Ն. Ֆ.

Հաղորդակցութեան միջոցներ մեթրօ Սէն Սիւլփիս:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին կողմէ:

28 Մայիս, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սթիւտիօ Քրէֆիի մէջ, 24 Րիւ Տիւնուար:

Մասնակցութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կ՚արտասանեն՝ Օր. Փ. Տապաղեան, Օր. Ս. Կարապետեան, Պ. Ս. Չէքէրեան:

Կը նուագէ ընկեր Յ. Պէրպէրեան:

Կը պարէ Օր. Մութավէլեան, Շամի–րամի եւ հայկական պարեր:

Կ՚երգեն Օր. Ա. Կարապետեան, Պ. Ժագ Թիսօ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Տիկին Մ. Կարապետեան:

Մուտքը ազատ է:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Մէն Լուի սրահին մէջ, Յունիս 19ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԱՄԵՐՍՖՈՈՐԹԻ ՄԷՋ (Հոլանտա)

29 Մայիս, Կիրակի ժամը 3 – 6 «Ասթորիա»յի սրահը

Կը խօսի ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պետական Թատրոնի շքեղ սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Գ. ՔԻՐԷՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Երգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենապար եւ հայկական պար:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Ռոմանի Թատերախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. Սարգիս Քէփէնէկեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Պ. Մ. Թաշճեանի, Մ. Գալանեանի եւ Ժ. Լուսեղինեանի:

Կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը մէկ արար:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէի: Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Կ. եւ Մարտիկներու Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի

Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը

29 Մայիս, Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 3ին

Կը նախագահէ Նոր Սերնդական

Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Օր. Ժանէթ Կիւրճեան, դաշնակով կ՚ընկերակցի Օր. Եւա:

Մեներգ.— Ընկերուհի Ռստիկեան եւ ընկեր Պասմաճեան:

Պիտի արտասանեն ընկերներ Յ. Մաթոսեան Ջաքարեա եւ Քինոսեան, եւ Լօթուռ տիւ Փէնէն Պ. Ջաքրեան, Ռոմանէն ընկեր Քէփէնէկեան կը ներկայացնէ գաւեշտ մը՝ «ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿԸ» եւ անակնկալներ:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու առաջին խումբին արձանագրութիւնները փակուած են: Սակաւաթիւ տեղեր միայն մնացած են Օգոստոսի համար:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Ամէն գուրս ժամադրութեամբ, հեռախօսթիւ. տէն 27.35: 5 Րիւ Մէյրան:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 29, ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

SALLE CHOPIN 8, Rue Daru Paris 8e

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Թատերական ներկայացում, երգ, արտասանութիւն

Տեղերը ապահովել դիմելով հինգշաբթի օրերը ժամը 5էն 7, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, վարժարանը, ինչպէս նաեւ Արաքս վաճառատունը: Հանդէսին օրը կարելի չէ տոմսակ գտնել:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ, ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան Տեղի պիտի ունենայ 29 Մայիս, կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ 27 Մայիս, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, պիտի կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւն, եւ զենումը մատաղցու ոչխարներուն, որ Կիրակի օր Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ, պիտի բաշխուի, հաւատացեալ ժողովուրդին:

Հոգաբարձութիւնը որոշած է, նոյն արարողութիւնը ամէն տարի կրկնել մայրերու տօնին առթիւ:

Մատաղի ծախքերուն մասնակցելու համար դիմել հոգաբարձութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՅԻՍ — DIMANCHE 29 MAI 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 3511 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4612

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ

15 Մարտ 1921։

Ահա՛ թուական մը, որ անջնջելի տառերով արձանագրուած է Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Այդ օրն էր, որ Հայուն վրիժառու բազուկը Պերլին – Շարլոթէնպուրկի Հարտենպէրկ փողոցին մէջ գնդակի մէկ հարուածով գետին տապալեց ազգին ամէնէն անարգ ու գարշելի դահիճը։

Շանսատակ Թալէաթի դիակը քննող պետական բժիշկը՝ Տոքթ. Շմուլինսկի 1921 Յունիս 2ին Պերլինի նահանգային Գ. դատարանին առջեւ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէր իր քննութեան արդիւնքը·

«Գլխուն ետեւի կողմը շրջանակաձեւ խոշոր բացուածք մը գտանք։ Վէրքը բազմաթիւ ոսկորներ կը պարունակէր։ Անդամահատելէ վերջ գտանք որ ուղեղը բոլորովին սեւ էր եւ արեան մէջ կը լողար։ Իսկապէս ամբողջ գանկը փշրուած էր եւ ուղեղը արեան խուժումով այնքան վնասուած, որ անմիջապէս մահ պատճառած էր։ Հաւանաբար վայրկենապէս յառաջացած է սրտի կաթուածը»։

Դաշնակցական անձնազոհ ֆէտայի Սողոմոն Թէհլիրեանի գերման զինուորական ատրճանակի չանթահարող մէկ հարուածը բաւական էր եղած դժոխք ղրկելու դարուս ամէնէն մեծ ոճրագործը, որուն դիւային ուղեղը յղացած էր Հայութիւնը ի սպառ բնաջնջելու սադայէլական ծրագիրը։

Յաղթական դաշնակիցները թոյլ տուին որ Իթթիհատի ոճրագործ ղեկավարները, հայ ժողովուրդին դահիճները փախչին եւ Եւրոպայի ազատ երկինքին տակ փարթամ կեանք վայելեն։

«Նիւրէնպէրկի դատարան» չսարքեցին մէկ միլիոն Հայերու ջարդարարները պատժելու համար, ինչպէս կ'ակնկալէր քաղաքակիրթ աշխարհը։ 1920 Մարտ 16ին Անգլիացիները Պոլսոյ մէջ ձերբակալեցին կարգ մը Թուրք երեւելիներ, որոնք մեծ պատիւներով խնամեցին Մալթայի մէջ, մինչեւ որ օրին մէկը ազատ արձակեցին զանոնք՝ փոխանակելով տասնեակ մը անգլիացի գերիներու հետ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան իններորդ Ընդհ. Ժողովը Երեւանի մէջ մահուան դատապարտեց Իթթիհատի բոլոր այն վարիչները, որոնք պատասխանատու էին հայկական ջարդերուն։

Դաշնակցական աչարեկիներ մաքրագործելէ վերջ Հայանուն լրտեսներն ու դաւաճանները, իրարու ետեւէ տարտարոս ղրկեցին՝

1921 Մարտ 15ին Թալէաթը՝ Պերլինի մէջ,

1921 Դեկտեմբեր 6ին Սայիտ Հալիմ փաշան՝ Հռոմի մէջ,

1922 Ապրիլ 17ին միաժամանակ Տր. Պէհաէտին Շաքիրն ու Ճէմալ Ազմին,

1922 Յուլիս 25ին Թիֆլիսի Մեծն Պետրոս փողոցին մէջ՝ Զեկայի շէնքին առջեւ Ճէմալ փաշան եւ իր երկու սուրհանդակները։

Իսկ Բագուի եւ Շուշիի ջարդերուն պատասխանատու Խան Խոյսկի 1920ին սպաննուեցաւ Թիֆլիսի մէջ, Ճիւանշիրն ալ Պոլիս՝ 1921 Յուլիս 19ին՝ ձեռամբ Միսաք Թորլաքեանի։

Նիւրէնպէրկէն տասնեւհինգ տարի վերջ Իսրայելացիք տակաւին կը հետապնդեն Հրեաներու ջարդարարները եւ միջազգային մամուլը կը զբաղեցնեն Ատոլֆ Այխմանի խորհրդաւոր ձերբակալութեամբ։

Ալ ո՛չ ոք կը խօսի հայկական ջարդերու մասին։ Ատոլֆ Հիթլէր իր փառքին գագաթնակէտին հասած օրերուն՝ երբ անխնայ կը հալածէր Հրեաները՝ հանդիսաւոր ճառի մը մէջ կը հարցնէր թէ այլեւս ո՞վ կը խօսի հայկ. ջարդերու

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ ՃԵՄԱԼ ԿԻՒՐՍԷԼ

ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԵԱՆՔԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

Ամսուան մը լարուած կացութենէն ետք, ուր երկրին հակամարտ երկու կուսակցութիւնները՝ Դեմոկրատ եւ Հալք իրար կերան, անխնայ առիթ տալով ցոյցերու, բախումներու եւ ձերբակալութիւններու, Թրքական բանակը պետական հարուածով մը վերջ դրած է անստոյգ կացութեան ու տէր դարձած՝ երկրին։

Զինուորական հարուածը որ անցած է առանց արիւնահեղութեան եւ բախումներու տեղի ունեցած է՝ Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալու գիշերը։

Ժամը 4ին օդակայանները գրաւուած են, սահմանագլուխները փակուած։ Բոլոր գաւառներու մէջ կառավարիչները ձերբակալուած են։ Երբ զինուորները կը մտնեն Ճէլալ Պայարի ննջասենեակը, նախագահը կը փորձէ անձնասպան ըլլալ բայց սպայ մը անմիջապէս ձեռքէն զէնքը կ'առնէ։ Ժամը 4.15ին բանակը ոստիկանութեան կեդրոնը կ'երթայ, հոն կարճ հրացանաձգութիւն մը տեղի կ'ունենայ։ 4.30ին հեռաձայնը կտրուած է եւ օտար օդանաւերուն լուր կը տրուի որ չեն կրնար Թրքական օդակայաններ իջնել։ 4.45ին ձայնասփիւռը անդադար ազգային փառերգը կը հնչեցնէ։

Ժամը 5ին «կրտսեր» սպաները (զինուորական վարժարանի ուսանողներ) տողանցք կատարած են մայրաքաղաքին մէջ։ Ժամը 5.10, ձայնասփիւռը յայտարարելէ ետք թէ «կը լսէք Թրքական բանակի ձայնը» հաղորդագրութիւն մը սփռած է։

«Նկատի ունենալով, որ մեր ժողովրդավարութիւնը տագնապ մը կ'անցընէ, նկատի ունենալով նաեւ վերջին դէպքերը եւ ուզելով վերջ դնել ցաւալի պայքարի մը, Թուրքիոյ բանակը ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը»։

Յայտարարելէ ետք թէ բանակին նպատակն է ազատ ընտրութիւններ կազմակերպել, Թրքական բանակի հաղորդագրութիւնը կ'աւելցնէ. — «Բոլոր այն սպաները որոնք կառավարական պաշտօններու գլուխն են, որպէսզի երկրին յառաջխաղացքը չկասի, պիտի քաշուին իրենց պաշտօններէն երբ օրինաւոր կառավարութիւն մը ստեղծուի յառաջիկայ ընտրութիւններով։»

Զինուորական իշխանութեան անունն է «Ազգային Միութեան Կոմիտէ»։ Անոր գլուխը կը գտնուի Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ։

Կիւրսէլ սպայակոյտի նախկին պետն է, Թուրքիոյ ներկայացուցիչն էր Ատլանտեան Ուխտի մօտ եւ Մենտերէս վերջերս պաշտօնանկ ըրած էր զինք։ 64 տարեկան է, մասնակցած է 1920ի անկախութեան կռիւներուն։

Թեհրան հասած լուրերուն համաձայն զինուորական մարմնին գլուխը եղող բոլոր սպաներն ալ Արեւմուտքի կողմնակիցներ են անխտիր։ Արդէն, Անգարայի ձայնասփիւռը իր հաղորդագրութեան մէջ շեշտած է թէ նոր իշխանութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ Ատլանտեան եւ Կեդրոնական (Պաղտատ) Ուխտերուն։

«Կը յարգենք մեր բոլոր դաշնակցութիւնները եւ պարտաւորութիւնները։ Հաւատք ունինք Ատլանտեան եւ Կեդրոնական Ուխտերուն եւ հաւատարիմ կը մնանք անոնց», կը յայտարարեն առաջին առթիւ իսկ։

Ժամը 9.30ին երկրորդ հաղորդագրութեամբ մը կը յայտարարեն թէ Զօրավար Ռէֆիք Թինքա Պոլսոյ քաղաքապետ եւ զինուորական կառավարիչ նշանակուած է։ Այս առթիւ հրահանգներ ալ հաղորդուած են։ Բոլոր սահմանագլուխները փակ պիտի մնան։ Արգիլուած է ձայնասփիւռի կայանները գործածել։ Բոլոր պաշտօնատարները պէտք է շարունակեն իրենց աշխատանքները։ Հրահանգ տրըւած է ելեկտրականութեան եւ այլ հանրային մատակարարութեան ծառայող հաստատութիւններուն որ շարունակեն իրենց պարտականութիւնները, առանց ընդհատումի։ Միջազգային հաղորդակցութեան ծառայող օդակայանները փակ պիտի մնան։ Լուսարգել որոշուած է ժամը 22էն մինչեւ 5։ Ժողովուրդը պէտք չէ հեռանայ իր տունէն։

Զանազան եւյաջորդական հաղորդագրութիւններով յայտարարած են թէ դրամատան հաշիւները արգելքի տակ առնուած են, օտար դիւանագէտները պէտք է «անձնական թուղթեր» ստանան, եւն.։

Զօրավար Իրֆան Պաշթիւկ Անգարայի կառավարիչ նշանակուած է։ Ապահովութեան բաժնին գլուխը կ'անցնի՝ զօրավար Ուլկէն, իսկ զօրավար Նեզիհ Էթիրաթ ոստիկանութեան պետի պաշտօնը կը ստանձնէ։

Ոստիկանութիւնը բանակի հակակշռին ենթակայ պիտի ըլլայ։ Զօրավար Իսքիլիփլիկլի Իզմիրի կառավարիչ նշանակուած է։

Վարչապետ Մենտերէս ձերբակալուած է ժամը 13ին, տարօրինակ եւ «Քառւ-Պոյի» ժապաւէնները յիշեցնող պարագաներու տակ։ Արդարեւ զինուորական իշխանութիւնները երբ կ'իմանան թէ Վարչապետը եւ Ելմտական նախարարը՝ Փոլաթքան Էսքիշէհիրէն օդանաւ առած են, անծանօթ ուղղութեամբ մը մեկնելու մտադրութեամբ, իրենց ետեւէն երկու հալածիչներ կը ղրկեն։ Հակառակ տրուած հրահանգին, Մենտերէսի օդանաւը վար չուզեր իջնել, սակայն վրայ երկու հալածիչները «նեղը» կը դնեն օդանաւը որ հարկադրաբար կը ստիպուի իջնել։ Հազիւ գետին հասած, Մենտերէս եւ Փոլաթքան օդանաւէն դուրս կը բառնան եւ իրենք զիրենք ինքնաշարժի մը մէջ կը նետեն։ Զիրենք հալածող երկու օդանաւորդները իրենց կարգին ինքնաշարժ մը կը գտնեն ու կը սկսի հետապնդումը...

Ատրճանակի սպառնալիքի տակ վարչապետը կը յանձնուի։ Կարգ մը լուրերու համաձայն վարչապետին մօտ գտնուած են տարադրամներ։

Մենտերէս եւ Զօրլու պիտի դատուին։ Խորհրդարանը լուծուած է եւ փաստաբաններու եւ համալսարանականներու կոմիտէ մը նոր սահմանադրութիւն մը կը պատրաստէ։

Արտասահմանը մտահոգ չէ։ Ուաշինկթընի, Լոնտոնի մէջ, բանակին յայտարարութիւնը հանդստացուցած է միտքերը։ Թուրքիա հաւատարիմ պիտի մնայ Ատլանտեան Ուխտին։ Մոսկուա ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կուտայ։ Հռոմի մէջ կը կարծուի թէ բանակը քաղաքացիական պատերազմի մը առաջքն առած է։

Ուրբաթ օր, Թուրքիոյ նոր յեղափոխութեան մասին խօսելով, Ֆրանսական ձայնասփիւռի խօսնակը գովքը կ'ընէր Իթթիհատի եւ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եռրորդութեան։ Օսմանեան փտած կառավարութեան մէջ թարմութիւն եւ ժողովրդավարութիւն մտցուցեր են եղեր անոնք։ Ո՛չ մէկ ակնարկութիւն անոնց գործած ոճիրներուն մասին։

Սողոմոն Թէհլիրեան աչքերը կը փակէ հեռաւոր Քալիֆորնիոյ ափերուն վրայ, հեռու հայրենիքէն, որուն համար զոհած էր իր կեանքը։

Իր անունը յաւէտ դրոշմուած պիտի մնայ հայ ազատատենչ Հայերու սրտին խորը, իբրեւ փրկիչը Հայութեան պատիւին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր անփոխարինելի ընկերոջ՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի դառնակսկիծ կորուստը մեծ յուզում պատճառած է բոլոր Հայերուն։ Այս տխուր առթիւ ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրները ղրկուած են Ամերիկա·

×

Յանուն Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր ընկերներուն եւ մարմիններուն, կ'ողբանք Հայութեան պատուի անզուգական փրկիչ եւ հերոս, ընկեր Սողոմոն Թէհլիրեանի անդարմանելի կորուստը։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

×

Խորապէս ազդուած Սողոմոն Թէհլիրեանի անակնկալ կորուստէն, մեր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնենք ընտանիքին։

«ՅԱՌԱՋ»

×

Մարսէյլահայ գաղութը խորապէս կ'ողբայ անփոխարինելի Սողոմոն Թէհլիրեանի դառնակսկիծ կորուստը եւ իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն կ'ողբայ Հայոց կարիճ, անվախ աշարեկիչ, Դաշնակցութեան վրիժառու առիւծին՝ Սողոմոն Թէհլիրեանի մահը եւ փոխան ծաղկեպսակի Դաշնակցական ընկերները կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ. — ԳԻՍԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Գիսակ Փափազեան, Մոնմորանսիի հանգստեան տան մատակարար եւ նախկին տէրը Անի եւ Ֆլորիա ճաշարաններուն, մեռած է Ուրբաթ իրիկուն, Մոնմորանսիի հիւանդանոցը։ Բնիկ Ակնցի, շուրջ 63 տարեկան, ուսումը ստացած է Պոլիս, ապա Ֆրանսայի մէջ դիւղատնտեսական վարժարան աւարտած է։

Իր ճաշարանը կեդրոնատեղին դարձած էր բոլոր Հայ գաղթականներուն, որոնք Փարիզ կը հասնէին 1923էն սկսեալ և ժամադրավայր եղած է գրական հանդիպումներու։ Միշտ օգտակար եղած է իրեն դիմող բոլոր Հայերուն։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի։

Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Փափազեանին, աղջկան եւ ընտանիքին։

ԱՐԻՒՆԱԼԻ բախումներ եւ մասնակի ընդհարումներ տեղի կ'ունենան առենէ մը ի վեր, Լիբանանի մէջ։ Միշմիշի եւ Ֆնտէքի գիւղերու բնակիչները իրարու դէմ կռուած են։ Սպաննուած է մէկ հոգի եւ երկու հոգի ալ վիրաւորուած են։ Բախումին պատճառը քաղաքական տարակարծութիւնն է որ մէջտեղ եկած է ի մօտոյ տեղի ունենալիք ընտրութիւններուն առթիւ։ Հայերու միջեւ ալ մասնակի դէպքեր պատահած են։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ե.

Վանական կանոնագրութեանց մէջ մէկ առաջադրութիւն միայն կար, որ տարբերական նկարագիր կուտար Արեւմուտքի վանքերուն, — աշխատանքի պայմանը:

Անձնուրացութիւնը կամ աշխարհատեցութիւնը ուսում մըն է, եթէ ոչ աւանդութիւն մը, որ ծագում առած է Արեւելքի անապատներուն մէջ: Նոյն ուսումը աղուոր պատուաստ մը կրեց Արեւմուտքի մէջ: Ընկերային ու տնտեսական քայքայումներու պատկերին դիմաց, մարդկային հոգին ուզեց ձեւ մը տալ այն յուսահատութեան, որ կը բխէր կեանքէն, միջավայրէն ու գունաթափ սկզբունքներէն, — նուիրուեցաւ աշխատանքին:

Աշխատանքը, այն զոր հրէական աստուածխօսութիւնը կը դասէ անէծքներու կարգը՝ տառապանքի իմաստով լեցուած, արեւմտեան վանքերու մէջ կը դառնար յաւերժութեան ճամբայ մը:

Բենեդիկտոսի կը վերագրուի աշխատանքը վանքերու մէջ մտցնելու գաղափարը եւ ծրագիրը: Վանական կեանքի առաջին պայմանն էր, սկզբնաբար, «հրաժարումն յիրաց աշխարհի» կամ «յաղօթս կալ յամենայն ժամ» այն իմաստով որ աղօթք կը նշանակէ «խօսք ընդ Աստուծոյ»: Այս «հրաժարումը» կը ստանար անձը քայքայելու, ոչնչացնելու, փճացնելու իմաստ՝ եթէ չփորձուէր պաշտպանել մարմինը, յաւերժացնելու համար ոչ միայն անհատին նուիրումը, այլեւ հաւաքականութեան ուխտը:

Այսպէս աշխատանքը դարձաւ կրօնական պարտաւորութիւն, ինչպէս աղօթքը, ինչպէս անձնուրացութեան այլ ձեւեր:

Առաջին աշխատանքը, որու լծուեցան վանականները՝ Բենեդիկտոսի տնօրինումով, հողային աշխատանքն էր:

Կատարեալ յեղափոխութիւն մըն էր որ կը կատարուէր այս տնօրինութեամբ, — արհամարհուած ու լքուած հողը կը ստանար ազնուականութիւն: Առաջ, գերիներն էին միայն, ճորտերը, որոնք կ'ապրէին հողին եւ անասուններուն մտերմութեան մէջ: Այս անգամ մարդն էր, Աստուծոյ մարդը՝ եթէ կ'ուզէք, որ կ'եղբայրանար հողին և անասուններուն հետ:

Քաղաքակրթութիւնը, հոյատեսիլ պատկեր մը ստեղծելէ ետք՝ երկար դարերու ճիգով ու ջանքով, կը մտնէր ուժի ըսպառում մը, քայքայման նշաններ, եւ ահաւոր փլուզումի մը վախը: Յոգնութիւնը, դարաշրջանին մէջ, կը բերէր տարօրինակ ճաշակ մը զրկանքի, թշուառութեան, նուաստացումի, — պայմաններ՝ որոնք կը սնուցանէին քրիստոնէութիւնը:

Քաղաքակրթութիւնը կորսնցուցեր էր իր արութիւնը: Տէրընկալութեան տրամադրութիւն մը, կրաւորական եւ իգային յօժարութիւն մը «տալոյ ինչ յանձնէ», — ահա հոգեկան ընդհանուր վիճակ մը, որ նկուն կը դարձնէր ամէնէն հպարտ խառնուածքներն անգամ: Այսպէս դարաշրջանը կը կորսնցնէր իր սէգ ու խրոխտ դէմքերը, որոնք թումբի դեր կը կատարեն ապստամբութեանց եւ անիշխանութեան դէմ, — ու պատմութեան հրապարակը կը մնար բարբարոսներուն ձեռքը:

Քաղաքակրթութիւնը աւերակ, մարդկային հոգին նկուն, հողը լքուած:

Բենեդիկտոսի մարդիկը, խոնարհ, իրենց աչքերը խոնարհեցուցին երկիր, ու փարեցան հողին՝ ինչպէս զաւակ մը կը փարի իր մօր:

Հողն էր որ պիտի բանար փրկութեան ճամբան:

Այսպէս Բենեդիկտեան առաջին վանականները հողագործներ եղան: Վանքերը դարձան տեսակ մը ագարակներ: Ու քանի բազմացան վանքերը, այնքան ծաղկեցաւ հողագործութիւնը: Եղաւ շրջան մը՝ երբ, ինչպէս կը վկայէ Ֆրանսացի մատենագիր մը, ամբողջ Եւրոպայի հերկաբարները (տէֆրիշէօր) դարձան այս վանականները, — մաքրեցին մոլախոտերը, այրեցին փուշ ու մացառ, խոփը մխեցին խոպան դաշտերու մէջ, գիշերը աղօթեցին, ցերեկին ակօսեցին: Հրաշք գործեց բենեդիկտեան արօրը:

Յետագային վանական աշխատանքը ընդարձակուեցաւ տարբեր դաշտերու մէջ, — խոփ բռնողին կողքին պատրաստուեցաւ գրիչ բռնողը: Ահաւասիկ այս վանականներն էին, որոնք հաստատեցին Եւրոպայի առաջին համայնավարական կարգը, — հաւաքական արդիւնաբերութիւն առանց սեփականութեան իրաւունքի: Խոփ բռնողը կերակրեց գրիչ բռնողը, ու գրիչ բռնողը պաշտպանեց քաղաքակրթութեան ժառանգը:

Դեռ մեքենայ չկար, — մարդը դարձաւ մեքենայ՝ մէկը լծուելով միւսին, ուժերը միացնելով աշխատանքի մէջ, վաստակը ընծայելով հաւաքականութեան:

Բարբարոսներու արշաւանքին ժամանակ՝ այս հիմնարկութիւնները, նախ ագարակ - վանք, յետոյ դպրեվանք, դարձան մշակոյթի կղզիներ, փոքրիկ հոգեկան հայրենիքներ:

Այս տեսութեան հեղինակն է ռուս մատենագիր մը, որու գիրքը աչքի տակ չունիմ այս միջոցիս, — փնտռելն ալ շատ ժամանակ կը խլէ, — որպէսզի վկայութիւններ քաղէի: Այս տեսութիւնը կը յիշեցնէ արդի ռազմավարութիւնը, որ փորձուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին՝ վերջ դնելով ռազմաճակատի պայմանին:

Վանքերը, արդարեւ, դարձան ոչ միայն դպրութեան կղզիներ, այլեւ ամրոցներ, պաշտպանելու համար հայրենական քաղաքակրթութեան ժառանգութիւնը՝ բարբարոսներով հեղեղուած երկրամասերու մէջ:

Որոշ չափով չի՞ յիշեցներ նաեւ մեր վանքերուն դերը:

Ամէն անգամ՝ երբ պիղծ հեղեղով մը կ'ողողուէր մեր հայրենիքը, լեռներուն վրայ կամ ապառաժներու գագաթը թառած՝ հայ վանքերը կը ջանային ազգային դպրութեանց կղզիներ ստեղծել, քանի կը ծովանար բարբարոսներու հեղեղը: Մանրանկար հայրենիքներ էին այդ վանքերը, որովհետեւ այնտեղ կ'ապաստանէր Հայութեան ոգին, — ազգային աւանդութեանց գրաւոր վկայութիւնը, նիւթական մշակոյթի ժառանգութիւնը, դարերու պատմութեան ուխտը:

Ի՛նչ յուզիչ յիշատակարաններ ունինք, գրաւոր վկայութեանց պատառիկներ, որոնք կը պատմեն թէ ծերուկ վանականներ իրենց աչքերուն մարող լոյսին յետին նշոյլը կ'օգտագործէին՝ դողդոջուն ձեռքերով ընդօրինակելու համար Հայոց պատմութիւնը, — յաճախ մելանը պակաս, յաճախ անօթի, աւելի յաճախ՝ մինչեւ այն պահը երբ բարբարոս թշնամին, վարը, կացինով կը խորտակէր վանքին դուռը եւ վեր կը բարձրանար, Հայոց պատմութիւն կը գրուէր:

Քանի՛ քանի՛ վանականներ, այդպէս, գրիչը վար չեն ձգած իրենց ձեռքէն՝ երբ, բարբարոսը, խորտակելով դռները, սպաննելով դիմադրողները, ներս է մտած ամբողջացնելու համար ոճիրը:

Հայ վանականին մատները ընդհատած են ընդօրինակութիւնը՝ երբ իջած է կացինը: Մեր պատմութիւնը նման հերոսութիւններու գնով հասած է մեզի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առաջին փորձը չէ որ կը կատարուի Հայաստանի մէջ, — պատմութիւնը ներկայացնել գրական շապիկով: Բայց այս վերջերս բազմաթիւ են այն փորձերը, որոնք կը կատարուին Երեւանի մէջ՝ «պատմութիւն տալու համար» թատերախաղերով ու վէպերով:

Ահաւասիկ նոր փորձ մը, — Ա. Արաքսմանեանի թատերախաղը, Երկունք, որու նիւթը՝ Մեսրոպ Մաշտոց եւ իր գործունէութիւնը:

«Հայ գրերի գիւտը խոշորագոյն իրադարձութիւն է», կը գրէ Գրիգոր Զարէեան՝ գրախօսականի մը մէջ, որ նուիրուած է այս թատերախաղին: «Դա միայն մշակութային ասպարէզում մինչ այդ չտեսնուած նուաճում ու խիզախում չէր, դա քաղաքական մեծ երեւոյթ էր, եւ դրա համար էլ թէ Պարսկաստանը, թէ Բիւզանդիոնը, թէ երկրի աւանդապետների մի մասը շահագրգռուած էին նրա ձախողմամբ»:

Պատմութիւնը գրականութեան մէջ փոխադրելու փորձը կը ձախողի անպայման, երբ կը կատարուի՝ գրականութեան վերածելու համար պատմութիւնը: Նախ պէտք է հասկնալ պատմութիւնը, հերոսները առնելով ոչ թէ իբրեւ դերասաններ, որոնք կը հպատակին իրենց անձնական կիրքերուն եւ զգացումներուն, այլ իբրեւ արտայայտութիւնը պատմական մթնոլորտի մը, որ գաղափարներուն կու տայ ոգի:

Արաքսմանեան, այս տեսակէտով, յաջողած է հոն՝ ուր կը քալէ պատմութեան հետ, ու ձախողած հոն՝ ուր գրականութիւն միայն կ'ընէ: Իր դրաման «մեր միւս պատմական թատերախաղերից տարբերւում է հերոսների նկարագիրը ճշմարտացիօրէն եւ հոգեբանական նրբերանգներով արտայայտելու, կեղծ պաթետիկականութիւնից ու ճառայնութիւնից հրաժարուելու սկզբունքով»: Երկունքը գրուած է թատրոնը լաւ իմացող, հետաքրքրական եւ խօսուն դիալոգներ, կենդանի տեսարաններ ստեղծելու շնորհքով օժտուած գրչով, սակայն ցաւալին այն է որ այս ճիշդ սկզբունքը մինչեւ վերջ չէ կարողացել գեղարուեստօրէն բացայայտել՝ խոր բնաւորութիւնների կրքոտ բախման միջոցով, չէ դրսեւորել պատմական միջավայրի շիկացած մթնոլորտը, գրերի գիւտի համար Մաշտոցի ու նրա համախոհների ծանր բախումը, ոչ միայն Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի, այլեւ ներքին ուժերի հետ»:

Այստեղ Գրիգոր Զարէեան շատ ճիշդ կերպով դիտել կուտայ թէ «Հայ գրերի ստեղծման պրոցեսը միայն գիտունի տքնաջան աշխատանք կամ միայն ստեղծագործական որոնում չէ: Դա ամէնից առաջ պայքար էր, որ պէտք է արտայայտուէր գեղարուեստական բախումի մը մէջ: Ահա այդ ուժեղ բախումն է որ գեղարուեստական լիարժէք արտայայտութիւն չի ստացել: Մեսրոպ Մաշտոց թատերախաղում, փաստօրէն դրամ[illegible] մարտի մէջ չէ ոչ Հայաստանում պարսի[illegible] վերակացու Առաւանի մօտ ([illegible] խորամանկ ու սառը կերպար), ո՛չ կայսարական իշխանի մօտ (եռուն, գործունեայ եւ խոհեմ կերպար), ո՛չ Մեհնուժ[illegible] մօտ (Բիւզանդասէրների պարագլուխ, չոր ու հպարտ իշխան մը), ոչ էլ մէկ[illegible] րիչի մօտ: Այս կերպարները, որոնք [illegible] հեղինակին՝ պէտք է արտայայտէին տարբեր քաղաքական հոսանքները, [illegible] Առաւանը՝ պարսկական բռնապետութիւնը, մնացել են աւելի շուտ որպէս գաղափարի պատկերագործութիւն, որովհետեւ մասնակցութիւն չունեն գործողութիւնների զարգացման ու բախումի մէջ»:

ՈՒՐ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇԹՈՑ... ԿԸ ՍԻՐԱՀԱՐԻ

Եւ ահա... դպրոցականի սիրոյ մէկ[illegible] մտութիւնը պատմական թատերախաղ[illegible] մը մէջ, մանաւանդ Մեսրոպ Մաշթոցի կեանքին մէջ:

Գրիգոր Զարէեան կ'ընդվզի այս դիւրին եւ աժան «կոնֆլիկտին» դէմ: «Մեսրոպի միակ հակառակորդը դարձել Կամսարական տիկինը, — Պերճուհին: Ո՞րն է նրա նկարագրին հիմքը, — փառասիրութիւնը: Պարսից արքունիքն [illegible] հմտօրէն օգտագործում է այդ բանը: Այս պատճառաբանութիւնը, ի հարկէ, կարելի է ընդունիլ, ուստի բոլորովին [illegible]ւելորդ է Պերճուհի Կամսարականին եւ Մեսրոպ Մաշթոցի միջեւ անցեալում սիրային կապերի յիշեցումը»:

ՈՒՐ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇԹՈՑԻ... ԹՈՅՆ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

Նոյն ապուշ «կոնֆլիկտը», երբ Արաքսմանեան կը ստեղծէ Մեսրոպ Մաշթոցի հակառակորդ մը, — «կասկածելի [illegible] անհամոզիչ են Մեսրոպի միւս հակառակորդին՝ իշխան Շաւասպի գործունէութեան հիմքերը: Ըստ հեղինակին՝ նա [illegible] ցանկանում որ ստեղծուեն հայ գրերը, գտնելով որ դա վնաս է հայրենիքի [illegible] հերին, եւ իբրեւ թէ դրա համար էլ [illegible] նում է Ասորիք՝ սպաննելու համար Մեսրոպը»:

Ու դարձեալ... դպրոցականի նոյն [illegible] րը: Շաւասպի այս թշնամութեան միակ դրդապատճառն է «սէրը դէպի Պերճուհին»: Եւ այս կամկարը, սպաննելու համար Մեսրոպ Մաշթոցը, կը մեկնի Ասորիք, կը հետեւի Մեսրոպ Մաշթոցին այսպէս քանի մը տարի, եւ «այն պահին երբ Մաշթոցն արդէն յաղթանակում է, [illegible] նրա ուղեղում ծնուել են գրերը, թոյ[illegible] լցնում նրա բաժակի մէջ: Այդ նկատ[illegible] է Մեսրոպի աշակերտներից մէկը՝ Ս[illegible] թենիկը, այն ատեն Շաւասպ սպանում [illegible] նրան», բայց աշակերտը կը յաջող[illegible] մեռնելէ առաջ, դաւը տեղեկացնել Մաշթոցի: Հայ գիրերու հնարիչը կը փրկուի, իսկ Շաւասպ անձնասպան կ'ըլ[illegible]

Ամուլ երեւակայութիւն, գործողու[illegible]

ԽՐՈՒՇՉԵՒ
Ի՞ՆՉՊԷՍ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԱՆՑԱՒ

Ո՞վ պիտի փոխարինէր Սթալինը: Ի՞նչպէս եղաւ որ բոլորին մէջէն Խրուշչեւ յաջողեցաւ Կրեմլինի աթոռը գրաւել: Ի՞նչ հնարքներ ի գործ դրաւ: Այս մասին շահեկան եւ փաստացի տեղեկութիւններ կը հաղորդէ հունգարացի յայտնի գրող, նախկին համայնավար եւ 1956ի հունգարական ապստամբութեան մասնակցած՝ Ժ. Փալոցի – Հորվաթ:

1953 Մարտ 4, գիշերուան ժամը 10էն տասը մնացած՝ Սթալին մեռաւ: Իր մահը հաղորդուեցաւ յաջորդ առաւօտ ժամը ճիշդ վեցին: Մինչ այդ՝ կարմիր – կապոյտ գլխարկաւոր ԷՄ–ՎԷ–ՏԷի (գաղտնի ոստիկանութիւն) սոսկատեսիլ ջոկատներ պաշարած էին քաղաքը: Կանաչագոյն ինքնաշարժները, հրասայլերը եւ բոց – արձակող զրահապատ կառքերը դիրք գրաւած էին քաղաքին կեդրոնական պողոտաներուն, հրապարակներուն եւ շէնքերուն առջեւ: Կողմնակի երկրորդական փողոցներուն մէջ կեցած էին գաղտնի սպասարկութեան զինուորները: Զեկան տէրն էր Մոսկուայի:

Դուրսի աշխարհը չէր կրնար գիտնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Կրեմլինի մէջ: Ո՞վ է երկրին իսկական ղեկավարը: Բանակը որ ազդու զէնք էր իշխանութեան գլուխ գալու համար, հրապարակէն քաշուած էր: Չէր երեւար: Ոեւէ մէկը — ղեկավարներէն կամ զօրավարներէն — չէր կրնար պատասխանատուութիւնը ըստանձել եւ ԷՄ–ՎԷ–ՏԷի դէմ հանել զինուորական ջոկատները: Նման քայլ մը պատճառ կրնար դառնալ ծանր արիւնահեղութեանց ու առիթ կրնար դառնալ ներքին յեղափոխութեան:

Երկրի մը մէջ, ուր միլիոնաւորներ գլխատուած են, ուր տասնեակ միլիոնաւորներ ձերբակալուած և աքսորուած են, վերջապէս երբ ամէն մարդ ահ ու սարսափի մէջ կ'ապրի, ոեւէ ղեկավար լաւ գիտէր թէ փոքրիկ փորձ մը, թեթեւ խառնաշփոթութիւն մը կրնար պատճառ դառնալ որ ամբողջ բնակչութիւնը ոտքի կանգնէր՝ վերջ տալու համար կուսակցութեան մը զարհուրելի մենակալութեան:

Սթալինի յաջորդները լաւ գիտէին այս պարագան: Անոնք Կրեմլին նստած, Մարտ 2էն սկսեալ (Սթալինի կաթուածի օրէն սկսեալ) խորհրդակցութեան մէջ էին:

Զենք գիտեր թէ Բերիա, որ Սթալինի կողմէ պաշտօնէ հեռացուած էր, ինչպէս յաջողեցաւ իր անմիջական եւ կատարեալ հակակշռին ենթարկել՝ Ներքին եւ Ապահովութեան նախարարութիւնները: Իրողութիւն է սակայն որ այս կամ այն ձեւով յաջողած էր: Այսուհանդերձ [illegible] նօթ էին իր հակառակորդները, որոնք սակայն չէին կրնար դիմել բանակի օժանդակութեան եւ ոչ ալ ժողովուրդի: Նման քայլ մը ոչ միայն վարկաբեկիչ էր, այլեւ կրնար պատճառ դառնալ արիւնահեղ բախումներու եւ յեղափոխութեան:

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամները եւ քարտուղարները [illegible] րարու հետ գործակցեցան: Իրենց առաջին գործը եղաւ սպաննել տալ Զօրավար Փոսկրեպիշեւը, Սթալինի անձնական քարտուղարը եւ ղեկավարը [illegible] անձնական գաղտնի ոստիկանութեան: Զօրավարին հետ կը սպաննուէին իրեն օգնականները եւ ստորակարգ սպաները:

Ո՞վ ձերբակալեց — հաւանաբար գնդակահարեց — նոյն գիշերը՝ Զօրավար Արթեմեւը (հրամանատարը Մոսկուայի շրջանի պահակազօրաց), Սինիլովը (հրամանատարը Մոսկուայի) եւ Սփիրիտոնովը (հրամանատարը Կրեմլինի պահակազօրքին) չենք գիտեր: Ոչ ալ գիտենք թէ ինչո՞ւ սպաննուեցան: Կ'ենթադրուի թէ փորձած էին արգիլել որ ԷՄ–ՎԷ–ՏԷ[illegible] զինուորները տէր դառնան Մոսկուայի

(1 Շար.)

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

Վերջին յօդուածիս մէջ «Երիտասար – դական Որոնումներ» խորագրով («Յառաջ», 22 Մայիս), դիտել կուտայի երիտասարդ հեղինակի մը հայերէն լեզուի մէջ ունեցած անբաւականութիւնը, հակառակ իր ունեցած գաղափարներուն ու որոնումներուն։ Արդի աշխարհաբարի նմոյշ մը կը ներկայացնէր արձակ բանաստեղծութեան այդ հատորը։ Բարեբախտաբար բացառիկ օրինակ մըն էր, եւ կարելի չէր հարազատ պատկեր մը ընդունիլ։

Վերջերս հետեւած ըլլալով այլազան արուեստ եւ բովանդակութիւն ունեցող գիրքերու, խորհեցայ լեզուական ցուցահանդէս մը կազմակերպել, հաստատելու համար, որ մեր արդի աշխարհաբարը այլեւս ի վիճակի է արտայայտելու ամէնէն բարդ եւ միեւնոյն ատեն ամէնէն անձնական հոգեկան տագնապալից վիճակներ, գիտական գաղափարներ, գրական բոլոր սեռերուն յատուկ, ազնուական խորութեամբ եւ գեղարուեստական նրբութեամբ։

Ամէն անգամ որ որեւէ երկասիրութիւն քննութեան կ'ենթարկէի եւ հանրութեան կը ներկայացնէի, խղճահարութիւն կը զգայի, տեսնելով որ բան մը պակաս կը մնար եւ ամէն մէկուն լեզուական առանձնայատկութիւնները նկատի չէին առնուեր։ Այս զգացումը աւելի չեշտուեցաւ մանաւանդ վերջերս։

Առանց մտնելու լեզուական – բանասիրական պրպտումներու մէջ, փորձենք քանի մը հեղինակներու ունեցած մասնայատուկ գեղեցկութիւնները մատնանշել։

Ճշմարտութիւն մը հաստատած չեմ ըլլար, երբ ըսեմ թէ քանի՛ հեղինակ որ ունինք, այնքան ալ աշխարհաբարի նմոյշներ կրնանք երեւան հանել։

Մեր փորձը պիտի ըլլայ գրական սեռեր մշակողներէն ընտրել քանի մը յատկանշական դէմքեր, ցոյց տալու համար, որ 1960ի մեր արդի աշխարհաբարը հասած է հանգրուանի մը, որ ընդունակ է այլեւս արտայայտութեան բոլոր կարելիութիւններուն։ Գիտական, պատմական, վիպական ու բանաստեղծական մտաւորական աշխատանքները արտայայտող կատարեալ գործիք մը դարձած է, արձակ եւ ոտանաւոր գեղեցկութիւններու բարձրօրէն ընդունակ մեր արդի աշխարհաբարը, առանց չափազանցութեան։ Երէկ տարբե՞ր էր պատկերը։ Այսօրուան մեր աշխարհաբարը գեղեցկագիտական արձակի առաւելութիւնն ալ աւելցուցած է։ Հեղինակները կը ձգտին բան մը աւելի տալ իրենց արձակով ու քերթուածով։ Նոյնիսկ սովորականէն աւելի բծախնդրութեամբ, մտածում մը, զգացում մը, նոր տարազով, հոմանիշներու, հականիշներու, այլաբանութիւններու եւ փոխաբերութիւններու նորօրինակ պատկերներով, երբեմն նոյնիսկ չափազանց ինքնատպութեամբ, ենթակաները իրենց առաքելութիւն մը տուած ըլլալու մտահոգութիւնն ալ մատնելով։

Այս պատկերը ընդհանուր չէ անշուշտ։ Մենք նկատի պիտի առնենք բազմութեան մէջէն քանի մը յատկանշական դէմքեր։ Լեզուի գեղեցկութեան ու այլազանութեան հետ, խորքն ալ արդի աշխարհաբարին պատկերը պիտի ներկայացնէ։ Եւ ուրախալի է հաստատել նաեւ որ անոնք բացառիկ չեն, իրենց նման բազմաթիւ գրողներ ունինք, որոնց արձակը եւ քերթուածը ուրիշ առանձնայատկութիւններ կը ներկայացնեն։

Առաջին մէջբերումը պիտի ընենք Համաստեղի «Աղօթարան»էն, արձակ բանաստեղծութիւն մը, որուն մէջ «Սպիտակ Ձիաւոր»ի հեղինակը, յաջողած է համախմբել ու խտացնել մեր աշխարհաբարին բոլոր գեղեցկութիւնները։ Բազմաթիւ են այդ պարբերութիւնները, բայց մենք պիտի տանք քանի մը հատը միայն, մեր ընթերցողներուն ձգելով անոնց մեկնաբանութիւնը եւ բարձր արժէքը իբրեւ իմաստասիրութիւն, իբրեւ բնապաշտութիւն, իբրեւ փառաբանութիւն տիեզերական Ուժին։

Ը. գլուխէն. —

« Դուն անձրեւն ես առատ, ու անձրեւին ձայնը՝ տոչորուող ցորեաններուն վրայ։ Ճամբուն եզերքը շինուած օթեւանն ես, Տէր, ուր հանգիստ կ'առնեն ճամբորդները յոգնած։ Դուն խրճիթներուն երջանկութիւնն ես եւ ծուխը երդիքներուն. դուն տուներուն երազն ես եւ այդ տուներէն տարածուող հոտը բարկ հացին։ Դուն ժպիտն ես մանկան ու առատութիւնը հունձքին» ։(Զէ՞ք վերապրիր Մեծարենցի «Հիւղը խորագրով քերթուածին հովուերգական գեղեցկութիւնը)։

ԺԴ. գլուխէն. —

« Շատ են տաժանակիր այն ճամբաները որ քեզի կը տանին ու ես երբեմն կանգ կ'առնեմ արեւոտ սարալանջի մը վրայ եւ կամ ծաղկաւոր հովիտի մը մէջ, ուր ծաղիկներ կը ժպտին իմացական ժպիտով, ուրկէ, գունաւոր երազներու նման թռչուններու թեւերը կ'անցնին ու եղնիկները կ'արածին։ Ու ես այնտեղ է որ կը զգամ անսահման բարութիւնը Քու ժպիտին, Տէր։ Այնտեղ կանգ կ'առնեմ հիանալու համար ծաղիկի մը վրայ, շոյելու գլուխը եղնիկի մը, որ միտռնաւոր աչքերով ինծի կը նայի»։

Երկրորդ օրինակը բժիշկ Լ. Գրիգորեանի գիտական յօդուածէն պիտի տանք, «Երաժշտութիւնը իբրեւ հոգեբանական ուժ եւ դարման», զոր լոյս ընծայեց «Անդաստան» պարբերականը (Թիւ 11)։ Արդի աշխարհաբարի ուրիշ նմոյշ մը, որուն մէջ յօդուածագիրը այնքան ծանր ու մասնագիտական նիւթ մը ժողովրդական ու մատչելի ձեւով կը ներկայացնէ ընթերցողներուն։ Նմանօրինակ յօդուածներու հեղինակներուն պէս օտար բառերով չի խճողեր իր ուսումնասիրութիւնը, այլ բծախնդրութեամբ մը կը փորձէ ամէն մէկ օտար բառին հաւանական նշանակութիւնը տալ, թողլով որ այդ բառերը քաղաքացիական իրաւունք ստանան, հետզհետէ մշակուելով, դառնալու համար հարազատ արտայայտութիւնը տուող բառեր, մեր բառարաններուն մէջ անցնելու համար։

«Ձայնին հետ երաժշտութեան երկրորդ հիմնական տարրը կշռոյթն է։ Կշռոյթն ինքնին անլսելի է, իսկ ձայնը առանց կշռոյթի աղմուկ է։ Կշռոյթը բնութեան եւ կեանքին հիմը կը կազմէ։ Ամբողջ տիեզերքը, ինչպէս նաեւ կենսական հիմնական երեւոյթները կշռոյթի ենթարկուած են։ Երկրի վրայ ցերեկն ու գիշերը, մոլեկիւլներու մակընթացութիւնն ու տեղատուութիւնը, եղանակները, բեղմնաւորումն ու արգասաւորումը, ծլումն ու փթթումը, կեանքն ու մահը, ամէն ինչ, կենդանի թէ անկենդան, նոյնիսկ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային երեւոյթները, հակառակ երբեմն երեւութական անկարգութեան, կշռութաւոր խիստ կարգապահութեան ենթարկուած են»։

Մեր Գ. օրինակը Ն. Պէշիկթաշլեանի «Լուսաբերդ» հատորէն է, զոր հրատարակած է Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը։ «Սիդոննա» եւ «Րապպի» քնարավէպերու արդի աշխարհաբարէն անկախ, հեղինակին միւս բազմաթիւ երկասիրութիւններն ալ կենդանի վկայութիւնը կը բերեն արդիականութեան։

Խորագիրը «Հրայր» է, ուրկէ կ'առնենք պարբերութիւն մը. « Գլուխ մը գեղջուկի, սակայն, Տառապանքը ակօսած էր իր ճակատը նման արտի։ Դէմք մը մանկունակ՝ բայց բարութենէն անժպիտ, նայուածք մը վշտոտ ու մարմին մը փոխտ։ Սակայն, հաղորդութիւն էր ու հոգի, մարմին մը ըլլալէ աւելի։ Ու ձայն ըլլալէ աւելի՝ սիրերգ էր սոխակի։ Գիտէր մօտել մտքերը իր միսթիքութեամբ, գիտէր գրաւել հոգիները իր պարունակութեան պայծառութիւնով։ Իր ամբողջ կերպարանքը խորհրդանշան մըն էր ցաւի ու ցասումի, իսկ իր գրոյցը վշտի ու վէրքի փարակիչ մեղեդի։ Անհնարին էր ունկնդրել զինքը ու չհմայուիլ, այնքան թախիծ ու թարմութիւն կար իր խօսքին մէջ, այնքան լուրջ էր ու լեցուն, այնքան ողոքիչ էր ու ողելից։ (Նկատեցի՞ք այս ոճին երաժշտականութիւնը, բաղաձայններու կրկնութիւնը, այնքան վարպետութեամբ ու ներդաշնակութեամբ եւ իրեն յատուկ միայն)։

Վերջին օրինակը կ'առնենք Արմէն Ա– նոյնի «Երկիր Խոփքի» քերթուածներու հատորէն, որ բանաստեղծին ինքնակենսագրութիւնը ներկայացնող վերջին հատուածն է, տխուր բայց զգայուն. —

«Ի՞նչ մընաց քոլորէն, ի՞նչ մընաց գեղեցիկ. —
Գիրերու հեւասպառ ծանրութեան տակ կքած
Ուղեղ մը պարտասուն,
Ու սիրտ մը՝ աղբիւրի պէս ցամքած.
Ուսերուդ՝ ծանրութիւնը կեանքին...
Ի՛նչ մընաց. —
Յուշերու բեկորներ՝ ցանցնուած օրերուդ էջերուն
Խունացած գոյներու նման
Հոգւոյդ մէջ՝ տենչանքներ քանդուած, տենչանքներ անաւարտ,
Ու մահեր անհամար,
Որոնց ցուրտ դամբանին առջեւ դուն
Կ'արտասուես աշունի յուսահատ աչքերով...
Ի՞նչ մընաց. —
Օրերու շղթայ մը ժանգոտած —
Երկիր մը խոռվքի...

Որչափ օրինակ այնքան գեղեցկութիւն։ Գեղեցկութիւն լեզուի, ոճի եւ խորքի։ Ծաղկեփունջ մը մեր արդի աշխարհաբարը ներկայացնող, որուն մէջ ամէն ծաղիկ իր բոյրն ու հրապոյրը, իր ինքնատպութիւնն ու անհատականութիւնը, իրդրոշմն ունի։ Եւ սակայն սահմանափակ փորձ մըն էր միայն։ Մեր արդի աշխարհաբարը ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէ վաղը, ատիկա դժուար է գուշակել, նկատի առնելով յարաշարժ մարդկային կեանքը, իր ըստեղծած բարդութիւններով եւ դժուարութիւններով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

թինը հետաքրքրաշարժ դարձնելու պատմական նրբամտութիւն, սէր ու թոյն՝ պատմական այնպիսի դէպքերու մէջ, որոնք մթնոլորտ պէտք է չինէին տարբեր ուժերու բախումով։ «Այս բոլորը բեմական էֆեկտի համար է ստեղծուած եւ չէ դառնում գեղարուեստական այն սիմվոլիկան, որին ձգտել է հեղինակը, — գըրերի գիւտը արխինով է օծուել»։

ՈՒՐ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇԹՈՑ ... ԿԸ ՄԵՆԱՄԱՐՏԻ

Արաքսմանեան ուրիշ «պատմութիւններ»ալ չինած է պատմութեան մէջ։ Այստեղ Գրիգոր Զարեան կը միանայ Արաքսմանեանի՝ յայտնելու համար իր գնահատութիւնը։ Մենք, սակայն, կը թողունք մեր ընթերցողներուն դատաստանին։ «Այստեղ էլ, կը խոստովանի Զարեան, բեմական էֆեկտ է, բայց տեղին ու խորիմաստ։ Մաշթոց կատարել է իր գործը, — ստեղծուած են հայ գրերը։ Ահա նրանք՝ տախտակի վրայ դրոշմըւած։ Ներս է մտնում Առաւանը եւ արհամարհանքով՝ երկդիմի առաջարկում է Մաշթոցին մեկնել Պարսկաստան։ Մաշթոց նրան պատասխանում է արժանապատուութեամբ լի խօսքերով և ի պաշտպանութիւն իր գաղափարի եւ Հայրենիքի՝ սուր է բարձրացնում նրա վրայ։ Մենամարտ։ Պարսիկը յաղթուած է»։

Զարեան կը բացատրէ. « Լաւ գաղափար է՝ սրով պաշտպանել գիրը, Հայոց ոգին։ Էֆեկտիվ է եւ խորիմաստ։ Ահա եւ դրա շարունակութիւնը՝ Մաշթոց իր սուրը յանձնում է սիրելի աշակերտներից մէկին, ապագայ Հայոց մեծ զօրավար Վարդան Մամիկոնեանին։ Նորից կրկնըւում է՝ սիմվոլիկան »։

Երբեմն սիրուլտուք, երբեմն սիմվոլիկա, ահա ձեզի պատմութիւն... վօտվիլային չափիկով։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ՝ Ցարութիւն Հազարեան Երեւանի պետական համալսարանի գրադարանին նուիրած է արաբերէն, պարսկերէն եւ թուրքերէն հին ձեռագիրներու հարուստ հաւաքածոյ մը։

Ստացուած 277 ձեռագիրներուն մէջ կան լեզուագիտական, փիլիսոփայական, օրէնսգիտական, աստղաբաշխական եւ աշխարհագրական աշխատութիւններ, բառարաններ, գրական երկեր, բանաստեղծութիւններ։

Ձեռագիրներէն ամենահինը արաբերէն քերականութիւն մըն է՝ գրուած Հիճրէթի 777 թուականին (մեր 1375 թուականը)։ 15, 16րդ դարերու ձեռագիրներ են Օմար Խայեամի, Հաֆըզի բանաստեղծութիւններու ժողովածուները, արաբերէն, պարսկերէն, թուրքերէն բառարանը եւ նամականին։

« ԱՌԱԿՆԵՐ» խորագիրով Արշաւիր Դարբնի նոր գիրք մը հրատարակած է։ Հեղինակը այլաբանութիւններու միջոցաւ կը խարազանէ մարդոց քծնանքն ու ստորաքարշութիւնը, կեղծիքն ու անազնուութիւնը, փառամոլութիւնն ու ձեւամոլութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Արեւը՝ ինքը՝ մայր է խարտեաշ աչքերով եւ ոսկեայ մազերով։ Թափւում է կանաչների վրայ նրա ոսկեհնչիւն երգը։

Ողջ դաշտն է սարսռում, մի ջերմագին մօր սիրտն է շնչում բոլոր պարտէզների բոլոր ծաղիկների բաժակներում։

Ըմպում եմ վարդի բոյրը, թանձր, ինչպէս մօրս կաթը։

Իջնում է նորից գիշերը, խաղաղ, գովազին եւ աստղասարսուռ, անհուն մի գիշեր։

Մայրս գնաց արեւի հետ։

Սպասում եմ առաւօտին, սպասում եմ, որ մայրս ճչայ նորից արեւի յականթեայ օրինգով։

Գ.

Այստեղ անմիջապէս պէտք է յիշեմ պապիս — մօրս հօրը։

Հակառակ մօրս հեզահամբոյր բնաւորութեան՝ պապս խստաբարոյ մի մարդ էր։ Կռւում էր ամէնքի հետ, քառասուն տարով քէն էր պահում, բոլորին ծոյլ էր անուանում, բայց ինքը, ամբողջ կեանքում, բացարձակապէս ոչ մի աշխատանք չէր կատարել, կերել էր իր հօր հարստութիւնը, մեծագոյն մասը փաստաբաններին էր կերցրել իր մէկ խօսքը անելու համար, եւ երբ հօր հարստութիւնը մսխել, վերջացրել էր, որդիներն էին մեծացել եւ նրանց հաշուին էր ապրում։

Պատիրոսի թղթի վրայ առաւօտեան գրում էր թէ, եթէ բաղար գնայ (եթէ գնայ) ինչ պիտի առնէ։ Այդ ցուցակը երեք կամ չորս բանից էր բաղկացած լինում — 2 օխա չաքար, 25 տրեմ դէնճէվիլ, մէկ շիշէ քացախ եւ հաց — բայց այդ համարում էր աշխատանք։

Կ'ըսեն քի գործ չեմ ըներ, էսի գործ չէ՞... Հարց էր տալիս մէկին ու մէկին եւ ցոյց տալիս պատիրոսի թղթի վրայի ցուցակը։

Ջին նստել եւ այգի գնալ դա՛ն աշխատանք էր համարում, որովհետեւ պահապանին մի քանի հայհոյանք տուած կը լինէր։ Եկեղեցի գնալը, աղօթք անելը եւ տէրտէրին հայհոյելն էլ աշխատանք էր եւ գերաշխատանք, եթէ սքանտալը մեծ էր լինում։

Իր հարազատներից եւ ծանօթներից ոչ ոքին իսկական անունով չէր կանչում — « շունը, քչօփակը, սեւ կատուն, փոթոն, աղուէսի պոչը, սատանի քիթը, դէլը, փիսը, թուլ բերանը, կախ կոկովը, փաթլախը, «քոռը» — եւ այսպէս անվերջ ածականներ։ Օրինակի համար իմ մասին խօսելիս՝ ասում էր.

— Մեր կապոտ շունը։

Եկեղեցում, երբ քահանան տեսնէր, որ Հաճի Առաքել աղան եկեղեցումն է, ոչ մի աղօթք չէր կրճատում, որովհետեւ պապս, նոյն Հաճի Առաքել աղան, իր կանգնած տեղից բարձրաձայն շարունակում էր կրճատուած աղօթքը։ Պատահեց մի անգամ, որ քահանան գիտենալով հանդերձ, որ Հաճի Առաքել աղան եկեղեցումն է, կրճատեց մի աղօթք, պապս շարունակեց, քահանան ականջ չկախեց. պապս աւելի բարձրաձայն եւ աւելի յամառօրէն շարունակեց՝ խանգարելով քահանայի մտադրութիւնը՝ այդ օրը մի քիչ աւելի շուտ վերջացնելու ժամերգութիւնը։ Բայց սրանով չվերջացաւ. պապս ըսպասեց, որ քահանան դուրս գայ եկեղեցուց։

— Եկէր պատարագիչ չըլէր, ոտխտակը կ'առնէի քեզ, շուն շան որդի։

Ապա ժամկոչին նկատողութիւն էր անում, որ զանգը քիչ տուեց, լուսարարին հայհոյում էր, որ եկեղեցու մէջտեղի կանթեղը շուտ պըծաւ, եւայլն։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Օրիորդ Իրմա Պօղոսեան էֆս ան Փրո – վանսէն փայլուն կերպով աւարտած է Փարիզի երաժշտական դպրոցը, առաջին հանդիսանալով երաժշտական դաստիա – րակի պետական վկայականին մրցական քննութիւններուն մասնակցող ամբողջ Ֆրանսայի թեկնածուներուն :

Այս առթիւ Տիկին Թորոսեան յաջողու– թիւն մաղթելով 10 Ն · Ֆ · կը նուիրէ Յա– ռաջին :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մայրերու Տօնին առթիւ Տիկին Եա – գուպեանի (Լը Փէրէօ) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աղջիկը :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սէրճանեան եւ Տիկին Արապեան իրենց մօր եւ մեծ մօր Մարիամ Յովհան– նէսեանի մահուան 16րդ տարեդարձին առթիւ 30 Ն · Ֆ · կը նուիրեն Կապ · Խաչի կայանին եւ 20 Ն ·Ֆ · «Յառաջ»ին : (Ստա– նալ «Յառաջ»էն) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐ – ՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

×

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒ – ԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԿԻՐԱԿԻ՝
ՅՈՒՆԻՍ 26, ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ · Կ · ԽԱՉԻ Կեդր · Վարչութիւնը շը– նորհակալութեամբ ստացած է ՀՕՄ ·ի յիսնամեակի տօնակատարութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Օտապաշեանէ հարիւր Ն · Ֆ · : Նոյն առթիւ կայանի ի նպաստ Ոմն յիսուն Ն · Ֆ · : Պ · Հ · Պալեանէ քսան Ն · Ֆ · Պալեան գերդաստանի հոգեհանգստ – եան առթիւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ·—Փոքրիկներ Յարութիւն և Սարգիս Սվազլեան (Տէսինէն) իրենց նո– րածին եղբօր Ստեփանի մկրտութեան առթիւ եւ ի յիշատակ իրենց հանգուցեալ մեծ հօր եւ մեծ մօր՝ Ստեփան եւ Տիրու– հի Քաշքճեան, կնքահօր՝ Յարութիւն Օնպաշեանի եւ քեռայրին Անթուան Օ – հանեանի 30Ն ·Ֆ · կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Յարութիւն Օնպաշեան սրահին :

Նորածինին փոխանորդաբար կնքահայ– րը՝ Միշէլ Իւլրիշ եւ իր քոյրը Մարսէլ եւս 70 Ն · Ֆ · կը նուիրեն Յարութիւն Օնպաշեան սրահին :

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԷՆ Պ · Կարապետ Քէշէ – ճեան Ս · Թեհլիրեանի մահուան տխուր առթիւ, 10 Ն · Ֆ · կը նուիրէ Մշակոյթի տան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է ի նպաստ վարժարանին հրապա – րակ հանած նուիրատոմսերէն ·—

Ե · ՑԱՆԿ

Պ · Տիրան Խայիկեան	Ն · Ֆ · 500 ·—
Պ · Մութաֆեան (Լոնտոն)	130 ·87
Պ · Գ · Կիւլպէնկեան (Լոնտոն)	100 ·—
Պ · Հ · Ապաճեան (Լոնտոն)	100 ·—
Տիկին Պապայեան (Լոնտոն)	100 ·—
Պ · Արամ Ապաճեան	50 ·—
Պ · Եագուպեան »	50 ·—
Տիկին Աննա Սառաճեան	100 ·—
Տիկ · Արաքսի Մալաքեան	100 ·—
Պ Տալըքիփէլեան	100 ·—
Պ · Պէրպէրեան (Լիոն)	50 ·—
Տիկ · Սօրաթեան (Մարսէյլ)	50 ·—
Պ · Հրաչեան (Մարսէյլ)	50 ·—
Պ · Ադամեան (Վալանս)	50 ·—
Պ · Արամ Ֆրէնկեան	30 ·—
Պ · Քամպէրեան	20 ·—
Ոմն	70 ·—
Գումար	1650 ·87
Նախորդ գումար	10 ·220 ·—
Ընդհ · գումար	11 ·870 ,87

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20 ·30 – ին, Սինեմա Մանեան : Ավընիւ-Քալիֆօրնի կը ներկայացուի՝

ՊԱՏՈՒՈՅ ՀԱՄԱՐ

(Շիրվանզադէ)

Դաւիթ Բէկէն եւ Անուշէն կտորներ պատրաստուած Երեւանի մէջ :

Տոմսերու գին 3 Ն · Ֆ ·, ի նպաստ Կապ · Խաչի օգափոխութեան կայանին :

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20 ·30– ին, Սինեմա Ռօզսի (65պիս, Րիւ Ռօշը – շուար) :

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՏՄՈՒՄ ԳԵՍԸ ՀԱՅԱԽՕՍ ԺԱՊԱՒԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսան – վիլլէի օգափոխութեան կայանի բացու – մը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 1ին :

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12 :

×

Հայ Կարմիր Խաչի օրուան առթիւ Ֆէ– սանվիլլէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն ·— Պ · Պ · Վ · Ֆրէնկեան, Պ · Ֆը– րէնկեան, Տէր Գէորգեան, Վ · Ճէվահիր– ճեան, Արզումանեան, Էգնայեան 50ական Ն · Ֆ · :

ՄԱՅԻՍ 28 Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Մէն Լուի սրահին մէջ, Յունիս 19ին : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅՈՒՆԻՍ 26ԻՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը, 7 Մա– յիսին գումարուած իր ընդհ · անդամա – կան ժողովին մէջ ընտրած է իր նոր վար– չութիւնը, հետեւեալ կազմով ·— Ալեք – սանեան Աւետիս, Անդրէասեան Վազգէն (գանձապահ), Զարոյեան Պետրոս (նա – խագահ), Թօփալեան Բիւզանդ (քարտու– ղար), Մելիքեան Վաղարշակ եւ Որբունի Զարեհ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

15 – 18 տարեկան օրիորդ մը խանու – թի գործերով զբաղելու համար եւ ծա – խելու (կնոջ մեծաքանակ հագուստի հա – մար) :

Դիմել՝

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ
MARDI 31 MAI 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8812 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4613

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ

ՓԱՌԱՇՈՒՔ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 42րդ տարեդարձը :

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով :

Սրահը նեղ կուգար ամէն դասակարգի պատկանող հանդիսականներուն համար, որոնցմէ շատեր ոտքի մնացին, ոմանք ալ նրբանցքներու պատուհաններէն կը հե-տեւէին հանդէսին :

Ներկայ էին նաեւ կովկասցի հիւրեր :

Բացումը կատարուեցաւ Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ երգուած «Մարսէյյէզ»ով, որուն յաջորդեց «Մեր հայրենիք»ը, երկուքն ալ ունկնդրուած յոտնկայս :

Նախագահ ընկեր Հրանտ Սամուէլ իր բացման խօսքին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց.

« Հայոց պատմութեան ամէնէն փառահեղ եւ պանծալի օրուան տարեդարձն է որ կը տօնենք այսօր : Միջին դարը չէր վերջացած դեռ, երբ 1375ին վերջ գտաւ մեր անկախութիւնը Կիլիկիոյ մէջ, ուր ամբողջ երեք հարիւր տարի ազատ հայրենիք մըն էր ստեղծած հայ ժողովուրդը՝ 1071ին Մեծ Հայաստանի անկումէն ետք :

« Հինգուկէս դար ապրեցանք անազատ՝ մեր ազգութեան ու կրօնքին թշնամի օտար պետութեանց լուծին տակ : Միջին դարէն մինչեւ քսաներորդ դար կուրծք տուինք ամէն տեսակ բռնութեանց ու կեղեքումներու, տարագրութեանց եւ ջարդերու : Ու չյուսալքուեցանք երբեք :

« Մեր պատմութեան բախտորոշ մէկ վերջանին հրաշք գործեցինք, արարատեան դաշտին վրայ՝ ծունկի բերելով մեր դարաւոր անողոք թշնամին, եւ ստեղծեցինք ազատ ու անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

« Այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ մեր մտածումները կ՚երթան այն հազարաւոր անուանի եւ անանուն հերոսներուն, կանոնաւոր ու կամաւոր զինուորներուն, մեր մէկ միլիոն նահատակներու, որոնք ինկան ազատութեան ճանապարհին վրայ եւ իրենց արիւնով հիմը դրին ազատ Հայաստանի : Փա՛ռք ու պատիւ անոնց անմոռանալի յիշատակին :

Մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութենէ վերջ, ընկերը յիշեց որ հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն, հայ ժողովուրդը քառասուն տարիէ ի վեր հայրենասիրութեամբ եւ լիիկ համակերպութեամբ կը փնտռէ հայրենիքը, միշտ սպասելով լաւագոյն օրերու :

« Նման լաւագոյն օրերու կը սպասեն այսօր, հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ աշխարհի ամէն կողմը, մանաւանդ քաղաքակիրթ Եւրոպայի մէջ, ուր դարաւոր քաղաքակրթութեան տէր ժողովուրդներ բռնակալական լուծի տակ կը հեծեն 15 տարիէ ի վեր : Ո՛չ մէկ հարց լուծուած է դեռ : Անկախութեան տարեդարձին առթիւ հանդիսաւորապէս կուգանք անգամ մը եւս վերանորոգելու մեր հաւատքը թէ ազատութեան պիտի յաղթանակէ արդարութիւնը եւ վաղ թէ ուշ պիտի իրականանայ Հայութեան իտէալը : Պիտի կրկնուի «Մայիս 28»ի հրաշքը : Կարեւորը ինքնավստահութիւնն է, տոկալու, դիմանալու, յարատեւելու անյողդողդ կամքը :

Վերջացնելով, ընկեր Հրանտ — Սամուէլ յայտարարեց թէ հակառակ նահանջականներուն՝ որոնք գլուխ կը ծռեն կատարուած իրողութեան առջեւ, հայ ժողովուրդը իր ստուար մեծամասնութեամբ կը սպասէ այն երջանիկ օրուան, երբ ազատ պիտի տրուի իրեն ալ երթալ շէնցնելու իմ պապերու պատմական հայրենիքը, — Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որ խանդավառ ճառով մը պատկերացուց համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին հայ ժողովուրդին սնուցած յոյսերն ու ենթարկուած հիասթափութիւնները : Ըսաւ թէ Հայութիւնը մեծ հաւատք ունէր ռուսական բանակին վրայ, որ կարճ ժամանակի մէջ պիտի ճզմէր Թուրքիան եւ պիտի ազատագրէր հայ ժողովուրդը : Պահ մը յուսադրուեցանք, սակայն յուսախաբութիւնը չուշացաւ : 1917 Փետրուարի յեղափոխութիւնը նոր յոյսեր ներշնչեց : Արեւմտահայաստանը փոքրիկ ինքնավարութիւն պիտի ստանար : Սակայն բոլշեւիկեան վարչաձեւի հաստատումով Լենին դէպի տուն կանչեց կովկասեան ճակատի զինուորները : Ծանր կացութիւն ստեղծուեցաւ Հայերուն համար : Կ՚ուզէինք հայրենիք ստեղծել, սակայն ուժ չունէինք : Կար միայն գաղափարական հզօր ուժը, որ փրկեց մեզ : Եւ այսօր հպարտ ենք մեր յաղթանակին համար : Միայն թրքական բանակը չէր մեր առջեւ : Շրջապատուած էինք մահմետական բնակչութեամբ, որ զինուած էր եւ կ՚օգնէր թշնամիին : Մեր քրիստոնեայ հարեւանն ալ չէր օգներ մեզի : Ճակատէն քաշուած կէս միլիոն ռուս զինուորներուն տեղ մենք մնացինք քանի մը հազար անկանոն հայ զինուորներով : Ամէնէն զօրաւոր ազգն իսկ դասալիք կ՚ըլլար այս պայմաններուն մէջ : Զօր. Սիլիկեանի կոչին պատասխանելով Հայերը իրենց զէնքը, փամփուշտը եւ երեք օրուան հացը առնելով ճակատ գացին ու յաղթեցին : Ստեղծեցինք հայրենիք ու պետութիւն, փրկուեցաւ ժողովուրդը : Հայաստանի այսօրուան վարիչները ատելութիւն կը սերմանեն Հայութեան զանազան հոսանքներուն մէջ եւ մեզ հայրենիքի թշնամի կը կոչեն : Անոնք շատ լաւ գիտեն, որ Դաշնակցութիւնը պաշտամունք ունի հայրենիքին հանդէպ, սակայն հակառակ է բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւին : Սրտանց կ՚ողջունենք քրտինքը հայ ժողովուրդին, որ կը ծաղկեցնէ Սարդարապատը : Կը պահանջենք սակայն Երեւանի վարիչներէն ընդունիլ ՝ որ առանց 1918 մայիսեան Սարդարապատին չէինք ունենար հայրենիք, իրենք ալ այսօր իշխանութեան գլուխ չէին ըլլար : Անոնք կը յայտարարեն թէ ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն եւ թիզ մը հող չեն կրցած աւելցնել Հայաստանի վրայ քառասուն տարիէ ի վեր :

Ընկեր Մկրտիչեան եզրակացնելով ըսաւ թէ հակառակ վարիչներու սերմանած թշնամութեան՝ մենք վաղը եղբայրական ձեռք տուած պիտի երթանք իրագործելու անկախ եւ միացեալ Հայաստանը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ ընկեր Օննիկ Ալթունեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը :

Վերջին խօսողն էր ընկեր Ժիրայր Դուտուրեան, որ Ֆրանսերէն ոգեւորուած ճառ մը խօսեցաւ : Ակնարկ մը նետեց հայկ. վերածնունդին վրայ, որ 1918ին չէ որ սկսած է այլ 18րդ դարու սկիզբը, Մեր հողեւորականները կը պահէին հայկական աւանդութիւնները վանքերու մէջ :

Յետոյ եկան մեր գրագէտներն ու բանաստեղծները, որոնք իրենց գրութիւններով արծարծեցին հայկ. ոգին : Իսկ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻ

Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը բարելաւելու համար կազմուած է առժամեայ նոր կառավարութիւն մը : Կառավարութեան գլուխը կը գտնուի, վարչապետի հանգամանքով՝ զօրավար Ճեմալ Կիւրսէլ որ կը ստանձնէ նաեւ պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնը : Նոր դահլիճը կը բաղկանայ 18 անդամներէ : Սէլիմ Սարբեր, ՄԱԿի մօտ Թուրքիոյ մնայուն պատուիրակը, արտաքին նախարարի պաշտօնը կը ստանձնէ : Առժամեայ կառավարութիւնը գումարած է իր առաջին նիստը :

Պետական հարուածին կազմակերպիչը ու Թուրքիոյ նոր վարչապետը՝ Ճեմալ Կիւրսէլ ձայնասփիւռէն նոր ճառ մը խօսած է : Յայտարարելէ ետք թէ «այսօր, Ազգային Միութեան Կոմիտէի կազմակերպած շարժումին երրորդ օրն է, ու նաեւ 507րդ տարեդարձն է Պոլսոյ գրաւման, թուած է շարժումին պատճառները եւ իրենց հետապնդած նպատակները : « Միշտ օրէնքին հետ պիտի ըլլանք : Ամէն քաղաքացի օրէնքով պաշտպանուած է եւ ամէնքն ալ մէկ ազգի մը զաւակներն են» ըսած է ան ու ապա աւելցուցած՝ «Այժմ պիտի խօսիմ մեր արտաքին քաղաքականութեան մասին : Մեր նպատակն է հաւատարիմ մնալ Միացեալ Ազգերու եւ մարդկային իրաւանց ուխտերուն : Այս առթիւ շեշտած է թէ Թուրքիա պիտի յարգէ իր պարտաւորութիւնները եւ պիտի շարունակէ հաւատարիմ մնալ Ատլանտեան եւ Կեդրոնական (նախկին Պաղտատ) ուխտերուն :

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Կիւրսէլ յայտարարած է թէ հաւանաբար Մենտերէս, Թուրքիոյ նախկին վարչապետը ձերբակալուած պահուի մինչեւ յառաջիկայ ընտրութիւնները :

Վեց ամիսէն նոր մշակուած սահմանադրութիւն մը պատրաստ պիտի ըլլայ : Նոր սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ երկու ժողովներէ բաղկացած Խորհրդարան մը եւ սահմանադրական ատեան մը որ պիտի հսկէ անոր ճշգրիտ գործադրութեան վրայ :

Ամերիկեան լաւատեղեակ թերթերու համաձայն, Մենտերէս ծրագրած էր շէջքացնել ընդդիմադիր տարրը եւ աքսորել՝ Իսմէթ Ինէօնիւն : Փաստաթուղթ մը գտնուած է քննիչ յանձնախումբի նախագահ՝ Համտի Սանջարի բնակարանը :

Յունաստանի, Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ դեսպանները զօրավարին յայտնած են թէ իրենց կառավարութիւնները պիտի ճանչնան Թուրքիոյ նոր իշխանութիւնը : Փաքիստան արդէն ճանչցած է :

Պատասխանելով հարցումի մը, Կիւրսէլ ըսած է թէ չի կրնար Մոսկուա այցելել : Մենտերէս պիտի երթար «Թերեւս, ըսած է ան, քիչ մը հանդիստը օգտակար ըլլայ իրեն եւ կուսակցութեան » :

Կացութիւնը հանդարտ է երկրին մէջ : Հոս ու հոն ժողովրդային ուրախ ցոյցեր տեղի ունեցած են : Անգարայի մէջ 20.000 հոգի Աթաթիւրքի նկարը պտըտցուցած են : Աթաթիւրքի պողոտային վրայ ուսանողներ ոտնադնդակ խաղացած են ... գնդակի տեղ մեծ գլխարկ մը գործածելով (Ճէլալ Պայարի գլխարկին ձեւը) :

Խուզարկութիւններու ընթացքին, չորս միլիոն թրքական ոսկիի արժողութեամբ գոհարեղէններ գտնուած են Տիկին Զօրլուի (նախկին արտաքին նախարարին կինը) բնակարանին մէջ, երբ կը փորձէր մեկնիլ : Տիկին Զօրլու եւս ձերբակալուած է : Կեդրոնական Դրամատան տնօրէնը ձերբակալուած է «Ատանա» շոգենաւին վրայ : Իր վրայ գտնուած է 60.000 տոլար :

Թուրքիոյ նախկին նախագահը, վարչապետը եւ կարգ մը բարձրաստիճան անձեր Մարմարայի Եասսատա կղզին փոխադրուած են :

Հաւանաբար նախազգալով պատահելիքը, Մենտերէս Էսքիշէհիր մեկնած էր, ընկերակցութեամբ ելմտական նախարար՝ Հասան Փոլաթքանի : Այցելելէ ետք ճարտարարուեստի կեդրոն մը հանդիստ կը ճաշէ տեղւոյն կառավարիչին հետ :

Կ՚անդրադառնար թէ օդանաւին հրամանատարը գաղտնի հրաման ստացած էր զինքը ձերբակալելու ժամը ճիշդ 3ին : Նմշասեննեակին առջեւ պահակ կը կենայ՝ հրամանատարը : Կէս գիշերին հեռաձայնը կը հնչէ, Մենտերէս լսափողը ձեռք կ՚առնէ :

Անգարայէն, իրեն հաւատարիմ մնացած զօրավար Թուրթի Էրիէլհում որ բանակի սպայակոյտի պետն էր վարչապետին կը հաղորդէ տեղի ունենալիք պետական հարուածը : Առանց ձայն հանելու եւ զգուշութեամբ կ՚արթնցնէ իր ճամբու ընկերակիցը եւ երկուքը միասին փախուստ կուտան ...

Ժամը 3ին հրամանատարը կ՚ուզէ իրեն վստահուած առաքելութիւնը կատարել, բայց կը տեսնէ թէ ծուղակը ինկած է :

Ամէն կողմ լուր կը տրուի : Հալածիչներ ցածէն թռչելով ճամբաները կը խուզարկեն : Մինչ այդ երկու Լիմուզինները մէջ տեղաւորուած՝ վարչապետը եւ ելմտական նախարարը դէպի Քէօթահիա կը փախչին :

Հինգ ոստիկաններ եւ զինուորներ, գնդացիրներով զինուած Քէօթահիա կը հասնին ու տեղի կ՚ունենայ հետեւեալ խօսակցութիւնը՝ ձերբակալողներուն եւ ձերբակալուածներուն միջեւ :

— Ուրեմն պիտի ձերբակալէք զիս :

— Այո պարոն :

Ելմտական նախարարը կը նուաղի : Մենտերէս գլանիկ մը կը խնդրէ :

Ինչպէս կը կարծուի պետական հարուածի պատրաստութիւնը կարելի եղած է գաղտնի պահել շնորհիւ ներքին ապահովութեան տեսուչին որ սխալ տեղեկութիւններ տուած է Մենտերէսի, մանաւանդ բանակին մասին, քնացնելու համար անոր կասկածները : Նոր սահմանադրութեան մէջ, Կիւրսէլ կ՚ուզէ որ մասնաւոր յօդուած մը արգիլէ կրօնքին քաղաքական շահագործումը, ինչպէս եղաւ նախորդ վարչաձեւին մէջ :

Արգիլուած 13 թերթերը արտօնութիւն ստացան վերհրատարակուելու եւ ձերբակալուած լրագրողները ազատ արձակուեցան :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ խօսեցաւ բուռն ճառ մը որուն ընթացքին գլխաւորաբար յարձակեցաւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ դատապարտելով անոնց գաղթատիրական քաղաքականութիւնը : Խրուշչեւ խաղաղութիւն կ՚ուզէ, այո, բայց ոչ որ եւ է գինով : Այս ուղղութեամբ իր ճառը տեսակ մը ազդարարութիւն է : Ատլանտեան ուխտը «տխուր սատանայ մըն է, աքսորուած ոգի մը որ մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք կ՚երթայ հակախորհրդային կրակը արծարծելու համար : Խրուշչեւ անշուշտ խօսեցաւ Մ. Նահանգներու «նենգամիտ» քաղաքականութեան մասին : Քննադատեց եւ ծաղրեց Այզընհաուրը : Խօսելով նաեւ Միկոյեանի «շնորհազրկման »մասին ըսաւ թէ փոխ — վարչապետը կը հանգչի Կովկաս, ուրկէ հեռաձայնած է թէ ծովը հանդարտ է, բայց քիչ մը պաղ : Խրուշչեւ կը կարծէ նաեւ թէ վեհաժողովներուն պէտք է ներկայ ըլլան նաեւ Չինաստան, Հնդկաստան եւ Ինտոնեզիա :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

" ԱՐՁԱՆԱԳԻՐ "

(ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ)

Ա.

Առանց շչուկի ու համեստօրէն, բանաստեղծ Թօփալեան, վերստին, լոյսին կը բերէ ընտրեալ քերթուածներու փունջ մը, իրեն յատուկ նոյն խաղաղ եւ մեղմաշունչ կշռոյթի թրթռումներէն կեանք առած:

Տեսլապաշտ այս ուղեւորը կարծես կը վերադառնայ անկոխ լեռներու բարձրաբերձ գագաթներէն, աղամանդաշող անապատներէն, խորհրդաւոր անտառներու խորերէն, փրփրալից ու խաղաղ ծովերու ափերէն, ծիրկաթիններու ուղիներէն, մինչեւ իսկ աստուածային մեծութիւններու սահմաններէն բերելու համար մարդոց իր մարգարէաշունչ բաղձանքներուն ծիածանը՝ անկեղծօրէն, կարելիութեան մը հաւատքին ուժգնութեամբ:

Իր մէջ ընազդի է վերածուած ինչ որ երազած է, սիրած է ու պաշտած: Այսպէս, էութիւնը դարձուցած չարժունութեան կեդրոնի մը, իր հոգիին ու մտքին միասնութիւնը՝ փարոսի նման սեւեռած է անցնող օրերուն ոճրաթաթաւ ընթացքին վրայ …:

Անոր բանաստեղծական բնաշխարհին լուսարձակներուն շնորհիւ, իր բաղձանքներուն եւ երազանքին մէջ, չեշտուած կը տեսնենք մարդը մարդուն մօտեցնելու, եւ այդ միութիւնը սիրով եւ լոյսով սրբագործելու կիրք մը, մաքրացուցիչ բոց մը:

Այս կիրքը, այս բոցը կը կազմեն գաղտնագրոշմը (ֆիլիկրան) իր բանաստեղծական ստեղծագործութիւններուն:

Այսօր, արուեստներու ստեղծագործական սահմաններէն ներս, այլեւս, ոչ ոքին թոյլատրուած է ոտք կոխել պահածոյ եւ հասարակ տեղիք դարձած ստեղծագործական մասնակցութեամբ: Արժէքի անցագիր մը ստիպողական պահանջ է այդ սահմաններուն առջեւ:

Վերագարթումի ոգին տարածած է իր կազդուրիչ շունչը, վերստին, արուեստներու պարփակին մէջ: Արուեստը թերեւս դանդաղ, բայց վստահօրէն սկսած է բարձրանալ իր տիրական պատուանդանին վրայ, հսկելու համար վերէն, կեանքի երեւոյթներուն դերակայութիւնը, որպէսզի անիկա չեշտուի առանց խսկական ապրումներու եզրերէն հեռանալու:

Մեր ներկայ իրականութեան մէջ, դժբախտաբար, արժէքի կարեւորութիւնը ոչ միայն անտեսուած է, այլ, ենթարկուած է ստեղծագործութեան հետ բոլորովին կապ չունեցող մտայնութեանց եւ ըմբռնումներու: Հիմա, արուեստի վաստակ մը արժեւորելու միջոցն ու եղանակը կը հպատակեցնենք այս կամ այն եղծուած կշիռներու խարդաւանքին:

Ինչ որ արուեստին կը պատկանի դատած ենք, արժեւորած ենք՝ ազգասիրական, խմբակցական, անհատական, կասկածելի ու յետին նպատակներու ու չահերու համաձայն: Այսպէս, միշտ ալ, մեր գնահատանքը կամ թերացումը հակասութեանց մէջ տարրալուծուած է, արժէքի ըմբռնումով սխալ եզրակացութիւններու յանգելով:

Ձհեռանալու համար քերթողական արուեստի սահմաններէն, մօտենանք պահ մը, հոն տիրող ոռնումները ու արժէքաւորումները իրենց իսկական պարզութեանց մէջ դասաւորելու, որպէսզի կարենանք քննել արժէք մը ճանչնալու հարցը:

Հետեւաբար, նախ անդրադառնանք ոռոշ հարցերու վրայ:

Ի՞նչ բանով քերթուած մը արժէք կը դառնայ: Ինչո՞վ այդ փորձառութիւնը կը տարբերի ուրիշ փորձառութենէ: Ինչո՞ւ այսինչը կընախընտրենք բաղդատմամբ միւսին: Ի՞նչ բանով աւելի լաւ կը վայելենք երաժշտութիւն մը, այս կամ այն ուրիշ երաժշտութենէ: Քանի անհատներու փորձառութիւնը բաւական կրնայ համարուիլ, արուեստի գնահատման ընդհանրաչափ մը կազմելու համար: Վերջապէս, ի՞նչ է արուեստ մը, ի՞նչ է արժէք մը:

Ահա, երեք չատ կարեւոր խրողութիւններ՝ որոնց վրայ խարսխուած են, ստեղծագործութիւն մը ճանչնալու եւ ըմբռնելու եւ կամ զայն վերլուծելու տեսակէտները:

Բանաստեղծութիւնն ալ, ուրիշ արուեստներու նման եւ առաւելապէս, արժէքներ վերյիշեցնող չտեմարան մըն է: Հոն պիտի գտնենք փորձառութիւնը ամէն անոնց որոնք իրենց ներշնչուած վայրկեաններուն՝ ծնունդ տուած ու դրոշմած են, իրենց սրտին ու հոգիին ամէնէն բիւրեղացած ապրումները, ու որոնց հաղորդականութիւնը՝ զգայուն ու բծախնդիր ճակներու համար, կը բանայ փորձառութիւններու վաւերական գաղտնիքները:

Ահա, արդէն արժէքի մասին մեր փրնտռած իմաստը կը ստուերագծուի: Կրնանք ճշդել ու չեշտել անոր գիծերը հետեւեալ կարգով:

Ա.— Բանաստեղծութիւն մը կարդալով, մենք միշտ կը ջանանք թափանցել այդ ապրումին գրգիռը կազմող մթնոլորտը, այսինքն մտերմական շփում ունենալ ստեղծագործողին ներաշխարհին հետ:

Բ.— Կը ջանանք կշռել եւ վաւերացնել հոն պարփակուած նշանակութեան՝ ուժն ու հմայքը: Հետեւաբար, հաղորդականութեամբ՝ բանաստեղծութեան արժէքը:

Գ.— Նշանակութեան արդիւնքը, որով մենք պարզ ճակներ, այդ փորձառութիւնով կը հարստանանք, կը լարուինք՝ կեանքին նոյն վսեմ նուագին ձայնակցելու: Այսպէս կը տեսնեմ ես արուեստի մը պարունակութիւնը: Այսպէս կ'ըմբռնեմ ես արժէք մը:

Որովհետեւ, բանաստեղծութիւնը էութեամբ հաղորդակցութեան միջոց մըն է գիրկընդխառնելու համար ստեղծագործողին եւ ընթերցողին ներաշխարհները: Այս առընչութեամբ ընթերցողէն կը ըսպասուի, մինչեւ իսկ կը պահանջուի որ ան կարենայ մտապատկերել, յստակօրէն տեսնել, ինչ որ ներկայացուած է բանաստեղծէն:

Հակառակ պարագային հաղորդականութիւնը պիտի կաղայ եւ ընթերցողը պիտի մնայ անտեղեակ եւ անհաղորդ ո եւ է բանաստեղծի ստեղծագործական վայրկեաններու ապրումներուն:

Բանաստեղծութեան մը հետ լրիւ նոյնանալու միակ միջոցը՝ յաճախակի ընթերցումն է. առանց այս միջոցին, պարզ ոտանաւորն անգամ սխալ եւ անհեթեթ եզրակացութեան եւ ըմբռնումի դուռ կը բանայ: Այս պահանջը պարտադրական է նաեւ քննադատին համար: Քանի մը անկապ եւ անգոյն տողերով բանաստեղծի մը վաստակը կարելի չէ արժեւորել:

×

Առաջին ակնարկով իսկ, անվիճելի եզրակացութեան կը հանգինք թէ Բիւզանդ Թօփալեան, ըլլայ իր թափանցիկ եւ սեգ ոճով, յղացումի եւ կառուցուածքի արուեստով և արուեստանքով, իր տաղանդին ազնուական շունչին համար, Սփիւռքի բանաստեղծներու մէջ, տիրական դէմք մըն է առաջին չարքին վրայ: Տաղանդաւոր բանաստեղծ մը բառին լայն իմաստով:

Տարիներ առաջ, այս էջերուն մէջ տըւած եմ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը իր նախորդ ստեղծագործութեանց վրայ:

ՋԱՐԵՀ ԳԱԶԱՋԵԱՆ

(1 Շար.)

ՔԻՒՐՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսան երկու գրախօսականներ, որոնք կը ներկայացնէին Մախմուդովի մէկ գործը, «Քիւրտ ժողովուրդ»ը, տպ. Երեւան: «Յառաջ» շատ կը հետաքրքրուի քիւրտ ժողովուրդին պատմութեամբ,— իր հաւաքածոն լեցուն է այդ հետաքրքրութեան վկայութիւններով: Ահա թէ ինչո՛ւ հրատարակեցինք երկու գրախօսական, մէկը՝ Վ. Քալաշեանի գրախօսականը (Յառաջ, Ապրիլ 22), միւսը՝ Ե. Բամպուքեանի գրախօսականը (Յառաջ, Մայիս 5): Գիրքը չենք տեսած տակաւին, ուստի ձըգեցինք որ ուրիշները խօսին:

Այսօր հաճոյքով կը հրատարակենք Հ. Յովի. Մըսըրեանի նամակը, արձանագրելու համար առաջին դիտողութիւնը, առաջին վերապահութիւնը: Գիրքը մեր ձեռքը հասնելէն ետքը թերեւս առիթ կ'ունենանք գրելու բաներ՝ որոնք … ուած չեն դեռ,— գրելու համար քիւ… ժողովուրդին պատմութիւնը, ներկայա… ցնելու համար մանաւանդ այն … որ դժբախտ դէպքերու յիշատակութեան կ'արձագանգէ հայ ժողովուրդին պատ… մութեան մէջ, կը պահանջուի որոշ … բազաշտ գրիչ, նոյնքան քննական … Մախմուդովի միտքը անած չէ այնքան որ կարենայ ըմբռնել երկու «եղբայր ժո… դերու» ողբերգութեան պատճառները, որպէսզի լուռ չանցնէր կարգ մը մեղքե… րու վրայէն, փոյթ չէ թէ ատանց … Լենինեան քաղաքականութիւնը:

Պատուարժան խմբագիր «Յառաջ»ի,

Ձեր՝ միշտ լաւատեղեակ եւ զգուշա… օրաթերթին անցեալ ամսուան մէկ թիւ… մէջ (Ուրբաթ, 22 Ապրիլ), զոր վերջե… ստացայ, արեւմտահայերէնի վերածել… արտատպած էք գրախօսական մը, … լոյս տեսած էր, Վ. Քալաշեան ստորա… գրութեամբ, «Սովետական Հայաստան» ամսագիրին Փետրուարի թիւին մէջ: Գր… րախօսուած գրքին նիւթն է «Քուրդ ժո… ղովուրդը», որուն հեղինակն է Երեւան… ցի Քիւրտ մը՝ Ն. Խ. Մախմուդով:

Խմբագրութեանդ կողմէ որեւիցէ վերա… պահում չէ յայտնուած այդ գրքին մա… սին, մանաւանդ վեցերորդ գլուխին նը… կատմամբ, որ հատորին ամէնէն երկա… նըն է, պարունակելով հարիւր էջ, 2… վրայ ամբողջ եօթը գլուխներուն համար: Ձեր արտատպած գրախօսականին մէջ ալ բնականաբար այդ վեցերորդ գլուխ… որ արժանացած է երկարագոյն ամփո… փումի:

Նպատակս չէ ներկայիս սոյն հատորի վրայ ամբողջական գրախօսական մը գը… րել, եւ չեմ ժխտեր անոր կարգ մը … հեկան մասերը: Սակայն կ'ուզեմ ձեր ըն… թերցողներուն ուշադրութեանը յանձ… կէտ մը որ կարեւոր է ըստ իս, որովհե… տեւ ինծ թուեցաւ որ դուք գիրքը ան… ձամբ ձեռքի տակ չէք ունեցած, եթէ … վերապահում կ'ընէիք դուք ինծմէ ա… խնամքով: Սոյն հատորէն քանի մը օրի… նակ միայն հասած է ցարդ Պէյրութ «Յառաջդիմական» միջավայրերու խը… գովակով: Խորհրդ. երկիրներու հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակութեանց պաշ… տօնական ներկայացուցիչը զայն չէ ստա… ցած տակաւին. հաւանաբար սահման… մօտոյ 25 օրինակները՝ զորս ապաք… է: Բնականաբար «յառաջդիմական» մա… մուլն ալ որեւիցէ դիտողութիւն չէ գը… րած իմ ակնարկած կէտիս մասին:

Արդ, այդ գրքէն՝ մասնաւորած վեց… րորդ գլուխս չատ վարպետութեամբ, … դուք ըսէք խորամանկութեամբ, կամ… ւոր կերպով խառն ի խուռն թուականն… րու եւեւառաջութիւններով գրուած է … ոչ թէ խմբագրուած,— որպէսզի … կէ (էսքամօթէ) հայ ժողովուրդին Քիւ… տերուն ձեռքէն քաշած կեղեքումները, կալուածներու եւ անձերու բռնաբար… ները, եւ ընդհանուր առմամբ «հայկ… տէք» կոչուած եւ Քիւրտերէ բաղկացած …

ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԱՆՑԱՒ

1953 Մարտ 5, առաւօտ ժամը վեցին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ՝ Ստալինի մահը: Ձեկոյցը ի մէջ այլոց կ'ըսէր «… Կուսակցութեան եւ Կառավարութեան ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնն է ապահովել ղեկավար մարմնին միասնականութիւնը ու արգիլել՝ որեւէ տեսակի անկարգութիւն եւ անհաւատ… ». Tասնամեակներ տեւող Ստալինի տիրապետութեան չրջանին, իր յաջորդները թրծուած էին բառախաղի արուեստին մէջ: Արդարեւ՝ բնական պայմաններու մէջ զեկոյցը պէտք է լռութեամբ անցնէր հաւանական անկարգութեան մը վրայէն, սակայն Կրեմլինի նոր վարիչները կը վախնային որ նման բան մը կրնար պատահիլ, ուստի հարկադրաբար կոչ կ'ընէին ժողովուրդին որ հանդարտ իր տեղը նստի:

Տասնամեակներու ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնէ մը ետքը, այժմ մտահոգուած էին ու կը վախնային ժողովուրդէն, բանակէն եւ դրամատէր երկիրներու միջամտութենէն: Պաղ պատերազմը իր գագաթնակէտին հասած էր: Ժողովրդական ապստամբութեան մը ուրւականը կը մտատանջէր զիրենք: Իրենք, 15 – 20 հոգի առժամապէս ապահով էին, հրասայլեր, բոց արձակող զրահապատ էմ Վէ Տէի ջոկատներ կը պաշտպանէին զիրենք: Սակայն, Բերիայի էմ Վէ Տէն էր, ու ճիշդ ատոր համար պատճառներ ունէին վախնալու:

Իրենց առաջին գործը եղաւ մեղմացնել ճնշումը եւ այս ձեւով սիրաշահիլ խորհրդային քաղաքացին: Արդարեւ՝ յայտարարելով թէ հաւաքական ղեկավարութիւն մը պիտի հաստատուի, կը ձգտէին իրարու մէջ ապրելակերպ մը ստեղծել: Լայն ծաւալով ընդհանուր ներում չնորհելով, փորձեցին սիրաշահիլ խորհրդային ժողովուրդը: Պատասխանատու պաշտօն մը յանձնելով Զօրավարժուքովին, ուզեցին բանակը իրենց կապել: Խոստանալով Ստալինի քաղաքականութիւնը չարունակել էմ Վէ Տէի հաւատարմութիւնը ապահովեցին: Իսկ Արեւմուտքի մտահոգութիւնները փարատելու համար՝ տէր կանգնեցան Ստալինի ջատագոված «խաղաղ – գոյակցութեան» նշաբանաբանին:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարտ 5, ամբողջ օրը, ժամ առ ժամ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կրկնեց թէ Ստալինի մահը, թէ հանդարտութեան կոչը: Մինչեւ յաջորդ օր, երբ Ստալինի դագաղը զետեղուեցաւ Սիւներու սրահին մէջ, հոն ուր տասնամեակներ առաջ Լենինինը զետեղուած էր, արդէն իսկ որոշած էին թէ ի՞նչ ձեւով եւ կազմով պիտի կառավարեն Ստալինի կայսրութիւնը:

Դիւանը 10էն 5ի իջեցուցած էին եւ Մալենքով առաջին քարտուղար նշանակուած էր: Գերագոյն Խորհուրդի քաղաքական բիւրօն 36էն 14ի պակսեցուցած էին, իսկ 52 նախարարութիւնները՝ 25ի: Մալենքով վարչապետ նշանակուեցաւ, իսկ չորս առաջին վարչապետները եղան՝ Բերիա, Մոլոթով, Բուլգանին եւ Կագանովիչ: Փոխ – վարչապետի պաշտօնը ստանձնեց՝ Միկոյեան, իսկ պաշտպանութեան նախարարներ նշանակուեցան՝ Զօրավար Ժուքով եւ Վասիլեւսքի:

Խրուշչեւ քարտուղարն էր Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին (Մալենքովէն վերջ՝ երկրորդը), անդամ էր Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան եւ Ստալինի թաղումը կազմակերպող յանձնախումբին պատասխանատուն էր: Թէեւ որոշումները «հաւաքաբար» կը տրուէին, այսուհանդերձ՝ Խրուշչեւ առանձնաշնորհումն ունէր որոշելու որ, Ստալինի թաղումին, Մալենքով, Բերիա եւ Մոլոթով խօսք առնեն:

ԵՐԵՒՈՒԹԱՊԷՍ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴ

Մալենքովին երկու պատասխանատու պաշտօններ գրաւելը (առաջին քարտուղար եւ վարչապետ) ենթադրել … բոլորին թէ Ստալինի անվիճելի յաջոր… էր: Մանաւանդ մինչեւ իր նշանակու… Բերիայի էմ Վէ Տէն Մոսկուայի … կը չարունակէր մնալ: Այնպէս որ … թադրել կուտար թէ Բերիա զօհ էր … նէ առժամապէս եղած կարգադր… թենէն:

Կուսակցութեան պաշտօնական օր… թերթը՝ «Փրաւտա», կառավարութ… օրաթերթն «Իզվեստիա» եւ խորհրդ… բովանդակ մամուլը Մալենքովին կը … նորհէր նոր ղեկավարի տիտղոսը: … բաստայի առաջին եւ երկրորդ էջերու վրայ, այլ խորհրդային ղեկավարներու չարքին՝ Մալենքովի նկարները … պատուեալ տեղ կը գրաւէին: Նկարներ… մէկուն մէջ կ'երեւային՝ Ստալին, Մաօ Ցէ – Թունկ եւ Մալենքով … կանգնած Չին եւ Խորհրդային բարեկա… մութեան դաշնագիրի ստորագրութ… առիթով (1950 Փետրուար): Ձենք գի… թէ ի՞նչ մտածեցին խորհրդային վար… ները, երբ բացին «Փրաւտա»յի այդ … ուան թիւը: Քանի որ գիտէին թէ … էր այդ նկարը: Բուն նկարին մէջ, … հրատարակուած էր «Փրաւտա»յի … Փետրուար 15ի թիւին մէջ, Մոլոթ… կանգնած է Ստալինի եւ Ձինացի … տօնական մարդոց ետեւը, մինչ Մոլ… կեցած է Ստալինի ճիշդ աջ կողմը:

(2 Շար.)

զօրախումբերուն, եւ մասնաւորապէս քիւրտ սոուար ազգաբնակչութեան 1915 թուականին կատարած թալանները, բռնութիւնները եւ հայ տղոց ու կիներու առեւանգումները: Հարկ կա՞յ յիշեցնելու թէ քիւրտ կիները, նախապէս տեղեակ պահուած, թուրք կիներուն պէս, «լու լու» պոռալով կը յարձակէին հայ տարագիր կարաւաններուն վրայ եւ կը կողոպտէին ամէն ինչ, ընտրելով հայ ազգին «ծաղիկ»ները: Քանի մը քիւրտ աղաներուն բարեացակամ վերաբերումը բացառութիւն միայն կրնայ համարուիլ:

Պարտականութիւն համարեցայ այժմէն մատնանշել ընթերցողներուդ՝ սոյն հակամատական գիտումնաւոր վարուելակերպը, տրուած ըլլալով մանաւանդ ներկայիս կարգ մը հայկական խմբաւորումներու մէջ որդեգրուող անընդունելի դիրքաւորում մը, որով՝ սահելով կ'անցնի Ապրիլեան Եղեռնին, հայ ժողովուրդին երեսուն դարերէ աւելի տեւած պատմութեան մէջ բացարձակապէս անկիւնադարձ կազմող, աղետալի իրականութեան վրայէն. անոր մանրամասնութիւնը ինքնին մարդկայնօրէն անհաւատալի ըլլալուն համար, երբեմն ալ տարակուսանքով նկատի կ'առնուի, կամ նոյն իսկ անոր պատասխանատուութիւնը մեծ մասով Հայոց կը վերագրուի, ըսելով՝ «Հայերը ինչե՞ր ըրեր են որ այդ դէպքերը տեղի ունեցեր են»:

Չեմ ուզեր երկարել ներկայ տոմսս, մատնանշելով՝ Հայոց պատմութիւնը մասնաւորապէս օտարներուն եւ նորահաս հայ սերունդին հրամցնող նորանոր հատորները, ուր երեւան կուգայ նոյն տըխուր հոգեբանութիւնը: Եւ ըսել թէ այդ հատորները լորձնաչուրթն կը գովաբանուին եւ լայնօրէն կը տարածուին:

Քիչ մը մխիթարուեցայ նշմարելով որ Ն. Ե. Մախմուդովին վերոյիշեալ գործը հրատարակողը՝ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան չէ, հապա «Պետական հրատարակչութիւն»ը, որուն լոյս ընծայած երկասիրութիւնները խառն են արժէքի տեսակէտէ, ինչպէս գիտէ ամէն ոք: Արտայայտած վերապահումս նոր կարեւորութիւն կը զգենու, քանի որ տեղեկութիւն կը հաղորդուի հիմա թէ Հայկական Ակադեմիային կից քրտական բաժին մը հաստատուած է, այլ խօսքով Քրտագիտական կաճառ մը (երկրորդը՝ Խորհրդ. Միութեան մէջ, առաջինն է Լենինկրատինը), ուսումնասիրելու համար քիւրտ ժողովուրդին պատմութիւնն ու ցեղագրութիւնը: Կը յուսանք որ այդ կաճառին հրատարակութիւնները, հայկական ակադեմիային հակակշիռին տակ, կ'ըլլան աւելի առարկայական եւ աւելի զգուշաւոր:

Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԸՍԸՐԵԱՆ

Պէյրութ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Փարիզի «Ֆիկառօ» օրաթերթը իր Մայիս 19 եւ 20 թիւերուն մէջ հրատարակած է Մաքս Գլոյի մէկ թղթակցութիւնը՝ գրուած Անգարայէն: Ստորեւ յօդուածին գլխաւոր մասերը, որոնք կը նախատեսեն եւ կը բացատրեն նաեւ Մայիս 27ին կատարուած պետական հարուածը՝ բանակին նախաձեռնութեամբ:

Երեք շաբաթէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ անկարգութիւն կը տիրէ: Անգարայի, Պոլսոյ, Իզմիրի մէջ եւ այլուր, ուսանողները ցոյցեր կը կազմակերպեն փողոցներուն մէջ՝ հակառակ երեք հոգիէ աւելի խմբաւորումները արգիլող պատերազմական օրէնքին, եւ կը պահանջեն կառավարութեան հրաժարումը: Անգարայի մէջ վարչապետ Մենտերէս յարձակման կ'ենթարկուի, կ'ապտակէ ուսանող մը, որ կրկնապատիկ ուժով կը փոխադարձէ: Ապա, Մենտերէս, ողբերգական դերասանի ձեւերով կուրծքը ցոյց կուտայ ու կը բացականչէ՝ «Զիս մեռցուցէ՛ք»: Ասոր որպէս պատասխան, ցուցարարներէն մին կը պատասխանէ հեգնական ոճով՝ «Մահըդ չենք ուզեր, այլ պարզապէս՝ հրաժարականդ»: Ի վերջոյ վարչապետը կը յաջողի խոյս տալ, ո՛վ հեգնանք, ընդդիմադիր լրագրողի մը կառքին մէջ մտնելով: Դէպքին ականատեսներ կը վկայեն թէ հօնդուր – հօնդուր կուլար: Սակայն, յաջորդ օրը, կառավարական տեղեկատուութիւնը կ'ուզէր համոզել օտար թղթակիցները, թէ Մենտերէս ծափերով ընդունուած է բազմութեան կողմէ եւ թէ թշնամական ցոյցերու մասին խօսք տարածողները պարզապէս չարամիտներ են:

Այս բոլորը չափազանց զարմանալի է դուրսէն դիտողներու համար: Աշխարհի վրայ Թուրքէն աւելի կրաւորական եւ հըրահանգի ենթարկուող ժողովուրդ չկայ: Կրքոտ եւ անզուսպ է, բայց միայն երբ ստացած է համապատասխան հրահանգ: Արդ, ղեկավարները տակաւին հրահանգներ չեն տուած: Իշխանութեան գլուխը գտնուող դեմոկրատները իրենց շարքայինները դեռ փողոց իջեցուցած չեն, իսկ ընդդիմադիր հանրապետականներն ալ ցարդ անշարժ կը մնան: Միայն ուսանողներն են, առ այժմ, որոնք կարգ մը մտաւորականներու քաջալերութեամբ, կը մասնակցին հակակառավարական այս ցոյցերուն:

Կառավարութիւնը, անշուշտ, այս բոլորին պատասխանատու կը նկատէ հանրապետականները. սակայն ըստ երեւոյթին ձեռքը որեւէ փաստ չունի, այլապէս պատասխանատուները շատոնց բանտ նետուած կ'ըլլային: Միւս կողմէ, հանրապետականներն ալ կը վստահացնեն, թէ իրենք ոչ մէկ դեր ունին այս բոլորին մէջ... «որովհետեւ՝ ժողովրդավար սկզբունքներու հակառակ է բռնի ուժով իշխանութեան տիրանալը»... (Իսմէթ Ինէօնիւ): Իրականութեան մէջ, այս յայտարարութիւնը կ'ընէ որպէսզի Թուրքիոյ բանտերը հանրապետական շարքայիններով լեցնելու առիթ չտայ Մենտերէսին:

Մինչ այդ, ուսանողները կը սպաննուին (քանի չափ), կը ձերբակալուին (մօտ 1500ի չափ), եւ ոստիկաններու կողմէ ծեծ կ'ուտեն: Համալսարանը ամսուան մը համար գոցուած է. իսկ խիստ լուսարդելը աւելի եւս կը դժուարացնէ Թուրքիոյ հանապազօրեայ կեանքը:

Ի՞նչ է այս բոլորին պատճառը երկրի մը մէջ, որ կը նկատուի Արեւմուտքի յառաջացեալ մէկ կայանը Միջին Արեւելքի մէջ:

Իրականին մէջ, հարցը զուտ ներքին է. սակայն կրնայ միջազգային լուրջ հետեւանքներ ունենալ:

Երկու կուսակցութիւններն ալ կ'երդուին յանուն ժողովրդավար սկզբունքներուն. սակայն, դեմոկրատները, որոնք 1950էն ի վեր իշխանութեան գլուխը կը գտնուին, կատարեալ բռնատիրութիւն մը հաստատած են. այս հարցին դեռ պիտի անդրադառնանք: Բայց նախ քան այդ, պէտք է որոշ ճշդել նաեւ, որ հանրապետականներուն պարագլուխ Իսմէթ Ինէօնիւն ալ բաւական կասկածելի ասպետ մըն է ժողովրդավարութեան: Իր իշխանութեան օրով, 1938էն 1950, Թուրքիան այսօրուընէ աւելի ազատ վարչակարգ մը չունէր:

Ինէօնիւ այսօր 76 տարեկան է. ականջը գրեթէ բնաւ չի լսեր. իր օգնականներէն մէկը անբաժան իր կողքին կը կենայ՝ խօսակիցներուն հարցումները տիրոջ ականջին մէջ գոռալու համար: 1957ի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ կրած պարտութենէն ի վեր բաւական ինկած ու ծերացած էր: Սակայն այս նոր պայքարը իրեն նոր աւիւն տուած է կարծէք. աչքերը աւելի փայլուն են, կռնակը շտկուած է, ձայնն իսկ աւելի բարձր կ'ելլէ:

Ինէօնիւի անցեալը (1921 – 23ի յունական կռիւները, Քիւրտերու եւ Հայերու ապստամբութեան ճզմումը, որոնք բացառիկ խստութեամբ գլուխ հանեց), բաւարար փաստեր են մեզ համոզելու համար, որ եթէ Ինէօնիւ դարձեալ իշխանութեան գլուխ գայ, իր վարչաձեւը Մենտերէսի վարչաձեւէն աւելի «ժողովրդավար» բնաւ պիտի չըլլայ: Ինէօնիւ քանիցս յայտարարեց թէեւ, որ իշխանութեան գլուխ անցնելու պարագային որեւէ վրէժխնդիր քայլ պիտի չառնէ կուսակցական իր հակառակորդներուն դէմ, բայց դեմոկրատները ճիշդ հակառակին համոզուած են:

Ուրիշ յատկանշական կէտ մը՝ դուրսէն դիտողին համար: Այն զբօսաշրջիկը, որ կարճ ժամանակ մը կ'անցընէ Պոլսոյ եւ նոյնիսկ Անգարայի մէջ, կրնայ պատրանքն ունենալ, թէ «արեւմտականացած» երկրի մը մէջ կը գտնուի: Կը բաւէ սակայն, որ քիչ մը աւելի երկար ատեն մնայ, կամ գաւառը այցելէ, համոզուելու համար որ թերաճ երկրի մը մէջ կը գտնուի: Գիւղացիութեան 9ը տասներորդը անգրագէտ է եւ հողաշէն խրճիթներու մէջ կը բնակի: Հաղորդակցութեան միջոցներ գրեթէ չկան: Կեանքի մակարդակը շատ ցած է. մարդիկը կը սնանին գլուխ մը սոխով եւ պատառ մը հացով:

Թուրքիա կ'ապրի աւատապետական վարչակարգի տակ: Անհատներն ու համայնքները կը պատկանին երկու կուսակցութիւններէն մէկուն կամ միւսին, ու կը կրեն ասոր հետեւանքները: Գիւղ մը, որ հանրապետականներուն ի նպաստ քուէարկած էր, տարիներով կը սպասէ իր ջրանցքին, ելեկտրականութեան բերուելուն կամ նոր ճամբու մը շինութեան:

Վերջերս գիւղացիներ ներկայացած էին պետական գործատեղի մը՝ աշխատանք փնտռելու: Պատասխան՝ «Ընտրութեանց ատեն հանրապետականներուն չէի՞ք քուէարկած. ուրեմն անոնց դիմեցէք»:

Այս բոլորը կը բացատրեն, թէ ինչո՞ւ Թուրքիոյ մէջ ընտրութիւնները կը ստանան տարբեր հանգամանք մը: Մարդիկ իրենց քուէն կուտան ոչ թէ որովհետեւ կուսակցութեան մը ներկայացուցած ծրագիրը կը հաւնին, այլ որովհետեւ ապագայի շահաւէտ նկատումներով կը յուսան թէ այդ կուսակցութիւնը պիտի շահի ընտրութիւնները: Այս պատճառով ալ չափազանց կարեւոր է ընտրութիւններուն նախորդող կարճ ժամանակամիջոցը, որուն ընթացքին մարդիկ կը չափեն ու կը կշռեն ընտրութեան արդիւնքներուն հաւանականութիւնը:

Մէկ խօսքով, կը բաւէ Թուրք գիւղացիները տեսնել, համոզուելու համար, թէ Թուրքիա՛ տակաւին «հասունցած չէ» ժողովրդավար սկզբունքներով ղեկավարուելու համար: Մարդ ինքզինքը մոնկոլեան անապատներուն մէջ կը կարծէ. տափակ դէմքեր, ցցուն այտոսկրներ, նեղ ճակատներ: Լուռ ու մունջ բազմութիւն մը, առանց դէմքի արտայայտութեան, առանց խնդուքի, հրահանգներու ենթարկուող՝ կուրօրէն: Այսպէս է, որ զէրօյէն վար 15 աստիճան ցուրտ օդով, Թուրք զինուորը, բոպիկ ու թեթեւ վերարկու մը հագած, ձիւնին վրայ պառկած կը քնանայ, առանց դժգոհութեան շարժում մը կամ արտայայտութիւն մը ունենալու: Թուրք զինուորէն կարելի է պահանջել որեւէ բան, նոյնիսկ՝ անկարելին, պայմանաւ որ հրամանի ձեւին տակ ըլլայ այդ: Աչքերովս տեսայ Ատլանտեան Ուխտի ժողովին ատեն, թէ ինչպէս Պոլսոյ մէջ սպայ մը բռունցքի հարուածներ կը տեղացնէր չգիտեմ ինչ յանցանք գործած զինուորի մը դէմքին, առանց բարկութեան կամ վախի որեւէ արտայայտութիւն ստեղծելու ենթակայ զինուորին դէմքին վրայ: Այդ ատեն հասկցայ, որ ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն մասին Թուրքիոյ մէջ խօսուած գեղեցիկ քարոզները զուտ կեղծաւորութիւն են:

(1 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐ՚Ի ՎՐԱՅ

Գ.

Տան վերադարձին, տան բոլոր անդամների բերաններից հոտ էր քաշում, թէ պատարագից առաջ բան կերե՞լ են: Ամէն մէկին կանչում էր թէ՝

— Հօ ըրէ:

«Հօ» էինք անում եւ ուտում պատակը ո՞վ կարող էր բան չուտել մինչեւ պատարագի վերջը:

Մենք կաղամբը հում էլ ուտում էինք, որովհետեւ քաղցր էր լինում. ճիշդ մրգի նման բերում էին սեղան, ջարդուած:

Մի անգամ ծառան շուկայից կաղամբի մի գլուխ էր բերել: Մօրեղբայրներից մէկը՝ Պարթեւը՝ ճանկեց կաղամբը եւ ուզեց մի կտոր պոկել: Պապս նրան սաստեց, որ «մինչեւ սեղան չի գայ, չի պիտի ուտես»:

Բացի սաստելուց՝ նրա թաթիկին մի հատ էլ խփեց, բայց երբ կաղամբը ջարդեցին եւ բերին սեղան, Պարթեւը հրաժարուեց ուտելուց: Պապս հրամայեց նրան ուտել. նա յամառօրէն հրաժարուեց: Այս անգամ պապս բռնի մի կտոր կոխեց նրա բերանը եւ սկսեց խփել գըլխին:

— Սատկիս նէ՝ տ'ուտես:

Պարթեւը ցաւից սկսեց լաց լինել եւ ճչալ կաղամբի խոշոր կտորը բերանում:

— Հաճի աղա, կ'ուտէ, հաճի աղա, կ'ուտէ, աղաչում էր տատս, բայց հաճի աղան խփում էր Պարթեւին եւ գոռում...

— Ուտելու խշրտոցը տի լսիմ...

Եւ Պարթեւը հարուածներից ազատուելու համար՝ սկսեց կէս լաց լինել եւ կէս ուտել, եւ պապս հանգստացաւ՝ լսելով կաղամբի ատամների տակ տրորուելու իւրայատուկ խշրտոցը:

Պապիս բեխերն այնքան երկար էին, որ հասնում էին մինչեւ ականջները: Նա խորագոյն հպարտութեամբ դիտում էր այդ բեխերը հայելու մէջ — ամէն անգամ ամէն մի պուչը երեք – երեք անգամ չոյում էր եւ հեռանում հայելուց:

Սովորութիւն ունէր նա, որ երբ Ամերիկայից նամակ էր ստանում՝ անպայման ծրարը պէտք է մկրատով կտրէր բանալու համար: Տատս անհամբերութեամբ, եւ երբեմն արցունքոտ աչքերով, սպասում էր իր պանդուխտ որդիներից մէկի նամակի ընթերցման, բայց պապս անսանական յամառութեամբ չէր բաց անում, մինչեւ մկրատը գտնէր, իսկ եթէ մկրատը օրերով չգտնէր, օրերով չէր բաց անում: Բանալուց յետոյ էլ՝ երկար բարակ ակնոցն էր մաքրում, սիկարէթը փաթաթում, մոխրամանը բերում, դնում էր առաջը, մի օղի էր ճնկում, հազում էր, թքում եւ ապա սկսում էր կարդալ: Սկսում էր կարդալ ոչ թէ բարձրաձայն, այլ իր համար, ինչպէս ինքն էր ասում, կարդում էր թիւ, որպէսզի «պարունակութեան վերահասու ըլլայ» եւ յետոյ դարձնի ընտանիքի միւս անդամների սեփականութիւն:

Երբ տատս կենում եւ սպասում էր, որ վերջապէս վերջանան այդ դաժան զործողութիւնները՝ պապս ասում էր.

— Գնա կերակուրդ եփէ, վերջը էկո:

Տատս փափուկ, սպիտակ ձեռներով, փոքրիկ մի կին էր, խոշոր, սեւ աչքերով, միշտ ժպտուն, միշտ հեզահամբոյր եւ չափազանց մաքրասէր: Նրանից միշտ մենք առնում էինք մաքուր սպիտակեղէնի գլխիչ հոտ: Խօսում էր մանտր – մանտըր, ախորժելի եւ խելօք:

Ամառը նա սիրում էր նստել պատըշգամբը, որի առաջը փռւում էր աստիճանաւոր պարտէզը, պարտէզի տակով անցնում էր անվերջ ջրվէժներով մեծ առուն: Առուն գալիս էր բարձրից եւ խոր ձորերով գնում էր դէպի զմայլելի դաշտը: Երբ ծառերի տերեւները շարժւում էին եւ Խուրայի սարից փչում էր զով քամին, տատս մանրիկ բերանով մրմնջում էր.

— Օխ, ակդ սիրեմ:

Այս երկու հանդարտութիւններն ի՞նչպէս էին ապրել իրար հետ ողջ 41 տարի — ահա այն դարաւոր գաղիր օրէնքի գաղտնիքը, որ հրամայում է «կին, եղիր հնազանդ քու ամուսնուն»:

Մի գիշեր պապս երազ էր տեսել, որ մառանի յատակին, մի արշին խորութեան, ապուպապերից թաղուած է եղել մի կճուճ լիքը ոսկի:

Այդ երազից յետոյ զարթնեց եւ զարթեցրեց բոլորիս եւ կարգադրեց, որ մառանի ճիշդ մէջտեղը փորենք: Սկսեցինք փորել սարսափելի կարծր յատակը եւ իսկապէս, մօտաւորապէս մի արշին խորութիւնից երեւաց կճուճը: Հէնց, որ պապս կճուճը տեսաւ՝ ուրախութիւնից ուշաթափուեց: Տասը հոգով հազիւ կարողացանք նրան բարձրացնել վերի յարկի ննջասենեակը: Յիշում եմ, մի թեւը ես էի բռնել, որպէսզի կախ չընկնի, եւ այդ թեւն անգամ ծանր էր ինձ համար: Առաւօտեան ուշքը եկաւ: Ուշքի գալուն պէս՝ կճուճն ուզեց: Բերին: Կճուճը բոլորովին դատարկ էր: Երբ տեսաւ, որ դատարկ է՝ նորից ուշաթափուեց, եւ այս անգամ տեւեց երկար: Հարկ եղաւ բըժիշկների միջամտութիւնը՝ ուշքի բերելու համար:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Թուսիոյ համալսարաններուն մէջ ուսում առած մեր մտաւորականները ռահվիրաներ դարձան հայկական զարթօնքին, որ առաջնորդեց մեզ դէպի յեղափոխութիւն եւ ազատագրութիւն : Հայ ժողովուրդը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ներկայացուցիչը դարձաւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան :

Հայաստանի անկախութիւնը, լսա՛ւ, ո՛չ Թուրքին, ոչ ալ բոլշեւիկին նուէրն էր, հայ ժողովուրդը չահեցաւ զայն միա մինակ, առանց որեւէ օտար բանակի կամ պետութեան օժանդակութեան : Կենսունակ է հայ ժողովուրդը, որ հակառակ իր ա՛յնքան կորուստներուն եւ տառապանքներուն, տակաւին ի վիճակի եղաւ վերջին աշխարհամարտի ընթացքին երեք հարիւր հազար զինուոր հանել ճակատ՝ դաշնակիցներու կողքին : Ղրիմի մէջ եւ Սթալինկրատի առջեւ քաջաբար կռուեցաւ : Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ Լենին կ'ուզէր Մարքսի և Էնգէլսի գաղափարները ներմուծել Հայաստանի մէջ : Սակայն կը մոռնար թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը իսկապէս ժողովրդավար եւ ընկերվարական պետութեան մը հիմը դրաւ եւ ճշմարիտ ընկերվարութիւն կը կիրարկէր երկրին մէջ : Աշխարհի չահերն ալ կը պահանջէ որ Հայաստան անկախ ըլլայ :

Ընկեր Դատաւորեան եզրակացուց .

« Մայիս 28»ի տարեդարձը համազգային տօն է, անիկա միութեան զիծ մը պէտք է ըլլայ Հայութեան բոլոր հոսանքներուն միջեւ : Անիկա միայն հատուածի մը չի պատկանիր : Սակայն ցաւալի է նկատել չատերու բացակայութիւնը :

Կարգադիր յանձնախումբը գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը պատրաստած էր : Արտասանութիւններ ըրին Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ ընկ. Երուանդ Գրիգորեան՝ ծափեր խլելով : Օր. Թարոն եւ Պ. Ճերանեան մեծ յաջողութիւն ունեցան իրենց պարերով :

Ամէնէն վերջ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ընկեր Կ. Ափրիկեանի երգեց Ցօլակ ջան, Լուսնա՛կըն անուշ, Անձրեւ եկաւ, Գինիին երգը եւ Ես իմ անուշ Հայաստանի :

Կէս գիշերին սկսան եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս : Քովրնտի սրահին մէջ հանդիսականները սեղաններու չուրջ խմբուած՝ զուարթ ժամեր անցուցին՝ հայրենասիրական երգերով եւ բաժակաճառերով :

Հայ Մշակոյթի Տան ի նպաստ կազմակերպուած էր վիճակահանութիւն մը, որ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ : Բոլոր թիւերն ալ չահեցան զանազան արժէքաւոր առարկաներ : ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՑ գաւառական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի : Մասնակցողներու թիւը համեմատաբար պակաս է (վաթսուն առ հարիւր) : Վերջնական արդիւնքը ցարդ յայտնի չէ բայց առաջին պատկերը ցոյց կուտայ թէ Պլետը «տըկոլ» քուէարկած է մինչ քաղաքները՝ «Ֆրանսական Ալժերիա» : 304 աթոռներու վրայ, ընտրուած են 188 կոլեաններ, 71 «Ֆրանսական Ալժերիա», 34 անկուսակցական եւ 11 ազատական : Ձախակողմեան մամուլը դիտել կուտայ թէ հակառակ բանակին ջանքերուն կիրակի օրուան ընտրութիւնները ձախողած են : Ընդհանուր ձեւով յուսախաբութիւն կը տիրէ բոլորին մօտ : Ընտրուածներուն մէջ կայ Տիկին Լակայառտ :

ՍԻՆԿՄԱՆ Ռի Քորէայի նախկին նախագահը ստիպուեցաւ երկրէն հեռանալ «առողջական» պատճառներով : Ընտանիքին հետ Հաւայեան կղզիները հասաւ կիրակի :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ վերջացուց իր համագումարը որ տեղի կ'ունենար Էվիանի մէջ : Կուսակցութիւնը կ'ուզէ աւելի ժողովրդավար դարձնել վարչաձեւը եւ մօտէն հսկել Տըլըէի վրայ : Հաւատարիմ կը մնայ, աւելի քան երբեք, Ատլանտեան զինակցութեան :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ընկեր Մկրտիչ Մալաճիկեան սրտի խոր ցաւով կ'ողբայ իր անմոռան ընկերոջ Սողոմոն Թէհլիրեանի մահը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Տիկին Թէհլիրեանին եւ իր զաւակներուն : Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 30 Ն. Ֆ. :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի եւ Լիոնի բաժանորդներուն ղրկած ենք ցայսօր առկախ ձգած իրենց հաշիւներուն համապատասխան թղթատարական վճարագիրներ (Մանտա – Շէք) :

Մայիս 31էն պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Շնորհակալութիւն այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

×

Ջերմապէս կը խնդրենք որ Յառաջի Շէք – Փոսթալի թիւը՝ 15069 – 82 օգտագործուի ՄԻԱՅՆ Յառաջի վերաբերեալ հաշիւներու համար (բաժնեգին – գործակալութիւն, ծանուցում) : Տարբեր նպատակներու յատկացուելիք գումարները (զանազան թերթերու բաժնեգիններ կամ զանազան կազմակերպութեանց նուէրները) ղրկել միայն Մանտա–քարթով :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Սիրանոյշ Մանուկեանի, Տէր եւ Տիկին Համասեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ եղբօրորդւոյն Պ. Վահան Մանթառեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎ

Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող ճամբորդները պէտք է մեկնին Ուրբաթ, Յունիս 3ին, հաւաքավայր, Կառ տը Լիոն, Փլաս տը լ'Օռլօժ, ժամը 22·30–ին :

ԴԳՐՈՅԱՄԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

26 Յունիս, Կիրակի օր, ժամը 13–20, իր հաստատութեան պարտէզին մէջ :
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ
ԵՐԳ, ՊԱՐ, ՆՈՒԱԳ
ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
ինչպէս նաեւ երգախառն ներկայացում մը սանուհիներուն կողմէ :
Ծախսերու մասնակցութիւն 2·50 Ն·Ֆ· :
Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէն՝ առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաւէի սրահը : Յարգանքի երեկոյ՝ նուիրուած ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի յիշատակին, (իր մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ) : Խօսք պիտի առնեն Պետրոս Զարոյեան, Զ. Որբունի, Վ. Մելիքեան եւ ուրիշներ : Մուտքը ազատ է, ճշդապահ ըլլալ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :
Պայմաններուն համար դիմել՝
DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

×

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ՝ ԿԻՐԱԿԻ՝
ՅՈՒՆԻՍ 26, ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ԾԱԽՈՒ Է ՓԱՎԻՅՕՆ ՄԸ

Ռօնի–Սու–Պուայի մէջ, 3 սենեակ, խոհանոց, տուշ, գալ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած : 20 մեթր ճակատ, 63 մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, չատ լաւ մշակուած, պտղատու ծառերով պարտէզ : Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Պարսամեանի՝
Tel. : MON. 15-75

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԻԷՆ.— Յառաջիկայ Յունիս 5ին, Հոգեգալուստին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղադաշտին վրայ տեղի կ'ունենայ ոտնագնդակի մեծ եւ բարեկամական մրցումը Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ :

Այս առթիւ, կազմակերպուած է փոքրիկ դաշտահանդէս – խնջոյք մը, ուր այցելուները եւ ներկայ հասարակութիւնը պիտի գտնեն հաճելի ընդունելութիւն մը եւ առատ ուտելիք, խմելիք :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ» ԽԱՆԱՄՈՐԻ տարեդարձի առթիւ : Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 24, Կիրակի օր :

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ, իր սանին հրաժանուարտութեան առթիւ՝
ՅՈՒՆԻՍ 19ԻՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախաբը. Միութեան տարեկան մեծ դաշտապարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ին, Կիրակի Զօխուրեանի ագարակին մէջ, Սէն Լու, Կրան Փէն : Ծանօթ.— Թրագօշը իր խումբով կը մասնակցի : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու առաջին խումբին արձանագրութիւնները փակուած են : Սակաւաթիւ տեղեր միայն մնացած են Օգոստոսի համար :

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20 : Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօսթիւ 27·35 : 5 Րիւ Մէյրան :

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Յունիս, Յուլիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն համար վարձու է գեղեցիկ յարկաբաժին մը Անթիպի բարձունքին վրայ, ծովէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու :

Ունի երկու ննջարան (հինգ հոգինոց), մէկ ճաշարան, խոհանոց, տուշ եւ պալքոն, հիանալի տեսարանով : Մաքուր կարասիներ եւ սառնարան : Մանրամասնութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին :

Ghara Kén
(VILLA SAYAT NOVA)
La Constance, Antibes (A. M.)

ՎԱՐՁՈՒ Է

Վարձու յարկաբաժիններ կահաւորուած Նիս քաղաքին կեդրոնը, երեք սենեակ խոհանոց մը բաղնիքով եւ երկու սենեակ խոհանոց : Ամառուան եղանակին համար, ի հարկին տարեկան :

Վարձու է նաեւ հինգ սենեակ, խոհանոց, բաղնիքով յարկաբաժին մը, Մարսէյլի ծովեզերքի մօտ գեղեցիկ տեսարան : Մանրամասնութեանց համար գրել հետեւեալ հասցէին .—

Monsieur GEM - 18, Ave. Pasteur - MARSEILLE

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

«Մայիս 28» կը տօնուի Րիւ Ժէ Լուի սրահին մէջ, Յունիս 19ին :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի 12 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 5ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ, աւանդական ճաշ : Նախօրօք արձանագրուիլ Զաւարեանի ընկերներու մօտ, և հեռաձայնով՝ ՄԻՇԸԼԷ 89·60 Թօփալեանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ին :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Գ. ՑԱՆԿ

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան կողմէ, Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները կատարուած են մինչեւ Մարտի վերջը : Նկատի առնուած են բազմաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան 24 անձերու յատկացուած 2901·40 Ն. Ֆ.ի օժանդակութիւն՝ հետեւեալ վայրերու մէջ :

Փարիզէն տասը անձերու, որոնցմէ երկուքին 150ական Ն. Ֆ., մէկուն 120 Ն. Ֆ., երկուքին հարիւրական Ն. Ֆ., միւսներուն 90, 80, 71, 40, 60 եւ 50 Ն. Ֆ. :

Փարիզի չրջակայքէն 11 անձերու, որոնցմէ երկուքին երկու հարիւրական Ն. Ֆր., հինգ անձերու 150ական Ն. Ֆ., մէկուն 120 Ն. Ֆ., միւսներէն իւրաքանչիւրին՝ 100, 60 եւ 50 Ն. Ֆ. :

Գաւառէն երեք անձերու, որոնցմէ մէկուն երկու հարիւր Ն. Ֆ., միւսին 150 Ն. Ֆ. եւ երրորդին հարիւր Ն. Ֆ. :

Ա. ցանկով հրատարակուած 1219·[illegible] Ն. Ֆ., Բ. ցանկով հրատարակուած 218,10 Ն. Ֆ., Գ. ցանկ (ներկայ) 2901·40 Ն. Ֆ. : Ընդհ. գումար 6309·[illegible] Ն. Ֆ. :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Շաւիլէն Սանտր եւ Նաաիպ Փանոսեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց քրոջ զաւակը Յակոբ Տէր Պօղոսեան (Պրուսա Կիւրլէ գիւղէն), հօրը անունը Սուքիաս, մօրը անունը Աղաւնի, եղբօր անունը Զարթիկ, 1915ին մնացած է Զախոյի (Մուսուլի չրջան) : Իմացնել՝

M. PANOSSIAN
6. Rue J. J. Rousseau, Chaville - S. et O. FRANCE
Կը խնդրուի Արեւելքի թերթերէն արտատպել :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

15 – 18 տարեկան օրիորդ մը խանութի գործերով զբաղելու համար եւ ծախելու (կնոջ մեծաքանակ հագուստի համար) :

Դիմել՝

Alexanian
86, RUE DE CLÉRY
CEN. 37-[illegible]